

יראה ה'

לחיים

קונטרסים ומכתבי קודש

של הגאון אמתי המפורסם בתורתו וצדקתו ומעשיו המכריזים
עליו. פאר הדור ומופתו. חסיד ועניו. בקשת מידה חיים
נע. האביד ורמ דקק וולאזין.
אש"י יקרא כחהינחמו נכחינחמו.

בישם

נפש החיים

וכמאמר ז"ל בירושלמי דשקלים דף ו' הני רשב"ג אין עושין
נפשות לצדיקים שדבריהם הן זכרון וזכר צדיק לברכה.

והכי ראשית מלאכתו

שנת על טוב יזכר נפש החיים לפי

נרפס מחדש

בעיה"ק ירושלים תובב"א

הרב הגאון המפורסם סיני ועוקר הרים בקשת
מו אברהם אבלי ציל.

הרב הגאון המפורסם בתורה ובחסידות טר
ישראל בקשת מו שאול ציל.

נדוע ציבור: ובישראל גדול שמו של ש"ר רב פניני
הרב הגאון המפורסם בחורו ונלקחו מוסת
הדור מו"ה חיים זלתי, אב"ד ור"מ דק"ק וולוז'ין.
והיכרנו כל כזה משיק משומים זקוקין לדור
צדק, ומרגליו ענין מולד יראת ה' הקודמת
לחממו שחקיינו, וגל בחור ועל בחור לשמה
לעשות י"ר ליוצרי יח"ש, ואזן ומקד עשה חזנים
לחור ומועשים טובים, לקדש את הכריות לחור
ויראת ה', ולבאים דגלה של חור, ובנה בית תלמוד
גדול, ומעין מים החיים יולא מית תלמודו להסקות
עדי לון קדשים שחשמו אליו יום יום, צעוק
הלפת צדקות, והעמיד תלמידים הרבה זכה וחסד
את הרבים, וזה מזה שחורח אחת היתם צפ"ה.
וגליו ליה חסד, וידיו ה' רב לו צבאל ובסתר.
ולאקוין שמועת אלילא דלכחל, צבל שחורחיו אשר
הרבה להסיו לכל אשר יבקשו חורח משיכו דבר ה'
זו הלכה כחור, והלכי ליה והלכי לעלמל כולל באשר
למד ויולל לשמה, כחלמס ז"ל על העוקב בחור
לשמה שחל שחורחיו כולל דלי חור לו, ובסנין חלמס
ז"ל ברבה ריש תגלת רוח ע"ש חיי מדבר נלקד
רב להושיע, באיו דקדק ר' אלעזר ור' יוסף, ה"א
נלקד ששיתם חל עולמי על שחלמס חל חורחיו
וכו', וס"א נלקד ששיתם עם עולמי על שחלמס
חל חורחיו וכו' ע"ש, וי"ל דל"ס, מר קאי אלשמה,
ומר קאי אלמל לשמה דעניד נקדק לגרמי, וחז"ל
ר"י לשיטתו צ"ה פלק (ל"ס צ') כל העוקב בחור
לשמה וכו' ר' יוסף חמד חק מנין על כל העולל
כולו, וכדלמרי (פסחים ס"ה צ') צב שח דלמרי
מדלי נשחלי לך קדלי לך תחלי וסריך חיי וסל"א
וכו' ומשי מעיקרל ש' עניד חיתם אלעמס דנשח
קא עניד חמורל צריס ה' מקוס שחכו שחחן שלל
לשמה זא לשמה, וחלילה וחלילה לעוזר חל החור
בשיל שלל זכה, ללמוד, תחלל למודו לשמה, כמו
שחז"ל הגאון ז"ל חיל לחיות נכונות ונכונות
על זל חמס חלמרי, גם חל חמס חלמרי ש"ר
הגאון ז"ל שחייסר ציבורים ר"ל, ועד יום העלמו
חלמרי, היתם ששחוריו צעיון חורח ה' צבון הלכה
לחמית, וחקיים צו כל חלמס ז"ל בקוס (כ"א
ח) על חמס, הגיע לפרש דרכים יולל חכל,
וחלמרי שם חלי פרש דרכים חל"ס זל ח"ס וי"ס
היתם, ועד"י שם ז"ל וס"א ח"ס ציוס חורח וידע
שלל פרש וכו', וכן ח"ש שם רנ"י זל ח"ס ויכחל
סח, נחקיים ציולל ז"ל ח"ס, ובחלמס ז"ל
ברבה קחלל ע"ש סונה חמית עם נכלל סונה

חמית

חמית

חכמה כשהיא נחלה. ע"ד דמוכרי ר' ינאי חזל על דלית ליה דתתא וכו' (יומא ע"ב). גם מ"ם נר זוטרא שם זה מ"ה דכלקא ליה שונעתתא אליבא דהלכתא. היינו העמדת תלמידים הרבה לזכות רבים בחזרה ש"י חקמים השומעתא אליבא דהלכתא. כדלמרו ז"ל (ערוכין ד"ס כ"ד נעצרין) בני יהודה דגלו ומכת נחקיינו חורתן בידם וכו' דוד דגלי ומכת וכו' ועי' רש"י שם ונביטין כ"ט א'. והמזכה את הרבים אין חטא צא על ידו וינילו מכולם. ויחורץ חמימה התוס' שם ד"ה זה מ"ס. ונעסקו בגאון ז"ל בחזרה לשמה. וזה שכל ממשכות לבו ומחוקתו היו לזכות את הרבים ומכר נפשו על זה. כן הללית כי חטו בירו שנתקיימו מצימותיו וינלו לאור עולם. וע"ד נקשת ר' אלכסנדר זצ"ל לזוה"ק (בדכות י"ז א') יכי לזון שחטנידין צדק חורה וכו' (היינו שנעסקו בחזרה לשמה כעין נקשת רב ספרא הו' שם לעיל מ"י). וכענין דרשת רבנ"י דמ"ס קטות שם צ"י כי נר מלוא חורה חור). וצוה אל דוד לבנו. ע"ד מלמור ז"ל ר"ס כ"ד נעצרין (כ"ד א') רבא רמי תכני חזות לבו נתח לו

וכחצי ולאשת שפתיו וגו' וזה חזות לבו נתח לו. ר"ל נעסק החורה לשמה שאז נקראת עץ חיים (כחמורס ז"ל יומא ע"ב צ') וזה נעשית לו כס חיים) ומחוללי' הפניו. כחמורס ז"ל (בדכות ל"ב צ') ע"פ תורהל מוורכבה מחלת לב. ונאי חקתיה יעקוב בחזרה שגא' ועץ חיים תהו צה. ז"ס ר' אלכסנדר ואל ידור לבנו. ומ"ס ואל ימכור עיניו. ע"ד מלמור ז"ל (צ"ב ע"ה א') עשן בחופה למה אר"ס שכל ווי עניינו צרות צה"מ צה"מ ומחוללות עיניו עשן לעו"ב. ל"כא שנעסקיו בחזרה לשמה ומעניינים זה לזה אל ימכור עיניו לעו"ב. וגם עתה אחרי אשר תמלה מחלנו ש"צ בגאון ז"ל כ"ל. קס צנו בן יקיר לי בדכ החור"ג המפורסם מ' יחאק ב"י אצ"ד ור"מ דק"ק וולאזין. ומתחזק בנפשו וינלדו להקים שם אצ"ד ז"ל על בית תלמודו הגדול ויכוננו כראוי. ויכי ה' אחי שחקיים בירו כרלוגו ית"ש וכרלון כל ינאי. ה' הדנקים בחזות ה' להגדיל והלדירה. ודרכו נקש ש"צ בגאון ז"ל ה' בחזרה ה' דואר וגלחא ומעשר צלעין של ישראל. לער הכלל. והפטר מכל ח"ס אשר ידע נגני לבנו. ומחיד ה' חונן ומלור. אכז שלום ודק שלום. והלכו נקש צעקות רבו רבינו הגדול מרצן שמו בכל תפלות ישראל בגאון המסיד מורכ"א י"ע מווינלח יע"א. לחבור נפשו לקיים כל מילי דרבנן. וכמודעת לי גם ופי' ח"ס חמורס מעשה פריעה גדולה היא חלי. ונלינו צחמני ה"ס שם שבתחנו עולם צוה כו"ס (כ"ס א"ח צוה נקד) חמורס ה' דואר וגלחא ומעשר צלעין של רבינא כל מה דלמור רצון וכו'. ונעצרין (ט"ז א') חמורס לי דקיימית וכו'. וצוקוס גדולתו שם נמלא שנותנתו גדולה בכל עניניו. וגם גדולתו להשאיר אחריו צרכה. לא שח לבו לרובי חורמו. ורלה לעשות י"ד לזלורו ית"ש להיות מומלדיק הרבים. וזהו את צנו הרב המל"ג מורכ"א ה"ל. שראשית חכמה יד"ס דברי מורכ"א בירחא ה' חמורס. העניינים ונעצרין לבות צ"א חמורס ונעזרת כלל. ושלכח ירחמו ואלכחו ית"ש. הגם כי נפשי יודעת דומע היא לגביה דרז ז"ל. והנה צן יכדז אז קס ומעורר לקועס דפוס כיון. ועל הסוד יזכר שם ידירי הרב המופלג הוהיק מ"ה אברהם ששה"ש י"י אשר החמיץ וינע הרבה צוה. וחרות שארי בגאון יעמוד לנו ולכל ישראל אחי. ומשמתי יכא רעוא שוילנא צנו חציני ה"ל לאור דפוס עוד דכרי קדשו של נר אצ"ד בגאון ז"ל. אשר עדן כחמורס. גם לקצח חמת אל חמורס ש"ס ביקרית שם נר אצ"ד ז"ל בלכנ"ו המל"ג שחמורס. לררות המל"ג לדלת דבר ה' זו הל' צחורס מנכר מ"ס חיים. והגם שעתה כמעט נדחית צעדי מליחן הכמורס. חמורס חמורס דגנכא רבא כוהמ"ס דש"צ בגאון ז"ל. לא נדלנא. וגם חמורס יקרא חמ"ס ככור צנו חציני ה"ל. ינאי מנדי נגדור כראוי שלל להבין גבולו של צנו חציני ה"ל להבין ככור צנו חציני ה"ל. לא חמורס ואל מנדי. ואל ע"י ש"ס חמורס ומחורס מעולם נלתי רשות צנו. כפי מקדש הקיריה 22 אפריל 1822 כחוק הניח להמחזרים כערעורא. וכוונע יונעס ונחא עליו צרכם כוז. כ"ד המנדי לככור החורה ולומוי. היום יוס א' טו"צ סיון שנת תקפ"ד פה ק"ק ווילנא יע"א. שאול בנאון מורכ"א יוסף זלל"ה :

הקדמת בן מרן הגאון המחבר נ"ע

מלפנים זאת. שכל מחבר חבור. מקדים הקדמה בראש ספרו. מהם נהגו להודיע מה ראו על ככה לבוא במגלת ספר. מהם מודיעים תכלית כוונת תועלת החבור. מהם עקבותיהם עקב ענוה ויראת ה' הקודמת לחכמתם. להשפיל עצמו על ד'ה לכל יתרברר במחברתו: ואם לבנו ייעדנה לקבצו בדפוס. הנה נן יכבד אז למלל גבורת אביו המחבר. ולהשמיע תהלת החבור. איש איש לפי מהללו:

ואנכי כמה אקדם. נער אנכי לא ידעתי דבר שיוחקו מלי בצפר. ואף כי לא בי הוא לכיון לב כמה אחל. אם כה אומר להשמיע תהלות דברים שנאמרו ביראת ה' לדיים. ותכליתם. הלא דבר שפתיים אך למחסור*) בדבר אשר עין בעין יראו. ויהיו נדברים בין יראי ה'. אשר קרבת אלהים יחפצון. וכל קוראי ספרו אשר יקראוהו באמת לעומתו יאמרו ברוך שחלק מחכמתו ליראיו:

ואם אתן אומר בשמי הראוי לכבוד מר אבא הגאון דיק המפורסם נ"ע. עירוס אנכי מלהבין בין להעריך דרכי תורתו ולדקתו. ולא עמדי הוא להכיר ולהכירנו לאחרים. זקני ת"ח וגאונים גדולי רבני מדינתנו נ"י. שלהם נודע כח מעשיו בגולה ובנסתר. להם נאה לספר שמו וחברו. כי רב הוא. ועל ספרו כולם יכתבו: והאומנם נדק דרכיו ארץ מלאה. ומעשיו הכרוזוהו: ומי כל גשר אשר לא שמע קל משרוקיתא. שנחא דעבר בארעא. וחסנא ותוקפא אחיהיבת ליה באורייתא קשט. ועובדין טבון וקשט דעבר. התקנת דברו יתירא להחיות כמנביי. בחילא דאלהא דשמיא:

הוא הגבר שהקים עולה של תורה בזמנו במדינתא בתורת חסד. ופיהו פתח בחכמה למאות תלמידים. וזכה להגדיל תורה. לאגמורי. ולמסגר. און וחקר ותקן. ובנה לו בית תלמוד גדול עומד על שלשה עמודים. תורה ועבודה וג"ח:

ולא נפלאה היא שזכה וזכה וזכה. כי מנעוריו נשא עולה של תורה בשקידה נפלאה. ובהיותו למעלה מבר ארביסר. קבע ליוורו עם אחיו הגדול הגאון מ' שמוחה ז"ל. והיו גרסי יומא ולילי. וחקינו ספרו לנו. שנאשר לא היה להון אור הגר מנוי. אור הלכנה הוה יפה להון לגירסא דלילא. וקבלו אז דרכה של תורה מרוב רבנן גאון הגאונים ארי' דבי עלאה דבנא ארי' ר"ב נ"ע. צעל שאגת ארי' (**):

וכד

(*) ואורי' יתכן פי' הכתוב ודבר שפתיים אך למחסור (משלי י"ד) שלדבר שנאכל בהשקפה שיש בו חיה מסרון נכרך דבר שפתיים להמתיקו, אבל באין ממסור, למה זה רוב דברים:

(**) והגאון צעל ש"ח ז"ל, היה כמה שנים אביו פה ק"ק, והיה מודע למשפח' אבא מארי ז"ל, ובהיותו פה מצד חבורו היקר שו"ת ש"א, ובנקעו משה להדפיסו, ה"י מר אבא נ"ע עדן קצין בשנים, ומדי עברו דרך פה אחרי הדפים מסרו הכל, נחלסכן בבית א"י ז"ל כמה שנועות. וימן אח שני העיר וקבע הוראות פה. ופי' אז אבא מארי ז"ל כבר ממסר, ומאכנה שאבנו, ואח אחיו הגדול נ"ע, קבע לסס משנחם שחלל סדורה: ונדע

הקדמה

וכבר היה כבר עשרים וחמש. היה גמיר בכלל תלמודא. ופוסקים ראשונים ואחרונים. והיה לומד תורה עם אחיו הגאון ונריק דמי לנר אלסין מ' שלמה זלמן כ"ע") ומה טוב ונעים ה' שבת אחים גם יחד בתורה ועבודה. ושניהם כאחד למדו תורה מהרב הדומה למלאך ה' צנחות עיר וקריש מן שמיא רבינו הגדול רשכ"ה הגאון מרגא ורגנא אליהו החסיד זקוקל מקיק ווילנא. והוא ז"ל האציל מרוחו עליהם. רוח חמה וכו'. אשרי עין ראתה כל אלה. הרואים ראו ושמחו. והשומעים למשמע און תאבה נפש:

ויותר מלמודו ה' גדול שמושו שמש את רבו החסיד נ"ע. ובימים הרבים שעמד לפניו. אנהיר ל' שצילי דאורייתא בנגלה ונתיבות פליאות בנסתר. הוא הוא דחזא רבי מקמי***) וגלי' ל' מסכתא ונהירו דחכמתא. ובימים אשר למד לפניו באימה וביראה צרחת ובזיע. מן נהר דינור דהוה נגיד ונפיק מן קדמוהי. בן כאשר לימד וסודיע לבניו ותלמידיו הימים אשר עמד לפניו. אימתי דרבי' הוה עלי' במורא נפלאה כאלו עומד לפניו במרום. וכאשר פתח בשמעתהא ודכיר שמי' דרבי'. הו' מרתע כלא גופי' חיובי שנין עלוהי מאש המתלקחת בלבבו. בהגיגו דרכי נדקתו וחסידיהו וטהרת קדושתו. ואור תורתו נקנית לו. כאשר היה כמו יפה בהמעלות שהתורה נקנית בהם. ומאדרת אליהו תלגנש עטוי ויראה:

וגדולה עניה שלכבוד מר אבא הגאון כ"ע. ונתלגש בכל דרכי' ונתיבותי'. וקטות דרכיו חספרה. כאשר מדרך עטות. להיות את דכא. או לרומם את דכא אהו (סוטה ה' ע"א). הן שתי אלה ראתה בו עין כל יקר. שמעורו ועד שיצה נהן נפשו להחיות רוח שפלים במאדו ונדקת פורונו. ולהיות את נדבאים. וגם עדיו כי באו אציוני אדם. שזו ושמתו כי קרנם ימין. והרחיב לבנם צפויס דברים. ובדברי חן שהוקצ בשפתוהיו:

עוד מדרך הענוה האמיתית. שיהיו כל עניני הגוף נבזה ונמאס בעיניו באמת. עד שלאפס ותהו יחשבו מזלי הרגש לא ענוולא נגע. ורק בדרכי ה' יגבה, שיהא לבס פתוח לתורה ועבודה וקדושה

(*) וגודע ציהורה וגדול שמו בישראל. וקטות דרכו בק"ש. הנם כחוצי' על ספר תולדו' האדם ס"א ומ"ז שמר הרב המוצנע בדקמן הגדול מהו' יחזקאל פייויל מ"מ דקדמא רבמי מוויילנא, ועוד ס"ז אללו בכתובים, יי' ה' אהו להדפיס. ואבא מחרי ז"ל היה גדול בשנים מאמיו הגאון מוהר"ש זלמן כ"ע ז' שנים ותי' ימים, וטול שנת תק"ט צמוד סיון י"ט שני של מנ השעועות יום שנתה תורה לישכאל, ונתעלה מאמנו בן ע"ז ביום פנינתו י"ד סיון ה' לסדר ויהי בנסע הארון שנת בל' ה'בתוב לד"ים:

(**) ואורי' ענין הנאמר בעירובין (י"ג ב') ואלו חזיתם מקמים וכו' והיו עיניך רואות את מוריק, הוא בענין הכתוב (שמות ל"ג) וראית את אמורי ופני לא יראו, עיי' מדרש שמות ס"ג חקיק' אשר חקיק' על שם מעשי אני נקרא (ויקון פרטי המעשים כלולים במחשבה הקדומה), ולזה נקרא' המחשבה פנים. שקדומת, והמעשה מאוחרת, ובמחשבה עולה יש מחשבה קדומה וכוללת והיא פנימית, ומחשבה מאוחרת המחשבה מהפנימית (לכוד או למעשה. והוא דעת המחשבה הפנימית המדומה) והיא היא הנכרת מחוץ מעשה, או דבר המאחר, בעקבות שפתיו דהוי מעשה, אבל הפנימית המחשבה הקדומה, היא להציא דדיבור, בענין דבש ומלך חסד לשוקר (ע' מגילה י"ג א') והוא דעת העליון, כענין לא קאים אינש אלתמיא דרבי' (עכו"ז ו' ע"ב), ואינש תמסס להחלימד אלל בהארת פנים של רבו, לתלמיד חכם ונצין מדעתו, וכל זה הוא במחשבות שכלל אים, אבל צו יח"ש אשר לא מחשבות מחשבותיכם כמיז (ישעיה כ"א), כללות מחשבתו לית מחשבה חסיפא בשום אופן, אף לעליונים, ורק מחשבתו המחשבה לקיום מעשיו, נכרת מעשיו לכל נבוא ונביא כפי מדרגתו, והיו וראית את אמורי, את לירנת המחשבה המחשבה לקיום המחשבה וניכרת ע"י כס מעשיו, ונקדמא ע"ש המחשבה, ופני לא יראו אף על ידי כס מעשיו מאוחרים אל הקדום, (והסודות מלת יראו ציירי):

הקדמה

וקדושה. ואך צה' ישמחו כי ישיתו לנס מדור נאה לו יח"ש. ככהוב (ישעי' כט) ויספו עניים צה' שמחה. וכמאמר הרגיל המיד נפיתו בעמדתו צהפלה לאמר. ולמקללי נפשי חדום ונפשי כעפר לכל תהיה. ואח"כ פתח לני צהורהך ואחרי מותיך הדרוך נפשי. הן כל מכירי כבוד מר אצל הגאון ז"ל. המה יעידו ויגידו מענותותו הגדולה. אשר אם היה נעלם לא העליץ. והיה שפל רוח בפני כל אדם. וצחצחני הגוף. אף למעטא דמעטא היה חושש. ושם דרכיו לכלי הרגיש הענוה. ואף כי הגיעו ימי הזקנה שנתייסר ביסורים שלאבה. במאדו ונפשו קבלם בשמחה ובצלה פנים. מבלי הוציא אנהא (כמאמר חז"ל (נדרות סב ע"א) קבלה דיסורי שתיקוהא). ודעתיה הוה דריחא עליה כל שני דקביל עלי' יסורים. ורק ע"ז היה מצטער אותו דיוק. על שהוכרח לכלכל גופו לפי מחלהו. ובמסתרים היו עיניו יורדים טיף טיף. (ועיני ראו ולא זר). ועם כי לבו היה דוי ע"ז. היה שמת ביסוריו הממעטים לו הרגש הכענוה. עד שלא שם לבו לא לענוה ולא לננוה:

וכל רואי השמש בגבורתו. המה ראו כן המהו. שעם כל כליעית גופו וננוית רוחו למילי דעלמא. כן נהפוך לבנו צמילי דשמאי. לננוה עוז והדר. ועד ציבולא צהריהא. לבו היה שומה לעשות מדור נאה להורה ועבודה וג"ח. ומה מאד גסה לבו צהרי ה' ללחום מלחמתה של הורה. וכל מצוה שהחל צרות חכמה וגבורה. גמרה צרות דעת ויראת ה'. ודבר אחד מדבריו לא ש. והוציא לאור מחשבתו הטובה לפני רבנות עם. והכל בשונה ודברים מחוכמים אשר צנחת היו נשמעים:

עיקר הענוה שלא להרגיש מעשו הטובים שפעל. וערך מעלותיו שהשיג. וכל אשר יגדלו פעולותיו ומעלותיו ושכלו ירבה להכיר גדולתו יח"ש. כן רוח האלקים מוסיף תת כח הרגש חסרונם. ותדמים הרגש עצמות מעלותיו. וכשרואה שמתיקר בעיני אנשים לכבודו. מצטמק ורע עליו (המעשה *) ומחשב לו חסרונותיו להקטין עצמו בלבלר רום לבנו. (כמו שמצינו צבד (יומא פ"ז המעשה *) כי כד הוה חזי אמהים כ"י):

ומי שלא ראה דרכי כבוד מר אצל הגאון ז"ל צה. לא יאומן כי יוספר. כל הצחצחותיו ועלילותיו אשר שם שם לו צה. רגיל על לשון היה. שכל חדשים שמחדש. כן צנפ"ת. או צנפ"ת. ושיערה דעתו דחדי לני מפלפלי. הוא חושש לנכסה מד"ת. והיה קרוב צעניו שהחדש חולי אינו לאמהה של תורה. ממאמרם ז"ל (ר"פ אלז דברים) כל המתיהר חכמתו מסהלקת הימנו (ודרך צדיקותא היה אומר. שהוכחשז אללו לשוחד. שמשחד עצמו צהדותא דמסת"י). והיה מתניע לסחור דברי עצמו ולחזור לשנות דבריו. ולשקול בפלם שכלו איך להעמיד על האמת צהרה ישרה. ובשקול דעת נכונה. והרואה יראה ויגין מחכמתו שנתקיימה לו. איך היה מקטין שכלו צעניו ודעתו היה שפלה עליו. כמאמרם ז"ל (תענית ז"א) אין ד"ת מתקיימין אלא צמי שדעתו שפלה עליו: היה אהב חוכמת מוסר. וכל דבריו היו כאל. והוה להיטמפותי שלהבת י"מ צהרה. ורשפי אש ציראה. וכלאון שמעה ה' גמם לבנו כהם דונג. וגמחך אחרי מיליו דחסדאין צהרה דהוה דרים צתריקה. ומענותותיו לא מלאו לבו להוכיח לצרייתא. והוכיח צמישר לעצמו בכל דבריו. וה' כבא ללמוד וכמאמר למד **) ורובי מוסריו היו להשפיל גבהות הלב:

ועם

(*) ודרך דתם חולי היה כוונה שניי צה שמר ר"א לתלמידיו (צבטת כח צ) והכו צבדו צתריים, שצריך צהיות שלא יוגבה לבו מהכבוד שצבדו טהגים צו:

(**) ואולי כן כוונה הכבוד (ישעי' כ) ה' אלקים נתן לי לשון למודים וגר יעיר לי און לשמוע כלמודים, היינו ש"י יח"ש נתן לו לשון למודים צחכמת מוסר לצתריי, והוא יח"ש בעיר און שילמד גם הוא מוסר לעצמו. כלמודים שצמלד לצתריי:

הקדמה

ועם כי רוצי דבריו בדרשותיו היו עומדים בדומה של עולם. מיוסדים ע"פ זוהר וכתבי האר"י ז"ל (כאשר המציגים הבינו בדברים). הוא ז"ל מענות נדקחו. הלבישם והפשיטם וגמסם. לבל יגדיל דבריו כדורש בנסחרות. להמתיקם בדבש וחלב תחת לשונו. וכבשם תחת לבשו. מלדורשן להדיא בהמון. ורבים שלא מלאו כריסם בגלמוד. להטירה במעשיהם ברוח נכון ביראת ה'. לבל יבטלו בהבלי חבלי השוא. ולפי הוראת השעה שהיה נראה לו להוציא איזה דברים מבלי הצפינם. ה' קורא על עצמו לא המדרש עיקר אלא המעשה (וממילא נשמע כוונתו על סיפא דמשנה זו וכל המדרש דברים וכו') (לשון רבי המלך) שממלל מלין לגד עלאה להגדילם צעתי השומעים. (ועיין מדרש שמואל ס):

בבל דרכיו. ה' ממעט כבוד עצמו להרבות כבוד שמים. הן במילי דנבואה. בפרט צעניי הכלל. מודעת שהשליך נפשו מנגד ועסק הרבה יתר על כדיכו. ואף כי זקן היה. היו ידיו חמונה. עד בא השמש. ואף ככלות כח רח"ל גם על משכבו בחליו. רעיוניו סליקו. ועיניו היו נשואות השמימה. לשחק שם שמים בנערך דהכללו הפרט. בגנוחיו ואנחות בשגרון מחנים. ואנחותיו הרבות בזה היו שזירות כלגוף השומע. (וה' רגיל להוכיח אותי על שראש שאיני משתתף בנערך דאחריתא. וכה היה דברו אלי תמיד. שזה כל האדם לא לעצמו נברא. רק להועיל לאחריו ככל אשר ימצא נכחו לעשות) ודן והורה. אהב שלום. וירדף שלום. אהב את הצדיות. וקרנן למורה *): וזה היה דרך הליכו בקדש מעודו. הן בתורה. והן בדרכי ה' הישרים שהיה מורה. הניח כבוד עצמו. ובחר לו ללמד באשר ייטב להם לאחריו. אשר כקטן בגדול ישמעון. בכל רוצי תורתיו אשר זכה חיכה את הרבים. לא הניח ידו מלהגיד לבני עירו אחר תפלת השחר. פרשה מסדרא דשבע יום יום. וכל הכנסתו לבית המדרש יאל מלא דבר כאשר לא אחד קלט לפי דרכו. אורב הפשט קלטו עומק פשוטו במקרא. ודורשי הרשומים. דרוש דרוש ממה שלקחה הזוג. מה שמרקה מפיו מדי דברו בקצרה. וכל השומעים שמחו במהק שפתיו אשר ברור מלל כקורא הפרשה לפני השב"ר. וכ"כ היתה מזהו חביבה בעיניו. שהניח כל דבריו בקדש והוא רהיט לבני מדרשא. צעוד שכל הצבור מתפללין וקטן וגדול שם הוא. וחדותא שלימתא הוה חדי מינה. באמרו שלאגמורי דבר הצריך תלמוד. לאו כולי עלמא גמירי. חזקת התורה כל אפיין שוין באגנתא. ומטיב לכולם. ועלן לבו בזה. ילמדו עתים דרכו:

ומודעת שלבו ראה הרבה חכמה. והגדיל תורה. והוסף עבודה. ומועשיו המרובים. אף חכמתו נחקיימה לו בכל מדע. לחדש חדשי תורה בגפ"ת המחזקים מודש (והנם בכתובים פסקי פסקי מה שכתבו תלמידיו. כי לא הוה יחא לי' לכתוב על ספר בעצמו כל דבר שאינו הלכה למעשה) והרבה להשיב שו"ת מנעוריו ועד שיבה לכל גדולי רבני מדינתו וגאולי צמיתו. וכולם נקבעו הלכה למעשה. (ועם כי צו"ה המון גנוי שו"ת שגמס. נרפו בצו"ה באש שולח ממרום יום

***) ובנוונא** שהורגנו להניע תפלת שהמע"ה (מלכים א' ח' כ"ז), כי האמנם ישב חלקים על הארץ, ד"מ שכמו שקרוב להאמין שאיש חקד עם כי הוא עתיר נכסין וגדול כבודו לאדירי עם, בחכמה וגבורה ועושר, יבחר לו מקום ליבש בשפל, ולהיות את נדבאים, ארץ מלחה, לא מקום זרע, ומים אין לשחות, למען יוכל גמול כל מיני חקדים טובים כחפץ לבו רק להיטיב בכל מילי דמיטב, ככל החזיון הזה אמר שהמע"ה שם, יאמן נא דצדק גו' כי האמנם (לשון חמונת חזו"ן) ישב חלקים על הארץ, שחמלא ידך לגמול כל חקדים טובים, אשר יתעב איש לבעור, תעשה חקד בגבורה להניל עשוק מיד עושקו, איש אשר יסיג גבול רעהו, תשיכנו על אדמתו, כי ימלאו למים ונחת להם מער, רעב כי יהיה ונחת להם, לקיירי ומריעי הענה חרובה, לכל געוע לבד תחננו לעצמותו, ומלחה הארץ דרכי עונך להטיב בכל מיני הטבה:

הקדמה

יום ד' י"ד אייר בשנת תקע"ה. ונשרפה ר"ל כחצי העיר וגם הוא הי' מהם שהיו נצטוו לאכול אש. ורק על בית אולפנא דידהי' רחמי ה' מתלקחת בתוך האש שאכלה סביביו וקצותיו. והוא נשאר כאדוד מוצל מאש. וגם הספרים נצלו. ברוך שעשה נס במקום הזה. אמנם הרבה מהם נשאר ביד התלמידים שהעתיקו להם. והרבה מזדבן נעלם. ה' יהא עוזר לאספם ולחזרם (חד). ועם כי חזינא לדעתה דמר אבא ז"ל דיהיב דעתה עליהון לקבצא יחד. אמנם על כולם לא נצטויתו מאתו להדפיסם. רק על דא נצטויתו ונפירא יונא מפיו יוס העלותו העיונית בנוראות דברים. להתחזק בכל כחי לחזק בית אולפנא דידהי' שלא תמוש תורה ח"ו. וגם על הקונטרסים הללו נתן קולו עלי מקורות לבנו. שלא אשנה ונדבריו כאשר היום כתובים. ככה צויתי להדפיסם בזה:

וגית' ספר ונחצי ענותנותי'. שהניח דעתו מחבורים גדולים. והמעט עצמו למיזהב דעתה על הקונטרסים הללו המעטים ונמוכים לפי ערכו הגבוה. כי מודעת שדבר ה' היתה אל אליהו חסידא נ"ע. וגגלו לו תעלימות חכמה. כאשר כבר יא' אור דבריו בדפוס. ועוד עשר ידות לו בנסתרות בכתובים. כמו שהאריך מר אבא הגאון נ"ע בהקדמתו לספרא דנציעותא. (ושמתי ממר אבא הגאון ז"ל. שכל כתבי הקדש בנסתרות ממרן אלי' ז"ל. נכתבו קודם שהגיע לארבעים. כי מאלו בינה יתירה ההוספת לי' שלא היה הזמן מספיק להכתב כל מה שנגלה לו). ומר אבא ז"ל קלט סלח וכל בית נכוחת רבו ז"ל. להבין מדעתו ראשי פרקים פנימיות דרך עץ החיים להאריך ז"ל. והיו חקוקים על לוח לבו. ומענותנותי' שייך ועייל מעט מוסיף בקונטרסים הללו. ופתח כחשט סדקית למי שלבו פתוח לפתוח פתח כפתחו של אולם. ובדוחב בינתו חקק וחנך הדברים שקלן והמירן ונרפס לדרך התורה ועבודה ויראת ה'. להורות הדרך ילכו. והמעשה אשר יעשון. וכאשר מעודו נפשו אותה לכות את הרבים בדבר האזה לכל נפש. כן היתה מגמת נפשו קשורה בזה בחד קטירא בעלותה למרום:

ומי' שלא ראה העוז והעטרה דילי' ביום הלקחו מאתנו. לא ראה עוז ועטרה. שמעת תפלת השחר עד עת זאת נשמתו למרום. כל שעה ושעה החליף כח. רגע היה משפיל גופו בדבריו כאשר הרגיש שישוב העפר אל הארץ כשהי'. ופניו שחורות כעורב. וכרע הי' מתאחר עז נדבקות נפלא ופניו היו מאירים כאור פני מלך חיים. לקשר נפשו ברוחו שחשוב אל האלקים אשר נתנה בטוהרה עד רוחו ונשמתו אליו ית"ש נאספו בנשיקה. והיו נרורים נרורים אלה ה':

וטרים לקח אותו אלקים. אותיות אצער גרמיה וקמית פניו בנמיכת קול ורוח ממללא מנשמת חיים. וכה היו דבריו ז"ל. אף גרי יטריה להדפיס הקונטרסים חיש מהר. ואחיה בני ידעת. שאף שללמוד לא זכיתי. זכיתי מן השמים ללמוד לאחריתי. ולעשות קיום לת"ת. כן אם שלא זכיתי ליראה את ה' (*). אולי אזכה מן השמים. שיתקבלו דברי בקונטרסים הללו. להשריש יראת ה' ותורה ועבודה וזה בלב ישרי לב המבקשים דרכי ה'. אלה הדברים אשר דבר לי: ואחרי

(* ונצי' שידע שמענותנותו היה נחשב צעירי עוד ליהודי, לא נכללתי היה מה שנדמה לו שלא הבין יראת ה', כענין מאמר חז"ל (בבבא מצ"א) אלו יראת מלחא זוערתי הוא זכר, אין לגבי משה מלחא זוערתי הוא, משל לאדם שמתקשים ומנוח כלי גדול ויש לו דומה עליו ככלי קטן. קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול, והענין שכל מי שהוא עניו יותר, אינו מרגיש ענותנותו, ואדרבה נחשב צעירי לנתייב, ואת חזקתו מחשיב לענוים, ונחשבים העניו מאל מכל האדם, ודאי הי' מחזיק עצמו לנתייב, ואת כל ישראל מחזיק לענוים כגדו, וזהו לגבי משה שהיה עניו ביותר והמזיק את ישראל לענוים, אמר שאלם יכלה מלחא זוערתי, כי היה עקב ענוה, כמאמר חז"ל מה ששמה

ואחרי הדברים האלה. הלא דמוע דממע עין כל הירא את דבר ה'. כאשר יכנים בלבו דברים הללו היוצאים מן הכלב בעקב עטה ויראה ה' לחיים. ואם האדם הגדול בחורה. ועמלו היה בחורה. כל ימיו עשה נחת רוח ליוצרו. נדמה לו שאין בו יראה ה'. אכן מה נעמי אצחרי:

ועם כי בי הוא. שלא מדרחמי לקיים מילי דאבוהא. להזדרז לאשר ציווי. (ונענשתי ע"ז כפליים בפרי בטני על חטאת נפשי. א' שלשה האחרת י"ד סיון תקפ"ב יום פטירת מר אבא ז"ל. נולד לי בן זכר והכנסתיו לבדית. ונקרא על שם נפש החיים. ואינו כי לקח אותו אלקיס ביום שלישי למילה. ושנה זו ה' כסליו יום ש"ק היה פ' ויאל יאל ממני הדר בנן שמונה יפה תואר נחמד ואהוב. וכבר היה יודע לישא וליתן בגמרא כמר שמחה נפתלי הערץ. לדיק הוא ה' כי פיהו מרימי. והוא רחום יכפר עון. ולא יוסיף לדאבה עוד). אמנם לא מלבי ח"ו. ברם הורעת השעה בעו"ה היא שגרימה. כי מיום שהורס העטרה. טובה בעינינו לא ראינו. ונשארתי כאיש נדהס רצון לבד. מאשר השתרג. ומשתרג. ולא מצאתי לי עת לפטור עצמי ממלאכת שמים שזויתי מומנו על בית אולפנא רידי. כאשר מודעת לכל. ולפוס שיעורא דילי שערתי רצון מר אבא ז"ל. שאולי לא יהא נחאל לי לרחות מעשה גדול ת"ת דרבי' מפני מצוה זו:

וגם דמיתי לחבר מילין דאגדתא. דילי לדרשויו על פרקי אבות שהיה דורש שנת בשנתו במילין בסיומן. ושמו נאה לו רוח חיים. באשר מלאים רוח עזה ורוח בינה ודעת, וחיים הם למולאיהם:

וגם לקצן כל השו"ת ולסדרם. לקרוחם בשם נשמת חיים. כי בדבריו נותן נשמה ותבונה למבינים כענין ונשמת מי יאל ממך (איוז כ"ו). (וקונטרסים הללו קראתים נפש החיים כחתימתו של מר אבא ז"ל בחשובותיו וכל מכתביו) ברם לית אחר פנוי להם. מרזני הערדות והעבודה המוטלת עלי. ה' ירחיב. ובין דא לדא אשהיה עד האידנא. ואם שגיתי ה' יכפר. (וגם חוולי דעת קדושי. תרי הגאונים הגדולים אשר נקיק ויולגא יע"א. שהסכמהם שלא לאחר המוקדם בדעת כבוד מר אבא הגאון נ"ע. ערי ויקנאו השו"ת דאחבדרן בעלמא):

ועתה אחרי שמן השמים עוררוני לעשות רצון לדיק כבוד מר אבא הגאון נ"ע יהא רעוא להפק רצון יראי ה' המתאווים לתורת חיים. ויהי נועם ה' לכונן מעשי וידינו להוציא לאור מה שהנם עוד בכתובי. ומשמיא יאמנו כח ב"ד הרב המופלג מנצק מוטמוני יראה ה' כש"ת מ' אברדם שטחה ש'. שטרה ויגע נפעולת לדיק לחיים נעםק הדפסת הקונטרסים האלו. והטיבה ה' לעזבים שהטיבו מטובם לסייע. והמתעבקים בגופם כולם ישאו גרבה מה'. וכותי' דכבוד מר אבא הגאון זללהיה יהיו בסעדה דכל החפצים לעשות רצונו הטוב. להוציא עליהם ברכת טוב ומטיב:

ואתם בית ישראל. צאו וראו הדרך הישרה שידבק בה האדם. שימו לבכם לכל הדברים שנאמרו ביראת ה' לחיים וראוין הן למי שאמרן. ולמי שנאמרו. ויהא רעוא דיתאמרו הני מילי מעלותא בן יראי ה'. לאחז קירות לבב אחבי' לתורת חסד. ועבודה שלמה. וחפלה זכה. ופעולת לדיק לחיים שמכר נפשו בחייו על תורה ועבודה. מוסיף אומץ לכל האיש החפץ חיים. בחורה ועבודה בכל לבנם ונפשם. ולעורר אורח הטוב בחסד ורחמין נפישן על נפשות בית ישראל ש' ונפש נענה

יצחק בהגאון המחבר מו"ה דיים זללהיה מוולאזין:

שפסחא חכמה וכו' שפסחא ערוה עקב לקוליהם, וכן לבני ידי' נחשז לו יראה לדבר גדול. משמת שפסחא: שפסחא ליהיב עור, ואולי לאחז מציא אגמלא משל השני מכלי קטן ואין לו, למען דרוס חכמה ממעך שפסחא:

אזהרה

גם אם לא נאמר. לא חשידי ח"ו שארית ישראל לעשות עולה. ואף כי נאמר. אומנם למען לא יעלה על לב איש שום היתרא על איזה אופן שיהיה. הגני מודיע שאינני מרשה להדפיס ספרי כבוד מר אבא הגאון כ"ע בלתי רשות מאתי בשום אופן. כפי פקודת הקיר"ה. והצומע יתברך באלקי אמן:

ולחתום בנרוך. הגני קיבץ נרצה בפני עצמה. ובהודאה. לכל אחז"י היקרים ש", בכל מקומות מושבותיהם. מחזיקי עץ החיים. ותומכים מאושרים. שתוכם רצוף אהבה לעשות נחת רוח לגשמתו של מר אבא הגאון זל"ה. ומאמנים כח להקים שמו על בית אולפנא דיד". ואני חפלה. מי שהטיב. ומי שטיב. ומי שייטיב. לקבוע כן צדקה להזכרת נשמת חיים לבית תלמודו כולם יהיו מזכרים מזכירה אחת לכל משאלות לבנם לטובה. ונרצה. וזכות ת"ת דרבים יהיו בסעדה ידיהון שכל הנרכות שברך כבוד מר אבא הגאון ז"ל פני ה' טרם נעלה מאתנו. את כל טהורי לב וטהורי ידים המוסיפים אומן. יחולו על ראשם להתברך בנרצה משולשה. רחנה וגדושה. איש איש כנרכתו. יבורך מעשי ידיהם בנועם ה' כנפשות כלל אחז"י הישרים והיקרים ש" ונפש נענה:
יצחק נהגאון מוהרר"ח ז"ל.

היום יום ג' ז"ך אייר. אשר כ"ם ינלטו ג"י. ורב שלום לפיק:

דברי כבוד אחי רב חגיגי הרב המופלג וחריף ירא' ה' ומפורסם כש"ת מ' יוסף.

במה חכך ואקדם. על כל יקר שראו עיני דברי קדוש ה' מר אבא הגאון ולדיק כ"ע. ומהאוסף. לדבר על דברי אחי הגדול הרב כ"י. אשר בדעת שפתיו צרור מללו בהקדמתו. אמנם לאשר משמיה העירוני לבוא הלום בעת הלקח ארון האלקים אבא מארי הגאון זללה"ה. וחגיגה שנתן נפשו אז על דבריו שנאמרו **ביראת ה' לחיים**. וגם עתה כי באתי על יום פטירת מר אבא זללה"ה. משמיה אסתיע לבא בעת גמר הדפסת הקונטרסים. מהודא ומשנח אבא למרא עלמא. שהיינו והגיענו לחזות בנועם אמריו כי ינא לאור בחסד ה'. כה גדיל חסרו שעיינו תחזיקה כי ינא לאור דבריו אשר המה בכתובים. וישים חלקנו בתורתו כרצון יראי ה'. נאום **יוסף** בהגאון מוה' חיים זללה"ה

יום ה' ב'ז'ה' סיון יום העלות מר אבא ז"ל. ורב שלום לפ"ק

והואיל ואחיגה לבית חולפנה של כבוד מר אבא הגאון כ"ע. בשעתא דעסקי בני מדרשא במס' יצמות באתי בדבר שנכתב:

יבמות דף נ"ד ע"ב ואע"ג דאזיל אשתו וגיסו למדינת הים. ועיין תוס' ד"ה ואע"ג דאזיל דמתרני שם מאי דמשמע להגמרא דמתני' איירי באזיל אשתו וגיסו. ועיין תוספות ד"ה אשת גיסו אסורה וכו' מותר בשני' הריא לאו באזיל אשתו וגיסו איירי וכו'. ושלח לאוקמי רישא וסיפא בתרי גווני ולתתן מאי אשמעינן מתניתין במה שנותה ראשונה מותר בשניה. כראה לומר דמיחורא דייק הגמרא דאיירי באזיל אשתו וגיסו ואשמעינן בזה זו דאף דאסורה לגיסו מותרת לו. ולא אמרינן כשם שאסורה לבעל אסורה לביעל. מהמת שהיתה קיימא עלי' באיסורא דאחות אשה מחלה. ועיי' תוס' כתובות ד' ג' ע"ב ד"ה ולדרוש להו דאונס שרי וכו' ומתוך כך התיר ר"ת וכו' ואין נראה לריב"ם וכו'. ועיין ברא"ש שם מובאר שהרי"ם והרא"ש מחולקים בסברא זו. והרא"ש מקיים פסק ר"ת בהכרעת סברא זו ונגמרא דסיעה. (וע"ד פלפולא ניכל לומר שר' יוסי פליג ע"ז במתניתין. ועיי' גמרא יבמות נ"ה ע"ב פסקא ר' יוסי אומר כל שפיסל וכו'):

הגדה

פרק א

ענין הגלם שחילקם האר"י ז"ל לנ' בחי'. ז'. ול' ו'. הוא כידוע דשרשין הקדמאין דכלא הוא שרש הד' יסודות אש רוח מים עפר. ועיקר הפועלים הם הג' יסודות א"מ"ר נק' בסי' ג' אמות א"מ"ש שהם אמות דכלא. ופעלתם של אלו כג' הוא ע"י יסוד העפר שהוא מתפעל ומקבל מהם. והם ג' אמות יקין של השם ב"ה וס' אחרונה כפולה. והם מ' דלגס כל א' בנ"ע. והפועלים הם ג' ל' דלגס. ועדיין הם בנתי' השכל והמוחין הג'. ובהתפשטותם א"ח זלגלזבזמעה הם גפ"ג. והוא שרש המדות זמלכות דתבונה המתפשטת בז"א ועצם המדות חנ"ת ואח"כ המדות זמעה ממש והסנה"י והוא ז' דלגס. וע' צוהר ואר"א כ"ג ע"ב דהא קב"ה כדברא עלמא עזר ל' לגרש בדיוקנא דיליה ואחתיק ליה בתמקונוכו'. אר"ש ח"א רביע אינון קדמאירא דמהיננותא. ואינון אהנה דכלא עלמין ור"א דרתיכא עלאה קדישא. ואינון אש רוח מים עפר. אלן אינון רזא עלאה. ואלן אינון אהבן דכלא עלמין וכו'. (שם כ"ד ע"א) ח"א חרמ"ע אלן קדמאין ושרשין דלעילא ותתאין ועלאין עלייהו קיימין. ואלן אינון ד' ל' סטרי עלמא וכו'. עפר אינון קר ויבש ועל דא מקבל עלי' כלהו. וכלא עבד"צ ציעזדתיי ומקבלא מכלא לאפקא בחילהון. והוא כנ"ל שיעקר הפועלים צעולם ובנפש הם הג' יסודות אש רוח מים. וע"י יסוד העפר נגלה כח פעולות הג' יסודין צעולם. וכן בנפש נגלה ע"י גוף האד' יסודו מעפר פעולת כח הג' יסודות א"מ"ר שצנפס. כמבואר צוהר הנ"ל וכלא עבד"צ ענידיהי וכו' לאפקא בחילהון. וכברא חחש שהארץ מוציאה זמחים. מהם תולדות אש. כענין ממגד תבואות שמש. ומהם תולדות המים לחים וקרים. כענין וימגד גרש ירחים. ומהם תולדות הרוח. כענין מאירא קא רגז. זיקא דנחת ושרא כמטר שמשא דנחת מטרא כאר' מערי. כידוע שטבע האש והרוח להגבי עוף. ומי' יורדין למקו' נמוך לעפר. ואש גם יסוד רוח ואש מתקשרים ביסוד המים. וגם המה נותנים שפע ונמשכים לארץ. אז מתגלה ע"י יסוד העפר כל הנחותים בהתמזגות

כתיב

ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו וכן כתיב כי בצלם אלקים עשה את האדם.

הנה עומק פנימיות ענין הגלם, הוא מדברים העומדים בדומה של עולם והוא כולל רוב סתרי פנימיות הזוהר. (*) אמנם כאן נדבר זמלת גלם בדרך הפשטנים הראשונים ז"ל על פסוק נעשה אדם בצלמנו כדמותנו:

והוא כי מלת גלם ודמות כאן אינו כמשמעו כי כתוב מפגש (ישע' מ) ומה דמות תערי לו. אלא פירושו דמיון מה בזה דבר. כמו דמיון לקחת מדבר. כי לא נעשו לו כנפים וחרטום ולא נשתנה צורתו לצורת הקחת. רק שנדמה לו במקרה פעולותיו שהיה נע וגד כמו הקחת מדבר שהוא צפור בודד ומעופף ממקום למקום. כ"ה לפי הפשטנים הראשונים ז"ל. וכן ער"ז הוא ענין מלת גלם. כי המה דומים במשמעם צד מה:

פרק ב אמנא להבין ענין אומרו בצלם אלקים דיקא. ולא שם אחר. כי שם אלקים ידוע פירושו שהוא מורה שהוא ית"ש בעל הכחות כולם כמ"ש בטור א"ח סימן ה'. וענין מה שהוא יתגדל נקרא בעל הכחות. כי לא כדמת ב"ו מדת הקב"ה. כי האדם כשבוה בנין. ד"מ מען. אין הבונה בורא וממניא לו מכוח הענין רק שלוקח ענים שכבר נבראו ומסדרם בבנין. ואחר שכבר סדרם לפי רצונו. עס שכתובסר ונסתלק מהם. עב"ז הבנין קיים. אבל הוא ית"ש. כמו צעת בריאת העולמות כולם. בראש והמציאות הוא יתגדל יש מאין בכתוב ה"ב. כן אמר לו יוס וכל רגע ממש. כל כח מציאותם וסדרם וקיומם. תלוי רק במה

שער א

במה שהוא ית"ש משפיע בהם. ברצונו יתברך כל רגע נכח ופועלת אור חדש. ואו היה הוא ית' מסלק מהם כח הספעתו אף רגע אחת. כרגונו היו כולם

לאדם ותהו. וכמו שפירש

אנשי כנה"ג המחדש (*)

בטובו בכל יום תמיד מעשה

בראשית. היינו תמיד ממש

כל עת ורגע. וראייתם

מפורשת כאמור לעושה

אורים גדולים. שלא אמר

עשה אלה עושה:

רגה"ה

ואף שאין פירוש כיכר

לעין. אמנם הדי

יטודין עלאין דליטון

הסדשין קדמאין ואצתן

דכולא כנז' צוהר וארע

כ"ג פ"ג. שה"ז שרש

כל מעשה בראשית

ותנמיית כולם. והם

ד' אומות הו"ה ז"ה.

התמונות והרכבתם כל עת ורגע בשרש שרשם חיו מושג כלל. והוא ית"ש מחדשם כל רגע לפי רצונו. וענין התמונות כל רגע הם התחריף לרדפי השם ז"ה על פי הסמכות נקודותיהם. תחריף רגעי הספה. וכן משתנים עוד כל שעה לנרופים אחרים. וגם אין מדת יום שזה למדת לילה. לא כל יום דומה לפניו שלפניו ואחריו כלל. ז"ש המחדש גו' מעשה בראשית דיקא:

רגה"ה

ואף שהוא שם משותף

לכל צעל כח שמונ'

צעולם. וכל שני צעלים

והם נקראים חלקים.

כח"ש אלה העמים.

כי כל העמים ילכו

חיים בשם אלהיו. ועיין

זוהר ויקרא ח' ע"א

ובסי' בלק רמח"ל צענין

ויצא חלקים דכתיב באציונך ולכן וצלם פ"י הש"ר שלו.

כי הם ממונים עליהם להנהיגם. וכן דיני נזיה נקראים

חלקים ונבאנ' לו' ה' ושמא חד מכל שאר שמאנ' וכו' ע"ש.

אמנם כולם אין הכח שלהם מעולם. רק ונתן שפע

בהם הוא ית' כח וגבורה לפיות מושלים וכו'. לכן נקרא

הוא ית"ש חלקי החלקים. וכן כתיב כי גדול ה' מכל

האלהים. הסתמו לו כל אלהים. וגם העובדי כוכבים

קוראים אותו יתברך אלהא דלבינן ולכן נקרא' אלהים

אחר' ר"ל שאין הכח שלהם מעולם רק מזה הגבור ממונ'

והגבור ממונ' מושך ג"כ כמו מהכח שעליו. עד הצעל כח

האמיתי של כולם הוא ית"ש. ולכן נאמר (ירמיה י"א)

וב' חלקים אחת. שהוא הצעל כח האמיתי של כולם שכולם

מקבלים כחם ממנו ית"ש. ז"ש ויסלנו על פניהם ויאמרו

ה' הוא האלהים:

בהתמונות כל הג' יסודות כראוי. וכל שני טבעי כל הנמצאים שנעולם מההם ארעא עד שמי רוס הכל הוא משני התמונות הדי' וסודין. שכן השרשין קדמאין. והתמונות הן פנימיות נפש כל דבר. ומאיות התמונות בפנימיות נמשך הדלי הפרטי' רבים בכל דבר. בתמונת ממשו. וגוון מראיתו בדוממים. וכן שני הנמצאים בטעמים. ותמונתם וגוונם. וכן שני טבעי כל הצעלי חיים. תמונת אצריהם מראיתם וצורתם ופעולתם. משתנות לפי התמונות נפשו ודמם מד' מרות דליטון הדי' וסודין. וכל התמונות הדי' יסודות נמשך משליטת הכוכבי' המסודרים במשמרותיהם ברקיע כמאשר'ל אין לך כל עשב בארץ שאין לו מזל ברקיע שמכה ואומר לו גדל. והכוכבים במשולותם מקנני' עיי' מלאכים בשליחותם מד' חיות המרכבה והכל נמשך משם הוי' ז"ה כמזוהר צ"ח באריות. היינו שכל הדי' שרשין קדמאין הן הוי' אחת. שרשון ה' יתברך שמו היה לבדו כל העולם בהתהוות הוי' כו' שנכל המציאות ומלאו כח קד' שרשין. גם כל כחות האדם בטבעו ונטיית שכלו ונטיית רצונו משתנים לפי השתנות מוג' ד' שרשין דילי'. וכמזוהר ברע"מ פתחם דף רל"ד ע"ב. אית חיון טבעיות ממש על גופין דליטון מארבע יסודין ואיטון דכיון. ולקנליהו ארבע חיון ורורסין מסאבין על ד' מריין. מרס חיוורא. מרס סומא. מרס ירוקא. מרס אוכמא. ואית חיון שכליות דסחרין לכורסייא. ואית לעילא מנייהו. וגבורה עליהם. והדי' שרשין דאדם שלעילא הן המה הצלם שמהם נמצאים כל צורות הכחות באדם. כמזוהר בצוהר חדש מדרש הגעלם בראשית ד' ט' ע"א. ח"ל שהבורא ית"ש ברא את האדם וצדא אותו בצלם וצורה והכינו מארבעה דברים מובדלים זה מזה. ממש. ממש מרות ממים ומעפר וכו'.

ובמבואר בנח" חקון ל"ח דף ל"ד ע"ב. סליק באשא ורואח. וכחית במיא ועפרא ורוא דמלה והנה מלאכי חלקי' עולים ויורדי' בו עולים הרי ויורדים תרי וכו'. עפר מנא דכלא. והוא שלפי פנימיות מוג' האש והרוח שנפגש האדם דסליקין לעילא בטבעם ככה נמשך פנימיות פרטי כחות האדם למעלה. ולפי פנימיות מוג' יסוד

המים

המים והעפר שנכנש האדם ככה נמשכים פרטי
 כחותיו למטה. ואם כי אופן התמזגות פנימיות
 היסודות שנכנש האדם אינם מושגים לחוש
 חיך ומה. אמנם בזהיר אור התמזגות במנח
 דלהון יסוד העפר שורש הגוף. אזי הגוף מפיק.
 לבד חילתון דשגש אמות ח"מ"ש ע"פ פעלו.
 כמבואר בזוהר וארחי הגיל: וכה התמזגות
 שרשין דג' יסודי ח"ר"מ הן המה שרשים שמהם
 נמשכים כל פעולת הגוף. אך המה נסתרים
 ואינם מושגים: ואף גם כאשר רואים אמת
 פעולות הגוף הנמשך מהתמזגות דר' מרות.
 הגה אין היסודות נגלות לנו לחוש: רק
 מהפעולות הנגלות לנו. נוכל לתפוס ערך
 התמזגותם ברוחניות כמבואר בזוהר יתרו
 בפסוק ואתה תחזה. ותקוני זוהר. ח"ח.
 ולזה אמרו בזוהר וכתבי החרו"ל שלגס מבחי'
 עלמין סתמיין ודמות מבחי' עלמין דאתגליין.
 גם מאמרים שלגס דוכרח ודמות נוקבא והוא
 כח פועל ונפעל. והוא נלגמו כדמותו. כמו
 שהקב"ה נסתר מזד עצמותו ולית מחשבה
 חפסא ב'. רק מזד פעולותיו הטובות נגלה
 לנו טובו בכל מילי דמיטב. כן הנפש רוח נשמה
 שבאדם אינה מושגת למחשבה רק ע"פ פעולותיו
 ע"י הגוף. ואף גם זאת אין רואים אותה רק
 מושגת מציאותה. כמ"ש רז"ל (ברכות ד' י"ד
 ע"א). הני חמשה דרכי נפשי וכו' מה הקב"ה
 רואה ואינו נראה אף הנשמה רואה ואינ'
 נראית. ועיין תומר דבורה ע"ז סובב כל
 דברי קדוש ה' הרמ"ק ז"ל כמ"ש פ"א בהתחלתו
 ח"ל האדם ראוי שידמה לקונו ואז יהיה בסוד
 הצורה העליונה כלל ודמות שאלו ידומה בגופו
 ולא בפעולתו הרי הוא מכיז הצורה ע"ל.
 וזהו מה שכתוב בע"ה שטיק' ירדת הנשמה
 להגוף הוא לברר בח' הגלס. והענין
 הוא כמו שלגס פירושו דפוס (עיין פי' רש"י
 על פסוק בגלמנו כדמותנו) כמו ד"מ מי שמצייר
 במחשבתו איזה דמות פרטי לעשות סוף המעשה
 שנמחשבתו. תחילה מעורר שכלו להמציא כלל
 ודפים באופן שיוכל להעשות ע"י הגלס הדמות
 פרטי שרשוק. וממציא דפוס פנימי ע"י תעשה
 פנימית

פרק ג כן נדמיון זה כניכול. נראה הוא יתב'
 את האדם והשליטו על דבי רבוון
 כחות ועולמות אין מספר. ומסרם בידו שיהא
 הוא המדבר והמנהיג אותם ע"פ כל פרטי
 חנועות ומעשיו ודבוריו ומחשבותיו. וכל סדרי
 הנהגותיו. הן לטוב. או להיפך ח"ו. כי במעשיו
 ודבוריו ומחשבותיו הטובי' הוא מקיים וניתן
 כח נכמה כחות ועולמות עליונים הקדושים.
 ומוסיף בהם קדושה ואור. כמ"ש (ישעיה נ"א)
 ואשים דברי נפיק ג' לנטוע שמים וליסוד ארץ.
 וכמאמר ז"ל ח"ת בנך אלא בוגיק. כי המה
 המסדרים עולמות העליונים ככונה המסדר
 בנית. ונותנים בהם רב כח. ובהפיך ח"ו ע"י
 מעשיו או דבוריו ומחשבותיו אשר לא טובים.
 הוא מהרס ר"ל כמה כחות ועולמות עליונים
 הקדושים לאין ערך ושיעור. כמ"ש (שם מ"ט)
 מהרסין ומחריבין וגו'. או מחשיך או מקטין
 אורם וקדושתם ח"ו. ומוסיף כח לעומת זה
 במדורות הטומאה ר"ל:

זהו וינרא אלקים את האדם נלגמו נלגס אלקים
 ג'. כי נלגס אלקים עשה וגו'. שכו שהוא
 ית' שמו הוא האלקים בעל הכחות הנמצאים
 בכל העולמות כולם. ומסדרם ומנהיגם כל רגע
 כרצונו. כן השליט רצונו וימנך את האדם שיהא
 הוא הפותח והסוגר של כמה אלפי רבואות כחות
 ועולמות. ע"פ כל פרטי סדרי הנהגותיו בכל
 עניניו בכלעת ורגע מחש. כפי שרשו העליון של
 מעשיו ודבוריו ומחשבותיו. כאלו הוא ג"כ הבעל
 כח שלהם כניכול. ואמרו ז"ל באיכה רבתי (בפסוק
 וילכו בלא כח גו') ר"ע בשם ריב"ם אומר בזמן
 שישראל עושין רצונו של מקום מוסיפין כח בגבורה
 של מעלה כד"א באלקים נעשה חיל. ובזמן שאין
 ישראל עושין רצונו של מקום כניכול מתישין כח
 גדול של מעלה דכתיב צור ילך חשי גו'. ובכ"ה
 בזה"ק

שער א

בזה"ק דחובו צ"ג ענדין פנימו לעילא כו'. וכן להיפך כנ"ל. וזש"ה חנוי עוז לאלקים. ובזה"ק ר"פ זא ויהי היום ויבאו גו' להתיב על ה' כד בעאן לקיימא על אינן עובדין דישאל על ה' ודאי קיימין. דהא כד ישראל ענדין עובדין ללא כשרן כניכול מתישן חילא דקצ"ה. וכד ענדין עובדין דכשרן יבנין חוקפא וחילא לקצ"ה. וע"ד כתיב חנו עז לאלקים כמה בעובדין דכשרן. ולכן אמר לאלקים. וכן באלקים נעשה חיל. שפי' בעל הכחות בולס וכנ"ל: **פרק ד וואת תורת האדם כל איש ישראל** אל יאמר בלבו ח"ו. כי מה

אני ומה כחי לפעול במעשי השפלים שום ענין בעול' אמנם יבין וידע ויקבע במחשבות לבו. שכל פרטי מעשיו ודבוריו ומחשבותיו כל עת ורגע. לא אחאזידו ח"ו. ומה רבו מעשיו ומאד גדלו ורמו. שכל אי' עולה כפי שרשה לפעול פעולתה בגבהי מרומיה בעולמות ונחצחות

האורות העליונים. (*)

הגדה

וקרוב לשמוע שנס זה כוונתם ז"ל צאצות דע ייה למעלה ממך. ר"ל אם כי איך רואה בעיניך הענינים הנוראים הנעשים ומועשים. אבל תדע נאמה. כי כל מה שבעשה למועלי בעולמו העליוני נצוהי נצוהי הכל מונח הוא על פי מעשיך לאן נטיס. על פייה ילאו וצוהי:

לא להם חלק ושירש בעולמות העליונים שיהו יכילים לנגיע שם כלל במעשיהם. רק שבחטאיו נחמטותם כניכול כח גבורה של מעלה. את מקדש ה' טמאו כניכול המקדש העליון. ועי' כ"ה להלכה

כח

פנימית הכלי כפי הצית קבול שרואה. וגם דפוס חיצוני הנוקף דופני הכלי להגביל הדפנות בעובים ומדחס כפי רצונו. ושניהם כאחד המה גלס ודפוס אי'. אך זה נכנס לפנימית הכלי לעשות חללה כפי המדה. וזה הסובב ומקיף להעמיד דפנותיו

הגדה

כפי המדה. (*) ככה ד"מ ובמו דמיתי לקחת מדבר וגו' (תהלים ק"ב) פי' ששם שפעולו הקחת להחמק משיבול וזעוק יום ולילי בקול הוי. כן התחמק הוא מן קומו ינועק ונאחז יום ולילה. והתנצרות מזה המדה שמורה של הקחת גורם לה עצבות וזעוק. ועלולת ליסב במקומה

במדבר. כן מרובי לרבותי גברה עליו המרה שמורה לברוך מתנצרת בני אדם ולזעוק בהי כמו שאמר שם כי אפר כלכם אכלתי וסקווי צנכי מסכתי כעצב מולי מרה שמורה שיש לו תורה לאלול פסמים וגפלים ולנצרות תמיר. ואף שלא נראה צדמות פעולותיו אלא התנודדות וצני. ואכילת עפר. ומהות פנימיות מזהו והתנצרות מרה כוונתה לא נראה צדמות. ועכ"ז שכלל מושג שפנימיות המרה שמורה מדלגה שכתבם צו כבד ולכות הדלגות ספצורה והקיסופו עוד נחמץ. הן המה הללס והדפוס רומני שפי' היו פעולותיו צדמות פרטי כזה לנצרות ולזעוק ולהתנודד. ע"כ:

ועתה נבחין צנחתי גלס ודמות הכללי ברוחניו.

שכאשר רצה הצור ית"ש צרצו הפשוט לצרוא העולם שיגלה דמות כל פרטי העולם כמו שהן. האזיל כח אי' הפלוסופים קוראים אותו היולי. ואנחנו נקראוהו. או כח או אור. או רצון. היינו שכן רצה שיחגלה רצונו ע"י שני כחות. אי' שיומשך למעלה ד"מ. והשני שיומשך למטה ד"מ. ולמען לא יתפרדו המציא חמשיים ציניהם כמו ענין האש שסליק לעילא ועפר היורד למטה. אך הגה אויר הוא קרוב לטבע האש לעלות למעלה. וגם יוכל לירד למטה. ומיס אף שנמשכי' לאויר כמשרז"ל תלתא פרסי מידלא עינא. עכ"ז מניחים

יוקב

מקום גבוה שלהם באויר ויורדים למקום נמוך לעפר. ואף כי ברוחנים אין לומר מעלה ומטה. ובפרט זכח העליון הנאצל. אמנם ענין מעלה ומוטה באמר גם לא על שני מקום. כמו והיית דק למעלה ולא תהיה למטה (דברים כח יג) שפירושו יהיו עליונים במעלות רוחניות ולא ירדו למטה ממדרגתם. (*).

הגדה

ויתבן לומר דרך דש
שזיהית רק
למעלה. הוא תנאי
ולווי היינו שהוא יח"ש
מנציח לנו כל הנצחיות
האמורות למעלה
בארץ ששכנה"י רק
למעלה נקודש. ולא
נכד למטה למדרגת
עמי הארץ. ומבאר
אח"כ מהו המעלה
בנקדש כי משמע אל
מזות ה' אלקי' גוי'
לשמוע ולעשות זכו

המדרגה

העליונה
בשבעליונים
ולא מסוב
מכל המדרג
גוי'. כי
בסוב מכל
הדברים.
אף לימין
יחד מטה
מטה חו'
חשוקה
ואסבה
אלהים
לד"ת
כראוי

וגם אינו ירא מלפניהם
היונה כדורש מן
המים. אף שלמד
לשקיים א"ל שחוקים
תלמודו צדו ממדרגת
עליונה כדלוי' גם דרך
דש וכול לומר שמה
שהמשילו אהבה ויראה
לחין גדין כמו עוף
משבירי אגשי עכ"ל
היו צענומה כשהם
רק

כח לנ"ט וטעם להחריז המקדש של מטה המכוון
נגד המקד' של מעלה כמו שארז"ל (איכ' רנח)
קמחא טחינא טחינא. הרי כי עונותינו החריבו
נוה חלעל עולמות עליונים הקדושים. והמה
החריבו רק נוה מטה והוה שהתפלל דוד המע"ה
יודע כמביא למעלה בסבך עץ קדומו. ביקש
שישכ לו כאלו למעלה בשמי מרומים הרם. אבל
באמת לא נגעו שם מעשי כלל כנ"ל. גם על זאת
יחדל להאדם מעשה הקדש שהוא כולל בחציכותל
הכחות והעולמות כולם. (*).

הגדה

כח"שית אי"ה להבן בפ"י
היו כוללים כל
הכחות והעולמות וכל
הסדרי קדושות כולם.
כל צדו ובחזיו
עליותיו ומדריו וכל
כלי הקדש. כולם היו
דגוה"ו עליון ללם
דמות תצנית העולמות
הקדושים ובסדרי פרקי
המדרגה. מהם יבד'
דוד ושמאל הרוח'
הכל מיד ה' עליה'
הסביל כל מלאכו'
התצנית. ואמרו ז"ל
צפ' חזקו מקוין (כ"ד)
צ"י מ"ד כו' וכי ויה
ענין ניות אלל רמה
אלל שהיו יושבין צדמה
ועוסקין בצדויה שלעולם
כו'. ו"ש בתצנונה ר"פ
פקודיה שהוא שקול נגד
צדיות העולם. ונונה
סבכדקדקו כלל העניני'
שהיו צדדיהם שהיה
היו צ"כ נוסבין. ולכן
אמר הכתוב צדלאל
וה"ל אחרות ואלקים
גדוה"ו וצדדיהם וצדדיה'
כי צדלו הכ"ד צדדיו
העולמות הם (השני)
ג"כ בחכמה יבד' חזק
כונן שמים כהנונה ונ'
וע' וזכר שקודי רכ"א
ח'

כו

כ' ע"ש באורח. א"כ צעת
אשר יתור האדם לחשוב
בלבבו מחשבה אשר לא
טעורה ציחוף ר"ל. הרי
הוא מכניס זונה סמל
הקנאה צב"ת ק"הק העליון
נורא בעולמות העליונים
הקדושים ח"ו. ומגביר ר"ל
כחות הטומאה והס"א
צב"ת ק"הק העליון. הרבה
יותר ויותר ממה שנגרם
התגברות פח הטומאה ע"י
טיטום בהציעו זונה צב"ת
ק"הק במקדש מטה. וכן כל
חטא ועון אשר כל איש ישראל
מכני' בלבבו ח"ו אז זרה.
בכעס או שארי תאוות
רעות ר"ל. הלא הוא ממש
כענין הכתוב (ישעיה סד)
בית קדשנו ותפארתנו אשר
וגו' היה לשריפת אש.
הרחמן יתברך שמו יצילנו.
זה שאמר השם ליחזקאל
(ח"ג) את מוקד
כסאי גו' אשר אשכן
שם בתוך בני ישראל לעולם
ולא יעזבונו עוד בית ישראל
שם קדשי גו' בזנותם גו'.
עמה ירחקו את זנותם גו'
ושכנתי בתוכם לעולם:

לאות הרי כי ודאי
עיקר ענין
הקדש והמקדש ושירת
שכינתו ית' הוא האדם
שאלו יתקדש עליו
כדאי בקיום המצות
כולן שהם חלוצין ג"כ
בשרשן העליון בפרקי
אצרי השיעור קומה
כניסול של כלל כל
העולמות כולם. (וע'
זהו תרומה קב"ש צ'
אלה המשכן תעשה גו'.
הא הכל הוא דימודל
כ' עש"ה) אז הוא
עליו המקדש ממש
ובתוכו יתיישב. כמ"ש
(ירמיה ז') היכל ה'
היכל ה' אמה.
ובתוכו יזל ובתוכו
בתוכם בתוכו לא יאזנו' אלא בתוכם כ' זה שאמר (כתובות
ה' ע"א) גדולים מעשי לדיקים יותר ממעשה בשרים וארץ
דאלו במעשה שמים וארץ כתב' אף יי' יסדה ארץ ויניני'
בספה שמים. ואלו במעשה לדיקים כתב' מקדש
אדני כוננו ידיך. פתחו במעשי לדיקים ופינונו בדייתם
מוקדש. כי כן נאמרו שהלדיקים ע"י מעשיהם כדלויים
לפני

יבא קיסו ונקצה חבל מליהם. ורק שלא חנקו הריאה.
שיוכל קול המורה
לשמש שם אהל צהם לשון
בהלו נרו שדרך השמש
נקננים אורות רוחניות השמים ליתן הארה בתוך
הארץ ממדרג' למדרגה ועיין בזהר תרומה קל"ו
ע"ב קל"ז ע"א. ומהכח או הרצון ההוא שנתלשלו
ונגלמו כחות היסודות ממדרגה למדרגה עד
שמספיעים שפעם גם בכל המציאות התחתונה
הלזו ומתרחים ע"פי דמות פרטים מזוינים כפי
רצון הקב"ה שימלא בריאת האדם צנוף מעפר
ושע"י שלם היסודו' אמ"ש שהן הכלל ודפוס רוחני
ימלאו כל כלי גופו באופן שיוכל האדם לפעול על
ידיהן פעולות פרטים כפי רצונו ית"ש. וע"י פרטי
מעשי המצות שיעשה האדם בארץ הלזו הגשמה
יתגשאו היסודות שלו שרשין הקדמאין לדע"א כפי
רצונו ית"ש. והגוף הוא מלא לאפקא חילי הדין הקד
שרשין שע"י פעולותיו בת"ו יגלה שחשוקת
היסודות שנגפשו הוא להתגשא לראש. כענין
שאמר דק"ה. לך ה' הגדולה וגו' כי כל בשמים
ובארץ לך ה' הממלכה והמתגשא לכל לראש. לא
אמר ממש ה' הגדולה אלא לך ה'. היינו שאף כל
הכחות הנמצאים בארץ מתחת המה נמשכות לך
ה'. ועם כי מנהגו נחתין לתת לארץ. היינו כי כל
דאחיד בשמיא ובארעא. הנה לך ה' הממלכה.
ומתגשא לכל לראש. אף בארץ:
והנה רצון הקב"ה הים להתגשא ע"י השלש אמות
אמ"ש שימלאו כלים נמצאים ממדרגות
מדרגות. ושכל מדרגה יתנונו היסודות
באופנים שונים. ושע"י כל כלי וכלי לפי. בחינתה
יוכר צבחי' שונות שחשוקת להמשך למעלה וגם
להשפיע למטה להכלי שלמטה הימנה. בברי שגם
בכלי התחתונה שבתחתונות ימלאו הכוונה
הראשונה שהיא מתגשא לראש. לאלה נמצא
התמונות באדם בשלשה כלים. במוח. בלב.
ובכבד. והן קמה כלי הנפש רוח ונשמה שבאדם.
ובכל כלי מהג' כלים מתגלמים השלש אמות אמ"ש
להתראות כחן בגלויים שונים. היינו בכלי המוח
ניכר התמונות השרשין ע"י המתשבה:
והוא שמודעת בזהר שלפי התמונות ד' יסודין
שכלי המוח. ככה תהא גלוי השכל נו.
והיותה

והיותר מוכשר לקבל ולהפוסם שכל עמוק הוא מי שטענו התגברות המרה ירוקה ומורה שחורה. כי מרה ירוקה הוא מיסוד האש רסליק לעילא לעומק רוחניו השכל. ועי' חויר' שצמוחא ומתגל' להצטייר ציורא צמיא שצמוחא ונשרא' הציור' השכליות במגא דיסור העפר שצמוחו. ונקבע קציעות חזק בדעתו כענין הדעת לחבר היטב כל הכחות מן הקצ' אל הקצ'. שיהא כל כלי מוחו ממולא' במחש' תורה להשיג כל רטות הש"ת. ומחשבת עבודתו ית"ש. וגדולתו ואהו"ר. ועי' יומאך שכלו לרצונו ית"ש שיהיו כל מחשבותיו בנתי לה' לבדו בתורה ועבודת שאל יעל' ש' מחשבת פגול אשר לא ירצה: ויעוד משתלשלים מוצ' היסודות לכלי הלז. ואף שכלל אינם דבקות כ"כ כמו צמוח. כי תנועתם בלב המה מורגשים יותר. כי מוחא שקיט ונייח. ובלב פועלים היסודות בכת' יותר חזק. אמנם כך ה' רצון הש"י שיהי' מוצם מחגלה יותר בכלי הלז כי יש מקור חיות כל האברים. ושיהי' פעולות האברים נמשכים אחר ציור הלב בתמונה היסודות בכת' יותר חזק. שיוכל לעורר בכת' חזק את האברים קיותר ממשמ' לציורם הרוחני. ובלב מתגבר יסוד האש יותר. להגיה לבו דדרכי ה' ולהמשיך כל כחות הנפק מגשמיות העול' להשתמש בקודש. בתורה ועבודה ואהו"ר. כטבע האש להפוך כל גשמיות לאעלא לון לעילא. וכח האש שכלצו מעורר יסוד הרוח להוציא כל רוח ממללא דילי' בתורה וחכילה כפי שהגין צמוחו. והוא קלא דכליל מאש ורוחא ומיא. כמ"ש צרע"מ פ' פנחס ד' רכ"ז ע"ב. קול ה' על המים. מסטרא דמיא דחיהו מוחא דתמן סליק בכנפי ריאה. קול ה' חוצב להבו' אש מסטרא דלבא כד נפיק מפומא אחקרי דבור ונמא כל דבורו בתורה ומפלג. וכלי הלז וה' מוציא הפה. המה מאלא לאפקא חיליהון דשלש אמות חמ"ש לפי מוצם שיהא בנתי לה' לבדו. ודבורו גם ולא דגדרים צטלים:

ומן הלב נמשכים התמונות לכל כלי המעשה לקיים בפועל ממש כל מצוות ה'. בזהבה ויראה מסטרא דמיא. ובשמחה של מזה מסטרא דאש. ובצרות נפלאה מסטרא דרוח עד שכל תנועות אצרי גופו יהא ניכר שהמה נמשכים

לפניו ימצך. סן הם מקדם ה' ממש. וי"ל עדי' הכחז ועשו לי מקדש גו' ככל אשר אני מראה חושך וגו' וכן תעשו ורצו' דרשו (כנהדרין מ"ו) וכן תעשו לדורות. ולדרכינו י"ל צ"ב שר' אל תשטנו שחלית כוונתי הוא עשיית המקדש הפיזי. אלא תדעו שכל חלית רצוני תצננית המשכן וכל כליו. רק לזמן כס שמונתו תרלו וכן תעשו אתם את עצמיכם שיהיו אתם צמעיכים הכלויים תצננית המשכן וכליו. כולם קדושים ראויים ומוכנים להשרות שכינתי בתוכם ממש. וזו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם דייקא שכלל אשר אני מראה חושך את תצננית המשכן וכו'. תכלית כוונתי שכן תעשו את עצמיכם. וכן אמר הוא ית"ש לשלמה אמר גמר בנין המקדש (מלכים א' ח') הבית הזה אשר אתה בונה הוא רק את חלך בתקתי גו' ושכנתי בתוך עמי ישראל דיקא. לזאת כשקבלו פנימיות המקדש שצמחם. אז לא הועיל המקדש הפיזי ויהסרו יסודותיו ר"ל. וזה שאמר השם לימחקאל (מ"ג) בגד את בית ישראל את הבית ויכלנו מעונותיהם גו'. ואם ככלנו מכל אשר עשו נורח הבית ותכונתו ומולאו ומוצאיו וכל צורותיו ואם כל מקומותיו וכל צורותיו וכל תורתיו. הרוע אותם וכחצו לעניינם וישמרו את כל צורתו ואת כל מקומותיו ועשו אותם. והוא מוצא. ובתרגומו ואם יתכונן מכל דעברו צמחיהון נורח צימא ועיקוס' כו' :

ובזה יזון הכתוב ויזר ה' חלקים את האדם עפר גו' ויפח בנפשו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה. ופשוטו של מקרא ודאי הוא בתרגומו והוא האדם לרוח ממללא. ור"ל שאשר היה הנוק' לבדו היה עדיין עפר ממש בלא שוסחיות ותנועה. וכאשר נופח בו נשמת חיים. אז נעשה איש חי להתנועע ולדרג. ועיין רמב"ן בפי' התורה. אמנם בקרא ויהי האדם לרוח כתיב. אלא ויהי האדם לזאת יש מקום לפרשו עפ"י שנתבאר. שהאדם נגממה החיים שנתכו. הוא נעשה נפש חיה לרגיו עולמות אינם מספר. שגמו של פרטי הנהגות הנוק' ותנועותיו הוא ע"י כח הנפש שגברו. כן האדם הוא הכח נפש החיה של עולמות עליונים ותחתונים לאין שיעור. שכולם מתנהגים על ידו כנ"ל: פירק ה' ומה שעלתה ברגליו ית"ש. להרכיב את האדם התחתון לראשי העולמות עליונים. שיתנהגו ע"י. כי ידוע צוהר וכתבי הארצ' צסר השתלשל' והתקשרות העולמות שכל

שכל עולם הוא מתנהג כסידור מצבו וכל פרטי ענייניו כפי נטיית כח העולם שעליו. שמהיגו כנשם את הגוף. וכן הולך ע"ז הסדר גבוה מעל גבוה. עד הוא ית"ש נשמת כולם. ע' זוהר בראשית ק' ע"א וכל עלמא כו' עילא ותתא מריש רזא דנקודה עלאה עד סופא דכל דרגין כלא איכו דא לבושא לרא ורא לרא כו' דא לגו מן דא ורא לגו מן דא כו' וזא"ל רז"א ב' וכללו נהורין אחידין נהור אדא בנהורא דא ונהורא דא בנהורא דא ונהרין דא ברא כו'. נהורא דאחגליא אקרי לבושא דמלכא נהורא דלגו לגו כו' ע"ש. ופרטות הענין מפורש בע"ח שער פנימיות וחיצוניות דרוש ב' ובע"ח בהקדמת שער השבת פ"ו ופ"ח ובשער השבת פכ"ד. שחינוכיות של כל פרטין ועולם מתפשט ומתלבש בהפרצוף והעולם שמתחתיו ונעשה לו לפנימיות ונשמה. וכל העולמות ככללים וכתלקים לר' כידוע. שהאופניו והחיות. וכסא כבודו. ואצילות קדשו יתב'. ונשמת כל אחד הוא העולם שעליו. כמ"ש (יחזקאל א') ובהנשא החיות גו' ינשאו האופנים לעומתם כי רוח החיים באופנים. בלבתם ולבו ובעומדם יעמודו וגו'. והחיות ג"כ מתנהגים ע"י עולם הכסא שעליהם כמאשרז"ל שהכסא נושא את נושאיו. וזא"ל יתרו מעשה מרובה ל"א רחיות נעלין לדנטלין לון כו' כרסייא קדישא נטיל לחיו. ונשמת החיים של הכסא. הוא סוד שרש העליון של כללות נשמות ישראל יחד שהוא יותר גדולה ומאד נעלה גם מהכסא. שהוא האדם שעל הכסא כמ"ש שם ועל דמות הכסא וגו' (*). ח"ש זוהר יתרו ע' ע"ב בענין הפסוק אחר וקדם צרתי אחר לעיבדא דבראש"י וקדם

נמשכים בלתי לה' לבדו. וכל כלי הגוף שמיסוד העפר הוא מנה לאפקא חיליון דשרשין עילאין שלש אמות חמ"ש במעשה :
ובר' אשר ירבו השלש יסודות חמ"ש להתקשר דשרשין דליון ככ"ל. יתדבדא אורן בפנימיותן ובהקיפן ויזדככו כל הגוף שמעפר שלא יהא שום עצלות וכבדות באברי הגוף. ויהיה רץ כצני וקל כנשר לעשות רצון הקדוש ב"ה. כענין שכתוב בזוהר פנחס רכ"ב א'. לב איכו זכין מכלא. מינה כל טובל בריאותה דשייפין בליו. וכל חוספא וכל חדות וכל שלימו דאצטריך לכל שייפין. וזוהר ויקהל קנ"ח ב'. ת"ח בשעתא דבר בש שוי רעותי לגבי פולחנא דמארי' ההוא רעותא סליק בקמייתא על לבא דאיכו קיומא ויסודא דכל גופא. ולבתר סליק ההוא רעותא על כל שייפי גופא ורעותא דכל שייפי גופא ורעותא דלבא מתחבראן כחדא. ואינון משכין עלייהו וזהירא דשכינתא. לדיירא עמיהון. וההוא ב"ב איכו חולקא דקצ"ה :
ולפי מה שקדם. הד' שרשין עלאין הן המה השלש והדפוס רוחני שעל ידן ימלאו דפים פרטי אברי האדם על תמונת שלשה הכלים מוח לב וכד'. שהמה נר"ן. וסיתרא על ידן פעולות המחשבה דבור מעשה כפי רצון העליון. והם נמשכים מארבע אוחיות הוי"ה ב"ה. והיות כי אור השרשין עלאין בשרשו רב מאוד. המה רק עומדין ומקיפין על האדם שכל מה שזדכך פנימיות כלי גופו יוכל אורן להשתלשל ולכנס יותר בפנימיות. והוא מ"ס דלגס הוא הד' שרשין עלאין. וכל שורש נתלק בעשר בחי' כנודע. והלמד' דלגס הוא מקיף דשלש אמות דענדי ענדיהיון לפי התמזגותן במוחא. והאדריק הוא מוחין פנימיים לפי השלש אמות שנכנסין בגוף בשלשה כלים מוח ולב וכד'. והיו מה שמואר בעץ חיים שרדיק מתפשט בכל גוף ז"א בט' פרקין. ולמד' בחצי ז"א :
ומה שקדם ה' החלם ואח"כ הלמד' ואח"כ המ"ס. הנהאם היה רצון הקב"ה שהשרשין עלאין יפעלו פעולתן כסדרן במנהל דליון בגופו של אדם מיום הולדו. היה נקל לו לאדם לזכור למוחין דלגס

בי עיקר האדם הוא
נשמת לעילא בשם
נשמתו. (ולאחז נקרא
הגוף נעל עיין
בתקוני') נגד הנשמה.
כי רק צמ" עקביו
והשורש נכנס לתוך
גוף האדם. וזוה
יוכן מאדנס ז"ל
כ"כ

קצרה כדרכו בכל כתבי קדשו בנסתרות. כמ"ש
בעלנו בהקדמותו שם שהוא מוגלה טפה ומכסה
אלפים אמה). שלא כדמשמע לכאורה מדבריו "ל
שם. שהאדסאל העולמות הוא נפש ממש כמו הנפש
הניתן ודבוק בתוך גוף האדם. אשר איזה דבר
שהנפש עושה הוא רק ע"י כלי הגוף. שגאותו רגע

מונח גם הגוף עושה. דזה הגדה

ודאי לא יתכן (*): וגם שלפי זה, ימיוצ
היה שצעת
אמיתיותו קדושה למטה. ומילא צחותו רגע ממש גם
המלאכי היו מקדישים ציורים אחרו כאחד. ור"ל אחרו
צ"ב ג"ה נ"א צ"א ח"ן מ"הש. ומרים שירה למעלה עד
שיאמרו ישראל לחיה שנאמר צדן יחד ככני צקר והדרי
ויריעו כל בני אלהים ולישא דוהדר ויריעו טפי משמע
שהמה לא יתחילו כלל להקדים ליוצרים עד אשר יגמרו
ישראל שילוש קדושה למטה. וכן קדרו אנשי כנ"ה
בצרכת קדושה הם אחי קדוש וכו' ואח"כ וקדושים בכל
יום יהללוד. הבס דמלישנא דהאורי פ' תרומה קכ"ט ריש
ע"ג ושם קכ"ד ריש ע"ג לכאורה ישמע שהמלאכים
מקדישים קדושה אחרו יחד כמלה עושה. היינו משום
שקדושתם תכסה מונח ח"ק אחר סיום אמיתיותו.
כמלה קרי לה:

אבל עיקרו של דבר כי הוא ית"ש אחר שצדאל כל
העולמות. ברא את האדם אחר למע"ב
בריאה נפלאה כח מוסף לכל המחיתה. שכלל בו
כל תצחיות אורות הנפלאות והעולמות והיכלין
העליונים שקדמו לו. וכל

הגדה

תצנית הכבוד העליון צדסר
פרקי המרכזה (*). וכל
הכחו' פרטים הנמוצי
בכל העולמות עליונים
ותחתונים. כולם נתני כח
וחלק ומעלותם בנתינו
וככללו בו במוספר פרטי
כחותיו שבו. כמ"ש צדסר
יתרו ע"כ ב' קוב"ה כד ברא
ל' לב"ב סדר ב' כל דיוקני
דרין עליון דעלמא דלעילא.
וכל
ע"כ
וזה היה קודם המסא
לא היה כלול אז
רק מכל העולמות
וכמו הקדוש לצד. ולא
ונכחות כדע. אבל אחר
המסא נכללו ונחשדו
בו גם כחות הפומא
והדע. וממילא עירב
אותו ע"ז צדסר וכו'
מזה הפעם שהוא כלול
ומשותף ומכלם וסם
מחשדריס ומשחנים
כפי נתיית מעשיו.
והוא ענין עץ הדעת
עוד ודע:
והענין

כלי מוחו ומולאס במחשבת
תורה. ובכל לבני יהיה יומם
וליל' ב' ד"ת. ובכל גופו יעסיק
במלות ומעשיות שהיא שורש
כל השרשין עליון שקדמה
לבריאה ע"כ:

מלות לבו וי"ט אל המועל. כענין שכתוב (ישעיה נז כ')
כי הפעם נח יוכל ויגדשו מימיו רפס וע"ע. וכן המים
מימימים וקדושים שמוריד לו ממוחא ומשנותיו
והסדוריו הכעים. ומעורר לו יסוד הכוח. מכנפי ריאה
דנשצין על לבא להאזין דברים ל"הר רכילות לנינות
וכדומה. ויסוד העפר מנא לאפקא חיליהן דג' יסודין.
וע"י נגלו פעולות ממנה ח"ר"ס. ולפאש חין אדם מתחילי
מלותו גידו לחא מתעבד אל לבו כטבע העפר:

וכאשר האדם מוצי' שרשין דלילה שנקדושה. הכה
יסוד האש שכללנו מנביא לבו דדרכי ה'. להחדק
צטרנו. וצוער דנפשי אש שלהצתה ה' ומנא לחורה ועבודה
כענין שאלמר מנא לך נפשי. וכתבי הוי כל מנא לכו לויס.
ומעורר יסוד המים שמוחו. ומלמית לו שכל טוב צחורה
ועבודה. ולהתענג על ה' בנתינו. וכענין דנפשי יפאפס
רכ"ז קול ה' על שתיים מפקדא דמית. דליהו מוחא דמתן
סליק ככנפי ריאה. קול ה' מונב לבבות אש ומפקדא דלגא
ומתמרר עומה יסוד הכוח שכתבי הכיאה דכשי' על לבא
שמוצת כל מיני משקין שמוחא. וזהו קול דלילי מנא
דוח ומית. לקיים והגיתו צו יומם וליילה. ויסוד העפר הוא
מנא לאפקא חיליהן דשרשין קדישין. צדור ומעשה.
ויכר צו עללות וכדמות שלא לעצור ס"ו על רגון הס"ת.
אך באיסור קל. ועללות על עוונותיו. ובכל ענב כגוונא
דא יהיה מותר שמשאשצא דכלבא מתעורר ציה דענותא
דמינה מתערין דינין להבין דבר מתוך דבר כמקלקולים
גרים שמשפחה. צדור ומעשה. ואיך הוא רחוק מזה. ודעה
העוזה. וכל מה שמדנה לחפש דרכיו ולחקור מתעוררי
בצורות קדושות. ומתמרר צדרכות על נפשו על
שנלגשה בלבוש. ומס"דיו אשר לא עושים. ומתעורר
מית שמוחא להאזין דמעה ע"י. ומתחמקת הנצרות
צחקד ה' בשנפחמים שיעי דמעה שהמה אוח יו"ד משם
הוי"ה צ"ה מתחיים הקי"ס דינין שנקי' לרובי חלקים
שכונין דמעה וצורה הכחשן שלו מתחך ששרשו צנינא
פקיסא. כמ"ש עני גרם ולא חמדה עד יסיק ויחא ה'
השמים. ע"כ:

והן הן עש רגון הקציה להמילא הד' שרשין
עליון דדרשחם ז"ל בראשית בשגיל התורה
שנקראת ראשית ובשגיל ישראל שנקרא ראשית
וכשק"י תרה ומלות במחשבה צדור ומעשה לשם
הוי

כאחד בעין דרשת זל סס
חגיג' י"ב שארסרהאשין הי'
גבוה ויהארח עד לרקיע .
וחד אמר ומוקף העוליסער
סופו וכחומרם ז"ל דאירי
ואירי חד שיעורא הוא
(וכמוצא) צ"ח דארסקדמון
עובר בכל העולמו' (ונוצח
בזוכר סהא' נגמז באורייה'
ועיין זוהר ל"א ב' שהאור
נגמז ללדיקים ונוכיים שם
והוא טמיר ללדיקיי' ללדיקיא
דייקא . פי' לדיק בנ"מ הוא
במעשה כי דוקא ע"י מעשה
המזיות בפועל מושג מעוררי'
אור העליון הנגמז בזהורה .
וסה הן השרשין עלאין
שגלגלם . לזה ח"ז' (אבות
פ"ג ויטה ט')

התקינו (בכחות ג"ד
א"עין רש"י סס וס"ג
א"ר"ס ויכרכו אחתם)
ואמרו בזוכר וינא
קני"ח ז' כל זכאן
דחרי' עלמין באחגלי'
ובאחגלי' ועס כל דא
כלא חד כ"י דחמי
בדון ה' חלקי ישראל
מן העולם ועד העולם .
וחו מוקף העולמות
רומי עד סוף עולם
הבשמי כי כחל
נמשכן באות . ולכן
במקדש דלשון שהיה
השכח
שלימות . ועלמין
סמימן היו ומחמדין
עסאגלות ודאו כולם
סה"י כחל היו
הומי"י רק עד
העולם . ובצית
כ"י שחקר המעשה
דברים ולאו כוליעלמא השגו באחדות . וקלקלו המקלקלין .
התקינו לומר מן העולם ועד העולם . לאורח עכ"פ שאל זה
העולם הוא עיקר אלה טפל . ובלשון חכמים הורו עוד
למטיגים שעלמא דלחבס"י הוא חדל עם עלמא דלחגלי'
לפיכך לא אמרו מן עולם ועד עולם אלא מן העולם ועד
העולם . כי כחל נמשכן באות . וכן קומת אדם הכאשון
היה מוקף העולם ועד סופו . ולפי המוצא עלמא דלחבס"י
הגלם ועלמא דלחגלי' הדומה היו ומאירים וצאס לוכחל
וצקבר חמי' . וחד אמר וקדס לרומי לשון ודח' הכסף .
סה"י ומוקדש"י ומוקדש"י ומוקדש"י . והתקין במוקדש"י
שעליהם . וחד מן הארץ עד לרקיע כידוע שהשמים הם
מוקדין וכ"ל לא הזכיר המוקדין אלא דרך כלל . ור"י א"ר
הזכיר גם המוקדין העליונים . והוא מ"ס דלס' השרשין
עלאין . וחד דרשמו וליקאס השמים ועד קדס השמים . כי
דא חגד סתם עד לקדש מוקף הגלגל . והוא בוסף עוד
גם מוקדש הקדש במוקדש"י שמים עד קדס שמי' שהמים
העליונים . (ועיין פ' דמצי' על החומש על שמו ויקרא
אלהים לרקיע שמים . ומה שכתב סס אג' וחד נקון וכו')
ועי' חמיו במוקדש אדיר ואדיר חד שיעורא הוא . ועיין חוב'
סס . ובין שבת וסבת ויחיו הגלגל המוקדין נחמדי קומתו
על הארץ . (עיין בעין יקדש חגיגה סס . ובז"רס"י ח"א
סס) הוא ענין ג' כ"י הגלגל הפנימי . וכל חד כולל חמי'
יקודין הפעילים . וגורם המעלות בדומתו כל הנחמדי' משלים
לעשר . ידוע שמה שנקראו חין שיעור חין כלל כולל
ומעבר הוא אחד . ועס כי בפתח היו המוקדין כחל עם
הפנימיים

קומת אדם כושי"ת ח"ה
בשער צ' פ"ה . וכן המצות
כולן . קשורין וחלופין במקור
שרשן העליון בסדרי פרקי
המרכזה ושיעור קומה של
העולמות כולם . שכל מוצא
פרטי' בשורשה כוללת רבי
רבוין כחות ואורות מסדרי
השיעור קומה . כמ"ס בזהר
יתרו פ"ה ב' כל פקודי
אורייתא מתאחדן במלכא
קדישא עלאה . מנהון דרישא
דמלכא . ומנהון צגופא .
ומנהון בדי מלכא . ומנהון
ברגלי כ"י . והענין יותר
מז' אר בתקונים ת"ע קב"ט
ב' ע"ש . ובזוכר תרומה
קס"ה ב' פקודי אוריית' בלבו
שייפין ואברין ברזא דלעיל .
וכד מתהדר בלבו כחד כדון
כלהו סלקן לרזא חד . ושם
ד' קס"ה ב' בזהר שמה
כלילן תר"ג פקודי אוריית'
דאינון כללא דכל רזין עלאין
ותחתין כ"י . ובלהו פקודין
כלהו שייפין ואברין
לאתחזאם בזה רזא
דמיונותא . מאן דלא
ישגח ולא אסהכל ברזין
דפקדי אורייתא . לא ידע
ולא אסתכל היך מותהקן
שייפין ברזא עלאה . שייפין
דגיפא כללו מתהקקן על רזא
דפקדי אורייתא ע"ש . ובכ"י
הארוי'ל

והענין מוצא למצי'
ב"מ שער קליפת טונה
פ"ג אלא שוקד סס
בענין . ועיין ביסד
גלגליס"פא . וזכר'ל
(שבת קמו ח') כשגא
נחש על מיה הטיל זה
זרמא . ד"ל במוקד
מומס . ומאן גרס עי"ז
ערכוביא גדולה
במעשיו . שכל מעשי
האלם הוא בערכוביא
והשתנות רבים ומאן
ספס טון ופעם רע .
ומתהבך ממיד מביז
לע ודמע לטוב .
וגם המעשה הטוב
עומה כמעט בלתי
אפשר לרוב העולם
שתהי' כולה קדש
זכה ונקיה לגמרי .
כלי שום נטיה לאיזה
פנים ומחשבה קלה
לגרמי' . וכן להיפך
במעשה אשר לא
טוב . גי' מעורב
זה לפעמים איזה
מחשבה לטוב לפי
דמיונו . וגם הלדיק
בגורו שמיניו לא
עשה שום מעשה
אשר לא טובה ולא
סח מימיו שום שיטה
קלה אשר לא טובה
ח"ו . עכ"ז כמעט
בלתי אפשר כלל
המעשיו המוניס עומס
כלימי חיו . ויהי כלס
בשלימותא ויחיו לגמרי
ולא יהיה אפי' באחת
יהיה שום חסרון וחסר
כלל . וחש"י (קבלת ז')
כי אדם חין לדיק בלתי
אשר יעשה טוב ולא
ימנע . ד"ל ש"א בלתי
יהיה עכ"פ קלח חסרון
במעשה הטוב עלמא
העושה

שער א

נפ"ג והוא ז' כ"ל. זהו ציווג
הראשון שחלוי רק לפי
קדושת אבא ואמא. ומאז
והלאה כל החקונים
והמשכת המוחין להזדווג
להיותא פעולתם בעולם הוא
ציווג השני. חלוי לפי מעשיו.
וסדרם אז הוא ז"ל. ומה
חזין הענין בשרשו בעולמות
עליונים :

י"ש נמנעם הוא עיקר נקודה הפנימית שגרמה לו כביכול
לנמנע בריחת כל הפולחני שיוכל להכרחו האדם בעול
העשי. וכן נאמר בזוהר על מדת מלכותו ית"ש שחיה
שלימו דכל סמיאן. ונשלמת התיצמיות. וזה עשר ולא
חשע. וכמנצח צב"ט שניקד מדת מלכותו ית"ש שחיה
נגדלת להיות בעלת עשר צמיתת פלגוף ע"כ :

ולכן כל תקוני העולמות נקרא בזוהר וכתבי
האר"ז'ל בשם ציווגים. ולכאורה יפלא
שהיא מודעת שהוא רק משל על חבור עיני רוחני
כענין אדם המחדר תחלה בשכלו ב' ספרות בשכל
ומחבור ב' הספרות טולר לו ספרה חדשה. ע"פי
הקדמת שני הספרות הראשונות. ומה הביא
לקדושי עליון להחמיל דבר רוחני בשל גשמי
כזה. אך הענין הוא לסבור פי הדברים ומה רחיצו
פה ולשון ומומלאים פיהם שחוק על שלומי אמוני
ישראל. שאומרים שכל מעשי המצוות שעושה
האדם למטה גורמים חקונים גדולים בעולמות
עליונים. ולכן הראו דוגמא שכמו שלא נוכל
להשכיל ולהבין איך מתמנעם שפלה כענין ציווג
טולר מטפה תרומה בריה נפלאה וקומה שלימה
מלא שכל רוחני להשיג ענינים נפלאים רוחנים
וקדושים. כן לא נוכל להבין שורש אמתת חקוני
העולמות והכחות עליונים המשתלבים באורות
רוחני ע"י מעשי המצוות שהיא עושה למטה הזה
העולם השפל כפי שצונו ה'

דג"ה

ורדוע שאף ציווג
הנשיקין
אחדות רוחא ברוחא
אדם מולידים רק
בשמות מלאכים. שכל"י
בכללים. ומציווג א"י
טולדים

ית"ש * עיין בחרי מאמר ג'
סי' כ"ג. וכולי עלמא מודים
שכחות המצולות העליונים
מתעוררי ליתן חלק באדם.
כמאמר רז"ל האי מאן
בדוכב

נגדו. וכאשר קייסל המצות
בשלימות בכל פרטיהם
ודקדוקיה' בעיקר המעשה.
וטוסף עליהם הכטרף עומם
טהרת וקדושת המחשבה.
הרי חיקן כל העולמות
והסדריה העליונים. ונעשה
כולו בכל כחותיו ואבריו
מרכבה להם ומתקדשים
מתקדשתם העליונה. וכבוד
ה' חופף עליו חמור. ועזוהר
תרומה קט"ה א' כל הנקרא
בשמו ולכבודי בראתיו כו'.
ולכבודי בראתיו דיקא. וראו

דא כו' אוליפנא דהאי כבוד
כו' כלא אחקן לעילא מגו
תקונא דבני עלמא כד אינון
בני נשא זכאין וחסידין וידעין
לחקי' תקוני' כו' ע"ש באורך
ועהיטב צדע' מפרש' פנחס
רל"ע א'. ומשרז"ל האבות הן
הן המרכבה. וכן להיפך ח"ו
בפגום א' מכחותיו ואבריו
ע"י חטאתו אשר חטא. ג"כ
הפגם מגיע לפי שרשו
לאותו העולם והכח העליון
המוכח נגדו נסדרי
השיעור קומה כביכול.
להורסו ולהחריבו ה"ו.
או להורידו. או לפיגמו.
או להחשיך ולהקטין נחמות
אורו. ולהתיש ולהחליש
ולנועט כח טהרת קדושתו
ח"ו. הכל כפי ערך
החט' ואופני עשייתו וכפי
ערך

מעת שעולה על רעיון
האדם לעשות מזה.
חיקף נעשה רישומו
למעלה במקור שרפה
העליון ומתקדש מעל
עצמו אור מקיף קדוש'
עליונה מופשט עליו
וסוכנת אורו. וכתוב
מפורש ואתקדשתם
והייתם קדושי'
וכמאמר ז"ל (יומא
ל"ט א') כל המתקדש
עצמו מלמטה ומקדשין
אורו ומלמעלה ר"ל
שנלמעה נמשך עליו
הקדושה משרשה
העליון של המורה
כמ"ש בזוהר לו ל"א
ר"ש ע"ג כח'
ואתקדשתם והייתם
קדושים מלן דמקדש
גמתי' מלרע ומקדשין ל'
מלעילא כו'. ומקדשין
ליה מלעילא כו' דהא
קדושה דמלך ר"ל
עליון. אי עובדא
לחמא היא בקדושה
אחער קדושה לעילא
ואחי' ושרי' עליון ואחרי'
זיה כו' ע"ש. ובפי'
קדושים פ"ו ז'
בשעתא דכ"י אחזי
עובדא לחמא בלחם
מישור כו'. נגיד
ונסיק ושרי' עליונה
רוח קדישא עלאה כו'
ובההוא עובדא שרי'
עליון רוח קדישא רוח
עלאה לאתקדשא זי'.
אחא לאתקדש מקדשין
ליה דכתיב ואתקדשתם
כו'. ובפי' בשא ר"ל
קב"ש דמשך עליון דוח
קדישא עלאה כמח"א
עדי ישרה עליון דאח
ומרוס ע"ש. ועי' ד'
הקדוש' והאור הנקיף;
הוא דבוק כביכול בו
יתנדק

ערך וענין אותו העולם
וגובה מדרגתו. כי כל בל
העולמות שוו בשיעורן בענין
הפגם והקלקול. שבתחמו
הוא הריסו וחורבן ר"ל.
ולמעל'מניע'האור. ובעלין
יומר מומו גורם רק
התמעטות שפעת אורו או
הקטנתו. וביותר גבוה
וועלם גורם רק התמעטות
בגודל תחנות אורו וטהרת
קדושתו הנפלאה. ובהנה
רבות בחינות שונות :

עלין. חין מקי' להי' לה' לנפשו צו ולהסיר ו להסיר מעסק
האלות. ז"ש שטנה גורמת הורו. וכאשר ישי' אליו לבו
נעת עשיית האור. ינין ויניס' נפשו שאלו מקובצ ומלוכס
כעת בהקדושה רכוח כיון נחמדש נקדו. וזשי' אלה האותות
אשר יעשה אותם האדם ופי' בהם. בהם היינו בחוכם מומם
שאלו מקובצ או נקדושת האור ומוקף מחוילת דג'ע'
וב' לסיק מ'ו נעת עברו על אמת ממלות ה' אורו
ג'כ במאמץ ז"ל ה' כל המעמל עמו מלמטה
ממלאין אותו מלמעלה. פ' ג'כ כ"ל שמשורש אורו העין
למעלה כחמות הסומא' הוא ממשיך ר"ל רוח הסומא' על
עמו ומושפת עליו וקובצו. כמ"ש במאמץ כ' ג'וה"ל ופי'
איהו אסמא' לחתא חמער רוח ממאנוחא לעילא וחת' ושרי'
עלי' ואסתאז צי'. דהא לית לך ע' וזיש קדושה ומסתאזות
דלית לה עיקר ושראש לעילא. ובעובדל דלתתא חמער
עובדל דלעילא ע"ש. וזפי' קדושים ה'כל ונשעתא דלעילא
אס' עובדל דלתתא חמער עק' כ' כדן ג'יד ונפיק ושרי'
עלוי רוח אסתאז כ' ע"ש. וע"ז אחר הכתוב ונשתמש בהם
היינו בחוכם מומם מ'ו. שאלו קשור ומקובצ או גדרו טומאה
ואוילא דג'כ' מלפסו ונקי' בו בעדרו מ' עול'. כמ"ש ר"ל
(פ' ה' א') כל העובד עב'ר' צ'ע'יה מלפסו והולכת
לפני ליום הדין שאלמר ילפתו כ'ו. דל'א קשורה צ'וכו'.
ז"ש דוד המע"ה עון עק'י יסובני (תהילים מ"ט):
וב'ה' יובן מלמדם ז"ל צ' יסובני (פ' ד') ג'וה"ל חטובה
שזדונו נעשות להם כזכות שאל' (יחז' יג) ובשון
דשע מרעמחו ונעשה חמסע ונדקע עליה' הוא ימ'. ולכאורה
חין אכל' מוכרת. בדמוותא ט' י' לפס דעליה' הוא ימ' י'
קלי על תמסע ונדקע נעס'ס אסרי' שונו. ולמ"ש ר'איתו
כוכו. דל'שנא דקדק דייק הכי. דל' קלי עליהם הוא
ימ' על המעשע ונדקע. הו"ל בהם הוא ימ' כמ"ש ופי'
בהם

דכוכב יהא גבר נהיר וחכי'
וכ'ו' הוא מאלן דנצוק יהא
גבר דקדן וכו'. ועכ"ז אינס
נותנים חלק מכם אלא
בהתעוררת מעשה הזיווג
צפועל. כן הכחות מעולמות
עליונים חין נותנים חלקם
בחיים אלא לעוונת מעשה
האדם צפועל מומם בלחות
ובתלמוד תורה הו"א לירי
מעשה או מותעוררים
להשפיע מאורם העליון גם
למטה בהתמזגות הד' שרשין
עליון נשמתה נשכל. וכן
כל. במדות. ובנועשה. ועס'
כי הדבר' ארוכ' בפרטי
בח' הכלל לפי כחצי
הארת'ל. אמנם דרך כללי
בה. ותן לחכם ויחכ' עוד:

נולדים נשמות צני
אלם הנמשכים ונצוה
שנצוה לפעול פעולת'
חלץ מכם העליון.
ויחנן להסמיך הענין
בכח' (קבלת י"א ה')
כאשר חין יודע כו'
בעלנים צנען המלאה
כה לא מדע אמת מעש'
האלקים אשר יעשה אמת
הכל. מ' מעשה חלקים
הוא המעשה אשר לוי
הלקי' אשר יעש' אותם
האדם ומ' בהם.
שהמעשה יעשה אמת
הכל ויעש' לשון מיקון
הדבר כו' ויחנן
לעשות אותו (בדלש')
י"ח ז') וכמו ולא
עשה ששמו (שמואל
ד' י"ח כ"ה). פ' כ:

בהם וכמו שנתבאר. ומדקאמר עליה' ודל' דקאלי על שעתו
ועונומי הקודמין. ש"ע" תשובתו צניעת מעשיו הכאשוני'
ועשיתו אח"כ משפט ולד' המה ימנצרו על מעשיהם ור'איתו
להפך גם אותם לזכות ומ' עולם :

וזדו הענין שקראו ר"ל בכמה ונקומות לפגם
העין רגם איקונין של מלך. ובזהר יתרו
פ"ה ד' ובג"כ מאלן דפשע בפקודי אורייתא כמאלן
דפשע בגופא דמלכא. כמה דכתיב ויאלו וראו
בפגרי האכס' הפשע' צי. צי ממש. ווי לחייבא
דעברין על פתגמי אורייתא ולא ידעין מאי קא
עבדין. ובחיקונים ת"ע קכ"ט ד' וכל מאלן דפשע
בפקודא כאל פשע בדיוקנא דמלכא. כ"ל שהפגם
נמשך וטוע בפרקי וסדרי הכחות והעולמות
השיעור קומה. מלך שכולם
נכללו בו ונתנו חלק מעצמות'
בצנינו וביראתא * : אלם לשון דגים. ר"ל
שכולם יתנו כח ומלך בצנינו שיהא כלול ומשוקף מכולם
כמנוח

דגהיה
וזדו פשעות ענין
הכתוב נעשה
אלם לשון דגים. ר"ל
כמנוח

שער א

כמוצא פירוש צאנזער'ס פ"א וצנע'ס פנח"ס ר"ע
ז' וכ"כ רמ"ז ז"ל בשער הקדושה ח"ג שער ז' וצנז"ס פ'
תשד"פ האזינו ע"ש. וז"ש צנ"ר פ"ח ויאמר חלקים נעשה
אדם צמי נחלך. ר"י צס ר"ל אחר צמלחת השמים
והאזן נחלך רש"י אחר צמשה כל יום ויום נחלך.
וצבחת רב"ה ס"י צ' פסוק י"א את אשר כבר עשוהו אין
כתיב כאן עשהו אלא עשוהו. כביכול הקצ"ה וצית דינו
מתנו על כל אבר ואבר משלך ומעמידך על תיקונך. וז"ל
שמי כשיותו הן והלא כבר נאמר הוא עשך ויכוונך.
והוא מוצא :

פרק ז ועתה מוצא הענין הכלל צפ"ה.
שהאדם נקרא הנפש וגשמת
החיים של רבי רנוון עולמות. לא נפש כנפש
הנחון ודוק ממש צתוך גוף האדם. דזה לא יתכן.
אמנם היינו שכמו שכל פרטי תנועות ונטיית אבר
הגוף. הם ע"י הגשמת חיים שבו כפי תנועות
חיותו ונטייתו כן הענין של נטיית הכחות
והעולמות וסדרי הערכה. תקונם וצנינם
וקריסות' ח"ו. הוא רק כפי ענין ההתעוררת
ממעשי האדם למטה. ומעט שהוא כלול ומשוכלל
צמספר פרטי כחותיו וסדריהם ע"פי סדרי
השתלשלות והתקשרות הכחות והעולמות עליוני'
ומתחוני' כולם. והוא מצד שורש נשמתו העליונה
שהיא הגבוה והפנימי' והעולמות הנברא' טלם
כ"ל צפ"ה. לכן הוא כולל את כולם. והטעם
שנמצא צפ"ה נוחמת שורש נשמתו שהיא גבוה
ופנימית מהעולמות. והטעם שנמצא צפרק
העבר מחמת שהוא כלול מכל העולמות. הכל
ח' כמו שנמצא :

ולאזא לו לבדו ניתנה משפט הצחירה להטות
עצמו ואח' העולמות לאזיה גד אשר
יחפץ או אף אם כבר גרס וסיבב ח"ו צמטאיו
הריסת העולמות וסדריהם רכנ' וחורבנה וירידת'
ח"ו. יש כח וסיפוק בידו לחקק את אשר עיות ולבני'
הנהרסות. מצד שהוא כלול ומשותף מכולם.
וז"ש דיד הנוע"ה ה' גלך על יד ימינך. היינו
שכמו שנטייט הכל של איה דבר. הוא

מכוון רק כפי תנועות אוחו הדבר לאן נוטה. כן
דמיון זה כביכול הוא ית"ש ומתחדר לנטות
העולמות כפי תנועות ונטיית מעשי האדם למטה.
וכן מפורש צמדר' אומר לו הקצ"ה למשה לך אמור
להס' ישראל כי שמי אק"י"ק אשר אק"י. ק. מהו אק"י"ק
אשר אק"י"ק כשם שאתה הוה עמי. כך אני הוה
עמך. וכן אמר דוד ה' גלך על יד ימינך. מהו ה'
גלך כללך. מה גלך את אמת משחקו הוה משחק
לך. ואם אתה בוכה הוה בוכה כנגדך. ואם אתה
מראה לי פנים זעומות או מוסברות אף הוה נותן
לך כך. אף הקצ"ה ה' גלך כשם שאתה הוה עמו הוה
הוה עמך ע"כ. וצוהר מצוה קפ"ד צ"ח ח' עולמות
תתאם קיימא לקבלא מדיר בו' ולעלמא עלאה לא
יהיב לי' אלא כגוונא דאיהו קיימא. אי איהו קיימא
בנהירו דאנפין מתתא כדין הכי נהרין לי' מלעילא
ואי איהו קיימא בעליוני' הבין לי' האי דינא בקבל'
כגוונא דא ענדו את ה' בשמחה. חדוה דב"ג משיך
לגבי' חדוה אחרא עלאה. ה' נהאי עלמא תתאה
כגוונא דאיהו אתער הכי אמשיך מלעילא בו'.
והוא ענין הכרוזים שהיו מעורין כמער איש
ולויות פניהם איש אל אחיו ובכרוזי שלמה כתיב
(ד"ה ז' ג') ופניהם לבית כמו שיתבאר צע"ה :

פרק ח הגה רז"ל אמרו צענין הכרזי' (צ"ב)
צ"ט א') ביגד הן עומדין. ר"י
ור"א. ח"א פניהם איש אל אחיו. וח"א פניהם
לבית. ולמ"ד פניהם איש א אחיו הכתיבו פניהם
לבית. ל"ק כאן צומן שישראל עושין רצונו של מקום
כאן צומן שאין ישראל עושין רצונו של מקום וע'
רש"י. ולמ"ד פניהם לבית הכתיב ופניהם איש א
אחיו. דמגדי אגדודי. ר"ל קצת לבית וקצת זה
לזה. וערש"י ז"ל והא ליבא לתרזני כלעיל כאן
צומן שישראל עושין בו. דכיון דעיקר עשיית כרוזי'
פניהם לבית. לא היה להם לעשותו לסימן
שאין

יחד לעצמו שאפשר לו להיות אך עסיק בלימוד
בתורתו ועבודתו ית"ש ודאי שחובה מוטלת עליו
שלא לפרוש אך זיון מועט ונחירה ועבודה לעסק

פרנסה ח"ו. וכרעת רש"י*:

דגה"ה

והנה פסוק ואספת דגנך ורבי' וכן נ"ל ראשונה
הוא מוצא מכלל פרשת והיה של ק"ש. כחצו
שכולה נאמרה בלשון רבי' ובכל מאלף. וצ"ל והיה
ופסוק ואספת נאמ' בלשון כי' שנוע כולם בלשון
יחד נאמרה. ויסיד שפטר לו. הוא לרבי
לקיים לא ימוע שפר החורב הזה מפיד דגרי'
אף מעט לעסק פרנסה: ככהנן נומש. לכן

נאמר ובכל מאלף פי' בכל מונוך כח"ש ביושנה סוף ברכות.
ר"ל שלא לעסוק בפרנסה כלל. אבל פ' והיה שנאמרה בלשון
רבים. לרבים כוונתו ונזכרתי להעסק עב"ש ונעט גם צדיות
ממון לחיי נפש. לכן לא כחצו זה ובכל מאלדס. (והגם
שעדיין לא זו הדרך והמדרגה הגבוהה שנגזרות לפי
אחיחת רזונו ית"ש לדעת רש"י. עכ"ל גם לדידי' לא
מקדו ח"ו צד אין עושין רזונו של מקום כשמעפין גמולת
מעט גם לעסק פרנסה ונעת עסקם בפרנסה צדס גורג
במכונה ומסרבים צד"ת ויראת ה'. ולכ' שנועל. זו היא
עיקר רזונו ית"ש בנבחה כלל ההמון. ופולתתם ויהי
עיקר רזונו ית"ש המדרגה היותר גבוה בנבחה כלל
ההמון):

וידוע שהכרובים. הא' רמו עליו ית"ש והשני

על ישראל סגולתו. וכפי שיעור

התקדושות ודיוקנות של ישראל אליו ית"ש. או

להיפך ח"ו. היה ניכר הכל בענין עמידת הכרובים

דרך גם ופלא. אם פניהם ישר יתחו אליו ית"ש.

גם הכרובים עומד או פניהם אל אלו. או אם

הפכו פניהם מעט ומזדרי אדוודי. כן היה ניכר

הענין תיכף בכרובים. או אם ח"ו הפכו עורף.

גם הכרובים כרגע הפכו הפכו פניהם איש מעל

אחיו לגמרי ח"ו. וכענין שאמר ז"ל ציומא. (ב"ד א')

שהיו מגללן הפרכות לעולו רגלים ומראין להם

הכרובים שהיו מעורין זה בזה ואומרים לכן ראו

חיבתכם לפני המקום כו'. ובזהר תרומה קנ"ב

ב' אימתי איכו ברחמי. ח"ל בשעתא דכרובים

מזכרן

שאין ישראל עושין רצונו של מקום. וכ"כ תוס' שם
דמסתמא העמידוהו מחל לפי מה שהיו עושין רש"י
ולכאורה אחתי תקשי למה העמידו תחלה
כרובי שלמה פניהם מוודין ולא איש אל אחיו
מוש: והענין הוא. כח"ש פ"כיד מברכין (ל"ה
ב') ח"ו ואספת דגנך כו' לפי שצ"ל לא ימוע שפר
התורה הוא מפיד כו' יכול דברים ככהנן. ח"ל
ואספת דגנך הנהגה נהג ד"א דגרי ר' שמעאי'
רש"י אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה כו'
חורה מה תהא עליה. אלא בזמן שישאל עושין
רזונו של מקום מלאכתו נעשית ע"י אחרים כו'.
ובזמן שאין ישראל עושין רש"י מלאכתו נעשית ע"י

עצמן שנא' ואספת דגנך. ולכאורה תמוה דמוקי
לקרא דואספת דגנך. כשאין עושין רש"י. והא
לעיל מינה כתב ויהיה אם שמוע תשמעו אל מוצתי
וכו' לאהבה וכו' ולעצמו ככל לבבכם וכו'. ועלה
קאמר ואספת דגנך. אבל הענין. כי ודאי שאין
דעת ר' שמעאל שיהא הרשות נתונה לאדם לפרוש
ח"ו אף זמן מועט מעסק התורה. ולעסוק בפרנסה'
ויהיה בטל אוחו העת מעסק התורה לגמרי ח"ו.
אמנם רמזו ר"י בלשונו הק' הנהגה נהג ד"א.
ר"ל עמהקעס הד"ת. היינו שגם באותו העת ושעה

מועטת שאלת עוסק בפרנסה' כדי הצורך וההכרח
לחיות נפש. עכ"פ דרעיוני מתחננת תהא
מהרה רק צד"ת. וכן צד"ת אמר לתלמידיו ציומי
ניסותאשרי לא תחתו קמאי דיקא. שלא לצד לבית
מדרשו. אבל ודאי שתלמידו רצא לא היו בטלים
ח"ו לגמרי מעסק התורה גם צד"ת שאלו הימים.
ואמרו שם הרבה עשו כד"י ועלתה בידם. והרבה
עשו כד"י ולא עלתה בידם. היינו רבים דוקא.
כי ודאי שכללל ההמון כמעט בלתי אפשר שיתמידו
כל ימיהם רק בעסק התורה שלא לפנות אף שעה
מועטת לשום עסק פרנסה מזונות כלל. וע"ז אמרו
באבות כל תורה שאין עמה מלאכה וכו'. אבל

שער א

מהדרין בו' ומסתכלין אנפין באנפין. כיון דאינון כרוזי' ומסתכלין אנפין באנפין כדאינון גונון ומסתכלין בו'. כמה דמסדרין ישראל תקונייהו לגבי קוב"ה הכי קיימא כולא וכו' אסתדר בו'. ונפ' אחרי נ"ט ריש ע"ג שנת אחיס בו' בשעתא דהוה חד בחד משגיחין אנפין באנפין כתיב מה טוב ומה נעים וגו' וכד מהדר דכורא אנפיו מן טוקבאוי לעלמא בו'. ונ"ח ס' פ' תרומה ל"א ח' בכל זמנא דישראל הוו זכאין כרוזים הוו דביקין בדביקו אפין באפין. כיון דהויסרתן הוו מהדרין אפיהו דא מן דא בו'. וע"ד כרוזים בזה הוה אומנא הוה ישראל זכאין הוו אנפין באנפין בו'. ועל דין אלן הוו ידעי אי ישראל זכאין אי לא בו'. כתיב ענדו את ה' בשמחה חדוותא דמרתין כרוזין בו' כיון דשאר עלייהו אסתדר בחדוה בו' ועלמא אסתדר ברחמי בו' וע"ג באור:

פרק ט' והנה דור המדבר שזכו להיות מאוכלי שלחן גבוה לחם מן השמים דבר יוסביומו. ושמלתם לא נלתה מעליהם. ולא היו צריכים לשום עסק פרנסה בעולם כלל. לד"ה לא מתקרו עושין רזונו של מוקים אה"כ היו מסתכלין כלפי מעלה ביושר גמור ומעבדין את גבס רק לתורה ועבודה ויראתי' ש"ס יומם ולילה לא ימוש ופיהם דברים ככתבן ממש בלי נטות אל הד כלל אף שעה קלה לעסק פרנסה. וכמו אמר ז"ל לא ניתנה תורה אלא לאוכלי מן. לכן העמידו אז את הכרוזים לפי מה שהיו עושין רזונו של מוקים פניהם אף אל אחיו ממש. להראות כי ישראל יחזו פניו ית' פנים בפנים עכ"ס קדושו. אומנם בימי שלמה שהיו כלל המון ישראל צריכים ומוכרחים לנטות מעט אל הד לעסק הפרנסה עכ"פ כדי חיי נפש. שזה עיקר אמיחת רזונו ית' לדעת ר' ישמעאל דסדר דלרבים טפי אריך למועד הכי וכמ"ס בנאות יפה ת"ת ע"ס ד"א בו' וכל תורה

של הכרוז שרומם עלינו הגד"ה
זוה הטעם. * ועפ"י יונן מאמנם
ז"ל צמ"ס
דשנת (פח ח) ארבע"ה מ"ד כתפוס צעלי היער בו' למה נמשלו ישראל לתפוס בו'. והקשו חס"ס דהא צמ"ס קרא לא ישראל נמשלו לתפוס אלא הקצ"ה. כדמסיים בן דודי צין הבנים. ולפנ"מ יח"ש צע"ה. כי אחר שישראל השיגורו והמשיגורו ית"ש בדמיון התפוס. ודאי הוא תפוסה שישראל נמשלים ומתדמיינים צועשיהם לענין התפוס. וכד"ך שאלתנו מתחלים לפניו ית"ש. כך הוא ית"ש צל ליראות אל העולמות ע"ז הכדונה והשיעור ממש. לכן שאל באיזה דבר וענין מתדמו וממשלו ישראל צועשיהם הכרוזים לתפוס אשר ע"י השיגורו ית"ש כענין התפוס:
ולכן צעת קריעת ים סוף. אמר הוא ית' למשה מה תענק לי דבר אל בני ישראל ויסעו.
ר"ל דבדירהו תליא מלחא. שאם המה יכיו בחוקק האומנה

האמונה והנחתו ויסעו הלך ונסוע אל הים
 סמוך לבס לא יירא. מעולם נטחונס דלי יקדע
 לפניהם. אז יגרמו ע"ז התעוררות למעלה.
 שיעשה להם הנס ויקדע לפניהם. וזהו לבסתי
 ברכני פרעה דומיך רעיתי. ר"ל כמו בסוסי
 רכני פרעה שהיה היפך מנהגו של עולם שהרכב
 מנהיג לסוס. ובפרעה וחילו הסוס הנהיג את
 רוכבו כמש"ל. כן דומיך והמשלחך רעיתי ע"ז
 האופן ממש. שאף שאני רוכב ערבות. עכ"ז כביכול
 את מנהיג אותי ע"ז מעשיך. שענין התחברותי
 כביכול להעולמות הוא רק כפי ענין התעוררות
 מעשיך לאן נוטים. חש"ה רוכב שמים בערך.
 וכן משר"ל העבודה צריך גבוה :

פרק י ועפ"ז יבואר פשר דבר בענין שיטי
 דעות שבין גדולי הראשונים ז"ל.
 אם האדם מישא גדול מהנללך. או מללך גדול
 ממנו. וכל א' משני הדעות מביא ראיות מפירות
 ממקראות מפורשים. ועל פידברינו הכ"ל יתבאר.
 אשר נאמת לו וא' דאית. רק נבחי' חלוקים. כי
 ודאי מללך גדול מהאדם. הן בעצם מהותו. הן
 בגודל קדושתו ונפלאות השגתו. אין ערך ודמיון
 ביניהם כלל. וכמש"כ נז"ח בראשית נמדה"נ נפ'
 ויקרא אלהים לאור יום. השגת המלאכים היא
 השגה גדולה משא"כ למטה מהם. השגה שניה
 כו'. השגה שלישית היא השגת המדרגה החתומה
 אשר נעפר יסודה והיא השגת בני אדם. ושם
 ע"ז ב' המלאכים הקרובים מיקבלים כח שפע
 אספקלריא של מעלה תחלה. ומהם יורד לשמים
 וכל נאח. ומהם אל האדם ע"ש. ובזהר תרומה
 קב"ט ב' מלאכי עלי איתן קדישין יתיר חין.
 אמנם נדבר א'. יתרון גדול לאדם מהמלאכים.
 והוא העלאת והתקשרות העולמות והכחות
 והאורות א' בחיבורו. אשר זה אין נבדל כלל לשום

וגם הג' בחי' נרין של האדם עצמו. לא ניתן
 להם זה הכח ההעלאת וההתקשרות של
 העולמות ושל עצמם. עד דתם להם העולם
 המעשי בגוף האדם. וכמ"ש ויפח נאפיו נשמת
 חיים בגוף האדם אז ויהי האדם לנפש חיה של
 כל העולמות ככ"ל נפ"ד: והוא ג"כ ענין מראה
 הסולם של יעקב אבינו ע"ה. עי' רע"מ נאח
 קכ"ג ב' ויפח נאפיו נשמת חיים כו' דלחומר ביה
 ויחלם והנה סלם סלם ודאי אינו נשמת חיים
 כו' ע"ש. וכמש"ת א"ה להלן בפ"ט. ועי' זוה"ק
 מלאכי אקים עולים ויורדים בו. ר"ל ע"י הכנסת
 חיים שהיא מוצא ארצה מתלגשת קצה החתומן
 שלה בגוף האדם :

שער א

כנפיהם. וכמאמרם ז"ל (חגיגה י"ג ב') כתוב אחד אומר וכי הי מניינו למעטו ארית איר אותן שאומרות נהן שירה כו'. ועיין ז"ח בראשית י"ג ריש ע"ב ק"ל המולה כו'. אלא ששם פי' כנפיהם לשון כנפיהא.

ולזאת הוון לבאות מעלה כמות כמות יס. אחת אומרת קדוש. והם השרפים כמ"ש בהיכלות דבראשית ופקודי בהיכל הניינא. שם מ"ב א'. ושם רמ"ז סוף ע"א. וכמ"ש (ישעי' ו') שרפים עומדים ממעל לו כו' וקרא זה אל זה ואמר קדוש כו'. והשנית לעומתם משבחים ואומרים ברוך. והם האופנים וחיות כמשרז"ל ר"פ ג' הוהאויכא ברוך ברוך אופנים הוא דאמרי ל". וכמו שסדרו אנשי כנ"ג בקדושת יוצר. שכל כת מקדשת כפי מקורה ושרשה בעולמו. אבל ישראל קבוצי מטה אומרים שניהם קדוש וברוך. להיותם כוללים כל המקורות והשרשים יחד: וזהו ג"כ ענין אמירת פרק שירה שאמרו ז"ל כל האומר פרק שירה בכל יום כו'. שעי' אמירת האדם אותו שהוא כולל כל הכחות כולם. הוא נותן כח להמלאכים והשרים של כל אלו הכריות שיאמרו אלו השירות. ועי' זהם מושכים חיותם ושפעם להשפיע בכל התחתוני. ועי' נזה בלק"ת בטע"מ פרשה ואתחנן:

פרק י"ב ומה שהגד"ן של האדם אין ביכולתם לקשר העולמות. עד דרחם למטה בגוף האדם כנ"ל. כי לתקן עולם העציה הוצרכו בהכרח להתלבש בגוף בעולם המעשה. וכן מצינו כמה מקראות המדברים באלו הג' בחי' הנ"ל. בענין התעוררות שלמעלה ע"י בחי' המעשה. אמר דוד המע"ה הויצר יחדלצם המצין אל כל מעשיהם. ולפי פשוטו היה ראוי לומר המצין כל מעשיהם. ואמר אל כל מעשיהם ר"ל הניגע למעשיהם. והיינו שהוא הויצרה"ת ש היודע

פרק יא וזהו הטעם. שהמלאכים המקדישים בשמי מרום מומתנים מלגש קדושה עד אחר שאלו משלשים קדושה למטה (כנ"ל פ"ו בהג"ה). אף שקדושתם למעלה מקדושתנו. לא שהם חולקי' כבוד לישראל אלא שאין נכחם ויכולתם כלל מרענאם לפתוח פיהם להקדים ליוצרים. עד עליית קול קדושת ישראל אליהם מלמטה. כי ענין אמירת הקדושה הוא העלאת העולמות והתקשרות כל עול' בעול' שמעליו להסיף קדושתם ונחמדות אורם. ועיין בהיכלות דפקודי בהיכל הנינא רמ"ז סוף ע"ב בענין קדושת המלאכים הבא מכת אמירת קדושתנו ז"ל ואלין דיימינא אמרי שירתא וסלקי רעותא לעילא ואמרי קדוש. ואלין דשמתאלא אמרי שירתא וסלקי רעותא לעילא ואמרי ברוך כו'. ומהתבארן בקדושה בכל אינון דידעי לקדשא למאריהון ביחודא כו'. וכלהו כלילן אלין באלין ביחודא חדא ומהתקשראן דא בדה. עד דכלהו אחתעבדו קשורה חדא ורואה חד ומהקשראן באינון דלעילא למיהו כלל חד לאתכללא דא בדה. ועיין בפע"ח בכל פ"ג משער חזרת העמידה מנזאר שם כוונת ענין אמירת הקדושה שהוא העלאת והתקשרות עולמות עליונים. להוסיף בהם עי"ז חוספיות קדושה ואור עליון. (ואולי מזה יצא מנהגן של ישראל שבהגים להעלות עצמן בעת אמירת הקדושה). וזה אין נכח שום מלאך ושרף לעשותו בעצמו תחלה כנ"ל. לוא לא יפתח פיו עד עליית הגל פיהם של קדושת ישראל קבוצי מטה. ואלו היו כל ישראל מסוף העולם ועד סופו שותקים ח"ו מלומר קדושה. ממילא בהכרח היו גם הנה נשתקים מלהקדים קדושתם. ועיין בזוהר בלק"ז ע"ב. וזה"ש (יחזקאל א') בעומדם הרפינה כנפיהם. ר"ל נשישראל למטה עומדי שותקים. מוויילא תרפינה כנפיהם של המוני מעלה. כי ענין אמירת קדושתם הוא גם

הגדה

אמנם מזה המנהג
מזה כי
בשם ויחזק רב. כי
המנהגות והוספת קדושה
שנתוספו ומעשים
הטובים. הם נלמדים
וקיימים לעולם. ונעשו
ונתעזו בהם תענוג
נתי. אבל הכמות
הטובה והמזיקין
שנבראו. ונחמנו
ומחשלי. אשר קיבל
כל העולם הנקלז לו.
הם מחים וכלים
מאליהם כי עלמות
מיומן הוא רק מפגם
המפגם וההריפה שגרם
במות והעולמות
הקדושים. שמה
נמשך להם פגע מיומן
ולולי חור מועט
דרך נזירות אחרות
עקלקלות. כענין
אמללה המרבה. ובינו
שקיצל דיו על ידיהם
חיל צלע ויקלחו.
ונספק מיומן ממילא
וכלים מאליהם. וזהו
הענין שהגיהנם נקלז
עלוקה. שהעלוקה
מוצאת הדעים הרע"י
ומזה היא מחה חייב
כן הוא ענין הגיהנם
כנ"ל:

והוסיף לעה"ב ממעשיו
הטובים*. וכן עושה
הגיהנם ענינוג"ב שהחטא
עצמו הוא עונשו. כמ"ש
(משלי ה') עונותיו ילכדנו
את הרשע ובחבלי חטאהו
יתנוף. תיסרך רעתך כו'
(ירמיה' ז'). כמו שנבדל
שלאר האדם עושה אחת
ממנות ה' אשר לא תעשהנה.
הפגם והחורבן נרשם ח"ו
חייב למעלה בשרשו.
ולעומת זה אמללה
החריבה הוא מקים ומגביר
כחות וחילי הטומאה
והקליפות. הרחמן ית"ש
יצילנו. ומשם מומשיך גם על
עצמו רוח הטומאה שמתפתחו
בעת עשיית העון ואחר עשותו
הרוח טומאה מסתלק
למקומו והוא בחייו בגיהנם
ממש המקיפו צעת עשיית
החטא. רק שאינו מורגש
עדיין עד אחר פטירתו
שנלכד אז ברשת אשר
הכין הן כחות הטומאה
והמזיקין שנבראו ממעשיו.

חשר"ל רשעים מעניקין להם גיהנם ר"ל שהן
עצמן המעניקים לעצמן הגיהנם ומרחיבין אותו
ומנעירין אותו בחטאיהם. וכמ"ש (ישעיה' נ')
הן כלכם קודחי אש כו' לכו באור אשכם וצוקית
בערהם מירידיהם זאת לכם וגו'. לכן כשתפסו
אנשי כנה"ג לקיה"ר. נכנה אז גם הגיהנם
מעצמו. כמ"ש צוקר תרומה ק"ט ריש ע"ב
בגונו

היודע ומבין עד היכן מעשיהם מגיעים וגו' ועם
בחייו העולמות או להיפך חס ושלום. וכן
קהלת אמר כי את כל מעשה האלקים יגיה
במשפט על כל נעלם כו'. ולא אמר כי האלקי
יגיה במשפט את כל מעשה וגו'. והיינו כי
אלקים פי' בעל הכחות כולם. ובעת עמוד האדם
למשפט לפניו ית"ש. לא ידונו את המעשה לבדה
כפי שהיא. אך יחשבו גם כל מה שגרם וסובב
ע"י מעשיו אם טוב ואם רע בכל הכחות
והעולמות. וזה אמרו מעשה האלקים:
ואמר כי את כל מעשה. ולא כי על כל
מעשה הענין כמ"ש (חזקוני ל"ד) כי פועל
אדם ישלם לו. והוא כמו שנבאר לעמלה.
(נפ"ז בה"ה) שמעת שעולה על טוהר מחשבת
האדם לעשו מזה. חייב נעשה רשומו למעלה
בשרשו העליון. לנזות ולנטוע כמה עולמות וכחות
עליונים. כמ"ש (ישעיה' נ"א) ואשים דברי פיד
וכי לנטוע שמים כו'. וכמאמר ז"ל א"ת בניך
אלא בניך כמ"ל. וממילא מהעירר ומומשיך גם
עליו חור מקיף מהקדושה העליונה. והוא
המסייע לגומרה. ואחר גומרה המורה. הקדוש
והאור מסתלק לשרשו. והוא ענין שבר העה"ב
שהוא מעשי ידי האדם עצמו. שאחר פטירת
נפשו מהגוף. הוא העולה להעמדן ולהשביע
נפשו בנחמות האורות והכחות והעולמות
הקדושים שנתוספו ונחמנו ממעשיו הטובים.
חשר"ל כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב. ולא
אמרו בעה"ב שמשמעו היה שהעה"ב הוא מוכן
מעת הנדירה ענין ודבר לעצמו ואם יזדק
האדם יתנו לו בשכרו חלק ממנו. אבל האמת
שהעה"ב הוא הוא מועשה ידי האדם עצמו
שהרחיב. והוסיף והתקין חלק לעצמו
במעשיו. לכ"א שכל ישראל יש להם לכל א'
חלק הקדושה והאורות והנחמות שהתקין

לואת אין שיך ותרנות זכ"ה ש באבות וכל מעשיך בספר נכתבי. היינו שמעלן נכתבים ונרשמים למעלה :

פרק יג וכן בענין ההתעוררות שלמעלה ע"י נחי הדבור. אמר עמוס

הנביא ע"ה (ס"ד) כי הנה יוצר הרים ובורא רוח. * ומגיד לאדם מה שחו. כי אמרו בזוהר (לך לך פ"ב). ויחי רל"ד' ורמ"ט'. יתרו פ' ע"א. תזריע ג' ע"ב. שלחם ק"א. ונא"ז ריש דף ר"ג ונא"ז ש"ה ש"ה ע"ה) שלשון הגדה שיך על רחל דמלתא. הזהיר כאן את האדם. מחמת היותו עתה בזה העולם השפל שאינו רואה ומשיג הנגין או ההריסה חס ושלים הנעשה למעלה בהעולמות מכל דבור ודבור שלו. ויכול להעלות על דעתו ח"ו לומר בזה נחשד דבור ושיחה קלה שחפזול שום פעולה וענין בעולם. אבל ידע נאמונה שכל דבור ושיחה קלה שלו לכל אשר יבטא נשפתינו. לא אחאיד וחינו הולך לנטלה ח"ו. וכמ"ש בסבא ק' ע"ב אפילו הכל דפומא אתר ודוכתא אית ליה וקוב"ה עביר מיני מה דעביר. ואפילו מלה דבי' ואפילו קלא לא היו דריקנייא ואחר

נגוונא דחייביא מתחמומן בטורא דינא' כו' בכל חמומא וחמומא כו' הכי אחוקד טורא דינהנס. זמנא חדא לא אשתכח ינא' צעלמא כו' וכל ההוא זמנא כנה טורא דינהנס ולא אחוקד כלל. אהדר ינר הרע לאתריה שארו חייבי עלמא לאתחמומא ציה שארי טורא דינהנס לאתוקדא. דהא גיהנס לא אחוקד אלא בחמימו דתוקפא דינר הרע דחייביא. זש"ה כי פעל אדם ישלם לו. שהפעולה עצמה הטובה היא אס רעה ח"ו היא היא עצמה החשלוטין שלו ככ"ל. ועיין זוהר קרח קע"ז א'. וז"ש באבות שזכר מזה מזה ושכר עבירה עבירה. ז"ש כי את כל מעשה וגו'. ר"ל המעשה עצמה העומדת ונרשמת כמות שהיא כמ"ל :

ולכן ארז"ל (צ"ק ג' ע"א) כל האומר הקב"ה וחתן הוא יותרו חיו' כו'. וכו' בירושלמי פ"ה דשקלים ונב"ר פס"ז ונתחומא פ' תשא ובש"ט תהלים. ולכאורה יפלא. הלא אפי' אדם איש חסד מתנהג במדת ותרנות. אמנם הוא כמ"ל. שאינו ע"ד העונש ונקימה ח"ו. רק חטאים תרדף רעה שהחטא עצמו הוא עונשו. כי מעת הנריאה קבע הוא ית"ש כל סדרי הנהגת העולמות. שיהיו חלשים כפי התעוררו מעשי האדם הטובים ואם רעים ח"ו. שכל מעשיו ועניניו ונרשמים מאליהם כל' במקורו ושרשו. והוא מוכרח לקבל דינו ע"י אותן כחות הטומאה שהגביר במעשיו. כפי ערך וענין הפגם ובזה ממילא יתקון הפגם של העולמות ושל נפשו. או ע"י כח התשובה. שמגיע עד שורשה העליון עולם התשובה עלמא דחירו ונקירו דכלא. ומשם מתחלל ונשפע חוספת קדושה עליונה ואור ונביה. להחם ולכלות כל טומאה. ולהקן העולמות במקדס. וניתרון אור חדש מעולם התשובה המופיע עליהם

דגד"ה ירפי סדר הד' עולמות חז"ע. הי' ראוי לומר חמלה לשון צד"ה ואמ"כ יצירה. אמנם הענין. כי לשון יצירה פ"י הלב יצירות דבר יש מ"ש. ולשון צדיקה פ"י דבר ומחשבו יש מחין. כמו שהסבירו כל הפשטנים. (וכן אמרו צ"ח צדאשית צמ"ד הכ"י י"ז ריש ע"א.) ז"ש חע"י שכתב לנו שעתה אמר הצדיקה הוא רק יולד הרים יש מ"ש. כי ההתחדשות יש מחין ככ"ה צד"ה ימי קדם. אבל האמת כחלקן קם גם עתה כל עת ורגע הוא צד"ה אחס ונמשכים מ"ש ע"י יחיות הכחות שמשפיע בהם מחדש בלבונו מ"ל כל רגע. וכן אמרו באבות הוא היולד הוא הצד"ה. והוא ככ"ל : ומבואר דבר ישיביל המעין על פ"י פסוק ענין הד' עולמו' שנקראו אילגו' צדיקה. יצירה. עשיה. כי מודעת שהעולמות נשתלשלו בדרגה מדרגה למדרגה. וכל שנשתלשל ויחד יותר למטה. נמשכה יותר. וכללות העולמות הם מחלקים לד' חלקות שונים צדק מעלם. (לכד הנחמיה העליוני' שאין

ואחר ודוכתא חית להו
לכלא. ובפ' מעורע נ"ה א'
כל מלה ומלה דאפי' ב"ג
מפומי' סלקא לעילא ונקעא
רקיעין ועשא לאהר דעשא.
ובר"פ נשא דההוא מלה
דאפי' ב"ג מפומי' סלק'
ונקערקיעין וקיימא בזהר
דקיימא. שכל היוצא
מפיזיעשה למעלה ומעורר
כח עליון. הן בדבור טוב
מוסיף כח נכחות הקדושים.
כמ"ש (ישעי' נ"ה) ואשים
דברי צפיד כו' לנטוע
שמים כו'. ונזכר אמר
ק"ה א' רלית לך מלה ומלה
כו' ומאן דאפי' מלה קדישא
מפומיה מלה דאורייתא.
אחעביד מניה קלא וסליק
לעילא ואחערו קדושי
מלכא עלאה ומהעטרן
בריש' וכדין אשתכח
חדותא לעילא ותתא. וע'
באורך צפ' ויקהל רי"ז
א' נראות נפלאות ענין
הדבור של מילין קדישין
דאורייתא. שכל עלמין
נהירין מחדוותא ושמות
וגיל תהאנה בהיכלין
קדישין עלאין ומעטרן להו
בעטרין קדישין. ועיין צפ'
קדושים פ"ה סוף ע"א.
וכן מנזאר במקומות רבות
בהקנים שמכל דבור וקול
והכל דאורייתא או

שאין לכנותו אפי' בשם
אזילות. ועולי' הראשון
מה' שהאזיל הוא יח"ש
אשר אנו יכולין לכנותו
בשם נקרא אזילות.
ואזילות פי שמים לו.
לשון מצור כמו אלו
ולשון התפשטות דמותי.
כמו ואלל מן הכוח:
(וכמו אזילי ידיו שהם
מחזקים צנור חניד
וגם התחלת התפשטות
ידיו). כי עולם
האזילות הוא הכל
אלקות גמור. כוונת
בהקדמת המיקונים
האזילות איהו וגמוריה
מד כו'. ובע"פ שער
דרשי' אביע' פ"ז.
ובריש' שער ג' לור
עולמותא צי"ע בהקדמ'
הרמ"ז. ובעשר
השתלשלות הי"ס פ"ג.
ובשער הלל פ"א.
ובשער השמות פ"א.
ובשער סדר אביע' פ"ד
וריש' פ"ג ע"ש. ונקרא
חין דלית' ומשנה
תפיש' מהות ההתאכל'
והפסוד דליכו ומיורי
וגמוריה מד. ועולם
השני נשתלשל ויחד
מדכנה יותר מהראשון
שמונ' עכ"פ קל'ת
מליחות שיוכל להקרא
ש'. והוא היס' מאין
לכן נקרא בשם צריאה
והמשל'. והוא היס' הג'
נשתלשל בסדרה מדכנו'
מהעולם השני ומתעבה
יותר ממליחותו מושג
יותר. והוא היס' א"ש
ולכן מתואר בשם יל'י.
כמו יול' חומר שהוא
ש' מיש'. ועולם הד'
הוא גמור מלכות כל
העולמות שקדמוהו
ומיקונים על תכלית

לגלותא נבראים כמה
מלאכים קדושים. ובהיפך
בדבור אשר לא טוב ח"ו.
הוא צונה רקיעים ועולמו'
של שוא לס"ס ר"ל. וגורם
ח"ו הריסתו וחרבן העולמו'
סדרי המרכבה הקדושה
הנוגעים לשורש הדבור. וע'
צוהר צו ל"א ב' דהא לית
לך טב וביס כו'. ואוי להם
לבריות שרואות ואינן
יודעות מה הם רואות.
כי אין לך דבור שאין לו
מקום. כי עוף השמים יוליד
את הקול וכמה אלפי מארי
דגדפי דאחריולה וסלקיולה
למארי דמדין ודינין לה הן
לטוב או להיפך ח"ו כמ"ש
צוהר לך לך נ"ב א'. ובפ'
קדושים הג"ל ולית לך מלה
ומלה וכו' וכמה קסטורין מתחדרין עמי' דהו' קלא
עד דסלקא ואחער אחר דת"ר כו'. וכמה מתערין
עלי' דההוא צ"ג ווי' למאן דאפי' מלה בישא צפומי'
ע"ש. ובת"י (קהל' ה') למה יקטף האלהי על קולך
וחצל את מעשי יידיך. ואמרו (ערכין) גדול
האומר צפיו מן העושה ונעשה כו'. ואמרו ז"ל
(סנהדרין צ"ב א') כל המחליף בדבורו כאלו
עובר עבודה זרה. ז"ש ומגיד לאדם מה
שחו ר"ל שגעת עמוד האדם לתת דין וחשבון
לפניו ית' או הוא ית' מגיד לו הסוד רא דמלתא
מה שגס שחו למעלה בעולמות העליונים.
כמש"ל שלשון הגדה פי' רוא דמלתא :

הבדל האמיתי שביניהם
יח"ש צנין כלל
הצריאה כולה. והוא
זה העולם המתחנן צנו
דירת האדם המנויג
העולמות כמ' ונעשיו.
וכוונת יולד אלקים את
כל אשר עשה והנה
טוב מאוד. ואמרו
צ"ר פ"ס והנה טוב
מאל' והנה טוב אדם.
וכ"ה שם צפ"ע. ובפ"ד
שם ארש"ל מתחלת
ברייתו של עולם מתחלה
הקב"ה לעשות שותפות
במחשבותיו. וכ"ה
צמחמואל בת' צמקומי
ופ' נשא ע"ש. לכן
נקרא עשית המורה על
חיקון הדבר מלשון וימן
אל הכער וימחר לעשות
אחר. והרבה כיוצא.
וכן אמרו צ"ה שם עשי'
הוא חיקון הדבר בגדל
והעלה ממנו שיהיה
כד"ל ויעש דוד שם.
ע"כ :

פרק יד וכן על ההתעוררות שלמעלה ע"י
צחי' המתעבה. אמר דוד
המע"ה

שער א

קשין מענירה: ו"ש היוצר יחד לבס (היינו שרואה יחד מחצו' לבס כמו שפי' רז"ל בנחמ' ר"ה י"ח א') המצין אל כל מעשיהם. ר"ל שהיוצר עליון ית"ש רואה ומצין מחצות לבס המצטרף אל מעשיהם. וזן את כל א' כפי ענין מחצת לבס שהיה נעת עשיית העין:

ובן אמר שלמה המ"ע כי את כל מעשה האלהי יביא במשפט על כל נעלם בו. ר"ל שכלל העונש על מעשה העין בפועל. עוד יביא האלהי ית"ש במשפט את כל מעשה לגלגל עליה לדונה גם על המחשבה הנעלמה. איך ובאיזה אופן היתה נעת העשיה. וכן אמר (משלי ג') ה' נחמ' יסד ארץ כונן שמי' בתבונה דעתו תהומו' נבקעו. כלל כאן דרך כלל את כל העולמות. ארץ הוא עולם האמצעי. שמים הם כלל העולמות העליוני'. ותהומות הם כלל התחתונים. ואמר אח"כ בני אל ילחו מעיניך. ולשון עין מצינו כמה פעמים במקרא נאח' על עיני המחשב'. כמ"ש ולבני ראיה בו. החכם עיניו בראש. וילחו מצינו במשנה שהוא לשון עקמומית. כמו נלח הוא ומלח את אביו שנשמים עליו (סוף כלאים) ז"ש בני חוס נא וחמול על עולמו' היקרים שנבראו בתבונה ובדעת. והזהר שלא תגרום ח"ו עיקום וקלקול לכולם במחשבה אחת אשר לא טובה ח"ו:

ואלו הג' נחמ' נעשה דבור מחשבה. הן כלל הנחמ' פנימיות של האדם. שהם הג' נחמ' נרין. כי המעשה הוא מנחמ' הנפש כמ"ש והנפש אשר תעשה הנפשות העושות. והרב' כיצא כי הדם הוא הנפש שהנפש שור' ומתלבש בדמה האדם ולכן עיקר משכנה נכבד שהוא כולו דם. ומרוגת הדם בכל פרטי חלקי האברים כלי המעשה הוא הנותן להם חיות התנועה והתעוררות שיכולו לפעול ולעשות את אשר נכחם. ואם יומנע מרוגת הדם מאבר א' אותו האבר מתבטא ואין בו שום תנועה

המע"ה היוצר יחד לבס המצין בו. והיה צ"ל המצין כל מעשיהם. ולמעלה נפ"ב פירשנו על נחמ' המעשה. ויש לפרש ג"כ על נחמ' המחשבה. והוא כי יתכן ששני אנשים עושין ענינה אחת. ועכ"ל אין עונשן שוה. או מפני שהא' שכלו והשגות יותר גדולה מחבירו. מזה ששורש נשמחו ממקום גבוה ועליון משל חבירו. והעונש הוא כפי ענין הפגם שגרם למעלה. והפגם של כל א' מגיע עד שורש נשמחו. כמ"ס בתקונים סוף תמו"ג מאל דפגם לתתא פגים לעילא לאחר דלחגור נשמתי'. וס' בת"ע קכ"ג א' וכר נש עביר חובין כפוס ההוא נר נש הכי סליק חובי' לאחר דלחגור נשמתי' בו. ועונש' איבו סגי כפוס דרגי'. וכ"כ האר"ל בשער היחודי' ריש תיקון עונות. ובפער"ח בהקדמות שער השבת פ"א ובגלגולים. ואינו דומה המטכף חצר המלך למטכף פלטיין של מלך. וכ"ש הכסא או בגדי תפארתו וכ"ש הכתר. ואף שכל עולם שהוא יותר גבוה ונעלה אין נכה העין לפעול בו פגם ורושם גדול כ"כ. עכ"ל עונשו גדול יותר. כי מי שהוא ממונה לטהר ולנחלץ כהרו של מלך אם השאיר עליו אפי' אבק מועט לבד אין ערוך ודמיון לעונשו לעונש הממונה לנקות חצר המלך אף אם השאיר או הניח בתוכו הרבה רפש וטיט. ולכן רבו משפטי ה' אחת בשינוי חילוקי העונשים לחיזוקן. לכלא' כפי מדרגת הפגם בשורש נשמחו מאתה עולם חווצה. גם לא יהיה שוה עונש שני האנשים. מטעם שלא היתה מחצת שניהם שוה נעת עשיית העין והפגם נמשך בהעולמות גם לפי ענין המחשבה נעת העשייה. ואם האחד הדניק יותר מתבטא להעבירה. ודאי שהוא ראוי לעונש יותר גדול. כי אז הפגם מגיע ח"ו לעולמות יותר עליונים. ומטעם זה השיג עונשו יותר קל מהבטח. ולכן אמרו (יומא כ"ט) שזה קורין ענינה

חנוּעה לעשות שום דבר. והוא אֵזר מַת. והדבור
הוא מנח"י הרוח כמ"ש (ש"צ כ"ג) רוח ה' דבר כי
(ישעיה י"א) וברוח שפתיו. וכמו שתי"א ע"פ
(בראש"י ז') ויהי האדם לגפש חיה. לרוח ומללא.
וכן נראה לעין שכל דבור שהאדם מוציא מפיו
יוצא רוח והכל מהפה. ומשכן הרוח עיקרו
הוא נבל. כי רוח והכל הדבור עיקרו וראשיתו
הוא עולה מהלב. ומחשבה היא נח"י
הנשמה שהיא המלמדת לאדם דיעה וזינה
בתו"הק. לכן עיקר מחשבה הוא צמות כלי
המחשבה והיא הנח"י העליונה שבהם. וכן אמרו
בז"ר פ"ד חמשה שמות נקראו לה כו' נפש זה
הדם כו'. רוח כו'. נשמה זו האופ' דברייתו. ר"ל
דעתו ומחשבתו כמו שפי' הערוך ורש"י ז"ל:
פרק שו וכו' יפלא. הלא שם נשמה פירושו
הוא נשימה. והרי נראה לעין
שנשימת האדם הוא ההכל העולה ומהלב מומטה
למעלה. וגם כי הרי הוא נח"י אור חוזר ואינו נח"י
עליונה. אמנם הענין שנקראת בלשון נשימה.
אין הכוונ' נח"י נשימת האד'. אלא כניכול נשימות
פיו ית"ש. כמ"ש ויפת בחפיו נשמת חי". וכבר
המשילו רז"ל (בר"פ חלק) ענין השתלשלו' הרוח
חי' באדם לעש"י כלי זכויות לענין החי' המתים
ואמרו ק"ו מבלי זכויות שעמלן ברוח בשר ודם
כו' ב"ו שברוחו של הקב"ה עאכ"ו. ובי"ה בשר
תהלי' מוזכר ב' ע"ש. כי הכדון דומה לראיה.
שכנגדחין בנשימת פי האוזן בכלי הזכויות בעת
עשייתו. נמצא בו ג' נח"י. נח"י הראשונה הוא
שנשימות ההכל הוא עדיין חוץ פיו קודם בואו
לתוך חלל השפופרת החלולה. אין לקרותה אז אלא
נשם נשימה. והנח"י השנית שכנגדם ההכל ובא
לתוך השפופרת ונמשכת כמו קו. אז נקרא רוח.
הנח"י הג' התחתונה הוא כשיוצא הרוח
מהשפופרת לתוך הזכויות ומתפשטת בתוכה

עד שנעשית כלי כפי רצון המזג. אז מכליא
רוחו ונקרא אז נפש לשון שביתה ומנוחה:
כן בדמיון זה. הוא ענין הג' נח"י נר"ן שמוספעי'
כניכול נשימות פיו ית"ש. שנח"י הנפש היא
הנח"י התחתונה שהיא כולה בתוך גוף האד'. ונח"י
הרוח הוא בא דרך עירוי וולמעל'. שחלק וקצה
העליון שלו קשור ונאחז למעל' בנח"י התחתונה של
הנשמה. ומשתלשלת ונכנסת גם בתוך גוף האד'
ומתקשרת שם בנח"י העליונה של הנפש. כמ"ש
(ישעיה ל"ב) עד יערה עלינו רוח ממרום.
אשפוך את רוחי וכו' (יואל ג'). שהוא מוספע
באדם דרך שפיכה וערוי כנ"ל. וכמו שיתבאר
עוד להלן אי"ה ענין התקשרות באורך:
אמנם נח"י הנשמה. היא הנשימה עצמה
שפנימיות עצמותה מסתמרת בהעלם
ומקורה בדרך כניכול בתוך נשימת פיו ית"ש. שאין
עצמות מהותה נכנסת כלל בתוך גוף האדם.
ואד"כר קודם ההשג' זכה לעצמותה. וזכוכית
החטא נסתלקה ממנו ונשארה רק חופפת עליו.
לכך משרע"ה שזכה לעצמותה חוץ גופו. ולכן
נקרא איש האלקים. כידוע שכל ג' עולמות צי"ע.
נח"י הנשמה דלהון ולמעלה הוא אלקות גמור.
כמ"ש בע"ח שער הכלל פ"א. ובריש שער ציור
עולמות אבי"ע בהקדמת הרמ"ו ז"ל. ובשער
השמות פ"א. חולתו לא זכה אליה שום אדם.
רק בהירות גלוני אור מחנוצצים מומנה על ראש
האדם הזוכה אליה. כל אחד לפי מדרגתו ולפוס
שיעורא דילי'. וערע"מ נאקב"ג ב' ויפת באפיו
נשמת חיים דא אידי דיוקא דעל ב"ב כו'. ובז"ח
רות ס"ד ע"ג ואי זכי כו' כדן נחמה עלי' רבו
יתיר מלעילא כו'. אחרת עלי' מלעילא אחרת
קדישא ושרי' עלי' דב"ב וסחרא לי' מכל סטרין.
והוא אחרת דשריא עלי' מאתר עלאה הוא
ומאי שמי' נשמה שמים ע"ש. והיא הנותנת
להאדם

שער א

מנשי התחתונים הצויים. והוא סוד המוחין קדישין ג'ר דילי. שיעקרו הוא ו"ק כידוע. כמבואר למבין בע"ח שער או"ח פ"ח. ונשער פרטי ע"מ. ונשער הזווגים ריש פ"ד. ובסוף שער מוחין דל"ה. ונשער דרושי הכלל דרוש ב' עש"ה ככל הדרוש. ונדרוש ח' שס. ונפע"ח פ"ג משער התפילין. ונשער היחודים פ"ה מתיקון עונות והוא שאמרו שהנשמה שורה במוח. כמ"ש שם נשער אג"ך פ"ו. ונשער המוחין ככל פ"ו ונפ"ח ונפ"צ. ונשער דרושי הכלל ריש דרוש ב'. ויותר מבואר הענין שם בהגהת הרצ"ו ז"ל. ונשער הפרצופים ריש פ"א. ונשער פנימיות וחיצוניות דרוש ד' ודרוש ט'. ונשער קליפת גנה ריש פ"א. והוא מבואר למדקדק היטב ככל דרושי הכלל. וקצתה חופף ומקיף ומאיר על ראשו בקירוב מקום. סוד נעטרה שטורה לו אמו. בסוד הנשימה וההנל היוצא מפה אימא לאור מוקף אליו. כמ"ש בע"ח שער הכללים סוף פ"א ובלקחנך בתהלים צפ' הכל סג ב'. כמ"ל שצח"י הנשמה היא נשימת הפה העליון. אבל עיקרה היא כולה למעלה גנוזה ונעלמה במקורה העליון בתוך הפה. ומאיר בריחוק מקום :

ובזה יונן כוונתם ז"ל בשמות רנה פמ"א. ע"פ כי ה' יתחכמה מפיו דעת ותבונה. שאמרו למה"ד למלך שהיה לו בן. בא בנו מבית הספר מוצא תמחוי לפניו אביו. נטל אביו תחיתה אחת ונתנה לו ב'. א"ל איני מבקש אלא ממה שבתוך פוך. מה עשה נתנו לו ב'. היינו שנקשת הנזיקר להשיג שיושפע בו מנינוצי אור צח"י הנשמה אשר מקורה נעלמה בנשימת פיו ית"ש. ורמזו עוד בלשונם הק' שהמשילו לחיטוק הבא מבית הספר דוקא. הודיעו נאמנה שאין מבואר בעולם להשיג צח"י נציצי אור הנשמה

אם

להאדם צינה יתירה להשכיל השכליות הפנימיים הגנוחים בתו"הק. וכמ"ש בס"ת לך לך ע"ט ב' נשמה אתערת לאינש צבינה. ובז"ח רות ס"ד א' ואתער ב' בחכמתה עלאה ב'. ועיין בע"ח שער מוחין דקטנות פ"ג ז"ל אמנם לא כל אדם זוכה לזה. ודע כי מי שיש בידו כח במעשיו ב' אז יהיה לו זכירה נפלאה בתורה ויבין כל רזי התורה ב' ויתגלו לו רזי התורה כחקוק ע"כ. וע' להלן הענין בשורשו העליון. ותבין :

וז"ש הכתוב (איוב ל"ב) אכן רוח היא באטש ונשמת שדי תבינס. ר"ל שצח"י הרוח הוא משתלשל ומושפע וכנסם בתוך האדם. אבל הנשמה שהיא נשמת שדי ר"ל נשימת פיו יתצ'. כי אין עצמותה מושפע ומתגלה בתוך האדם. כי היא מרומים תשכון בתוך פיו ית' כביכול רק שהיא הנותנת לו ב' נציצי אורה עליו להשכילו בעמקי מנפוני התו"הק :

ומ"ש בזהר והמוקבלים ז"ל שצח"י הנשמה משכנה במוח האדם. כוונתם ז"ל על הנציצי זו אורה המשכלת מוחו ושכלו. לא עצמותה ממש. ועיקר כוונתם ז"ל על צח"י ג'ר של הרוח סוד המוחין. שהן פעמים מתנוצצים פעמים מסתלקין ובאים בסוד חוספת למישוזה לזה כידוע. לא על צח"י הנשמה העקרית. וכ"כ רבינו הגדול הגאון החסיד מוה"ר ז"ל בביאורו על ההיכלות בהיכלא חגיגא. והכל א' שצח"י התחתונה של הנשמה המתנוצצת בדעו ושכלו להשכילו. היא היא הג'ר של הרוח במוחין שלו כמ"ש לפנינו א"ה :

פרק טז והמשכילים יבינו. שכן הוא הענין גם בשורשו העליון.

שרק צח"י התחתונה של אדם הבנים סוד נשמת חיים עלאה. היא נכנסת ומתפשטת בפנימיות האדם העליון בסוד חוספת אחר התיקון ע"י

גופא כו' חכימין ענדי דמלכא עלאה אינון דקיימו צטורא דסיני לא מסתכלי אלא בנשמות' דאיהו עקרא דכלא אורייתא ממש. והוא שאמר בכ"מ במ"ר זיין היה להם בסיני ושם המפורש תקוק עליו. שהוא ההשגה עליונה בנשמתא וסתרין דאורי' שמה מפרש: כי כן היה הענין אז למעלה בשרשו העליון. כנ"ל צפ' הענר סוד בעטרה שעטרה לו אמו. ודרשו ע"ז בחתי' ביום חתונתו זה סיני וביום שמחת לבו אלו ד"ת. וזה בעטרה כו' הם הכתרים הנ"ל שהיו בסיני. חיי המלך. וע' צע"ת שער הכללים סוף פ"ה: פרק יז ונבאר ענין המקשרות הג' בחי' נר"ן א' בחיורו. והוא יסוד ועיקר ענין התשובה. וזה כל פרי הסר החטאות מנפש החוטאת. ולטהרה מחלאת טומאתה. ויתבונן האדם. כמה הוא צריך להשגיח ולהתבונן על כל פרטי עניני עבודתו לבוראו יח"ש. שתהא עבודתו תמה ושלמה קדוש וטהור. ויראה לפשפש ולמשמש תמיד בכל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו שהם הג' בחי' הנ"ל. אולי לא השלים עדיין חפצו ורצונו יתב' לפי שרש נשמתו. בהשגה. וכלימיו יוסף אומץ בתורה ומצות! להשלים נפשו ורוחו ונשמתו משוכרים כאשר נחם. אחר שיראה צדיק שכלו איך שחפץ הוא יתב' בחסדו הגדול להטיב אחריתו. ואוקד על תקנת הנפש החוטאת. שגם אם כבר נטענה צעומק מצולת הרע. עכ"ז תחזור כל דבר למקומו ומקורו בלתי ירח מנו דח:

והענין כי ידוע בסדר השתלשלות העולמות שהנחי' העליונה שזכל עולם מתקשר עם הנחי' התחתונה של העולם שעליו. וע' זוהר ויקרא י' ע"ז דכלהו עלמין מתקשרן דא בדה ודא בדה כהאי שלשלת דאתקשר דא בדה וכידוע

אם לא ע"י העסק והעיון והתבוננות בת"ה בקדושה. כי שניהם ממקור ד"ה

א' באים כידוע למצין (*): ועפ"י יפכיל המעין למצין עפ"י

פשוט. ענין הנזכר בזהר פ' אטרי ע"ג א' שקור' ואוריייתא וישראל מתקשרין דא בדה. ודאי עומק כוונתו לבדוד צעומקים. כפ"י יש להבטיר הענין גם בנשמות עפ"י. והענין כי קוצים פחים וגליל. כי נשמות אדון כל א"ם צ"ה אינו מושג ולית מתבטחתיסא צ"י כלל. ומה שמוסג לנו ממש מן המעש. הוא רק מלך התבטחותו להעולמות ומעת שגדלם וסידרם. להמיוחס ולקיינם כל דגש ולהסגים כמ"ש ודחם מסיח אה כולם. ולכן נעצמו יתבדך נחלתניו ש"הא ח' העולמים. כי כל כוונת לבנו בכל החפלות והבקשות אסור להיות רק לימודו של עולם הוא א"ם צ"ה. אמנם לא מלך עולמות יתב' לבד בנחי' היותו מופרש מהעולמות. אלא מלך התבטחותו ית' בלגונו הפשוט להעולמות והסתרו צ"ה להמיוחס. וזהו כלל שורש ענין התשובה והנאות כולם. וזה לבד כל השגתינו. וע' לקמן בשער צ' פ"ד ופ"ה הענין בצורך. וכל מיוחס וקיינם של העולמות כולם. הוא רק ע"י המורה הק' כשישראל צעומקים צ"ה. שהיא נהארו דכל עלמין נשמתא וסידור דכלהו. ואלו היסודות מתקשרו ועד קליה טמ' אפרגצ' א' מעסק והתבוננו' בנחי'ה. היו מורדים כל העולמות לתמו וצדו כמ"ש ז"ל בשביל המורה וכו'. כמ"ש וס"י עולם נטע בחוכמו. כי מקור מורסה העליון היא למעלה מכל העולמות. לכן צ"ה חלוי המיוחס של כולם. ואמרו ג"כ בשביל ישראל כו'. כמו שנתבאר ע"י פסק האדם והגיונו בנחי'ה הוא משיג להתבוננות אור צפ"י הנשמה צו להשכילו צעומקי ריזין קדישין דליה שזא מכוונה בשם ישראל כידוע בזהר. ועל כל מולא פי ה' הוא צפ"י נשמת האדם נשימת פיו יתב' יסיו ויתקיימו ג"כ כל הכחות והעולמות. שהיא ג"כ בגבורה והפנימית מכל העולמות. וזהו קוצ'ה ואוריייתא וישראל מתקשרן דא בדה. וז"ש בראשית בשביל המורה שנקלחת ראשית ושביל ישראל שנקלחו ראשית:

וז"ש שם בשעה שעמדו ישראל על הר סיני לקבל את התורה. היו מנקשים לשמוע הדברות מפי הקב"ה. וכמ"ש יסקי מנשיקות פיהו. שזעת המעמד המקודש זהו כולם שהיה חופף ומאיר עליהם זו גיגיו זהר בחי' הנשמה מנשמת פיו יתב' כביכול. והוא סוד הכתרים שזנו בסיני. ושמחת עולם על ראשם. ועי"כ זכו להשיג סתרי פנימית נשמת התור"ה. כמ"ש בזהר בהעלותך קצ"ב א' אוריית' אית לה

שער א

אחשכר דא דא נפש ברוח ורוח בגשמה וגשמה בקויה אשתכח דנפש צרורה ברוח החיים כו'. וע' עוד בפ' ויקרא ריש דכ"ה. חזו ענין כי חלק ה' עמו יעקב חזל נחלתו. כי הם כחלק ה' מדונקים בביכול זו ית"ש ע"י התקשרות הג' בחי' הג'ל. כחזל הקשור למעלה ומשתלשל ויורד עד למטה:

פרק י"ח ובל זה מרוב טובו וחסדו הגדול ית"ש. אשר חפץ להצדיקו

להטיב אחריתו. לזאת הפליא עצה וקבעם בענין זה שכל בחי' מהג' אלו התקשר בהבחי' שעליה כדי שעי"ז יוכל האדם לעלות ולהתקשר ממש למעלה מעט מעט. לפי רוב עסקו בחורמו ועבודתו ית"ש וטהרת לבו וההבנתו ויראתו. עד שיעלה ויתדבק ברוח החיים בביכול את האלקיו ית"ש. לפי שרשו ומדרגתו. זאת ועוד אחרת. כי יש כמה עונות שהנפש החוטאת באחת מהנה. נתייבבה כרת או אבדון ח"ו. וענין הכרת הוא. שבחי' הנפש נפסק וכברת נשורשו העליון וירחק החזל שהיה קשור ומדבק בו עד הנה ע"י התקשרות הג'ל. וכמו"ש בזהר תרומה הג'ל ואית נשפא כו' דכתיב זה ובכרתה הנפש ההיא מלפני אני ה'. מאי מלפני דלא שריא עלה רוחא. וכד רוחא לא שריא עלה לית לה שוחפו כלל במה דלעילא כו' וע"ש. וע' בלקי' פ' בא. ובמכילתא פ' בא ובסוף פ' תשא ובפרי פ' בהעלותך ופ' שלח ובכרתה אין הכרתה אלא הפסקה ח"ש (ישעי' מ"ט) כי אם עינימיכם היו מזדילים ביניכם לבין אלקי' היינו לבין אלקיכם ממש כג'ל. ואז נטבעת נעמקי הטומאה והקליפות ר"ל. ע' בע"מ שער כללות אצ"ע ריש פ"א. ובשער היחודים סוף פ"ד ושם פ"א מתקוני עונות. ובלקהנ"ך בישיבה בפ' כי רוח מלפני יעטיף. ובגלגולים ס"פ ל"ה. וכ"כ בכתבי קדשו של רבינו הגדול

וכידוע בכתבי האר"ל שחיצוניות מלכות של כל עולם ופרצוף. נעשה פנימיות כתר להעולם או הפרצוף שחתייו. (היינו שנקבלת האדם עול מלכותו יתב'. להעלות כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו בתורה ומוצות למדרגה יותר גבוהה. מזה נעשה לו רצון פנימי לשענד מוחו ודבורו ומעשיו בחו"מ). בסוד כתר מלכות. וכ"ה הענין בג' הבחי' גר"ן של האדם. כי כל בחי' מדבר שנקדושה כלול מעשר בחי' פריטיס. שהם ה"ס שלו. והבחי' העליונה של הנפש. נאחזת ומתקשרת עם הבחי' התחתונה העשירית של בחי' הרוח. ובחי' העליונה של הרוח מתקשרת עם בחי' התחתונה של הגשמה. והגשמה ג"כ מתקשרת ומתדבקת בבחי' שירש הגשמה. סוד נכסת ישראל שהיא שירש הכנסיה של כל גשמות כלל ישראל יחד. וכן עמ"ה גם בחי' שרש הגשמה ג"כ מתקשרת למעלה מעלה ממדרגה למדרגה עד עצמותא"ס ב"ה. וז"ל אציגיל לדוד והיתה נפש אדוני צרורה ברוח החיים את ה' אלקיך ר"ל שגם בחי' נפשו מתדבק בביכול זו ית"ש. וכמו"ש בזהר תרומה קמ"ב ב' כד ההיא רוח ס'קא לאתעטרא כו' ההיא נפש מתקשרא בההיא רוח והתנהגות מניה כו'. ורוח מהקשרא גו ההיא נשמתא. וההיא נשמתא מתקשרא גו סוף מחשבה דאיהי רזא. וההיא נפש מתקשרת גו ההוא רוח עלאה. וההוא רוח מתקשר גו ההיא נשמה עלאה. וההיא נשמה מתקשרת גו א"ס. וכדין איהו נייחא דכלא וקישורא דכלא עילא ומתא כלל ברא חדא כו'. וכדין דא איהו נייחא דנפש דלחתא. וע"ד כתיב והיתה נפש אדוני צרורה ברוח החיים את ה' אלקיך. ובפ' אחרי ע"א ב' תאנא כתיב והיתה נפש אדוני צרורה כו'. נשמת אדוני מצעי ל"י. אלא כמה דאמרן דזנאה חולקיהון דצדיקייא דכלא

הגדול מוה"ר ז"ל בפי' על ההיכלות בהיכל
הניינא. ולכל ידח ממנו נדח. גזרה רטנו
יחנך של' וזכרתו ח"ו לגמרי כל היו"ד חלקי
בחי הנפש רק הט' בחי התחתונים מתכחדי' לילה
ולמטה הם הנכרתי'. אבל
בחי העליונה סוד הכתר
דילה (*) אינה נכרתת.
שמד דביקות' והתקשרותה
עם בחינת הרוח
רוחו ית'. כענין הכתוב ואני זאת צרתי אחס אמר ה'.
דומי אשר עליך וכו'. לא ימוש וכו'. וכענין יל"ע. וזהו
אנכי ה' אלסיך אשר הנלחמך מארץ מצרים. וידוע צדוק
שאנכי הוא בחי' כתר. וזהו דעשתם ז"ל (שנת ק"ה) אנכי
אנא נפשי כחצית יבצתי. ואמירה נעמיה וכו'. והם שני
בכח'. נפש ורוח. והמשכיל יצן :

כח' (ג') נדוני' בבחי' הרוח
שחין בו כרת כח' להלן.
והוא מחסד העליון ב"ה
שע"י בחי' הרוח היינו
ע"י דודי דברים מלבשהו
בחי' רוח כח'ל. יתעלו גם
הט' בחי' הנפש להתקשר
כולם בבחי' הרוח כמקדש:
מקרי חנוס. כיון שאמיתת רטנו לעשות כל המלות
אלא שילכו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שחשט יורו
ואמר דולא חני ככר גרם לרטנו ע"ש לטונו הק':

ובן אס פנס וקלקל ח"ו בחי' הדבור שלו ע"י
עונות התלויים בדבור בלה"ר וכיוצא. או
שארי עונות התלוי' צרשם בבחי' הרוח. ונהקלקל
צוה בחי' הרוח. (והגם שאין בחי' הרוח נכרת
כלל. כי לא מנינו צחורה ענין הכרת. רק אל
בחי' הנפש לבד. ונכרתה הנפש ההיא. ונכרתו
הנפשות העושות וכיוצא הרבה. וכ"כ בלק"ת פ'
בא שס. ובפ"ז מהגלגולים ובסופי שס. עכ"ז
ע"י העונות התלויים צרשם בבחי' הרוח.
הוא מקלקלו ופוגמו. ומנזיר לעומת זה כרת רוח

הגדה

היינו שאף אם נפשות
ישראל משוקעין
ח"ו בתאוות רעות ר"ל
עכ"ז יקד לטונו ית' ש
להעלות נפשות ע"י בחי'
רוחו ית'. כענין הכתוב ואני זאת צרתי אחס אמר ה'.
דומי אשר עליך וכו'. לא ימוש וכו'. וכענין יל"ע. וזהו
אנכי ה' אלסיך אשר הנלחמך מארץ מצרים. וידוע צדוק
שאנכי הוא בחי' כתר. וזהו דעשתם ז"ל (שנת ק"ה) אנכי
אנא נפשי כחצית יבצתי. ואמירה נעמיה וכו'. והם שני
בכח'. נפש ורוח. והמשכיל יצן :

הגדה

היינו טוון הפנימי
המתחבר נפש
מישראל מזד הידחה
אינה נפסקת לעולם:
וע' רמז'ס סוף פ"ב
מהלכו גידושו וקלקל
מערס עד שיאמר דולא
אני שהגט כשר אסדין
נחתן שבוטין אותו לגרם
ופי' שס הפעם דלא
מקרי חנוס. כיון שאמיתת רטנו לעשות כל המלות
אלא שילכו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שחשט יורו
ואמר דולא חני ככר גרם לרטנו ע"ש לטונו הק':

ובן אס פנס וקלקל ח"ו בחי' הדבור שלו ע"י
עונות התלויים בדבור בלה"ר וכיוצא. או
שארי עונות התלוי' צרשם בבחי' הרוח. ונהקלקל
צוה בחי' הרוח. (והגם שאין בחי' הרוח נכרת
כלל. כי לא מנינו צחורה ענין הכרת. רק אל
בחי' הנפש לבד. ונכרתה הנפש ההיא. ונכרתו
הנפשות העושות וכיוצא הרבה. וכ"כ בלק"ת פ'
בא שס. ובפ"ז מהגלגולים ובסופי שס. עכ"ז
ע"י העונות התלויים צרשם בבחי' הרוח.
הוא מקלקלו ופוגמו. ומנזיר לעומת זה כרת רוח

שער א

באורך שהיא הנפש תיה של העולמות והכחות ומלאכי עליון. שכל עלייתם וירידתם וכל סדרי הנהגתם כל רגע. חלוי רק כפי נטיית מעשיה ודבורה ומחשבתה בנף האדם כל רגע. (ומ"ש עולים תחלה ואחר כך יורדים.. כי כל עיקר תורת האדם. להעלות תחלה כל עולם ממטה למעלה. ואחר כך נמשכ' אורות מלמעלה למטה). עד שאח"כ והנה הוי"ה ז"ה נגז עליו כנ"ל : ומה נעמו אמרי רז"ל בירושלמי תענית פ"ב. ר"ל בשם ר"י אמר שיהא הקציה שמו בישראל. משל למלך שהיה לו מפתח של פלטרין קטנה. אמר אם אני מניחה כמות שהיא. הרי היא אבודה. אלא הריני קובע זה שלשלת שאם אבדה תהא שלשלת מונחת עליה. כך אמר הקציה אם אני מניח את ישראל כמו שאין הן נכלעין בו. אלא הריני משהא את שמי הגדול בהם. והס"ל ז"ל דבר לענין כלל האומה יחידה. אולם עיניהם ז"ל מטייפן בדרכם בקדש. ורמוזם על האדם יחיד. ושיחת' ז"ל צריכה תלמוד שהמשילו הענין למפתח ושלשלת כמ"ל שהאדם הוא הפותח והסוגר של הכחות והעולמות פלטרין של מעלה ופלטרין של מטה. שכולם מתנהגים ע"י כח מעשיו בחי' נפש שהוא עיקר ושרש דבחי' נפש כל עלמין. וארון כל ג"ה בטובו הגדול להטיב לבדו וז"ו. שקד על תקנתו ואמר אם אני מניחה כמות שהיא שלא יהיה התקשרות בין הג' בחי' נר"ן. אלו האחד שיפול בחי' נפש התחתונה לעמקי מזלות הרע ח"ו. אין שני להקימו והרי היא אבודה שם לעולם ח"ו. כענין הכתוב והאבדתי את הנפש ההיא. ונפש החוטאת במה תתכפר. לזאת הפליא ענה ית"ש וקבע הג' מדרגות נר"ן שכל' מהם מתקשר בחי' הראשונה שלה העליונה בנחי' התחתונה של המדרגה שעליה. כענין השלשלת שכל טבעת ממנה. קצה העליון שלה נאחזת ונכנסת חוד קצה

פתיח בכללי ז"א וטק. ונשער היחודים פ"א מחקרי עוטה. אמנם לא כל עשר בחינותיה רק הט' בחינותיה מתכמה ולמטה כנ"ל בענין האדם. אלא בחי' העליונה סוד כהרה שהיא נקודה השרשית דילה. היא קצורה ודנוקה לעול' בטוהרת יסוד בחי' הרוח ואינה נפרדת משם לעולם (ולכן נק' עטרה שהוא כהרה). וע' בהקדמ' פתיח הנ"ל. ונשער העמידה שם בענין נרבת המינים. וכיכרניו הגדול ז"ל צפי' על ההיכלות בהיכלא הניינאשם. (וע' צפי' שער המלכים פ"ו ונשער מיעוט הירח ונשער הקליפות ותבין צמי' בפעית באלו ב' המקומות הנ"ל. וע' עוד בפעית שער ר"ה פ"ו ותבין כל הנ"ל). אלא בחי' הרוח עילאה אינו נפרד ח"ו ממקומו ע"י עוטה התחתוני' אלא שגורמים בו פנס וקלוקל ח"ו בויק שלו כידוע. איונס בנחי' הנשמה שהוא סוד המוחין ג"ר דילי' כנ"ל בפט"ו. שם אין מעשה התחתונים מצינים כלל לקלקלם או לפגמם ח"ו. אלא שיטלי' לברוח במעשיהם הסתלקות הימנו ח"ו כידוע צפי' שהם באים בסוד תוספת לבד ותלוי' במעשי התחתוני' כי הם באי' מהתפשטות בחי' התחתון של אם הננים בו כידוע. וכמ"ש' כיון שמים בתנוגה. והוא עולם המסומר ממגעזרים כידוע: והוא ענין מראה הסלם מוצג ארצה בו. ולא אמר מוצג בארץ. אלא ארצה שפי' לארץ ומשמעו שראש עיקר שרש בשמים ממעל. ומשם הוא משתלשל ויורד עד לארץ יגיע. והוא הנשמות חיים של האדם שמתאזלת בכיכול מנשימת פיו ית"ש. ומשם משתלשל כסלם ושלשלת וזוהי הקשרת עם הרוח והרוח בנפש עד דתהא לזה העולם בנף האדם. וכן מפורש ברע"מ נשא קצ' ב' ויפת באפיו נשמת חיים בו' דאחמר בו' ויחלם והנה סלם סלם ודאי איהי נשמת חיים בו' ע"ש, והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו. כמ"ל

נשברה ושבר כח רוח הטומאה שהגביר בעומו. ומטהר בחי' רוחו הקדוש להתקשר בבחי' הנשמה בבחלתה. ומשם ממילא יושפע גם על נפשו להשלימה בשלימותה הראשון:

וכן אם חטא ח"צ בנחשנה אשר לא טהורה. וגרם זה שיסתלקו מעליו נלוזי זהר נשמתו שהיתה עד הנה נכלו גרם עלי ראשו. אז ע"י עסק הטהרה נבינה יתירה בעומק תבונתו. מעורר שיחלל חוספת קדושה על שורש נשמתו. ומשם לנשמתו להחזירה שחאיר עליו אורה. להשכילו בתורה נבינה יתירה בסתרי טהוריה. ומאורות הקדושה והאור משתלשל ונשפע גם על רוחו ונפשו להשלימם בשלימותם:

ולכן אמרו ז"ל (שבת ק"ט ב') כל העונה חמן יסיר מדרך בכל כחו. קורעים לו גזר דינו. ואפי' ישבו שמן של ע"ז מוחלי' לוכי עיקר כוונת זה השבח הוא. שיחלל ויושפע חוספת

נרכשה ונפעת אור עליון לכל
הד' עולמות אצ"ע (*) וזהו
יהאשמי' רנה מדרך. היינו
שיחלל נרכשה חוספת קדושה
ממנו ית"ש. עד לעלם הוא
עולם האצילות. ומשם גם
לעלמי הס' ב' עולמו' בריא'
יעירה. עלמיה הוא עולם
העש'. והם שורש הד' דרגין
של האד' שרש הנשמה וגרין
וכשמכין האדם בקדושה
מחשבתו באמירת זה השבח
לעורר ולהשפיע על ידו
חוספת קדושה ונרכה על
שרש נשמתו. ומשם על
נשמתו ורוחו ונפשו. גורם
זה להחם ולכלה כל עון
וחטא

קדם התחתון של הטבעת שעליה. וע"י כן. גם
אם יכרת הנפש ותפול. לעמקי כחות הטומאה
ח"י. יכולה היא לתקן ולעלות ע"י התקשרות
בחי' עליונות שלה בבחי' הרוח. וכן עד' ונקלקול
ופגם הרוח כנ"ל. וז"ש שם אלא הריני משהף
את שמי הגדול בהם. שהג' דרגין נר"ן ושרש הנשמה.
מקור שרשם הוא מהד' אותיות השם הגדול ית"ש:
פרק כ וביאור פרטות סדר תיקונים
והתקשרותם ע"י התשובה
שכאשר פגם האדם בחי' נפשו. אז אף אם גרם
ח"י שנפסקו ונכרתו כל הט' ספירותיה מחכמה
ולמטה מהתקשרותה הנ"ל. ותרד פלאים לעמקי
מטלות הקליפות ח"י. אז ע"י ודוידנר' באמת
מעומקא דלבא. בעקומת שפתיו בחי' נפש דרוח.
מעורר בקול דנר' שלו עד לעילא ולעילא. וגורם
שיחלל חוספת קדושה ממנו ית"ש עד שורש הנשמה
תחילה. ומשם לנשמתו ורוחו. והרוח מזהיק אורו
הגדול הנשפע עליו. גם על בחי' הנפש. ומגד
ההתקשרות שנשאר עדיין בניהם כנ"ל. לכלות
ולהחם הכחות הרעומדרגות הטומאה. ולהוציא
מחוסר אסיר כל בחינותיה ולחזור ולקשרם
בכראשונה עם בחי' הרוח:

וכן אם פגם וקלקל בחי' רוחו ח"י. בדבורים
אשר לא טובים אז נשאר עונות החלויים
בבחי' הרוח. וביטול תורה כנגד כולם. והגביר
לעומת זה כח רוח הטומאה ר"ל. ואז גם נפשו
אינה שלימה במקדש. כי היא מקבלת שפע חייתה
ואורה ע"י הרוח כידוע. הנה ע"י החרטה
אמיתית נכל ומתמרמר על גודל חטאו. כענין
נעק לבס אל ה'. ומסרסר הרהורי תשובה
במחשבה שהיא משכן נלוזי אור הנשמה. (והוא
מלכות דתבונה) מעורר ג"כ עד לעילא להשפיע
תחלה חוספת קדושה ואור על שרש הנשמה.
ומשם לנשמתו והיא מזהקת זו אורה שנשפע
עליה. גם על בחי' הרוח. וחנני אלקים רוח

ג'ר דילג. כענין נאם הגביר הקס ע"ל (שמואל ד' כ"ג)
והוא ג"כ שורש שמע חשיט שכתוב עליו (ישעיה כ"ג)
ירוש ונשא וגבה מלך. ודקשו ז"ל ע"ז מלכיהם ומונשיהם
ומלדיהם (ר"ל אחר הסוף). וזכר נאם הגביר הקס על
מתיבתא חלקי יעקב. שזו חתלתו ומתעלה כבוד מלכותו
יחזיקוהו חזקה רבתי.

מפרטי המעשה לעשותה במגרעת אף דקדוק אחד מד"ס. או לשנות זמנה ח"ו. ולזה סיממה התורה ולא קם נביא כמשה. וכמו שלמדו ז"ל אלה המצוות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה וכמו שסמכה התורה (דברים י"ג) את כל הדבר אשר אנכי מצוה בו לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו וגו'. שגם כי יקום בקרבך נביא וגו' ר"ל להוסיף או לגרוע ח"ו. לא תשמע אל דברי הנביא ההוא. אחרי ה' אלקיכם תלכו וכו'. והרי חזקיהו המלך שראה צדוק דנפקין מיני' בנין דלא מעלי. ולכן לא נסבא אחתא (בדכות י' ע"ה) וכוונתו לש"ש שלא להרבות רשעי עולם. עכ"ז בא אליו ישעיה בדבר ה' ואמר לו כי מת אתה וכו' ולא תחיה לעה"ב. משום דלא עסקת בפ"ו. ולא הועיל לו כל עושה צדקותיו הנוראים להביאו לחיי עוה"ב שבביל שסבר להפטר ממנו ח"י מתורת משה. אף שכן ראה בהשגת רוח קדשו דיפקין מיני' בנין דלא מעלי. וגם שהיה בשבאל העשה. כי טעמי מצות עד תכליתם לא נחגלו עדיין לשום אדם בעולם אף למשרע"ה. רק לאדער קודם החטא והוא היין המשוחרר צננציו ממש ימ"ב. והאור ששימש ביום ראשון שהיה אדער צופה ומוציא צו מוסף העולם וכו'. כי התוה"ק הצולה מלמעלה ראש מעל כל ההשגות. ואיך אפשר שיהא הדבר מוסר להשגת האדם לשנות מהלכתם וסדר זמנם עפ"י רוחצ דעתו והשגתו. וכמו שהשינו ישעיה לחזקיה כבדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת אנציו לך למעצד ומאי דניח קמי קב"ה לעצד :

ועדיין כשהיתה נבואה בישראל. היה נביא רשאי לחדש דבר להוראת שעה לצד. ואף גם לעבור על אחת ממצוות ה'. כגון אליהו צהר הכרמל וכו'. אמנם זה עצמו הוא מאשר נאטינו בחזרת משה אליו תשמעון (דברים י"ח) שהוא

הקריב דוקא מן הכהמה הטורה כי ראה והשיג הכח והשרש העליון של כל צהמה וחיה. אחיה מהם כח שורשו מנר הקדושה והקרינה. ואחיה מהם כח נפשם מנר הטומאה והס"א ולא נחר זה להקרינה לפניו ית' כי לא ירצה. והוא ויתהלך חנוך את האלקים. את האלקים התהלך נח. האלקים אשר התהלכו אבותי לפניו. שפי' אלקים בעל הכחות כולם. היינו שהשיגו ענייני הכחות העליונים ותחתונים וחקות שמים וארץ ומשטרים. וסדרי הנהגתם והתקצרותם והרכבתם ע"י כל ענייני מעשי האדם. וע"פ סדר וענין זה היה כל א' מהם מתהלך ומתנהג בכל ענינו. כפי שראה והשיג התקוני העליוני לפי שורש נשמתו: לכן כשהשיג יעקב אנציו ע"ה. שלפי שורש נשמתו יגרום תקונים גדולים בכחות ועולמות העליונים אם ישא השתי אחיות אלו רחל ולאה. והמה יבנו שתיכן את בית ישראל. יגע כמה יגיעות ועבודות להשיגם שינשאו לו. וכן הענין בעמרים שנשא יוכבד דודתו שינא ממנה משה אהרן ומרים :

וזה ג"כ א' מהטעמים שלא ניתנה התורה לנח והאבות הקדושים. שאם היתה ניתנת להם לא היה יעקב רשאי לישא ב' אחיות. ולא עמרים דודתו. אף אם היו משיגים שכן רצויו להם לפי שרש נשמתם. ובאמת זה היה כל בניית בית ישראל עם סגולה. ותיקון כל העולמות עליוני ותחתונים. כענין מאמרים ז"ל וא"ת קין נשא אחוהו. עולם חסד יבנה :

פרק כב ובמשבא משה והורידה לארץ לא בשמים היא. ולכל יתחכם האדם הגדול שהשגתו מרובה. לומר אנכי הרואה סוד וטעמי המצות בכחות ועולמות העליונים שראוי לי לפי שורש נשומתי או למי ומי לפי שורשו לעבור ח"ו על אחיה מוצה. או לדחות שום פרט

שער א

כל דכו. וכשיקיימם איש ישראל כראוי. אף אם לא יבין וגם לא ידע כלל טעמי המצות וסודות כוונתם. עכ"ז נחקיימו המצות ויתחוקטו על ידיהם העולמות ויתרנה בהם קדושה ואור בכל מצוה לפי שעתה ומקורה וענינה. ויזון עז לאלקים ית"ש. שכן קבע הצורא ית"ש טבעם של העולמות שיסתגבגו ע"י מעשי האדם. וכל מצוה היא העולה ממעשה לפעול פעולתה המיוחד לה :

ובי שזיכהו ית"ש. להשיג נסתרות תוה"ק אשר השאירו לנו ברכה קדושי עליונין חכמי התלמוד כגון רשב"י וחביריו ותלמידיו ושמותין מימיו בדורו האחרונים כמו הרב הקדוש איש אלקים גורא האר"ז"ל. אשר האירו עינינו בקצת טעמי וכוונות המצות. הוא רק כדי שיתבונן כל א' לפי שכלו והשגתו. עד היקן מגיעים כל פרטי מעשיו ודבוריו ומחשבותיו וכל עניניו בהעולמות והכחות עליוני ותחתונים. ויתפעל ויתעורר מזה. לעשות ולקיי"י כל מצוה וכל עניני עבודתו לצורא ית"ש. בחכמת הדקדוק ובאימה ויראה ואהבה עיומה ובקדושה וטהרת הלל. ועי"ז יגרום תקונים יותר גדולים בהעולמות. מאם היה מקיים המצוה בלא קדושה וטהרת הכוונה. אמנם העיקר בכל המצות לעיכובא. הוא פרטי המעשה שבהם :

ציווי ואזהרה לשמוע אל דברי הנביא גם כשיתנבא בשמו יחז' לעבור על אחת מצוה בשעה הצריכה לכך כמו שדר"ז' לבד מע"ז. אבל לא חלילה לחדש דבר לקובעו לדורות. שהרי אסתר שהיתה אחת משבע נביאות (מגילה י"ד א') עכ"ז נשאלה לחכמים כתבוני לדורות. השיבו הלא כתבתי לך שלשים. עד שמאלו לה אח"כ סמך מן המקרא (שם ז' א'). וכן כ"ח ודאי שמאלו להם ג"כ סמך מהמקרא. ועיין במדרש שהביאו הרמב"ן ז"ל בפרשה בהעלתך משם רבינו נסים גאון ז"ל : ומצעת שנעונינו פסקה נגזרה מן ישראל. אף אם יתאספו כל חכמי ישראל אשר נאסר להם מעשה בראשית ומעשה מרכבה. ויעמיקו השגתם וטוהר שכלם. לשנות אף איזה פרט מאיזה מצוה. או להקדים ולאחר זמנה ח"ו. לא נאזה ולא נשמע אליהם. ואף בצ"ק אמרו (צ"ו נ"ט ב') לא נשמעים היא. ועדיין בימי חכמי התלמוד. היו רשאים לחדש מצוה דרבנן כשמאלו סמך מהתורה. כגון כ"ח וכיוצא. כנ"ל. וכן לגזור גזירות כמו י"ח דבר וכיוצא. וכאשר נחתם התלמוד הקדוש. אנו אין לנו אלא לשמור ולעשות ככל הכתוב בתוה"ק שבכתב ובע"פ ככל משפטם וחקותם ובזמנם ופרטיה' ודקדוקיהם בלי גטות מהם נטיה

אג"ה דר"ש ספרא המחפלת ענין הלל וכו'. עד דף ט' ע"א שמסיים ותן לפכם וימכם עוד. כולה מהרב מוהרי"ן כ"י בן גאון המסביר ז"ל :

סליק שער א

פרק א

נגין דישתכח לניה שלים נקב'ה ויכוין לנא ורעותא. ולכן אמרו ז"ל (שם ס"פ תפלת השחר) שהמחלל צריך לשחות וכו' כדי שתתחזק דעתו עליו. והיינו בכל לבבכם שתתמלא כל הלך רק בכוונת תיבות התפלה. שאם יעלה בלבו איזה מחשבה אחרת. הרי הלך חלוקה ב' מחשבות: והב' היינו גם לשרש מלכו בעבודת התפלה הענוגי העולם והנאותיו מפל וכל. ואך להסתכל כלפי מעלה ברומומות הבורא יתגדך. כמו שאמרו (יבמות ק"ה ב') המתפלל צריך שיהיו לבו למעלה. עד שיבא כל כח לבו משוכה רק למעלה להשתענן על ה' לנד בחינות התפלה. וכענין החסידים הראשונים שהיו שוהים שעה א' כדי שיכוונו את לבם למקום. וכענין שפי' רבינו יונה ז"ל שם ענינה ע"ש ולבך תשית. וכמו שאמרו בשמות רבה פ"ב אדם צריך שיטטר לבו קודם שיחלל. (אמנם כל עיקר ענין טהרת הלב. היא רק למצוה ולא לעבדא גם לענין התפלה אף שנקראת עבודה שכל. כמו שנתבאר קצת לעיל סוף ש"א שהעיקר בכל הנוצות היא המעשה. ע"ש):

ולחבין ענין מ"ש הכתוב וכל נפשכם על עבודת התפלה. צריך לבאר תחלה פי' וענין הברכה כביכול לו ית"ש. שמצינו כמה פעמים במקרא. וברכת את ה' אלקיך. צריך ה' לעולם כו'. בדרי נפשי את ה'. והרבה כיוצא. וכן בדברי רז"ל מצינו (ברכות ז' ע"א) שאמר כביכול לרי' ישמעאל בני ברכני. וכן כל טעם מעט תפלות והברכות כולם שיסדו לפני כנ"הג. הם פוהחים ומסיימים בברוך:

פ"ק ב והענין כי מלת ברוך. אינו לשון תהלה ושבח כמו שזומה בפי' ההמון. שהרי בשאמר לרי' ישמעאל בני ברכני

ללהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם. וארז"ל בפ"ק דתענית ובספרי ארז"ל עבודה שכלל הוא אומר זו תפלה. הנה האהבה שאמר שצריכה להיות בכל לב. הוא פשוט. כי היא ממוצת התלויות בלב. וכן ענין האהבה בכל נפש שאמר. היינו אף גם למסור נפשו עליו ית"ש מעולם נפלאה האהבה לו ית". וכמ"ש צ"י ראשונה ואהבה את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך כו'. אמנם צ"י זו חידוש הוא שחידשה. שגם העבודה היא התפלה צריכה להיות בכל לב ובכל נפש. (ולפי נמי לא כתוב ובכל מאדכם צ"י זו כמו צ"י ראשונה דכתיב זה נמי ובכל מאדך. כי פרשה ראשונה מיירי מענין מצות האהבה לחוד. שייך לומר שמהיה האהבה גם בכל מאד. זה הממון. כמ"ש רז"ל (ברכות ס"א ב') אם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לבי ובכל מאדך. אלז בפרשה זו דכתיב זה נמי עבודה היא תפלה. לא שייך עלה כיב ובכל מאד): והנה מ"ש בכל לבבכם על ענין התפלה. הוא פשוט ומבואר כוונת הכתוב לב' ענינים: רא' היינו לפנות לבו מטרדת השחשבות. ולהטותה אל הכוונה השלימה לחיבות התפלה בלבב שלם ומעומקא דלבא. כמאמרם ז"ל בברייתא ר"פ אין עומדין המתפלל צריך שיכוין את לבו לשמים שנאמר תכין לבבך כו'. וכדמשמע להו נמי התם מקראי דחנה וחנה היא מדברת על לבב מכאן למתפלל צריך שיכוין לבו. וכמ"ש דוד המלך ע"ה בכל לבי דרשתיך. ובזהר בשלח ס"ג ב' כל מאן דמנלי גלותא קמי מלכא קדישא בעי למבעי בעותי ולגללה מעומקא דלבא

סיף ולא ראשית . רק מזד השגחנו כחותיו
 ית' . הלא כל השגחנו הוא רק ראשית . אבל
 אין סיף להגיע בהשגה להשיג את כחותיו ית'ש
 הנשפעים) ומה שמושג אלזינו קצת ואנו מכניס
 ומחזירים כמה תארים ושמות וכנויים ומדות .
 כמו שמיניוס בתורה ובכל מטבע התפלה . כולם
 הם רק מזד התחזרותו יתנצח אל העולמות
 והכחות מעת הנריאה . להעמידם ולהחיותם .
 ולהנהיגם כרצונו ית'ש . (והם אשר קראום
 בשם השתלשלות הספירות) . ולפי כל שנוי
 פרטי מסדרי ההנהגה שמשתלשל ונמשך
 לזה העולם אם לדין . אם לחסד . אם
 לרחמים . על ידי כחית העליונים והתמזגותם .
 משתנים השמות והכנויים והתארים . שלכל
 ענין פרטי מסדרי ההנהגה מיוחד לו כנוי
 ושם פרטי . שכן מורים פירושם של כל התארים .
 שהם מזד הכחות הנבואיים . כמו רחום וחנן
 פי' רחמנות וחנינה על הנבואים . ואפילו
 השם העצם המיוחד הוי"ה ב"ה . לא על עצמותו
 יתנצח לבד אנו מייחדים לו . אלא מזד
 התחזרותו ית' עם העולמות . כפירושו היה
 והוא ויהיה ומהוה הכל . ר"ל הוא יתנצח מתחבר

ברצונו להעולמות להווס
 ולקיימם כל רגע . (*
 ח"ש הארית'ל בלשוננו הק'
 הונא בהקדמת פנ"ח . שכל
 הכנויי' והשמו' הם שמו'
 העצמו' המחפשטיסנספירות
 וע"ש :

הגדה
 ומה שאמר בפרקי
 ר"א שקודם
 בנצח הקד"ה את העול'
 היה הוא ושמו לבד .
 קודם שנצח דיקא . ר"ל
 עולם הנביאה . היה
 הוא עצמותו ית' ושמו
 היינו עול' אלזינו לבד .
 אלא אלזינו האזיל ית'ש מחמו עולם האלזיות . לא היה
 שייך על עצמותו ית' היה והוא ויהי :

פרק ג והוא מאמרים ז"ל בשמות רבה
 פ"ג . אלקי אבותיכם שלחני
 אליכם אותה שעה נתברר משה על עסקיו כו' .
 באותה

רנני . לא אמר שש שים שנה בנצחתו אלא
 פלה ונקשת רחמים . וכן צ"מ (ק"ד א')
 מרינן ונרנך ינא הקדש שא"צ ברכה . ופריך
 ש"ס ולא והא כתיב ואלכלת ושבעת וברכת
 את ה' כו' . אבל האמת . כי ברוך פירשו לשון
 וסופת ורבויו . וכענין קח נא את ברכתי כו' .
 ברך את לחמך . וברך פרי בטנך וכו' . והרבה
 יוצא בנקרא . שא"ל לפרשם לשון תהלה
 שבה . אלא לשון תוספת ורבויו . ובזוהר אמר
 כ"מ לאמשכא ברכאן כו' . לארקא ברכאן .
 ואוסיפי ברכאן . תוספת רבויו דברכאן כו' .
 ע' ברע"מ ריש פ' עקב : ע"א וע"ב שברוך אחה
 הוי"ה פ' כימשעו לאמשכא ולארקא חיון
 ומקורא דחיי לשמי' דקב"ה קדישא כו' . וכתיב
 ואלכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך . ואינו
 בברכאן אריק ב"ב באינון מלין כו' ע"ש באורך .
 וכו"כ בפנ"ח שער הקדישים פ"א ז"ל סוד ברוך
 בכל מיני רבויו . וכ"ה שם סוף שער הנריאה
 וספ"ב משער העמידה ובריש פ"ג שם ובשער
 השבת ריש פ"ב ובשער תפלת ר"ה פ"ג
 ע"ש . וכ"כ הרשב"א ז"ל בענין ישמעאל בני
 ברכני ע"ש :

אמנם ענין הנריאה לו ית'ש . אין הכוונה
 לעצמות ארון יחיד ב"ה כניכול .
 חלילה וחלילה . כי הוא מרום מעל כל ברכה .
 אבל הענין כנו"ש בזוהר דקב"ה סתים וגליא .
 כי עצמות א"ס ב"ה הוא סתים מכל סתימין .
 ואין לבנותו ח"ו בשום שם כלל אפילו בשם הוי"ה
 ב"ה ואפי' בקיצו של י"ד דבי' . (ואף גס מה
 שנה"ק מכנה ית' בשם אין סיף אינו כנוי
 עליו יתנצח שמו . אלא הכוונה על השגחנו
 אותו מזד כחית הנשפעים מחמו בהתחזרותו
 ברצונו להעולמות . ולזה כנויו א"ס ולא אין
 ראשית . כי באות מזד עצמותו ית'ש אין לו לא

באותה שעה היה מנצח משה שידוענו הקב"ה את השם הגדול כו' א"ל הקב"ה למשה שמי אתה מנצח לידע. לפי מעשי אני נקרא. פעמים אני נקרא באל שדי. נצבאות או באלקים. נהיה. כשאתי דן את הנריות אני נקרא אלקים. וכשאתי עושה מלחמה ברשעים אני נקרא נצבאות. וכשאתי חולה חטאיו של אדם אני נקרא אל שדי. וכשאתי מרחם על עולמי אני נקרא הויה כו'. הוי אק"ק אשר אק"ק אני נקרא לפי מעשי. וברע"מ פ' בא דף מ"ב ז' כי לא ראיתם כל תמונה כו' דהא כתיב ותמונת ה' יבית כו'. דאפילו הא"י תמונה ל"ל באתרי אלה כד נחית לאמלכא עליהו ויתפשט על גריין כו'. דהא קדם דנרא דיוקנא בעלמא וצ"ר צורה הוה הוא יחידאי בלא צורה ודמיון. ומאן דאשתמודע ליה קדם בריאה דאיהו לבד מדיוקנא אסור למעבד ליה צורה ודיוקנא בעלמא וכי' ואפילו בשמא קדישא ולא בשום אדם ונקודה בעלמא. והאי איהו כי לא ראיתם כל תמונה כו'. אבל בתר דעבד הא דיוקנא דמרכבה דאדם עלאה. נחית חמין ואתקרי בהוה דיוקנא הויה. נגון דאשתמודעון ליה גדמות דיליה כו' אל אלקים שדי נצבאות אק"ק. נגין דאשתמודעון ליה בכל מדה ומדה איך יתנהג עלמא נחסד ובדינא כו'. ווי ליה למאן דישוי ליה בשום מדה כו'. אלא דמיונא דיליה כפום שלטנותיה על ההוה מדה ואפי' על כל גריין כו'. כד אסתליק מנה לית ליה מדה ולא דמיון ע"ש. וצ"י פנחס רכ"ה א' ואיהו לא אתקרי הויה ובכל שמהן אלא באתפשטות נהוריה עליהו וכד אסתלק מנייהו לית ליה מגרמיה שם כלל כו' ע"ש. ובחקונים ת"ע קכ"א ז' האריך צענין פרקי אנרי השיעור קומה כביכול. אמר אח"י

שכל הענין הוא לאחזקה בכל אבר ואבר דגופיה שלטנותיה לאשתמודעא לבי' איך אתנהיג עלמא וידעו למקרי ליה בכל אבר כדקא יאות. ואיך אשתני שמה לפי ההוה אבר. ואית אבר דאתקרי ביה הויה הויה רחמי. ואית אבר דאתקרי ביה אלקים. ואית אבר דאתקרי ב' כו'. אק"ק אחי על עלת העלות כו'. דעלת על כל העלות איהו חד בכל שמהן ולא אשתני בכלהו. דשנויין בשמהן אינון ולא ביה כו' ע"ש. וע' עוד ברע"מ פנחס רכ"ז ז' ורנ"ח א'. וע' צע"ח ריש שער עיגולים ויושר ושם בסוף זה השער ריש המהדורה תנינא ותנין שם ע"פ דבריט :

דגד"ה
ובזה יונק מאמרו ז"ל
צמות ע"ס יונקי
תמתי ז"ל כי יכלי אחר
תלומתי כביכול לא אני
גדול ממנה ולא היא
גדולה ממני. ולכאורה
נפלא הוא. ולדבריו
הוא מצאח. אפי' שכל
השג"ר צמק' שמדברי
זו ית'. הוא רק מכל
התפצרותו יתנבך אל
העולמות. וכל תפלת
כוונתו יתנבך בבריאת
העולמות והתפצרותו
אלהים. הידיק בשגיל
ישראל כו' כמאמר ז"ל
נראה שמה לא אני
גדול ממנה ולא היא כו' ר"ל בשנים. והבן :

ולכן קצתו אנשי נכח"ה הנוסח של כל ברכות המצית בלשון ניכח. ונסתר. תחלתם ברוך אתה הוא לשון ניכח. ומסיימם אשר קדשנו כו' וצונו לשון נסתר. שמא התפצרותו יתנבך ברונו אל העולמות שצ"י יש לנו קצת השגה כל דהו. אנו מדברים לנכח ברוך אתה ה' כו'. כי העולמות הם הצריכים לענין התוספת ורובו ברכה

שער ב

זמני צפסוק זאת החיה כו'. ובמדרש תהלים
מזמור י"ח ע"ש. ובתקונים ת"ע ק"ל סוף ע"א
עלת העלות מחעלה על כולא חיבו צריך
לכלא ולא צריך חיבו צרכאן מאחרא דלית

דגדה

ושדה שכתבו צבונות

התפלי והצרכו

לכוין בכל צרכה כוונה

מיוסדת לספיר מיוסדי

לא ח"ו לעצמו' הספיר

כי הוא קניון נתייעות

ח"ו. כי כמו שצנעין

עבודת הקרבן. ארז"ל

צבירייתא סוף מנחות

והוא מהספיר פ' פנחס

צא ודעה מה כתב צפ'

קצנות שלא נאמר צפן

לא חל ולא חלקים אלא

הוי"ה שלא ליתן פ"ס

לצעה"ד לחלוק. וכמ"ס

זרע לאלהייתכס כלתי

לה צדו. ועיין להלן

צ"פ פ"ס. כן צבונות

התפלה. סליה לטין

לשום כס צבתי וספירה

מיוסדת אלא לעצמות

אדון יחיד ח"ס צ"ה כלל

הכחות כולם. שמתחבר

צבונות יתצרך מנעם

הכחות אלו יתצרך

לפעול צחותה ספירה

ואותו הכס שהם

צסדר הסתכלות

שקבע הוא יתצ' צבונות

שכל ספירה מיוסדת

לענין פסטי שעל דיה

פועל ענין זה

צבונות. (ועי' צבונות)

ריצ"ס מ"ו קמ"ז אשר

השיב כריי"ן שושאן

צוה לריצ"ס ז"ל.

ולצבונות אלה יתישב

יומא. (ובצ"ל). ועי' צבונות

האריי ז"ל שסוכנו

צבנים לעיל סוף פ"ב.

ועיין עוד בתקונים

תכ"ב

עלי' מאן דאשפע לי הס"ד

ומרום על כל צרכה

ותהלה : *) אלא שכל

כוונת לבנו בכל הצרכות

והתפלות. צריך שתהיה

לעצמות ח"ס צ"ה מדר

התחברו כרצונו יתצרך אל

העולמות שמצדם הם כל

התוארים והשמות מחתלפים

לפעול ולהמשיך בהם אור

ושפעת קדושה מעצמותו

ית' כפי התעוררות המגיע

אליהם ממעשי האדם

של כל איש מעם סגולה.

אם נחסד. אם צמשת.

אם צדקה. אם צרחים.

המעט ואם רב. ככה הוא

ע"ז האופן והשיעור בדקדוק

עצום במדה ובמשקל ענין

התחברותו ית' אל הכחות

והעולמות לשנות סדר

התקשרותם להמשכת שפעת

אורם. וכל פרטי הנהגתם.

אם לדין ורגו. אם לחסד

ורחמים. וגם שיעור הדין

והחסד המעט ואם רב :

ז"ש בהמאמרים הכ"ל שלא

ניתנו המצות אלא לנרף בהן

את הצרכות. היינו שצורך

גדול המה לנרף ולקק להפריי

הסגי

צרכה מעצמותו ית' המתחבר אליהם. וחכו
מלך העולם כמ"ס צב"מ הכ"ל כד נחית
לאמלכא עליהו ויתפשט על צריין כו' והמנוחה
אוחנו ומקדשנו הוא עצמותו ית' ח"ס צ"ה לצדו
הסתום מכל סתימין. לכן תקנו בשלשן נסתר אשר
קדשנו וצינו :

פרק ד וטיעמו של דבר שכלל צרכה

צ' הצח" הכ"ל. כי יסוד

פנת אונותנו הק'. שכל מנחת כוונת לבנו בכל

הצרכות והתפלות וצקא'. אך רק ליחידו של עולם

אדון יחיד ח"ס צ"ה. אמנם לא שאלו מדברים

אליו צביכול על עצמותו יתצ' לצד צבחי' היותו

מופשט ומופרש צביכול לגמרי מהעולמות' כענין

שהיה קודם הצריאה. דא"כ איך נתארה ח"ו

בכל צרכותיו ותפלותיו צבוס שם וכנוי צבולם

כלל. וגם דאס לא מדר שהראנו ית' שרצונו

להתחבר להעולמות ולאמלכא על צריין כפוס

עובדיהו. לא היינו רשאי כלל להתפלל לעצמותו

ית' שיתחבר להעולמות' ולאשגחא על צריין.

ולכן מקדימין אונותנו לומר אתה ה' מלך

העולם. פי' אחר שרצונו היה להיות העולמות

ולתתבר אליהם לאמלכא עליהו. לזאת צקשנו

שיתצרך מקור הרצון לאמלכא כן לעלמין. וגם

שלפי צחי' עצמותו ית' צלתי התחברותו אל

העולמות אין מקום לתורה ומוצת כלל. וע"ז

נאמר (איוב ל"ה) אם חטאת מה תפעל צו וגו'

אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח. וכן

כתבי' (משליט) אם חכמת חכמת נך. כי לעצמו אדון

כל צ"ה. כל מעשה האדם הטובה היא אם רעה

איננה נוגעת לו צעם כלל ח"ו. והוא מאמרים

ז"ל צב"ר ריש פ' מ"ד אמרת ה' צרופה כו' אמר

רב לא ניתנו המצות אלא לנרף כו'. וכי מה

אפפת לי להקדיה לני ששוחט מן הצואר או

מי ששוחט מן העורף כו'. וכ"ה בתנחומא פ'

כל האוכל ואינו מזכך נקרא גזלן שנאמר גזל חביו ואמו כו'. ואין חביו חלף הקציה כו'. כי הוא גזל ומונע מהעולמות שפעת הדרכה והקדושה שהיה צריך להשפיע בהם ע"י דרכתו. וכן כל המקראות דרכי נפשי את ה'. ברוך אתה ה' אלקי ישראל כו'. וכל כיוצא בו. הכל הוא ע"י הענין. ומזה רצונו ית' להתחבר אל הבריאה. ע"י נאמר העבודה צורך גבוה:

פרק ה אמנם להבין עיקר של ענין החוספת ורובו דרכה בהעולמות ע"י מעשי האדם. ומכות הענין צורך העולמות לה. הנה ר"ל אמרו. (בדרכות י' ע"א) הני חמשה דרכי נפשי כנגד מי אמרן דוד. לא

אמרן חלף כנגד הקציה וכנגד הנשמה. (" מה הקציה חלף כל העולם אף הנשמה חלף כל הגוף כו'. וכן אמרו בויקרא רבה פ"ד ודברים רבה סוף פ' בנזמרש חלף מזמור ק"ג ובתקונים ריש תקון י"ג. וכמו שביאר גרע"מ פ' פנחס רנ"ז ב' ורנ"ח א'. וע' בע"ח שער פנימיות וחיצונות סוף דרוש י"א. תשר"ל במס' ר"ה כ"ד ב' ובע"ז מ"ג ב' בדר"י כל הפרטופות מותרים חוץ מפרטוף אדם. ומפ' טעמא דכתיב לא תעשון אתי לא תעשון אותי. וכ"מ בצורה יתרו פ"ו סוף ע"א ע"ש. ובנ"ד ריש פכ"ו אמרו כתיב כי יש אדם שעמלו בנחמה בו א"ר יודן גדול כהן של נביאי שמדמין צור' ליוצרה שגא' (דניאל ח) ואשמע

הסיני מכל הכח והעולמות הברואים. יתקרב ויתלכץ וג"כ נמשמע לצדק. היינו לחצר ולקשר כל הכחות והעולמות הברואים מחוקקים ומסודרי' כפי הכוונה והרצון העליון ב"ה. וממילא גם בית ישראל עם סגולה יתאחדו בזה המיוחד ית' לחלקו ונחלתו. שרק ע"י התכלית בזה כל המנות והעבודה הקדושה כולה ככללה:

ודרו ענין הדרכה לו ית' בכל הדרכו והתפל' שפירשו הוא תוספת ורובי ממש כמשמעו כנ"ל. שזהו רצונו ית' מטעם כמות אחרו ית'. שחוק ונייחד ע"י הדרכות והתפלגות הכחות והעולמות העליונים. שיהיו מוכנים וראויים לקבל שפעת קדושת אור עליון. ולהמשיך ולהספיק בהם קדושת האור

ורב דרכות מעצמותו ית' המתחבר אליה ומתפשט בחוכם. וממילא יושפע זה התוספת דרכה והקדוש גם על עם סגולה. שגרמו וסבבו לכל הכבוד הזה. וזה שאמר ר' ישמעאל כשיבא הוא ית' מאתו ישמעאל בני דרכיו. יהי רצון שיבא רחוקי את כעסך ויגלו רחמיך בו ותחנה עס נניך במדת הרחמים ותכנס להם לפניך משורת הדין. וע' ז"ח רות ס"ז ב' ר"ג פתח ואכלת בו וברכת את ה' אלקיך כו'. ואר"י גדול כח דרכה המזון שמוסיף כח דרכה בפמליה של מעלה. ולכן אמרו רז"ל (בר"פ כיצר מזכרין) ובז"ח שם

ועם כי רז"ל העשילו
התפכרותו ית'
להעולמות. להתפכרות
הנשמה לגוף. אל
יפנה מ"ו סדוה
דרכים. כהמשל
דומה למשל מ"י.
באמת אין ענין ודמיון
ציניס בשום חופן.
כמבואר בזהר וברע"מ
בהרבה מקומות ומקרא
חלף דבר הכתוב ואל עי
חדמיון אל. וגם כל מי
מציני שכל לו. יצין
שאיך אפשר ליקט דמיון
מהנכבדים על הבורא
ית"ש. ולא התשילו ז"ל
עצמות הנשמה לפנמות
הבורא ית'. רק לרצו ז'
דמיו. שאלו שפנמות
היא כח נכבד מאד
ית'. עכ"ז איך להשיג
עצמות לכמות לשפוט
תואר ופעולה. אם לא
מזה התפכרות לגוף
מכ"ס הבורא ית' שאין
לפסגו רק מזה
התפכרותו

שער ב

אשמע קול אדם בין אולי .
 ארי"ג ב"ם אית לן קריא
 וזחור דמחזור יתיר מן דין
 נאמר ועל דמות הכסא
 מות כמורא' אדם כו'. ובמדבר
 יצא פירט חכמ' אדם תאיר
 גיו ארי"ג גדול כחן של
 נביאים שמדמין דמות גבורה
 ל מעלה לצורת אדם כו'
 "ש. וז"ה נקבלת דבא ס' ח'
 סוק ח' ונחנחומא פ' חקת.
 נאמרה יפלא. כי אל מי

התפחדותו להעלמות.
 וגם היא הנחמח.
 שמאמר שאין להמשיכו
 לשום נכח. שגם כיע
 חוכמא חסר לגבי
 עכ"ע. ולכל דבר אשר
 ידמו. לא ישר. הוכחנו
 לנחור דרך דמיון לאין
 נכח רוחני וכענין
 הכח' יקרה היא
 משניי'ם. ואף שאין
 דמיון ועדקנין הסה"ק
 והשניי'ם. לזה סיים
 הכתוב עלמו הכי כל
 פסנך לא ישו צה :

דמיון וכו'. אמנם הענין כמש"ל שכל השגתו
 ביכול אותו ית"ש. הוא רק מנד התפחדותו ית'
 העולמות. וסדר מנכ העולמות והכחות כולם
 עליונים ותחתונים יחד בכלל. מסודרים כביכול
 כל פרטיהם כתננית קומת אדם. כסידור כל
 רקי אבריו וגידיו וכל פרטי העניינים שבו
 התאחדותם ח' כתבירו. שהוא כוללם יחד בתוכו
 הכחות והעולמו'. כמ"ש לעיל בשער ח'. והוא
 גין השיעור קומה הנכר בדגריהם ז"ל במדרש'.

ד' צע"ח שער עיגולים ויושר עקב ב' וג' וד' שס
 כסוף השער דריש מהדורא תנינא. וכתב
 שזה רמז הכתוב ויבדל אלקים את האדם
 מכל העלם. ועי' עוד דריש שער העלם
 שער ציור עולמות אבי"ע שס. ועצמותו ית'
 תפשת ומסתתר בתוך כולם וממלאם והוא
 שמתח' דלהון. כביכול כענין הנשמה
 מתפשטת ומסתתרת בגוף האדם. לכן

דגריה'
 חזרו ענין כל התלמידי
 המכנים במורה
 פלי יתנך. פין יד
 ונכל וכיוצא. הכל
 מנד התפחדותו ית'
 להעלמות שס

להמשיך כלל חלקי העולם
 לחלקי אבריו האד' וכל עניניו
 שבו. ושהוא ית' הוא נשמת
 העולם כענין הנשמה לגוף
 האדם ע"ש. ודבריו ז"ל ראוי
 למי שאמנם. שכן מבואר
 בזהר תולדו' קל"ד ע"ג ע"ש.
 ומדבריו ז"ל נשמע לדין
 לענין סדר כלל העולמות
 כולם יחד. ושורה כפי ר"ל
 שהאדם הוא איקונין ודיוקן
 מלכו של עולם ית"ש. כמ"ש

בסנהדרין (מ"א ח' ונ') לא
 תלין נכלתו כו' כי קללה
 אלקים תלוי. תניא אר"מ
 משלו משלמה ד' לשני אחים
 תאומים כו' אחד מיטוהו מלך
 ואחד יצא ללסטיות וזה המלך
 ותלואו כל הרוחא אותו
 אומר המלך תלוי כו'. ופירש'
 חף אדם עשוי בדיוקנו

של מקום. ובשמות דבא פ"ל מכה איש ומת וכו'
 משל לאדם שקפח איקונין של מלך כו' אמר המלך
 לא קראת כו'. שכל מי שהוא נוגע באיקונין שלי
 הוא חזד כו' כך אם הרג אדם נפש כו' כאילו
 הוא מעביר איקונין של מלך. ר"ל זה שסיים
 בסיפ' דקרא הטעם ע"ז כי נכלם אלקים עשה
 את האדם :

פרק ו' ובמו שנין חבור וקיום נשמת האדם
 בגופו. הוא עיי' אכילה ושתיה.
 ונכלם חפרד וחסתלק מהגוף. כן חיבור עצמותו
 ית' אל העולמות שכן סוד האדם הגדול. כרי
 להעמיד ולקיימם ולא תגעל נפשו אותם.
 גורה רצונו ית' שיהא תלוי בעסק התורה ומעשי

המזות

מסודר ע"ז הסד' נכל
 אלו האברים. וחס
 שמות עצמיים להכחות
 והעולמו'. לא מושלם.
 וכן גם צאדם אינם
 שמות מושלמים.
 וגם לא שס
 צאדם רק לכימן רמז
 להעניינים העליונים
 העולמים כענין השם
 של האד' שהוא סימן
 לאותה הנה' והתנני'
 שרובם לקרחת צה
 השם. אלא שגם צאדם
 הם עלמיים. כיון שהוא
 כלול ומשוכלל ומסודר
 נכלם דמות תננית
 העולמות. וענין במורה
 ח"א ובפרטות צפ' כ"ז
 שס. ובספר עבודת
 הקדש פ' כ"ו משלק
 התכלית. וזה שהשיג
 על הרמזים צפ' ס"ה
 מזה הסלק. ובדש ס'
 שערי אורה ובפרט
 שער הכוונות פ"א.
 ובשל"ה בקדמ' תולדת
 חלם :

המזות ועבודת החפלה של עם סגולה. ונלחם
היה הוא יתנצח מסלק עצמותו ית' מהם.
וכרגע היו חוזרים כולם לאפס ואין. ולכן
אח"ל (תענית ג' ע"ג) מד' כי כארבע רוחות

הגדה

ע"ן זוהר ואלה כ"ג
ז' ארבע יסודין
אח"כ ע"ן קדמאי
ושמין לעילא.
ותחלק ועליו
עליו קיימין.
ואינו לארבע ספרי
עלמא. וע' רע"ג
פנחס כ"ג ז' דעל
ד' יסודין ענין
דבר גם שטין
ד' מלאכי המרכבה
היודעים ד' רוסות
העולם. ע"ש שש שטין
שמן ד' אותיות כו"ה
ז"ה. ושע"ז נאמר
הכתוב ארבע רוסות
צ"ה הכוח וכו' :

השמים פרשתי אתכם כו'
כשם שא"ל לעולם בלא
רוחות (*) כך א"ל לעולם
בלא ישראל. והוא שאמרו
בויקרא רבה סוף פ"ד דרבי
נפשי את ה' כו' וכי מה
ראה דוד להיות מקלס בנפשו
להקב"ה. אלא אמר הנפש
הזו כו' הנפש הזאת אינה
אוכלת בגוף והקב"ה אין
לפניו אינה כו'. וכן אמרו
בסגנון זה במדרש תהלים
מומור ק"ג ומה הנפש אינה
אוכלת ואינה שותה כך
הקדוש ברוך הוא אינו
אוכל ואינו שותה.

בהזכירם אכילה ושת' יותר משאר ההגלות.
השמיענו זה הענין הגל. והוא שהגם שהנפש
ענמה לא אוכלת ולא שותה. עכ"ז הרי כל עיקר
חיבור הנפש עם הגוף כאחד וקיומו מספר ימיו
הקצוצים. הוא חלוי ע"המאכל ושתיות הגוף.
כן הענין עם כי ודאי שלעצמות אדון יחיד א"ס
ז"ה אינו נוגע ח"ו שום מעשה המזות וחזרה
ועבודה כלל ולא אכפת ליה כלל כח"ש. כך
הקב"ה אינו אוכל ואינו שותה. וכח"ש ב' המאמרי
הנ' פ"ד. אמנם כל עיקר ענין התחברותו
ית' אל העולמות שמסודרים כאחד כתבנית
אדם בכל הפרטים ואברי האכיל' כולם. גזרה
רצונו ית' שיהא חלוי במעשיהם הטובים של
עם קדשו. שהן המה ענין אכילה ושתיה

הגדה אל העולמות

ובכו שמיני (*) להעמידם
מחלל יש
מאכלים שפסם ולקיימו ולהוסיף
ק' לחזק ד' כח קדושתם
יסודי הגוף שיהיו ואורם על ידי
בפסם הכלשון
ויש מחללי שפסם התחברותו ית'
להוסיף כח הד' אליה כראוי כפי
יסודות צדו
אבות. וכל עמל הרצון העליון
האדם להוסיף לו יתנצח שמו. וכ"ה שם נסיון
כס גופו יתר הכל לפי רוב
על כדי קו
צריאותו. ואינו המעשה של עם י"ג.
מסתפק באכילה סגולה שהמה (ישעיה ג') אמרו
מועטת צמחום
כדי קו מותו. מחקני ומאחרי כי פני מעלליה
כן גם הנפש לא העולמות שיהיו יאכלו. וכן ציחק
תמלא באכילה ראויים לקבל
מועטת של חזרה
ומע"ס. וזה שפעת האור לו יש' ז' דמונה
כל האדם לנצח ותוספי קדושתו
חזרה ולהוסיף
מזות עד שימשיך תוספת ע"ס. וחס דב' פנחס
דב' קדושה ובכחה ככ"ו סוף ע"ל דנשתחא
צעלויים ותחמוסים. יתר אחת פנחס צמחין דאורייתא
על כדי מדה הקו שפסם דאיונו נהמה לה כענין
הגוף ית"ש צמח נהמה דגופו ונמלין דעלמא.
הגריאה. (כמבואר בע"ס ושם רמ"ד סוף ע"ג דנשתחא
שכל עצודותינו הוא דלמעשה צאורייתא מלפס
להמשיך ומקפידים בהתחברות איהם מחלל כו'. וע' עוד
חור גדול. יתר על כדי שם רנ"ג ז' צה. וזהו
מדה קו אור היושר ענין שלחם של לדיקים
שהמשיך הוא יתנצח צמח לע"ל. וכח"ש דהע"ה
הגריאה לצורך הכרס מות מערוד לפני שלחן כו'. וזהו
וקיום העולמות): לנו למנו צמחין :

הגדה

וב"ה לפי זה הענין
מנש.
אכילה האדם למחיה כפי
וין מסיג פסולת. כפי
ענין מזון העולמות
ממעשיו הריקים. אס
מעט ואס הכנה. ולכן
קודם משא אדירה היו
מאכליו מוצרכים וסוקיי
מכל

ית' (*) כענין המזון שהוא
מוסיף בחצות צמח ומעין אוחו.
חזו ענין הכתוב לנו לחמו
בלחמי. שפירשו רז"ל
וברע"מ לו ל"ג ז' ופ' עקב
רע"א ז' על התור' ע"ש. היינו
בלחמי ממש. כביכול לחמו

יתנצח

אמונה שלו. והוא ענין מאמרו ז"ל ישראל מפרנסין לאציהם שנשמים :

פרק ז' וכן דהיפר. המעשים אשר לא טובים ח"ו. הם אל העולמות כענין המאכלים רעים. אשר יתבאר ענינו ב"ה. וכמ"ש ברע"מ פ' אומר ד' ט"ז ב' וד' ק' ע"א. ז"ל ביומא דריה נפיק ינחק בלחודוי וקרי לעשו לאטעמא לי' תבשילין דכל עלמא כל חד כפוס ארחוי' כו' ושביב על ערסי' דדינא וקרי לעשו ואמר וטודה לי ציד ועשה לי מטעמים כו'. ויהי אך ינא כו' ועשו אחיו בלחודוי טעין טעוני מעוודי דעלמא ויעש גם הוא מטעמים חדיד לשניה למטען טענות כו'. ויאמרו יקום אבי יתער דייקו ויאכל כמה עובדין בישינ דכל עלמא כו'. ובתקונים ח"כ מ"ז ב' ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי מפקודין דעשה כו'. ופקודין דל"ת פרנסה לם"מ למאן דעצר עליהו. ולאלן הוה. קריב עשילינחק ואמר לי' יקום אבי ויאכל מזיד צנו. וס"מ בגינייהו הוה קריב לשמאלא לאטעמא לקב"ה מחובין דבני' דאינון מאכלין מרירין כו'. וברע"מ פ' פנחס רל"ב סוף ע"א וההוא לב לאו ארחוי' כו' בעכירו דעובדין דעמי. אלא נקיט כל דבריו כו' וכל זכוין וכל עובדין טבין. וכל ההוא עכירו וטופין ולכלוכא דאינון עובדין בישינ אנח לכד דאחמר גי' עשו איש שעיר כו' וכא' השעיר עליו את כל עונותם. וכ"א עוד שם כענין זה בסוף העמוד ע"ש :

ובשם שמאל הגוף כאשר אינו טוב ואינו מחקבל אל הגוף. אינו זן וסועד את הגוף. אלא נהפך בתוכו לפסולת חוהמא וטוהא. וגם הוא מחים ומחליש את כל הגוף. כי עי"ז איך הכפש מתפשט בתוכו כראוי. ולפעמי' יחלה מזה. כן הענין. שהמעשי אשר לא טובי' ורצוני' ח"ו. המה נהפכים בתוך העולמות לפסולת ולכלוך כביכול

מכלסיג ופסולת ואמרו (סנהדרין כ"ט ז') שהמלאכים היו נולדין לו צמר ומסננין לו יין. (וענין זה הל"י וחסידות) שבי' גדלה כפ נפשו של אד"הר סוד אדם קדמאס. יותר מערך כל כמות עליוני העליונים. עד שגם המלאכים נלוו לו המאכל שיהא נורא עולה אש אלוכלה אש משאבי שאיב כל שום עניות המאכל שלמי ערכו הגבוה מאלו. וגם שמחת היין העליון היה מסתקן מכל שמרים שלמי גובה ערכו. וכענין יין המסומר צעננין). ואמר הסטא שעיני רע צטוב צמזון העולמות כפי קוץ ודרכו כו'. ומעין זה זכר ג"כ דור המדבר קודם משה העגל כענין המן שהפג גם שאר המאכלים ונבלם באציהם. כמשה"ל צפ' י"כ (ע"ה ז') אלא מה אבי מקיים ויתדחה לך כו' לאחר שפרסו. וכן אכז"ל (שבת ל"ב ע"ג) שלעמדי לבוא עמידה ארץ ישראל שמואל כו' :

יתב'. וכמ"ש צפ' עקב שם תקין פתורא למאריך כו' ע"ש. ובפ' בלק ר"ב סוף ע"א כי ממנו תאכל ההוא טגרא תקיפא כו'. דההוא זכאה כביכול איהו מפרנס לה ויהיב לה מזונא כו'. בג"כ כי ממנו תאכל ולית מזונא דהאי עלמי' אלא ממנו ע"ש. וע' עוד ברע"מ בהר"ק ע"א ובפרש' פנחס שם רכ"ד ריש ע"ב ובזהר שם רכ"ה ריש ע"ב צה. וכן אמר המגיד להב"י (צפ' בשלח) כענין המן דכל הנזכרים נריכים מזון כו'. ואפי' ספירות דאינון נאצלי' נריכי כביכול מצינא כו'. והא מזונא דספירן איהי תורה ומע"ט דעבדין לתתא. ע"ש באורך. וברע"מ משפטים קכ"א א' קדש ישראל לה' ראשית תבואתו וישראל אתקריאו אלנא רבה ותקיף. ומזון לכלא צי'. צי' אורייתא דאיהו מזונא לעילא. צי'

כלותא דאיהו מזונא כו'. ואפי' מלאכים לית לון מזונא אלא צישראל. דאילו דאיהו ישראל יתעסקון באורייתא. לא הוה נחית לן מצינא מסטרא דאורייתא דאמתילא לען. הו"ד עז חיים היא וגו' ולאינא דאיהי מזה. והרמ"ק ז"ל רמז הענין צם' אלימה הונא דבריו צזה צם' שומר אמונים ע"ש. ונחלעת יעקב וצרים ס' דרך

כביכול. והוא התגברו כחות הטומאה והקליפות (*). הרחמני ילנו. שנקראי קיא צואה כמאמר ז"ל בפסוק לא תאמר לו (ישעיה ל'). וכן אמר ברע"מ פנחס בדרך ל"צ הגיל וע"ש. ושם צ"ח רפ"צ ח' שנקראה אשפה מטונפת וצואה. וכ"א בתקוני ת"ע ק"ט ט"א. ונז"ח צ"א פ' בראשיתו ע"ג צ"ח איכר אטנפס שהוא הס"א מסאנא. ושם צ"ח צהר ל"ט ע"ד ואין צואה לא יצארה כו'. ועי' בטע"מ להאריך פ' יתרו בזה. וכן הוא מקום יניקתם נשרש העלין עי' צע"ח שער הארת המוחין פ"ה. חה היה ג"כ ענין עבודת פעור. וכמ"ש במאמר התקוני ה"ל ופקודין דל"ח פרנס' לסי"מ למאן דעבר עליהו כו'. חה ענין הכתוב אם רחן ה' את צואת בנות ציון. ח"ש צ"ח פ' אחרי ס"ט ח' צענין ירבעם כד ע"ד חרי ע"ל שאמר הקני"ה להמלאכים הרי כל שפע דהו' יבינלכון אחתהפך לכן בזהו מא. ונרמזה פנס וחוליקולקול גדול ותשות כח ח"ו בזה עולמו לפי ענין וחופן המעשה. ולפי מדרגתו באורו בזה עולמות. כי ח

הגדה

ובזה יונן מאמר ז"ל (מגילה ב"ה פ"ב) כל לילנותא חסינא צר מלינותא דע"ז דשרי. דכתיב (ישעיה מ"ד). כדע כל קורם בנזכר כי לא יכלו עליו משא. ולכאורה לפ"ז יפלא מאד מ"ס פ"ה דח"י ענינא שם שסיים ואני אקצול וחמלם. ומעורר נפלאותי ע"ז. וע"י דכתיב אלה הוא מנוח למשכיל. כמ"ל שכל מה שאנו מדרגים צו ית'. הכל הוא רק מלד התפטרותו יתבדק להעולמות שמקורדים כולם כאשר כתבתי דמות אדם כביכול. בכל האצרים והענייני שצו חמלם. וכל מעשי ח"ש ישראלי הנה להעולמות כענין הרוח לגוף. והמעשי אשר לא מצוי ח"י. הנה נספכים צמוכס ללכלך וקייטות וסם כחות הטומאה. וזו שאמר הכתוב. ספ"ז ח"ה יכולה להחשק ולקצול למלכ ולהוליא כהונן משא הוהאם שטמא ח"ס חומה אלה קרשו כרעו יתרו כו'. היינו שאין להם שום כח עניניו שיוכלו לגרש ולהוליא חמלם הוהאם חמלם. לא כן הוא ית"ש נרמז פל"ל. כי חמלם צמטס ידו וח"ו ממחר לפלות ח"ו צמטס ח' כל הכחות הדין והקליפות שהן הסיטות והלכלוך שצמטס צמטות ומקנילים ומכוכים

באותן העולמות שאותן המעשי מגיעי עדיהם. אין ההתפשטות והתחברות עצמותו ית' בהסעל השלימו' האמיתי כראוי כפי כוונת רצונו ית'. דלא שרי באתר פנים כל עוד אשר עין תלאתה בתוכה ומנוחתה לא רוחץ. ומאחר שכל העולמו' בכללם מקושרים ומיוחדים אחד. ממילא גם כל העולמות מרגשים מעט במקצת מזה הפנס. ואינם חוזרים לאיתן בריאותם ותקונם האמיתי במקדס. עד אשר יתרוקנו אלן כחות הטומאה. ע"י קיבול האדם עונשו הראוי לו. וכמ"ש ברע"מ פנחס ר"ד סוף ע"א וריש ע"ב שם ע"ש. שעי"ז

לאצרי מצלי האליה שבאדם. כי היומאריצין ח"ו את כל העולם. לא שהם נשאלים וסובלים כביכול. וממלסם מהעולמות כהונן מעט מעט. לפעול הדין בעולם על ידי יסורין מעט מעט צמטס צמטס צמטס כענין הכתוב (עמוס ג') רק אמכס ידעמי כו'. ע"כ חשקוד עליכס את כל עוונותיכס. כידוע מאמר ז"ל על זה (ע"ז דף ד' ע"א). עד שצדקות היעיס יתרוקן לכלוך הסיטות הס כחות הטומאה מהעולמות מכל וכל אשר שיוגמר קיצול עונשו של האדם. כמ"ש צמטס שחשקוד קיצול הפנש הס כלים מאלוים וח' ימורו העולמות לחמץ צריאותם ותקונם הראשון. והנ:

ממילא מנו יגורשו וכרע ספו חמו. ועי' לעיל בשער ח'. ואז ממילא מתרפא הפנס והקליקל של העולמות ונטהרים מחלאת זוכמתם וחחרי' לתקונם הראשון. או ע"י התשובה שלימה אמינית. שמנעת עד שורשה העלין הנקרא עולם התשוב' עלמא דחירו ונהירו עלאה דכלא. ומש' מתעורר ונמשך אור עליון קדוש. אשר הוא מי מקוה טהרה לרחון ולטהר כל לכלוך פסולת כחות הטומאה. והס בטלים וכלים. והוא ענין הכתוב אם רחן אדני את צואת בנות ציון. וכן חרקתי עליכס מים טהורים וכו': פרק ח ודרו מאמר ז"ל (ב"ק כ' ע"א) כל האומר הקני"ה ותמן הוא יותרון חיובי. אשר לכאורה נפלאה. וכבר נתבאר קצת

שער ב

קצת למעלה בשער א' פרק י"ב. ולדברינו כאן הענין יותר מבוחר בטוב טעם שאינו ע"ד הנקימה ח"ו. אלא שכן שמשע האדם שאם יאכל מאכל שצטננו הוא מקלקל ומזיק לגופו. יחזיק לו אותו הנואכל. ואם יחלה ממנו. ואם כס המות הוא ימות ממוט. ובעצמו נתחייב בנפשו. כן הוא בענין העונות של הנפש החוטאת ח"ו. כיון שכן קצת הוא ית' בראונו טבע סידור מזגם ועניניהם של העולמות. שמעשי האדם הטובים או רעים ח"ו הם בענין מאכל ומזון להם. אין שייך והרנות נזה. והוא מוכרח להריק לכלוך הטומאה שהגביר צונו בהעולמות ע"י ח' מז' התקונים הגל':

ועתה תחזה וזין תבין. ענין החוספת ורבויה ברכה. ומה רב עוצם צורך עבודתנו הקדושה בכללה. אל עצמות קיום העמדת העולמו' ולהמשיך ולהשפיע בחוכם רב ברכות ותוספות קדושה. מזדהחצרות עצמותו יתב' אליהם כפי הרצון העליון ית"ש. בענין האכילה והמזון כגל'. וזהו רצונו וכבודו ית' מטעם כמזג אהו ית"ש אשר אין ביכלתנו להשיג. וראוי לכל איש מעט הקדש אשר לבו חרד שיהיו מעשיו ראויים לפניו ית'. לצדק זאת המחשבה וטובה הכוונה הרצויה. בעסק התורה. ומעשי המצות כולם. להמשיך ולהוסיף ע"י אותו המזון קדושה ואור חדש בהעולמות:

פרק ט ובפרט צעת עמנו להחפלה לפניו יתחדך. אשר בשעתה

הנויחדת לה. היא עיקר המזון להעולמו' ולנפש האד' עצמו (*) וכמ"ש בזהר בראשית כ"ד ח' מזונא דילי' גלותא דחשיבא לקרבנא. וברע"מ פ' אמור הגל' בפ"ז

הגדה

ועבודת החפלה נד

תמידין תקבול

שהיוג' כשעמ' הקבוע

לס עיק' המזון הגל'

בענין חת קרבני למתי.

(אח הכנס אחד תעשה

בצדק. ואת הכנס השני

ורבקה אמרה אל יעקב בר. לחמערך איהו באינון מטעמ' דילי'. ויעקב אחער מתחל' מתלבש בגלותין ובעותין בר', ויאמר מי איפה הגד ציד בכמ'לותין ובעותין ואוכל מכלו'ו. ובפ' פנחס רל"ה ח' ויאכל מציד בנו אלן אינון גלותין דאזלין ומתחרכין בר'. ובזהר שס רכ"ו ח' וב' ביאר כל סדר הכתוב אכלתי יערי וג' גס על סדר מטעם החפלה כולה מראשיתה עד סופה ע"ש. וכן ברע"מ שס רמ"ד א' פירשוג' בעל סדר החפלה צאופן אחר קצת ע"ש. ושס רמ"א ח' א' אר"ש על רוארד אסיר לבג' לטעום כלום עד דייכול מלכא עלאה ומה איהו גלותא בר' עד דמלכא עלאה אכיל והיינו ג' ר'ו' אחרונות. כיון דאיהו אכיל בר'. ע"ש בזהר. והכל על הכוונה הגל'. שהיא המשכת תוספת קדושה וברכה ונהירו לכל עלמין. וכמפורש בזהר ויחי הגל' ע"ש היטב. וצריך העונד האמיתי לכיון לה: ניחם ככדן ג' עקרי אצרי האכילה כד' לב מוט. אשה ככד. ריח נלב. ניחם צמות. (ובציאור עניינם אכרי' להאריך). שעל ידם מתיששין הג' צמי' נכין שעיקר מושכנס הוא בתוך א' ג' אצרים ועוד דבנא עלאה מתיירח צמי' נשמתא לנשמתא סוד טרם הנשמה הדבוקה כניכול בו ית' וזהו לה'. ולכן ארז"ל (בברכות כ"ה ח') צומן שצית המקדש היה קיים מצד מכפר. עקשיו שלחנו של אדם מכפר עליו:

פסק

נלכותהון דלדיקייא כו. מיטנגין דיתרבי ויחוסף
רבות קודשא לכל מאן דאנטריך נלכותהון
דלדיקייא. וכתוב מפורש (משלי ט"ו) ותפלת
ישרים רננו:

ולכן קראו ר"ל את ענין התפלה דברים
העומדים ברומו של עולם. (ברכ"ר ע"ב)
היינו שהדברי עצמם הם חובות התפלה עומדים
ברום העולמות. ובזהר ויקהל ר"א ח' נלותא
דב"ג איבו פולחנא דרוחא. איבי קיימא דרין
עלאין ובני נשא לא ידעין. דהא נלותא דב"ג
בקעת אוירין בקעת רקיעין פתחת פתחין וסלקא
לעילא. וע' בע"ב שם ובדף ר"ב ע"א ורש"י ע"ב
נורא נפלות ענין עליות כל מלה ומלה נלכותא.
ובריש פ' ואחחנן ר"ם ריש ע"ב נשעמא דלכותא
קיימא כל אינון מלין דאפיק ב"ג מפומיה
בהאיא נלותא כלהו סלקן לעילא ובקעין רקיעין
עד דמטו כו' ומתעטרי כו' :

ורוא מעורר בקולו דלתתא את הקול העליון
קול גדול הידוע בזהר. (וכמ"ש ב"מ)
בזהר נלכותא סלקא לאשכחא ברכאן מעומקא
דכלא. (והוא הקול גדול): וז"ש הקול קול יעקב.
שלקול תפלת האדם מתעורר לעומתו הקול
העליון. ולכן דר"ל (תענית י"ו ב') ע"פ נתנה
עלי בקולה ע"כ שנאמרה ואמרו זה ש"צ שאינו
הגון. ר"ל שאין נמצא רק קולו לבד ולא גרס
קולו לעורר גם הקול העליון עמו. ז"ש
נתנה עלי בקולה לבד ע"כ כו' : וזש"ה (יואל
ב') וה' נתן קולו לפני חילו. ולזאת אף
שקראו ר"ל את ענין התפלה עבודה
שכלל. עכ"ז אגמרו מקראי דחנה שצריך
שיחמוך בשפתיו:

פרק יא ופ"ש לפני חילו. רמז זה העיקר
הגדול של ענין התפלה. שכלל
כוונתה הוא. לכין רק להוסיף בה נקדושה.

שכמו

פרק י ולא זו בלבד שנתנית צדק אתה
שפירושו הוא תוספת רבוי
ברכה ושפע שיך זאת הכוונה. אלא שגם בכל
חינה וחינה מכל נוסח התפלה. שיך ג"כ זאת
הכוונה הק'. כי כל חינה מהתפלה או של חינה
ברכה. היא העולה למעלה מעלה ע"י מארי
קלין וגרפין דנטלין לה. לפעול פעולתה בשרשה
העליון המיוחד לה. והוא נעשה בזה כניכול
שוחפו של יוגר בראשית. לבנות ולנטוע כמה
וכמה עולמות. כמ"ש בתקונים תקון י"ח ל"ה
ב' וכד ב"ג אפיק הכלים ודבורים נלכותיה כמה
עופין פתחין גרפייהו ופומייהו לקבלא לון.
הה"ד כי עוף השמים יוליד את הקול ובעל
כנפים כו'. ונטיל קב"ה אינון מלין ובני כהון
עלמין דאחמר כהון כי כאשר השמים החדשים
והארץ החדשה כו'. ורוא דמלה ואשים דברי
צפיד וגו' לנטוע שמים וגו' ולאמר לציון עמי
אתה א"ת עמי אלא עמי בשותפי. וכ"ה שם
בתס"ט ק"ו ב'. והמשכיל יבין מדעתו שלא
לחנם הוצרכו לתיקון תחנה קטנה ותפלה קטנה
כו' ק"ב זקנים ומהם כמה נביאים. אלא שהמה
השיגו ברות קדשם והשגת נבואתם העליונה
ונהירא להו שגילין דכל סדרי בראשית ופרקי
המרכבה. לזאת יסדו ותקנו מטבע ברכות
והתפלות נאלו התיבות דוקא. מאשר ראווהשיגו
איזה דרך ישכון אורה של כל חינה פרטית מהם
אשר היא נצרכת מאד לתיקון רבוי עולמות וכחות
עליונים וסדור המרכבה. וכמאמרם ז"ל בעבודה
צורך גבוה. חכו ענין מאמרם ז"ל שהקב"ה
מתאזהר לתפלתן של צדיקים. ובתנחומא פ'
תולדות אמרו ולמה נתעקרו האמהו' אר"ל שהיה
הקב"ה מתאזהר לתפלתם. ובזהר תולדות קל"ז
א"ת מעשרין שנין אשמהי יצחקעם אמתיה ולא
אולדת עד דלני נלותיה בגין דקב"ה אחרעי

כמאמרם ז"ל (שנת כ"ה ח') אין יסורין בלא עון. ואם לא אפוא. נפש החוטאת צמה תחכפר: אמנם תכלית הכוונה. צריכה שתהיה רקצורך גבוה. כי במקום שיש חילול שמו ית' כגון צרת כלל ישראל. באמור עשה' אלה והמה מוכים ומעונים. מחוייבים לנקש ולשפוך שיח לפניו ית' על חילול שמו ית'. ואך למען שמו יעשה. וגם היחיד על צערו

הגדה ואלו כי האופנים. רמזם הנחל שיהיה צמחה פ"ג דר"ה. והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל כו'. וכי ידיו של משה עשוות מלחמה כו'. אלא לומר לך וכו'. כי לא צדק אתה אומר וכו'. הנה האופן ה' הנזכר במקום שיש חילול שמו ית'. אמר שמו לנו הכחוב במלחמה עמלק שיהיה חילול שמו ית'. כי דעו מאד כי ז"ל צפיקתא משל לאמצעי וכו'. וכן אמרו שם שהיה מותק חילול ודקון כלפי מעלה. ז"ש ויהי כאשר ירים משה וכו' וכי ידיו של משה וכו' אלא כ"ז שהיו ישראל התחלוקין רק כלפי מעלה לבד. שלא הייתה נעקת תפלתם לפניו ית' על צערו לא רק על חילול שם אלהים שנשמים ית' ש. היו מחגגרים גם המה. ואם לאו כו'. ואמר עוד שגם במקום שאין חילול השם צדק. רמז לנו הכחוב צעקין נחש הנחשת. אופן וענין הנקשה והתפלה הרגויה לפניו ית' ש. וכי נחש ממת וכו' אלא צומן שהיו משליכין צער עולמים מחד לבמדי. והיו התחלוקין ושופכין תמנחם ונקשתם רק על גודל הצער של מעלה שגרמו צעת עשיית העון ר"ל. וגם הצער של עשה שנעשה למעלה משמח שהמה שריים עשה צער מ'סורי הערוב צערים. אז היו מתפלקין כו' :

הגדה ופ"ש קלני מרדכי. קלני מזרועי (*). ואמר צמחות רבה פ"ג. ונחזית בפסיק אני ישנה. תמתי כו' מה התאומים הללו אם חש אצראשו חזיר ומרגיש. כן אמר הקב"ה עמו אנכי בצרה. ובתנחומא ס"פ אחר

שכמו שהאיש מאכיל החיל משליך כל ענייניו וצרכי עצמו מנגד ומוסר נפשו בצרכיו רק על כבוד המלך. שישג הכתר מלוכה של אותה המדינה ותנשא מלכותו. כן ראוי מאד להאדם הישר לשום כל כוונתו וטוהר מחשבתו בתפלתו רק להוסיף תת כח בהעולמות הקדושים. ולעורר בקולו הקול העליון לאמשיח מניה צרכא ונהירו לכלא. להעביר רוח הטומאה מן העולם ויחוק עולם במלכותו ית' ש. ולא על ענייניו וצרכי עצמו כלל. ועיינו הרואות צנוטה תפלת ר"ה שהוא מסודר מראשו עד סופו רק על כבוד מלכותו ית' ש שתתעלה בכתחלה קודם חטא אד"הר. וגם נוסח תפלת כל השנה. אף שלפי פשוטו הגדלה רובו ככולו מסודר על עניני צרכי עצמו. ודאי צדור לכל מצין ומחוקמו הוא מוכרע שלא כיונו אנשי הכנס' הגדולה על הגדלה מפשוטי פ"ה המלות לבד וכמ"ל פ"ה. ותפלות נגד תמידין תקנום שהיו עולות כליל לאישים כולה לגבוה סלקא ולא היה בהם חלק הדיוט כלל :

ואף דהלכתא גמירא לה ב"ש. שהיחיד ראוי ראוי לחדש דבר בתפלתו על צרכי עצמו וצער. בכל צרכה לפי ענינה. גם צד צריך שלא תהא תכלית כוונתו על צער. ולא זו הדרך הנכונה לישרים בלבנות. כי באמת יפלא איך שיך לנקש להתחנן כלל לפניו ית' ש. להסיר מעליו צערו ויסוריו. כמו צעקין רפואות הגוף. הרופא משקו סמנים חריפים. או אם הרופא מוכרח אף גם לחתוך אבר אחד לגמרי שלא יחפוט ארס החולי יותר. האם יתחנן אליו החולה שלא יסקו הסמנים או שלא יתחוך האבר. אלא החולה עצמו שוכרו לכך. כן איך ישפוך שיח לפניו ית' ש להסיר מעליו היסורים. הלא המה רטיה וסמא דחיי לכפר עונותיו.

סכנת נפשו. כח"ש (משל כ"ג) הכונו כל חליתי
הלמוני כל ידעתי. אמנם אצו לבו מתמרמר מאד
ע"ז וכאשר הרופא' קשרו בשברי' והניחו רטי'
ותחבוסת מסמנים חריפים. והכן מר צורח על
הכאב שלו מהסמני' החריפי' האוכלי' בשרו. ועם
כי אצו ומצטער לנעקתו ורבות אנחותיו עמה. אין
ערך כלל הצער של עמה נגד הצער והיגון הראשון
שהיה לאצו בעת שנפל ושיבר עצמותיו אשר כמעט
נתיאש מחייו אז. כן ממש ע"ז האופן. הוא ענין
העון ר"ל. שבעת שהאדם עושהו הוא גורם
למעלה צער גדול ועצום לאין ערך. והאדם עצמו
אינו מרגיש אז צרה כלל. ולא ידע כי בנפשו הוא.
כי הוא נחשב אז כמת ח"ו במאמרם ז"ל (בר"פ מי
שמהו) רשעים בחייהם קרויים מתים. ויש
עונות שעל ידיהם נפשו נכרתה ח"ו לגמרי
מהתקשרות חבל הקדושה. אבל הוא ית"ש אז
הרחמן. כביכול בוצתו לו צער. ומרוב רחמיו
וחסדיו ית"ש שולח לו יסורין אשר המה רטיה
ותחבוסת למרק עונו ואז האדם מרגיש כאב
יסוריו ומצטער. וזוהי מהעורר ג"כ צער למעלה
כנ"ל. אמנם אין ערוך כלל זה הצער נגד הצער
שגרם למעלה בעת עשותו העון ח"ו. ולכן כשכל
תכלית תפלת האדם לפניו ית"ש להסיר מעליו
צעריו. הוא רק על הצער של מעלה המשתתף
עמו בצעריו. ושב ומתחרט באמת על עונו שגרם
על ידו הצער של מעלה. אז היסורין מסתלקין
מעליו. ולא עוד אלא שמודדין לו כמדתו וכופלין
לו פרנסתו. נגד הב' מיני צער שגרם למעלה
ועתה מתחרט על שניהם. וזוהי מהתפכין
לו לחיות :

והוא שרר"ל בחנה (ברכות ל"א ב') והיא מרת
נפש ותתפלל על ה'. שהעושה דברי' כלפי
מעלה. ר"ל ה"ם שהיא עצמה היתה מרת נפש
עכ"ז השליכה צערה מנגד ולא חכפה לה להתפלל

ע"ז

שסתמלין ומאריעלמח
מה כח"ש צור. ועי'
כענך ישאלל גוי אחד.
כי מי גוי גדול וכו'.
וכן כל הספוקים דשם
הם רק שפני ישראל.
וכלו כח"י צלדעני
והוא כענין חת ה'
האמת היום וחי'
האמיר היום להיות לו
לעם סגולה כו'. שכו'
שבתפלין שלבו כחוצים
שפני הקב"ה. כן תפלין
שלו כביכול הם שפנים
שליו. ששם הוא ענין
ההתדבקות. והוא ענין
הכתוב ישראל אשר בך
חספא סוד התפלין
דמאריעלמח. שבתפלין
נקלים פאר כעשרו"ל
ועי' זוהי בשלח ס"ב ר"ס
ע"ז. לכן שאד' ומצטער
ואז אין ההתקשרות
וההתדבק' כביכול בין
האדם לפניו ית' שמו
בשלימותו כדלור. הוא
ענין קלבי ונראשי קלבי
מזכרעי ששם נקמות
התפלין ששם היה דלוי
להיות ההתדבקות
הקדושה :

אצרי כל ישועה שבה
לישראל היא של הקב"ה
שנאמר עמו אנכי בצרה כו'
(ר"ל ומסיים ואראוהו
בישועתי). הישועה שלך
היא שגא' ולכה לישועתה
לנו. ובש"ט תהלים מזמור
י"ג יגל לבי בישועתך אר"א
זה אחד מן המקרא' הקשים
שישועתו של הקב"ה היא
ישועתן של ישראל. בישועתו
אין כח"י אלא בישועתך
כו' ישועתך היא ישועתנו.
ועי' זוהר אמור ז' ריש ע"ב
בענין הכתוב לה' הישועה.
וחכו עמו אנכי בצרה. היינו
שמן המזר משתקאותו ית"ש
אז חללנוהו וכו'. וכשהאד'
אין מרגיש צערו מיסוריו.
מגודל מרירותו מצערו
כביכול. המרירות הללו הן
כן עצם מירוק פשעיו.
ומתכפר צוה עד יסוריו

עצמו גדלין הימנו (וכן הן הגבורות קדושות
כדרכו ית"ש להמתיק מר במר. והוא תיקון
המדות בשרשן):

פרק יב ולכן אח"ל (ברכות ס"ג א') כל
המשתתף שמים בצער וכופלין
לו פרנסתו. והענין כי מלבד זה הצער שנעשה
למעלה כשמקבל עונשו ביסורים ר"ל. אין ערוך
ודמיון כלל זה הצער של מעלה נגד עונש הצער
שגרם למעלה בעת עשותו העון ר"ל. כענין הבן
יקר שנחפתה ביינו ונפל לארץ ונשבר מפרקתו
וגופו והוא מיסוק. והוא עצמו אינו מרגיש אז כלל

שער ב

התפלה היא לנו עתה במקום עבודת הקרבן שהיה תלוי כולו במחשבותיו של הכהן. שבמחשבותו היה יכול לפגול. וע"י קדושת מחשבתו היה הקרבן מהעלה לריח ניחוח לפני ית' :

פרק יג והעצה היעוצה על זה. הוא כמו שאמר המגיד להג"ב באזהרה

ב' שגרים הספר מגיד מישרים ז"ל. לזהר מלחשוב בשעת תפלה בשום מחשבה אפילו של תורה ומצות כי אם בתיבות התפלה עצמה.

דוק בדבריו שלא אמר לבוון כוונת התיבות.

כי בלחמ בעומק פנימיות כוונת התפלה. אין להנו יודע עד מה. כי גם מה שנחגלה לנוקמת

כוונת התפל' מרבותינו הראשונים ז"ל קרישי עליונין. ועד אחרון הרצ הקדוש איש אלוקים

נורא האר"ל. אשר הפליא בגדיל לעשות כוונות נפלאים. אינם בערך אף כטפה מן הים כלל

נגד פנימיות עומק כוונת אנשי כה"ג ונתקני התפלה. שהיו ק"ב זקנים ומהם כמה נביאים

וכל מנין יבין. דלא איתי אנש עלישתא שיוכל לחקן חקין נפלא ונורא כזה. לכלול ולגנוז

במטבע תפלה קבועה וסדורה בטסת א'. התקונים של כל העולמות עליונים ותחתונים.

וסדרי פרקי המרכבה. ושכל פעם שמהפליין יוגרס תקונים חדשים בסדור העולמות והכחות

והמשכת מוחין חדשים אחרים. שמעת שחקניה עד ביאת הגואל ב"ב לא היה ולא יהיה שום

תפלה בפרטות דומה לחזרתה שקידם לה ואחריה כלל. דלבושין דלגיש בצפרא לא לגיש

ברמא ודלגיש ברמא כו' כמ"ש בתקונים חכ"ב. וכן כל יום לחזרו שלפניו ואחריו. ולכן אר"ל

(חגיגה ט' ע"ב וזרבה במדבר פ"ט) מעוות לא יוכל לחקון זה שניטל ק"ש כו' או תפלה כו'.

וכמ"ש באורך בפע"ח פ"ז משער התפלה ע"ש. והוא בלתי אפשר אם לא ע"י הנבואה העליונה

ע"ז כלל. אלא שהטיחה דברי תפלתה לפניו

ית' על הצער של מעלה הנעשה מחמת שהיא

שרויה עתה בצער. ולכן אמרו שם שגם משה

הטיח דבריו כלפי מעלה כו' אל תקרי אל ה'

אלא על ה'. ולפי פשוטו מי הכריחם לר"ל

לדרוש אל תקרי ולומר שהטיח דברים כלפי

מעלה. אמנם למעלותא הוא דדרשו הכי

וכמ"ש. (ואת פני מנין להבין עד"ז מ"ש שם עוד

שגם אליהו הטיח דברים כלפי מעלה שנא'

ואתה הסבות את לבם אחורנית (מלכים א'

י"ח). והוא כענין צור לבני וכו'. וע' זוהר

תרומה קכ"ח ריש ע"ב. וכמ"ש (ישעיה כ')

ובפשעכם שולחה אמהם. השיג אחור ימינו.

זהו ואתה הסבות את לבם אחורנית. וכן

מפורש בפע"ח שער הק"ש פ"ח ע"א):

ואם נענין תפלת היחיד על צערו. נריך שתהא

כוונתו רק צורך גבוה לזד. כ"ש במטבע

ברכות התפלה הקבועה וסדורה מאנשי הכהנים'

הקדושים. ודאי ראוי שלא לבוין בהם כלל צורך

עצמו הנראה מפשוטם. אלא צורך גבוה לזד.

להמשיך תוספת רבוי ברכה וקדושה להעולמות

מזד התחברותו ית' אליהם. כמ"ל באורך:

ואף שגם רז"ל אמרו (ערוגין ס"ה א') יכולני

לפטור כל העול' מדין תפלה שנא' שפירת

ולא מיין. ומה נאמר עתה בדורות הללו. אשר

כל איש הוא כסוכה בראש חבל וכל יומים כל

הימים מעול גיעת הפרנסות. ולואת אין איש

שם על לב לפנות לנו ומחשבתו מזלזלי

טרדותיו העצומי' בהבלי זה העולם השפל.

להכין עצמו לקראת אלקיו ית'ש. עכ"ז ודאי

שכל א' לפי שכלו והשגתו. מחוייב לשית עצות

בנפשו ולבקש תחבולות מלחמת מזה. להמלט

מזלזול המחשבות אשר לא טהורים שתחונן

דעתו עליו לעבודת התפלה כראוי. כי עבודת

כי מינינו נכמה מקומות במקרא ובדברי רז"ל שהתפלה נקראת נפש נפש. כי כמה הלכות גברותי בעיקרי התפלה איכא למשמע מקראי דתורה. וכתוב זה ואשפוך את נפשי לפני ה'. וכתוב דברי נפשי את ה'. הללו נפשי את ה'. ורז"ל בפ"ק דברכות (ה' ע"ב) אמרו שנים שנכנסו להתפלל וקדם א' וזה להתפלל ולא המחין את חבירו וינא טורפין לו תפלתו בפניו. שנא' טורף נפשו בחפו וגו'. פרש"י לך אומר אשר גרמת לך לטרוף את נפשך בפניך וזה היא הנפש זו תפלה כמו שנא' ואשפוך את נפשי כו'. והענין שעבודת התפלה

היא במקום עבודת הקרבן (*) וכמו שענין הקרבן היה להעלות נפש הכהמה למעלה. ולכן עיקר הכפרה היה תלוי בזריק' הדם הוא הנפש. וכן הקשרת האימורים עיקרם היה לכוונת העלאת הנפש. כן עיקר ענין התפלה הוא להעלות ולמסור ולדבק נפשו למעלה. כי כח הדבור של האדם נקרא נפש כמ"ס ויהי האדם נפש חיה ות"א לרוח ממללא. וכן נרא' לעין שכל דבר שהאדם מוציא מפיו. יוצא מפיו רוח והכל הלך. והדבור הוא עיקר נפש האדם שזה יתרון האדם מן הכהמה. א"כ כל תיבה היוצאת מפי האדם היא כח וחלק מנפשו : לזאת

ורוח קדשו ית' אשר הופיע עליהם הופעה עלומה בעת תקון נוסח מטבע התפלה והנרכות. שם הוא ית"ש נפיהם אלו התיבות ספורות וגניזות בתוכם כל התקונים. לזאת מי הוא אשר עמד בסוד ה' על עומק כוונתו ית"ש. איזה דרך ישכון אורה של כל תיבה פרטית מהם : אלא העיקר בעבודת התפלה. שנעת שהאדם מוציא מפיו כל תיבה מהתפלה. יצויר לו אז במחשבתו אורה התיבה באותיותיה כזוהרה (*) ולכין להוסיף על ידה כח הקדושה שיעשה פרי למעלה הגדולה

והגם שהלכה פסוקה נש"ס שתפלה נאמרת בכל לשון. היינו לזאת ידי מלות תפלה כמו שכתבנו לעיל סוף פ"א שכל התפלות ואפי' מלות תפלה שנקראת עבודה שכלל. עכ"ל עיקר לעבודתו הוא חלק המעשה שבה. אמנם למזכור מן המזכור דאי לר"ך לנרף גם מזה המעשה וכוונה שלימה. ולפי גודל טוהר הכוונה כן תגדל מעשה המעלה ובפרט עבודת הלל שבתפלה. עם כי מי שהתפלל בכל לשון יצא י"ס. אבל אין ערוך למי שתתפלל בל"ה כן צאלו המצוות דוקא העומדי' בכוונה שלעול' ומדבק כל כחותיו בהם :

והיא כוונה פשוטה : פרק יד אמנם ביאור הכתוב הנ"ל בתחלת דברינו ולעזרו כו' וככל נפשם. שעבודת התפלה השלימה צריכה שתהיה עם הנפש. הוא ענין גדול ליודעים ומצינו קצת. ובאשר יתמיד האדם תפלתו בזאת המדרגה שיתבאר אי"ה. יתוסף לו טהרה על טהרתו.

שער ב

הסם ומתקרב ע"י הקרבן והיינו דלקרי קרבן עכ"ל. וע' זכר ויקהל ריש דף ה' ודף ט' ע"א. ונרע"מ פתחם רנ"ו ז' ומתקריאת קרבן ע"ש דלקחריצו צב כו'. וע' פנ"ט פ"ה משער החפלה. ומועה שצטונינו נפסקה עבודה ציה קדשיו לא שאלה רק עבודה החפלה צוקומה. שגם היא קגולתה לקשר ולייחד העולמות עד לעילא לעילא צא"ס. כמבואר צמקומות רצות צזוכר. ויזכר מפורש צפ"י ויקהל רי"ג ז' כ"ד פלג למחרי' צנלותא אדצק רעוה"י כנורא צגמלתא ליחדא ליטון רקיעין מחלין דסטרע דקדושה לאעטרא לון. צשמה מדא מחאס. ומתחן ולהלאה ליחדא ליטון רקיעין עללין פנימלין למחוי כלכו מד כו'. וצעוד דמו"י ומסוח"י מרחשן. לבי יכוין רעוה"י יסתלק לעילא לעילא ליחדא כלל צברא דרזין דחמן חקיעו דכל רעוה"ן ומחשצין צברא דקיימא צא"ס. וכמבואר צפ"ט שכל עיקר כוונה ענין החפלה מראשיתה עד אחר העמידה. הוא חיקון העולמות והסתעלות מוחה למעלה להחשקר ולהכלל כל א' צהעולם שעליו לעילא לעילא עד א"ס צ"ה. וע"ש פ"ד ופ"ה ופ"ו ומ"ו משער החפלה הענין צכללות. וע' צרע"מ ריש פ' עקב שזכו הסילוק צין צרכות סגולות וסגולתן לצרכות החפלה. שצרכות סגולות וסגולתן הם סגולות השפע לארצא צבראן ומלמעלה למטה. אכל צרכות החפלה הם חיקון העולמות עמון והסתעלות והסתקרו' כל עולם צעולם שמועליו. וע' צפ"ט ריש שער הצרכות וצריש פ"ג סס. (ומ"ש עוד סס צרע"מ ומעילא למחא. היינו סגולות השפע ממועלה למטה אחר העמידה. וגם זה הוא מלד סגולות ומעלים את העולמות כל א' צמלמעלה היינו. כמ"ש צפ"ט צפ"ט צפ"ט משער החפלה וצריש שער הקדשים צנ"י וצ"ה וצ"ה סס):

לזאת צעת עומדו להתפלל לפני קונו ית"ש יפשיט גופו מעל נפשו. (*) היינו

סיסיר כל רעיוני ההכלים הצאים מכות החוף שחחקו ונחדדקו צנפשו. דגוד"ה

שלא תהיה עבודה תפלתו רק צהנפש ורעוהא עלאה דילי. והוא. שקודם עומדו צתפלה צריך לנצל ולהסיר מעליו צמחשצו כל חענוני הגוף והנאותיו וכל עניניו. עד שיוקצע צמחשצו למחא הגוף כאלו אינו צעל גוף כלל. ורק נפשו לצדקיה היא המדצרת תפלתה. וצדצרו

כל תיבה שהיא כח ותלך מנקשו. וידיק צה רעוה"י מאד ליחן ולשפוך צה נפשו מחש לגמרי. ולהדביקה צרש העליון של חיבות החפלה העומדים צרמו של עולם וכמ"ש צזוכר ויקהל הנח צהגה"ה וצעוד דפומי ושפוחי מרחשן לבי יכוין רעוה"י יסתלק לעילא לעילא ליחדא כלל צברא דרזין דחמן חקיעו דכל רעוה"ן ומחשצין צברא דקיימא צא"ס. וזה יחש צאלו הוא מסולק מזה העולם. והוא מצני עליה למעלה. עד שגם אחר החפלה יקשה לו מאד להפנות מחשצו לעניני זה העולם. ויהא צעניו כאלו ניפל ומטפס ויורד מאגרא רמא לבירא עמיקתא. וכענין חסידים הראשונים שהיו שוה"י שעה אחת גם אחר החפלה. והוא שכתב ג"כ הארי"ל הטעם ע"ז כדי להשהות עוד המוחין וכו'. והוא ענין מאמרים ז"ל (יציאות ק"ה צ) המתפלל צריך שיחן לבו למעלה. וכ"כ תרצה ומתלהט אהבתו ית' צכח נפשו. עד שיהא חושק ומחאזה צחמת שצדצרו עתה

לא הוא עומד צצ"המק שהוא למחא חפלו צע"י זה תהיה חפלתו כליו יחלפתו חקוס חפי מורי הד צכו. עכ"ל ר"י. ומלדעת שצרי"ה חלמיד קדוש ה' הצנצ"ל. וצדצרו הן המחא דצרי הצנצ"ל ז"ל צפ"י אצרי צפסקו חת משפטי חעשו וכו'. וז"ל סס וסגולות כל עניני עוה"ז ואינם משגיחים עליו כאלו אינם צעלי גוף. וכל כוונתם ומחשצתם צצוראם צלצד. כמ"ש הי' הענין צמחן ואליו צצדצק נפשו צסס הככד ימיו לעד גווסם וצנפסם. וזהו ג"כ מה שצרי ר"י צסס הקדמונים פשוט גוף מעל צשמתך. היינו שצרי הי' הגוף וצניינו ומחשצו צכו צעניו נחאס. עד שיהא לו חשוקה עולמות להסליך נפשו מנגד וסחאס כל חשוקה נפשו צצורא ית"ש כאלו אינו צעל גוף אלא כמחא חלצא הצרכים סגולות חפלות צמרוס מופרשים ומורבלים מכל עניני עולם הזה. וזהו כוונה רי"י ז"ל שיסעוד צלכו כאלו עומד צצ"ה. היינו שצריש צעמון סחאסו אלו כל הצנצ"ל הגוף שהוא עפר מן האדמה. וכל הצנצ"ל הינו צעניני הנפש לקצרה צצרה צצרישם צצרישם עד שסאסיו ומעצדיס נד עניו איזה חענוני מחענוני

עמה חותו הדבור הקדוש
של חיזה תיבה מניסח
התפלה. תהא נפשו יונאת
מהגוף לגמרי. ותתעלה
להתדבק בנכול זו ית"ש.
ו"ש כאן ולענדו כו'

מחפונגי עריזה שפשו
של אדם ממדתו. היה
מחפונגי תכליתו התיאור
ושגרה. וזהו חוכה ה'
שכלו דע. וזהו הללו את
ה' מן השמים הללוהו
במרומים :

ובכל נפשכם. וכן מ"ש חנה ואשפיר את
נפשי לפני ה'. והוא מבורך. וכן י"ל מחמרים
ז"ל (תענית ח' ע"א) אין חפלתו של אדם
נשמעת אלא מ"ש נפשו נכפף. היינו להעלות
ולדבק בחפלתו את נפשו למעלה. וכפו פ"י שרשו
מלשון וכפתו לא רעננה (חיו"ט ט"ו) :

פמ"ו ופ"ש וכל נפשכם. ידוע פליגתה
רז"ל כמה דוכתי בש"ס. לחד

מ"ד חיבת כל פ"י כולו. ולחד מ"ד פ"י מקצת
וכל שכו. וכן הוא הענין כאן שניהם אחיה'.
כי כמה בחי' ומדרגות יש בזה. כל אדם לפי
כח טהרת לבו ומחשבתו. שהאדם שכו יפה
בטהרת המחשבה והכוונה. ויכל לדבק את כל
נפשו מגודל האהבה והתשוקה לו ית"ש. וכל
א' לפי כחו. וגם לפי ענין הכנת טהרת לבו
או. כי גם לא כל העתים שזאת באדם בטהרת
המחשבה. רק זאת ראוי ונכון. שעכ"פ יראה

שתהא כוונתו רצויה לדבק לו יתגדל באהבתו
וטהרת לבו מקצת נפשו בכל חיבה. לכ"א הכתוב
ובכל נפשכם דלהוי משהמע לחרי אפי כנ"ל
כל א' לפי כחו ומדרגתו והכנתו. ועיקר ההכנה
לה הוא לפי הנהגתו כל היום והלילה בחלמוד
חורר ומזות. ומדרגת חנה היתה. ששפכה
בחפלתה לפניו ית"ש כל נפשה. לכן אמרה
ואשפוך את נפשי כי וספיקה פ"י לגמרי כידוע
בש"ס. (והיינו שלא נשאר לה שום רצון לעניני
עו"ז. כי נפש פ"י רצון כו"ש) (שמואל א' כ')
מה תאמר נפשך ואעשה לך. ורצון הכללי
קשור בכלל הנפש) :

והנה כל ה"ל צענין
התפלה. שיעקרה

שפיכת הנפש לדבקה לו ית"ש
בכל חיבה היינו שפיכת כלל

הנפש לו ית"ש. בלא כוונה
והכנה בנחי' הפרטים

הכללי' בנפש. אומנם יש
מדרגה יותר גבוהה בזה.

והוא לבון בנחי' הפרטי'
הכלולים בנפש אלא שגדל

חינוך להרגיל עצמו ממדרג'
למדרגה. שאחר שכבר

הורגל בחפלתו חיזה זמן
צענין שפיכות והתדבקות

כלל הנפש. אח"כ יעתיק
עצמו לבון בנחי' הפרטים

שנפשו כלולה מהם : והוא

זהו ענין המצוה שם שכו האור שצמח מאור א"ס ב"ה
לא הגיע עד קצה תחתית המקיף. וענין צמצום שבעים
פ"י. ויוצן ענין המקיף זה תוך זה הנעש' דרך המערכת
קו האור. היינו שכל כח פרטי לפי מדרגתו דריך לקשרו
בכלל. וגם הכלל הוא לפי ערך הפרט. וראשית קו אור
המשוכם הוא המערכת ומעשה הכללית לליצא אומציתא
דכל גופא. שכל חיבה נמשכת מהכל הלב. והוא מבורך
למצי' מדעתו :

פרק ט"ז ב' ידוע שנפש האדם בכללה.
היא כלולה מג' בחי' פרטי'. והם

גדל'. שהם עצמא' ג' בחי' מעשה דבור ומחשבה.
זוה כל האדם. וגם בכל חיבה יש ג' בחי' מעש' דבור

מחשבה. גר' ויהא אותיות ונקודות וטעמים שבה. כמ"ס
בהקדמת התקוני' ז' ע"ב טעמי אינין נשמתי.

וגקודין רוחין. ואחיון נפשין
(*) וכ"א שם גריש חס"ו

ע"ש. האותיות הם בחי'
מעשה כי מציאת אותיות

גרידא בלא נקודות א"א
סיהיו

הגדה'
תצריך שחמד שחף
בהשכלו

במדרגת התקשרות
פרטי' הנפש זה צד.
לא יניח מקומו

מהתקשרות כלל הנפש
כי הוא פרט אלךך
לכלל. וכלל אלךך

לפרט. היינו שקודם
התפלה העיקר לקשר
כלל נפשו ורצונו

המקיים כלל פרטי'
כמותו וכלותו ויו
לכלל צדור ה'. ועל

כל חיבה וחי' שמתפלל
יציק פרטי' כמות דריך
וע"י כח התקשרות

הכללי' יונתך קו אור
ישר על כל פרט. שיוכלו
כל פרטי' לזנו להכלל

בהתקשרות כח המקיף
הכללי'. וענין ע"ש
דרכיו עגולים וישר.

זהו ענין המצוה שם שכו האור שצמח מאור א"ס ב"ה
לא הגיע עד קצה תחתית המקיף. וענין צמצום שבעים
פ"י. ויוצן ענין המקיף זה תוך זה הנעש' דרך המערכת
קו האור. היינו שכל כח פרטי לפי מדרגתו דריך לקשרו
בכלל. וגם הכלל הוא לפי ערך הפרט. וראשית קו אור
המשוכם הוא המערכת ומעשה הכללית לליצא אומציתא
דכל גופא. שכל חיבה נמשכת מהכל הלב. והוא מבורך
למצי' מדעתו :

זהו ענין המצוה שם שכו האור שצמח מאור א"ס ב"ה
לא הגיע עד קצה תחתית המקיף. וענין צמצום שבעים
פ"י. ויוצן ענין המקיף זה תוך זה הנעש' דרך המערכת
קו האור. היינו שכל כח פרטי לפי מדרגתו דריך לקשרו
בכלל. וגם הכלל הוא לפי ערך הפרט. וראשית קו אור
המשוכם הוא המערכת ומעשה הכללית לליצא אומציתא
דכל גופא. שכל חיבה נמשכת מהכל הלב. והוא מבורך
למצי' מדעתו :

זהו ענין המצוה שם שכו האור שצמח מאור א"ס ב"ה
לא הגיע עד קצה תחתית המקיף. וענין צמצום שבעים
פ"י. ויוצן ענין המקיף זה תוך זה הנעש' דרך המערכת
קו האור. היינו שכל כח פרטי לפי מדרגתו דריך לקשרו
בכלל. וגם הכלל הוא לפי ערך הפרט. וראשית קו אור
המשוכם הוא המערכת ומעשה הכללית לליצא אומציתא
דכל גופא. שכל חיבה נמשכת מהכל הלב. והוא מבורך
למצי' מדעתו :

זהו ענין המצוה שם שכו האור שצמח מאור א"ס ב"ה
לא הגיע עד קצה תחתית המקיף. וענין צמצום שבעים
פ"י. ויוצן ענין המקיף זה תוך זה הנעש' דרך המערכת
קו האור. היינו שכל כח פרטי לפי מדרגתו דריך לקשרו
בכלל. וגם הכלל הוא לפי ערך הפרט. וראשית קו אור
המשוכם הוא המערכת ומעשה הכללית לליצא אומציתא
דכל גופא. שכל חיבה נמשכת מהכל הלב. והוא מבורך
למצי' מדעתו :

זהו ענין המצוה שם שכו האור שצמח מאור א"ס ב"ה
לא הגיע עד קצה תחתית המקיף. וענין צמצום שבעים
פ"י. ויוצן ענין המקיף זה תוך זה הנעש' דרך המערכת
קו האור. היינו שכל כח פרטי לפי מדרגתו דריך לקשרו
בכלל. וגם הכלל הוא לפי ערך הפרט. וראשית קו אור
המשוכם הוא המערכת ומעשה הכללית לליצא אומציתא
דכל גופא. שכל חיבה נמשכת מהכל הלב. והוא מבורך
למצי' מדעתו :

זהו ענין המצוה שם שכו האור שצמח מאור א"ס ב"ה
לא הגיע עד קצה תחתית המקיף. וענין צמצום שבעים
פ"י. ויוצן ענין המקיף זה תוך זה הנעש' דרך המערכת
קו האור. היינו שכל כח פרטי לפי מדרגתו דריך לקשרו
בכלל. וגם הכלל הוא לפי ערך הפרט. וראשית קו אור
המשוכם הוא המערכת ומעשה הכללית לליצא אומציתא
דכל גופא. שכל חיבה נמשכת מהכל הלב. והוא מבורך
למצי' מדעתו :

זהו ענין המצוה שם שכו האור שצמח מאור א"ס ב"ה
לא הגיע עד קצה תחתית המקיף. וענין צמצום שבעים
פ"י. ויוצן ענין המקיף זה תוך זה הנעש' דרך המערכת
קו האור. היינו שכל כח פרטי לפי מדרגתו דריך לקשרו
בכלל. וגם הכלל הוא לפי ערך הפרט. וראשית קו אור
המשוכם הוא המערכת ומעשה הכללית לליצא אומציתא
דכל גופא. שכל חיבה נמשכת מהכל הלב. והוא מבורך
למצי' מדעתו :

זהו ענין המצוה שם שכו האור שצמח מאור א"ס ב"ה
לא הגיע עד קצה תחתית המקיף. וענין צמצום שבעים
פ"י. ויוצן ענין המקיף זה תוך זה הנעש' דרך המערכת
קו האור. היינו שכל כח פרטי לפי מדרגתו דריך לקשרו
בכלל. וגם הכלל הוא לפי ערך הפרט. וראשית קו אור
המשוכם הוא המערכת ומעשה הכללית לליצא אומציתא
דכל גופא. שכל חיבה נמשכת מהכל הלב. והוא מבורך
למצי' מדעתו :

זהו ענין המצוה שם שכו האור שצמח מאור א"ס ב"ה
לא הגיע עד קצה תחתית המקיף. וענין צמצום שבעים
פ"י. ויוצן ענין המקיף זה תוך זה הנעש' דרך המערכת
קו האור. היינו שכל כח פרטי לפי מדרגתו דריך לקשרו
בכלל. וגם הכלל הוא לפי ערך הפרט. וראשית קו אור
המשוכם הוא המערכת ומעשה הכללית לליצא אומציתא
דכל גופא. שכל חיבה נמשכת מהכל הלב. והוא מבורך
למצי' מדעתו :

שער ב

דכלא אן אינע ציג. אלא רח דא בר לגו
סוכלהנו ומדע בר' הן צוקיפו הן למחל בר' כלא
איהו מדע וסכלתנו בר' ע"ש. ולכן נקראים
טעמים. כמו שהטעם והפ"י של כל ענין הוא
השכל הנסתר שבענין שמתוכו יוכל האדם להביט
במחשבתו ובתיקון י"ח ליה"ב ולתיון אינן לגבי
נקודין כפיפא לגבי רוחה בר'. ומאלף דנקודין
איהו נפש. נשמתא איהי כתר על כללו ומנה
כתרין דאינן טעמי חנינה דנקודין ולתיון.
ואיהי תליא במחשבתא. ונקודין תלין במחירה.
ולתיון בעציה :

ולכן העובד האמיתי בכוונה רצויה ימיון לשפוך
ולדבק יחד בהפלתו כל ה'נ' בחי' נפש רוח
נשמה אשר נפשו כלולה בהם. שבעת שמוציא
מפיו כל היצה מהתפלה שיש בה כל ה'נ' בחי' נר"ן
באותיותיה ונקודותיה וטעמיה. יתעצב צטוהר
לבו בעצב התשוקה לקשר ולדבק עליוה ממטה

למעלה צסדר המדרגות דגדה

נפשו צרוחו ורוחו נצמחמו
(*) ויהעלו כולם לזרש
אותה התיבה בעולמות
העליוני'. תהוה ענין שאמרו
בחז"ח ע"ו ריש ע"א
והמשכילי' בר' אינן דאית
בהון שכל לאשתמודע
בגלות איך סלקא בר' באתיון
ונקודי וטעמי בר' ע"ש. ושה
בדף ע"ח ריש ע"א ואשר כח
בהם לעמוד בהיכל המלך
בעמידה דלוחא בר'. כלילא
מכלא טעמי ונקודי ולתיון:

וצאניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו. שצבי"ס דקרא
אסידור הסוד מקסדרי' דרש"י. כי כלל הוא בחי' המעשנה
כידוע. והאזני' הם כלי שמיעה הדבור. והעיני' הם כלי
הראי' לראות עיניו המעשים צופעל. והם ה'נ' צמ" נר"ן.
ונפשי' האדם הנה מתחלקים ממנו מעט מעט כסדר.

שמות

ל' צמ"י כ' ח' נדר.
ולא חכדו צו ענין
התקין כל האותיות
ה'נ' זיונין של טעמי
נ"ץ שהם ענין צמ"ע.
והטעם צוה מפורס
צמ"ח שער כ' ח' ח'
פ"ו ז"ל מס נקודות. גם
צוה יבין ענין מאמר
התקוני' כי טעם הוא
אומר כי האותיות הם
גופא בר'. ומתקומי
אמרי' מאלו כ' האותיות
נפש בר'. איך האותיות
נקראי' גוף בר' והתגין
בר' הם הנפש דהאותיות.
וכמו שהבשח אינה
נפרדת לעולם אף הנוף
כן התגין אינן נפרדין
מאותיות צמ"ח לעולם.
משא"כ הנקודות וטעמי
בר'. כי התגין הם
משמחים ומתחברין
בעצמות האותיות שהם
גוף והתגין הם כללות
האותיות בר'. ובעצור
זה אין התגין רמזים
ומכאן צמקונים יבין
כי הם והאותיות
משמחים יחד בר'. כי
בהצטרף את הנוף מנילי
הנפש ככלל כי הם
משמחים ככלל. עכ"ד
וע"ש צאורק :

התיבות הם בחי' המחשבה
וכוונת הלב. שהוא בחי' הנשמה כידוע. כי
הם חנויות והכנהגת הנקודות והאותיות
ינטייתם לאחד נד שהוא דבר ההלוי' במחשבה
בשכל ובח"ה שה"ס נ"ז ע"ד תורי' זהב אינן
חנועי דטעמי בר' בגין דאינן אחיין מרישא
דמלכא למיכב דעתא וסכלתנו לאתיון כללו.
וע"ש עוד בענין ה'נ' בחי' ט' נ"א צאורק. ושם
ד' נ"ח ע"ג חנועה דטעמי דאינן הקונוא ושליומו
דעתא וסוכלתנו למנדע ידיע ט' כללו מטלניו
במחמתא ובסכלתנו בר'. חנועי דאיהו שליומו

יסודין שרשין קדמאין אנהא דכלהו עלמין הנזכר
 צוהר וחרא כ"ג ע"ג ע"ש. וע' זוהר שמות י"ג
 א' וצ"ל שלח קי"ד ב' רחא דכתיב תולא הארץ
 נפש חיה וכו'. וצ"ל שמיני ל"ט ב' ואת כל נפש
 החיה כו'. וע' ס"פ ואחזק במתני'. וע' רמ"ז
 ז"ל בפסוק נעשה אדם. כי רוח ה' דיבר בו.
 ולכן היה אד"הר מוכן לחיות לעולם. כי היא
 החכמה תח"י צעליה. ולכן נקראת חיה. והוא
 תולא הארץ נפש חיה. ונחטאו נשחלקה הימנו.
 וע' מ"ש האר"י"ל בפט"ו ובריש פ' ר"א וצ"ל ל"ה
 מהגלגולים. ומאז לא זכה אליה שום אדם בעוורו
 צוה העולם. וחניך כשהגיע לזאת המדרגה
 וירש מעלתו של אד"הר כמ"ש ב"ח תרומה ל"ה
 ע"ג ושם צה"ש כ"ד ע"ד ע"ש וברע"מ קדוש'
 פ"ג ובמתניתין ס"פ ואחזק כמו שפירש
 האר"י"ל צ"ל בראשית בדרוש אד"הר וגלגולים
 פ"ח ע"ש וכמ"ש שם פל"ה. לא היה יכול עלמא
 למסבלי' והוכרח להסתלק מזה העולם. וכן איבדו
 נסתלק מזה העולם כשהשיג קצת מאותה הזיכרה
 עלאה כמ"ש בפ"ט מהגלגולים וכמ"ש צוהר
 ויגש ר"ט ריש ע"ג א"ל קצ"ה כו' ועלמא לא
 יכול למסבלי' עכ"ל בני נזא. ואנחנו מקו"ל להשיגה
 אחר התחי' א"י"ה שיערה עלינו רוח ממרום:
 והוא צח"י שורש המחשבה של אדם. כי צח"י
 המחשבה הוא כשמדבק ממשבתו לחשוב איה ענין
 פרטי'. והוא צח"י נשמה כמ"ש ונשמת שדי חבינם
 (איוב ל"ג). והוא המחשב' מושגת עכ"פ להאד' עצמו
 המחשב' אצל שורש מקור מוצא כללית כח המחשב'.
 הוא טוהר ונעלם לגמרי שאינו מושג גס להאדם
 עצמו מאין תמא. והוא צח"י שורש נשמתו. וזאת
 הצחינה הנעלמה. היא צח"י צרופי האותיות
 של התיבה. שהוא שורש נשמת האותיות וכן
 רוחניותיהם נשרש העליון. ואמיתת מכות
 סדרי צרופם נשרש העליון אינו מושג לנו עתה.
 אחר שאין אנחנו משיגי' עתה צח"י שורש הנשמה.
 ואחר

נשמת נשמה על רציון האדם לצד מנד הנפש לעשות
 שום מעל. אז נסתלקת צח"י הנשמה ח"כ. כי היא צח"י
 נצוה ונעלה מאלד. ואם צח"י מנד יומר. גם צח"י הכוה
 נסתלק ממנו לגמרי. אז נפגם ונחלקלל צח"י. והוא ח"ן
 הנשקרות צח"י הנשמה צעלימות כדל"י. ואם צח"י הכוה
 הוסיף למסבלי' יומר. אז גם צח"י נפשו נפגמת או נכרתת
 צח"י לגמרי מהנשקרות צח"י הכוה. וכשהוא מוצר נשמתו
 הוא מוצר להשיג אוחס כשדר ממשס ליעלז היקד מסדר
 הסתלקותם תמלה. תמלה הוא משיג צח"י הנפש. ואח"כ
 צה וסורה עליה הכוה ומתקשרת בו. ואח"כ צ"ס וסופי'
 עליהם כיוצא אור הנשמה. והוא מתקשרים כל אחד
 בפניו כדל"י. וצוה מוצר הכתוב מאל"י:
 וא"ת נשבער א' פ"כ נחבצר. שאם פגם או הכרית צח"י
 צח"י נפשו. ואכירי כל ט' ספירותיה צמנולות הרע.
 ע"י תשובתו הוא מאגיל וממשיך קדושה ואור עליון
 נעליל על צח"י נשמתו תמלה. וממנה נמשך על רוחו.
 והוא הכוה מביק חזיו האור הגדול הנשפך עליו גם על
 הנפש. ועי"ז היא מתעלה ממעמקי הרע להתקשר צח"י
 הכוה במקום. וכן ע"ז כאשר נפגם הכוה ח"ל כמ"ש.
 וכידוע בדברי האר"י"ל שלחוקן איזה פלגון וצח"י. לר"ך
 להמשיך אורות ונזיו מדת' מלעילא לעילא דקך כל
 הפלגו' והמדרגות כולם עד אורו הפלגו' והנצי' שדריך
 לתקנו שא"י נמשכו המומין. היינו רק כלי לעלות הנפש
 ממעמקי הסומא שנקבעה בחוכו או לתקן פגמותיה. לר"ך
 להמשיך קדושה ואור עליון מלמעלה למטה. לגרש ולכלות
 בנשמה אש הפלגות הזה אש הכחות השולא שנקבעה
 בחוכם או למלכות פגמותיה. ולהעלות מטהרה ומחוקקת
 שחולק להתקשר עם הכוה. וכן ע"ז צח"י הכוה שנקבע.
 כדי לחזור ולתקנו בנשמתו. אצל אחר שכבר נתקנו ע"י
 החשונה. סדר כניסתם אצ"י צוה האדם הוא ממשס
 למעלה כדל"י. והוא רש"י כשהיה משיג כל צח"י על
 מקומו. אז היה נרשא:

פ"ו אמנם עוד יש לאלוה מלין לפני העווד
 חלקים בקדושה. צח"י יומר
 פרטיה. והוא צח"י שורש הנשמה היא נשמתא
 לנשמתא הנזכר צוהר. ונקראת חיה. ואד"הר
 השיגה ולצח"י היחידה הנכללת בה. סוד עולם
 אדם קדמאה. וכמבואר למיין בע"ח סוף שער
 המוחין שאד"הר זכה לצח"י חיה יחידה האמית'
 במקומם העיקרי. וע' ריש גלגולים וצ"ז שם.
 והוא עיקר כיונהם ז"ל שדרשו בפסוק תולא
 הארץ נפש חיה אפי' נפשו של אד"הר אפי' נפשו
 של משיח. כי זאת הנח"י היא סוד כ"י ארץ
 החיים העליונה. (היינו שרש יסוד העפר מהד'

פרק א

כאן למק"ס. וכן באבות אמרו וכשאתה מתפלל אל העש הפלחך קבע אלא רחמי' ותחניני' לפני המקום ב"ה. רמזו ז"ל בתיבת מקום לענין גדול. והענין נריך ניאור להצין עוונות כוונתם ז"ל בזה. ולחסד קראי הרומזים ע"ז :

וכבר אמרו ז"ל באבות שכל דבריהם כנחלי אש. שבו הנחלת שף שלא נראה בה רקנינץ אש. אש תשים כחך בה להפכה ולנפחה. כל שנפחה יותר תחלז ותתפשט בה הנינץ. עד שחפשה כולה לוחשת וחוכל ליהנות ממנה להשתמש לאורה ולהתחמם נגדה. אבל רק נגדה ולא לאחזה. שכיון שנעשית לוחשת צריך זהירות שלא תבוה בה. כן בדמיון זה נמשלו כל דברי חכמים. שף שגוראים בדדים קצרים ופשיטם. אבל הם כפטים יפוצו. שכל שהאדם מהפך ומסלסל ומדקדק בהם יאורו עיניו מלהבנת אורם הגדול. שימצא בתוכם ענינים עמוקים. לאמרם ז"ל הפוך בה וכו' דכלא בה. אבל צריך להזהר מאד בנחלתו. שלא ליכנס להתבונן ולחקור בדברים שאין הרשות נחונה להתבונן בהם יותר מדאי. לאמרם שם והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים. היינו שלא להתרחק מלהתבונן כלל בדבריה כי לא יהנה מאורם כלל. וגם לא יתקרב יותר מדאי שלא יבוה בגיל. רק מנגד. כמו שסיים אח"ז והוי זהיר בנחלתו וכו' :

והבה כאן בתי' מקום ג"כ. הגם שפשוט מובן. אבל כשנדקדק בו נמצא שכללו ורמזו בזה עוד ענין גדול כי ענין מה שהוא יתב' נקרא מקום. פירשוהו ז"ל בב"ר פס"ח ע"פויפגע במקום ר"ה בשם ר"א אמר מפני מה מכנין שמו של הקב"ה וקוראין אותו מקום שהוא מקומו של עולם

ואין עולמו מקומו ובשמות רבה סוף פ' מ"ה ובהנחומא פ' תשא ויאמר ה' הנה מקום אחי ארצי"ח וכו' אחרי טפלה לי ואין אני טפל לאחריו. וכ"א נשוי"ט תהלים מזמור ז'. ולפי פשוטו ר"ל כוונת המקום הוא סובל ומחזיק אחת דבר וחפץ המונח עליו. כן בדמיון זה הצורא ארון כל ית"ש הוא המקום האמיתי הסובל ומקיים העולמות והבריות כולם. שאם ח"ו יסלק כחו ומהאף רגע אחת. אפס מקום קיום וחיות כל העולמות. ובמ"ש ואחת מחיה אחת כולם. והוא פנת יסוד אמונת ישראל כמ"ש הרומזים ז"ל גרים ספרו. ולכן קורא בזהר לארון כל ית"ש נשמתא דכל נשמותיו. כמו שהנשמה מחיה ומקיימת הגוף וכמ"ש (סנהדרין ז"א ב') וכי אפשר לחתיכת נשר ג' ימי' וכו'. כן הוא ית"ש הוא לבדו חיי העולמי' כולם וכידוע במקומות רבות בהקונים ורע"מ. וע' גרים הקדושה שני' של התקונים במאמר פתח אליהו וכו'. וכן רז"ל דינו קיום כל העולם ע"י כחו יתב'. לקיום הגוף ע"י כחות הנשמה. אמרו מה הנשמה מלאה ונאה את כל הגוף אף הקב"ה מלא חן כו'. זהו פשוט ענין שהוא יתברך נקרא מקומו של עולם :

פרק ב אמנם פנימית ענין מקומו של עולם. הוא ענין גדול מאד. כי מה שכתבו ית"ש מקומו של עולם. אין ערך כלל. לענין ניקוס הנושא כל חפץ העומד עליו ששמות התהוות וקיום הכלי יש לה מציאות בפני עצמה. והמקום רק מאלת אותה שלא תפול ותשבר. וכן ענין חיות וקיום הגוף ע"י הנשמה. הגוף יש לו מציאות בפני עצמו. ואינו מתבטל ממציאותו גם בלא הנשמה מוננו. אבל העולמות כולם כל עיקר התהוות מציאותם כל רגע הוא רק מאתו ית"ש. ואלו היה מסלק רצונו יתב' מלהוות אותם

שער ג

אותם כל רגע היו לאין ואפס ממש. ורק מחמת שאין נכח שום נברא אף עליון שבעליוני להשיג מהות הענין איך כל העולמות וכל נבאם המה צעמם אין. ורק כל רגע המה מתהווים למציאות ממני יתנצרך. לזאת נצחו להמשיכו יתנצרך ולהסביר לאין שומעת נקרב חכמים. נתיבת מקום. *)

הגדה

ורדרך דעם נוכל להעמיט צפוקי (חיוג ר"ת) והסכמה מאין חמלא. שהסכמה הנדולה על כל סכמה המושגת מחוץ ית'. הוא הסכמה הנפלאה שמאין חמלא כל רגע מציאות. ואיזה מקום צינה היינו שאין צמאיו' איזה שכל שנוכל לנכות שהשכל הוא הוא מקום מוכשר שחמול עליו צינה להבין דם הנפלא הזה. וביים והוא ידע את מקומו:

הגדה

גם המסילוכו ית' צמ' מקום. שכומו שהמקום ע"י מתקיים בכלי אף הם אינו שוב צעק עס הכלי. וגם המקום אף הם ע"י מתקיימים כמה וכמה כלים שונים זה מזה. אין גורמים עיין שום שינוי במקום. והמקום מקיים וסובל כולם בהשואה אחת. כך הוא ית' מקיים כל העולמות אף

למקום להשיג ערך המושגל ממדיון המורגש צמח' מק' ככל. וע' פי' רענ' זל' על משנה זו:

וע"ז הכוונה דרכו רז"ל הקדושים. להמשיך משלים צענין התחברותו ית' להעולמות. אף שאין ערך ודמיון כלל בין המשל והנמשל רק באיזה דבר פרטי. ואף גם זאת רק בדמיון מה. וכמ"ש דרע"ו פ' פנחס רנ"ז ב' ורנ"ח א' ואית למדע כו' כגוונא דא ברא נשמתא כו' ומה רבון עלמין לית לי' ש' ידיע ולא אחר ידיע אלא בכל סטר שלטנותי'. אוף הכי לית לה לבשמתא כו' אלא בכל סטר שולטנותא לית אחר פנוי מנה כו'. בכל אינון שמחן וכנויין אחרקרי ע"ש כל עלמין

כו' לאתחזקה שולטנותי' עלייהו אוף הכי נשמתא על שולטנותא דכל אצרי דגופא אמתיל לה לגבי'. לאו דאדמיה לי' איזה צעמיה. והוא ברא לה וכו' ועוד כו'. ובג"ד איזה אדמיה לגבי' בשולטנותא דילה על כל אצרי גופא אכל לא במלה אחרא. וע"ש באורך. וכן כל הדברים שמו רז"ל ש' צענין התדמותו ית' להנשמה בגוף. הכל הוא רק על ענין התפשטותו ית' בהעולמות וממלאם ושלטותו עליהם כנ"ל. שרק בדבר זה לבד ממדיון צענינם. וכן רמזו בתקונו' סוף תל"ח אמרו דאשחמע קלי' ודבוריה מן כרסייא ומלתאייא ושמייא וארעא דישתמודעון

שאין ערך כלל צינו ית' וצינייהם. דאף כ"ע לוכמה אינו לגבי' דא"ס. וגם אסכי נכלא לנו שנויים משנויים שונים ומלד הכריאה מדרגו' שונות זו מזו. ואף. כי כמלאים גם כמות הטוהא והכ"א צכל מדרגותם. והקיום של כולם הוא רק ממנו יתנצך לבד. עכ"ז לית צי' שנוי ית' דאיהו לא אשחמי ומלדו ית' הוא מקיימם צענין מקום. ולא כי דבר זה אין צדום שכל להשיג איך ומה והוא פלאי. לזה המלינו מ"ל הנה מקו' אחי אחרתי טפלה לי ס"י שלית מחשבה חסיא אף הוא צמח' מקום צלי שינוי. רק הוא יתנצרך לבדו המשיג עלמותו עיני אף הוא מקוון דכולהו עלמין צלי. שנוי. כענין והוא ידע את מקומו. וזהו אחי דייקא. כענין לבא לשומא לא גליא:

כו' לאתחזקה שולטנותי' עלייהו אוף הכי נשמתא על שולטנותא דכל אצרי דגופא אמתיל לה לגבי'. לאו דאדמיה לי' איזה צעמיה. והוא ברא לה וכו' ועוד כו'. ובג"ד איזה אדמיה לגבי' בשולטנותא דילה על כל אצרי גופא אכל לא במלה אחרא. וע"ש באורך. וכן כל הדברים שמו רז"ל ש' צענין התדמותו ית' להנשמה בגוף. הכל הוא רק על ענין התפשטותו ית' בהעולמות וממלאם ושלטותו עליהם כנ"ל. שרק בדבר זה לבד ממדיון צענינם. וכן רמזו בתקונו' סוף תל"ח אמרו דאשחמע קלי' ודבוריה מן כרסייא ומלתאייא ושמייא וארעא דישתמודעון

לִי כָכָל עֵילָא וְתַחַת כְּנַשְׁמַתָּא דְשִׁלְטֻנְתָּהּ כָכָל
 גּוּפָא אֲפִילוּ בְּחֵזֶר זַעֲרִירָא וְלִית אֲזֵר פְּנֵי מִינָה.
 דִּיּוּק בְּחוּמְרוֹ כְּנַשְׁמַתָּא דְשִׁלְטֻנְתָּהּ וְכו'. וּמִחִילָא
 כְּשִׁמְעָא שָׂם כִּזְהָר הַעֲנִין עֲנָמוּ שְׂדִימוּהוּ ז"ל לֹא
 הוֹשִׁי' בֵּה לְגַמְרִי. כִּי אִף שִׁאֲמְרוּ מַה הַגְשָׁמָה
 מִלֵּאָה אֵת כָּל הַגּוֹף אִף הַקֶּבֶץ מִלֵּא אֵת כָּל
 הָעוֹלָם. וְכֵן מ"ש בְּמִלְּמִד הַתְּקוּנָה הַגִּיל כְּנַשְׁמַתָּא
 כִּי וְלִית אֲזֵר פְּנֵי מִינָה. וְשֵׁם בְּת"ע כָכָל אֲזֵר
 אִיבָה הוּי"ה וְכו' לִית אֲתֵר פְּנֵי מִינָה כְּנַשְׁמַתָּא
 דְּאֶשְׁתַּכַּחַת כָכָל אֲזֵר וְאֲזֵר דְּגּוּפָא. אִין עֲנִין מִלּוֹ
 הַקֶּבֶץ אֵת הָעוֹלָם כְּעִנֵּין מִלּוֹ הַגְשָׁמָה אֵת הַגּוֹף
 שַׁע"ז גַּם הַגּוֹף יִשְׁנוּ לְעֲנָמוּ חוּץ צִנְיָה. רַק
 שְׁמַחְפֶּשֶׁט צִנְיָמִית כָּל פְּרָטִי תִּלְקִי וּמִקִּיּוּמוֹ.
 שְׁהִרִי גַם בְּנֵאֻת הַגְשָׁמָה מִהַגּוֹף אִין הַגּוֹף מִתְבַּטֵּל
 עִי"ז מִמִּצִּיאוֹת. אֲזַל אֲדוֹן כָּל ית"ש הוּא מִלֵּא
 אֵת כָּל הָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִי וְאִיכֵס חוֹצֵצִים חִלְיָה
 נַגְדוּ יתב' כָּלל בְּאֻמָּת. וְאִין עוֹד מִלְּבָדוּ ית' מִמַּשׁ
 שׁוֹם דְּדֵר כָּלל כָּלל הָעוֹלָמוֹת. מִהַעֲלִין שְׁבַעֲלִינֵי
 עַד הַחֲהוֹם הַתַּחְתּוֹן שְׁבַחֲהוּמוֹת הָאֲרֶץ. עַד
 שְׁחֹכֶל לִוְיָהּ שְׁאִין כֹּהֵן שׁוֹם נִבְרָא וְעוֹלָם כָּלל
 רַק הַכָּל מִלֵּא עֲזָמוֹת אֲחֵדוֹתוֹ הַפְּשׁוּט ית"ש. וְעַ
 דְּרוּקָה בְּסוֹף שׁוֹרֵשׁ קְדוּשַׁת הַיְחוד ז"ל הַבּוֹרָא
 אִינוּ צָרִיךְ לְמִקְוִים וּמִכּוֹן כִּי הִיָּה קֹדֶם כָּל הַיּוֹת
 וְאִין קִירוֹת וְהַקּוֹרוֹת חוֹצֵצִין לְפָנָיו כִּי לֹא הִיָּה
 בּוֹרָא דְּנֵר שְׁהוּא מִזִּיק כְּנַגְדּוֹ.
פֶּרֶק ג' וְהוּא עֵינִי הַכְּתוּב (יִרְמִיָּה כ"ג) הֵלֵא
אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי
מִלֵּא. וְיִוְמָהּ מִפְּרוֹשׁ כְּשִׁמְעָה תּוֹרָה וְיִדְעָה הַיּוֹם
וְגו' כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים בְּשֵׁמִי מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ
מִתַּחַת אִין עוֹד. וְכֵן אֵתָּה הָרָחַל לִרְעַת כִּי ה'
הוּא הָאֱלֹקִי אִין עוֹד מִלְּבָדוּ. וְהוּא מִמַּשׁ כְּשִׁמְעָנוּ
שְׁאִין עוֹד מִלְּבָדוּ יתב' כָּלל כְּשׁוֹם בְּחִי' וְנִקְדָּה
פְּרָטִית שְׁכָל הָעוֹלָמוֹת עֲלִינִים וְתַחְתּוּנִים
וְהַנִּבְרִיּוֹת כּוֹלֵם. רַק עֲזָמוֹת אֲחֵדוֹתוֹ הַפְּשׁוּט

ית"ש לַבַּד. וְהוּא פְּנִימִי' אֲמַרְס ז"ל בְּדִבְרֵי דְבֵה
 פ"ב ד"א כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים וְכו' יתרו נִתְּנָמַשׁ
 וְכו' רַחֵב וְכו' מַשֶּׁה שְׁמֵהוּ אִף בְּחִלְלוֹ שֶׁל עוֹלָם.
 שֶׁכִּי ה' כִּי בִי בִי בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת
 אִין עוֹד. מִהוּ אִין עוֹד אֲפִי בְּחִלְלוֹ שֶׁל עוֹלָם.
 וְזֶה ג"כ כָּלל מִלְּמִד ז"ל שְׁהוּא יתב' מִקִּיּוּמוֹ
 שֶׁל עוֹלָם וְאִין הָעוֹלָם מִקִּיּוּמוֹ. הִיּוֹנוּ שְׁאִף כָּל
 הַמִּקְוִימוֹ שְׁמוֹרֵגִשׁ לְחוּשׁ בְּמִצִּיאוֹ אִין הַמִּקְוִימוֹת
 מִקְוִימוֹת עֲזָמִים. אֲזַל הוּא ית"ש הוּא הַמִּקְוִים שֶׁל
 כָּל הַמִּקְוִימוֹת. שְׁמַרְדּוּ יתב' נַחֲשִׁים כּוֹלֵם כָּאֵל
 אִיכֵס בְּמִצִּיאוֹת כָּלל גַּם עֵתָּה קְדוּשַׁת הַנִּבְרִיָּה:
אֲמַנָם כִּבְדֵּי הַקְּדָמִי בְּתַחֲלַת דְּבָרֵינוּ. שְׁהַמִּשְׁלִי
 דְּבָרֵיהֶם ז"ל בְּתַחֲלִי אֵשׁ. שִׁיחָא זִהִיר
 מֵאֵד בְּתַחֲלָתָן שְׁלֹא לִיכְנֵם לְהַתְּבונֵן וּלְחַקּוֹר יוֹתֵר
 מֵאֵד. דְּבָרֵיהֶם שְׁאִין הַרְשׁוֹת נַחוּמָה לְהַתְּבונֵן
 הַרְבֵּה וְיִכּוֹס ח"ו. וְכִיָּה זֶה הַעֲנִין הַנּוֹרָא. אִין
 הַדְּבָר אֲמֹר אֲלֵא לְחַכֵּם וּמִבֵּין מִדְּעָתוֹ פְּנִימִיּוֹת
 הַעֲנִין בְּשִׁיעוּרָא לְכָל לַבַּד בְּרִיאוֹת וְכו'. לְהַלְבִּיב
 כִּזְהָרָה לְבֹו לְעֻזָּתָהּ הַתַּפְּלִי. אֲבָל דְּבֵהתְּבונָנוּ
 כִּזְהָרָה הוּא סְכִינָה עֲזוּמָה. וְעִי"ז נִאֲמַר בְּסִי' וְאֵם
 רַךְ לִבִּי שׁוֹב לְמִקְוִים כְּשֵׁם"ל פ"ב וְכִמ"ש אִי"ה
 לְהֵלֶן פֶּרֶק ו'. וְבְּאֻמָּת הִיּוֹת מוֹנֵעַ עֲזָמֵי מִלְּדָבָר
 בְּעִנֵּין זֶה כָּלל כִּי הָרִאשׁוֹנִי ז"ל הַסְּחִירוֹ הַעֲנִין
 מֵאֵד כְּמוֹ שְׁתִּירָא דְּבָרֵי קְדוּשָׁה ה' הַרּוּקָה ז"ל
 הוֹבָא לְעִיל שְׁלֹא דִּיבֵר כִּזְהָרָה רַק בְּרָמָה. כִּי בְּאֻמָּה
 אֵת אֵל רּוּחַם וְכִסּוֹ דְּבָר. אֲבָל שְׁבַח וְרִאשִׁי.
 שֶׁכִּי הִיָּה יִפֶּה לֵהֶם לְפִי דּוֹרוּתֵיהֶם. אֲזַל עֵתָּה
 הֵן יִמִּים רַבִּים לֵלֵא מוֹרָה. וְכָל דֶּרֶךְ אִיִּשׁ יִשָּׁר
 בְּעִינְיָוִלְהוֹךְ אֲחֵרֵי נְטִייתָ שְׁכָל. וְכָל יִשָּׁר וְנַחֲשָׁבוּ
 לֵב הָאֲדָם מִלֵּא רַק לְעוֹף בְּתַחֲשַׁנְתּוֹ אֵל כָּל אֲשֶׁר
 יִעֲנוּ שְׁכָל. וְהָעוֹלָה עַל כּוֹלֵם. שְׁזֵה תּוֹרַת כָּל
 הָאֲדָם וְנַעֲשֶׂה מִשָּׁל גַּם צִפִּי כְּסִילִים. לֵאמֹר הֵלֵא
 כָּל מִקְוִים וְכָל דְּבָר הוּא אֲלֻקִּים גְּמוּר. וְעִיכֵם
 וְלֵכֶם כָּל הַיָּמִים לְהַעֲמִיק וּלְעִיין כִּזְהָרָה. עַד שֶׁם

שער ג

נערים מנוערים ממשכא להו לביהו לקבוע כל מעשיהם והנהגתם בזה לפי שכלם זה. וכמה זכירות יתירה צריך האדם להזהר בזה ולשמור את נפשו מאד במשמרת למשמרת. שאם ח"ו יקחנו לבנו לקבוע לנו מחשבה זו להסתיר לעצמנו ולהנהיג גם במעשה לפי המחשבה זו. הלא יוכל להולך מזה ח"ו הריסת כמה יסודות התורה ר"ל. ובגלל יוכל להלכך ח"ו גרשת היצר שיראה לו היתרא עפי' מחשבה זו דרך משל להרהר בד"ת בשאט נפש אף במקומו המנוכר, אחר שיוקבע אלנו תחלה שהכל חלקות גמור. ור"ל הפליגו בזה מאד וכרתוהו ברות קדש מהיות לו חלק לעה"ב ר"ל. כמ"ש (ברכו כ"ד ב') שנכלל כי דבר ה' בזה הוא גם המהרהר ד"ת במחשבות המנוגפים. וממילא נשמע סיפ' דהאי קרא הכרת תכרת וכו' ופירשוהו ז"ל צפ' חלק (נ') ע"כ) הכרת צע"הו תכרת לעה"ב. ועוד כמה טעיות שיוכל לנא' ח"ו אם היה נקבע בהנהגה במעשה עפי' זה הדרך. וזה שהביאנו להכנס לדבר בזה הענין ולהזהיר ולהרחיק מטעות שיוכל להולך מזה ח"ו. ולהבין על צוריו כל מה שרמזו לו רז"ל בזה. והגם ככל דרכיה' הישרים. ועת לעשות :

פרק ד ולהשב הדבר על מכונו. נבאר מאמר קדישין רז"ל שמבאר צע"ה לוקח מהתקונים צ"מ. שהוא ית"ש ממלא כל עלמין בהשוואה גמורה. והרי מצינו שגם בעולמו העליוני כל עולם חלוק ומסור ומחבירו בבחי' שונים. נענין התחצרותו ית' אליהם. וכמ"ש בהקדמ' התקוני' דעשר ספ' דלצינו מלכא דהון איכו וגרמי' חד בהון איטון וחייהון חד בהון מה דלאו הכי צע"ה דנדיא דלאו איטון ואיכו חד וכו'. וע' צע"ה שער השתלשלות הי"ם בריש סדר האצילות בקיצור כתב שא"ם ב"ה בבחי'

משגברא

אחד כו' הכי איזו מלגאו דגופא אלל זי' לית
 דכל עלמין כמו מלצר דכל
 עלמין לא אשחתי כו' :

פרק ה אבל ע"ז הן גבורותיו ונוראותיו
 ית"ש. שאעפ"כ נמצא כביכול
 כבודו ית' שיוכל להמציא ענין מציאות עולמות
 וכחות וזכריות נבראים ומחודשים. נצח' שונים
 ועינים מוחלקים. וחילוקי מקומות שונים.
 מקומות קדושים וטהורים. ולהיפך טמאים
 ומטונפים והוא הנצח' אשר מזדני. היינו
 שהשגתו אינה משגת בחוש רק ענין מציאותם
 כמו שהם נראים. שעפ"י זאת הנצח' נבנו כל
 סדרי חיוז הנהגותיו שנצטוונו מפיו יתברך חק
 ולא יעבור. ומזד זאת הנצח' הוא שדומהו
 רז"ל. כביכול כענין הגשמה אל הגוף וכמ"ש
 בזהר שהוא ית' הוא נשמתו דכל עלמין. שבו
 נצאדם לא נראה בחוש רק הגוף והגשמה אף
 שהיא מלאה את כל הגוף. הוא נצח' הסתר
 לעיני בשר ונגלית לעיני שכל. כן כפי השגותיו
 הנגלית. נראה מציאות העולמות והזכריות כולם.
 וזהו ית' מתפשט ומסתתר כביכול בפנימות
 כולם להחיותם ולקיימם. כענין הנש' שמתפשטת
 ומסתתרת בפנימות כל פרטי חלקי אברי הגוף
 להחיותו. וכל השמות והכנויים והמחזרים
 והמדות עליו ית' שנוצרו במו"ק. כולם מדברי
 מזד זאת הנצח' כפי שהוא מזדני וסדרי חיוז
 הנהגותיו. שהוא מזד התחדותו ית' אל
 העולמות שמצד ועל ידיהם נמשך כל השינויים של
 פרטי סדרי ההנהגה כולם כמ"ל בשער ז' :

ו"ש בקדמת התיקונים הנ"ל דע"ם דאצילות
 מלכא בזהו איזו וגרמי' חד בזהו איזו
 וחיותו חד בזהו. מה דלאו הכי בע"ם דבריאה
 דלאו איזו ואיזו חד לאו איזו וגרמי' חד ועלת
 על כולם הוא נחית בעשר ספיר' דאצילות ונחיד
 בע"ם

משנברא העולם. ר"ל אף שכבר נבראו העולמות
 נרצו הפשוט ית'. עכ"ז אין שום שינוי והתחדשו'
 ח"ו ולא שום חליצה מחמתם בעצמות אחדות
 הפשוט. והוא הוא גם עתה נקודם הנריאה
 שהי' הכל מלא עצמות אים זיה גם במקום
 שעומדים העולמות עתה. ולכן תשית לדברי
 קדוש ה' רבינו שמואל אביו של הקדוש ר"י חסיד
 נשיר היחוד שח"נר. יחד יוס' ב' אין קצה כו'
 ואין חיד מנדיל ביומתי כו' ע"ש. וביחוד יוס'
 ג' סובב את הכל ומלא את כל. וזכריות הכל
 אחת בכל כו' ע"ש עוד בזה:

ו"ש רז"ל בזהבדים שדימו התחדותו יתברך
 להעולמות. להתחדות הגשמה להגוף. מה
 הנפש טהורה בגוף אף הקב"ה טהור בעולמו (ו"ר)
 סוף פ"ד) ר"ל כענין הגשמה אף שמתפשט בכל
 פרטי אברי האדם. הנקיים וגם המלאים לכלוך
 טיפות חומר. ועכ"ז אינם חוצצים כלל לענין
 טהרתם ונקדושתם וטהרתם עומדת. כן הענין.
 אם שהוא ית' ממלא את כל. וכל המקומות.
 מקומות הטהורים והמקודשים ואשר אינם
 טהורים. אעפ"כ אינם חוצצים כלל ולא גורמים
 שום שינוי חליצה לקדושת טהרת עצמותו ואחדותו
 הפשוט ית'. ח"ש (מלאכי

ג) אלה ה' לא שנית. *) ולפי מה שכתב
 וכו' ש במו"ח דף פ"ח סוף ח"ה להלן ענין
 ע"ד וכל ישראל דקבילו מניה הפילוק בענין ה' שמות
 אורייתא אינון עבדין ל' ה"ה וחלקים. שהם
 אחד זה ובכל אחונו ושמחן חלקים פירושו מורה
 קדישין דילי ובכל משריין על הנצח' אשר מלדו.
 עלאין ותתאין דאחזריא וס' העולם הרי"ה ית'
 זהו ובכל בריין עלאין מורה על הנצח' שאלדו
 ותתאין. ולעילא מכלהו ית'. לזאת אמר אלה ה'
 אחד ולתתא מכלהו ומלגאו לא שחתי בכל אחד
 דכלהו ומלצר דכלהו איזו כו' שינויים אינון נמצא

השגתנו שוראי יש חילוק ושינוי מקומו. שצמקומו הטעורים מותרים וגם חייבים אהחנו לדבר או להרהר ד"ת. וצמקומו המוטופים נאשרנו בהם אף ההרהור ד"ת. וכן כל עניני וסדרי חיצו הנהגותינו שגטונו מפיו יתב' בתוה"ק. וכלתי זאת הצחי' שמצדנו אין מקום לחורה ומצות כלל. ואף שבאמת שמצדו יתב' המשיג עצמותו הוא מלא את כל בהשוואה גמורה בלא שום חציצה ולא שום חילוק ושינוי מקומות כלל. רק הכל אחדות פשוט כקודם הנריאה ממש. אבל אין אהחנו יכולים וגם לא הורשינו ליכנס כלל להבחון בינה בזה הענין הטורא. לידע ולהשיג איך אדון יחיד ב"ה מלא את כל וכל המקומות באחדות פשוט ושינוי גמור. חלילי וחלילה. וכמ"ש הרוקח ז"ל בשרש קדושת היחוד ז"ל הק' בצופלא מן אל תחקיר כו'. ז"ש בריש ברייתא דס' יצירה השב היוצר על מוכנו הוא היוצר כל כו'. ובברייתא אחרת ואש רן לבך שוב למקום שלכך נאמר והחיות רצו ושוב. פי' כשתחשוב בלבך על בורא עולם מה הוא ואיך חנייתו בכל מקום וועשיו. בלום פ"ך מלדבר ולבך מלהרהר הסר המחשבה מלבך. ואש רן לבך למחשבה זאת חושה ומהר ואל תהרהר ושוב ליחוד מקומו של עולם לעבודתו וליראתו וכו'. ועלדבר זה נכרת ברית שלא לחשוב באלקותו שאין כל החכמים יכולין לידע עכ"ל. וע"ש באורך. וכל לבאות המוני מעלה שואלץ איה מקו"ם כבודו. שאין יכולין להשיג מהות ענין צחי' מקומו של עולם הכל. והוא מאמר ז"ל צ"י אין דורשין (ר"ג ב') דמדאמרי ברוך כבוד ה' ממקומו מכלל דמקומו ליכא דירעלי. ומשרעי' בקשה נפשו להשיג הענין באמרו הראני נא את כבודך הייט צחי' מקום כבודו הכל. ולא יתכן לו. ורק הוא לבדו יתב' המשיג עצמותו הוא

נע"ם דבריהם ובעשר כחות דמלאכייא ובעשר גלגלי דרקיעא. ולא אשתני בכל אחר. רמז לב' הצחי' הכל כמבואר. ובצ"ר פ"ד אמרו כשהוא רוצה הלא את השמים ואת הארץ אני מלא. וכשהוא רוצה הים מדבר עם משה מנין שניצדי הארון. ארצב"א פעמים שאין העולם ומלואו מחזיקים כבוד אלקותו פעמים שהוא מדבר עם האדם מנין שערות ראשו כו'. וכ"ה בשמו' רבה פ"ג. רמז ג"כ לאלו ב' הצחי' כמבואר למצין: ולבן נקרא הוא יתברך בכל דברי רז"ל בשם הקדוש ברוך הוא. כי כללו בזה השם הנכבד. אלו הב' צחי' יחד. כי קדוש פירושו מוגדל ונעלה. והוא כפי אשר נוצדו יתברך שהוא באמת מופרש ומוגדל ומואד נעלה מכל עניני החילוקים ושינויים חלילה. רק הכל מלא אחדות גמור לבד בהשוואה גמורה. ומרומם מעל כל צרכה ותהלה ואיננו נריך להחברך ח"ו. ועיין חקונים ת"ע ק"ל סוף ע"א. וגם לא שייך כלל לפי זאת הצחי' שום ענין תוספת ורצוי ברכה. כיון שהכל אחדות פשוט לבד כקודם הנריאה. וכמ"ש (ישעיה מ') ואני תדמיוני ואשזה יאמר קדוש. שזה הכתוב נאמר על עצמו' אחדותו יתב' כידוע ברע"מ וחקונים. ומצד צחי' השגתו מציאות הכחות והעולמות. הוא נקרא ברוך כביכול. מנצ' התחדותו יתב' אליהם. כי הם הצריכים לענין התוספת ורצוי ברכה ושפע ע"י מעשי האדם הרצויים כמש"ל בשער ב'. וזהו הקדוש ברוך הוא. ר"ל שהוא מצדו יתב' קדוש והוא הוא עצמו נקרא ברוך כביכול מצדו והכל אחד. וע"ז הצחי' שמצדו הוא שגמורו המקראות. אל עליון. יושב בשמים. והרבה כיוצא: פרק ו' והנה כל יסודי תורה הקדושה בכל האזהרות והמצות כולם עשה ול"ת. כולם הולכים ע"פי זאת הצחי' שמצד

כאמרי רק מזדבחי הקו. ועי' צריש ס' אונרות חיים. ומודעת שכל דברי הארז"ל ננסמרות משל הם. ופנימיות ענין הצמזם והקו. הכוונה על אלו הב' צחי' הנ"ל שהן צמזם צחי' א' וענין א' לגמרי. כי ביאור מלת צמזם כאן אינו לשון סילוק והעחק ממקום למקום להסתכסם ולהסתבך עמנו אל עצמו כניכול להמציא מקרי פנוי ח"ו. אלא כענין שאמרו צב"ר ס"פ מ"ה וצמזמה פניה ולא ראתה העלך. ובאיכה רצתי צריש א"ב דאני הנצר הלכה וצמזמה פניה אחר העמוד. שפירשו שם לשון הסתר וכיסוי (עיין צערוך ערך צמזם). כן כאן מלת צמזם היינו הסתר וכיסוי. והכוונה. שאחדותו ית"ש צצחי' עצמותו הממלא כל עלמין בהשואה גמורה מכנים אהנו בשם צמזם. מחמת שאחדותו ית"ש הממלא כל עלמין הוא מצומצם ומוסתר מהשגתנו. וכענין אכן אחת אל מסתתר (ישעיה מ"ה). והשגתנו מה שאהנו משיגים מציאת השתלשלות עולמות זה למעלה מזה צצחי' שונים. מכנים אהנו בשם קו שהוא כעין קו המשתלשל. וי"ש הארז"ל שמזד הצמזם היינו מזד עצמות אחדותו ית"ש בהעולמות המלא אחת כל. אשר אף שמתחתו הוא מצומצם ומוסתר. אבל צצחי' עצמותו לא יצדק ענין מעלה ומטה. רק מזד הקו היינו מזד השגתנו שאהנו מזדנו משיגים סדר העולמות דרך השתלשלות כעין קו. יצדק מזדנו מעלה ומטה. (ואף גם זאת שמזד הצמזם. היינו אף שהוא ית"ש צמזם והסתיר מהשגתנו אור עצמות אחדותו הממלא כל. עכ"ז לא יצדק בו מעלה ומטה אף מזד השגתינו אם היינו משיגים הסתר שיה בהשואה גמורה בכל המקומות כענין עיגול המקיף שלא יצדק בו ענין מעלה ומטה וחילוק מקום. אך מזד הקו היינו שמאחר שגזרה רצונו יתצרך

שגם

הוא היודע עצמות מהות זה הענין המופלא ומכוסה. והנסמרות לה' אלקינו. ואהנו אין רש"ן להתבונן אלא צמה שהורשינו והנגלות לנו להשגתנו. והוא צצחי' שמזדנו שנקרא הוא ית"ש צצחי' סובב כל עלמין. מחמת שעכ"ז צמזם צרצונו הפשוט כבודו ית"ש. שיחראה לעין ההשגה מציאת עולמות וכחות וצדיות נצראים מחודשים. ולזאת חייבים אהנו לידע ולקבוע בלבנו אמונה אומן בל תמוט. שמזדנו ודאי שיש חילוק מקומות וענינים שוני' לענין דינא והלכתי רצתי כוש"ל. כי היא פנת יסוד האמונה ועיקר שורש התוד' והמלות כולם: והוא ג"כ א' מהטעמים. שאחר יחוס פסוק ראשון דק"ש אומרים בשכמל"ו. והוא כוש"ש להלן צפ' י"א שענין יחוד פ' ראשון צצציות אחד. היינו לכיון שארץ יחיד צ"ה הוא אחד בכל העולמות והצדיות כולם אחדות פשוט כמשמעו וכולם נחשבים לאין ואין עוד מלבדו יתצרך לגמרי. ושלא נגא להתבונן חלילה על מהות הענין איך ומה. לזאת אהנו אומרים אח"ז צרוך שכמל"ו שיתבאר שם שהכוונה הוא על צצחי' שמזד השגתנו שמתראה מציאות עולמות וצדיות מחודשים צרצונו יתצרך הצדיות להסתברך מאלו. והוא המולך עליהם. זהו צרוך שם כבוד מלכותו וכו'. (וזהו הענין שפסוק ראשון נקרא צוהר יחודא עלאה. ופסוק בשכמל"ו נקרא יחודא תתאה. והוא מבואר): פרק ז' ואלו הב' צחי' הנ"ל שמזדו יתצרך ומזדנו. הן הן עלמין ענין הצמזם והקו הנזכר צצציות הארז"ל. ואשר מבואר שם שמזד הצמזם לא יצדק בו שום שינוי וחילוק מקום מעלה ומטה פנים ואחור. רק השואה גמורה אחתה. וכל עניני השינויים וחילוק המקומות וכל השמות וכנויים. כולם

שער ג

והקליפות בשפל המדרגות התחתונים. ונראה ומתדמה כאלו ח"ו הוא חלל פנוי מאור אחדות עצמותו ית"ש. ואין אנתוני משיגים רק רשימה דקה מועטת ואור מועט כעין קו דרך משל עד שבהגיעו דרך סדר ההדרגות והמסכים הרבים אל הכחות תחתוני התחתונים כחות הטומאה והרע. אין התגלות אורו יתב' ניכר כלל להשגתו. ח"ש שם שהקו האור לא הגיע עד קצה התחתון ולא נדבק בתחתיתו וע"ז ימצא בחי' מעלה ומטה כו' ע"ש. והוא מבואר למזין. והצמטוהקו הכל אי' וענין אי'. ור"ל עס כי ודאי שגם במקום כל העולמות והברואי' הכל מלא גם עתה רק עצמותו ית"ש לבד כקודם הבריאה אמנם הוא בבחי' צמטו היינו בבחי' הסתר לבד מופלא ומכוסה מהשגתו. כדי שעי' זה הצמטו וההסתר תהא כל השגתו אחת העולמות דרך השתלשלות. והמשכת התגלות אורו יתב' בהם בסדר ההדרגה לבד כעין קו דרך משל כנ"ל ח"ש שם בשער עיגולים ויושר ענף ב' שהקו חוט האור לא נמשך ונחפשת תיכף עד למטה אלא לאט לאט. ר"ל דרך הדרגות רבות מאד בשיעור מדוקדק כפי הצורך להשגתו ענין העולמות וסדר הדרגתם. והמזין יבין עפ"י מדעתו כל שורש הענין המבואר שם. כי איא לפרט ולהסביר היטב כל דבריו ז"ל שם: פרק ח ולבן נאסר החקירה והתנוונות במכות ענין הצמטו כמ"ש האר"ל. כמ"ל שלא הורשינו להתבונן כלל לידע ולהשיג מהות ענין מקומו של עולם איך שהכל מלא רק אחדותו הפשוט יתב'. ואין עוד מלבדו כלל לגמרי מזדו יתב'. והאמת שהוא בכלל שאלת וחקירת מה לפנינו שלמדוהו ז"ל (זר"פ אין דורשין) מכתוב מפורש כי שאל נא לימים ראשונים למן היום אשר ברא אלוקים

אדם

שגם אחר הצמטו וההסתר. אין ההסתר שזה להשגתו בכל המקומות בזה. ואנחנו משיג' השגות שוני' בחילוק בחי' פרטי' דרך השתלשלות כעין קו אור המאיר השגתו להשיג התגלות אורו יתב' בעולמות וכחות חלוקים. שכל עולם וכח היותר עליון ההתגלות אור האלקי בו יותר. וגם השגתו התגלות אורו יתב' בזה העולם. הוא ג"כ בבחי' ומדרגות שוני' במקומו חלוקים כמו שמונ' רז"ל עשר קדושות. וג' מחנות מקדושות. זו למעלה מזו בערך קדושתם. אז מזד קו אור השגתו התגלות אורו יתב'. הוא שידק בו מעלה ומטה. וכל חילוקי המקומות והבחי' שונים ופרטיהם המבוארים בדברי האר"ל. וכן ענין המקראות אל עליון. ואלקינו בשמים. יושב בשמים. והרבה כיוצא. שזמד השגתו ידק לומר שנימקום זה ניכר יותר גם אלגלו התגלות אור אלקותו ית"ש ממקום אחר שהתגלו' אורו יתב' הוא בבחי' הסתר מהשגתו. וכענין שאמר יעקב אבינו ע"ה בעמדו על מקו' המקדש כמו שקבלו רז"ל. אין זה כי אם בית אלקים. ר"ל שזה המקום מושג גם להשגת האדם שאין בו רק התגלות אור אלקותו יתב' לבד): וזהו ענין החלל ומקום פנוי שהזכיר ז"ל. ושכלל ענין הצמטו היה להתגלו' הכלים. היינו שגורה רגונו מטעם הכמוס אחר יתב'. להסתיר אור אחדות עצמותו יתב' בזה המקום שיעור עמידת העולמות והצדיות כולם הסתר עמוס. להמציא ע"ז ענין נפלא מה שיתראה ויושג מציאות עולמות וכחות אין מספר דרך הדרגה והשתלשלות. ולהאיר בהם התגלות אורו יתב' דק בשיעור ודקדוק עמוס ודרך מסכים אין קץ. ועד שיוכלו להמציא דרך השתלשלות ומסכים עצומים גם מקומות אשר אינם טהורים וכחות הטומאה והרע

ממזותיו יתב' כי מלא כה"כ. כמשי' (ירמיה כג) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אחרנו כי הלא את השמים ואת הארץ אני מלא. וכעין שאמר דוד המע"ה שויתי ה' לגדי תמיד. והוא ענין חילול השם הנאמר בכ"מ. ענין שפי' בזה' פסוק מחלליה וכו' שהוא לשון חלל ופניית מקום. כן הענין כאן שמראה ח"ו כאלו המקום שעומד בו הוא חלול פניו ממנו יתב' ואינו חושש מלעבור על מזותיו יתב'. וכעין זה מאמרם ז"ל (ספ"ק דקדושין) כל העובר עבירה בסתר כאלו דוחק רגלי השכינה. (ובזה יתישב מאי דקשיא טונא ובעיני כל חכם לב יפלא. מליץ התיר הארתי' לעצמו לדבר ולהזכיר כלל ענין המזמור. כיון שהסתנוגות בו אסורה. ולפמ"ש ענין המזמור. נאמת הענין טובא בכל מקום וזמן גם כזה העולם לשרירים אשר ה' קורא. לידע מציאות זה הענין הנורא מטעמים הנ"ל. וכן ברע"מ ותקונים וקדוש ה' רבינו שמואל בעל שיר היחוד הנ"ל והרומק ז"ל שהזכירו הענין ברמו למנן. הכל מאלו הטעמים הנזכר'. וכמוהו למנן ברומק שם בשורש קדושת היחוד ע"ש): אפגם הזהר מאד בנפשך. זכור ואל תשכח אשר נתבאר למעלה שאין הדבר אמור אלא לדעת הענין ידיעת הלב דרך כלל בשיעורא דלגא לנד. אבל לא לחקור ולהתבונן ח"ו במהות הענין. וגם להזהר מאד שלא יהא ממשבא לבא לקבוע כל סדר ההנהגה במעשה ע"פי זה הענין הנורא. כי צקל יוכל להולד מזה להסתנהג בכמה דברים גם נגד חוקי ויסודי תו"הק. ולא יעבור כחצי. וכמשי' וידעת היום והשנה אל לנגד כי ה' כו'. בשמים משעל וכו' אין עוד. אל לנגד דוקא היינו רק באונגמא דלגא ושיעורא דלגא לנד. וכעין שאמרנו בתפלה יכולן לנו למקום.

פרק ט

אדם וכו' ואי אחת שואל וכו'. והארתי' אשר הורשה והפליא לגלות סודות עמוקים ורמים כנר פי' הוא ז"ל שפנימיות כוונת הכתוב למן היום אשר ברא אלקים אדם וכו' הוא על עולם אדם קדמאה. וגם צענין ח"ק כתבשאלין אהנו רשאים לדבר ולחקור צענין עצמות פנימיותו. רק באורות היוצאי ממנו לבד. וגם זאת רק מאורות דס"ג שבו ואילך. ולא באורות ע"כ שבו. כ"ש שלא הורשינו להתבונן חלילה במהות ענין המזמור כפי אשר הוא מצדו יהנך. ורק צענין הקו היינו בהסתללות העולמות שכפי השגתנו. כזה הוא שהעמיק הרחיב הדבור. אבל צענין המזמור דבר בו צרעא ושוב ולא דיבר במהות ענינו בפרטות. וע' דריש ספר אורות חיים ד' ב' ריש ע"ג. ולא גילהו רק מציאותו דרך כלל לבד לחכם ומבין מדעתו. מטעם שדלוי ראוי להאדם הישר חכם לב לקבוע כל הימים בת"ת ומזות אשר נאמנה את אל רוחו. לידע מציאות זה הענין הנורא דרך כלל שאדון יחיד ית"ש מלא את כל ואין עוד מלגדו יתב'. להלביז מזה טובה קדושת מחשבתו לעבודת התפלה. לזיון לנו באימה ויראה ורחת למקום הוא מקומו של עולם. (ומקומו של עולם הוא כוונת ענין המזמור. והוא מבורך כנ"ל). כמאמרם ז"ל שהמחפלא צריך שיכוין לבו למקום. וכן אמרו וכשאתה מתפלל אל תעש וכו' אלא רחמים ותחנונים לפני המקום ב"ה. וכענין שאמר ר"א לתלמידיו (ברכות כ"ח ב') דעו לפני מי אתם מתפללים. וכן ביחוד פסוק ראשון דק"ש בתצית אהר ראוי להעבוד אחתי לבין קדושת מחשבתו שהוא ית"ש מצדו הוא אחד במשמעו גם בכל הכרואי כולם אחדות פשוט לנד בקידם הנריא' ובמ"ש אי"ה להלן. גם להיות ירא וחרד מזה מלעבור ח"ו על אחת

שער ב

פרק ט ומ"ש וידעת היום כח. כי ה' הוא האלקים. ההבדל שנין אלו ב' השמות הוא. ששם האלקים נאמר גם על איזה כח פריץ הנמשך ממנו יתב'. ושם הוי"ה נאמר על מקור הכחות כולם שנמשכים ממנו ית"ש. וכמו שאמרו ז"ל בב"ר שהזכיר אחר נמר כל מעשי בראשית שם מלא (היינו הוי"ה אלקים) על עולם מלא. ששם הוי"ה ב"ה הוא מקורא דכלא ב'. וזעת הנריאה נמשך בכל נאמר כח או כחות פרטים ממקורא דכלא להסת' ולהנר'או אותו הדבר וקיומו. לזאת לא נזכר בכל מע"ב רק שם אלקים לבד. ואחר שגמרו המשכת כל הכחות כפי שגזרה רבינו יתב' לצורך העולם. אז נאמר ביום עשות ה' אלקים שם מלא. וזהו וידעת היום והשבת אל לבדכ כי ה' הוא האלקים וכו'. היינו שלא לבין להשתעבד ולהתדבק בשום עבודה לאיזה כח או כחות פרטים אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת. רק לבין הכל לשם העם המיוחד הוי"ה ית"ש מקורא וכללא של כלל הכחות כולם שנמשכו ממנו. וזו היתה כל ענין העבדו"ז של דורות הראשונים מימי דוד הניש שאז התחילו בעול' ענין העבדו"ז כמ"ש אז הוחל לקרא בשם ה'. שהיו עובדים לכחות הכוכבים והמזלות כל א' לבוכב ומזל מיוחד שבירר לעצמו. לא שחשבו כל א' שאותו הכוכב הוא אליה שברא את כל. שהרי מעולם היה שומה צפיהם של העבדו"ז לקדמותו ית"ש אלהא דאלהין במשח"ל. וכן אמר מלאכי הנביא בתוכחתו לישראל כי מוזרח שמש ועד מזרח גדול שמי בגוים כו' כי גדול שמי בגוים אמר ה' צבאות אלה שתחלת טעות דוד אנוש היה. שחשבו בשבש דעתם כי רם ה' ועל השמים כבודו ואין כבודו להשגיח על ברואי זה העולם השפל. ולכן חשבו שהסיר הוא יתב'.

השגחתו מהם ומסרם לכחות הגלגלים והמזלות שהמה ינהיגו זה העולם כרצונם והיה נחשב אצלם חולין ואיסיר גמור וחופזה גדול נגדו ית' להתפלל לשמו הנכבד והנורא לבקש מאתו צרכיהם השפלים. לזאת השתעבדו עצמם וכינו כל עניני עבודתם ונקשתם לכחות הכוכבים והמזלות (ואופן עשייתם העבדו"ז. וחיבותם וקטורם אליה. ע' בתקן ס"ו). והיו יודעים ג"כ להשביע המלאכים הממונים על המזלות. לדעת טוב ורע ושיפיעול להם עי"ז טובות והנאות עה"ז מכחם שנחמנו עליו מאדון כל ית"ש. ומעטים יחידים סגלה היו שהכירו וידעו בזה. שאף שהוא ית"ש מגיבי לשבת. עכ"ז הוא משפילי לראות בשמים ובארץ. ומהם שהיו עובדים לחיות ועופות (כמ"ש מלכים ב' ס"ו י"ז) ג"כ כוונתם היה להתדבק עצמם עי"ז להכח והמזל העליון של אותה הנד'. שיפיע עליהם מכחו וממשלתו שנתמנה עליו מהבורא יתב'. וח"ש הנשים הארורות לירמיה ומן אז חדלנו לקטר למלכת השמים והסך לה נסכים חסרנו כל כו' (ירמיה מ"ד). ומהם שהיו משתעבדים ומזבחים ומקטרים לאי' אדם שראו שכה ממשלת מזלו גדול מאד. בחשנם שעי' השתעבדו ועבודתם אליו יעלה מזלם עם מזלו. ומהם אף שלא היתה כוונת עבודתם להשפעת הנאות עוה"י. אצל כוונתם היתה להשיג עי"ז איזה השגות שכלים שחמדו להם. כמו חכמת הקסמים וכיוצא איזה השגות. ומהם שהתדבקו לעבודת איזה אנשים כדי להמשיך השפעת אמונת אמן ועניני עתידות. וזהו הכל עבדו"ז גמורה. ובכלל לא יהיה לך אלהים אחרים כמ"ש הכל הרמזין ז"ל בפירושו על המורה שם. וע' לק"ת ס"פ נח בענין דור הפלגה:

ואפילו להשתעבד ולהתדבק באיזה עבודה לבחי

עבודת הקרבן. ודאי גם על זה שיך
האזהרה:

וזה"ל זונה לאלהים יתום בלתי לה' לבדו.
היינו שלא לבין ח"ו בשום עבודה וענין
לאיזה כח פרטי מכחות שקבע הבורא יתב' (כי
שם חלקים משותף לכל בעל כח פרטי שהי'
כידוע וכחש"ל). רק לבין לשם העצם המיוחד
לו יתב' לבד שפירשו מהיה הכל היינו כלל
ומקורא דכל הכחות בולם כנ"ל (זהו שמע
ישראל ה' חלקינו ה' אחד. ר"ל שכל הכחות
פרטים שנמשכים מהו' ב"ה הם מאוחדים
ונקבעים בבחי' יתב' כלל מקור אחדותו). והוא
מזד התחברותו יתב' עם העולמות ולפיכך בכל
מקום שנותה המורה על ענין הקרבות ביארה
בפי' לה' דוקא. ובאמרו ז"ל (סוף מנחות)
בא וראה מה כתיב בפי' קרבות שלא באמר
בהם לא אל ולא חלקים אלא לה' שלא ליתן
פ"פ לבעל הרין לחלוק. ועי' ז"ח בראשית ו'
ע"ד ו' ע"א וע"ב הענין יותר מזה:

פרק י ולפי דרכנו נענין הב' בחי' הכל
שמאד יתב' ונאדנו שנתבאר
יבואר עוד הפרש וחילוק שבין הב' שנות
ה' וחלקים. כי שם חלקים פי' בעל הכחות
כולם. וקצת ביאור ענינו עי' בריש שער א'.
וביותר ביאור ענין בעל הכחות. כי כל כח
מהתחתון שנתחתונים עד העליון שבעליונים
הנושבת קיומו וחיותו הוא עי' הכח שלמעלה
היינו שהוא נשמתו המתפשט בפנימיותו. וכידוע
בדברי הארז"ל שהואור ופנימיות נשמת כל כח
ועולם הוא עצמו החיוניות של הכח והעול' עליו.
וכן הולך ע"ז הסדר גבוה מעל גבוה. בין בכללות
הכחות. כי כללי כל הברוא' וכחות התחתונים
הם מהתנוונות הד' יסודות. ושרש הד' יסודות
הם מהד' מלאכים הנקראים ד' מוחות שכינה

שימנח

לנחי' ר"הק שגאיהם אדם נביא ובעל ר"הק.
גם זה נקרא ע"ז ממש. כמו שמצינו
בנבוכדנצר שהשתחוה לדניאל. ג"כ לא נבוכדנצר
שהחיקו לאלוה בורא כל. אלא שכיון בהשתחוימו
להשתעבד ולהתנדב לרוח הקדש שבו כח"ש
(דניאל ב') בארין מלכא נבוכדנצר נפל על אנפיה
ולדניאל סגיד ומנחה וניחחין וכו' מן קצט די
אלהבן הוא אה חלקין כי וגלה ריזן די יכלת
למגל רזא דנה. ושם (סי' ד') ועד אחרין על
קדמי דניאלכו ודי רוח חלקין קדישין בי וכו'.
ורז"ל אמרו (סנהדרין ז"ג א') הטעה שלא היה
דניאל בעת צווי ההשתחו' לללם שאמר דניאל
חתי' מהבא דלא לקיים בי פסילי אלהיהם
תשרפון. וכו' אמר ג"כ יחל דניאל מהבא
דלא לימרו קליי לאלהי' נבוכדנצר. ועי' ז"ח רות
ס' ע"ב. ובז"ר פ' צ"ו ובתנחומא ר"פ ויחי וכן
אתה מוצא בדניאל וכו' מה כתיב בארין מלכא
נבוכדנצר וכו' ומנחה וניחחין אמר לבשכא לי'
אכל דניאל לא קיבלתמה שכסם שנפרעין מעובדי
עי' כך נפרעין מהע"ז עצמה. וכן אמרו
שם זה הטע' גם על יעקב אבינו ע"ה שלא רצה
ליקרב במזרים. הרי שקראו"ל ענין זה ע"ז.
אף שהכוונה היתה לרוח חלקין קדישין דני'.
וי"ל עפ"ז הכתוב לא יהיה לך אלהים אחר'
על פני. ר"ל שלא לבין ח"ו בשום דבר לאיזה
בחי' וכן פרטי אפי' אם יהיה אותו הכח
בחי' פני היינו אפי' לפרט רוח"ק שגאיהם אדם
או פרט בחי' הקדושה שגאיהם כח עליון שבעליוני'
וכענין מאמרו ז"ל (ר"ה כ"ד ב') על לא העשון
חמי אפי' דמות שנוי המשמש לפני במרום כגון
אופנים ושרפים וחיות הקדש. ועם כי עיקר
אזהרת הכתוב על כל הע"ז הנ"ל היינו
בד' עבודות דוקא אמנם עתה שעבודת
התפלה בהשתעבדות כוונת הלל הוא נמקים

שמיננס א' ר' ג' מ'ן. והד' מלאכים אלו שרשם
מד' חיות המרכבה שהם כללי כל שרשי נפשות
כל הנרואי התחתונים. שכל האלפי רבוי מיני
החיות שרש נפשותם משתלשל מן פני אר"י
שנמרכבה. ונפשות כל מיני הנפשות משתלשלי
מפני שור. ושל כל מיני העופות מפני נשר. וכמ"ס
גזוקר פנחס ר"מ ע"ב רזא דקרננין כו' פני
שור התפשט לנעירי רוחא מני' וכו' ע"ש. ולכן
נכל א' מולך עליהם אותו המין שגורתו ושמו הוא
לנורה ושם הפנים שנמרכבה כמ"ס ז"ל (חגיגה
י"ג א') (ונפשות רבה פכ"ג) אר"י מלך בחיות
וכו'. ונפש האדם הוא מפני אדם. לכן האדם
מהגאה על כולם. כי כן עיקרם וכללם של כל
הד' פני המרכבה הוא פני אדם כמ"ס ומתוכה
דמות חרבע חיות וזה מראיהן דמות אדם להנה.
ועי' גזה גזוקר יתרו פ' ע"ב אדם כליל כללו
וכו'. ונפ' חזריע מ"ח סוף ע"א כתיב ודמות
פניהם וכו'. ונפ' במדבר קי"ח ב' ודמות פניהם
וכו'. ועי' ז"ח יתרו במעשה מרכבה ליב ע"ג ו"ג
ריש ע"א. (ושרש שרשו של האדם הוא מאדם
שעל הכסא כנ"ל בשער א' פ"ו) ושרש וחיותם
של הד' חיות הוא מהעולם שעליהם. וכן עד
לעילא ולעילא. ועי' גזוקר יתרו פ"ב ב' תאנא
גדא עלאה ארבע חיוון אית דאינהו לנו וכו'
ואינן קדמאי עתיקין דעתיקא קדישא כו' תאנא
כגוונא דלעילא אית לתתא מנייהו וכן נכללו
עלמין כללו אחידן דא גדא דא גדא. וברע"מ
ואית חיוון דסחרן לכורסייא דנריאה כו' ואית
חיוון דינירה כו' ואית ד' חיוון דארבע יסודות
וכו'. ועי' ע"ח שער קיצור אג"ע ספ"ח. ושם
בסיף השער נענין כחות נפש האדם ע"ש. ושרש
כל השרשים דלהון הוא מד' לחיות שם הוי"ה
ג"ה וכן השרשין קדמאין רזא דמהימנותא אבהן
דכלהו עלמין הנזכר גזוקר וארא כ"ג סוף ע"ב :

ובן פרטי הכחות והמינים כולם. לכל א' יש
שרש ושרש לשרש למעלה מעלה. כמאמר
ז"ל (ג"ר פ"י) אין לך כל עצב ועצב שאין לו
מזל ברכיע שמכה אותו ואומר לו גדל שנאמר
הידעת חקות שמים וכו'. ועי' גזוקר תרומה קנ"א
ב' ונפ' קדושים פ"ו א' הענין באורך קצת. כי
אותו הכוכב והמזל הוא פנימיות נפשו וחיותו
ושרשו של אותו הכחות שממנו מקבל כח הנמיחה
שהיא נפשו כידוע. ושרש ונפש אותו הכוכב
והמזל הוא המלאך הממונה עליו שממנו מקבל
הכוכב כח הנמיחה להנמיח ולגדל אותו הכחות
כמ"ס גזוקר תרומה הנ"ל ועל ההוא כוכבא
ממנא חד וכו'. ושרש ונפש המלאך הוא מהכח
והעולם שעליו. ולכן משביעין את המלאכים
בשמות. כי אותו השם הוא נפשו וחיותו ונהורא
דילי של אותו המלאך בהעולם והכח שעליו
שמאירו ומקיימו. ועי' גזוקר בלק ר"ח א' כל אין
מלאכין קדישין דלעילא לא קיימין ולא יכלין
למיקסר בנהורא עלאה דגהר לון קיימין לון ואי
פסק מנייהו נהורא דלעילא לא יכלין למיקסר. ועי' ע"ח
שער ציור עולמות אג"ע בהקדמת הרצ"ו ושם
סוף פ"א ונשער השמו' פ"ו שהמלאכי' הם בחי'
כלים והשמו' הם העצמות שלהם ופנימיו' נשמתם.
ולכן הוא פועל בו ומנהיגו לכל אשר יטהו כנשמה
שמנהגת הנוף. וכן ע"הד עד לעילא ולעילא :
ובן נענין הנשמו' שנכל עולם. כל נשמה שרשה
ומקור חיותה הוא מנחי' הנשמה של
העולם שעליה שהיא נעשית ונקרחת אלה
נשמה לנשמה. וכן כולם :

והוא ית"ש הוא האלקים נצל הכחות כולם.
שהוא נשמת וחיות ושרש השרשים של
הכחות כולם. כמ"ס ואחת מחיה את כולם. כל
רגע ממש. ולכן נקרא הוא יתב' נשמתא דכל
נשמתין ועקרא ושרשא דכל עלמין :

פרק יא

שדך מכל חס היה
רואה מי להניס עניני
המוחסים הנשמים.
היה נדיך לקטר להם
להשמישם לשמע און
שיטנם צמיאות.
והענינים הכרוכים
שתלה הי' נדיך להניס
ענינם לשמע און.
עמה דאום נפוש
לחוסם ונפלאות
השגתם :

ורו ענין ופי' של שם חלקים בעל הכחות
כולם. אבל עכ"ל לפי פירושו וענינו של
זה השם משמע שיש במציאות נגזר גם עולמי
וכחות מחודשים מרצו הפשוט יתנך שלמלך
כבודו והניח מקום כביכול למציאות כחות
ועולמות. אלא שהוא יתנך הוא נשמת
ומקור שרש כח חיותם שמקבלים מאחו ית'
שמחפזט ומסתתר בתוכם כביכול. כענין
התפשטות הנשמה בגוף האדם. שאף שהיא
מחפזטת בכל חלק ונקודה פרטית שבו. עכ"ל
לא נוכל לומר שהגוף מתבטל נגדה כאלו אינו
במציאות כלל. וכן בכל כח ועולם עליון שמחפזט
בכל עצמות הכח והעולם שמתחיו. עכ"ל גם
הכח והעולם המתחון ישנו במציאות. והוא
כפי אשר מדרנו נענין השגתו כמש"ל. אבל
שם העצם הו"ה ב"ה מורה על הנחי' והענין
כפי אשר הוא מדרו יתנך שנתבאר למעלה
(ואף שגם שם הו"ה ב"ה נקרא ג"כ מדר
התחברותו ית' נרצו להעולמות. כי עצמות
אדון יחיד אינם ב"ה נחתי' היותו מופשט
מהעולמות לא אחרתיו נשום שם כלל. אעפ"כ
העולמות המה בטלים ומבוטלים במציאות נגדו
יתנך מדר זה השם הנכבד. והוא מעין הנחי'
כפי אשר מדרו יתנך). ולכן נקרא שם העצם
שם המיוחד ב"ה :

חיה

פרק יא והענין כידוע נזכר שהוא ית'
ודבורו חד. וכל דבורו מאמר
של הקב"ה נמנעה בראשית מאמר ויהי. הוא
הנפש וחיות אותו הדבר שנדרו בו וכל רני
רצונו המיני שבו עם המולות הממונים
עליהם והמלאכים הממונים על אותם המולות
ושרשם ושרש שרשם למעלה מעלה שכל עולם.
ומאז והלאה עוד כל ימי עולם דברו ית' נגד
נחם להאירם ולקיימם כל רגע בכל פרטי
עניניהם ושינוייהם וסידור מלכם. לכן בכל
העשר מאמרות לא נזכר רק שם חלקים שאותו
המאמר הוא בעל הכחות של אותו הדבר וכל
המינים שבו שנדרו בו. שהוא נפש המחפזט
נפנימיות כל פרטי חלקיהם. רק שעתה טח
ענינו מראות נעיני הנשר איך ונאחזה אופן
דבורו ית' מחפזט נחם. ולעיל כתב (ישעיה מ')
וראו כל נשר יחדו כי פי ה' דבר. היינו שזדך
השגתו עד שמוכה להשג' ולראות גם נענין הנשר
ענין התפשטות דבורו ית' בכל דבר בעולם. כמו
שכבר היתה ההשגה מעין זה נעם מתחמורה
דכתיב וכל העם רואים את הקילות. (*) והוא
ג"כ בכלל מאמרים ז"ל סוף פי' אלו עוזרין
לא כהעולם הזה העולם

הגדרה

הנא. העולם הזה נכתב
ב"ה ונקרא ב"ה אבל
העולם הנא נכתב ב"ה
ונקרא ב"ה והנא. והוא
ענין הכח (ישעיה ל')
ולא יכנף עוד מורד והיו
עיניך רואות את מורד.
ועי' ית' ית' ל"ד סוף ע"א
כנפים כסויין לאתכסאה
שמהן וכי ע"ש היטב כל
הענין: ולכן פתח ית'

שער ג

ולמשה ולארבע רוחות השמי' חו' לא זריכת. ולפ' ד קשה קלח
לישאל דלמליכתי' פל חיצת אחד. חונס גס האל לא חברה.
כידוע לידועי' בדברי האר"י ז"ל שכל תחלת ראשית מתשכמו
ית' צענין הצריכה היתה צמוד מלכות דא"ס (והנ):

פרק יב וזהו הענין שדרשו ז"ל (חולין ז' ב')
על פסוק כי ה' הוא האלקים

אין עוד מלבדו אר"ח אפילו בשפים. כי כל
עניני פעולות הכשפים נמשך מהכחות הטומאה
של המרכזה טמאה. והוא ענין חמת הכסף
שהיו הסנהדרין צריכין לידע. היינו חמת
שמות הטומאה וידיעת עניני כחות המרכזה
טמאה בשמותיהם. שעי' ופעלו בעלי הכשפים
פעולות וענינים מזויים כשמשציעין כחות
הטומאה בצחי' העוז שבו שישפיע בחובו חיות
לעשות נפלאות היפך סדר כחות הטבעי'
והמזלות. ועיין ע"ח שער קליפת נגה ריש
פ"ה. מחמת שכן קבע הבורא אדון כל יתנצח
עניני כחותיה' למעלה מכחות הטבעי' הנמשכי'
מהכוכבי' והמזלות שעי"ז יהא נכחס לעשות
פעולות גס היפך טבעי כחות הכוכבים ומזלות
שהוקבע בהם צעת הצריכה. כידוע שכל כח
ועולם קבע בו הבורא יתנצח כח ויכולת
להגביה ולהטות את הכח והעולם שחתהיו
לכל אשר יהיה שמה הרוח וכו'. ווי"ש שם שמכחיין
פמליא של מעלה ר"ל שרק סדור כחות הפמליא
של הכוכבים והמזלות קבע הבורא יתנצח כח
בכחות הטומאה שיהו יכולין להפכס. אבל לא
שיהא נכחס לשנות ח' ומסדר הפעולות הקדושים
של כחות המרכזה קדושה. ואדרבה כשמשציעין
אותם בשמות של כחות הקדושה. ממילא כרגע
מתבטל כל עניני פעולתם לגמרי. וכמ"ש בחי' קין
י"ח אלן דידעין בקליפין ענדין אומאה נשמה
ובחיות דקב"ה לאלין קליפין וצטלן גזרה. ועיין
ע"ח צפ' הכ"ל. כיון שאין הכח שלהם מעצמם
ח' כי אין עוד מלבדו יתצ' בעל הכחות כולם.

גס

וזהו כי ה' הוא האלקים כו'. ר"ל עם כי
מזד השגתו הוא נקרא בשם אלקים
ומזדו יתצ' נקרא בצחי' שם הוי"ה ביה. בחמת
הכל א' וה' הוא האלקים כו'. כמש"ל פ"ז ענין
הצנועם והקו דכלא חדא.

וזהו ג"כ בכלל ענין יחוד פסוק ראשון דק"ש
ה' אלקינו ה' אחד. (*) ר"ל לכיון שהוא

יתצ' הוא אלקינו בעל
הכחות ומקור שורש
נשמתו וחיותו ושל כל
הנברואים והעולמות. ואף
שצדא והמציא מציאות
כחות ועולמות ובריות
עכ"ז הוא בצחי' הוי"ה
ואחד מזדו יתצ' שאין
הנברואים כולם חוצצים
ח'ו כלל נגד אחדותו
הפשוט יתנצח הממלא כל
ונקרא גס עתה הויה
ואחד:

נמלים ויחשים. והנה מקבלים עליהם עול מלכותו ברגל
כ"ש וק"ו אין ערך כלל שהוא יתצ' אשר אין ערך לקדושתו
ועולם אחדותו הפשוט וכל העולמות כלל חשיבין קו"י. ודאי
באמת חיוו בעצם כלל שנשכחהו יתצ' שהוא צדק ונשוא
צבדו ומלכותו על עולמות נכדוים שכלם שפלים ולא
חשיבין קו"י כלל. רק שהוא יתצ' צדקו גדולתו ממלא
ענותותו שגזרה רגלו לקבלו מאתנו לשבח. לזאת הוסיפו
ז"ל לליקיי קדשה. והתקינו שפכ"ס לא באוהו אלא בחשאי:

ור"פ ד' הכ"ל פנימיות כוחות ז"ל היינו שאחר שחידושו
צטקוק שיעשהו רק אחד אחדות פשוט ואין עוד
מלבדו כלל וכל העולמות הם כלו חיים צמחיות כלל. איך
נשכחהו ח"י שהוא מצד צבדו מלכותו על עולמות. שגם
העולמות ישנם צמחיות והוא יתצ' המולך עליהם. ואינו
נמשך לבדו עד עולם יחוד פסוק שמוע. אלא שגזרה רגלו
יה' שאפ"כ נשכחהו צד השבח. ונחמת שכן הוא הענין
הזד השגתו והכנתו ע"י יסודות ומקו חו"כ שצדו
כילס"ע ז' זה צחי' כמש"ל. לזאת נגמרהו נמשחי' (ולכאורה
יקשה ממאי דלמור ליי רבי ירמיה לרמב"א (צ"פ היה קורא)
ד' זה מאריך בוצע צחי' אחד. וא"ל כיון דלמליכתי' למעלה

על שום כח ורצון צעוילס. ומשענד ומדבק טוהר מחשבתו רק לאדון יחיד ז"ה. כן יספיק הוא יתב' בידו שממילא יתבטלו מעליו כל הכחות והרצונות שבצעולס שלא

יוכלו לפעול לו שום דבר כלל. * וזה הענין הוא גם כן בכלל כוונת הבורה בהקדמ' דף י"ב סוף ע"א פקודא רביעאה למנדע דה' הוא האלקי' כד"א וידעת היום וגו' כי ה' הוא האלקים ולאתכללא שמה דאלקים בשמה דהו"ה וכדינדע צ"כ דכלא חד ולא ישיי פרודה אפי' ההוא ס"א יסתלק מעל עלמא כו' והבן. וגם יגזור אומר ויקסלו לפעול עניני' וגוסים נפלאי' היפוך

וגם שנאמת הלא הכל מלא רק עצמות אחדותו הפשוט ית' ואין עוד מלבדו שום מציאות כח כלל לא כחות הטומאה ולא שום כח שום עולס ונדרה כלל. י"ש אין עוד מלבדו אפילו כשפים.

וזהו שמיא שם הש"ס ע"ז עובדה דהיה אחתה דהוות קא מהדרה למשקל עפרה ומתוחא כרעי' דר' חנינא. אמר לה שקולי לא מסתייע מלתך אין עוד מלבדו כתיב. ופרוך והאר"י למה נקרא שמן כשפים שמכחישין פמליא של מעלה. שאני ר"ח דנפיש זכותיה. ודאי שלא היה מחזיק עצמו ר' חנינא דנפיש זכותי כ"כ מתורתו ומעשיו הטובים המרובים עד שבעצורם היה סמוך לבו שלא יטלט לבו פעולת הכשפים. אבל הענין כמש"ל כיון שנאמת אין בכחות המרכבה טמאה שום כח מעצמם חלילה. אלא שהו' יתב' קבע כח למעלה מכחות טבעי הכובדים ומולות כדי שעי' זה יהא ניכולתם לעשות פעולות אף גם לשנות סדרי טבעי המולות. ובלתו יתב' הם אפס ותהו. ולכן גם ר"ח לא שנטח על זכות קדושת תורתו ומעשיו המרובים. רק שידע ושיער דנפשו שזאת האמונה קבועה בלבו לאמיתה שאין עוד מלבדו ית' שום כח כלל. והדיק עצמו בקדושת מחשבתו לבעל הכחות כולם אדון יחיד הכולל כל עלמין ואין כאן שום שליטה ומציאות כח אחר כלל. לכן היה נכון לבו בטוח בזה שלא יטלטו עליו פעולות הכשפי' הנמשכים מכחות המרכבה טמאה. י"ש לא מסתייע מלתך אין עוד מלבדו כתיב:

ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו שום רוע כלל. כשהארס קיבע בלבו לאמר הלא ה' הוא האלקי' האמתי ואין עוד מלבדו יתברך שום כח צעולס וכל העולמו' כלל והכל מלא רק אחדותו הפשוט ית"ש. ומבטל בלבו ביטול גמור ואינו משגיח כלל

סדור כחות הטבעי'. כיון שמשענד ומדבק טוהר אמונתו בלבו באמת כל המוט רק לו ית' לבד. ואצלו ית' הכל היה כל רגע. לפעול בסידור הטבע שקבע או היפוך סידור הטבע. כמו שמצינו בר' חנינא בן דוסא שהיה גזר אומר ופועל כפי רצונו כל עת היפוך סידור הטבע כאמרו מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק ר"ל הלא אצלו יתב' שיהיה זה כמוזה כנ"ל. וכן הספיק הבורא ז"ה בידו. וכהנה רבות אחרו כמוצא בש"ס מנפלאות עניניו: פרק יג וזה היה ענין עבודת האביו כל ימיהם. כי המה בנידור' צדקתם וטהרת קדושת לבם היו מדבק' מחשבתם לרצונו יתברך כל ימיהם בלי הפסק רגע. ונטלו דרצונם כל הכחות שבצעולס ולאפס ותהו נחשבו אצלם. ולכן זהו גם לבס' נפלאים בשדור המערכו' ונצאיהם כנ"ל. ולכן נתיחד שמו יתברך עליהם להקרא אלקי

שער ג

מזכר אצלנו אלא וידבר ה' ויאמר ה' . חכו ולא קם נביא וכו' אשר ידעו הוי"ה פא"פ . ח"ש בתיקון כ"ו ולגבי אזהרה לא התחזית אלא במעטלי כו' אצל לגבי משה בלא כסויא כלל ורחא דמלא וארחא אל אברהם וכו' עכ"ל :

והוא ג"כ ענין מאמרם ז"ל בס"פ כסוי הדם גדול שנא' במשה ואהרן יותר ומה שנא' באברהם . דלוי באברהם כתיב ואנכי עפר ואפר ולא במשה ואהרן כתיב ונחתי מה . כי עפר ואפר

ע"פ מהר"א עדיין למציאו' דגדרה עפר . (*) אצל משרע"ה וענין עפר ואפר הוא אומר ונחתי מה כאו אין שום פנים אדומים שיוכלנו מציאות בעולם כלל לגמרי (ועם כי גם את אהרן כלל) אתו נזאת הבחי' וכמאמרם גדול שג' במשה ואהרן . לפי שתלונת ישראל הייתה על שניהם היציב בלשון רבים

אצל העיקר נזאת המדרגה הנוראה היה הוא (לכד) . ח"ש בשמות רבה פ"א יצחק אמר למשה אני גדול ממך שפשטתי צוארי כו' וראיתי את פני השכינה . א"ל משה אני נתעליתי יותר ממך שאתה ראית פני השכינה וכוהו עינך כו' אצל אני הייתי מדבר עם השכינה פנים בפני ולא כהו עיני . ומבואר למנן . וע' ח"ש הרמ"ז ז"ל בס' הגלגול' פ"י מאמרם ז"ל אברהם אברהם יעקב יעקב פסיק טעמא . ומשה לא פסיק טעמא . שהוא על ענין הפסק וחצינה מועטת מענין הגוף ע"ש :

פרק יד ולואת היה משרע"ה מוכן כל רגע לנבואה כח"ש עמדו ואשמעה

וכו' . וכמ"ש רמ"ל (*). וכן היה משיג נבואתו בכל המקומות באזהר מקום שיהיה

אחי אברהם אלהי יצחק וכו' . וכאמרו יתב' בעצמו אקי אבותיכם . ולזה אמרו ז"ל האבות הן הן המרננה :

אמנם מדרגת משרע"ה היתה עוד יותר גבוהה . כמו שהעידה התורה ולא קם נביא וכו' . ועל חילוק מדרגתו ממדרגתם ביאר הוא יתב' בעצמו ואמר אני הוי"ה . וארחא אל אברהם וכו' באל שדי ושמי הוי"ה לא נודעתי להם . והענין הוא הוא ע"ש החילוק שנתבאר למעלה בין השם אקים לשם הוי"ה ב"ה . כי על הרוב בענין השגת האבות מצינו נאמר השם אקים . האלקים אשר התהלכו אבותי לפניו . האלקים הרועה אותי מעודי . וכן נאחזי קוראים אותו יתב' אלהי אברהם וכו' . כמ"ל בענין קדושת מדרגתם שלא השגיחו על שום כח וענין בעולם כלל . אמנם השגת נבואתם לא היתה בביטול הכח' ממציאותם לגמרי . חש"ה וארחא אל אברהם וכו' באל שדי שענינו ג"כ בענין השם אקי' ור"ל שאני נעל הכחות טולם ונרצותי כל רגע אני משרד מערכת כל הכחות מאשר קבעתי בהם בעת הנריאה . זהו אל שדי . אצל בנחי' ענין שמי הוי"ה (כמו שנתבאר פ"י ענינו לעיל פ"א) לא נודעתי להם בהשגת נבואתם . אצל משרע"ה הייתה השגת נבואתו בענין בנחי' השם הע"ש המיוחד הוי"ה ב"ה . ולכן לא היה שום כח חוץ בפני אור השגת נבואתו . וכן ע"י כל נבי' ה' שנעזר על ידו ראו כולם ביטול מציאו' כל הכחות לגמרי ואין עוד מלבדו יתב' לגמרי כמשמעו . כמ"ש אתה הראת לדעת כי ה' הוא וכו' . והוא ענין ופי' השם המיוחד הוי"ה ב"ה כנ"ל : ז"ש וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני הוי"ה . הודיעו ע"ש בנחי' השגת נבואתו שגם השם אקים אצלנו הכל בנחי' הוי"ה . כענין הכתוב כי ה' הוא האלקים איז עוד מלבדו . ומאז ואילך לא

דגדרה ודוא ג"כ חמד מהענינים . מה שיעקב אבינו פ"ה חמד בשכמלי

מהעולם נוכל לומר שלא קם בזה הדור נביא כמשה-בזאת המדרגה. ולכן אמרו בנתיבי חיים הדם לומר מחי יגיעו מעשי למעשי אבותי אנדרס יצחק ויעקב. ולא אמרו למעשי משרעים. אמנם עבדו ראו לכל ירא ה' אחי. שעבדו עבד עמדו להתפלל ביטל בעוהר לבנו כפי יכולתו והשגתו כל הכחות שבעולם וכל כחותיו כאו אין שום מציאות בעולם כלל. ולהחדק כלנו רק בו יתב' אדון יחיד ביה. ועבדו לפרקים. כי באמת לא כל העמים שוות בענין טהרה הלל. ונפרט בדורות הללו כמעט כלמי אפשר להתפלל בחמידות בזאת המדרגה הגבוהה. וכבר אמר ר'א יכולני לפטור כל העולם מדין חפלה. אעפ"כ העובד הטמור הרואה ומסכל חמיד בטהרה לבנו על כל עניניו שיהיו לרצון לפני אדון כל ית"ש. יוכל להגיע שיתפלל עבדו לפרקים בזאת המדרגה.

ועתה מנזר כונת זל במאמרים שהתפלל צריך שיכין את לבו לנזקס. וכן מאמרים זל באבות ובאמה מתפלל אל תעש וכו' אלא רחמי ותחנונים לפני המקום ביה. ר"ל שצריך לזהר בנפשו מאד שלא לכין ולשום מגמת לבו בחפלתו ח"ו לשום ספי' אפי' מהנאצלים. ולא זו בלבד שלא לכין לשום ספי' וכן עליון לבד כי הוא עובד ללא חלקי אמת וקיצץ נטיות ח"ו. אלא שגם ראוי ונכון שיבטל ברגשו ביטול גמור כל הכחות עליונים ותחתונים וגם כל כחותיו באלו אינם מציאות. (ולא זו בלבד בענין התפלה. אלא שגם העסק בתורה שתחייבים אלנו כדאוי. ג"כ צריכה שהיה עפי' זאת המדרגה. כענין מאמרים זל (סוטה כ"א ע"ב) אין דית מתקיימן אלא בני שמים עננו בני שאינו) ולכוון ולהדביק טהרה לבו בחפלתו רק למקומו של עולם הוא יחיד

שיהיה בזה שואה גמורה בלא שום חילוק כלל. כתאמרים זל בשמות רנה פ"ב ובנמד' רנה פ"ב ובחיות סי' ג' בפסוק עמודיו עשה כסף זל למה דיבר הקד"ה עם משה מתוך הסג' וכו' ללמדך שאין מקום פנוי בארץ פנוי מהשכינה שאפי' בתוך הסנה ה' מדבר עמו עב"ל. והוא כפי בחי' מדרגתו הגורלה. ורק אשר נקשה נפשו הראני נא את כבודך לעמוד על מהות זה הענין הגורל ולראות איך הוא ית"ש מלא כל הארץ כבודו ולית אחר פנוי מני'. זה לא ניתן לו והשינוי הוא יתב' לא תוכל לראות וכו' כי לא יראני וכו' : ודירה הולך וגדול בזאת המדרגה כל עם עד שעלה בירו חכה אליה קודם סליקו מן העולם. בשלימו' היותו הפסדי נכח האדם לזכות בעודו בזה העולם. כמו שמיניו במשנה תורה פ' ויהי אש שמוע שתחל' אמר להבה אתה אפי' וכו'. ומיכף לו נפסוק שאחריו אמר בלשון מדבר בעדו ונתתי מטר ארבע כר' שהוא הנותן והפועל. כי התבטל בעיני עננו מציאות כלל ורק השכינה לבד המדברת לכן אמר ונתתי. ח"ש זל שכינה מדברת מחוץ גרונם של משה. ובמשיה פה אל פה הדבר בו ולא כי אליו אלא בו בתוכו ממש ולזאת המדרגה בשלימות עדיין לא זכה אליה שום אדם ולתו מעת חטא' אדכיר וגם לא זכה אליה שום אדם על יבשתא עד ביאת הגואל ב"ב. כמו שהעידה התורה וק' ולא קם נביא עוד בישראל כמשה כו' (ואף שנאמר בלשון עבר. התורה היא נחית וקאי גם על זמן דורות הבאים. שאחר עבוד כל דור

בשכמליו ומשמעם ללא אמרו כמאמרים זל (פסחים כ"ו א') כי ענין שגם בשכמליו משמע שיש ג"כ מציאות כמות ועולמות וכאשר פ"א ע"ש. ולכן אמרו יעקב אבינו ע"ס שהוא כפי מדרגתו ככ"ל. אמנם מדרגתו והשגתו מרע"ה כפי שציאנו הוא ג"כ עליוני ופנימי ודחית אחר דק"ש כפי מהנאצ' עס לכן הוא לא אמר בשכמליו יסודו ית"ש :

שער ג

יחידו של עולם א"ה ב"ה הנמלך כל העולם וכל הנביאים ומראה על הכסף . כי אם על
והעולמות כולם ולית אחר פנוי מניה . וע' הוא האלקים בשמים ובארץ באויר ובים
רוקח ז"ל סוף שורש זכירה השם ז"ל . וכשיאמרו וכל העולם שהוא אלקי האבות עכ"ל .
דרך אמת ה' אל יחשבו על הכבוד הנראה : והבן :

סליק שער ג

שלא להוציא הנייר חלק בכרי , חמרתו להעמיד אזה חידושים שעלו על רעיוני ,

פסחים כ"ע ב' חוס' ד"ה ר"א אחר בסופו מבין מוכיח ר"י וכו' וטעמא משום דלא ירא' ניתק
לעשה . ונראה לומר דלפי שיטת החסידים דתשניתו אינו ציטול רק שריפה או ציבור
אחר . גם לדין דאסרינן חמץ בהגאה בפסח וי"מ הוי לאו הניתק לעשה . אבל לשיטת רש"י
דתשניתו היינו גם ציטול . לא מוכח דהוי ניתק לעשה רק לר"ה הג' המותר בהגאה ויכול לקיים
העשה דתשניתו גם ציטול אף לאחר זמן איסורו . מאחר דברשותו קיימא להגאה כמו קודם
זמן איסורו . אבל לדין דאסור בהגאה לאחר זמן איסורו ואינו יכול לקיים תשניתו רק בציבור .
אין סברא שיקרא לאו הניתק לעשה . אלא לאו שקדמה עשה . ובדייתא דלקמן ז"ה ע"א נוקמי
אליבא דר"ה . ולפי סברא זו יתורץ הרמב"ם פ"א מה' ח"ו דין ג' שפסק דלוקה עיין שם
במ"ל . ועיין פ"ב שם שכתב דהשגחה שנתורה הוא בטול :

סוכה ד' ע"ב . ורב נחמן אחר באומצ' הג' מחלוקת וכו' . עיי' רש"י שם שפירש שר"י דמכשיר
אף באומצ' דוקא בקונדסין רחבים טפח . ואף כי לדברי ר"ה איירי הגרייטא אף בקונדסין
כ"ס . וגם לדברי ר"ג על שפת הג' איירי אף בקונדסין כ"ס . הוכחת רש"י מדקדמוי הגמרא
נעץ ד' קונדסין בארץ וסיבך על גגן לאומצ' הג' . ובארץ אינו מכשיר רק ברחבי' . ובדייתא
השני' שר"י אומר רואין וכו' ויש בהן טפח וכו' : ואף שמה אנחנו להרים ראש . אך לא באנו חיז
לסתור דבריו . רק לשם חלקנו בתורתו הנראה לענ"ד . שאולי גם באומצ' היינו מזה הכתלים
ומכשיר ר"י אף בקונדסין כ"ס . וחבמי' אינם מכשירים בקונדסין כ"ס אלא דוקא כשעומדי' מכוון
על הכתלים שחתת הג' אבל כשעומדים בצד הכתלים לא אמר' גוד אסיק . והגרייטא דמותיב
מיינה איירי ננעץ ד' קונדסין בארץ בצד הכתלים . ודמי ממש לנעץ על גבי הג' בצד הכתלים . ולבך
לא אחר ר"מ כאן רואין כמו בבדייתא השני' דמייירי ננעץ בארץ ואין ציניהם כתלים :

ב"ב דף קי"ב ע"א חוס' ד"ה מנין ליאיר שלא היה לשגוב . תימה לרש"י וכו' . אם נפרש תמיהתם
כפשטא קשה טובא . דאף אם לבאי הארץ נתחלקה הארץ . הלא לא היה לו ליאיר שה' מושב
יהודה . לירש ירושת אבות בגלעד שהוא חלק שגט מנשה . כמוצא נקרא (ר"ה א' ב' כ"ב) .
וגר' לפרש שלא באו לסתור דיוקא דגמרא באמת . רק ביוגתה שלפי האמת ה' לו להשי' לדייק
וכי מה לו ליאיר לחלק מנשה אם לא עיי' ירושת הנעל ומתמיהים על ליגא דכי מנין ליאיר
שלא היה לשגוב . ונראה לתרץ . דלכך לא מדייק מה ליאיר לחלק מנשה . כי אבי חזיו חזיון לקח
אח בת מכיר בן מנשה (שם פ' כ"א) . רק הדיוק הוא וכי מנין לו ליאיר שלא היה לשגוב . כי
מאזי חזיו חזיון לא היה לו לירש רק מן שגוב אבי שירשו תחלה . אלא דנסיב אמתה וכו' :

תיקף נענש ע"ז שנחשלהם הימנו הלכה. מה
נאמר ונדבר אנחנו איך לנו דברים לפשע
ולמשש ע"ז בכל עת.

פרק ב גם תוכל לגרום לאדם ההתנשאות
בלב מאשר הוא עובד אותו יתב'

בטהרת הלב. שיקל בעיניו ח"ו אם יראה מי
ומי שאין עניני עבודתו לו יתב' במחשבה טהורה
ומקיים בכל הכתוב בתורת ה' בלא דביקות. וכי
כשיראה איזה איש עוסק בתורת ה' ויתבונן
עליו שהוא שלא לשמה יתבזה בעיניו מאד ח"ו.

והוא עון פלילי הרחמן ינילו. כי באמת כל
ענין הטהרת הלב בעבודתו יתב' הוא למטה
ולא לעבונא כמ"ל סוף שער ה' ויתבאר עוד
להלן ח"ה. וכל המקיים מצות ה' ככל אשר
זונו בתו"ק שבכתב ובע"פ חף בלא דביקות
נקרא ג"כ עובד אלקים ואהב לפניו ית' :

ובין האדם העוסק בתורת ה' אפילו שלא לשמה.
אם כי ודאי שערן אינו במדרגה הגבוהה
האמתית. אמנם חלילה וחלילה לנצותו אפי' בלב
ואדרבה כל איש ישראל מחוייב גם לנהיג בנכונה.
כמ' בשמאלה עושר ובכבוד ודר"ל (שבת ס"ג)
למשמאליו נה"כ. ונזכר וישקפ"ר ב' תורת ה'
המיומה כו' כמה חיות לין לב"י לאשהדל
באורייתא. דכל מהאן דאשהדל באורייתא לא יהוילי
חיים כו'. ואפי' מואן דאשהדל באורייתא ולא
אשהדל בה לשמה כדקא יאות זבי' לאגר טב
בעלמא דין ולא דיינין ל' בההוא עלמא. ות"ח
כהני אורח יומי ביימיה בשמאלה עושר ובכבוד
כו' בשמאלה עושר ובכבוד אגר טב ושלוה חיות ל'
בהאי עלמא. הרי שאפי' האדם אשר עסקו
בתורתו יתב' שלא לשמה כראוי. אלא בשגיל
איזה פניה לגרמ' רק אם אינו לקטוע ח"ו
אשר עליו ארז"ל נוח לו שחפץ שלייתו על
פניו וכן אמרו (שם פ"ח ב') שנעשה לו כס

כמות

פרק א אתה הקורא נעים. הנה הדרגות
נעימה בנתיבות האמת. להורות

לפניך הדרך. חלק זה לבטח. ותוכל לחנך
עצמך לאט לאט בסדר המדרגות הנ"ל. לפי
טובה לבך. ולפי השגתך. יותר ממה שערך
לפניך כאן. וגם לפי רצו ההרגל. ובעיניך תראה
שכל אשר תרגיל עצמך יותר בכל מדרגה מאלו
הנ"ל. יתוסף בלבך טהרה על טהרתך. הן
נעם הטורה והן נקיים המצות ויראתו
ואהבתו יתבדק :

אמנם השמר והזהר מאד שלא תזוז דעתך
עליך ותתנשא לבדך מאשר אתה עובד

את צורריך בטהרת המחשבה. ובהקפדה ראשונה
לא תרגיש כ"כ בהתנשאות לבך מזה. וצריך אחת
לפשע ולמשש בזה מאד. וכתוב מפורש תועבה
ה' כל גבה לב (משלי י"ז). שאף אם לא יתראה
ההתנשאות לעיני ב"א רק במחשבת הלב לבד
בעיני עצמו היא תועבה ממש לפניו יתב'. כידוע
שהוא השרש והסאור שנעים לכל המדות רעות.
ואמרו (סוטה דף ד' ע"ב) שכל המהייר כאו
בנה במה. ושינה מיללה עליו וכאלו דוחק רגליו
ית"ש שקובל עליו ואומר אין אני והוא יכולין
לדור כאחד (שם ע"ה) וק"ר היצע מהשהרע.

ואוי לו לנן המגרש את אביו בזרוע עובית פלטיין
של אביו. והפליגו בה ז"ל מאד עד שאמרו שם
שהוא כאלו עי"ז וכפר בעקר וכאלו בא על כל
הערויות. ואמרו (פסחים ר"פ אלו דברים) כל
המתייראם את חכם הוא חכמתו מסתלקת הימנו.
וכל אשר יראה ה' נגע בלבו הסמר שערות
ראשו והדמע עינו בהעלותו על לבו ממי למדוהו
רז"ל אה. מהכלל הזקא אשר ידוע ומפורסם בדברים
ז"ל הפלגת עוהותו ושפלותו הנוראה. ע"ז
כאשר מדמין לידו פניו ה' קלת ענין שהיה נראה
בהקפדה בהתנשאו לפי מדרגת גודל נמיכת רוחו

פרק ב ג

לשמה הוא למדרגה שמתוך כך יוכל לבא למדרגה
לשמה ולכן גם הוא אהוב לפניו ית'. כמו
שנלתי אפשר לעלות מהארץ לעליה אם לא דרך
מדרגות הסלם. ולזה אמרו (פסחים נ' ע"ב)
לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא
לשמה. אמרם לעולם ר"ל בקביעות היינו שנהחלת
לימודו אינו מחוייב רק שילמוד בקביעות תמיד
יומם ולילה. ואף אם לפעמים ודאי יפול
במחשבתו אחת פניה לגרמי' לשם גיאות וכבוד
וכיוצא. עכ"ל אל ישים לב לפרוש או להתרפות
ממנה בעבור זה ח"ו אלא אדרבה יתחזק מאד
בעסק החורה ויהא נכון לזוטות שודאי יבוא
מחוץ כך למדרגה לשמה. וכן הוא ג"כ בענין
המצות עד"ז. ומי שימלאו לבו לבנות ולהשפיל
ח"ו את העוסק בתורה ומצות אף שלא לשמה.
לא ינקע רע ועתיד ליתן את הדיון ח"ו:

ולא עוד אלא שנמנה בדברי רז"ל (בגרייתא
ר"ה י"ז א') בין אותם שאין להם
חלק לעה"ב לגמרי ח"ו וגיהנם כלהוים אינם
כליוהם האפיקורסין. וכן נמשנה ר"פ חלק מן
את האפיקורס בכלל אוחזן שאין להם חלק לעה"ב.
ואמרי' בגמ' שם (נ"ט ב') רב ור"ח דאמרי
תרווייהו זה המצוה ת"ח ור"י ור"ל אמרי' שאפי'
המצוה חנינו בפני ת"ח נמי אפיקורס הוי. ואף
אם אומר מאי אהו נרנן לדידהו קרו לדידהו
תנו ה"ז בכלל אפיקורס מצוה ת"ח וגם מגלה
פנים בתורה נמי מקרי ח"ו. וה"ז איבד חלקו
בחיי עולם הרחמן יצילנו. וכן ה"ר יונה ז"ל
בשער החשוב' שמנה סדר מדרגות תומר העונשי'
ומדרגה האחרונה מנהיגת הכת שארז"ל עליהם
שאין להם חלק לעה"ב ומנה ג"כ שם המצוה
ת"ח בכלל זאת הכת. וכן מנה אותו הרמ"ז ז"ל
בשער הקדושה בכלל אותה הכת. וכל חומר
עונשו הנורא הזה הוא מטעם על שהוא במורדי
אור

המות ח"ו הקב"ה קובע לו שכר טוב שמגיע
לו עושר וכבוד ושלום בזה"י עלמא. וגם לא
דיינינן ל' בזה"י עלמא על אותה המחשבה
והפני' שבין זה. וכ"ש אם אינו מכוון כלל לשום
פני' לגרמי'. הגם שאין כוונתו לשמה דוקא
היינו לשם החורה כמ"ל בפ"ג ונשע"ד בשם
הר"א ש"ז. א"א עיקר עסקו בה בפתחא אשר
כלשמה דמ'. הרי עסק חורתו יקר מאד בעיניו
ית' יותר מכל המצות לשמה בקדושת וטהרת
המחשבה פראוי. כמבואר ומוכת להדי' מגמר'
דערכין (י"ו ב') צעי מני' ר"י דרי' דרש"צ
הוכחה לשמה וענוה שלא לשמה הי' מנייהו
עדיפא. וא"ל מי לא מודית דענוה לשמה עדיפא
דאמר מר ענוה גדולה מכולן. שלא לשמה נמי
עדיפא דאר"י א"ר לעולם יעסוק אדם בתורה
ובמצות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא
לשמה. וממילא נשמע דכוותה נמי בעסק החורה
מי לא מודית דחורה לשמה ודאי עדיפא ממצות
לשמה. שהרי משנה שלימה שכיני ות"ת כנגד
כולם. וכן תילקו רז"ל (סוטה כ"א א') ביתרון
ערך מעלת החורה על המצוה שזכות ואור המצוה
בין בעדנא דעסיק בה ובין בעדנא דלא עסיק
בה היא רק מנינה מן היסודין ואיך מגלת את
האדם שלא יבא לידי חטא. אבל אור החורה
גם לפי המסקנא שם עכ"פ בעידנא דעסיק בה
היא גם מגלת אותו מחטא. ואמרו בירושלמי
פ"א דפאה שכל המצות אינן שוין לדבר אחד מן
החורה. וכמו שיתבאר להלן א"י"ה בש"ד בזה.
איך גם עסק החורה שלא לשמה נמי עדיפא
ממצות לשמה מה הטעם ענינו שמתוך שלא
לשמה בא לשמה:

פרק ג וגם כי באמת כמעט נלתי אפשר
לבא תיכף בתחלת קביעת לימודו
למדרגה לשמה כראוי. כי העסק בחורה שלא

רק לשמה. אלא היינו שכל פעם שהוא לומד בקביעות זמן כמה שעות רגופים. אף שדרך כלל היתה כונתו שלא לשמה. על כל זה בלתי אפשר כלל שלא יכנס בלבו בחמטע הלימוד על כל פנים זמן מועט כוונה רצויה לשמה. ומועתה כל מה שלמד עד הנה שלא לשמה נתקדם ונטהר על ידו אותו העת קטן שכיון בו לשמה:

פרק ד וכמה זמירות יתירה נריך האדם להזהר בעניני כאלו וכיוצא בהם. וכבר ארז"ל (סוכ' נ"ב א') כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו. כי היצר מתחפץ בתחבולותיו לכל אדם כפי ענינו ומדרגתו בתורה ועבודה. שאם הוא רואה שכפי גובה מדרגתו של האדם. אם ישיאחו שיניח מקומו ומדרגתו לעשות בפועל אחת עון וחטא חמור או קל. שלא יאבה לו. הוא מתחפץ להתדמות אל האדם כיצר טוב. לסמוך שכלו להטיל ארס ולהטעותו באותו האופן והמדרגה עצמה שהאדם רבוק בה. שמראה לו בה אחת דרך הנראה להאדם בהשקפה ראשונה שהוא ענת יצרו

דגדרה

ואולי גם היה רצון רז"ל בזה

(פ' הכוזה ס"א א') י"הרדומ' לצד ויושנן בן שני משפחה כלל. כי ידוע שמשכן הי"ה"ב בחלל הימני של הכל. ומשכן הי"ה"ד בחלל השמאלי. כמ"ס (קבלת י"י) לז' חסם לימיו ולז' כסיל לשמאלו. וזה חסם. שהי"ה"ב שומר ומכיר את מקומו לימין תמיד. שאינו מייצץ לאדם לעולם רק לשון אחיית לזר. אלא הי"ה"ב חינו שומר את מקומו המיוחד לו בחלל השמאלי להסית לעון ומשם נבלה. אלא הוא מדלב ומקומו לפעמים גם לחלל הימין. להתדמות להאדם כיצר טוב להסיתו בחוספת קדושה. ואינו מרגיש שחוסם ממנו ענין רע ומר ח"ו:

לזאת

אור מעלת התורה וחיללה ח"ו. כמו שהאריך בזה הרבינו יונה ז"ל שם ע"ש דברי קדוש ה'. (וכתב הוא ז"ל שם שם עיקר העונש של כל המטיים שם באותה הכת. הוא ג"כ רק מפני חילול כבוד התורה רח"ל). כי כיון שהוא משפיל ומבזה את העוסק בתורה שלא לשמה הרי הוא מרפה את ידיו מעסק התורה ולא יוכל לבוא לעולם למדרגת לשמה להיות ת"ח גמור. והרי ודאי מקרי בזה מבזה ת"ח. ואין לך חילול שמו יתב' ותורתו הק' יותר מזה. וכבר השפיל והוריד את יקר תפארה של התורה ללחץ יגיענה עד עפר. והרס גם את כל העבודה בכללה ח"ו. כי אין עבודתו יתנרך מתקיימת כראוי בעדה ישראל. בלתי ע"י הת"ח עוסקי התורה יומם ולילה. כי עיני כל ישראל עליהם לרעת מה יעשה ישראל. להורות להם בדרך ילכו בהזאת המעשה אשר יעשו. איך האיש אשר יבא לגרום שלא יהיו ת"ח מצויים בישראל. הרי כבר הרס גם כלל עבודתו יתנרך לגמרי. כי ישארו עדת ישראל ח"ו ללא תורה וללא עזרה ולא ידעו צמחיהם שלו ח"ו. וכעין זה כתב ג"כ רבינו יונה ז"ל שם ע"ש: לזאת אחת נריך לזהר אדרבה לכבד ולהגביה ככל אשר בכתך. את כל העוסק ומחזיק בתורת ה' אפילו שלא לשמה. כדי שיאחו נדיק דרכו כל יתהרפה ממנה ח"ו. כדי שיוכל לבא ממנה למדרגת לשמה. וגם אם נראה שכל ימי חייו מנעוריו ועד זקנה ושיבה היה עסקו בה שלא לשמה. ג"כ אחת חייב לנהיג בו כבוד וכ"ש שלא לבזותו ח"ו. שכיון שעסק בתורת ה' בתמידות בלתי ספק שהיה כונתו פעמים רבות גם לשמה. כמו שהבטיחו רז"ל שמתוך שלא לשמה בא לשמה. כי אין הפי' דוקא שיבא מזה ללשמי עד שאחר כך יעסק בה תמיד כל ימיו

פרק ד ה

בטלים. וידיחך מכל ולא יאחר לך לא מעשה
 מזה בזמנה ולא מחשבה טובה. וגם הרי הוא
 הריסת כל התורה כגלגל ר"ל. אם ח"ו נאצה
 לו להטות און לחלק שפתיו דדרבו זה. והגע
 עמך כגון אם יטריד אדם עצמו לילה הראשונה
 של פסח זכונת אכילת פית מזה. שמהא
 האכילה בקדושה וטהרה. ודביקות. וימשך
 ההכנה כל הלילה עד שיומשך זמן האכילה עד
 לאחר שעלה השחר או לאחר נ"ה. הרי כל
 טהרת מחשבתו פגול הוא לא ירצה. ומי שאכל
 הכזית מזה בזמנה אף בלא קדושה וטהרה
 יחירה. הרי קיים מצות עשה הכתובה בתורה
 וחזא עליו דרכה. וכהנה רבות אשר אם לא
 נכוין לבנו לחוש לעשות כל המצות בזמנם
 ובזמנם. וכי מאי נפקיחא בין זה לנוי
 שהיה חוקע שופר בזמנה ענינה בליל
 ראשון של פסח במקום מצות אכילת כזית
 מזה. ואוכל הכזית מזה נר"ה. ומחשבה
 בעיה"כ. וביו"ה כ"ט ליל במוקם מצות
 ענינו. ואיך מוקם לתורה. ואף גם זאת
 אם לא יבטלך בהעברת הזמן. יטה לך
 לפנות ולטהרה עד שיבאך שלא יהא לך
 פנאי לדקדק שמהא עשיית המצות באופניה
 כדן בכל פרטיה ולזהר מלעבור על דינים
 מפורשי' בתלמוד ודבוחינו הגדולים ז"ל. ואל
 יבטיחך יצרך שלא יוכל להיות שמרנו עסק טהרת
 המחשבה יוגרם ניטול פרטי המעשה. כי הדע
 שכל זמן שלכך יהא משוך לדעתו לאמר שכל עיקר
 תורת האדם הוא. שכל מצוה או לימוד שאינה
 נקיה מכל סיג ופסולת כסלת נקיה. הרי היא
 בכל יראה וכל ימצא. הרי הוא משחדך בזה
 ומעור עיניך. שלא תוכל להשיג על כל הפרטי
 מעשים והלכות ודינים שחשבור עליהם ח"ו.
 ולא תרגיש בזה כלל:

פרק ה

לזאת הזהר בפשך מאד. שאל ישיאך יצרך
 לאמר. שעיקר הכל תראה שמהא אף
 עסוק כל יומך לטהר מחשבתך כראוי. שמהא
 דביקות מחשבתך בצוראך בתמידות כל תמוט.
 ולא השוב מפני כל להניח טוהר מחשבתך בשום
 עת כלל. והכל לשם שמים. באמר לך שכל עיקר
 תורה ומצות המה דווקא כשהם בזמנה ענינה
 ובדביקות אמיתי. וכל זמן שאין לב האדם מלא
 לעשותם בכונה קדושה ובדביקות וטהרת המחשבה.
 אינה נחשבת למצוה ועבודה כלל. כאשר כבר
 לימד המלך זקן וכסיל לסמות עינים ולהביא
 ראיותיו ממוקרא ומשכ' ותלמוד ומדרשים וספר
 הזהר. כענין רחמנא לנא נצי וכהנה רבות
 עמו חבילות ראיות. אמנם אם תזכה להבחין
 בעיני שכל עש' התורה. תבין ותמצא שזה
 כל ענינו להראות להאדם טלפיו צמיגי טהרה
 שדרנו בקידש ורגליו יורדות מות ר"ל. ועמה
 ראה דרכיו וחכמם גם בזה. איך שהוא חכם
 להרע מעט טוב. היום יאמר לך. שכל תורה
 ומצוה שכלל דביקות אינה כלום. וצריך אחת
 להבין לב ולהגיה עוף ומחשבתך קודם עשיית
 כל מצוה או תפלה למחשבה טהרה שבהורות.
 וכי' תהא מחשבתך טרודה בהבנת המצוה טרם
 עשייתה. עד שיעבור זמן המצוה. או התפלה
 ויראה לך פנים. שכל תפלה או מצוה שנעשית
 בזמנה ענינה בקדושה ובטהרה אף שלא בזמנה.
 הרי היא יקרה מקיים המצוה בזמנה. ושלא
 בזמנה. וכשירגילך יצרך שיוקצע בלגלג שלא לחוש
 כ"ב לשינוי קציעות זמן שלאזהר מצוה או תפלה.
 מחמת קציעות מחשבתך להטהר ולשנות הלך
 תחלה. בהושך הזמן ויריבך לאט לאט בחלק
 שפתיו מוודגה למדרגה ולא תרגיש כלל עד
 שמומלא יהא לך כהיהר להעציר מועד התפלה
 או המצות אף גם שתפנה לך לבטלה בדברים

יגא י"ח. וידוע בזה וכתבי האר"ל שענין
התפלה הוא תיקון העולמו והתעלה פנימיותם
כל בחי' נר"ן שבהם ממטה למעלה. והוא ע"י
התדבקות והתקשרות נפש האדם ברוחו ורוחו
בגשמיותו כמ"ש נצ"ה לעיל סוף שער ד' ע"ש.
והספק שר' ע"י עקומת ותנועת שפתיו בחוץ
חיבות התפלה שהוא בחי' המעש' שדבור
כמשרז"ל עקומת שפתיו הוי מעשה. וזכ"ל
כתבי (ק"ט ד') אמרו מנין שדבור כמעשה
שנאמר בו. והוא בחי' הנפש שדבור. וההכל
והקול שהוא הדבור עצמו הוא בחי' רוח שבה.
וכוונת הלז בהתייבשות צעת אמירתם הוא בחי'
הגשמי שדבור. לזאת לא יגא י"ח ענין התפלה
במחשבה והרהור התיבות בלב לבד. כי איך
אפשר להגיע להתקשר בנחי' הגשמה אם לא
ילך בסדר המדרגות ממטה למעלה שיתקשר
הנפש של הדבור שהוא תנועת השפתיים. ברוח
של הדבור שהוא ההכל והקול. ואח"כ יתקשרו
גם שניהם בגשמה שהוא המחשבה והכוונה
שכלל. וכשהתפלל רק במחשבה לבד. לא הועילה
תפלתו ולא תיקון כלום. אמנם כשהתפלל בקול
וחוץ אותיות הדבור לבד אעפ"י שלא צריך
המחשבה וכוונת הלז אליה. הגם שדאי אינה
במדרגה שלימה וגבוה כראוי. ואינה יכולה
לעלות לעולם המחשבה עולם הגשמה. כיון
שחסר מונח בחי' מחשבת האדם. עכ"ל אינה
לריק ח"ו ויוצא זה י"ח. כי עכ"פ הרי העלה
וקישר נפשו ברוחו. ועולם הנפש צעולם הרוח.
ועייני' וזה פקודי רכ"ב ד' דאצטריך לזאת מנו
מחשב' ורעותא דלגא וקלא ומלה דשפון למענד
שלימו וקיסורא ויחודא לעילא כגונא דאיהו
לעילא בו לקשרא קשרא דקא יאזח בו מחשבה
ורעותא קלא ומלה אלן ד' מקשרין קשרין לבתר
דקשרין קשרין כלל אחדא אחעידו כללו רמיכא
חדא

פרק ה והנה גלוי ומבואר. שזאת הדרך
אז היא עד ארזון תחילת
ח"ו. והיום כמה יסודות המוס' קודרז"ל. וכבר
הזכרנו לעיל סוף שער א'. שהעיקר בכל המצוות
הוא חלק המעשה. וטהרת המחשבה אינה אלא
מזטרפת למעשה. ולמטה ולא לעיבא ע"ש.
וכן מבואר לכל משכיל ישר הולך. שהרי קיי"ל
בענין הקרבת הקרבנות דסתמן כלשון דמי.
וכן אמרו להדיא (מירכ"ג א') צאולכ את הפסח
לשם אכילה גסה נהי דלא קא עביר מניה מן
המונחת פסח מיהו קעביר. ואם יחשוב האד' צעת
חיוב הקרבת הפסח ועת חיוב אכילתו כוונת
טורחות של ענין הפסח במחשבה גבוהה
שגבוהות וטהרות שגבוהות וחול מעשות
הפסח וגברת' הנפש ההיא. וכ"ה בכל המצוות:
ולא זו בלבד שבמצוות מעשיות. העיקר בהם
הוא חלק המעשי. אלא גם בנחי' התפלה
שנקראת עבודה שכלל. ולמדוהו ז"ל ברפ"ק
דמעניית מכתוב ולענדו בכל לבבך. עכ"ל העיקר
שצריך האדם לחתך בשפתיו דוקא כל חיבה
ממטבע התפלה. כמשרז"ל ברפ"ק אין עומדי'
מקראי רחנה דכתי' זה רק שפתי' נעות מכאן
למתפלל צרי' שיחזק בשפתיו. וכ"א בשו"ט שמואל
פ"ג יכול יהא מהרהר בלב ח"ל רק שפתי' נעות
כוונת כו"הא ביד מרחיש בשפתיו. ובדור הוא.
דלאו לענין להתחלה ולמטה צעלמא הוא
דאגמורו. אלא גם לעיבא דיעבד. שאם מהרהר
חינו' התפלה בלב לבד לא יגא י"ח תפלה כלל.
ואם עדיין לא עבר הזמן צריך להתפלל פעם
אחרת בחתון שפתיים כל חיבה. ואם עברה
זמנה צריך להתפלל שתיים תפלה שאחריה.
כדן מי שלא התפלל כל עיקר. כמו שהעיר ע"ז
המ"א בס' ק"א ס"ק ד' בראיו' נכונות. שהמה
דאי להכריע בנדק דמהרהר התפלה לבד לא

ומעש' ידינו כוננה עלינו כו'. מאי כוננה עלינו
 כוננה וחתקין חקיון' לעילא כדקא יאות.
 עלינו אע"ג דלית אן דיעין לשוואה רעותא
 אלא עובדא נלחודוי. מעשה ידינו כוננהו למאן
 לההוא דרגא דאנטריך לאתחקנא כו' ע"ש:
 וכן נענין שנתבאר למעלה בשער ג' נענין
 התפלה לבין אותה למקומו של עולם ית"ש. כפי
 שנתבאר שם ענין מקומו של עולם ע"ש. וכן ענין
 כוונה אחד דפסוק ראשון דק"ש שנתבאר שם
 בפ"א ע"ה. הכל הוא רק למצוה ולא לעבובא.
 שגם וי שלא ידע צוה כלל כי לא הורגל צוה.
 או שמוח' לא סביל דא שלא ירד לעומקו. או
 שירא לנפשו שלא יסתכן ח"ו בהריסת כמה
 יסודי התורה שיכול לבא מזה ח"ו למי שאין
 דעתו יפה צוה כראוי כמ"ש שם ע"ש. א"א שהוא
 עובד אותו יתב' ומקיים כלל הכתוב בתורת ה'
 שכתב ונע"פ ורבותינו הגדולי'. ומאמין ומכוין
 דרך כלל בפסוק ראשון דק"ש שהוא יתב' הוא
 אחד גם שאינו יודע ענין אחדותו יתב'. ומכוון
 תפלתו דרך כלל לוי'ת' בלא חקירה. ג"כ נקרא
 עובד ה'. (נענין מ"ש נפרדם שער א' פ"ט נענין
 האמונה במציאות הכפירות ע"ש). כי אין כל
 הדברים האלו אמורים אלא למי שדעתו יפה.
 וכ"ש ליראי ה' וחושבי שמו. אשר להם כח
 לעמוד צוה:

לזאת חלילה וחלילה לנו. לרחות שום פרט
 מפרטי המעשה אף דקדוק א' מד"ם.
 וכ"ש לשנות זמנה ח"ו. בשביל מניעת טהרת
 המחשב' וכל המרבה לדקדק במעשיו ה"ז משונו:
 פרק ז עוד זאמיוכל יצרך להסתפש. בלמוד
 תן שכל עיקר העבודה הוא.
 שיהיה רק לשם שמים. וגם עין וחטא למצוה
 יחשב אם הוא לשם שמים למיקן איזה ענין.
 ורחנא לבא בעי. וגדולה ענינה לשמה. ובהנה
 רבות

חדא לאשרא עלייהו שכינתא כו'. קלא דאשחמע
 סליק לקשרא קשרין מהתחא לעילא כו' ע"ה.
 ובפ' במדבר ק"ב ע"ב אמרו דרך כלל דעקרא
 דנלותא תליא בעובדא בקדמיתא ולבחר במילולא
 דפומא דקא ע"ש סדרן ובא"ז ר"ז ב' כל מה
 דחשיב ב"נ וכל מה דיסתכל בלבי'. לא עביר
 מלה עד דאפיק ליה בשפוטיה כו'. וגנ"כ כל
 נלותא ובעותא כו' בעי לאפקא מלין בשפוטא.
 דאי לא אפיק לון לאו נלותא' נלותא ולאז בעותא'
 בעותא. וכיון דמלין נפקין מחזקעין באיירא
 וסלקין כו' ונטייל לון מאן דנטייל ואחיד לון לכתרא
 קדישא כו'. ודרך כלל אמרו צוהר אמור ק"ה
 ח' מאן דאמר דלא בעיא עובדא בכולא או מלי
 לאפקא לון ולמענד קלא צוה תיפח רוחי' ר"ל.
 ולא הגריבו רז"ל ענין הכוונה לעבובא א"א בצרכת
 אמות לבד. ובפ' ויחי רמ"ג סוף ע"ב מאן דלבי'
 טריד ונעי לנלאה נלותא' ואיכו בעקו ולא יכיל
 לסדרא שבתא דמארי' כדקא יאות מאי הוא.
 אי' אע"ג דלא יכיל לכוונא לבא ורעותא. סדורא
 ושבתא דמאריה אמאי גרע. אלא יסדר שבתא
 דמארי' אע"ג דלא יכיל לכוונא כו' :

פרק ו והגם שודאי שמחשבת האדם היא
 העולה למעלה ראש בשמי רום
 בעולמות העליונים. ואם יגדף האדם גם טוהר
 המחשבה והכוונה צעת עשיית המצות. יגיעו
 מעשיו לפעול חקינים יותר גדולים בעולמות
 היותר עליונים. אמנם לא המחשבה היא העיקר
 אצלנו כמו שנתבא' ועיין צוהר יתרו ז"ג ריש
 ע"ב ואי אדומן לי' עובדא ויכוין צ"י זבאה איבו.
 ואע"ג דלא מכוין צ"י זבאה איבו דעניד
 פקודא דמארי'. אבל לא אחשב מאן דעניד
 רעותא לשמה ויכוין צ"י ברעותא כו' כמאן דלא
 ידע כו' דהא ברעותא תליא כו' ואפי' הכי אי
 לא חמן רעותא דלכא כו'. ע"ד אלי דוד ואמר

משה וסורידה לארץ. לא נשמים היא. וכוונתו
שם בע"ה מענין חזקיהו עם ישעיהו. שאסור
לנו לשנות ח"ו משום אחת מהנה ממונות ה'.
אף אם תהיה הכונה לשם שמים. ואף אם
ישג האדם שאם יקיים מצותו המוטלת עליו
יוכל למיפק מיניה חורבא בלחה ענין. ואף
גם נשג ואל תעשה. עכ"ל אין הדבר מסור
ביד האדם להמנע ממנה ח"ו. כי טעמי מצות
לא נתגלו. וע"ש באורך:

פרק ח עור אחת יוכל לפתותך בחבילות
ראיות. שחלית עבודת האדם
הוא רק להשיג יראה הרוממות. ורק על זה
יהיו עיניו ולבו כל הימים. ושיראת העונש
ובושה מבני אדם. היא מדה גרועה שגרועות.
והראוי לשרש אותה מלכך. ויניח לך יערך
להוסיף יראה על יראה ביראת הרוממות עד
שיקבע בלכך שיראת העונש והבושה מבני אדם
היא עבירה. ותהיה צורח ממנה כצורת מן
העבירה. עד שיוכל להיות שתלכד ברשתו שלא
לאפרושי מאיסורא בזמן שאין לך יראה
הרוממות כראוי. ויקל לך כל דבר באשר יראה
לך פנים מפנים שונים נזה. ויוכל להולד מזה.
שאם יוכיחך אדם ויראה לך שאתה עובר על
אזה דין. ושיאך לכך שלא לאפרושי מזה כל
זמן שיראת המוכיח על פניך. באמרך שרק
אין יראה חלקים נזה רק יראה אדם. ויראה
חזנית. וכבר הורינו ח"ל בנרבת ריב"ז
לתלמידיו (ברכות) שתהא מורא שמים עליכם
כמורא ב"ד וכו'. ומי לנו גדול וחסיד מרב
עמרם חסידא. וער"ז כשמדמן לידו פעם א'
דבר עבירה פתאום ר"ל כמובא שלהי קדושין.
כלחם בתחבולות להנצל מרשת יצרו אף מחמת
הבושה מהבריות. רק שלא לעבור ח"ו על
מצות צורא ית"ש. ונראה הגם שהקדוש ברוך
הוא

רבות ראיות. גם יראה לך פנים לאחר. כי כן
צוית לילך בעקבי אבותיך הקדושי' וכל הסדריק'
הראשונים שהיו קודם שניתנה התורה. שעיקר
דרך עבודתו יתברך היתה. שכל מעשיהם
ודבורם ומחשבתם וכל ענייניה' בעולם היה
הכל בדניקו' וטהרת מחשבתם לשם שמים. ופטו
למעלה לחיקון והעלאת ויחוד העולמות וכחות
העליונים. בלחה מעשה שתהיה ובלחה אופן
ובלחה זמן שיהיה. ולא במעשים ומצות קבועים
וסדורים שיהיו חק ולא יעבור. כמו יעקב אבינו
ע"ה נענין אלא לכן והמקלות. וכן אמר המגיד
להב"י נענין חטך שהיה תופר מנעלים ובכל
זמנא דמעיייל מחטא בסנדל'א הוה משבח לקב"ה.
ע' מגיד משרים פ' מוקץ. ואף שאר"ל האבות
קיימו כל התורה. וכן אמרו צדיקרא רבה פ"ב
מלמד שלמד נח תורה. לא שהיו מצווים ועושי'
וה' להם ההלכה והדין כך. אלא כמש"ל ס"ף
שער א' שהמהקיימו את התורה מחמת שהשיגו
בנפלאות השגתם תקוני העולמות וסדרי
הכחות העליונים אשר יתקנו בכל מצוה ומצוה.
אלא היה ג"כ הרשות נתונה להם לעבדו
גם במעשים וענינים אחרים לבד המצות.
ואף גם לעבור על אזה מצוה שלא כתורה.
כפי שראו והשיגו מזה הענין והמעשה הפרטית
הוא נזרך אז לחיקון העולמות. (וע' מזה
בסוף ס' האמונה לרש"ט. וכן הביא שם כן
נשג רבינו חשיאל גאון ז"ל. רק שקצר מאד
נענין. כדרכם בקדש של כל הראשונים ז"ל
שהעלימו והסתירו מאד כל הענינים). ואתה
תחזה אם עיני שכל לך. שאין כאן לא ראייה
ולא סמך כלל. אף לא משענת קנה רזון. כי
האמת הברור כמו שנתבאר לעיל סוף שער
א'. שהעבודה על זה הדרך לא היתה נובעת
אלא קודם מתן תורה לבד. אלא מעת שזא

פרק ח

אלקים. ונכשלים כמו אלה הדברים הנ"ל אשר מפייהם אלי כאמרו מלכס. ונציני ראיתי במקום א' אחת אנשים שהורגו בזה זמן, כביר עד שכמעט נשחט מהם זמן תפלת המנחה שקנעו לנו רז"ל. ואדרבה נקבע בלכס מרוב ההרגל כמו דין והלכה שתפלת המנחה עיקרה אחר צאת הכוכבים. וכשאלם אומר לתנינו נחפזת תפלת מנחה. הוא משיבו נראה ונעיין אם כבר נראו הכוכבים ברקיע. וה' יסלח להם. ויכפר לשוגה ופתי:

אבל לבך השית לדעת חכמים בעלי תורה אשר כבר הורונו חז"ל שהעיקר היא עשיית המצוה בזמנה בכל פרטיה ודקדוקיה חק ולא יעבור. וטהרת המחשבה טובה חזק למעשה. אז תלך לבטח. וזה חזק יתקיימו בדרך. ומשנה מפורשת שנו כל שמעשיו מרובים מחבתו. אף גם חכמתו מתקיימת בקדושה וטהרה ודיקוה. וזו זיטר הוא מה שהמשילו חז"ל כל שמעשיו מרובים מחבתו לחילן שענפיו מועטין ושרשיו מרובין שכל הרוחות שבעולם אין מזיזין אותו ממקומו. והשומע ישמע:

הוא חס על כבודן של נדיקים. עכ"ז קבעו להאי עובדא בחלמוד. להורות לנו דרכי ה' הישרים:

ועתה הראיתוך קטות דרכי ה' והמהתחפז בכל מיני תחבולות. כמש"ל (קדושין למ"ד ע"ב) א"ר יצחק יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום שנא' רק רע כל היום. שלא די לו שמתגבר בתחבולותיו שהתנכל על האדם מתמול שלשום. אלא שעוד מתחדש כל יום בחדשות. וכאלו אינו מסייתו לרע כלל. ואדרבה מראה לאדם שכל מה שלמד תורה או פעל מצות. עדן לא היה בזה שום טוב. והוא רק רע רג היום. ונזה הוא מתגבר על האדם כמ"ש ז"ל ע"פנופה רשע לנדיק ומנקה להמיתו וכו'. והוא היצה"ר הוא המה"מ מלא עינים וטופה לראות הכולד כמה להכשיל (כי ענין צ"ה הוא על דבר שעתיד להיות אח"כ). עד אשר האדם לא ידע להזהר עוד: ואחיה הקורא. אל הדמה שמלבי הוצאתי הדברים. כי את כל זאת נחנתי ונסיתי כאשר נתתי לבי לדרוש ולתור. ועיני ראו דברים אשר יחפזו קרבת

פרק א

אמרתי לזכר במגלת
ספר כתוב בגדול
החיוז של עסק
התורה. על כל
איש ישראל יום
ולילה. ולהרחיב מעט הדבור בלשון מודברת גדולות
יקר תפארתה ומועלתה של התורה. והאדם הישר
העוסק והגונה בה בתורת חסד על לשונו לעשות
נחת רוח ליוצרו ובוראו י"ש. ואיש דעת המאמץ
כח לתומכה ולסערה ולהחזיק בדקיה. אחרי אשר
זה ימים רבים לישראל שהושפל עסק תורה
הקדושה בכל דור ודור. והן עתה דורות הללו
צעו"ה נפלה מאד מאד. נחונה בסתר המדרגה
התחתונה ר"ל. כאשר עיינינו הכוונות עתה
צבת בני עמנו מגדל סבל מאד עול הפרנסה
ה' יראה. וגם כמה מזאת אשר קרבת אלוקי'
יחפזן. המה נחרו לעצמם לקצוע כל עיקר
לימודם בספרי יראה ומוסר כל הימים, בלא
קביעות עיקר העסק בתוה"ק במקראות והלכות
מרוצות. ועדן לא ראו מאורות מימיהם ולא
גנה עליהם אור התורה. ה' יסלח להם. כי
כוונתם לשמים. אבל לא זו הדרך ישקצם אור
התורה: והאמת כי ספרי יראה הנם ככל
דרכי ה' הישרים. כי דורות הראשונים היו
קבועים כל ימיהם בעסק והגיון תוה"ק מקויע'
באהלי המדרשות נגפ"ת. ושלשנה אהבת תוה"ק
היה צוער בלנם כאשר צוערת. באהבת ויראת
ה' טהורה. וכל חפצם להגדיל כבודה ולהאדירה.
והרחיבו בגולם בתלמידים רבים הגונים למען
תמלא הארץ דעה. וכאשר ארכו הימים. הנה
כן דרכו של היצר מעולם להתקנא בעם ה'
אלה. כאשר המה דורכים בדרך ה' כראוי.

להטיל בהם ארס. שר שמה מהתלמידים שמו
כל קביעותם ועסקם רק בצלפולה של תורה
לכד ולא זילת כלל. ואינו במשגתיו אש אין
יראה אין חכמה. ועוד הרבה מאמרי רז"ל
מזה כמו שיוצא להלן פ"ד ח"ה. לזאת התעוררו
עצמם כמה מגדוליהם עיני העדה אשר דרכם
בקדש לשקוד על תקנת כלל אחינו בית ישראל.
ליישר ההדורים ולגדור פרצותם. להרים המכשיל
מדרך עם ה'. ומלאו את ידם לבוא בתוכחות
במוסרים ומדות. וחברו ספרי יראה להישר
לב העם. להיותם עוסקים בתורה הקדושה
ובעבודה ביראת ה' טהורה. אמנם כל איש
תבונות אשר שכלו ישר הולך. יבין מדעתו כי
לא כיוונתם להניח ח"ו העסק בגופי התורה.
וליהיות אך עסוק כל הימים בספרי מוסרם.
אלא כוונתם רצויה היחה שכל עיקר קביעות
לימוד עם הקדש. יהיה רק בתורה הקדושה
שנכתב ובעל פה והלכות מרובות. הן הן גופי
תורה. וגם ביראת ה' טהורה:

והן עתה דורות הללו. צעו"ה נהפוך הוא.
הגבוה השפל. שמה וכמה שמוכל
עיקר קביעות לימודם רוב הימים רק בספרי
יראה ומוסר. באמנם כי זה כל האדם צעולמו
לעסוק בהם תמיד. כי המה מלהיבים הלצנות
אשר אז יכנע לבצו להכניע ולשצר היצר
מתאוותיו. ולהתיישר במדות טובות. וכתר
תורה מונח בקרן זוית. ובעיני ראיתי צפ"ך
ח' ש"כ התפשט אלנם זאת. עד שגרבו בתי
מדרש אין בהם רק ספרי מוסר לרוב. ואפרי
ש"ס ח' שלם אין בו. וטח עיניהם מראות מהבין
והשכיל לבנות. אשר לא זו הדרך נחר בו ה'
כי לא ירצה. ועוד מעט בהמשך הזמן יוכלו
להיות ח"ו ללא כהן מורה. ותורה מה תהא
עליה:

שער ד

הן לזאת עזר במלך מי יוכל. מלהודיע
בשמי ישראל נאמנה ליראי ה'
וחושני שמו את הדרך ילכוה לאורה של תורה.
אוי לנו מיום הדין. אוי לנו מיום התוכח' על עון
זיטולה של תור'. כאשר הוא ית' יקנא לה לחבוע
עלנו: ורחלה אש' דברתי צענין עסק התור'
לשמה מהו ענין לשמה. כי גם זה פרי חטאת
לכמה המונעים עצמן מעסק התורה הקדושה
בחדש כי ענין לשמה פי' דביקות גדול בלי
הפסק. וגם רעה חולה יותר מזה. שסוברים
בדעתם שעסק התורה בלא דביקות אין כלום
וללא שום תועלת ח'. לזאת כשרואין עצמן
שאין להם הולך לזאת המדרגה שיהא לימודם
דביקות תמיד. לא יתחילו כלל ללמוד. וע"כ
תפוג תורה ח'. ומהמשך הענינים יתבאר ח"ה
מחילא מעלתה של התורה הקדושה והאדם
העוסק בה כראוי. לזאת ההכרח להביא קצת
מאמרי רז"ל בש"ס ומדרשים וזוהר אשר גם
ידובר בפלאות מעלת התור' הקדושה והעוסק
בה וגודל שכרה ועונשה ר"ל. הנם שכל אלו
המאמרים ידועים ומפורסמים. עכ"ז קנצתים
להלביז לנות החפצים להתדבק באהבת תורתו
ית'. ולהתלונן בלא העליון נראה:

**פרק ב ענין עסק התורה לשמה. האמת
הנדרר. כי לשמה אין פירושו**
דביקות כמו שסוברים עתה רוב העולם. שהרי
אח"ל נמדרש שנקש דוד הימיה' מלפניו ית'
שהעוסק בתהלים יתשב אצלנו ית' כאלו היה
עוסק בנגעים ואהלות. הרי שהעסק בהלכות
הש"ס צעיון ויגיעה הוא ענין יותר נעלה ואהוב
לפניו ית' מאמירת תהלים. ואם נאמר שלשמה
פי' דביקות דוקא ורק נזה תלוי כל עיקר ענין
עסק התורה. הלא אין דביקות יותר נפלא
מאמירת תהלים כראוי כל היום. וגם מי יודע

אם הסכים הקב"ה ע"י נזה. כי לא מצינו
בדבריהם ז"ל מה תשובה השיבו הוא יתברך
על שאלתו (כמו שמצינו ב"ר י"א ח' ואידך ההוא
רחמיו' הוא דקא צעיו). וגם כי היה די לענין
הדביקות. במס' אחת או פרק או משנ' ח' שיעסוק
בה כל ימיו בדביקות. ולא ק' מצינו לרז"ל שאמרו
על ריב"ז שלא הניח מקרא משנה הלכות ואגדות
כו'. והיינו כי מהעלותו על לנו תמיד כי עדין לא
יבא ית' עסק התור' לשמה במה שלמד עד עתה.
לזאת היה שוקד כל ימיו להוסיף לקח תמיד
מיום ליום ומשעה לשעה. ובמשלי רנחא פי'
אח"כ בא וראה כמה קשה יום הדין שעמית
הקב"ה לרין את כל העולם בולו כו'. בא מי
שיש בידו מקרא ואין בידו משנה הקב"ה הופך
את פניו ממנו ומצירי גיהנם מתגברין בו כו'.
והם ניטלין אותו ומשליכין אותו לגיהנם. בא
מי שיש בידו שני סדרים או שלשה הקב"ה ח"ל
בני כל ההלכות למה לא שנית אותם כו'. בא
מי שיש בידו הלכות ח"ל בני תורת כהני' למה
לא שנית שישבו כו'. בא מי שיש בידו ח"ה הקב"ה
ח"ל בני חמשה חומשי תורה למה לא שנית שיש
בהם ק"ש חפילין ומזוזה. בא מי שיש בידו חמשה
חומשי תורה ח"ל הקב"ה למה לא למדת הגדה
כו'. בא מי שיש בידו הגדה הקדוש ברוך
הוא ח"ל בני תלמוד למה לא למדת כו'. בא
מי שיש בידו תלמוד הקב"ה ח"ל בני הואיל
ונתעסקת בתלמוד נפית במרכבה כו'. כסא
כבודי האריך הוא עומד כו'. חשמל האריך הוא
עומד. ובכמה פנים הוא מתהפך כו' ע"ש באורך:
ומסתברא נמי הכי. שהרי כמה הלכות מרובות
יש בש"ס שנעת אשר האדם עוסק בהם. הוא
צריך לעיין ולהעמיק מחשבתו ושכלו צענין
הגשמיים שבהם. כגון קינין ופתחי גדה שהן
הן גופי הלכות. או המשא ומתן בש"ס וכללי

שמה כל כונחך לשמים. אמנם ענין פ"י לשמה שרצ"ל נכ"מ ודאי שגם רש"י ז"ל יפרש כפי הרא"ש ז"ל כאן לפי גרסתו. וגם רש"י ז"ל כאן אין כינתו דביקות. אלא דלית לאפוקי שלא יהא לימודו לשם קיטור וגיאות כמ"ש הרא"ש ז"ל. כדמוכח מסיום דברי רא"ש אל תעש עטרה להגדל בהם כו'. וזהו שמוסיף הש"ס גבי ריב"ז שלא הניח כו' לקיים מה שנאמר להנחיל אוהבי יי' כו'. שמוצא הענין שם בכל אותה הפרשה שהוא מואמר התורה הקדושה ענמה אשר בחוץ תרונה. שיש לאל ידה להנחיל וליחן שבר טוב לכל ההוגה ועוסק בה מחמת ההבנה ענמה ממש. היינו להוסיף בה לקח ופליג. וזהו אוהבי :

פרק ד אמנם ודאי דא"ל לומר ש"צ לענין עסק התורה שום טוהר המחשבה ויראת ה' חלילה. שהרי משנה שלמה שנינו אם אין יראה אין חכמה. ואמרו (יומא ע"ב ב') מ"ד למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין איי' להם לת"ח שעוסקים בחורה ואין בהם יי"ש כו'. ובשמות רבה פ"מ כל מי שהוא יודע ואין בידו יראה חטא אין בידו כלום שקפלות של תורה ביראת חטא. ובהקדמת הזוהר י"א ב' אמר רש"י שהיראה אינה תרעא לא עלא לגו מהימנותא ועל פקידא דא אחקיים כל עלמא כו' ודא עקרא ויסודא לכל שאר פקידין דאורייתא מאן דנטיר יראה נטיר כולא לא נטיר יראה לא נטיר פקידו אורייתא כו' ע"ש. ובפ' בהר ק"ח א' מאי עול מ"ש אלא כהאי תורא כו' הי"ז אטריך ל' לבר נא לקבלא עליי' עול בקדמייתא ולבתר דיפלא ל' בכל מה דאטריך. ואי לא קביל עליה האי בקדמייתא לא ייכול למפלא. הה"ד ענדו את ה' ביראה מהו ביראה כד"א ראשית חכמה ביראת ה' כו'. וע"ד האי בקדמייתא הוא

דיני חינו של רמאות שהיה הרמאי יכול לטעון וכמעט נלתי אפשר שיהא אצלו או גם הדביקו בשלימות כראוי :

פרק ג אבל האמת. כי ענין לשמה פירוש לשם התורה. והענין כמו שפירש הרא"ש ז"ל על מאמר ר"א בר' זדוק (דברים נ"א א') עשה דברים לשם פעלן ודבר בהן לשמן. ז"ל עשה דברים לשם פעלן. לשמו של הקב"ה שפעל הכל למענהו. ודבר בהן לשמן. כל דבורך ומשאך דד"ת יהיה לשם התורה כגון לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופליג ולא לקנטר ולהתגאות עכ"ל. דקדק לבאר שינוי לשון דר"א ב"צ שנעשה אמר לשם פעלן. ונדבור אמר לשמן. לכן נענין הענין פירש לשמו של הקב"ה שפעל הכל למענהו. ונענין הלימוד פירש לשם התורה כו'. וכונתו ז"ל מוצא היינו כי עשיית המצוה ודאי שריכה להיות למצוה מן המוצא דדביקות ומחשבה טהורה שבהורות כפי שכלו והשגתו. כדי שיתקלם עלילה לגרום תיקוני העולמות וכחות וסדרים העליונים. וזהו לשם פעלן כי כל פעל ה' למענהו וארצ"ל לקיומו. ואם כי ודאי שגם במצות העיקר בהם לעכונא הוא הענין בפועל. והכוונה היתירה וטוהר המחשבה אינה מעכנת כלל כמו שנתבאר לעיל סוף שער א' על כגון נע"ה. עכ"ז מצטרף קדושת וטוהר מחשבתו לעיקר העני' בפועל לעורר ולפעול תקונים יותר גדולים בהעולמות מאשר היתה המצוה נעשית בלא דביקות וקדושת המחשבה. אבל על ההבנה האדם נשעת עסק התורה גדיני המצות והלכותיה ואמר ודבר בהן"ל הדבור בעניני המצו' והלכותיה. יהיה לשמן. פ"י לשם הד"ת היינו לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופליג. (ורש"י ז"ל ג' אחרת היתה לו שם ודבר בהן לשם שמים. לכן פירש

שער ד

הוא דכלא כו' נגין דזהאי עייל לשאר קדושה ואי
האי לא אישכחא לגביה לא שריא ביה קדושה
דלעילא כו'. ואמרו עוד כל שירת חטא קודמת
לחממתו חממתו מתקיימת. כי יראת ה' תחלה
היא עיקר הקיום של חממת התורה. וכמש"ל
(שנת ל' ע"א) אר"ל מ"ד ויהי אמונת עתיד
כו' אמונת זה סדר זרעים כו'. חשיב שם נזה
הפסוק כל הש"ס ומסייג ואפ"ה יראת ה' היא
אוצרו. דמה הכתוב את התורה לרב תבואות.
וכיראה לאוצר המחזיק בו המון תבואות
ומשתמרי' בתוכו. שיראת ה' היא האוצר לחממת
התורה קשעל ידה מתקיים אלל האדם. ואם לא
הכין לו האדם תחלה אוצר הירא'. הרי רב
תבואות התורה כמונת ע"פ השדה למרמס רגל
הזור והחמור ח"ז שאינה מתקיימת אללו כלל.
וכן אמרו ע"ז הכתוב בשמות רבה פ"ל אתה
מוציא אדם שונה מדרש הלכות ואגדות ואם אין
בו יראת חטא אין צידו כלום משל לאדם כו'
יש לי אלק מדוי' של תבואה. א"ל ישלך אפותיקאי'
ליהן אותם זהם כו'. שנא' ויהי אמונת עתיד
כו' ע"ז :

פרק ה' ולפי ערך גודל אוצר היראה אשר
הכין לו האדם. כן ע"ז הערך
יוכל ליכנס ולהשתמר ולהתקיים בתוכו תבואות
התורה כפי אשר יחזיק אוצרו. כי האז המחלק
תבואה לבניו. הוא מחלק ונותן לכל א' מדת
התבואה כפי אשר יחזיק אוצרו של הן אשר
הכין ע"ז מקודם. שאף אם ירצה האז וידו
פתוחה ליתן לו הרבה. אמנם כיון שהבן אינו
יכול לקבל יותר מחמת שאין אוצרו גדול כ"כ
שיוכל להחזיק יותר. גם האז א"ל לו ליתן לו
עמה יותר. ואם לא הכין לו הבן אוצר קטן.
גם האז לא יתן לו כלל. כיון שאין לו מקום
חשומר שתקיי' אללו. כן הוא ית"ש ידו פתוחה

בניכול להשפיע תמיד לכל איש מעט סגולתו
רב חממה וגינה יתירה. ושהתקיים אללם
ויקשרם על לוח לבם. להשמעשע אתם צבואם
לעולם המנוחה ותלמודם צידם. אמנם הדבר
תלוי לפי אוצר היראה שתקדם אל האדם. שאם
הכין לו האדם אוצר גדול של יראת ה' טהורה.
כן ה' יתן לו חממה ותבונה ברוב שפע כפי

הגדרה
ובזה יבואר מאמנם
ז"ל ריש פרק
הרואה אין הקצ"ה נותן
חממה אלל לנ"י שיש בו
חממה שנאמר וכלכל כל
חכם לב נחתי חממה.
יהי חממתו לחכמתו
(דניאל ב'). ולבאורה
יפלא. דל"כ חממה
הראשונה מלין תמלא
אלל האדם. אמנם
הענין. כי כתוב ומורש
שם. היכאה נקדחת
חממה כמ"ס (איוצ"ה)
ויאמר לאדם הן יראת
ה' היא חממה. והוא
מנעם הכל. שהיא
אוצרו הטוב של החממה
שתשתמר ותתקיים זה
ז"ש שאין הקצ"ה
נותן ומשפיע חממה
העליונה של התורה.
שתתקיים אללו ויהא
תלמודו צידו. אלל לנ"י
שיש בו חממה היינו
אוצר היראה. שהיא
מוכרמת שתקדם אלל
האדם כנ"ל. (ואיש
תבונות. יבין פנימיות
מאמנם ז"ל זה
לדרכו ע"פ סמרי
הזוהר וכתיב הארז"ל
אשר אמרו שהחממה
העליונה מתגלית רק
ע"י מדת מלכותו
יתגבר היינו קבלת
עול מ"ש כנ"ל :
וכנס

שתחזיק אוצרו. *) הכל
לפי גודל אוצרו. ואם לא
הכין האדם אף אוצר קטן
שלין בו יראתו יתב' כלל
ח"ו. גם הוא ית' לא ישפיע
לו שום חממה כלל. אחר
שלא תתקיי' אללו. כי תורתו
נמאסת ח"ו כמש"ל. וע"ז
אמר בכתוב (הכלי קי"א)
ראשית חממה יראת ה'.
וכמבואר בהקדמת הזוהר
ז' ב' ר"פ תחלת ראשית חממ'
יראת ה' כו' היא קרא הכי
מצעי לי סוף חממה כו'.
אלא איכי ראשית לאעלא
לנו דרגא דחכמהא עלאה
כו'. תרעא קדמאה לחכמה
עלא' יראת ה' איכי כו' ע"ש :
הרי נבואר. הגם שהירא'
היא מצוה א' ואמרו
צירושלמי ריש פאה שכל
המצוה אינן שוות לדבר א'
מן התורה אמנם מוצת קניית
היראה ממנו ית' רבה היא
מאד. מזה שהיא מוכרחת
לעיקר הקיום ושימור
התורה קבלתה גם נמאסת
ח"ו

זבוב מצא לה רי"א נימא כו'. ואשכח רי"א לאל"י
 אל"י מאי קעביד קצ"ה אל"י עסיק פלגש בגבעה
 ומאי קאמר אבימר בני כך הוא אומר יונתן
 בני כך הוא אומר. והיינו מופתי שרי"א ורי"י עסקו
 בנייהם בענין פלגש בגבעה אז באותו עת. גם
 הוא ית' שנה דבריהם ממש. והוא ית' ש' ודברו
 חד. וכעופרש בחו"ה קבצמשה תורה לאהבה את
 ה' אלהיך כו' ופירשוהו רז"ל בגדרים צדרימא
 (ס"ז א') דקאי על עסק החורה ע"ש וסיפי'
 דקרא ולדבקה זו. ולכן אמר דוד המ' עה טוב לי
 תורת פיך כו'. אמר כי לבי שמח בעמלי בתורה
 הקדושה ברוב עוז בהעלותי על לבי שהיא תורת
 פיך שכל חיבה ממש מהתורה שאני עוסק בה
 כעת הכל יצא. וגם עתה היא יוצאת מפך
 ית'. ולכן כל התורה קדושה שהבלישום חילוק
 וסינוי כלל ח"ו. כי הכל דבור פיו ית' ש' ממש. ואם
 חסר צ"ת אות ה' מפסוק אלף תמנע היא
 נפסלה. כמו אם היה נחסר אות ה' מעשרת
 הדברות. או מפסוק שמע ישראל. וכמ"ש גם
 הרמזים ז"ל והוא מתד"א סא"ו פ"ג:

פרק ז ולואת ראוי להאדם להכין עצמו כל
 עת קודם שיתחיל ללמוד.
 להתחנך מעט עם קינוי ית' ש' בטערת הלז ביראת
 ה'. ולהטהר מעוונותיו בהרהורי תשובה. כדי
 שיוכל להתקשר ולהתדבק בעת עסקו בתו"ק
 בדבורו ורצונו ית' ש'. וגם יקבל ע"ע לעשות
 ולקיים ככל הכתוב בתורה שנכתב ונע"פ. ואשר
 יראה ויבין דרכו והנהגתו מתו"ק. וכן כשרוזה
 לעיין בדבר הלכה. ראוי להתפלל שיזכה ית'
 לאסוקי שמעתא אליה דהלכתא. לבין לאמיחה
 של תורה:

ובן באמצע הלימוד. הרשות נתונה להאדם
 להפסיק זמן מועט. טרם יכבה מלבו יראתו
 ית' ש' שקיבל עליו קודם התחלת הלימוד. להתחנן

מחדש

ח"ו צעיני הכריות. לכן
 נריכה שמקדם אלל האדם
 קודם עסק התורה:
 הלכה בלמד (ברכות
 פ' ע"א) ובפ' חין עומדין (ל"ג ז') אמרו חין לו להקדים
 צניח גמיו אלל אונר של יראת שמים בלמד. ולדברינו
 צאמת הכל ה'. ולכן אמרו אונר של יראת שמים. ע"כ:
 פרק ו לואת האמת שזו היא הדרך האמתי
 אשר צוה בחר הוא ית' ש'.
 שכל עת שזיכין האדם עצמו ללמוד. ראוי לו
 להתיישב קודם שיתחיל. ע"כ זמן מועט ביראת
 ה' טהורה בטערת הלז. להתודות על חטאתו
 מעומק' דלגה. כדי שיהא חורחו קדושה וטהורה.
 ויכין להתדבק בלימודו זו בתורה זו בהקצ"ה.
 היינו להתדבק בכל כחותיו לדבר ה' זו הלכה.
 וגזה הוא דבוק בו ית' ממש כביכול. כי הוא ית'
 ורצונו חד כמ"ש בזהר. וכל דין והלכה מתורה
 הקדושה. הוא רצונו ית' שכן גזרה רצונו שיהא
 כך הדין כשר או פסול טמא וטהור אסור ומוותר
 חייב וזכאי. וגם אם הוא עסיק בדברי אגדה
 שאין בהם נפקותא לשום דין ג"כ הוא דבוק בדבורו
 של הקצ"ה. כי החור' כולה ככלליה ופרטיה
 ודקדוקיה. ואפי' מה שהתלמיד קטן שאמר מרבו הכל
 יצא מפיו ית' למשה נסיני. כמ"ש רז"ל סוף פ"ב
 דמגיל'. ובפ' דברכו ה' א' ופקה'ל רבה"ס א' פ"א
 ושם צ"ח ה' פ"ו וצירושלמי פ"ב דפאה וצו"ק"ר
 פ"כ ע"ש. ובשמות רבה פ"מ כח כ' לראת הדברים
 האם בשעה שנגל' הקצ"ה נסיני ליתן תור לישראל
 אמר למשה על הסדר. "קרא ומשנה הלכו ואגדו"
 שג' וידבר אלוקים את כל הדבר' האם. אפילו
 מה שהתלמיד שוא לרב ע"כ. ולא עוד אלא כי גם
 באותו העת שהאדם עוסק בתורה למטה. כל
 חיבה שמוציא מפיו הן הדברי' יוצא' כביכול גם
 מפיו ית' באותו העת ממש. כדאשכחן בפ' קדושין
 גבי פלגש בגבע' ומונה עליו פלגשור' אבימר אמר

שער ד

מחדש עוד מעט ביראת ה'. כשר"ל עוד (שבת ל"א) משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור של חטים לעליה כו' א"ל עירבת לי נהן קב חומטין א"ל לא. א"ל מוטב שלא העלית. וקאי על חמט העסק בתבואות חכמת התורה שראוי ג"כ לערב בתוכו יראתו יתב'. כדי שתתקיים תלמודו בידו. ולכן סמך אללו הכרייתא תני דבי ר"י מערב אדם קב חומטין בכור של תבואה ואינו חושש. והוא דין מדיני גזל ואינאה אשר מקומו בפי' מיקין ומאי שייטי' הכא. חמטס הורנו בה. שכן בפי' הגם שנראה כגזל ואינאה. חמטס כיון שהקב עפר הוא השימור והקיום של כל הכור תבואה אינו חושש משום גזל. כן ראוי האדם להפסיק ולנטל זמן מועט מהלימוד. להסתנוק מעט ביראת ה'. ואינו חושש בזה משום ביטול תורה כיון שהוא הגורם שתתקיים אללו חכמת התורה:

פרק ח אמנם דון מינה נמי מענין ב' המשלים שהמשילו ז"ל בענין התורה והיראה. היפך מאשר שנו בזה חכמה מרבית בני עמנו. שקובעים כל עסק לימודם בספרי יראה ומוסר לבד. שכן בענין קדימת האור להסתבואה שנתוכו. וכי יעלה כלל על לב אדם כיון שכל קיום ושימור התבואה הוא האוצר יעסוק כל זמנו אורובו בננין האוצר לבד. ולא יכניס בו תבואה מעולם. כן איך יעלה על לב איש לומר שזה תכלית האדם משרא. שישים כל קביעת לימודו בננין האוצר של י"ש לבד. והוא האוצר ריק. ולא עלתה בידו מכל עמלו רק מצוה א' של ה' אלקיך תירא. וגם אין עליה שם אוצר כלל. ולא כיוונו ר"ל במאמרם הנ"ל אין לו להקני' בו' אלא אוצר של י"ש בלבד. אלא על אותה הוראה שנתוכה מונחי' המון תבואות. מקרא משנה והלכו ושאר עניני התורה. שהיראה היא אוצר הטוב ומשמר

שיחקיימו אללו. ערוכים ושנויים בפיו וחרוטים על לוח לבו. כמו שמוכח ומוכרח ממש עוד אין לו להקני' בעולמו אלא ד"א של הלכה בלבד. (וכידוע ששרש דבר ענין ב' הנחי' של תורה ויראת ה' במדות העליונים. שנחי' היראה ל"ל מגרמה כלום. כי היא נקי' באה רק שהיא אוצר בית קיבול השפע עליון מבחינת התורה. וכמ"ש ויה' בריכל קדשו. וע' בתיקונים ת"צ ג'). חש"ה (משלי ט"ו) טוב מעט ביראת ה' מאוצר רב ומהומה בו: פרק ט וכן בענין ההיחל להפסיק בחמטס הלימוד להסתנוק עוד מעט ביראת ה'. שהמשילו ז"ל להיתר עירוב הקב חומטין בכור תבואה. מינה נמי. שכן שאם עירב בכור תבואה יותר מקב חומטין אשר אינו צריך לקיום התבואה. הרי הוא גזל ואינאה. כן בענין היראה. אם יאריך בה האדם זמן יתר מכדי מדתה הנצרך לקיום ושימור רב תבואות התורה. ה"ה גזל אותו הזמן העודף. מהתורה שהיה צריך ללמוד באותו העת. כי לא הורשה לעסוק בהסתבואות וקניית היראה. אלא כפי אשר יסקול בשכלו לפי טעמו וענינו. שזה העת הוא צורך והכרח לו לעסוק בקניית היראה ומוסר. לצורך השימור והקיום של תבואות התורה: ובאמת כי האדם הקבוע בעסק התורה לשמה כמו שפירשנו בפ"ג ענין לשמה. אינו צריך לרוב עמל ויגיעה ואורך זמן העסק בספרי יראה עד שיוקבע בלבו יראתו יתב'. כאותו האדם אשר אינו קבוע בעסק התורה. כי התורה הקדושה מעצמה תלישהו יראת ה' על פניו כמעט זמן ויגיעה מועטת ע"ז. כי כך דרכה וסגולתה של התורה הקדושה במ"ש כל העוסק בתורה לשמה בו' ומלגשתו ענוה ויראה. ובמשלי רבתי פ"א חכמה ומוסר איילי' בו' אם מוסר למה חכמה ואם חכמה בו' אלא אם למד אדם תורה וישב

ומתעסק

ובמשלי רבנא רפ"ט חכמות ננתה בינה זו
התורה שננתה כל העולמות :

והענין כי התורה הקדושה היא דבורותיה.
ובמאמר פיו יחנ' נמצא נבראו
העולמות כולם. שעי' סידור גלגול נרופי האותיות
עפי' סדר הרל"א שערים פנים ואחור שבמאמר
בראשית ברא וכו'. נאלו ונבראו העולמות
עליוני עליונים רבי רבון בכל סדר מלכס ופרטי
עניניהם וכל הנכלל בהם. וכן בכל מאמר
ומאמר שבו ע"ד הג"ל נבראו כל פרטי המינים
והענינים שבאותו הסוג שעליו נאמר אותו
המאמר. כמ"ס בזהר חרומה קס"א ח' דכד
ברא קוב"ה עלמא אסתכל בה באורייתא וברא
עלמא ובאורייתא אסתבר עלמא כמה דאוקמוה
דכתיב ואהיה אליו אליו אמן כי אורייתא נותנת
ואהיה אליו אמן כי ברא קוב"ה עלמא דער
לא אסתבר עלמא אקדימת אורייתא כי. וכד
בעא קוב"ה למברי עלמא הוה מסתכל בה
באורייתא בכל מלה ומלה ועבד לקבלה אומנותא
דעלמא בגין דכל מליקו עובדין דכל עלמא באוריית'
חינו כי. באורייתא כתיב בה בראשית ברא
וכי אסתכל בהאי מלה וברא את השמים.
כתיב בה ויאמר אלקים יהי אור אסתכל בהאי
מלה וברא את האור. וכן בכל מלה ומלה דכתיב
בה באורייתא אסתכל קוב"ה ועבד הסוד הוא מלה.
וע"ד כי ואהיה אליו אמן כג"ד כל עלמא
אסתבר ע"כ. ולכן כל התורה בכלל וכל העולמות
כלליהם ופרטיהם וסודם וכל עניניהם כולם
כלולים ורמוזים בעשר המאמרות דמעי'. וכמ"ס
רבינו הגדול הגאון החסיד מוה"ר א"ז נוק"ל נפיעל
הספר "נפ"ה. ועיין בזה בזהר בראשית מ"א :
ולבן אמר. בזהר באורייתא היא נהירו דכל
עלמא וחיותא וקיומא ושרא דכלהון.
והענין כי העולמות הולכים על סדר ההשתלשלות
וההדרגה

ומתעסק בה כדי לרבו הרי נידו חכמה ומוסר
ואם לאו כי. ובתרא סא"ר פי"ח ועל הנחל יעלה
על שפתו מזה ומה כל עץ מאכל כי (יחזקאל)
ומה העץ אשר יעלה בנחל זה אל ת"ח שישיבה
תורה מקרא ומשנ' הלכו ואגדות ומעיט ושימוש
ת"ח כי. משלו משל למה"ד כי. כך ת"ח בעוה"ז
בד"ת כיון שקראו את המקרא ושונו כי וד"ת מתוק
עליהם. הקב"ה מרחם עליהם ונותן בהם חכמה
ובינה ודעה והשכל לעשות מעט ות"ת והכל
מתוק לפנייהם כי :

פרק י ובשעת העסק והעיון בחורה. ודאי
שא"ז לא לענין הדביקות כלל.
כנ"ל שנהעסק ועיון לכד הוא דבוק ברצונו
ודבורו יחנ' והוא יחנ' ורצונו ודבורו חד. והוא
ענין מאמרם ז"ל בשמות רבה פל"ג אדם לוקח
חפץ שמה יכול לקנות צליו. אבל הקב"ה נתן
תורה לישראל ואומר להם כביכול לי אתם לוקחי'
כי. ח"ש כמ"ס בזהר דקב"ה ואורייתא חד.
וגדולה מזו כפ' בשלח ס' ע"א ואוליפנא דקב"ה
תורה איקרי כי ואין תורה אלא קב"ה. וגם
כי שרשה העליון של התורה הקדושה הוא צליון
שבהעולמות הנקראים עולמות הא"ס. סוד
המלכות הנעלם הנזכר בסתרי פליאות חכמה
מתורת רבינו האר"ל. שהוא ראשית סוד
אותיות התור' הקדוש. וכמ"ס ה' קנני ראשית
דרכו קדם מפעליו מאז. ח"ש ז"ל שקדמה לעולם
היינו גם מכל העולמות כולם. שהרי אמרו
בז"ר פ"א שקדמה לכסא הכבוד. והאמת שקדמה
כביכול גם לעולם האצילות יתברך כנ"ל אלא
שהאצילות נק' אין ומסוד הכסא מתחיל סוד
השיעור קומה כביכול לכן אמרו שקדמה לכסא
הכבוד. ולכן בה נאלו ונבראו כל העולמות
עליונים ותחתונים. כמ"ס (משלי ח) ואהיה
אלו אמן ואמרו ז"ל איך אמן אלא אמן וכו'

שער ד

ח' ופקודי רס"ח ב' אר"ש ארימית כו' דכד
 רעותא עלאה כו' וכל אינון נהורין מרזא
 דמהשגה עלאה ולהתחא בלהו אקרון ח"ס. ע"ש
 היטב ובהגהת הרח"ו ז"ל שם ובע"ה שער
 עיגולים ויושר ריש ענף ד' ובשער השתלשלות
 הי"ם ריש ענף ב'. ולכ"ה צראשית בשביל התורה
 שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו
 ראשית. (ולכן אמרו ז"ל (מ"ק כ"ה א') העומד
 על המת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע הא
 למה"ד לרואה ס"ת שנשרף. שקדושת נשמת כל
 ח' מישראל היא היא קדושת ס"ת ממש). ולכן
 מעתה הנבירה שהיתה התורה גנוזה עדיין במקור
 שרשה הנעלם מכל העולמות עליונים. ומרחוק
 לבד האירה לכל העולמות להחיות ולקיימ'. ולא
 נשתלשל עממותה ממש למטה לזה העולם
 שיעסקו בה קבוצי מטה. עדיין היו העולמות
 רופפים ורותתים ולא היו על מבונם האמת.
 וקראום רז"ל שני אלפים תהו. והיו הלויים
 ועימדים עד עת מ"ח. כידוע מאמרם ז"ל
 (שבת פ"ח א') שהתנה הקב"ה עם מעיב אש
 מקבלין ישראל וכו' ואש לאו וכו'. וכה נשמות
 רבה פמ"ז ודברים רבה ספ"ח וגריש התנחומא.
 וצריכה שה"ש דמיתך רעיתי רבנן אמרי רעיתי
 דעולמי שקבלו חורתי שאלו לא קבלו הייתי
 מחזיר את עולמי לת"וב דאר"ה בשם ר"א
 כתיב נמוגים ארץ כו' אנכי תכנתי עמודיה
 סלה אלולי ישראל שעמדו על הר סיני כו' ומי
 נסם העולם אנכי כו' נצות אנכי ה' אלהיך
 תכנתי עמודיה סלה. ומאז שנשתלשל ויירדה
 כביכול ממקור שרשה הנעלם לזה העולם
 כמאמרם ז"ל בא משה והורידה לארץ. כל
 חיותם וקיומם של כל העולמות הוא רק ע"י
 הבל פיו והגיוניו בה. והאמת בלתי שום ספק
 כלל. שאם היה העולם כולו מקצה עד קצה פנוי

ח"ח

והדרגה. שכל עולם היותר עליון וגבוה
 הוא נשמתו וחיותו וקיומו ואורו של העולם
 שתחתיו לבד. אמנם יתרון עולם האצילות
 על הג' עולמות ב"ע. שהוא מתפשט ומאיר
 לכל הג' עולמות ב"ע שהתחיו. ע' בע"ה שער
 פנימיות וחינוכות דרוש ב' ושם ריש דרוש ח'
 וריש דרוש י' ובשער דרוש אבי"ע פ"ז ושער
 השמות פ"א ובשער קליפת נגה פ"א. שכולו
 חלקות גמור. כמ"ש בהקדמת התיקונים דע"ס
 דאצילות מלכה צהון איכה וגרמיה חד צהון
 איכה וחיותי חד צהון מה דלאו הכי בע"ס דבריאה
 דלאו אינון ואיכה חד לאו אינון וגרמיהון חד.
 ולכן התורה הק' שזרשה העליון הנעלם הוא
 למעלה מעלה גם מאצילות קדושת כנ"ל וקב"ה
 ואורייתא כלא חד. היא הנפש והחיות ונהירו
 ושרש דעלמין בלהו. שבו נשעת הנבירה בה
 נאצלו וגבראו כולם. כן מלאו היא נשמתם וחיותם
 וקיומם על סדר מנצם. ובלתי שפעת אורם
 בהם כל רגע ממש להאירם להחיותם ולקיימם.
 היו חוזרים כולם לבהו ובהו ממש :

פרק יא ולואת עיקר חיותם ואורם וקיומם
 של העולמות כולם על נכון.

הוא רק כשאנחנו עוסקים בה כראוי. כי קב"ה
 ואורייתא וישראל כולם חד. שכי' מישראל
 שרש נשמתו העליונה מדובק ונאחז בצוה ח'
 מהתורה והיו לאחדים ממש. ולכן אמרו צ"ר
 פ"א שמתחנן של ישראל קדמה לכ"ד. ולא בא
 לחלוק על מ"ש שהתורה קדמה לכ"ד כי הכל
 ח' בשרשן. והיא היא. ח"ש מחשבתן של ישראל.
 וכמ' שישראל עלה במחשבה ר"ל ראשית המחשבה
 סוד הרעותא עלאה כמ"ש בצוהר וירא קי"ח
 ב' דהא ישראל סליק ברעותא דקוב"ה עד לא
 יצרא עלמא. והרעותא היא ראשית הכל חלקות
 גמור כביכול. מעולמות ח"ס. כנ"ל שם בפ' נח ס"ה

ואשתכלל הה"ד ה' בחכמה יסד ארץ וגו'. וכתיב
 ואהיה אצלו אמון כו' וכל דאשתדל זה שכלל
 עלמין וקיים ליה. ות"ח ברוחא עניד קב"ה
 עלמא וברוחא מחקיימא דארוחא דאין דלעאן
 באורייתא כו'. ושם נפ' וישב אחר שהאריך תחלה
 במעלתו הנוראה של האדם העוסק בתורה בזה"ל
 ובע"ה. ושינו הגדול בשני העולמים כשמתרפה
 ממה ה"ו. סיום ואמר בג"כ כלל קיימא על
 קיומא דאורייתא ועלמא לא אתקיים בקיומיה
 אלא באורייתא דאיהו קיומא דעלמין עילא ותתא
 דכתיב אס לא בריתי יומם ולילה כו'. ונפ' תרומה
 קס"א ח' אחר שהאריך בענין לבאר איך שבתורה
 נבראו כל העולמות. אמר אח"כ כיון דאתברי
 עלמא כל מלה ומלה לא הוה מתקיים עד דסליק
 ברעותא למברי אדם דיהו משתדל באורייתא
 ובגי' אתקיים עלמא. השתא כל מאן דאשתכלל
 זה באורייתא ואשתדל זה כביכול הוא מקיים
 כל עלמא. קב"ה אשתכלל באורייתא וברא עלמא.
 ב"ה אשתכלל זה באורייתא ומקיים עלמא. אשתכלל
 דעונדא וקיומא דכל עלמא אורייתא איהי. בג"כ
 זכא איהו ב"ה דאשתדל באורייתא דהאי איהו
 מקיים עלמא. ונפ' ויקרא י"א סוף ג' בגין דעלמא
 לא אתברי אלא בגין אורייתא וכל זמנא דשרא
 מהעסקי באורייתא עלמא מהקיימא. וכל זמנא
 דשרא לא מתבטלי מאורייתא מה כתי' אס לא
 בריתי יומם ולילה כו'. ולכן אמרו נפ' מעלות
 התורה שכל העוסק בתורה לשמה נק' ריע.
 כי כביכול נעשה שותף ליוצר בראשית ית"ש.
 כיון שהוא המקיים עתה את כל העולמות
 בעסק תורתו. ובגמ' זה היו חזירים
 כלם לתוהו ובוהו. וכמ"ש במדרש הגל' דמיתך
 רעיתי רעיתי דעילמי שקבלו תורתו כו' :

פרק י"ב וב"ש חידושין אמיתים דאורייתא
 המחמדישין ע"י האדם. אין

ערוך

ח"ו אף רגע אחת ממש מהעסק והתבוננות שלנו
 בתורה. כרגע היו נחרדים כל העולמות עליונים
 ותחתונים והיו לאפס ותהו חם ושלום. וכן
 שפעת אורם או מיעוט ח"ו הכל רק כפי ענין ורוב
 עסקו בזה. לכן אלו מנרכים עליה וח"י עולם
 נטע בחוכנו. כענין הנטיעה שנטיעתה כרי
 לעשות פרי להרבות טובה. כן אס אלו מחזיקים
 בתורה בכל כחם כראוי. אלו מנחלין חיי
 עד ומחשיכים משרה הנעלה למעלה מכל
 העולמות. תוספת קדושה וברכה ואור
 גדול בכל העולמות. ו"ש במשלי רבתא פ"ב מכל
 משמר נאור לנך שלא תברח מדברי תורה
 למה כי ממנו תוצאות חיים ללמדך שמד"ת
 יוצאין חיים לעולם. וגם לבנות הנהרסות
 בחיקונים גדולים. לקצר ולייחד ולהשלים
 העליונים עם התחתונים. וכל העלמין שקלין
 ונהירין כחדא. כמאמר ז"ל נפ' תלק (נ"ט
 ב) אר"א כל העוסק בתורה לשמה כאלו עושה
 שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה שנא'
 או יחזק במעתי יעשה שלום לי כו' רב אמר כאו
 בנה פלטרין של מעלה ופלטרין של מטה שנא'
 ואשים דברי בפידוכו' לנטוע שמים וליסוד ארץ.
 ובחזית. שיקו עמודי שם אלו ת"ח למה נמשלו
 לעמודים שהם עמודי עילא שנא' אס לא בריתי
 יומם ולילה כו'. ובמשלי רבתא חכמות בנתה
 ביתה כו'. אמר הקב"ה אס זכה אדם ולמד
 תורה וחכמה חשוב לפני כמו שנברא שמים ונא'
 העמיד כל העולם כילו. ושם נפ' אשת חיל
 אמרו. אמר הקב"ה לישראל בני היו מהעסקין
 בתורה ביום ובלילה ומעלה אני עליכם כאלו
 אתם מעמיד' את כל העולם. ובזה נבראשית מ"ז
 ח' כל מאן דאשתדל באורייתא בכל יומא יזכי
 למהו ליה חולקא נעלמא דאתי. ויתחשיב ליה
 כאלו באני עלמין. דהא באורייתא אתנני עלמין

כתיב ואשים דברי נפיד כו' לנטוע שמים וליסוד
 ארץ כו'. ארץ מהו ובגל ידי כסיתך חיל כו'
 והשתא דהאי מלה סלקא וחתעטרא וקיימא
 קמי קב"ה. איהו חפי על ההיא מלה וכסי
 על ההוא בר נש כו' עד דחתעניד מההיא מלה
 שמים חדשים וארץ חדשה כו'. ולאמר לנין עמי
 אחת כו' אל תקרא עמי אלא עמי למהוי
 שותפא עמי מה אנא צמלולא דילי עזדית שמים
 וארץ כו' אוק הכי את. זכאין איטן דמשתדלין
 באורייתא. ובפ יוחי רמ"ג ריש ע"א כתיב
 הדודאים נתנו ריח כו' אלן אינן דאשכח
 ראובן כו' ועל פתחי כל מגדים איטן גרמו
 למהוי על פתחי ב"ב וב"מד כל מגדים.
 חדשים גם ישנים כמה מלי חדתאן ועתיקן
 דאורייתא דאחגלייא על ידיהו כו'. דודי נפנתי
 לך מהבא אוליפנא כל מאן דאשתדל באורייתא
 דקא יאות וידע למחדי מלין ולחדתותי מלין
 דקא יאות איטן מלין סלקין עד כרסייא
 דמלכא וכי פתח לון חרעין וגניז לון. ובשעתא
 דעאל קב"ה לאשתעשע עם נדיקייא בנחתא
 דעדן אפיקת לון קמי' ומסתכל בהו וחדי.
 דין קב"ה מחטער בעטרין עלאין וחדי כו'.
 ומההיא שעתא מליי כתיבין בספרא כו' זכאה
 חולקיה מאן דאשתדל באורייתא דקא יאות.
 זכאה הוא כהאי עלמא חכאה הוא בעלמא
 דאחי. ובת"ד סא"ר פ"ח ועל הנחל יעלה על
 שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל ופי' שם כל זה
 הכתוב על ד"ת ואומר שם מהו לחדשין יבכר
 למחדשין תורה שמחדשין את התורה בכל יום
 תמיד. לכן שהוא בטר כו' שמחדש ד"ת שהכל
 שמחין בו כו' שמה מתחדש לו לאביו בכל יום
 כו'. ובכל מקום שמחדשין תורה שנישנית ב"ב
 ונישנית בהמ"ד שמה מתחדש להקב"ה בכל
 יום תמיד כו' ע"ש:

פרק י"ג

ערוך לגודל נוראות נפלאות ענינם ופעולתם
 למעלה. שכל מלה ומלה פרטית המתחדשת מפי
 האדם. קב"ה נשק לה ומעטרה. ונגנה ממנה
 עולם חדש צ"ע. וסון השמי' החדשים והארץ
 החדשה שאמר הכתוב. כמ"ש בקדמת הזכר ד"ד
 ע"ב ר"ג פתח ואשים דברי נפיד כמה אית ליה
 לב"ג לאשתדל באורייתא יומא וליליא. בגין
 דקב"ה ציית לקליהון דאיטן דמתעסקי באורייתא.
 ובכל מלה דאחדש באורייתא על ידא דההוא
 דאשתדל באורייתא עביד רקיעא חדא. תקנה ההוא
 שעתא דמלה דאורייתא' אתחדש מפיו מד"ג ההיא
 מלה סלקא ואתעתדת קמיה דקב"ה וקב"ה נטיל
 לההיא מלה ובשק לה ועטרה שזעין עטרין
 גליפין ומחקקן. ומלה דחכמתא דאחדש סלקא
 וייתבא על רישא כו' וטסא מתמן ושטתא שזעין
 אלף עלמין וסליקת לגבי עתיקיומין כו'. גבהיא
 מלה סתימא דחכמתא דאחדשת הכא כד סלקא
 אתחדשת באיטן מלין דעתיקיומין וסלקא ונחתא
 בהדיהו ושאת צתמניסר עלמין גריזין דעין לא
 ראחא כו' נפקין מתמן שאטן ואתין מליאן
 ושלמין ואתעתדו קמיה ע"י. בההיא שעתא ארץ
 עתיקיומין בההיא מלה וניחא קמיה מכלא. נטיל
 לההיא מלה ואעטר לה בש"ע אק עטרין. ההיא
 מלה טסתוסלקא ונחתא ואתעבירת רקיעא חדא.
 וכן כל מלה ומלה דחכמתא אתעבדין רקיעין
 קיימין בקיומא שלים קמי' ע"י והוא קרי לון שמים
 הדיים כו' סתימין דרין דחכמתא עלאה. וכל
 אלן שאר מלין דאורייתא דנתחדשין. קיימין
 קמי' קב"ה וסלקין ואתעביריז ארנות החיי' ונחתין
 ומתעטרין כו' ואתחדש וחתעניד כלא ארץ
 חדשה ומההיא מלה דאחדש באורייתא. וע"ד
 כתיב כי כאשר השמים החדשים כו' אשר אני
 עושה כו' עשיתי לא כתיב אלא עושה דעביד
 הדיר ואינן חידושין ורזין דאורייתא. וע"ד

עלין של התורה. כמ"ש צי' מעלי' התורה משמח את המקום משמח את הצדיות. וכן אמרה התורה ואהיה שעשועים יום יום. וצוהר ויקהל רי"ז א' פתח ואמר אז נדברו יראי ה' כי אז דברו מצעי ליה מאי נדברו. אלא נדברו לעילא מכל אינון רתיבין קדישין וכל אינון חילין קדישין. בגין אינון מלין קדישין סלקין לעילא וכמה אינון דמקדמי ונטלי לון קמי מלכא קדישא ומתעטרין בכמה עטרין באינון נהורין עלאין וכולהו נדברו מקמי מלכא עלאה. מאן חמי חדון מאן חמי חושבנן דסלקין בכל אינון רקייעין קמי מלכא קדישא. ומלכא קדישא מסתכל בהו ואמתער בהו ואינון סלקין על רשיהו והו עטרא ונחתין ויתגין על חיקי' לנו בתוקפיה ומתמן סלקין על רשי'. ועי' אמרה אורייתא ואהיה שעשועים יום יום והייתי לא כתיבאלא ואהיה בכל זמן ובכל עידן דמלין עלאין סלקין קמיה ע"כ. ובכל עת שהארס עוסק ומתדבק בה כראוי. הדברי' שמח' נכתיבנן מסיני. כמ"ש צוהר ר"פ חקת ר"י פתח זאת התורה כי ת"ח מלין דאורייתא קדישין אינון עלאין אינון סתימין אינון כמה דכתיב הנחמדים מזהב כי. מאן דאשתדל באורייתא כאלו קאים כל יומא על טורא דסיני לקבל אורייתא הה"ד היום הזה נהיית לעם. ובפ' אחרי ס' ט"א דתאנא כל מאן דאצית למלי דאורייתא זבאה הוא צבאי עלמא וכאלו קביל תורה מסיני. ואפילו מכל צ"ג נמי צעי למשמע מלי דאורייתא. ומאן דארכין אודניה לקבלי' יהיב יקרא למלכא קדישא ויהיב יקרא לאורייתא עליה כתיב היום הזה נהיית לעם כי. והטעם שכמו שצעת המעמד המקדש נהדבקו כניכול דבורו ית'. כן גם עתה בכל עת ממש שהארס עוסק והוגה בה. הוא דבוק על ידה דבורו ית' ממש. מחמת שהכל מאמר פיו ית' למשה בסיני ואפילו מה שחלמיד

קטן

פרק יב ועל ידי עסק התורה'ק. נאלץ כוונתו ית' בצריח' שהיה רק בשביל התורה שיעסקו בה ישראל. כמאמרם ז"ל בראשי' בשביל התורה כי. ובשביל ישראל כי. ובשביל משה כי שהוא הסרסור נקבלת התורה. וכניכול הוא ית' שמח במעשיו בעולמו ובדירותיו שמעלי' חן לפניו ית' כשעה ראשונה צעת הצריחא. כמו שקיה הוא ית' בעצמו כניכול. כמ"ש דבשה בראשית פרשה ט' למלך שנה פלטין ראה אותה וערב' לו אמר פלטין פלטין הלואי תהא מעלה חן כי. כך אמר הקב"ה לעולמו. עולמי עולמי הלואי תהא מעלה חן לפני ככל עת כשם שהעלית חן לפני בשעה זו. וכן נאמר בשנת התורה חילת אהבים ויעלת חן. וצוהר צ' ליה א' פתח ר"א ואמר ואשי' דברי צפ"ך כי. תנינן כל דר' נש דאשתדל במלי דאורייתא ושפוטתיה מרחשן אורייתא כי. ולא עוד אלא דהוא מקיים עלמא וקב"ה חדי עמיה כלו ההוא יומא נטע שמיא וארעא הה"ד לנטוע שמים וליסוד ארץ. ובפ' תרומה קב"ה צ' פתח ר"א ואמר עת לעשות לה' הפרו תורתך כי בכל זמנא דאורייתא מתקיימא בעלמא ובני נשא משתדלין בה. כניכול קב"ה חדי בעובדיו ידיו וחדיו בעלמין כולו. ושמיא וארעא קיימי בקיומיהו. ולא עוד אלא קב"ה כניש כל פמליא דיליה ואמר לון חמו עמא קדיש' דאית לי בארעא דאורייתא מתעטר' נגייהון כי. ואינון כד חמו חדוה דמאריהון בעמרי מיד פתחיו ואמרימוי בעמרי ישראל גוי אחד בארץ. ובפ' שמיני זכאין אינון ישראל דקוב"ה יהב לון אורייתא קדיש' חדוות' דכלא חדוות' דקנב"ה ואטיילותא דילי דכתיב ואהי' שעשועי' ויום יום כי :

פרק יד וגם העולמות והצדיות כולם הם
אז בחדוותא יתירתא ונהירין
מזי האור העליון השופע עליהם ממקום שורש

קטן שואל מרבו ככ"ל פ"ו. וגם עתה נעת
 שהאדם עוסק בה בכל תיבה. אותה התיבה ממש
 נחנכה אז להבנת אש מפיו יתב' כביכול כמ"ש.
 ונחשב כאלו עתה מקבלה בסיני מפיו ית"ש.
 לכן ארז"ל כמה פעמים והיו הדברים שמתים
 כנתינתן מסיני: ואז משתלשל ונמשך שפעת
 אור ונברכה ממוקיר שרשה העליון. על כל העולמו'.
 וגם הארץ האירה מכבודה ומתברכה. ומביא
 הרבה טובה ושפעת ברכה לעולם. ובתד"א סא"ר
 פ"ח אמר. כיון שלומד את התורה הרי זה
 מביא טובה לעולם ויכול הוא לנקש רחמים
 ולהתפלל לפני הקב"ה ויפקפק את הרקיע ויביא
 מטר לעולם כו'. ואמר שם עוד כ"ז שישאל
 עוסקין בתורה ועושין רטון אביהם שנשמים
 הקב"ה נעלמו נפסה אליהם לברכה שאל' אמת
 מארץ הזמנה ונדק משמים נשקף ואין השקפה
 אלא לברכה ש"ה השקפה כו' וברך את עמך כו':
 פרק בו והנה המנצח מהנצח. ומזכרתם
 של העולמות יצורך גם האדם
 העוסק בה כראוי לאמיחה הגורם לכ"ו. וכבוד
 ה' חפץ עליו כל היום ומשיג לנשמה אצילה
 ממקדש קדוש. לפי ערך גדול עסקו ודינקו בה
 כמ"ש אדם מקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו
 מלמעלה. מעט מקדשין אותו הרבה. ובהקדמת
 הז'הר י"ב ב' פקודת חמישאה כו' צהאי קרא
 אית חלה פקודין וכו'. וחד למלצי באורייתא
 לאשהדלל צה ולאשפא לה בכל יומא להקא:
 נפסי' וריות'. דכיון דצינ' אהעסק באורייתא
 אמהקון נשמתא אחרא קדישא דכתיב שרן נפש
 חיה נפש דההיא חיה קדישא כו' ובר' אשהדל
 באורייתא צההיא רחיש' דרחיש צה זבי לההיא
 נפש חיה ולמהדר במלאכין קדישין כו'. דא
 אורייתא דאקרי מיס' שרען ויפקין רישא דנפש
 חיה מאחר דההיא חיה ומשכין לה לחתא כמ"ד.

וע"ד אמר דוד לב טהור ברא לי אקים למלצי
 באורייתא וכדן ורוח נכון חדש בקרבי:
 והוא הרודה ומושל בכל. וכל הדינן ביסין
 מסתלקין מעליו ואין להם עליו שום
 שליטה ח"ו. צין בעודו בזה העולם. כמ"ש נפ"ק
 דברכו' (ה' א') ארש"ל כל העוסק בתורה יסורין
 בדלין הימנו. ובפ' כיצר מעצין (כ"ד א') חש
 בראשו יעסוק בתורה ש"ל כו'. חש נגדו יעסוק
 בתורה שאל' כו'. חש נמצינו כו'. חש בכל גופו
 יעסוק בתורה שאל'. ולכל בשרו מרפא. וכעין
 סגנון זה אמרו צווקרא רבה פ"ב ובתנחומא פ'
 יתרו ובמדרש תהלים מזמור ק"ט ע"ש. ובתד"א
 סא"ר פ"ה מקימי מעפר דל כו'. אדם שעבר
 עבירו' הרבה וקנשו עליו מיתה כו'. וחזר ועשה
 תשובה וקורא תורה נביאים וכתובי' ושנה משנה
 מדרש הלכות והגדו' ושימש חכמים. אפילו נגזרו
 עליו מאה גזירי' הקב"ה מעצין ממנו כו'. ושם
 רפ"ו הביאני המלך חדריו כשם שיש להקב"ה
 חדרי חדרים בתורתו. כך יש להם לת"ח לכל
 אחד ואחד חדרי חדרים בתורתו. ואם רחית
 שהיסורין מממשין ובאין עליך רון לחדרי תורה
 ומיד היסורין בורחין ממך ש"ל עמיצא בחדריך
 וגו'. לכך נאמר הביאני המלך חדריו. נגילה
 ונשמחה כך צמה שגדלחנו ורוממתנו וקשרת לנו
 כתר גדול גד"ת מסוף העולם ועד סופי. ושם
 בפ"ה ויהי המה הולכים הליך ודגדג ואין דגד
 אלא דג"ת כו'. וכשנשתלח מלאך כו'. וצא ומלאן
 שהיו עוסקין בדג"ת ולא היה יכול לשלוט בהם כו'.
 מבאן אמרו שני צ"א שהילכין בדרך ועיסקין בתורה
 אין דגד רע יכול לשלוט בהן כו' ע"ש. וצוהר
 ויחי רמ"ב סוף ע"א ישכר חנוורגס כו' פתח
 ואמר לדוד ה' אורי כו' כמה חביבין אינן מלין
 באורייתא. כמה חביבין אינן דמשדלי באורייתא
 קמי קצ"ה. דכל מאן דאשתדל באורייתא לא דחיל

דיהבין עליה עולא דארעא ושענדא נישא דכתיב
 ביששכר ויט שכמו לסבול כו' מאן דסטא ארחיה
 וגרמיה דלא למסבל עולא דאורייתא מיד ויהי
 למם עוזד. וכן להיפך כו'. וכך הדין הלכה
 פסוקה בש"ס שח"ה פטורין ממסים. כמ"ש
 (גדרים כ"ב ב' ובפ"ק דנחמא ח' א') שארי ל"י
 לעורבא מרבנן למימר לא יסינגא כרגא דכתיב
 מדה בלו והלך לא שליט למרמא עליהם. ושם
 ר"ה בר"ח שרא כרגא ארצן. ח"ל רנ"י עננת
 אדאורייתא אדנביאים אדכחונים דכתיב כו'.
 כמ"ש דרבנן לא לריב גיטירותא. ובת"א סא"ר
 פ"ד כל ת"ח שעוסק בתורה בכליום תמיד בשביל
 להרבות כבוד שמים. אינו צריך לא חרב ולא
 חנית ולא כל דבר שיהיה לו שומר אלא הקב"ה
 משמרו בעצמו כו'. ושם בפ"ח א"ס יש בואדם
 ד"א ומקרא לבד מוסרין לו מלאך ח' לשומר
 שנאמר כו'. קרא אדם תורה נביאים וכתובים
 מוסרים לו שני מלאכים שנאמר כי מלאכיו יצוה
 לך לשמרך כו'. אבל קרא אדם תורה נביאים
 וכתובים ושנה משנה ומדרש הלכות ואגדות ושמש
 ת"ח הקדוש ב"ה משמרו בעצמו כו' שנאמר ה'
 שומרך כו'. וכפי ערך הקיבול אשר יקבל עליו
 עול תורה באמת ובכל כחו. כן לפי זה הערך
 יסירו ויעצירו ממנו טרדות עניני זה העולם.
 והשמירה עליונה חופפת עליו. והוא כן
 המתחטא על אביו. ואביו עושה לו רצונו ומשלים
 לו כל חפצו. כמ"ש ר"ל (ע"ז יט"א) כל העוסק
 בחורה הקב"ה עושה לו חפצו. וכ"א במדרש תה"ל
 מוזמר ח'. ואמרו עוד שם שכתוב בתורה ושני
 נביאים ומשולש בכתבים שכל העוסק בתורה
 נכסו מליחין. ובמשלי רבנא ספ"ח ויפקרצון
 מה' כל נוי שהוא מפיק ד' תומלמדו דב"ה. אף
 אני בעת רצון מפיק לו רצון כו'. ומזויתו מוכני
 לו תמיד בלא שום עמל ויגיעה מועטת עליהם.

כמ"ש

מפנעי עלמא. נטיר הוא לעילא נטיר הוא לתחת.
 ולא עוד אלא דכפית לכל פגיעי דעלמא ואחית
 לון לעומקא דתהום רבה. ת"ח נשעתא דעאל
 ליליא כו' כד אחר דוח צפון ואתפליג ליליא
 אחרותא קדישא אחרער בעלמא כו'. זכ"ל חולקי
 דהקוא בר נש דאיהו קאיס בזהאיא שעמא ואשתדל
 באוריית'. כיון דאיהו פתח באוריית' כל אינון צינין
 בישין אשיל לון בצוקא דתהו רבה כו'. בג"ש שכר
 דאשתדלותי' באוריית' כפית ל' לחמוד ונחית ל'
 כו' דאיהו סליק למקא עלמא ושוי מדור' בין
 המשפתי כו'. וכן אמרו ז"ל בפ"ג פסוקה (כ"א א')
 דהתור אטוי מגני מן היסורין בין בעדנא דעסיק
 בה בין בעדנא דלא עסיק בה ע"ש. כי היא גמלתהו
 רק טוב ולא רע כל ימי חייה. היינו אפי' בעדנ' דלא
 עסיק בה. כ"ז הוא דבוקא ופירש ח"ו מחיי עולם
 סלה ודעתו עליה תמיד

הגדה

ולבנות זה (*): ומ"ש גמלתהו וכו'.
 כי גמול פירוש תשלום גמול למי שהטיב אחר מקורס.
 ז"ש שהתורה משלמת גמול טוב להאלם שעושה טובה
 עמה היינו כשעוסק בה לשמה. וגם אם עסקו בה שלא
 לשמה לגרמיה ולא להטיב אחר. שהיה ראוי היה שהתורה
 תגמלו רעה ח"ו. עכ"ל אינה גומלת לו רעה ח"ו.
 יאדרכה גם בשמחה היינו להשמאלים זה שלא לשמה.
 היא נותנת לו עושר וכבוד בעולם הזה. ע"כ:

פרק טז וגם מעבירין ומסלקין מעליו כל
 הטרדות והענינים מעול ד"א
 וכו'. וכל שאר עניני זה העולם המוכנות תמידות
 העסק בתוה"ק. כמ"ש כל המקבל עליו עול תורה
 מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. ואמרו
 במדבר רבה ונתחומא פ' חקת שמוה הטעם
 ניתנה התורה במדבר כשם שמדבר אינו מורע
 ואינו נעזב כך המקבל עליו עול תורה פירקין
 ממונו עול כו' וכשם שמדבר אינו מעלה ארטון
 (ר"ל מם) כך בני תורה בני חורין כו'. ובזוהר
 ויחי רמ"ב ב' דכל מאן דידע לאשתדל באורייתא
 ולא אשתדל אחתיב בנפשיה. ולא עוד אלא

שער ד

לחפץ ולקבל תורתו ולעשותה אני מציל אתכם משלש פורעניות. ממלחמת גוג ומגוג. מחבלי של משיח. מדינה של גיהנם. ומצותי תשפן אתכם זכיתם להצפין תורתו אני משביע אתכם מטוב הצפון לעיל שנא' מה רב טובך אשר צפנת כו'. ושם צפי' ארחצ'ד' אין לך נדקס שמגלת את האדם מדינה של גיהנם אלא תורה בלבד כו'. שיש בה כח להציל אותו מיום הדין. ואפילו נתחייב אדם בדבר עבירה יכולה להציל אותו מיום הדין כו'. הרי מכאן לת"ח שעבר בדבר עבירה שהיא מגלת אותו. ובמדרש תהלי' מזמור י"ט ותקופתו כו' ואין נסתר מחמתו כו' ר"י ורשב"ל אמרי תרוייבו אין גיהנם לעיל אלא השמש הזו היא מלהטת את הרשעים שנא' הנה היום בא בוער כתנור והיו כל זדים כו' ולהט אותם כו' אבל לעתיד לבא מי נסתר מחמתו מי שהוא עוסק בתורה מה קתיב אחריו תורת ה' תמימה כו' וכן הוא אומר אין חשך ואין גלמות להסתר שם פועלי און ומי נסתר מי שהוא עוסק בתור' כו' ע"ש. וקו' מאלישע אחר. שאמרו (חגיגה ט"ז ב') לא מידן נדייני' משום דגמיר אורייתא. וכן אמרו בירושלמי שסבקהלת רבה סימן ז' בפסוק טוב אחרית דבר כו' ולא כן חנין מצילין חייק הספר עם הספר כו' מצילין לאלישע בזכות תורתו. ובזהר יתרו פ"ג א' ר"י אמאי אתייהב אורייתא באשא ותשובה כו' דכל מאן דישתדל באורייתא אשתויב מאשא אחרא בגיהנם ומתשובה דמתשכין כל שאר עמין לישראל כו' ע"ש. וברע"מ תרומה קל"ד ב' פקידה ללמוד תורה בכל יומא דליהו רח' דמהימנותא עלאה למכרע ארת' דקב"ה. דכל מאן דאשתדל באורייתא זכי גהאי עלמא וזכי בעלמא דאחי ואשתויב מכל קטרוגין בישינ. בגין דאורייתא רח' דמהימנותא איחי דמאן דיתעסק בה איתעסק במהימנותא עלאה אשרי שכינתא

כמ"ש שם צפ' אשת חיל כ"ז שת"ח יושבעוסק בתורה כו' ולא עוד אלא שהקב"ה ממציא לו מזונותיו בכל יום ויום שנאמר ותתן טרף לביתה. ובת"דא סא"ר פ"ח גרוך המקום גרוך הוא שנחר בחכמי ובתלמידיהם כו' כשם שהם יושבין צ"כ ובצמ"ד ובכל מקום שהוא פנוי להסוקורין ושוכן לשם שמים ויראה בלבנם ומחזיקים ד"ת צפיהם ומקיימין עליהם הפסוק טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו כך כניכול אפילו הם ישאלו את כל העולם כולו בשעה אחת הוא נותן להם מיד כו'. ויתר על כן. אלא הגם שהוא עצמו ודאי בורח מהכבוד וגדולה. כי בלא זה בלתי אפשר בעולם כלל להיות עוסק בתורה לשמה. ולא תחזיקים אצלו כלל. כמאז"ל צפ' מעלות התורה אל חנקס גדולה לעמך ואל תחמוד כבוד. כי האדם אסור לו לפנות דעתו לזה כלל. אומנם גדול העצה ית"ש נותן לו שמחה וגדולה צ"כ. כמ"ש בת"דא שם גרוך המקום גרוך הוא שנחר בחכמים ובתלמידיה' כו' כמו שהם יושבין צ"כ ובצמ"ד בכל יום ויום וישיבין לשם שמים ויראה שמים בלבם ומחזיקים דברי תורה על פיהם ומקבלין עליהם בשמחה עול מ"ש כך כניכול הקב"ה נותן להם שמחה לצדיקים בעל כרחם שלא בטובתם כו' ע"כ. וכמאמר הכתוב אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי ר"ל הגם שאני בורח מהם המה רודפים אחרי צ"כ:

פרק יז בין אחר פטירתו מזה העולם. ארז"ל (חגיגה כ"ז ב') ת"ח אין אור של גיהנם שולט בהם כו'. וכן אמרו שם ת"ח שסרח אין תורתו נמאסת. ובמשלי רבנא צפ' להבין משל ומליצה כו' ומליצה זו התורה עצמה ולמה נקראת שמה מליצה שהיא מגלת עוסקי' מדינה של גיהנם. ושם רפ"ב בני אדם הקח אמרי כו' אמר הקב"ה לישראל על הר סיני אדם זכיתם

שכינתא בגוי דלא תעדי מיני כו' ע"ש. וכמאמרם
ז"ל ע"פ ארך ימים בימינו כו' למימינים זה
אריך ימים וכ"ש עושר וכבוד. והוא בשני העולמי'.
עושר וכבוד בעה"ז וארך ימים לעה"ב. שעיקר
האורך ימים הכוונה לעולם שכול. ארוך כמ"ש
רז"ל בכמה דוכתי ובזוהר וישב ק"צ ריש ע"א
ע"ש. ושם נפרשה חיי קלי"א ב' ר"א פתח
גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך כמה אינון
ב"ג טפסין דלא ידעין ולא מסתכלין לאשתדל
באורייתא. בגין דאורייתא כל חיין וכל חירוכל
טוב בעלמא דין ובעלמא דאחי איזו חירו דעלמא
דין ודעלמא דאחי איזי. חיין אינון בעלמא דין
דחיין ליומין שלימין בהאי עלמא כד"א כו' וליומין
אריכין בעלמא דאחי. בגין דאינון חיין שלימין
אינון חיין דחירו חיין בלא עלינו חיין דאינון חיין
חירו בעלמא דין חירו דכלא. דכל מאן דאשתדל
באורייתא לא יכלין לשלטה עלוי כל עמין דעלמא
כו' ועד כל מאן דאשתדל באורייתא חירו איזי ליה
מכלא בעלמא דין משעבוד דשאר עמין חירו בעלמ'
דאחי בגין דלא יתנעון מיני' דינא בההוא עלמא
כלל כו' ע"ש. ובת"ד סא"ד פ"ח נפסוק ועל הנחל
יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל כו'. מאי ולא
יראה כי יבא חס לומר לך כל העוסק בתורה אינו
רואה מדת פורעניות בין בעוה"ז בין לימות בן
דוד ובין לע"הב. וכמו שפ"ז"ל בהתהלך תנחה
אוחך בעוה"ז. בשכנך תשמור עליך בקבר. והקנינות
היא תשיחך לעוה"ב. ובזוהר פ' וישב קפ"ד ב'
וקפ"ה ח' ר"י פתח ואמר תורת ה' תמימה כו'
כמה איזי לן לנ"ג לאשתדל באורייתא. דכל מאן
דאשתדל באורייתא להוי לי' חיים בעלמ' דין
ובעלמא דאחי חבי בתרין עלמין. ואפי' מאן
דאשתדל באורייתא ולא אשתדל בה לשמה דקרא
יאות זכי לאגר טב בעלמא דין ולא דיינין לי' בההוא
עלמא. ות"ח כתיב אורך ימים בימינו כו'. אורך

ימים בההוא דאשתדל באורייתא לשמה דאחי לי'
אורך ימים בההוא עלמא דבי' אורכא דיומין
כו'. בשמא עושר וכבוד אגר טב ושלום איזי לי'
בהאי עלמא. וכל מאן דאשתדל באורייתא לשמה
כד נפיק מהאי עלמא אורייתא אזלא קמי' ואכרת
ואגינת עלי' דלא יקרנון בהדי' מאריהון דדינא.
כד שכיב גופא בקברא היא נטרת לי'. כד נשמח
אזלת לאסחלקא למיתב לאחריה איזי אזלת קמא
דהיא נשמחא וכמה תרעין אחזרו מקמא
דאורייתא עד דעאלת לדוכתא. וקיימא עלי'
דב"ג עד דיתער בזמנא דיקומון מתייא דעלמא
ואיזי סניגורא עלי'. ה"ד בהתהלך תנחה
אוחך בשכנך תשמור עליך כו'. בהתהלך תנחה
אוחך כמה דאחמר. בשכנך תשמור עליך בשעתא
דשכיב גופא בקברא דהא דין בההוא זמנא אחזר
גופא בקברא וכדין אורייתא אגינת עלי'. והקנינות
היא תשיחך כמה דאחמר בזמנא דיתערון מתי
עלמא מן עפרא היא תשיחך למהוי סניגורא
עלך כו'. וכן ארז"ל בפ' חלק (נ"ט ז') נפסוק
נפש עמל עמל עמל לו כו'. הוא עמל במקום זה
והתורה עומלת לו במקום אחר. ובמשלי רבתא
פ"ד חכמו' נשים נחתה ביתה. כל מי שקנה לו
חכמה בעוה"ז יהא מוצטח שהיא נחתה לו בית
לעו"הב. ואולת בידיה תהרסנו כל מי שלא קנה
לו חכמה יהא מוצטח שקנה לו גיהנם לע"ל. ובס"ת
לך לך אחר הדברי' האלה דאפחמי אורייתא כו'.
הה"ד אל תירא אנרם מאן לך מכל ימיני נישין
דגיהנם. שכרך הרבה מאד בגין דכל מאן דאשתדל
באורייתא בהאי עלמא זכי ואחסין ירותא אחסנתי'
לעלמא דאחי כו' ע"ש. ובזוהר ויקהל ר' ע"א בגין
דכד ב"ג עסיק באורייתא קב"ה קאים תמן כו'.
ואשתזב ב"ג מתלת דינין. מדינא דהאי עלמא.
ומדינא דמה"מ דלא יכיל לשלטה עלי'. ומדינא
דגיהנם. וכשרז"ל בפ' מעלת התורה. ובזמנא ד

שער ד

רבה פט"ז. ונחזית בפסוק מי זאת עולה כו'. ובתנחומא פ' עקב אית חרותא לא חירו' שאין לך בן חורין לא מי שעוסק בתלמוד תורה. ופי' ז"ל חירו' ממלאך המות. וכן אמרו בפ"ד דמכו' (י' ע"א) שדברי תורה קולטין ממח"מ. ובזוהר פ' חיי' בדר' הג"ל חירו' בעלמא דין חירו' דכלל כו' חירו' דמח"מ דלא יכול לשלטא עליו. והכי הוא דחיי דחי' אדם הוה אחרניק באילנא דחיי דחיהו אוריית' לא גרים מותא לי' ולכל עלמא. ובג"כ כד יהיב קב"ה אורייתא לישראל כתיב זה חרות על הלוחות כו'. וקב"ה אמר אני אמרתי אקים אתם כו'. וע"ד כל מאן דאשתדל באורייתא לא יכיל לשלטא עליו ההוא חויי' גישא דאחשיך עלמא: פרק יח ולזאת האדם המקבל ע"ע עול התור' הקדושה לשמה לאמית' כמו שהתבאר לעיל פ' לשמה. הוא נעלה מעל כל עניני זה העולם. ומושגח מאתו יתב' השגחה פרטית למעלה מהוראת כחות הטבעי' והמזלות כולם. כיון שהוא דבוק בתורה ובהקב"ה ממש כניכול. ומתקדש בקדושה העליונה של התוס"ק שהוא למעל' לאין ערוך מכל העולמו' והיא הטהרה החיות והקיום לכלים ולכל הכחות הטבעי'. הרי האדם העוסק בה מחיה ומקיים את כולו למעלה מכול. ואיך אפשר שיהא הכהנתו מאתו יתב' ע"י הכחו' הטבעיים. ותשרי'ל (פסחים ג' ע"ב) כתיב עד שמים חסדך. וכתיב מעל שמים חסדך. ל"ק כאן בעוסקים לשמה כאן בעוסקים שלא לשמה. היינו שהעוסק בתורה שלא לשמה אס' כידוע שגם הוא מרוצה לפניו יתב'. אף אם כוונתו לשם איזה פניה שיהיה. רק אס' אינו לקנטור ח"ו וכ"ש אס' אינו מכין לשום פניה. רק לפי שהורגל בכך. כי מתוכה יבא לנדרגת לשמה כידוע ממאמרם ז"ל. עכ"ז עדן לא נחקרש ונתעלה שיהיה הכהנתו יתב' אתו בכל עניניו למעלה מכחות הטבעי'. לכן כתיב

ב"ר רק עד שמים היינו עד הכחו' הטבעי' הקבועי' בשמים. ולא למעלה מהם. אבל על העוסק בה לשמה. אמר מעל שמים. ר"ל שכל הכהנתו יתב' עמו רק למעלה מהוראת כחות הטבעיים. וז"ש דרע"מ פנחס רי"ז ב"ח ת"ח כל ברין דעלמא קודם דאיתיהיב אורייתא לישראל הוה תליין במזלא כו'. אבל זמר דאיתיהיב אוריית' לישראל אפיק לון מחיצא דכבדי ומולי כו'. ובג"ד כל המשתדל באוריית' בטיל מיני' חיצא דכבדי ומולי' אי אוליק לה כדי לקיימא פקידהא. ואי לאו כאלו לא אשתדל בהולא בטיל מיני' חיצא דכבדי ומולי': ואדרבה הכחות הטבעיים מסורים אליו כאשר יגזור אומר עליהם. ולכל אשר יחפץ יטע. ואיתתו מוטלת על כולם. כמ"ש בפ' התור' ונתנת לו מלכות וממשלה. כי מר אלקיו אור התורה מואירה וקצתה על ראשו. וחוסה כביכול בצל כנפי השכינה. כמ"ש בזוהר ז' ליה א' פתח ר"א ואמר ואשים דברי נפיק וצל ידי כסימך כו'. תנין כל ב"ג דאשתדל במלי דאורייתא ושפיותי' מרחשן אורייתא. קב"ה חפי עלי' וסבינתא פרשא עליה גדפהא ה"ה וואשים דברי נפיק וצל ידי כסימך כו'. ובהקדמת הזוהר י"א א' וכ"ה באותו הלשון בפ' ואתחנן ר"ם ע"א ת"ח כמה הוא חילא תקיפא דאורייתא. וכמה הוא עלאה על כולא. דכל מאן דאשתדל באוריית' לא דחיל מעלאי ותתאי ולא דחיל מערעורין גיטין דעלמא. גנין דחיהו אחיד באילנא דחיי ואביל מיני' בכל יומא. דהא אורייתא איליק לי' לב"ג בארת קטע אוליק לי' עיטא כו'. ובפ' בשלח מ"ז א' ר"י פתח כו'. כמה חציבא אוריית' קמ"י דקב"ה. דכל מאן דיאשתדל באורייתא רחיס הוא לעילא רחיס הוא לתתא קב"ה אצית לי' למלוה' לא שניק לי' בהאי עלמא ולא שניק לי' בעלמא דאתי כו' ע"ש. ובפ' מנורע כ"ב ב' וכד

איסו

גם מזה הטעם אמרו דקב"ה ואורייתא חד. כי הוא ושמי' חד הוא. כמ"ש בזוהר יתרו ז' ע"ב ואורייתא כלא שמאחד הוי שמא קדישא דקב"ה ממש. זכאה חולקיה דמאן דזכי בה מאן דזכי באורייתא זכי בשמא קדישא דקב"ה ממש רי"א דקב"ה ממש זכי דהא הוא ושמי' חד הוא. ולכן אמר בתד"א שכל מי שעושה מריבה על ת"ח כאלו עושה מריבה על מי שאמר ויהי העולם שגא' הוא דתן ואזירס בו'. בהזתם על ה'. לכן כאשר האדם בא בשם ה'. הכל ירחים ומודעושים ממנו כמ"ש וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך. וכמ"ש כי כי חשק ואפלטו אשגבהו כי ידע שמי. כי כי חשק זו ית' ממש כביכול כנ"ל. ובפ' שלק ר"ב ד' ת"ח כמה חנינין אינון דמשתדלי באורי' קמי' קב"ה. דאפי' בזמנא דדינא תלי' בעלמא וחתיהבי רשו למחבלא לחבלא. קב"ה פקיד לי' עלווייהו על אינון דקא משתדלי באורייתא. והכי א"ל קב"ה כי תצור אל עיר גנן חוביהון סגיאין בו' תא ואפקיד לך על בני ציתי. לא תשחית את עצה דא ת"ח דאיהו במתא דאיהו אלנא דחיי אילנא דיהיב איבין. את עצה דהוא דיהיב עיטא למתא בו' ואוליף לון אורחא דיהיבין בה. וע"ד לא תשחית את עצה. לנדות עליו גרון לנרחת עלי' דינא ולא לאושטא עלי' חרבא מלהטא בו'. כי האדם עץ השדה דא אקרי אדם דאשתמודע עילא ומתא בו'. וכל דא פקיד קב"ה על אינון דמשתדלי באורייתא בו' ע"ש באורך :

פרק כ והוא הנקיר מבני פלטרין דמלכא מבני היכלא דמלכא אשר לו לבדו הרשות נחונה בכל עת לחפש בגניו דמלכא קדישא. וכל השערים עליונים פתוחים לפניו. כמאמרם ז"ל (סוטה מ"ט א') כל העוסק בתורה מתוך דוחק בו' ר' אחא ב"ח אומר אף אין הפרגוד ננעל

איהו אשתדל בפולחנא דמארי' ולעי באורייתא כמה נטורין זמינין לקבלי' לנטרא לי' ושכינתא שריא עלי' וכלא מכרזי' קמי' ואמרי הבו יקרא לדיוקנא דמלכא אתנטיר הוא בעלמא דין ובעלמא דאתי זכאה חולקיה :

פרק יט ושם ה' נקרא עליו. כי התורה כולה שמותיו של הקדוש ברוך הוא כמאמרם ז"ל (ברכות כ"א א') מנין לזכרת התורה לפנינו מן התורה שגא' כי שם ה' אקרא וגו'. וכן למדו שהעוסק בתורה שכינה שריו עמו דכתיב בכל המקום אשר אזכיר את שמי בו. ובזוהר במדבר קי"ח א' כמה חביבא אורייתא קמי' קב"ה דהא בכל אחר דמלי דאורי' אשתמעו קב"ה וכל חיילין דילי' כללו זייתין למולאי' וקב"ה אתי לדיירא עמי' הה"ד בכל המקום אשר אזכיר את שמי וגו'. ובפ' משפטי קב"ד א'. דכל מאן דינטר ארתי דאורייתא ואשתדל בה כמאן דאשתדל בשמא קדיש' דתנינן אורי' כלא שמא דקב"ה ומאן דמשתדל בה כמאן דמשתדל בשמא קדיש' גנין דאורי' כלא שמא חד קדישא איהי. שמא עלאה. שמא דכליל כל שמהן. ומאן דגרע את חד מינה כאלו עביר פגמימותא בשמא קדישא. ובפ' ויקרא י"ג ב' ר"א פתח כל זאת באחטולא שכתוך בו'. ולא אנשנין מלולי אורייתך. מכאן אוליפנא כלמאן דאנשי מלולי אורייתא ולא בעי למלעי בה כאלו אנשי לקב"ה דהא אורייתא כלא שמא דקב"ה הוי. ושם דף י"ט סוף ע"א דהא אורייתא מאן דישתדל בה מתעטר בעטרוי דשמא קדישא דהא אורייתא שמא קדישא הוא ומאן דישתדל בה אתרשים ואחעטר בשמא קדישא. וכדין ידע ארתיין סתימין ורזין עמיקין בו'. וכא' ברי"פ שמיני ובפ' אחרי ע"א ב' וע"ב סוף ע"א וע"ג א' וע"ה א' ובפ' אמור פ"ע ב' וברי"פ קרח ע"ש. ולכן

ננעל בפניו שנה' ולא יכנף עוד מוריד. וכנס
 בשערי התוה' ק' להשיג ולהסתכל באור הפנימי
 בעומקי ריון עלאין דילה. כמ"ש צפ' התורה
 ומגלין לור' תורה. וכן אמרו (ע"ז ל"ה ב') ולא
 עוד אף שגרים המכוסין מזני אדם מתגלין לו.
 ובמדרש תהלי' מזמור י"ט אמרו על שמואל שאמ'
 מכיר אני חוזה' הרקיע כו' (ובש"ס הגרסא נהירין
 לי שזילי דרקיעא כו') וכי שמואל עלה לרקיע
 אלא ע"י שיגע בחכמה של תורה למד מתוכה מה
 שיש בשחקי'. ובמשלי רבתי פ"ח ופתח שפתי
 מישרים דברים שהם פותחין לכם חדרי חדרי'
 שנמרוס. ובתד"א סא"ר פכ"ז צרוך המקום שנחר
 בדברי חכמים ובהלמידה כו' כשם שהם יושגי'
 בנבוכ"ג ובנחמ"ד ובכל מקום שפניו להם וקורין
 וסוין לשם שמים ויראה בלבנם ומחזיקין ד"ת
 על פיהם כמו כן הקב"ה יושג כנגדם ומוגלה להם
 סודות התור' נפיהם ובלבנם כו'. ורוח קדשו
 יתצ' ישכון לטטח עליו חמיד כמ"ש צוהר שמות
 ו' ב' חכמי עדיפי מנביאי בכלל דהא לנביאי
 לזמנין שרת עליהן רוח קודש' ולזמנין לא וחכמיין
 לא אעדי מנהון רוח קודשא אפי' רגעא חדא
 זעי' ידיעין מה די לעיל ותתא ולא צעו לגלגל'.
 ובתד"א סא"ז פ"א וכיון שקרא אדם תורה
 נביאים וכתובים ושנה משנה מדרש הלכות
 והגדו' ושנה הגמרא ושנה הפלפול לשמה מיד רוח
 הקודש שורה עליו שנאמר רוח ה' דבר בי כו'.
 ודרך כלל אמרו צפ' התורה שכל העוסק
 בת"ת ה"ז מתעלה כו'. וכ"א (בס"פ הרוואה)
 אם נלל בהנשא כל המנצל עצמו על ד"ת
 מתגש. עד שאמרו ז"ל שמדרגתם למעלה
 ממדרגת הנביאים. כמ"ש חכם עדיף מנביא
 וכמ"ש צוהר שמות הג"ל. ויותר מבואר הענין
 צפ' זו ל"ה א' ת"ח מהבין אינון דמשתדלי באורי'
 לנביאי מהימני דאינון דמשתדלי באוריית' עדיפי

פרק בא ואם כי נפלאה מדרגתם של
 עומלי תורה גם צעודם נזה
 העולם החשיך. להשיג ולהסתכל ברוח קדשם
 באור העליון. גדולים נדיקים במיתתן יותר
 מבחייה' לאין ערוך. אחר אשר נשמתו הטהור'
 רנת שבעה לה תורה ומצות. והיא שנה אל
 בית אביה מקודשה ומטוהרה כאשר נחנה
 וביתרון אור התוה"ק תלמודו בידו. כל השערים
 נפתחים לפניו וסליק ונקע רקיעין כו'. וזרור
 בצרור החיים את ה' אלהיו ית"ש. ובתד"א
 סא"ר פ"ד אמר ושמתאמר הואיל וכנס משה
 לבית עולמו שמתא בטל ממנו אורו הכתר של מאור
 פנים. ת"ל ולא קם נביא כו'. פנים אל פנים
 וזה אור פנים שלמעלה קיים לעולם ולעולמי
 עולמים כך מאור פניו של משה נכנס עמו לבית
 עולמו כו'. ולא משה בלבד אלא כל תלמיד חכם
 שעוסק בתורה מקטנותו ועד זקנותו ומת. באמת
 לא מת אלא הוא עדיין בחיים לעולם ולעולמי
 עולמים שנאמר והיתה נפש אדני צרורה בצרור
 החיי' אתה' אלקיך. מקיש הת"ח הצדיק אל
 אלקים מה אלקים יהא שמו הגדול מנורך חי
 וקיים כו'. כך ת"ת שעסק בתורה כל ימיו ומת
 הרי הוא בחיים ועדיין לא מת והוא חי לעולם
 כו'. והיכן הוא נשמתו תחת כסא הכבוד ע"כ.
 ונפשו תשבע בצלחנחו' האור עליון הגנוז. כמאמרם
 ז"ל

וצחצוח הנפש באור הגנוז. אשר נסכל מלאכי מעלה וחיות ושרפי קידש ושים נביא וחזוה לא השגיחו כלל ענש ענינו. וכמאמר ז"ל (ס"פ אין עומדין) כל הנביאי' כולן לא נתנבאו א' כי. אבל ת"ח עלמן עין לא ראתה כי'. והוא העדן והיין המשומר בעניניו שאמרו שם מאי עין לא ראתה וכי'. והכל א'. סוד הטעמי תורה הגנוזי שלא נתגלו עדיין. לכן אמר סתם לדברי הרבה שאינו דבר המושג לאומרו ולבארו. ובת"דא סא"ר פכ"ז אמר אשרי אדם שיש בו ד"ת והוא יושב וקירא ושונה במקום ננוע וסתר אלל מי מליצין אותו הוי אומר אלל הקב"ה שנאמר יושב בסתר עליון כלל שדי יתלונן. כשם שהם משימין עלמן יחידים בעה"ז ואין עממם זר כמו כן הם בעה"ז הם יושבין אלל הקב"ה לבדו כי' :

פרק כב ואם חס ושלוש אהנו עיסקים זה
 ברפיון כביכול מתמעט שפע האור עליון בכל העולמות כל אחד לפי ערכו. ובמסתרים תכזה נפשו יתנרך כביכול. כמאמר ז"ל (חגיגה ה' ב') ג' הקב"ה נוכח עליהם וחשיב חד מנהיג על מי שאפשר לו לעסוק בחירה ואינו עוסק. וכן אמרו שם ג' דמעית הללו למה כי' וא"ד אחת על ביטול תורה. ואוי לו לזנן המוריד דמעות אביו בכל יום. וענין זאת הנכיה הוא המגזרות הדין בהתמעטות האור עליון שהם הרחמים הגדולים בעולמות הנסתרים. והאדם אשר עדן לא ראה אור התורה מימיו ולא עסק בה מעולם אינו זוכה כלל שחזרה עליו קדושה העליונה. ואינו זוכה לנפש טהירה. כמ"ש בהקדמת הזוהר י"ב ב' פקודא חמישאה כי' בהאי קרא אית ביה תלת פקדין חד למעי באורייתא כי' דבר ב"כ לא אתעסק באוריית'. לית ליה נפשא קדישא. קדושה דלעילא לא שריא עליו כי'. וגם הוא משולח ונענש חי' לכחות הדין של הסי' א

ז"ל (סוטה מ"ט א') כל ת"ח העיסק בתור' מתוך הדחק כי' ר' אבהו אומר אף משביעין אותו ומזיו שכינה שנאמר זהיו עיניך רוחות את מוריד. ונפיק דבתרא (י' ע"א) מאי אשבעה בהקצין תמונתך אל ת"ח שמנדדין שינה מעיניהם בעה"ז הקב"ה משביעין מזיו השכינה לעה"ב. ונפ' חלק (ז' ע"א) דרש ר"י דר"ם כל המאחיר פניו על ד"ת בעה"ז הקב"ה מזהיק זיוו לעה"ב. והכל לפי ערך רוב עסקיו ונפלאות דביקותו בתורה. כמ"ש בת"דא סא"ר פ"ב אלל הגדילים מהנאמר בהם ואוהביו כללאת השמש בגבורתו משא"כ במ"הש. מה יפה כחו של צדיק שהוא מופיע בחר עדיו כמו כתריו. וא"ת מי שקרא הרבה ושנה הרבה ומי שקרא ושנה קימעא יהיה מאור פניהם שוין כאחד במאור פניהם לעה"ב. אינו כן. בדרך המוקים ברוך הוא שאין לפניו משא פנים כי' נאמר במק"א אחר יתר מרעו דיק כי'. אלא כל א' וא' לפי דרכו כי'. והוא הוא סוד האור שנברא ביום ראשון שגמו הקב"ה לגדילים. וכ"א צוהר בראשית מ"א ר"א פתח מהרבי טיבך אשר נפתח כי'. ת"ח קב"ה ברא לב"נ בעלמא ואחקין ליה למהוי שלים בפולחנא ולאחקנא ארחיו בגין דזכי לנהורא עלאה דגניא קוב"ה לגדיקייא כד"א עין לא ראתה כי'. יעשה למח' לו ובמה זכה בר נש להוהא נהור' באוריית' כי'. וארז"ל (חגיגה י"ד א') אשר קמטו ולא עת נהר יוצק יסודם את ת"ח שמקמטין שינה מעיניהם בעה"ז הקב"ה מגלה להם סוד לע"ה שנאמר נהר יוצק יסודם. והם הטעמי תורה הגנוזי' שהם האור העליון הגנוז :

ולכן אמר צ"ה תורה כל העוסק בתורה לשמה
 זוכה לדברים הרבה. סתם ולא פירש מה הם אותם הדברים. וא"ל אומר שהם הדברים שפרט שם אח"ז. שהרי אמר אח"ז ולא עוד כי'. משמע שהוא מלתא באפי נפשא. אמנם רמז להעדן

שער ד

לעשות לה' מאי לעשות. כו'. אף הכי עת לעשר
 אשתאך בלא תקינא ובלא שלימו. מיט מוס
 דהפרו תורתך בגין דאחזנטלי ישראל לתתא מפתגמי
 אורייתא. בגין דהוא עת הכי קיימא אוסלנא
 או נחתא בגינהן דישרא. וכניול הוא מתרחק
 ממנו יתב' כמ"ש בזהר ויקרא כ"א ח' כד נר
 נש אחרחק מאורייתא רחיק הוא מקב"ה. כי
 קוב"ה ואורייתא חד כנ"ל. והשמירה העליונה
 של הקדושה סר מעליו ואשתמודע וניכר לכות
 הדין אשר הגביר בעצמו שיוכל לשלוט עליו. בין
 בחייו כמש"ל בפ' דנרות המנא לעיל. וכ"א
 שם (ס"ג ח') ובמשלי רנחא ר"פ ד"ד ח"ר טובים
 איש כל המרפה עצמו מדת' אינו יכול לעמוד
 ביום צרה ש' התרפית ביום צרה צר כחבה.
 ובפ' שתי הלחם (נ"ט ב') כל המשמר את החור'
 נשמתו משתמרת וכל שאינו משמר את החורה
 כו'. ואמרו במדרש תהלים מזמור נ"ז אמר
 הקב"ה לישראל אם שמרת את החורה אני אשמור
 אותך ש' אם שמור השמרון כו'. וכידוע ג"כ
 מאמרם ז"ל בב"ר פס"ה בזמן שהקול קול יעקב
 בב"ב ובבמ"ד אין די עשויולטות הקל קול יעקב
 אז ידיו שולטות ר"ל. ואמרו בזיקרא רבה פליה
 ודגריס רבה רפ"ד הסיף והספר ניתנו מוכרכין
 כו' אמר הקב"ה אם שמרתם מה שכתוב בספר
 אחס ניצולי מן הסיף ואם לאו כו'. ואמרו שם
 עוד מצינו שיתר הקב"ה על ע"ז וג"ע וש"ד
 ולא ויתר על מאסה של תורה שנאמר על מה
 אבדה הארץ על עבודה זרה וג"ע וש"ד אין
 כתיב כאן אלא ויאמר ה' על עמם את תורתו.
 ובתד"א שם בא וראה כמה גדול כח פשעה של
 חורה שלא חרצה ירושלים ולא חרב בית המקדש
 אלא בפשעה של תורה ש' כו'. ובתנחומא בשלח
 כשם שא"א כו' כך איא לישראל לחיות אלא איב
 מתעסקין גד"ת ולפי שפירשו ישראל מד"ת לפיכך
 השוכח

הס"א שיהיו יכולין לשלוט עליו. כמש"ל בפ' ק
 דנרות (ה' ח') שכל מי שאפשר לו לעסוק בתורה
 ואינו עוסק הקדוש ב"ה מביא עליו יסורים מכוערין
 ועוצרין אותו שנאמר החשיתי מטוב וכאבי נעכר.
 ומאז טובה הרבה ממנו ומכל העולם כי הכריע
 ח"ו את עצמו ואת כל העולם לכף חוב. כמאמרם
 ז"ל בדברי רבה רפ"ד שמעו וא הגבהו שמעו לר"ת
 כו'. וא הגבהו אל חגיביו את הטובה מלבא לעולם.
 וכן אמרו בפ' דנחרא (ח' ע"א) שאין פורעני'
 באה לעולם אלא בשביל עמי הארץ. ואם ח"ו יבא
 פורענות על אחת אדם או מדינה אפילו נקצה
 העולם דין גרמא דיל' ח"ו. הרחמן יתגדל שמו
 יצילנו.

ואם כבר עסק בה ופירש הימנה ח"ו. הוא
 נותין ח"ו כח פמליא של מעלה ומתקלקלים
 ומתבלבלים סדרי העולמו והמרכבה הקדוש' וגברה
 יד הס"א ר"ל. וכניול מחליש ומחשיך כח הקדוש'
 העליונה שכינת עתה אמונת ישראל השוכנת
 בתוכנו תמיד על ידי עסק התורה בראיו. כמ"ש
 בזהר תרומה קנ"ה ב' פתח ר"ח ואמר עת לעשות
 לה' הפרו תורתך בכל זמנא דאוריית' מתקיימת
 בעלמא וב"ג משתדלין בה. כניול קב"ה חדי
 בעובדי ידיו וחדי בעלמין כולהו ושמיא וארעא
 קיימי בקיומיהו כו'. ובשעתא דישרא מתנטלין
 מאורי' כניול תשחיליה וכדין עת לעשות לה'
 אינון בני עלמא נדיקיא דאשתארו אית לון
 לחגרא חרצין ולמעבד עובדין דכשראן בגין דקב"ה
 יתחקך בהו נדיקייא כו'. מיט בגין דהפרו
 תורתך ולא משתדלי בה בני עלמא דקא יאות
 כו'. והכי בזמנא דישראל משתדלו באורייתא
 ההוא עת מהימנותא מתתקנא בתקונהא
 ומתקשטא בשלימותא דקא יאות. ובזמנא דישרא
 מתנטלי מאורייתא ההוא עת לאו איבי בתקונהא
 ולא אשתכחת בשלימו ולא בנהורא. הו"ד עת

ואשתכנו מינה הסיד מי האיש החכם ויבן כר
על מה אברה הארץ ויאמר ה' על עמכם את
תורתו כו'. ולא עוד אלא שתחילת דינו של אדם
בבואו למשפט לפניו ית' הוא על דת'. כמש'
בספ'ק דקדושין ובספ'ק דסנהדרין (ו' ח') חיד'
המנוני' אין תחלת דינו של אדם אלא על דת'
שאמר פוטר מים ראשית מדון כו' :

ואמרו בכל יום ויום נח קול יוצאת מהר חורב'
ומכרת כו' שכל מי שאינו עוסק בחור'

נקרא נזוף כו'. כי כן משפטו מפרי מעלליו
ישעיוהו. כיון שלא רצה לנחור בחיים ובטוב
האמיתי לו ולכל הצדיו' והעולמו' כולם ולהתדבק
עצמו בו ית'. והמעט שפעת אור של העולמות
יקלקל וכלכל סדרי המרכבה הקדושה והחשיכם.

וגרס רעה לעצמו שפוט בנדי הקדש ולנש תחתם
בגדים צואים ומטונפי' הנעשי' מעסקי חלואות זה

העולם ותענוגות עניניו והוא מטומא ומטונף
מהם. ודאי שלא יתחווה ולא יוכל ליכנס. וכל

החילין קדישין השומרים אותו מתרחקי' מאתו
כלא יוכלו יגעו בלבושיו המטונפי'. ואילו ומשוטט

בעולם ועומא טמא יקרא שמתדבק במינו בחילין
טמאים של כחות הטומאה אשר בגגירם על

עצמו. כמש' בזהר ריפ' מורע ריא פתח כו'
כמה אית לן לבי' לאסתמחא ארתיהו ולדחלא

מקמי קב' דלא יסטי מארחא דכשרא ולא יענוד
על פתגמי אורייתא ולא ימנשי מינה. דכל מאן

דלא לעי באורייתא ולא ישתדל בה נזיפא איהו
מקב' רחיקא הוא מניה. לא שרי' שכינתא

עמי'. ואינו נטורין דלולץ עמי' חסתלקו מניה.
ולא עוד אלא דמכרי' קמיה ואמרי' חסתלקו

מסוכרניה דפלגיא דלא חש על יקרא דמארי'
ווי לי דהא שנקוה עלאין ותתאין. לית לי חולקא

בארחא דחיי'. וכד איהו אשתדל כו'. ולעי באורי'
כמה נטורין זמנין לקבלי' לנטרא לי ושכינת'

שרי

האינא נא עליהם כו' וקאתמונא שאין השונא
נא לא עיי רפיון ידים מן התורה כו' ע"ש :

פרק כג ובן אחר פטירה זו מה העולם. אמרו
(ב"ב ע"ט א') כל המרפה עצמו

מדת נופל בגיהנם כו'. ואמרו שם עוד כל
הפורש עצמו מדת ועוסק בדברי שיחה אש

אוכלתו כו'. ונמשלי רבני פיי ועוז חוכמת
מתעה אריא כל ת"ח שהוא עוז דת' כאלו

מתעטע במי שאמר וביה העולם ולא עוד אלא
כיון שער דת' נעה"ז הקב"ה עוזו לפס"כ כו'.

ובזהר ויקרא כ"ב אר"ש זכאין אינון מארי'
דנשמתא מארי' דאורייתא בני פולחנא דמלכא

קדישא. ווי נאינון חייבין דלא זכאן לאתדבקא
במאריהון ולא זכאן באורייתא. דכל מאן דלא זכי

באוריית' לא זכי לאברוח ולא בגשמ'. ואתדנקות'
דלחא בזהר סטרא דזינן בישין. והאי לית לי'

חולקא דקדושה. ווי לי' כד יפוק מהאי עלמא
דהא אשתמודע הוא לגבי אינון זינן בישין מארי'

חגיפותא חקיפי' ככלבי' שליחי דטורא דגיהנם
דלא מרחמא עליהו כו'. ובפ' יושב קפ"ה א'

אחר שהאריך שם בגודל שבתו ומדרגתו של
העוסק בתורה נעה"ז. ועה"כ. אמר אח"ז ח"ח

ההוא בצ' דלא זכי לאשתדל בהאי עלמא
באורייתא ואיהו אזיל נחשוכא. כד נפק מהאי

עלמא נטלין לי' ואעלין לי' לגיהנם אחר תתאה
דלא יהא מרחם עלי' דאקרי בור שאון טיט היון

כד"א ויעלני מבור שאון מטיט היון כו'. ובג"כ
ההוא דלא אשתדל באוריית' בהאי עלמא ואחטק

בטטפי' עלמא מה כתיב ויקחוהו וישליכו אותו
הבורה. דהוא גיהנם אחר דדיינין להולאינון

דלא אשתדלו באורייתא. והבור ריק כמה דאיהו
הוא ריק מ"ט בגין דלא הוה ב"י מים. ות"ח כמה

הוא ענשא דאורייתא דהא לא אהגלו ישראל'
מארעא קדישא אלא בגין דאסתלקו מאוריית'

שער ד

תכרת היינו שכל חלק בחי נפשו אינדה חלקה
 בחיי עולם לגמרי ח"ו ואין לה חלק לעה"ב כלל.
 וכן פסק הרמב"ם ז"ל להלכה בהלכות ת"ת פ"ג
 הלכה י"ג. וקבע כן הב"י בש"ע שם ס"ר רמ"ו
 סעיף כ"ה להלכה. וכן ה"ר יונה ז"ל בשער
 החשוב' מנה עשר מדרגו' בחומר עינשי העונות.
 והמדרגה האחרונה מונה אותם הכת שארז"ל
 עליהם שאין להם חלק לעה"ב ומנה שם בכלל
 זה גם מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק.
 וכן הרח"ו ז"ל בשערי קדושה ש"ח ח"ב מנה
 אותו ג"כ בכלל אותם שאין להם חלק לעה"ב.
 ובחדא מחתא מחמתיה שם שדיטו שיה עס אומן
 שאמרז"ל עליהם בפ"ק דרי"ה (י"ג א') שגיהנם
 בלה והם אינם כלים ר"ל. וכחז' הרמב"ם ז"ל
 והב"י ז"ל שם שמי שקרא ושנה ופירש להבלי עולם
 והניח חלמודו ונתיב ג"כ דינו אחד עם מי שאפשר
 לו לעסוק בחור' ואינו עוסק. וכן דדן. מעשו
 אשר לא טובים המה ירחיקו. וחטאיו מנעו
 הטוב מאתו. אחר שהיה אפשר לו וסיפק בידו
 לעסוק בתורה. ובזרז' ושאט נפש בחר ולקח
 מקח רע לעצמו ולאחר' והעולמו' כולם. ומאם
 בחיי עולם של המוכ' חיותא וגהירו דכל עלמין
 אשר על ידה היה מתדבק כביכול בקב"ה ית"ש
 המחיה את כולם. ושלח ידו להרוס פלטין של
 מלך והמעיש והחשיך וכנה שפעת אורם של
 העולמות. וגם של נפשו. למה לו חיים אמיתים.
 כי הלא תחשכ' עיניו מרא' והנט באור החיי'
 הנצחיים ולא יוכל לסבול גדול עולם האור עליון.
 כי לא ניסה בזה מעודו בזה העולם. והוא
 מעורש ונכרת מחליו מעדן' לקי' ית"ש מלהצר
 בצרור החיים את ה' אלקיו ית"ש. ומרעה
 אל רעה הוא יוצא ח"ו. אוי לאוהב בוש' ב':
 וכן פסקו וחתכו ז"ל דינו שנגזר' אבדה תקותו
 לדור דורים ח"ו. שגם עד נצח לא יראה

אור

שרי' עלי'. וכולהו מכרזי קמיה ואמרי הבו יקרא
 לדיוקנ' דמלכא. הבו יקרא לבנ' דמלכא אחנטי'ר
 הוא בעלמא דין ובעלמא דאחי זכא' חולק'.
 ואמרו במשנה פ"ק דחגיגה (ט' א') מעוות לא
 יוכל לתקן רשבי' אומר אין קורין מעוות אלא
 למי שהיה מתקן בתחלה ונתעוות ואי זה
 זה ת"ח הפורש מן התורה. ואוי להם לצריות
 שרואי' ואינן יודעי' מה רואות אוי לנו מעלבוני'
 של תורה. וכמה צריך האדם להתבונן ע"ז תמיד
 ולשית דעתו וכליותיו ישתקין. כל ילך חשך ח"ו
 כל ימי הבלי מספר ימיו אשר נקצבו לו ברחמי
 וחסדיו ית"ש בזהו נפשו משולח חפשי מן התורה.
 כי בנפשו הוא. כי יגיע עת פקודתו וישכח העפר
 על הארץ. והרוח לא תשוב אל האלק' להצטר
 בצרור החיי' העליוני'. כי תקולל חלקתו להחלקע
 ולא תרגיע כי נדחה קראו לה. נזיף לעילא נזיף
 לתת'. אוי לה לאוה' בוש' ב'. הרחמי' ית"ש יעלנו:
 פרק בר' וב"ב הפליגו רז"ל בחומר עונשו
 של האדם שאפשר לו לעסוק
 בתורה ואינו עוסק. או שנה ופירש ח"ו. עד
 שכרתוהו ברוח קדש מעה"ב לגמרי ר"ל. כמ"ש
 בפ' חלק (ט"ז א') כי דבר ה' בזה ב'. ר' נתן
 אומר כל שאינו משגיח על המשנה. ר' נהוראי
 אומר כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק.
 וסיפ' דהאי קרא הכרת תכרת הנפש ההיא.
 ופירשו ז"ל שם לעיל מינה הכרת בעה"ז תכרת
 לעה"ב. השמיענו הכתוב חומר זה הכרת שאינו
 בשאר הכריתו' האמור' בתורה על שאר עונות.
 אשר אף אם דינו חרין שהוא נכרת ח"ו. עכ"ז
 לא איבד חלקו בחיי עולם הבא. שרק אותו
 הניצח' הקטן של הנפש שגשה בו את העין הוא
 הנכרת מקישור ודיבוק החבל הנמרץ שהיה
 מקושר ודבוק עד עתה עד שורש נשמתו נקב"ה
 כמש"ל בשער א' באורך. אמנם כאן אומר הכרת

ואורס. בסנת החטאים האלה ננפשותם. וכמעט שנטיו רגלם ליחרז ח"ו כמ"ש בחד"א סא"ר פ"ב אמרו חכמים כ"ו שני אדם מנבטין מן התורה מנשק הקב"ה להחריב את העולם כ"ו. ושם בסא"ר פ"ה כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם חבל ואין מצוקין אלא ת"ח כ"ו. בכל יום יוצאים מלאכי חבלה מלפני הקב"ה לחבל את כל העולם כולו ואלמלא ניב ונימד שת"ח יושבין בהם ועוסקים בד"ת היו מחבלין את כל העולם כולו מיד כ"ו ע"ש. עכ"ז עדיין יוכלו להתקיי' ע"י השריד' אשר ה' קורא. העוסקי' בתוה"ק יומם ולילה. שלא יתבטלו לגמרי לחזור לכהו ובהו ח"ו. אבל אם היה ח"ו העולם פנוי לגמרי אפילו רגע אחת ממש מעסק והתבוננות עם סגולה בתוה"ק. תיכף כרגע היו כל העולמות נחרבים ונבטלים ממציאות לגמרי ח"ו. ואף גם איש אי' מישראל לבד. רב כחו. שזידו להעמיד ולקיים את כל העולמות והבריאה בכללה ע"י עסקו והתבוננותו בתוה"ק לשמה. כמ"ש בחלק (ל"ט ז') כל העוסק בתורה לשמה כ"ו. ר"י"א אף מגין על כל העולם כולו. וכ"א צפ' התורה כל העוסק בתורה לשמה כ"ו. ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו. ואין לא יתלהב לב האדם בהעלותו על לבו ומחבון בה הענין הנורא. ותפול עליו אימתה ופחד לבד יתרפה ח"ו מעסק התוה"ק תמיד. כאשר יחשוב בלבבו אולי ח"ו לעת באת העולם כולו מקצה ועד קצו פנוי לגמרי מעסק התוה"ק. ובלתו עסקו והגיון לבו עתה בזה העת בתורה. היו נחרבים כל העולמות וכרגע ספו תמו ח"ו. זו תורה חו שברה מרובה מאד אין להעריך. שהוא הנוטל שכר כולם. אחר שהוא אשר קיים והעמיד ברצ' כחו את כל העולמות עתה. ועל כגון זה ארז"ל במשנה (פסהדרין ל"ז א') שכל

אור. כל יחי עוד לנצח צעת קץ הימין. אשר ישי ארמת עפר יקיצולחיי עולם. כמאמרם ז"ל (בסוף כתובי) כי טל אורות טלך כ"ו. כל המשחמש באלו תורה אור תורה מחייהו וכל שאין משחמש באלו תורה אין אור תורה ונחיייהו. ולא ונאלו שסרז"ל תקנה לע"ה שיקומו לעת התחי'. אלא בהחזיקם ותומכי' עכ"פ צען החיי' תמכי דאורי' להנות ת"ח מנכסיה'. כמ"ש א"ל רבי מאתני להם תרופ' מן התור' והתם הדנק' בה' אלקיב' חיים כלב' היום. וכי אפשר לדבוקי בשכינה כ"ו. אלא כל המשיא בתו' לת"ח והעושה פרקמטי' לת"ח והמהנה ת"ח מנכסיו. מעלה עליו הכתוב כאלו מדנק בשכינה. ובחד"א סא"ר פ"ה הקינו ורגנו שוכני עפר מכאן אמר דוד המעי"ה יהא חלקי עם אלו שהם ממייתין את עצמן על ד"ת כ"ו. הקינו ורגנו שוכני עפר מכאן אמרו כל הנעשה שכן לעפר בחייו עפרו נגער לתחיית המתים וכל שאין נעשה שכן לעפר בחייו אין עפרו נגער לתה"מ כ"ו. אלו בני אדם שמשכינים עצמם על העפר ללמוד תורה הקב"ה מציא עליהם טל אורות של תורה כ"ו. ומציא לחיי' עה"צ שגא' כי טל אורות טלך. ולא את קראו ז"ל המקרא מעוות לא יוכל לתקן על ת"ח הפורש מן התור' (משנה חגיג' ט' א') שח"ו אין לו תקנה עולמית. הרחמן ית"ש יצילנו מזה וכל כיוצא בו :

פרק בה וב"ז כשעדיין יש אנשים מישראל שדנקים בו יתנצח ובתורתו נעיון ושקידה ויגיעה גדולה לשמה. ורק בתורה ה' חפצם כל הימים. ואז האנשים שנטלים לגמרי מעסק התורה מרוע בחירחס. המה ירדו שאלו חיים ומגורשים מהסתפה ננחלת ענדי ה' הדנקים בו יתנצח ובתורתו. ומאחר חיים יכרתו ח"ו. ועכ"פ העולם גם כל העולמות. הגם כי נחמעטו וירדו מקדושחס

ז'פ'ק דשנת (י' ע"ה) רבא חז"י לר"ה דקא
מאריך גלותא אמר מניחין חיי עולם ועוסקין
בחיי שעה. שענין התפלה הוא הוספת תיקון
בהעולמות בחוספות קדושה וזכרה בזהו עת
הקבוע להם. ולכן אם עברה השעה שוב לא
תועיל כלל להוסיף תת בהעולמות החוספת
קדושה וזכרה. אמנם ענין העסק בחוה"ק
הוא נוגע לעצם החיות וקיום עמידת העולמו'
כל יתרונו לגמרי. לכן האדם חייב לעסוק
ולהגות בה בכל עת תמיד. כדי להעמיד ולקיים
כל העולמות כל רגע: ולא עוד אלא שגם
כל עיקר ענין התפלה אינה חלויה רק בעסק
החוה"ק ובלחה אינה נשמעת ח"ו. כמש"ה
(משלי כ"ה) מסיר אָזנו משמוע תורה גם תפלתו
תועבה. וכמש"ל בשנת שם ובמשלי רנחא
פכ"ח. ואמרו (בסוף סוטה) כל העוסק בתורה
מחוץ דוחק תפלתו נשמעת ואין הפרגוד נעל
בפניו. ובזהר מקץ ר"ב ב' ועץ חיים תלואה
בזה הניגון מאן דנעי דקב"ה יקבל בלתי
יחדל באורייתא דאידי עץ חיים כו'. לכן
הדין פסוק בש"ס (מגילה כ"ז א') ז"ה כ מותר
לעשותו ב"ה. משום דעלוי קא מעלי ליה
לקדושה יותר חמורה. שרק היא הנותנת
השפע חיות וקדושה ואור לכל העולמו' מטעם
שהיא למעלה מכולם:

פרק ב' ועוד זאת יתירה ערך ויתרון
קדושה הנורא' מהעולמו'.
כי העליונים אף שקדושתם רבה מאד. אמנם
כאשר נשתלשלו וירדו דרך השתלשלות והדרגות
עולמות. הגם שכל עולם נגטייר ונחתם בו
כל סדרי העולם שמעליו בדמותו כללמו ממש
כידוע. וכמ"ש בזהר יתרו פ"ב ב' תלכא כוונתא
לדעילא אית לתתא מנייהו וכן בכלהו עלמין
כלהו אחיך דא דא דא דא. וכמ"ש בע"ח
בענין

א' מישראל חייב לומר בשבילי נברא העולם.
ואף שנשאר עונות יש אלפי רבואות עולמות
קדושים עליונים שאין שום חטא ועון התחתונים
מגיע עדיהם כלל לפוגמה ח"ו. ותמיד עו'
וחדוה במקום כבודם ועליה נאמר לא יגורך
רע. אמנם עון ביטול תורה היא העולה על
כולם שהוא נוגע לקיום כל העולמות:

פרק ב' ומעמו של דבר. כמ"ל שמקור
שורשה העליון הנעלם של
החוה"ק מאד נעלה מעל כל העולמות. ראשית
ושרש אצילות קדשו יתנבך. סוד המלכות העליון.
כמ"ש רבינו איש האלקים נורא האר"ז"ל. רק
נשתלשלה וירדה כדיכול עד לארץ אשר האירה
מכבודה. ומסרה ונטעה הוא יתנבך בתוכנו
שנהיה אגחנו המחזיקים ותומכים בעץ החיים.
לזאת מלא כל חיותם וקיומם של העולמות
כולם. תלוי ועומד רק כפי ענין ורוב עסקנו
והנינונו בה. שאם אגחנו עוסקים בה ומחזיקי'
ותומכים אותה כראוי עלי רפיון כלל.
אנו מעוררים מקור שרשה העליון מקור
הקדושות והנברכות. להמשיך ולהריק חוספת
ברכה וחיי עולם וקדושה נוראה על כל העולמו'.
כל עולם לפי ערך קדושתו שיוכל לקבל ולסבול.
ואם ח"ו עסקנו בה זרפיון. מתקמט ומתמעט
הקדושה ואור העליון של התורה מכל העולמו'.
כל אחד לפי ערכו הולך וחסר רותמים ורפויים
ח"ו. ואם ח"ו היינו כולנו מניחים ומזניחים
אותה מלהתעסק בה מכל וכל. גם העולמות
כולם כרגע היו מתבטלים מכל וכל ח"ו. משא"כ
בכל המצות ואפילו מצות התפלה. שגם אם
היו ח"ו כל ישראל מניחים ועוזבים מלהתפלל
לוי יתנבך. לא היו חוזרים העולמות עבור זה
למחור ובהו. ולכן התפלה נקראת בדברי רז"ל
חיי שעה. והתורה נק' חיי עולם כמאמר ז"ל

זענין דר' עולמות אזי"ע ע"ש זשער דרושי
 אזי"ע פ"א ונפ"ד שם וזשער השמות רפ"א .
 עכ"ז אינו שוק ודומה כלל ערך קדושתו ואורו
 להעולם שמעליו . עד שז"כ נהעצו ונחמיעטו
 מקדושתם ואורם דרך השתלשלות והדרגות
 ענימות עד שזה העולם נעשו חולין שאנו
 נוהגין בהן מנהג חול . אמנם התורה הקדושה
 אף שגם היא נשתלשלה וירדה ממוקד שורשה
 העליון בקדש ומדרגות אין שיעור מעולם לעולם
 וממדרגה למדרגה . עכ"ז קדושתה הראשונה
 כמו שהוא במקור שרשה ראשית דרכה
 בקדש כדקאי קאי גם זה העולם . שכולה
 קודש ואסור לנהוג בה מנהג חול ח"ו . שגם
 ההרהור בד"ת אסור במקומות המטונפים . ולזאת
 החמירו והפליגו רז"ל בעונשו ואמרו (נפ' חלק
 ז"ט א') שגם הוא בכלל כי דבר זה . וסיפי'
 דהאי קרא הכרת תכרת ופי' רז"ל הכרת צעה"ז
 תכרת לעה"ב . ואמרו האותם ס"ח ערום נקבר
 ערום מאותה מזה . גם אסרו לטלטלה ממקום
 למקום . ואף מצי כנישתא לצי כנישתא אסרו
 בזוהר פ' אחרי ע"ג ז' לטלטלה ע"ש . מטעם
 שהיא לעולם בקדושתה הראשונה עומדת . (וכן
 אפי' האדם ששורש נשמתו היא מעולם עליון
 וגבוה מאד . מהעולמות העליונים . וייקח לו
 בשכלו מחשבה נכונה להתדבק לטהרת אלה מדה
 נכונה . הוא רשאי לילך בזה המחשבה גם
 במקומות המטונפים . ואלו ההרהור ד"ת דדיני
 נגעים ואהלות . או שאירידינס ואזה"ר תשתהיה
 אסור במקומות המטונפים) :

פרק כח ולזאת אף היא דרך ירידתה
 והשתלשלותה ממדרגה
 למדרגה ומעולם לעולם . נמצאה עצמה להחלש
 בכל עולם לדבר מעניני אותו העולם . כפי ענין
 וערך אותו העולם כדי שיוכל לבטל קדושתה
 ואורה . עד שגדרתה לבא לזה העולם . נחלשה
 ג"כ לדבר בערכי ועניני זה העולם וספרין
 דהאי עלמא כדי שיוכל זה העולם לבטל קדושת
 אורה . אמנם אם שהיא מדברת בתחוננים .
 רומזת היא בהם גופי תורה וענינים פנימים
 ופנימים לפנימים . גבוה מעל גבוה עד אין תכלית .
 ועיין בזוהר בהעלתך קנ"ז א' רש"א כו' . ונפ'
 תולדות קמ"ה ז' אר"י ודאי כל מה דעביר קנ"ה
 בארעא

זענין דר' עולמות אזי"ע ע"ש זשער דרושי
 אזי"ע פ"א ונפ"ד שם וזשער השמות רפ"א .
 עכ"ז אינו שוק ודומה כלל ערך קדושתו ואורו
 להעולם שמעליו . עד שז"כ נהעצו ונחמיעטו
 מקדושתם ואורם דרך השתלשלות והדרגות
 ענימות עד שזה העולם נעשו חולין שאנו
 נוהגין בהן מנהג חול . אמנם התורה הקדושה
 אף שגם היא נשתלשלה וירדה ממוקד שורשה
 העליון בקדש ומדרגות אין שיעור מעולם לעולם
 וממדרגה למדרגה . עכ"ז קדושתה הראשונה
 כמו שהוא במקור שרשה ראשית דרכה
 בקדש כדקאי קאי גם זה העולם . שכולה
 קודש ואסור לנהוג בה מנהג חול ח"ו . שגם
 ההרהור בד"ת אסור במקומות המטונפים . ולזאת
 החמירו והפליגו רז"ל בעונשו ואמרו (נפ' חלק
 ז"ט א') שגם הוא בכלל כי דבר זה . וסיפי'
 דהאי קרא הכרת תכרת ופי' רז"ל הכרת צעה"ז
 תכרת לעה"ב . ואמרו האותם ס"ח ערום נקבר
 ערום מאותה מזה . גם אסרו לטלטלה ממקום
 למקום . ואף מצי כנישתא לצי כנישתא אסרו
 בזוהר פ' אחרי ע"ג ז' לטלטלה ע"ש . מטעם
 שהיא לעולם בקדושתה הראשונה עומדת . (וכן
 אפי' האדם ששורש נשמתו היא מעולם עליון
 וגבוה מאד . מהעולמות העליונים . וייקח לו
 בשכלו מחשבה נכונה להתדבק לטהרת אלה מדה
 נכונה . הוא רשאי לילך בזה המחשבה גם
 במקומות המטונפים . ואלו ההרהור ד"ת דדיני
 נגעים ואהלות . או שאירידינס ואזה"ר תשתהיה
 אסור במקומות המטונפים) :

והוא ג"כ ענין מאמרם ז"ל בזוהר דקנ"ה
 ואורייתא אחד . והוא שאעפ"י שהעולמות
 הולכי' כולם דרך הדרגה והשתלשלות ושינויים
 רבים בדרך קדושתם . כ"ז הוא רק מזדוני . אבל
 מזדוני ית' אין שום חילוק ושינוי מקומות כלל ח"ו .

לנשמתא דילה. וגם במעמד הקדוש צעת קבלת
 החו"ק חף דאחנסם עלמא. עד שאמרו ז"ל
 ישראל שעמדו עלהר סיני פסקה זוהמתן. עכ"ז
 לא זכו להשיג רק עומק פנימיות הנשמתא דאורייתא
 אבל לא בחי' הנשמתא לנשמתא. עד אשר יערה
 רוח ממרום וישפוך הוא ית' את רוחו על כל
 נשר. אז יתגלו מנועין דחכמתא נתיבות פליחות
 החכמה העליונה נשמתא לנשמתא דילה. כמ"ס
 זוהר בהעלותך קנ"ז א' אורייתא אית לה גופא
 כו' טפסין דעלמא לא מסתכלי אלא בההוא
 לבושא כו'. אינו דידעין יתיר לא מסתכלן
 בלבושא אלא בגופא דאיהו תחות ההוא לבושא.
 חכימין עבדי דמלכא עלאה אינו דקיימו צטורה
 דסיני לא מסתכלי אלא בנשמתא דאיהו עקרא
 דכלל אורייתא מוש. ולעלמא דאחי זמנין
 לאסתכלא בנשמתא דנשמתא דאורייתא. וכמ"ס
 והיו עיניך רואות את מוריד ולא יבין עוד מוריד.
 והוא ענין האור של יום ראשון שגנו לנדיקס
 לע"ל. ושרז"ל לע"ל הקב"ה מושיא חמה מנרתיקה
 כו' (נדרים ח' ע"ב). והוא סוד העדן כידוע שהוא
 הבחי' נשמתא דנשמתא. ואדה"ר קודם חטאו
 היה דר בגן ומתוכו היה מסתכל בעדן הכ"ל.
 ובחטאו אשר מאז נסתלקה ממנו זאת הבחי'
 העליונה. לכן גורש אז מג"ע. והוא סוד הנרופי
 אותיות דילה כאשר היא כתובה במרום כמ"ס
 סוף שער ב'. וע"ז אמרו במדרש תהלים ריש מזמור
 ג' לא ידע אנוש ערכה כו' לא ניתנו פרשיותיה של
 תורה על הסדר שאלמלא ניתנו על הסדר כל מי
 שהוא קורא בקומיד היה יכול לדר' עולם ולהחיו'
 מחים כו'. וגשז לבאר קצת ענין ההפרש
 ויתרון אור קדושת התורה הקדוש' על המלות:
 פרק בט הגה רז"ל אמרו (סוטה כ"א א')
 דרש רמ"ז כי מר מזה
 ותורה אור. תלה הכתוב את המורה בנר ואת
 התורה

בארעא כלא הוה צרא דחכמתא כו'. וצפ"ב לק
 ר"ב א' תופתחואמר כו' כמה טבין אינון ארחין
 ושצילין דאורייתא כו'. וצפ' בשלח נ"ה סוף ע"ב
 ר"א פתח כו' כמה אית לן לאסתכלא בנחגמי
 אורייתא כו'. וצפ' תולדות קל"ד סוף ע"ב צאורי'
 אינון כל רצין עלאין חתימין כו' והם פרטות
 עיני כל הרני רבואות העולמות והמדרגות
 שנתלנשה בהם דרך ירידתה. ולכן שגורה צפי
 הזוהר דאוריית' כולה איהי סתים וגליא. שהוא
 מבוחר לכל מבין שפ' הוא שהוא הדרך הנסתר
 מהתור' ה'ק. שאינו כתוב מפורש ומבוחר בה. אלא
 שנסתר ונטמן העניינים אלוברמו בדגריה. ודרך
 הנגלה שנה הוא הפשוט של מקרא שהוא כתוב
 מפורש ומבוחר בה. (ולא כמו שראיתי בספר כתוב
 מאחד שחקר על הענין מפני מה קוראים לחכמת
 הקבלה בשם נסתר. הלא מי שמבין בהם אלנו
 הם נגלים. ולאנשים שאינם יודעים ומבינים.
 הלא ישנם פשוט של מקרא אינם יודעים לפרש
 ואולם גם הפשוט של מקרא דרכו נסתרה מהם.
 ותיירן שם מה שתיירן). ועיין זוהר בהעלותך
 קמ"ט א' וב' כמה חציבין מלי דאורייתא דכלל
 מלה ומלה אית רצין עלאין כו'. ע"ש. וכל א'
 מסתכל בנסתרי עומק פנימיות' כפי רוב חכמתו
 תך שכלו וקדושת טהרת לבבו. ורוב עסקו והגיונו
 בה. אמנם עיקר הטעמי תורה סוד נשמתא
 לנשמתא דילה סתרי סתריה. הוה דגרי' שכיס
 עתיק יומין והעתיקון מזריותיו ואיש לא ידעם
 עדיין רק איניו הראשון הוא אשר השיג בחי' נשמת'
 לנשמתא דילי'. שנה היה מסתכל נזיהרא עלאה
 נשמתא לנשמתא של החו"ק והחכמות העליונו'
 היו גלויות לפניו בשורש שרשם העליון ומעת
 אשר חטא ואסתלק מני' היה רא' עלאה ונתבטלו
 ונתערכבו הסדר' העליוני'. נסתמו גם הנתיבות
 ושצילין עליוני דחכמתא דאורייתא סוד הנשמתא

ביטול תורה ח"ו הוא פוגם את כל אבריו וגידיו וכל כחותיו כולם. וחיות הקדושה של כל גופו מסתלקת והוא נעשה תיכף כמת ממש שאין לו שום חיות ח"ו. כמ"ש כי הוא חייד וכו'. וכשארז"ל (ע"ז ג' ע"ב) מ"ד ותעשה אדם דגוי הים למה נמשלו ב"א לדגוי הים לומר לך מה דגים שבים כיוון שפורשין מן המים מיד מתים כך ב"א כיוון שפורשין מן התורה מיד מתים. (כך היא גרסת הילקו' חבקוק רמז חקס"ב על פסוק הגיל). וברע"מ ס"פ שמיני מה טני ימא חיותן במיא אוף ת"ח מארי מתני' חיותיהו באורייתא ואי אחתפרשו מנה מיד מתים. ושרז"ל (ברכות ה' א') אם רואה אדם שיסורי' באים עליו יפשפש במעשיו. פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה. ולכאורה יפלא כיון שיש בידו עון ביטול תורה ח"ו הלא אין לך מצא יותר מזה ואיך אמר ולא מצא. אמנם כבר נהר רש"י ז"ל מזה במה שפירש שם שלא מצא עון שיהיו ראויין היסורין הללו לבא עליו. והוא כי מדתו יתב' שפועל אדם ישלם מדה כנגד מדה. שאותו האבר שקלקל ופגם בחטאו על אותו האבר עצמו מביא עליו יסורין. ותכלית כוונתו יתברך בזה כדי שמתוך היסורין יבין האדם וידע על איזה חטא באו. וישיב אל לבו להיות מודה ועוזבשז ורפא לו. ז"ש שאם רואה אדם שיסורין באים עליו יפשפש במעשיו ויבין דרכו מתוך היסורין. ואם פשפש ולא מצא בידו עון אשר חטא באותו אבר ובאותו אופן שיהיו ראויין היסורין הללו דוקא לבא עליו מדה כנגד מדה. יתלה בביטול תורה כי בעון ביטול תורה לא שייך מדה כנגד מדה. כי ביטולה ח"ו הוא נוגע לכל גופא ואיזה מקום ואיזה אבר שיהיה כנ"ל: וטעמו של דבר. הוא כמח"ל בשער א' פ"ו. שמקיר שרשם העליקן של המצי' הלויות וקצורות כסוד השיעור קימה ופרקי המרכבה

התורה באור. לומר לך מה נר אינו מאיר אלא לפי שעה אף מזה הינה מגינה אלא לפי שעה. ומה אור מאיר לעולם אף תורה מגינה לעולם. ומסיק דתורה בעידנא דעסיק בה מגינה ומגלה בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגני אגלי לא מגלה. מזה בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגני אגלי לא מגלה. וכן אמרו שם ענינה מכנה מצוה ואין ענינה מכנה תורה. וכן ידוע בזוהר שהתרי"ג מצות הם מכוונים נגד התרי"ג איברים וגידים שבאדם. ובעשות האדם אחת ממצות ה' כראוי מתקדש על ידה אותו האבר המכוון נגדה ומתחיה אותו. או אם בא וזדמן לידו אחת ממצות ה' אשר לא תעשה וגומע ופירש ולא עשה. אשר עליו ארז"ל (בירושלמי פ"ק דקדושין) יש אדם ולא עבר ענינה ונתקין לו שבר בעושי מצוה. נטהר ונתקדש ג"כ אותו הגיד הפרטי המכוון נגדה ומתחיה אותו כמח"ה אלה המצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם שאלו הוא נקרא איש חי. אמנם כשהאדם עוסק בתורה כתיב בה ולכל בשרו מרפא. וכמ"ש (ערובין כ"ד א') חש בראשו יעסוק בתורה. שגא' כי לית חוהם לראשך. חש בגרונו יעסוק בתורה שגא' כו'. חש בבני מעיו יעסוק בתורה כו'. חש בכל גופו יעסוק בתורה שגא' ולכל בשרו מרפא. וכ"ה בויקרא רבה פ"ב צבת מחומא יתרו ובמדרש חלה"מ מזור י"ט. שע"י עסק התורה מהקדשי ומזדככים כל אבריו וגידיו וכחותיו כולם. ולכן אמרו ות"ת כנגד כולם. וכן להיפוך ח"ו עון ביטול תורה הוא ג"כ כנגד כולם. כי נעברו על אחת ממצו' ה'. נפגם רק אותו האבר או הגיד לבד המכוון נגדה. שהחיות של הקדושה ואור העליין סוד שם הוי"ה ית' הזורה על כל אבר מסתלקת הימנו ח"ו. ומתאדס"א שריה ב"ר"ל. ונעשה צל מוס חסר מאותו אבר. אבל בעון

בבריית' (מגיל' כ"ו ב') שתשמישי מזון מרקין לאחר שנעשה מצותן ותשמישי קדושה נגזזין. ולכן מני שם תשמישי תפילין ומזון' בכלל תשמישי קדושה. מחמת פרשיות התורה שהיו מניחים בתוכם פעם א'. ולית לך מידי דנדרהס ז"ל דלא רמיזא בקרא. ויש לכיוון הכתוב כי נר מצוה ותורה אור גם ע"ז הענין הנזכר ע"פי פירוש ז"ל הנ"ל בסו"ט שם מה נר אינו מואיר אלא לפי שעה. ומה אור מאיר לעולם. והס"ז ע"פ הפירוש ביניהם לענין ההגנה וההכלה להאדם. ואפשר לפרשו ג"כ שירמזו הכתוב גם לענין ההפרש וההבדל בין התוה"ק והמצות המזוהר בבריית' דמגילה הנ"ל: ולא עוד אלא שגם אותה הקדושה וחיותן ואורן של המצות שמקדשים ומחיי' להאדם המקיימם. הוא נלקח וכשפערק מקדושת' ואורה של התוה"ק. כי המצוה לית לה מגרמה שום חיות וקדושה ואור כלל רק מוד' קדושת אותיות התורה הכתובות בענין אותה המצוה. ויש לכיוון ג"כ זה הענין בכתוב כי נר מצוה ותורה אור. כענין הכר שאין לה בעצמה שום אור כלל רק מהאור המאיר בה. ודאי שגם העסק בתורה ללד' בלי קיום המצות כלל ח"ו. ג"כ אין כלום. כמש"ז (יצמות ק"ט) כל האומר אין לו אלא תורה אף תורה אין לו. ובפ"ד דברכות (י"ז א') מרגל' בפומיה דרבא תבליה חכמה חשובה ומע"ט שלא יהא אדם קורא ושונה וצועט בלבו וברבו כו' ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם ובשמות רבה פ"ח. כל מי שהוא יודע תורה ואינו עושה מוטב לו שלא יבא לעולם אלא נרפכה השליח על פניו. וכ"ה בויקרא רבה פ"ה. ובתנחומא פ' עקב. ובזוהר שמות ה' ריש ע"ב דארי' כל מן ראש חדש באורייתא בזה"א עלמא ומסגל עובדין עבדין ריית עלמא שלימא וכל מן ראש חדש באוריית' בזה"א עלמא ולא עבדין עובדין טבין

סיד האדם העליון כצביון. שכל מצוה פרטית שורשה העליון קשור ונאחז בצעום וכח א' מהשיעור קימה וכן זה כל האדם שהוא ג"כ מתוקן ומסודר בכל אבריו וגידיו ופרקיו וכל פרטי כחציו. בתננית דמות המרכבה ושיעור קומה. ולזאת כל מצוה מכוונת נגד אבר או גיד א' פרטי שבאדם. אמנם התוה"ק היא כוללת העולמות כולן כנ"ל. לכן היא שקולה נגד כל המצות. ולכן היא ג"כ לכל בשור' מרפא: פרק ל' ועוד זאת יתירה התוה"ק ביותן אור ותוספות קדושה גם על כל המצות כולן ביחד. שגם אם קיים האדם כל התרי"ג מצות כולן בשלימות האנושית כראוי בכל פרטיהם ודקדוקיהם ובכוונה וטהרה וקדושה. אשר אז נעשה האדם כולו בכל אבריו ופרקיו וכל כחותיו מרכבה גמורה שחשה עליהם הקדושה עליונה של המצות כולן. עכ"ז אין ערוך ודמיון כלל קדושת ואור המצות לגודל עוצם קדושת ואור התוה"ק אשר תופיע נהרה על האדם העוסק והוגה בה כראוי. כי ראשית דרכה בקדש הוא הגבה למעל' מעלה משרש הקדושה ואור העליון של המצות כולן יחד כנ"ל. וז"ש בפ' התורה ומגדלתו ומרוממה על כל המעשים היינו על כל מעשי המצות כולן. וכן אמרו בירושלמי פ"א דפאה שכל המצות כולן אינן שוות לדבר א' מן התורה:

וגם כי קדושת ואור המצוה אשר תשכין אורה על אותו הדבר והחפץ אשר בו וע"י תעשה המצוה. אינו שורה עליהם רק לפי שעתו בעת שהמצוה נעשית בהם. אלא אחר שנעשה בהן מצותן הקדושה והאור מתעלה ומסתלק מהם תיכף ונשאר כנרשאוה. חנל התוה"ק כל חקים שתדריח ותופיע אורה וקדושת' פעם א'. קדושת עולם תהיה לו ונשאר תמיד בקדושתו. כמו ששנינו

שחורה שבו נושא עונותיהם של ישראל .
 ובה' א' סא'ר פ'ה אדם שעבר עניו' הרבה
 וקנסו עליו מיתא כו'. וחזר ועשה תשובה וקורא
 תורה נביאים וכתובים ושנה משנה מדרש
 הלכות והגדות ושימש חכמים אפי' נגזרו עליו
 מאה גזירות הקב"ה מעבירן ממנו כו'. ובזוהר
 שלח קנ"ט א' ר"י פתח כו' כמה אית לכו
 לבני נשא לאסתכלא בפולחנא דקב"ה . כמה
 אית לכו לאסתכלא במלי דאורייתא . דכל מאן
 דאשתדל באורייתא כאלו מקריב כל קורבנין
 דעלמא לקמי' קב"ה ולא עוד אלא דקב"ה
 מכפר לי' על כל חוביו ומתקנין לי' כמה כורסיין
 לעלמא דאחתי . וגם על אותן העינות חמור' שאין
 הקרבני' מכפרי' עסק התורה מכתרת . כמשד"ל
 בבני עלי (ר"ה י"ח א') בוצח ובמנחה הוא
 דאינו מחכפר אבל מהכפר הוא דב"ת . וכן
 אמרו (מגילה ג' ע"ב) גדול ת"ת יותר מהקרבת
 תמידין . ובזוהר זו ל"ה א' ת"ח כו' וע"ד מאן
 דלעי באורייתא לא אצטריך לא לקרבנין ולא
 לעלוין דהא אורייתא עדיף מכלל וקשורא
 דמהימנותא דכלל . וע"ד כתיב דרכיה דרכי
 נועם וכו' וכתיב שלום רב לאוהבי תורתך ואין
 לנו מבטל . ובפ' קדושים פ' ע"ב בוצח ובמנחה
 כו' אבל מהכפר הוא דב"ת אחאי בגין דד"ת
 סלקין על כל קרבנין דעלמא כמה דאוקמוה
 דכתיב זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת כו'
 שקיל אורייתא לקביל כל קרבנין דעלמא . א"ל
 הכי הוא דאי דכל מאן דאשתדל באורייתא אציג
 דאחגור עלי' עונשא מלעילא ניהא לי' מכל
 קרבנין ועלוין והוא עונשא אחקדע . ות"ח לא
 אחדכי ז"כ לעלמין אף במלין דאורייתא כו' .
 ואורייתא קדושה אחקרי דכתיב כי קדוש אני ה'
 ודא אורייתא דהיא שמת קדישא עלאה . וע"ד מאן
 דאשתדל בה אחדכי ולבחר אחקדש כו' . תאנא
 קדושה

טבין לא ירית לא האי ולא האי כו'. אר"י לא
 הנן אלא מאן דלית ליה עונדין טבין כלל . עד
 שאמרו בפ"ק דע"ז (י"ז ב') כל העוסק בתורה
 לבד דומה כמי שאין לו אלוה . כי בלתי קיום
 המצות ח"ו אין דבר צמח להתאחז ולהתקשר
 בו אור התורה לשרות עליו ולהתקיי' בו . כדמיון
 האור בלא פתילה . אמנם עצמות האור מקבלת
 המצוה מאותו התורה הכתובות בענינה וז"ש
 בפ' התורה גדולה תורה שהיא נותנת חיים
 לעושיה . ולא אמר ללומדיה או לעוסקיה אלא
 לעושיה ור"ל שהתורה היא הנותנת חיי עד
 וקדושה גם לעושי המצות הכתובות בתוכה .
 ולכן אמרו בתנחומא בחקתי שאף אם הוא זדיק
 ואינו עוסק בתורה אין בידו כלום ח"ו :
והטעם בזה ג' כמש"ל שהמצות במקור שרשן
 קצור ותלויות בסידור פרקי המרכבה
 העולמו' וכחות העליונים . ומקור שרש העליון
 של התוה"ק היא מאד נעלה מעל כל העולמו'
 והכחות כולם והיא המחפצת בפנימיות כולם
 ומקבלים ממנה ענם חיותם ושפעת קדושתה .
 לכן היא הנותנת ומשפעת החיות והקדושה
 והאור להמצות כולן :

פרק לא ומוזה הטעם ג' כ' . עסק התורה היא
 מכפר' על כל העונו' של הנפש
 החוטאת . כמאמרס"ל (סוף מנחות) מ"ד זאת
 התורה לעולה למנחה ולחטאת כו' . ומסיק שכל
 העוסק בתורה א"צ לא עולה ולא מנחה ולא
 חטאת ולא אשם . וכ"ה בתנחומא פ' זו . ובשמות
 רבה פליח קחו עמכם דברים ושונן אל ה' לפי
 שישראל אומרים כו' . עניים אט ואין לנו
 להביא קרבנות א"ל הקב"ה דברים אפי' מנפש
 כו' . ואני מוחל לכם על כל עונותיכם . ואין
 דברי' אלא ד"ת כו' . ובתנחומא ויקהל בענין
 הארץ אמרו שהוא נושא עונותיהם של ישראל

שער ד

קדושה דאורייתא קדושה דסליקת על כל קדושין כו' ע"ש. ובמוד' הכ' וירא ק' ע"א אמרו בטלו הקרבנות לא בטלה התורה האי דלא איעסק בקרבנו' ליעסק בתורה ויטהני ל' יתיר דאר"י כו' ח"ל יעסקו בתורה ואני מוחל להם בשבילה יותר מכל הקרבנות שבעולם. שנאמר זאת התורה לעולה למנחה כו' זאת התורה בשביל עולה בשביל מנחה כו'. ח"ר כרוספדאי האימאן דמדכר בפומי' בנ"כ וב"מד עניינא דקרבני' כו' ברית ברות' הוא דאינו מלאכיא דמדכרן חובי' לאבאשא ל' דלא יכלין למעבד ל' לא טיבו. ואמרו עוד בפ"ב דברכו' (ו"א') ובתד"א סא"ר פכ"ה למה נסמכו אהלים לנחלים דכתי' נחלים נטיווכו' כהלים נטע ה' כו' לומר לך מה נחלי' מעלין את האדם מטומאה לטהרה אף אהלי' מעלים את האדם מקף חובה לכך זכות. ובפ"ח שם שפכי כמים לנדך כו' מה מים הללו מקוה טהרה הן לישראל ולכל אשר נברא בעולם כו' כך ד"ת מקוה טהרה הן לישראל בכל מקומי' מושבותיהם. זא וראה כמה גדולה כחה של התורה שמתהרת את פושעי ישראל בזמן שעושין תשוב' אפי' מעבודה זרה שזידם שנאמר חרקה עליכם מים טהורי' וטהרתם כו' ע"ש. כי עיקר התשובה שלימה האמתית שהיא מאהבה. הוא רק ע"י עסק התורה כראוי כמ"ש במעלות התורה אזהב את המקום. וכמ"ש השינוי אבינו לתורתך כו' והחזירנו בתשובה שלימה לפניך. ובזוהר ויקרא כ"א ח' דד ב"ג אתרחיק מאורייתא רחיק הוא מקב"ה. ומאן דקריב לאורייתא קריב ל' קב"ה בדה"י. כי על כל פשעים תכסה אהבה התורה כמ"ש בתד"א סא"ר פ"ג ע"ז הפסוק. וכן אמרו (פתיח' איכה) המאור שבה מחזירו למוטט. ובפ' החליל (כ"ב ז') אס פגע בך מזוול זה משהו לבהמ"ד אס אפן הוא נימוח וכו'. וכעין זה אמרו בתנחומי

ו"ז ג' פ' התורה ונעשה כמעין המתגבר והולך. ויש מקום לפרשוגם ע"ז הענין הנ"ל. שכמו המעין הנובע אף שלפעמי' נרפס ונשחת בהרבה רפס וטיט. עכ"ז הוא נובע וצוקע ומתגבר והולך מעט מעט. עד שברכות הימים יתגבר ויתגלה לגמרי ויתפשט כמאז. כן העוסק בתורה לשמה אף אס נתלכלך תחלה בעוונות' וחטאי' עושים ונטבע מאד ברפס וטיט מזולות הרע ח"ו. עכ"ז ע"י עסק התורה יהא נכון לבו בטוח שודאי המאור שבה יחזירו למוטט. והטוב מהתגבר והולך על הרע שבו מעט מעט. עד שלסוף בהכרח יתגבר הטוב ויתפשט בכולו לגמרי. והוא מתקדש מטומאתו ופריחה טהרה בכולו. וכן אמר שם ומכשרתו להיות נדיק חסיד כו' לשון הכשר והגעלה וליזון מפניול גיעולי הרע שהיה בו תחלה. וכמ"ש (ירמי' כ"ג) הלא כה דברי כאש כו' שהיא מלכנתו ומכשרתו כו'. וב"א בתנחומי ויקהל שהתורה מטהרת לנן וכליותן של ת"ח:

פירק לב והבל מטעה הנ"ל ששרשה העליון של התוה"ק היא מעל כל העולמות כולם. והענין הוא כמ"ל (בשער ח') פ"ב) טעם מאמר ז"ל שכל העונה אמן יש"ד בכל כחו מוחלין לו על כל עוונותיו ע"ש. כן הענין שעי' עסק התורה כראוי. הוא מעורר שרשה העליון. להאיל ולהשפיע שפעת אור עליון וקדושה על העולמות כולם. ורשפיה רשפי אש שלהבת

שלצת נורא לגרש ולכלות כל הטומא' והזכמות
שגרם במעשיו בכל העולמות להתקדש ולהאיר
עוד בקדושה העליונה להתקשר יחד א' בחצירו.
וכל הפגמים מתמלאים וכל הקלקול' נהקנים
וכל ההרס' מתבזים. והשמחה וחדות א' יתירתא
ואור העליון מתרבה בכל העולמות. וגם כי
ידוע שכל דבר אינו נחקק א' בשרו העליון. וכל
א' משרא שורש העליון של נשמתו הוא מאות
א' מההורה הקדושה. לכן כל פגמי הנפש החוטאת
נחקנים ונמתקים בשרשם בזה"ק ע"י העסק
בה בראוי. וכמש"ה תורת ה' תמימה משיבת
נפש. שאף אם כבר נכרתה הנפש משורשה ח"ו
ותרד פלאים בעמקי מצולות הרע ח"ו. הנה"ק
שעוסק בה היא מקימה ומוציאה ממשגרים
ומשיבה אותה להקשר כבתחילה וציתרון אור
הנה"ק. וז"ש בפי' דמענית (ז' א') תניא ר'
נחא לאומר כל העוסק בתורה לשמה תורתו
נעשית לו סם חיים שנאמר עץ חיים הוא כו'
ואומר כי מוצאי מלא חיים כו'. ואמרו במכילתא

רפט"ו וצאבות דר"ג אומר רש"י כל הנותן
ד"ת על לבו מעבירין ומנוט עשרה דברים קשים.
הרהורי עצירה. הרהורי חרב. הרהורי שטות.
הרהורי יצר הרע. הרהורי זנות. הרהורי
אשה רעה. הרהורי עבודה זרה. הרהורי
עול בשר ודם. הרהורי דברים בטלים. ומלבשתו
ענוה ויראת ה' על פניו וכל מדה נכונה.
ואינו מתיירא מפתויי יצרו בעניני הנאות
העולם ותענוגותיו. כי יצרו מסור בידו לכל
אשר יחפץ יטנו. ובעצתה נחנכו ותעמידו
בקרב אורה ועל כל דרכיו נגה אור התורה
עד שגם כל עניני זה העולם הם אצלו בענין
טוב במרה ובמשקל בראוי. כמאמר ז"ל (קדושין
ל' ע"ב) ושמתם סם חס נמשלה תורה כסם
חיים. משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה
והניח לו רטיה על מכתו ואמר לו בני כל זמן
שרטי' זו על מכתך אכול מה שהנאך ושתה מה
שהנאך ואין אתה מתיירא ואם אתה מעביר
ה"ה מעלה נימא. כך אומר הקב"ה בני בראתי

יצי"ה בראתי לו תורה
תכלין(*) אם אתם עוסקין
בתורה אין אתם נמסרים
בידו שנאמר הלא אתם
חטיב שאת ואם אין אתם
עוסקין בתורה אתם
נמסרים בידו שנא' לפתח
חטאת רובץ. וכמו שפירשו
ז"ל בזה הלכך תנחה אותך
בעוה"ז. ובמשלי רצחא אשרי
אדם שקנה לו תורה למה
שהיא משמרה אותו מדרך
רעה דכתיב בזה הלכך כו'.
וכ"ה בויקרא רבה פל"ה.
כי היא מיישרת ומכוונת

א' רופאך א"ל הקב"ה למשה
אומר להם לישראל תורה שנחתי לכם רפואה
היא לכם חיים היא לכם שנא' כי חיים הם
למוצאיהם ולכן תקנו הראשונים ז"ל נוסח
היודי ע"פי סדר הכ"ז אותיות. כדי לעורר
שרש העליון של נפש אשר היא מקושרת
ונאחזת בתוה"ק לטהרה ולקדשה:
ובל עוד שהאדם קצור ודבוק בתורתו יתבדר
ובזהבנה ישגה תמיד. אף היא תאיר
אליו ומשמרתו בכל דרכיו ועניניו שלא יפול
ברשת היצר ח"ו. כמש"ה בשמות רבה פל"ז ע"ש.
ובמדרש תהלים במזמור חמיניא אפי' בלבי
נפגתי אחרתך למען לא אחטא לך אין יצה"ר
שולט אל התורה ומי שהתורה בלבו אין יצר
הרע שולט בו ולא נוגע בו. ובתרא' סא"ז

דגודה
וי"ל ע"ד דכש הכתוב
ובלתי מנעשה
אלהים סם והמתכח
מכתב אסים הוא פרו'
וכו' ודעו א"ת וכו'.
והענין בעין שכתב
המסיד הכלל ונאמר ונאמר
בפי' מפילת יצרים
במאמר ז"ל ה"ל
במאמר יצרים בראתי לו
תורה תכלין. שכו'
בענין רפואת הגוף
שהרופא נותן להסולה
תכלין וממנו מכהי' יצרי'
סמים ועשאים. והכל
במה ומשקל בדקדוק
עזוס כפי הגוף
לענין הסולי הידועה
להרפא. האם יעלה
ע"ד הסולה שחם

את

יעשה

שער ד

מיד מתים. ובתנחומא פ' עקב כי חיים הם למוצאי' כל מי שמוציא ד"ת חיים הוא מוציא כו' לכן נאמר כי חיים הם למוצאי'הם. ובזוהר לך לך כ"ב א' זכאה חולקיהון דישא דאורייתא אולף להו אורחוי דקב"ה כו' ודאי כתיב תורת ה' תמימה וגו' זכאה חולקיה מאן דאשתדל באורייתא ולא יתפרש מנה דכל מאן דיתפרש מאורייתא אפילו שעתא חדא כמה דאחפרש מחיי דעלמא דכתי' כי היא חייד וגו' וכתיב אורח ימים ושנות חיים ושלוס יוספולך. וזר"פ בהעלותך זכאה חולקיהון דישא דקב"ה אחרעי צהון ויהב להון אורייתא דקשט אילנא דחיי דביה אחיד בר נש וירית חיין להאי עלמא וחיין לעלמא דחיי דכל מאן דאשתדל באוריית' ואחיד צה אית ליה חיין ואחיד צחיין. וכל מאן דשציק מלי דאורייתא ואחפרש מאורייתא כאלו מתפרש מחיין צנין דהיא חיין וכל מלוי חיין הה"ד כי חיים הם וגו' וכתב רפאות תהי לשרך וגו' :

פרק לג ולזאת נטויו צאורה נוראה מפיו יתנרך לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית צו יומם ולילה. וכמ"ש בהקדמת הצוהר ת"ת כמה הוא חילא תקיפה דאורייתא וכמה הוא עלאה על כולא כו'. ובג"כ בעי ליה לב"ב לאשתדל באורייתא ימוח וליליא ולא יתעדי מנה הה"ד והגית צו יומם ולילה ואי אחעדי או אחפרש מנה כאלו אחפרש מאילנא דחיי. ובת"א סא"ו פ"ג אמר וישתדל אדם בעצמו בד"ת שד"ת הן משולים בלחם ובמים כו'. ללמדך שכשם שא"ל לו לאדם לעמוד בלא לחם ובלא מים כך א"ל לו לאדם לעמוד בלא תורה שנאמר לא ימוש ספר התורה הזה מפיד וגו'. וכן אמרו בתנחומא פ' תצא צ"י והיה אם שמוע ופ' האזינו ובמדבר חהלים

יעשה לו לפסול' מוליו תצלין אחר ממוג מסמני' ועשנים אחרים כפי שעתה ציו. מי פתי ולא יצין. הלא הרופא הוא היודע ענין מוליו ויודע עניני הסמנים והעשנים. הוא היודע איזה סמני' ועשני' הנלכדי' לטבע מוליו. ושיעור נדחם ומשקלם. כן אומר הוא ית"ש. אל חדמו נכשכשם להמלט מפחית' הילך ועניניו צתפולות ועניני' אשר צתמרו לעלמאם כפי דמיוניהם. הלא אנכי שצדתי הילכך ויודע ענינו. ואנכי צדחתי בגד זה תורה צתצלין וסמא דמי' לפסולת מלאת עניניו. ומדעו שלבד העסק צתלמוד תורה. חיין שום תפול' אשתדל לזה. ז"ש וכלהו' נעשה חלק' כמה הם לחות כלב החמוד. (כענין כחם על לוח לצד). הוא ית"ש עשם. והוא היודע ענין ילך הנוטע בלבד והמכחש מכחש חלקים הוא. שנגד זה הוא הנותן לך ענין עסק המור' לכתבם ולחלקם על לחות לצד להמלט על ידה מעניני הילך. ולזאת מדע שאין לך צו מורין מעניני הילך. הלא מי ששעוק צתלמוד תורה. ולא שום תפולת אשתדל ולזה :

ס"פ שמיני מה טובי ימא חיותן צמיא אוק ת"ת מארי מתני' חיותיהו באוריית' ואי אחפרשן מנה

את לנו עד אשר יהא לבנו שלם עם אלקיו ונאמנה את אל רוחו לעדו יתב' בכל לבנו בשניצוריו. כמ"ש צפ"ק דחגיגה (ג' ז') דכרי חכמי' כדרבנות למה נמשלו ד"ת לדרבן מה דרבן זה מכיון את הפרה לתלמיה להביא חיי' לעולם אף ד"ת מכוונין לב לומדיהון מדרכי מית' לדרכי חיים. וכן אמרו צבמדבר דבה פי"ד ובתנחומא פ' בהעלותך ובר"פ וילך שם. כי אין תרופה ותקנה אחרת צעולם כלל להגלל מרשת יצרו אשר פורש לרגליו המיד ללכדו ולהפילו עד שאול תחתית להמיתו מיתת עולם ת"ו. אלא ע"י העסק צתוה"ק. אשר אז נקרא איש חי שהוא דבוק על ידה בחלקו צחיי עולם האמת' כמ"ש כי היא חייד כו'. וארז"ל (ע"ז ג' ע"ב) מ"ד ותעשה אדם כדני הים כו' מה דגים שבים כיון שפורשים מן המים מיד מת' אף צ"א כיון שפורש' מן התורה מיד מתים. וכן השיב ר"ע לפפוס ומה צמקוס חיותינו כך כו' (ברכות ס"א ז'). וברע"מ

תהלים מזמור א'. ואמר הכתוב עץ חיים הוא
לנוחזקים זה וגו'. כי צריך האדם לקבוע בלבו
וידמה בדעתו. כי אלו היה טובע בנחל שוטף
ורואה לפניו בנהר אילן חזק. ודאי יאמץ כח
להתאחז ולהתדבק עצמו בו בכל כחו ולא ירפה
ידיו הימנו אפילו רגע אחד. אחר שרק בזה
תלוי עתה כל חיותו מי פתי ולא יבין שחס
יתעצל ח"ו אף רגע א' וירפה ידיו מהתאחז
בו יטבע חיוק. כן התוה"ק נקראת עץ חיים
אילנה דחיי. שרק אותו העת שהאדם אחוז
באהבה ועוסק ומהגה בה בקביעות. אז הוא
חי החיים האמתיים העליונים קשור ודבוק
בכיוולת נחי העולמים יחברך שמו. דקב"ה
ואורייתא חד. ואם ח"ו יזנית תלמודו
ופורש מקביעות העסק בה לעסוק בהבלי
העולם והנאותיו. הוא נפסק ונכרת מהחיים
העליונים וטובע עצמו במים הזדונים ר"ל.
ובזהר יוצא קנ"ב א' זכאין. אינן ישראל
דקב"ה יבא לון אורייתא דקשט לאשתדל בה
יממא ולילי'. דהא כל מאן דאשתדל באורייתא
אית ליה חירו וכלא חירו מן מותא דלא יכלא
לשטתא עליה כו' בגין דכל מאן דאשתדל
באורייתא ואתאחיד בה אתאחיד באילנה דחיי.
ואי ארפי גרמי' מאילנה דחיי הא אילנה
דמותאשריאעלי ואתאחיד ביה כה"ד התרפית
כו' ע"ש. וכמה צריך האדם להקוע ולקבוע זה
הענין הנורא במחשבות לבו כל תמוט. שכל
האדם וחיוו הוא רק אותו העת שהוא דבוק
בתוה"ק. וכשמסלק ופורש עצמו הימנה לעסוק
בנויו של זה העולם החשוך ה"ה מסיר ביד יגרו
ולמה לו חיים. כי כבר נטבע במים הזדונים ר"ל
ונשקע בעמקי מזלות הרע ונחשב כמה ממש
גם בעודו בזה העולם. הולך מדחי אל דחי
צלמות ולא סדרים ולא ידע כי נכפז הוא.

ולאזת התורה עצמה אוריה תאמר וחוטאי
חיונים נפשו. וכמ"ס השומר לך ושומר נפשו מאד
פן תשכח את הדברים כו' וכמאמר ז"ל ע"ז
(מונחות ז"ט ב') משל לאדם שמסר צפור דרור
לעצרו א"ל כמדומה אתה שאם אחת מאלה
חיסר אני נוטל ממך נשמהך אני נוטל ממך.
וכידוע מאמר ז"ל ע"ז נדברים רבה רפ"ד
שאמר הקב"ה לאדם נרי בידך ונרך בירי אם
שמרת את נרי אני משמר את נרך ואם לא
שמרת את נרי כו' ע"ש. וכ"ה בתנחומא פ'
תשא ובמדרש תהלים מזמור ז' ע"ש :
פרק לד ומעת חורבן בית קדשנו וגלו הבנים
מעל שלחן אביהם. שכינת
כבודו יתב' אלא ומתרכא בכיוולת ולא תרגיע.
ואין שור רק התורה הזאת כשישראל עם
הקדש ונפלאים ומהגים בה כראוי. הן המה
לה למקדש מעט להבין אותה ולסעדה ושורה
עממה ופורשת כנפיה עליהם בכיוולת. ובין כך
אית נייחא מעט כו'. כמאמר ז"ל בפ"ק
דברכות (ח' ע"א) מיום שחרב בהמ"ק אין לו
להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה בלבד. ואמרו
שם עוד מנין שאפי' א' שיושב ועוסק בתורה
ששכינה שרויה עמו שנא' בכל המקום אשר
אזכיר וכו'. ובמשלי רבנא ספ"ח כי מוצאי
מנא חיים אמר הקב"ה כל מי שהוא מצוי בד"ת
אף אני מצוי לו בכל מקום לכך נאמר כי מוצאי
מנא חיים. ובזהר בלק ר"ב א' פתח ואמר כי
תצור אל עיר כו' לא תשחית את עדה דא"ת"ח
דאיהו אילנה דחיי כו'. כי ממנו תאכל ובי
ההוא מחנלא אכיל מניה. לא אלא כי ממונו
תאכל ההוא טיגרא תקיפא הדיא דכל רומין
הקיפין קדישין נפקין מנה דלית בהא וחיאונתא
לרות קידשא בהאי עמא אלא אורייתא. דההוא
זכאה בכיוולת איהו מפרנס לה ויהיב לה מזונא
בהאי

שער ד

בהאי עלמא יתיר מכל קרבנין דעלמא כו'. ומיומא דאתחריב בית מקדשא ונטלו קרבנין לית לי לקב"ה אלא חינון מלין דאורייתא ואורייתא דאתחדש בפומי'. בג"כ כי ממנו תאכל ולית מזונא בהאי עלמא אלא ממנו ואינון דכוותי כו'. כי האדם עץ השדה דא הקריאדם דאשתמוץ עילא ותתא. עץ השדה אינא דברגא ותקיף דההיא שדה אשר ברכי ה' דסמיך עלי'. אינן דאשתמודע לההיא שדה תדיד. וזהו ג"כ המכוון הפנימי במאמר ז"ל בפ"ק דתענית (ז' ע"א) מ"ד כי האדם עץ השדה כו' כי ממנו תאכל כו' אם ת"ח הנון הוא ממנו תאכל כו' ואם לאו כו'. וזוהר ושלח קע"ד ב' וידיך יתחקק ב"ג ב' בקב"ה יתקיף באורייתא. דכל מאן דאשתחקק באורייתא אשתחקק באילנא דחיי. וכניכול יהיב חוקפא לכ"י לאשתקפא. ואי הוא יתרפי מה כתיב התרפית אי איכו אתרפי מן אורי' ביום נרה נר כחכה ביומא

דייתי לי עקו כניכול דחיקלה לשכינתא דאיהי חילא דעלמא. ובעסקה תורה הוא עושה כניכול דירה לו יתב' בתחתונים לשכון כבוד בארץ ית"ש. כמאמר ז"ל בשמות רבה פ"ג עקן שלא נישנה תורה לישראל ומשה עלה אל האלקים. משניתנה תורה אמר הקב"ה ועשו לי מקדש ושנתי בתוכם: ודי בדברינו אלה למשכיל אשר מתוכם יראה ויבין דרכו בקדש. ויאלחז נדק דרכו לעמוד על משמרת העסק בתוה"ק כל הימים אשר הוא חי ולהיות מאוס ברע ובחיר בטוב לו ולכל הבריות והע"למות כולם לעשות נחת רוח ליוצרו ובוראו יתב': ויהי' מלפניו ית"ש שיפתח לבנו בתורתו וישם בלבנו אהבתו ויראתו. ויושלם כוונתו בבריות עולמו שיתקון עולם במלכות שדי. וידע כל פעול כו' ויקילו כולם עול מלכותו ית' כפי הרצון העליון יתב'.. ויהיה ה' אחד ושמו אחד: אכ"י:

חם ונשלם

בגלך. באי למדני חקך: גל עיני ואביטא נפלאות מתורתך:

ספר

רוח חיים

ביאור על

מסכת אבות

כמבואר בשער השני

ווילנא

בדפוס ר' יוסף ראובן בר' מנחם מן ראם

תר"ט

נדפס מחדש

בעיה"ק ירושלים תובב"א

שנת תשל"ג

פעולת צדיק לחיים • ביאור על

מסכת אבות

מאת הגאון הגדול • מאור הגולה • צדיק יסוד עולם • רב פעלים לתורה ולתעודה •
המפורסם בקצוי תבל • מו"ר מ' חיים נ"ע • אב"ד ור"מ דק"ק וולאזין •

ונקרא בשם

רוח חיים

בשם הניתן לו מפי צדיק נבחר • כבוד בנו הגאון המפורסם • נר ישראל • ועומד למשגב •
חכם הכולל • פאר עמו • מו"ר **יצחק** נ"ע • אב"ד ור"מ דק"ק וולאזין •

זוה לשונו השחור בחקרם לספר **נפש החיים** (כנדפס בוילנא שנת תקפ"ד ושנה בשנת תקנ"ז) •

[לחבר מילין ראגדתא דינ' לדרושיו על פרקי אבות שהיה דורש שבת בשבתו • כמילין כסימין •
ושמו נאה לו רוח חיים באשר מלאים רוח טהה • ורוח כינה ודעת • וחיים הם למואלהם • עכ"ל] •

ונלזה לזה מעט מהרבה מביאור הנקרא בשם

מעני יהושע

מכבוד דתן בנו יחידו • הרב וכו' בישראל גדול שמו • מו"ר יהושע העישיל נ"י • בהרה"ג הצדיק
מוה' אלי' זאב זצ"ל הלוי מוויילנא •

וכן קונטרס בשם **מצפה יהושע** מהרב כו' הנ"ל

וויילנא

ברפוס ר' יוסף ראובן בר' מנחם מן ראם

שנת הודע לצדיק ויוסף לקח לפ"ק

התנצלות

אשריהם לצדיקים לא דיין שזוכין בחייהם ללמד ולהורות • אלא שמוכין גם אתריהם בספריהם עד סוף כל הדורות • וגם בעלותם ברקיע השמים וחיו גם על הארץ למאורות :

ואל תחמהו על החפץ קוראים ידידים • כבוא הספר בלא הקדמה ערוכה בלשון למודים • (נצחית לשון סקודש וגם דכני תלמודים • כלשון תרגומי נסיון נידו ללחיים • כי חניכס עלי דכני דודים—) כי אם אבוא בקצרה בשפה רפה ואך דברים אחרים • וגם לא אעלה על ראש הספר תולדות הגאונים • אב ובנו המהלכים בין העומדים • ומי כמוהם בכל גדולי ישראל מכובדים • כי סעיפי ורעיוני היום חרדים • בראותי מלאכי אלהים אלה עולים ויורדים • עלו השמימה וירדו עתה ברוח אמריהם לנמול חסדים • ולספר פעולתם וכל תהלתם אין כאן מקום רחב ידים • ואם אביא אך מעט מהרבה או אניח שיריים • יראתי לנפשי כי מוראם עלי כמורא שמים • ע"כ אחרל היום ועיד חזון לחבר ע"ז כפר יקרא בשם אורח חיים • וגם תולדות יצחק • לזכרון בספר הזה יוחק • ושמה אבוא בתוכחת • על כל ונוכחת— • וגם גאון תפארת מוח' אברהם שמתח' ש' בן אחי הגאון המחבר ותלמידו • אשר זכה לבגס לפנים בהיכל דודו • ובתעלומות חכמה גלה לו סודו • וראה פעולת צדיק בעורו • הוא הבטיח לי לרשום מעשה תולדותיו בכל נפשו ומאודו • וראוי לזקן זה להשתמש בכבודו • ויהיה לדור אחרון זכרו כיין לבגון וכזית הודו • וגם מבנו תוסך אחרו במעלותיו • הוא חמי זקני הגאון נשיא ישראל העולה במעלותיו • וע"כ כתרו לי זעיר ואשים עתה קנצי למילין •

יהושע העשיל הלוי

יוס' לסדר ונחת ונשמע קולו בבואו לס"ק

מכתב תהלה

מאת הרב הגאון מפורסם זקן וקנה חכמה בסתרי הקבלה נודע למשגב פאר דורו
מ' אברהם שמוחה שליט"א האב"ד דק"ק מסמיס לאווי. תלמידו ובן אחיו של הגאון
המחבר מאור הגולה מ' חיים זצ"ל.

(אשר הו"א לאור הס' ספרא דצניעותא וסידר הס' נפש החיים וזכה לשמוע מפיו מהאמור בס' רוח חיים)

ב"ה מוצאי ש"ק א' דר"ה כסלו העושר וכבוד לפ"ק

מה' יבורך כבוד ידידי בחירי רצתה נפשי איש שארי הרב הגדול הכס יר"א כליל המרעים
מפורסם ברבת בני עמינו נגיד רב תבונות כש"ת מוה"ר העשיל הלוי נ"י.

ידידי הן בשו"י מדרכי דרך עיר הגדולה לאלקים ווי' לנא יע"א. מקום משכן כבודו. פחד ורחב
לבני ממראה עיני. כי ערן נשמת רוח חיים של רבינו הגדול הגאון הנורא החסיד נפלא אור
ישראל וקדושו הרב הדומה למלאך ה' לזכאות מרגל ורצנא אליהו נ"ע. חוסף על עיר התהלה
הזאת. הברוכה בגדולי חכמי חורב ויראת ה' ובשקידות החורב. ובחוסס גם גבירים פרחמים
גדולי החורב ויראת ה' ברוח דע"ז ולדקת פרונס ויקרי הנפש להפליא. אלקים יכוננה עליון.
גם לרבות שמחת לבני. ברחמי שמה ללל כבוד ידידי אמרות טהורות על פירקי אבות אשר
פי לדיק ינוב חכמה. כבוד מן דודי והמיו זקנו. הגאון החסיד מאור הגולה עטרת תפארתו
מוה"ר חיים זצ"ל מוולוז'ין. הנקוב בשם רוח חיים מפי בנו הרב הגאון נשיא ישראל מוה"ר
יצחק זצ"ל. כאמור בהקדמתו לספר נפש החיים. והעירין לי הרבה מדבנות קדשו אלה.
שזכיתי לשומעם יולאים מפי קדשו בלהבת שלהבת יראת ה' טהורה. וכבר היה בלז ב"ד הג"ל
להו"אס לאור בדפוס. ולא עלתה בידו מכבות שומות. עד שבא כח"ר וזכה בזה לאספס יחד
זעיר שם וזעיר שם ולסדרו. ומלוא גוררת מלוא להיות שומע ומוסיף עוד. והאיר ה' עיני כ"ת
לחדש גם מדעתו מילין חסדאין במקומות רבות במס' זו. חורו דברי חז"ל מש"ס בבלי וירושלמי
ומדרשים. וקראש בשם בעיני ירושע דבריו משמחים הלב חדשות ישמיענו. ודרך חז"ל במס'
זו יורנו. ומקום הניחו לו הראשונים להתגדר בזה. והנה אנכי אשר זכיתי ה' בסידור הסדר
בפש החיים מהחל בספר אהלו של כבוד דודי אדמו"ר זצ"ל הג"ל. ואח"כ יגעתי בכל כחי להו"א
גם לאור הדפוס. השקה נפשי גם עתה להיות חלקי גם במלוא זו בהדפסת הקונטרס רוח חיים.
אך מה כחי עתה כי חיל. הנה אנכי זקנתי ושבתי. וטרדות הרבנות ומילי דמתא ודעלמא
הקיפו עלי. מששתי כל כלי כחותי מה מלאחי. כי אס לבא במכתב זה להעיר ולעורר את כח"ר.
המלא כח עולמים. ועמו עוז וחוסיה. ואשר עד כה ברכו ה' שלא עלה עליו עול הרבנות. הלא
לבו פנוי למלאכת שמים זו. הלא עליו המלוא להחזיק במעוזו. ומעשה ידיו כל יקף. להו"א לאור
הדפוס בחי"ש. — וגם החיבור פליטת סופרים תשובות ומיידושים מלתו ומחכמי דורינו והדור
שלפנינו. אשר ברוח אהו וגשלו לבו מלא לאספס ולסדרס ולהדפיסס. ויגרף להם גם התשובות
אחדים שנשארו פליטה מהתשובות של כבוד דודי אדמו"ר זצ"ל הג"ל. שקיצלס כבוד ידידי. וזכוותי
נפשי של כבוד דודי וחמיו זקנו הגאון מאור הגולה גולת הכותרת של עמנו נ"ע תהא מסייעתו
לצדק את כל מעשי ידיו ולהרחיב גבולו. וכבודו יגדל וישגה. ותרומיני שעתה. כחפלו ומסך
המצרכו בכל לב ונפש. ידידו באמת

אברהם שמוחה בהרב מ' נחמן וללה"ה. חנה בק' מסמיסלאווי יצ"ו

ר א ש ד ב ר

שמעו נא יראו ה' ואחריהם כל ישרי לב • הן כל יקר ראתה עיני שכיות הממדה כל אבן יקרה בגמזי כחצי קודש אשר הניח אחריו ברכה מר אבא הגאון וזדיק זל"ל • ואשר נשאר עוד מזקני הגאון מאור הגולה זל"ל • והנה חשבתי עם קוני לבל להחזיק הטובה לעממי וחיליה לי למנוע בר להשקות המאמץ לדברי קדשו אלה • ולמעבד רעותי' דאבהתי גאוני עולם להוציא לאור אמרות טהורות ונרפות אשר הניחו אחריהם למשמרת אב ובנו • מכן זקני הגאון הנשגב ואחריו מר אבא הגאון זל"ל צעומק הלכה לאסוקי שמעתיא וכו' • ואור של יראת שמים מילין בסימין וחסדאין • במילי דאגדתא וברוח דעת ויראת ה' תוכחת מוסר • וראשון תחלה נאמר להקדים יראת חטא לחכמה • וחזיתא לדעת' דמר אבא הגאון זל"ל בהקדמה לנפש החיים אשר היה עם לבבו להוציא לאור מראשית דעת יראת ה' לחיים בפרקי אבות אשר בשם רוח חיים יקראם • באתי היום למלאות דבריו הקדושים ולהקים גם שמי על נחלת מר זקני הגאון זל"ל כו' • וכבוד חתי הרב וכו' הגדול כ"ו מ' יהושע העשיל הלוי ש' • עמם עליו להיות עיניו פקוחות עליהם לסדרם ולבררם • למען יתרכבה הדעת ביראת ה' בשולם כו' • ובאתי בזכות אבותי הקדושים כ"ע אשר תה' מסייעתו ויהיה לדקתם עומדת לעד •

אלה דברי המבקש **אלי' שלמה זלמן** בהגאון מוה' **יצחק** זל מוולאזין

יום ו' עש"ק ארבעים למב"י בשנת תרי"ג לפ"ק

כעבור הרב דרך מסתור בקאונא • זה שכתבו הגאונים המפורסמים דשם שיחי' על ברכת הספר היקר הזה •

כאשר נודע בשער צת רבים מקדשת אור תורתו של אדונינו מ"ר הגאון מאור הגולה המנוח מוה' חיים כ"ע מוולאזין • ונוסף על גודל תריפותיו ונקיאותו עוד הניף ידו לבאר דברי רבותיו זל"ל במאמרי הגדול ובמילי דאבות • למען יהיו רבים מאור הננו במאמרי חז"ל ולתמוך בסגפני מדותיהם לקיים מילי דאבות • עוד נחוסף עליהם מטעמים מכבוד בנו הרב הגאון מוה' **יצחק** זל"ל • גם הניאור הקרא **מעיני הישועה** מהרב כו' מוסרי' **העשיל** ל"י עיני ראו ולא זל"ל כי בוסף לדברים נאותים לכל איש הישר הולך : אשר לזאת אמרתי בואו ונחזיק טובה להרב המפורסם כו' מוה' **אלי' שלמה זלמן** מוולאזין אשר נדנה לבו להוציא לאור באורים נחמדים כאלה כו' • ולראי' באתי עה"ה יום כ"ה אלול בשם ה' אלהי ישראל לס"ק פה קאווונא •

נאום **יצחק אביגדור** חונה בק"ה הג"ל

על טוב יוכר כבוד חותני הרב זל בנן של קדושים אשר מסר לידי הכי"ק רוח חיים על אבות • מוקנו הגאון מאור הגולה כ"ע • ועלי היה לסדרם ולבררם • ובעסקי בסבסב זו האיר ה' גם עיני ונפתח לפני מעין חרש וטהור לבאר הפרקי אבות בארובה • אשר בשם **מעיני יהושע קראתי** • אשר אך מעט **שורש דבר** הנמצא בו ראיתי לצרף הנה • (ועל כל המסכת יודעם כס"ע בלש"ס) וגם הוספתי עתה ציונים על המסכת אבות [מש"ס ירושלמי • (וגם מכנול ומתוס' כוספתי מש"ס על בגיני' זל"ל) מסכתות קטנות דרך חלק רכס וזוטא • פסרי • ספרא • טוספתא • מכלתא • מדרש רבס • מדרש מנחות • מדרש פסלים ש"ס • מדרש שמואל • מדרש משלי • סדקי כ"א • סנה דר"א רכס וזוטא • זוס"ק • זוסר מרש • מישני זוסר] • קראתיים בשם **מוצפה יהושע** והוא רב התועלת ורב להושיע • ולח' הישועה על עמו ברכתו סלה :

מאתי **יהושע העשיל הלוי**

יוס א' לסדר זמנת ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו לס"ק

ומדוע אמר על שמועה זו נאה וזו לא נאה
לאספה במס' אבות. ומה מעם יש ברבר :

ואף דברי עצמו הביא רבינו הקדוש אך מעט
מזעיר ועזב הנשאים [ענין יומא (פ"ט):
קידושין (פ"ב) נדרים (ק') ע"ג (י"ז י"ט) סנהדרין
(ק') ע"ט] וכן פיזר רבי מאמרי מוסר בשאר סדרי
משנה ארת הנה וארת הנה (ונס' דברי יוסע
נקנלו כעמיר גורנה ע"ט) ולא קיבצם כאחד במס'
אבות הלא דבר הוא (3) :

ואשר אוסוף להפליא כי מהמאמרים המובאים
במס' אבות נמצאו הרבה אשר אין בהם
הדרשות ונצורות וכמעט מקראות מפורשות (וכאשר
הראה לדעת הגאון החסיד ז"ל בליוניו במסכת זו)
וכבר האריכו המתבררים למעניתם במשנה (י"ט פ"ד)
שמואל

אמר יהושע העשיל הלוי אחרי אשר ראה
רבינו הקדוש לחבר מסכת אבות בחקרו
לכל תכלית אשר יצא מפי המורה לצדקה.
(6) להראות גלוי לכל שלשלת קבלות תורה
שבע"פ איש מפי איש עד משה מפי הגבורה
ומשפט התורה ככתוב כן המקובל לאלקים הוא.
וכן ראה לזכור מאמרי מוסר השכל והרומות
המדות אשר יצא מפי אנשי מעלה אלה. אשר
מהם נראה לקחת מוסר וללכת בדרך זו הורנו.
כי אז נשכיל ואז נצליח. הנה נשוב נתפלא
מדוע הפס רבינו במדעם לאסוף מכל אחד אך
מעט מאמרי מוסר אלה מהרבה אשר נמצאו
מפורים ביהר ספרי חז"ל מאלה קדושי עליון
המקבלים אשר נזכרו בשמותם במסכת אבות.

(א) הרמב"ם בהקדמתו לזרעים וכן ספר הקנה המיוחס לרמב"ם (ד' פאריזק ד' י"ח) שניהם כתבו כזה בסגנון
אחד דבריהם דברים אחדים אך לא שפה אחת. ואמרתם להתיקס זה לעומת זה. למען יבחנו הדברים.
לשון הרמב"ם

והנה נשלם ענין השופט וכל הצריך לו. ואז אמר מס'
אבות א"ל ומה צריך לאבות. לומר לך אף על פי
שהמשפט לאלקים הוא המשפט והקבלות נתנו להם כו'.
ובענין זה אינם רשאי בני אדם לומר מדוע נקבל משפט
פלוגי או תקבות חכם פלוגי שהמשפט לאלקים הוא. שהכל
משופט אחד קבלה איש מפי איש עד בא אליהו ז"ל.
תעוד הביא מס' אבות לומר לך מוסר תחבמים. גם המדות
הטובות שבהם ואין אדם אחד ראוי לתתנו אחד מדתם
רק הדיינים ולומדי תורה. כי ע"ה כשלא יהיו בעלי מדות
ובעלי מוסר לא יבוא נזק להמונן אלא להם לבדם שמאבדים
נפשם בחסרון המדות והמוסר. אבל השופט והלמדן והחכם
בסכמה האמתית אם לא יהיו בעלי מוסר ובעלי מדות טובות
וצנועים שלא יענו עוות ושלא יהיו חסרים בכל חכמות
שבמס' אבות יזיקו לעצמן וגם להמונן כי המון נושאים
ק"ו אם להרע אם להטיב. וזה עיקר השופט כו'. עכ"ל :

כאשר נשלם לו (לרבינו הקדוש) מה שהיה צריך אל
השופט התחיל באבות ועשה זה לשני ענינים.
אחד כדי להודיע שההסכמה והקבלה אמת ונכונה.
וקבלה עם מעט כו'. ובענין זה יש מוסר גדול לבני אדם
שלא יאמרו מדוע נקבל משפט פלוגי או תקנות דיון פלוגי
ואין הדבר כן שהמשפט אינו לפלוגי השופט אלא להקב"ה
שצוה אותנו בו. כמ"ס (דברים א') כי המשפט לאלקים הוא.
אבל הכל משפט אחד וקבלה איש מפי איש הדרויות
התולפים. והענין השני שהוא רוצה לזכור במסכת זו
מוסר כל חכם מן החכמים ע"ה. כדי שגלמוד מהם המדות
טובות. ואין אדם צריך לזה הדבר כמו הדיינים שעמי
הארץ כשלא יהיו בעלי מוסר אין הדיוק לכל ההמון
אלא לבעלי בלבד. אבל השופט כשלא יהיה בעל מוסר
וצנוע יזיק לעצמו ויזיק לבני אדם. אם כן מה נכבד ונכון
היה מקום מסכת אבות. אחרי מס' סנהדרין כו'. עכ"ל :

(3) והנה ראיתי להאדון הארצנבאל בספרו נחלת אבות (ריש פ"א בהקדמה ב') אחרי אמרו שמה כי עד זמנו עמלו
המזכרים דרך כלל להביא ממוסרי שלמה וחכמי הפילוסופים דומה לעיני המציאות. ולא נהנו כלל קשור
ועם אל סמיכות המאמרים ז"ל. ולא די זה אלא גם במאמר אחד מדברי השלמים האלה נזכרו דברים רבים מתחלפים
וגזירות שונות זו מזו כו'. ע"כ אמר הנני עושה חדשה עתה תנחמם לתת קשר ראוי והגון כפי סדר הלימוד מטעם הדרושים
לא לבד בדברי כל חכם וחכם כ"א גם במציאות שאלו זה אחד זה מצעלים מתחלפים. כי אין ראוי שיחשוב אדם בעל שכל
כי כל אחד מהשלמים האלה קדישי עליונין לא אחד בכל ימיו מוסר אחד כ"א זה שמכר בשמו כאן במסכתא. אכל אמתת
הענין הוא שמסדר המציאות הביא ממאמריהם אותם הנריכים והמתיחסים לענין הדרוש שיה' בו. ולכן לא הביא זולתם
עכ"ל. ועוד לא שסקה נחה דוחי מה. כי גם ביאר המון המוסרים אשר אמרו השלמים ימנלו הרבה אשר להם יתרון
הכשר להמשך ולחזק המציאות שקדמו כאשר דעת לגנון נקל. וראיתי לאחד אחרון מדברי חז"ל "בכפר מדרש"
נראה שאלו הם המין לקשר מאמרי חכמים זכ"ל. אמנם אני הצעיר תמה מה ראו על ככה לחפש ולדרוש סמוכים כהאי
מסכת

שמואל הקטן אומר בנפול אויבך אל תשמת ונ' אשר הוא מקרא מפורש ומה בא להשמיענו.

והנה לנגנה ברקים אחדים הבריקו מול עיני באשר קדמוני (נ) ראיתי אור גדול. לגלות עמוקות ונצורות אשר לא שערום המה. וה' הגיה השבי ויהי לי לישועה. וכי הוא זה.

לאשר רבינו הקדוש הפץ למען צדקו ללמד דעת כי תורת ה' אתנו. תורה שבע"פ מקובלה ומסורה איש מפי איש מאת ה' מן השמים (ד). ואשר אמנם קבלוה בכל דור ודור רבבות מפי רבבות. אך הוא הרים איש מתוך העדה מכל דור אשר הוא הוקם על לראש בדורו אשר על פיו יצאו ועל פיו באו. ומאנשי מעלה אלה הביא מאמרים אך לתכלית הנרצה על פי אופנים אלה. את אשר אמר כל אחד לפי דורו

לגדור גדר ולעמוד בפרץ לפי העת והמקרים הן במצבם הדתי והן במצבם המדיני. להראות כי בדרות הראשונים האיש אשר נמנה על העדה היה עיניו צופיות הליכות דורו ובכל אשר ראה ברק בדת ואמונה התאזר כארי והשליך נפשו מנגד לחוק ולבצר חומת הדת. וכן במצבם המדיני דרש שלומם וטובתם אחרי אשר היה ידיו ולבו לאל אמונה ונאמן למלכו כנמצא מפורר בספרי חז"ל וכך חובתו וכך יפה לו (ה) לרועה נאמן. וכן את אשר כל אחד אמר לפי ענינו ולפי המעשה שאירע לו. כי אמנם גדול כח הנסיון. (ו) תענית (ד'): מעשה בראש"ב כו' אותו היום נכנס ר"ש בבהמ"ד ודרש לעולם יהיה אלס רך קקנה ואל יתי קשה כלרו כו' ע"כ. וסיינו ע"פ המעשה שאירע (ו). וכן המאמר אשר היה רגיל ב"כ על לשונו ואשר על פיו התנהג והצטיין בזה בדורו בירת

מסכת ולא במסכת אחרת. ואדרכה אחז"ל בחד מסכת חין סדר למשנה ומכ"כ צפרקי אבות שהם רק מוסרים ולמודים מחכמים יחידים ובענינים נפרדים הכללי תלויים זכ"ו. מה"ט נאמר שיהיה קשר ביניהם כו' ואין חרזכות להענינים הנאמרים כ"א סדר תולדותם ואח"כ הוא החוט הסובב אותם המקשרם והי' לאחדים לנד במקומות מועטים כו' עכ"ל. ודבריו אינם נכונים ושנה גם כמה שאמר בחדא מסכת חין סדר למשנה ובספרות אחז"ל צ"ק (ק"ב). ובע"כ (ו'): חין סדר למשנה לענין סתם ואח"כ מחלוקת ה"מ בחרי מסכת אכל בחדא מסכת ט' סדר. והר"ב ז"ל סיגר ספר ט' סדר למשנה על כל המשניות :

(ג) ע' האברכנאל באבות (פ"א מ"ד) ועמ"ש לקמן בזה. וע' רשב"ם (פ"א מ"ט) וס' (משנה י"ב) וע' רש"י וסע"ב (פ"ב מ"ח) וע' מדר"ש (פ"ב מ"ג) וע' בס' גל של אנושים להנשיא (בס' ויחי) מ"ט (פ"ב מט"ו) והגר"ל בפר"א (שה"א בהג"ה אות ז') כיון זאת מדעתו. ולא ראה שכבר קדמו הנשיא הג"ל. וע' מדר"ש בשם החסיד (ט) וע' חו"ט (פ"ג מק"ג) וע' מדר"ש (פ"ד מ"א) וע' מהר"ם אלשקר (פ"ד מ"ד) וכ"כ הגר"ל בפר"א (בשה"א אות ד' בהג"ה) וכבר קדמו מהר"ם אלשקר הג"ל וע' מ"ט באבות (פ"ד מ"ג) לקמן בארוכה. והבאתי דבריהם כל אחד על מקומו. יע"ש :

(ד) ואחשבה לדעת ע"פ מ"ט ר"ע באבות (פ"ג מ"ו) מסורת סייג לתורה. ר"ל מה שמשנה לנו המסורת שכל אחד מסר התורה שבע"פ לחבירו דור אחר דור הוא סייג לתורה. כמ"ט הרמב"ם לעיל להראות כי המשפט האלקים הוא ועלינו להקים כל התורה שבע"פ כמו התורה שכתב כי אל אחד אמרן. וזה שהורו לנו אנשי כנה"ג במשנה ראשונה באבות ועשו סייג לתורה כמ"ט לקמן. וא"כ איפוא המאמר עשו סייג לתורה שהביא רבי מאנכנ"ג בראש אבות. הוא גם כמו הקדמה למס' אבות אשר לפעם זה שנה לנו רבי המסורת והמוסרים :

(ה) ולכן סידר מס' אבות אחרי מס' סנהדרין. וע' ברמב"ם הג"ל. ואוהבי הרב הגאון מוהר"ם ש"י בעה"מ ספר בית דוד. אמר לי בשם רבו שהאיר עיניו חמי וקני הגאון מאור הגולה מוהר"ם זצ"ל. לבאר מ"ט ברה"י (י"ח). כל בלי עולם טוברים לפניו כבני מרון. מאי כבני מרון הכא תרגומו כבני אימרתא. ריש לקיש א' כמעלות בית מרון. ר"י אמר שמואל כחילולת של בית דוד ע"כ. כי אמנם שלם הפירושים על בני מרון כולם מהאיימים יחד לבאר חומר העון איש איש ע"פ מדעתו ומשקלו. כי הנה יתכן שאישים שאינם בכלל הם יתעלו חזק אחד השנה בכל הלא גם עתה שזה בהכרח בבין הכלל. אבל אם האנשים אינם שוים ואחד נעלה במדרגתו וענינו מהשני הלא אז אף אם יתעלו חזק אחד השנה לא יתעלו עון ותעל בשום כלל כל אחד כפי ערך ענינו כן יתעל החסא לעומתו. וכן יגדל עשאו אשר

היתה עצת הרלב"ח (ע"פ הרלב"ח דף שכ"ג) כתב על המתמיהים לפעמים על דברת חז"ל מפני שלא הבינו כ"ל מאמרים בעצמם ופשטיהם בלי חקירה על מאמרי האומרים או הנאמר להם במקום אחר. אמנם המביט במאמרים אחרים שאמרו אלו התבמים או הנאמר עליהם יבין מיד כונת האומר עכ"ל (י). וכן בינותי במאמרי רבותיו וכן תלמידיו של כל אחד אשר בהם חיי רוחו. והארכתיו בזה במקום אחר. וכן מבניו של כ"א לפעמים שאבתי מעיני ישועה להשכיל מאמרי אביו וכמ"ש בתוספתא (ע"ג) דובחים ובש"ס מנחות (י"ח): מפני שר"י בנו ש"ר אילעאי ור' אילעאי תלמיד של ר' אליעזר שנה לך משנתו של ר' אליעזר עכ"ל. והעולה על כל לחקור אחר קורות האומה עם ישראל בזמן של התנאים אלה בפנימי וחיצוני. ויש אתי עוד כללים אחרים אשר ע"פ נוסדה ביאורי וימצאם הקורא בפנים אל כל מקום אשר אבוא שמה.

עוד זאת ראיתי וגתתי אל לבי כי התנאים ראו בחכמתם לברור לשון ערומים כועט מהויק המרובה. ובררו במאמרים תיבות ומלות אשר הוראתם יורו על פירושים שונים וכולם אמת כי

אשר על זאת יחדר כל איש וכליותו יסתונן ויחלון נצר על חסדיו הכל לפי מה שהוא אדם כי בעקול אל דעות לא יבאו בד בבד. והנה זהו אף באיש פרטי ואף כי לאיש הוקם על לרכ ומנהיג דבורו אשר ממנו ילמדו וכן. ישעו כל העם ובהכשלו יכשלו כולם אחריו וכמ"ש בזה"ק רש"י דעמ"א אי הוא ניש וי' לי' וי' לעמי. ודמיונו לאיש שר החיל בנחלתה כ"א אף אחד מאנשי הנצח יחשד המשרה או יעוה דרכו וישל סדוד בנחלתה הנה סרע אף לנפשו ודמו מידו יבוקש. לא כן אש שר הנצח ישנה או יחשד ארץ ע"פ כל אנשי חיל יבאו ובהכשלו מעט יפלו ההם כולם בנופלים הנס דמו ודם כל התלים בו מידו יבוקש. ועל ג' בחינות אלו אח"ל. א' כגני אימנע לעומת אותם האנשים השוים נמעלה כמו האנן הנכנסים לדיר להחשש אשר כל אחד יכול להיות הפעירי קדש בזה. ב' כמעלות בית מרין לעומת מעלות אנשים ומדרגותם זה למעלה מהם כן יחשב עושים. ג' כחילות של ביה דוד לעומת המנהיגים והרבנים אשר תחת פקודתם כל העם כחילות ועמודו וכמ"ל ובהכשלים יכשלו כולם. וז"ל בגמ' שם מ"ק היוצר רואה יחד לבס ומבין אל כל מעשיהם. היינו כי חושב העון עפ"י פקודתם ומדרגתם. וזהו מ"ס ומבין אל כל מעשיהם. ור"ל. ישמש חכמים ויוסיפו בינה. (ו) **וע'** מדרש ג"ר (שמ"ט) ח"ל ראב"ע נאס דברים היוצאין מפי עושיהן עכ"ל. וכל זהו מ"ס ראב"ע בלכות (ס"ג מ"י) כל שמעיו מרובין מחכמתו למה הוא דומה לאילן שענפיו מועטין ושורשיו מרובין שאש' כל הרוחות שבעולם אין מוויין אותו ממקומו ע"כ. ור"ל כי המששים בהם השרשים המרובין להכחמה שאומר ואם מעשיו מרובין וחכמתו שאומר מסכתת על פי פעלו אז אין מוויין אותו ממקומו ולא כמי שגאחר עליו באמרו טול קיסם מבין שינד טול קורה מבין שינד וד"ל. ולא המדרש עיקר אלא המעשה וכו' ג"כ כ"ל :

(ז) **וע'** ספרי האזינו (פ') ש"י כשתססו את ר"ח בן חרדיון כו' אמרו לבנו נגזרה נזירה כו' ועליך לפסוק מלאכה קראה מקרא בזה גדול העשה וגו' רבי אומר גדולים מעשים אלו שכן נעם נרחם הנזמיתו ג' פסוקים של דוק משא"כ בכל הכתובים עכ"ל. והנה אחרי אשר ידענו מהמאמר בע"ג (י"ח) שזון בזה היתה שהלכה לפני גדולי רומי

ואציגה נא הנה דוגמאות מעט מהרבה על כל אלה ואשים רווח בין הדברים למען ירוץ קורא בו. ואחר זה אוסף להביא כל אשר ברוח אתי רוח באר על פני כל המסכת אבות על פי הדרך אשר סליתי לי בעזרת ה' וכל אוהב מישרים יודה על האמת כי מאוד עמקו מחשבותיהם ומה גבהו דרכיהם. ומה' אשאל עזר אשר לא יציל מפי דבר אמת עד מאוד :

כי כווננו לכל הפרושים גם יחד. כי אמנם אנחנו הרגלנו להרבות אמרים וכוונה הלואי יהיה אתה נכונה. אבל דורות הראשונים אמרו מלות מעוממות שיכילו כוונות מרובות ומתוכם במחוג. וז"ל הגאון בעל קרבן אהרן בהקדמתו לספרא: המשובח שבדבורים הוא הדבור אשר יוכלל בו ענינים רבים מדברים שונים במליצות קצרות בקיצור נפלא עכ"ל (ח) :

רומי ואמרו כמה נאות פסיעותי של ריבה זו מיד דיקדקה בפסיעותי ע"כ. ח"כ היטיבה אשר דיברה נדקה הדין על נפשה בפסוק גדול העשה וגו' וסיף דקדק אשר עיניו פקוחות על כל דרכי בני אדם. והיינו מה שדיקדקה בפסיעותי ראה הקב"ה והוכח לה ענשה. וכמ"ש רש"י שם בע"ז וע"ש ברש"י בח"א. וז"ש רבי גדולים מעשים אלו בו של דקוק משא"כ בכל הכתובים היינו כי מכוון למעשיהם שחטאו המניחו מקראות דומות ובלעדי זה לא ידענו פירושו. וכן מנינו הרבה נש"ס שעניים במקומם ועשירים במקום אחר ואכמ"ל יותר :

(ח) **והארבתי** במ"א בכלל מה שמנינו בננו לשון אחד על כוונות מהתלשות ע' תוס' חולין (פ"ח) ד"ה אדם והאריך בזה ביד מלאכי (סי' טע"ד) ע"ש. וכן ביאר בזה כמה שמנינו בנאות שאמר אחד מה שכבר אמר אחר באותו לשון ובאמת כוונתם משתנות. ע' אבות (פ"א מט"ו) רנ"א עשה לך רב וע"ש (פ"א מ"ו) יהושע בן פרחיה אומר עשה לך רב. וע' (פ"ד מ"ה) ר' דקוק אומר אל תפרוש מן הצדור ואל תעש עמך כעורכי הדיינים (בג"א) וע' (פ"ב מ"ד) הלל אומר אל תפרוש מן הצינור ושם (פ"א מ"ח) יהודה בן טבאי אומר אל תעש עמך כעורכי הדיינים. ושם (פ"ד מ"ב) ראב"ז אומר יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך וע' (פ"ב מ"ו) ראב"ז יהי כבוד תלמידך (בג"א) חביב עליך כשלך :

נכתב ביום ד' י' כסליו שנת חכמים הוזירו בדבריהם לפ"ק פה ווילנא יע"א

(באבות פ"א י"א) «הבנים הוזירו בדבריהם». והנה בזה המאמר הקצר נכללו בו כל האופנים אשר עליהם תסוב תכלית המסכת אבות כמ"ש ואמר «הבנים הוזירו בדבריהם» ר"ל להזיז בתורה שבעל פה אשר נקראת בדברי חז"ל מדבריהם דברי חכמים כי גם היא מקובלת ומסורה כמו התורה שבכתב וע' מדר"ש. וכמ"ש בשורש דבר זה אמר. (א') לענין מה שגדרו כל אחד לדורו וקיימים הם לדור דור להרחיק אדם מעבירה והנה לא יאמר החכם הן אני החכם תעמוד לי ואני לא אפסח לבי לעבירה אף בלעדי זאת. לזאת הוזיז ואמר «הבנים הוזירו בדבריהם» כי גם החכמים יהיו נוהרים ואף בדברי עצמם אשר חמא ידעו סיבת הדבר לא יתברכו בלבבם לאמר אנחנו א' צ' לזה. ולהקל ח"ו וכל העובר על ד"ח בו. וחמורים דברי סופרים בו. וע' מדר"ש שפי' כמו כן. (ב') מאמרי מוסר אשר כל א' אמר לפי ענינו והמעשה שאירע לו. אמר «הבנים הוזירו בדבריהם» כי דבר יאמר גם על מעשה והנהגה כמו על דבר אשר לא קידמו וגו' וע' בשרשים. (ג') מה שאמר כל אחד מזה אשר בת הצטנין ביותר להיות נאה מקיים ואח"כ נאה דורש. א' «הבנים הוזירו בדבריהם» וכמ"ש המדר"ש שכונת החכם להזיז לחכם שיחיה נאה דורש בו. ושיחיה הוא נזיר תחלה בכל מה שהוא מזהיר לאחרים. (ד') להסיר המכשול בפנים א' לא טוב אשר יוכל לסבוב מדרך כלל שיפתו המשובח. אמר «הבנים הוזירו בדבריהם» כפשוטו. (ה') אשר אמר כ"א לשיטתו בו. וז"ש «הבנים הוזירו בדבריהם» ר"ל כמ"ש בגמ' כמה פעמים לדבריהם ר"ל לשיטתם. ודי למשכיל מרעתו :

(א) את אשר אמר כל אחד לגדור גדר דורו .

רבי יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון (אבות פ"ד מ"ג)
גרמי' צ"מ (ל"ג) ת"ר העוסקין במקרא מידה ואינה מידה במשנה מידה ונוטלין עלי' שבר גמרא חין לך מידה גדולה מזו ולעולם הוי רך למשנה יותר מן גמרא . הא גופא קשיא כו' . ח"ר יוחנן בימי רבי נשנית משנה זו שבקו כ"ע מתניחין ואזלו בחר גמרא הדר דרש להו ולעולם הוי רך למשנה יותר מן הגמרא מאי דרש כדדריש ר' יהודה בר' אלעאי מאי דכתיב הגד לעמי פשעם וגו' אל ת"ח ששגגות נעשית להם כדונות כו' והיינו דחקן ר' יהודה אומ' הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון ע"כ . והנה בחצונות רב שירא גאון (הנדפסה בחש' מעמונים) גירסא בימי ר"ע נשנית משנה זו בתלמוד חין לך מידה גדולה מזו כו' . וע' חוס' ב"ק (ג"ד:) ד"ה בימי רבי שכתב רבינו חס' לדורו דוקא ה'יקן משום מעשה שהי' ע"כ . וע' רש"י צ"מ שם ד"ה בימי רבי שלמי שרבי סידר משניות לפיכך הזהיר על הגמרא כו' . והנה מבואר במדרש רבה שה"ס (ע"פ אהנו) חשקן מ"ין הרקח אלו משניות גדולות כגון משנת ר"ע כו' [וע' ביהדרין (ר"י) זו משנת ר"ע] וא"כ כמו שפי' רש"י וחוס' על רבי יפרש ג"כ על ר"ע לדורו .

ח"ש כסופה (ר"י) חנא התנאים מבלי עולם הן . וא"ר יהושע [רבו או חבירו של ר"ע (א)] שמורין הלכה מתוך משנתו ע"כ . והיינו שהוא הי' אז דבור הג"ל שחפסו כולם ללמוד משניות שר"ע . ולגדור גדר דורו בזה נשנית משנה זו בימי ר"ע . בתלמוד חין לך מידה גדולה מזו (כני' ר"ש גאון הג"ל) מאי דרש כדדריש ר' יהודה בר' אלעאי (והוא תלמידו שר"ע כמבואר יבמות פ"ג) הגד לעמי פשעם וגו' . שדרש גם הוא לפי הזמן הג"ל אשר היו בימיו המורין הלכה מתוך משנתן . ודרש להם ששגגות נעשית להם כדונות (ב) וזהו מה שמסיים הגמרא והיינו דחקן (באבות) רבי יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון ע"כ . והיינו ע"פ הכלל שכתבתי שצ"ק יסוד המאמרים אשר נשנו באבות להזהיר את העם לסור ממוקש אשר ראה בדורו . ושנה ר' יהודה (שהוא ר"י) בר אלעאי הג"ל במשנה שם הוי זהיר בתלמוד כו' שאמר לפי זמנו שרבו אז המורין מתוך משנתן ולא ידעו סברת טעמיהן ומקורם ע"י לימוד התלמוד והי' זה בימי ר"ע רבו כג"ל ונשנית מהנה זו בתלמוד חין לך מידה גדולה מזו כג"ל . ח"כ אישוא הש"ס בעלמו מפרש כמ"ס בשורש דבר וזהו אמרם שם והיינו דחקן (באבות) כו' (ג) . ודי למשכיל ומבין מדעתו

(א) מה שמביא הגדול בספ"א (שה"א סי' א') ע"פ גירסת המנורת המאור במס' כלל שר' יהושע הי' חבירו של ר"ע . ע"כ . וזהו יתכן מה שפסק הרמב"ם (ה' תפלה פ"ג הלכה ב') כר"ע שאמר בברכות (כ"ח:) אם שגורה הפלגו מהפסל י"ח ואם לאו מעין י"ח . והנה ר' יהושע אמר ההם כי בכל יום מהפסל אחד מעין י"ח . וכתב הכ"מ וידוע דהלכה כר"ע מחבירו ע"כ . והנה הגאון בעל משכיל איתן בספרו נחל איתן תמה ע"ז . דהא במס' כלל מבואר שהי' רבו ולא חבירו . ולפמ"ש הגי' הג"ל במס' כלל יבואר ספיר :

(ב) וכן דרש ר"י בר' אלעאי ההם שגאונים אלו בעלי משנה וכפרש"י שם לפי שבעלי גמרא אומרים על בעלי משנה שהן מבלי עולם . ע"כ :

(ג) והנה אחרי אשר ע"פ מאמריהם הג"ל שבקו כ"ע מתניחין ואזלו בחר גמרא הדר דרש להו ולעולם הוי רך למשנה יותר מן הגמרא ע"כ בנח' . כ"ל שגם ר"י בר' אלעאי אחרי אמרו הוי זהיר בתלמוד כו' ושבקו כ"ע מתניחין אמר לבסוף בויקרא רבה (פכ"ב) ר' יהודה אומר בעל תלמוד לשרה נעבד זה בעל משנה . והיינו שצריך להעביל תלמוד לעבוד מחלה שזה המשנה . וכמ"ס ר"ע רבו הוי רך למשנה יותר מן הגמ' וכג"ל . וזהו שר' נתן (שהי' סוף משנה בב"מ פ"ו ע"ג) והי' באחרית ימי ר"ע כי שבקו מתניחין . אמר בביהדרין (ג"ס) כי דבר ה' בזה זה שאינו

מדעתו דברי הגמרא שמה. ועזה אבול ללאת
בעקבותיהם לדון ולהקיש על אשר לא נאמר
בדבריהם מפורש ומבואר במקום אחר. ולע"ע
אביא אך לדוגמא מה שכתבתי על משנת
רבי עקיבא אומר. מסורת סייג לחורה מעשרות
סייג לעושר (אבות כ"ג מ"ג)

והנה לפמ"ש המפרשים במסורת סייג לחורה
ר"ל מה שנמסר לחז"ל לעשות סייגים הוא
סייג לחורה יפלא לכאורה וכי מי לא ידע בכל
אלה. וכן מעשרות סייג לעושר מקרא מלא הוא
(מלאכי ג) הביאו את כל המעשר וגו' ובחגוי נא
בזאת וגו' והריקותי לכם ברכה עד בלי די. אבל
הנראה כי זהו אמר כלפי דורו שאמרו צ"מ (פ"ח)
מפני מה חרבו חנויות של בית היו שלש שנים קודם
ירושלים [וזה ה' צימי ר"ע כוונת לידוע שהיה]
מפני שהעמידו בדבריהם על דין חורה (כלומר מה

שאסור מדברי חכמים מאלו לו היה מן התורה. רש"י
שה' אומרים עשר תעשר ואכלת ולא מוכר בזכות
זרעך ולא לוקח ע"כ. והנה בירושלמי (פאה סוף
פ"א) גרסינן על הא דחנן (פאה פ"א מ"ו) וטפל מן
הגורן וזרע ופטור מן המעשרות עד שימרח דר"ע.
ואתחיל דר"ע כחמיות לבית חנן דהני למה חרבו
חנויות דב"ח ג' שנים קודם שחרב בהמ"ק שהיו
מוציאין פירותיהן מן המעשרות דהוין דרשין
עשר תעשר פרט ללוקח ואכלת פרט למוכר ע"כ.
וכ' הר"ש וז"ל ואין ר"ל דר"ע סבר כוונתיהו לפטורין
אפי' מדרבנן דחס ושלים שהיו מזכיר אותם לגנאי
החס ובגמ' שלנו בפרק השוכר את הפועלים.
אלא ה"ק אתחיל דר"ע לאפוקינהו מדידהו דמשמירי
אסור לזרוע עד שיפער מדרבנן אפי' דלא קרינן
בזה ואכלת וכי שכי דמעטין מיניה לוקח (ל"ל
מוכר) איקא למעוטי נמי זורע ע"כ. (ד) הא קמן
דר"ע

שאינו משגיח על המשנה ע"כ. וע' בירושלמי הוריות (סוף פ"ג) לנולם היו רץ אחר המשנה יותר מן ההלמוד הדא
דתימא עד שלא שיקע בו רבו רוב המשניות בו' כי טוב לאחוז בזה וגם מזה כל להניח ידו :
(ד) והנה במשנה דפאה הל' הכי הנין (פאה פ"א מ"ו) ומאכיל לבהמה לחיה ולעופות ופטור מן המעשר עד
שימרח וטפל מן הגורן וזרע ופטור מן המעשרות עד שימרח דר"ע. וע' בס' הרמב"ם שמשקין ואין
הלכה כר"ע. וכן בספרו ה"ד (ה' מעשר פ"ו הל"ג) כתב ואפי' פירות שלא נגמרה מלאכתן אסור לזרוע מהן עד
שיעשר ע"כ. וכתב הכ"מ מדאמר במשנה דר"ע משמע דרבנן פליגי עלי' בו' ע"כ. והנה גבי מאכיל לבהמה לחיה
ולעופות פסק דפטור כמ"ש (ה' מעשר פ"ג הל"ד) וז"ל וכשם שחמור לאכול ערפי מפירות שלא נגמרה מלאכתן כך מותר
להאכיל מהן לחי' ולעופות ולבהמה ע"כ. וזריך לכאורה להבין דהא במשנה בחדא מתחא מחתיבהו. ובטוסתא הירושלמי
הגו' להיפך וטפל מן הגורן וזרע ופטור מן המעשרות עד שימרח ומאכיל לבהמה לחי' ולעוף ופטור מן המעשרות
עד שימרח דר"ע. וא"כ לפי דברי הכ"מ רבנן פליגי עלי' בהא דמאכיל לבהמה בו' ואמאי פסק הרמב"ם כוותי'
דר"ע בהא דמאכיל לבהמה בו'. והנראה שהכי הרמב"ם לא פסק כר"ע בהא דזרע דחכמים פליגי עלי' בזה
וכמ"ס בירושלמי (רס"ה) דמעשרות שהביא הכ"מ ועכ"ל בהא דמאכיל לבהמה בו' מודו לי' דעמא רבה יש בדבר לחלק
והוא ע"פ מ"ס בירושלמי שהבאתי בפנים על הא דזרע ואמאי דר"ע כחמיות לבית חנן דהני למה חרבו חנויות
דב"ח ג' שנים קודם שחרב בהמ"ק שהיו מוציאין פירותיהן מן המעשרות דהוין דרשין עשר תעשר פרט ללוקח ואכלת
פרט למוכר ע"כ. והנה מ"ס הר"ש דר"ל דאתי ר"ע לאפוקינהו מדידהו בו' דבריו לא יתכן אחרי אמרם בירושלמי
ואתחיל דר"ע כחמיות דב"ח ויהי' פירושו להיפך. ע"כ הרמב"ם מפרש כשטו דאתחיל דר"ע כחמיות דב"ח דס"ל כוותי'
בפרט אחד [ודוגמא מצינו בירושלמי דיבמות (פ"א הל"ו) ואמאי לבית שמאי כאלין כותאי ע"ס]. והוא כמו דחמיות
דב"ח העמידו בדבריהם על ד"מ ופטור ללוקח ומוכר ממעשר ולא חשו דא"כ יערימו לעשות כן להוציא פירותיהן
מן המעשר במקום טעם זה גזרו רבנן דלא ליפסרו וכ"כ הרמ"י משראני (פ"ה פ"ה) רבנן הוא דחייבו ללוקח
לפי שנמאלו המעשרות מופקעים כדא' מ"מ חרבו חנויות דב"ח בו' נמאלו העניים והלויים קרחים בין מוכלים וקונים
לכך חייבום במעשרות מדבריהם בו' ע"ס. [וע' חולין (קל"ח) ברי"ד ד"ה אלא אמר רבא דאין אדם רשאי להפקיע
חמנו מיד מזה ולמכור גזיו כדי שיהא גז של אחד ונאין של אחד לפטורין דלא קרינן בי' גז נאין. אלא כי קא חנן
נא]

כִּי בָּנִים קוֹדֵם לְאִי שֶׁהֵם מוֹלִיחִים פִּירוֹתֵיהֶם מִיד
מַעֲשֵׂה כו' ע"כ. וְהָיָה מִ"שׁ הַסִּפְרִי וּמִיָּן שְׂכוּם
ח"ל תְּבוּחַת זֶרֶקֶךְ פִּי הַמַּעֲשִׂים הַזֶּה וְהָיָה מִיָּן
שְׂכוּם לְאוֹרֵךְ חֵיב ח"ל תְּבוּחַת זֶרֶקֶךְ וְאִין לֹא שְׂמַח
וּלְכַמֵּ"שׁ יוֹבֵאֵר אַחֲרֵי שֶׁע"ס הַסִּפְרִי אִין אִדָּם יוֹכֵל
לְהוֹלִיחַ אֶת פִּירוֹתָיו מִמַּעֲשֵׂה שְׂכוּם אֶפֶס לֹא ע"י
אֲכִילַת עֵרָאִי וְלֹא ע"י זְרִיעָה אִי"כ יַחֲסוּב הָאָדָם
שֶׁיַּחֲסֹר לוֹ בְּהוֹלִיאוֹ הַמַּעֲשִׂוֹת. לֵכֵן אָמַר הַסִּפְרִי
מִיָּן שְׂכוּם ר"ל שֶׁע"י הוֹלֵאוֹת הַמַּעֲשִׂוֹת הוּא כּוֹנֵם
הַרְבֵּה ח"ל תְּבוּחַת זֶרֶקֶךְ וְר"ל דְּרִישׁ הַקֶּרֶל עֹשֶׂה
תַּעֲשֵׂר כָּל תְּבוּחַת זֶרֶקֶךְ הַיּוֹלֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה
פִּי עֹשֶׂר כַּשְׁחָתָן מַעֲשֵׂר. תַּעֲשֵׂר חֲזוּתָה שְׁחָתָן מַעֲשֵׂר
כָּל תְּבוּחַת זֶרֶקֶךְ הַיּוֹלֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה. ר"ל שֶׁכִּי
יִהְיֶה לוֹ הַרְבֵּה תְּבוּחָה שֶׁיִּטְרַךְ לִיתֵן מִזֶּה מַעֲשֵׂר
כִּי כִּמוֹ שֶׁהֵם כָּל תְּבוּחָתוֹ בְּשָׁה הַעֲבָדָה. וְע'
(תַּעֲשֵׂה ע"י) בְּחוּס' ד'ה עֹשֶׂר. וְעִיין חוּסְפַתָּא
בְּרִכּוֹת

לֹא קָא מוֹנֵן מִתְנֵה דְקָבָן כו' ע"ס. וְע"י ע"ג (ר') וְע' מִנְחוֹת (ס"ז) גִּזְרָה מִשּׁוּם בְּעָלֵי כִּסִּין. וְע' בְּטוֹרוֹת (ג'):
(כ"ז) יו"ש (י"ט) וְלֹא הָיָה לָנוּ לְחֹם גַּם גְּבִי נוֹשֵׁל מִן הַגּוֹרֵן וְזוֹרֵעַ שֶׁכְּנִסְפָּסוֹר אוֹתוֹ מִמַּעֲשֵׂר אִי"כ יִסְקֶע ע"י הַרְבֵּה
פִּירוֹת מִן הַמַּעֲשֵׂר (וְע' שָׁנָה (י"ז) לַעֲנִין גְּדוּלַּת הַרְוּמָה הַרְוּמָה גִּזְרָה מִשּׁוּם הַרְוּמָה שְׂהוּרָה כו' וְע"ס בְּרַש"י וְהוֹסִף
וְר"ע דִּלָּא חֵם לֹא גְבִי זֶרֶקֶךְ (דס"ל דִּלִּין כֵּאֵן הַסִּפְקַת מַעֲשֵׂר כ"כ כִּמוֹ גְּבִי לִקְחָה וּמוֹכֵר) פְּלִגְנֵי עָלֵי הַכְּמִים וְאִמְרוּ עָלֵינוּ
גִּירוֹשְׁלָמִי דִּלְתִּי דר"ע כְּתוּבִית דב"ח. ר"ל בֹּהַ הַפֶּרֶס כִּמוֹ שֶׁלֹּא חָשְׁבוּ הֵמָּה גְּבִי לִקְחָה וּמוֹכֵר לְהַסְקַת הַמַּעֲשֵׂר כֵּן לֹא
חֵם הוּא גְּבִי זֶרֶקֶךְ לְהַסְקַת הַמַּעֲשֵׂר. וְלֵכֵן הַרְבַּם"ס לֹא פָסַק כּוֹתִי בֹהַ. אֲבָל גְּבִי מֵאֲכִיל לְבַהֲמָה וְחִיָּה וְעוֹפּוֹת
מוֹדוֹ לִי לר"ע וְסָקִין כּוֹתִי דִּהֵם לִיכָא לְמִישָׁה לְהַסְקַת הַמַּעֲשֵׂר ע"י הַעֲרָמָה זוֹ שֶׁלֹּא יִפְסִיד אֶת תְּבוּחָתוֹ הָרָאִי
לְאָדָם לְהֵאֲכִיל לְבַהֲמָה וְחִיָּה וְעוֹפּוֹת וְהָיוּ כִּמוֹ לְהַסְקָה דִּלָּא חָשְׁבוּ וְכֵן לְאֲכִילַת עֵרָאִי. אֲבָל גְּבִי זֶרֶקֶךְ הוּא עֲשֵׂמָה
רַבָּה לְחִשּׁוֹם לְהַסְקַת הַמַּעֲשֵׂר יוֹתֵר ע"י :

עוֹד יֵשׁ לֹמַר דִּהֵנָּה הַעֵם מִתְכַּמִּים דס"ל דִּלָּךְ קוֹדֵם מִירוֹת הַזֶּרֶק חֵיב בְּמַעֲשִׂוֹת הוּא ע"ס הַסִּפְרִי (ס' רֵאשׁ ס' ק"ה)
דִּלְפִּינִן שֶׁ דְּזוֹרֵעַ חֵיב מִדְּכִי עֹשֶׂר הַמַּעֲשֵׂר אֶת כָּל תְּבוּחַת זֶרֶקֶךְ הַיּוֹלֵא הַשָּׂדֶה וְגו' הִיָּינוּ שְׁנֵם תְּבוּחַת זֶרֶקֶךְ
שֶׁהוּא לְזִרְיעָה הַיּוֹלֵא הַשָּׂדֶה חֵיב גְּבִי בְּמַעֲשִׂוֹת ע"ס בְּרַש"י וְלֹא הָיָה ר"ע דְּפִלְגֵינוּ ע"י וְלִדְרִישׁ הֵם תְּבוּחַת זֶרֶקֶךְ מִאִי עֵבִיד
לִי. לֵכֵן אָמַר הַיְרוֹשְׁלָמִי אִתִּי דר"ע כְּתוּבִית דב"ח וְר"ל בֹּהַ הַפֶּרֶס דְּרִישׁוֹ מִזֶּה תְּבוּחַת זֶרֶקֶךְ וְלֹא לִקְחָה אֲבָל בְּאֵמַת מוֹדָה
ר"ע דְּמִדְּרַבָּנִן חֵיב לִקְחָה וּמוֹכֵר :

א יוֹבֵאֵר שְׂכוּם כִּיֹּן דר"ע ס"ל הַדָּרֶם כְּתוּבִית דב"ח דְּמַמַּעֲשִׂין מוֹאכְלָתָה וְלֹא מוֹכֵר כֵּן מִמַּעֲשִׂין זֶרֶקֶךְ (כַּמֵּ"ס הַר"ם
הַנִּלְיָ שֶׁבִּבְחֵי בְּנִיִּים) וְלֵכֵן פָּסַר ר"ע זֶרֶקֶךְ קוֹדֵם מִירוֹת. וְרִאשִׁית לְפָנֵינוּ מִשֶּׁהַעֲשִׂיר לְבָאֵר ע"ד פֶּשֶׁר דִּלְתִּי ר"ע
כְּתוּבִית דב"ח בֹּהַ הַדָּרֶם דּוֹאכְלָתָה וְלֹא מוֹכֵר כֵּן מִמַּעֲשִׂין זֶרֶקֶךְ מִדְּאוֹרִייתָה ע"ס :
וְלְחִדּוּדִי אַמְרִיתִי לְבָאֵר ע"ס מ"ס הַנִּלְיָ בְּרַש"י (ס' תַּקס"ח) דְּכָל דְּבֵר הַמַּפְרֵשׁ בְּחֹרֶה לְהִיתָר שׁוֹב אִין כַּח בִּיד הַכְּמִים
לְאָסוּר. וְהָיָה גְּבִי תְּבוּיֹת דב"ח שֶׁהֵמִידוּ דְּכִרְיָהֶם עַל ד'ת פֶּרֶשׁ"י בְּכַ"ם שֶׁם כְּלוֹמַר מִזֶּה שְׂאֵסוּב מִסִּי הַכְּמִים
מִנְּאֻל לֹא הִיתָר מִן הַתּוֹרָה ע"כ. וְהִיָּינוּ כְּסִבְרַת הַס"י הַנִּלְיָ וְאִתִּי לִידִידֵי הַרֵב מֵאֲלָקוּיִן בְּשׁו"ת מוֹהֲרַ"ן (ס' י"ט)
שֶׁהֵבִיא בְּשֵׁם הַיֵּד מִלְּאֲבִי (ס' רֵאשׁ) שֶׁהֵעִיר מִדְּבַרֵּי רַש"י הַנִּלְיָ וְכַמֵּבֹאֵר בְּשׁו"ת דְּבַרֵּי יוֹסֵף לְמַהֲר"י אֵירֵנְאֵם וְז"ל (ס' מ"ח)
ע"ס. וְהָיָה מִזֶּה שְׁנֵאִינוּ (בְּגֵדָה לִתִּי) שֶׁהֵשִׁיב ר"ע לְתַלְמִידָיו מִזֶּה הַדְּבַר קָשָׁה נְעִיכִים שֶׁלֹּא אִמְרוּ הַכְּמִים לְהַתְמִיר אֲלֵא
לְקַל

עשור שאני עתיד למווד נתון לו ליהושע ומקומי מושבר לו ועשור אחר שאני עתיד למווד נתון לו לעקיבא בן יוסף כדי שיהיה בו לעניים ומקומי מושבר לו • והקשו בתוס' למה חינו מזכיר תרומה גדולה בהיה מעשה דר"ג ע"ש והמפרשים כתבו שיש לומר שדמאי היה וע"ה מפרשין תרומה גדולה כמ"ש (בבבא מ"ח.) ע"ש • והקשה השער המלך (הלכות מעשרות פ"ט הל"ג) דלפ"ז דאם נאמר דדמאי היה א"כ למה היה צריך ליתן מעשר ראשון לר' יהושע ומעשר עני לר"ע הא גבי דמאי חין צריך ליתן מעשר ראשון ומעשר עני • מטעם דמולא מחבירו עליו

להקל שנאמר דם ולא כהם • ופי' כיון דכתיב בפירוש דם שוב אין כח ציד חכמים להחמיר בכהם ע"ש • והנה עכ"פ ר"ע ס"ל כסדרה ס"ו ועמ"ש בספרי עליון אלי' בסוף (פ"א.) מ"ש לר"ע (בפסחים פ"ו:) עקיבא עקרת מה שכתבו בתורה והיינו לר"ע לשמחו כנ"ל דס"ל כה"פ בזה וז"ל בירושלמי ואתיא דר"ע כתנוות דב"ה היינו מה שהחיר ר"ע קודם מירוח לזרע ולפסור מן המעשרות דס"ל כתנוות דב"ה בזה הפרט דכמו שדרשו מואכלת ולא מוכר כן ממעטין ואכלת ולא זורע וכמ"ש הר"ש הנ"ל • וכמו שהם העמידו דבריהם על ד"ה כיון שכתבו מפורש בתורה שוב אין כח ציד חכמים לעקור כמ"ש רש"י • כן פסר הוא זורע קודם מירוח שלא יכלו חכמים לגזור אף קודם מירוח ולעקור הכתוב בתורה ואכלת ולא זורע ויען כי לענין זריעה לא שייך מירוח ואם היה זורע חייב לא הי' טום חילוק בין קודם מירוח לאחר מירוח (ועיין סוכה ל"ו) עשר מעשר את כל תבואת זרעך כדרך שבני אדם מוציין (זריעה) א"כ נתקיים המיעוט מואכלת ולא זורע בזה דפסור קודם מירוח ובמה שאסרו לאחר מירוח וכן במה שאסרו לוקח ומוכר מדרבנן בזה לא מיקרי עוקר הקרא ואכלת ולא זורע ואכלת ולא מוכר כמו שמילקין שם עמ"ש החות יאיר לסדרה ה"ט ממה דאסרו ריבית עו"ג אע"ג דמפורש בתורה לנכרי תשיך והשיבו כיון דהתירו נשום כדי חייו וכן לת"ח הניחו עכ"פ דין התורה במקומו ובכ"ה לא שייך הכלל ע"ש וה"נ דכוותי' כיון שהחירו זורע קודם שנתמרח א"כ נתקיים הקרא ואכלת בזה אע"ג דמחייבין לאחר מירוח וכן לוקח ומוכר וזוהי טעם חנויות דב"ה ועשו שלא כהוגן לפסור גם לוקח ומוכר מטעם זה והבן והארכתי במ"ה בשיטת הר"ת וריב"ש (בב"מ פ"ח.) ד"ה תבואת כו' :

ויען כי ר"ע הקיל להפקיע מעשרות ע"י זריעה ואתיא בזה כתנוות דב"ה כמ"ש בירושלמי וא"כ יכולין העם להקיל ביותר להפקיע ממעשרות וכמ"ש בירושלמי יבמות הנ"ל דלא יחסדוק כותאי דלת מקיים דרשינן ע"ש • וכמ"ש (במאמנו ד') מאחר שלשיטתו יוכל לבוא לידי קולא ולכן הוהיר ר"ע ביותר ואמר מעשרות סייג לעושר • שזוויחו יותר כשיטתו מעשרות ועמ"ש לקמן כמה השע' ר"ע לעשות תיקונים ולהרבות בתומרות לענין מעשר והיינו כנ"ל :

ורגה המגארים הביאו בבתוב גירסת המהנה בירושלמי מעשרות סייג לתורה ע"ש • והנראה לבאר למאן דחדי בפולגא שני' הירוש' והבבלי לשיטתי' אלי' • והוא • דהנה (בבבא מ"ח.) אמרינן יוחנן כה"ג גזר על הדמאי לפי שגלג כל נבול ישראל וראה שאין מפרישין אלא תרומה גדולה בלבד ומעשר ראשון ומעשר שני מקטן מעשרין ומקטן אינן מעשרין • א"ל בניי בואו ואומר לכם כשם שתרומה גדולה יש בה עון מיתה כך תרומת מעשר וסבל יש בה עון מיתה • עמד והתקין להם הלוקח מירוח מע"ה מפריש מהן מעשר ראשון ומע"ש • מעשר ראשון ומע"ש מפריש ממנה תרומת מעשר ומתנה לכהן • ומע"ש עולם ואוכלו בירושלים • מעשר ראשון ומעשר עני המולא מחבירו ע"ה ע"כ • והנה בירושלמי (מע"ש פ"ה ובבבא פ"ט הל"א) הגירסא שם • אמר הואיל ומעשר ראשון ומע"ש בטון טבל • יהא אדם קורא שם לתרומה ולתרומת מעשר ונותן לכהן כו' • והנה נחמר שם מה שאמר בבבלי כשם שתרומה גדולה יש בה עון מיתה כו' וכן בהקטני הוסף שם יהא אדם קורא שם לתרומה ולתרומת מעשר ע"ש • ולכאורה יפלא מאי דנקב קריאת שם גם לתרומה • אב הנראה

הנראה הירושלמי והבבלי אולי לשיטתם דהנן בדמאי (פ"ד מ"ג) ר' אליעזר אומר אין חכם נרדף לקרות שם למעשר שם של דמאי וחכ"א קורא שם ואל"ל להפריש • ובירושלמי שם מפרש טעמא דר"א מכיון שהוא יודע שהוא צעון מיחה (כמ"ס שם ביירושלמי מוקדם בשם רב האוכל פירותיו וטבולין למעשר עני חייב מיחה) מפרשים ח"ט דרבנן בלא כך קורא שם ואל"ל להפריש ע"ס • אבל הש"ס דילן (במכות ס"ו) גרים חממי' דרב אכל טבל של מעשר עני לוקח • ולא במיחה [ומ"ס הכ"מ ה' מחללת אסורות (פרק י"ד הל' ב') ללוקח דלמחר רב לאו דוקא דה"ה דחייב מיחה כבר השיגו הפאה השולחן מדאמרינן (בסנהדרין פ"ג) זר שאכל תרומה לוקח אל"ל רב כו' ולימא מר במיחה הא קמן ללוקח דוקא הוא ע"ס • וכבר הקדימו המרי' משראי (ס' כ"ה) שהביא אח"י ואורבאי עוז הגאון הגדול מ' יצחק אלתנן י"י (הפ"ד מנאוהוהרדק) בקראו דברי אלה הביא רביה לזה (מוכזים ל"ב) אר"ל עמא שהכניס ידו לפנים לוקח כו' • (ושם ל"ג) רבינא אמר לענין מלקות אחמור ע"ס • והנה לפי טעם הירושלמי הנ"ל לא נחשדו ע"ה על מעשר עני וכפסטי' דברייתא שאמר רק על מעשר ראשון ומע"ס מוקפת אין מעשרין ולא נקיס מעשר עני (הן אחת אפשר שהשנה ששלח לבדוק בכל גבול ישראל לא היה שנה מעשר עני) מטעם דידעו דיש בה עון מיחה ולהכי מפרשי הע"ה • ולפ"ו שפיר ל"ג הירושלמי אל"ל בניי כשם שהתורה גדולה במיחה כך תרומה מעשר וטבל יש בה עון מיחה כני' הבבלי דהנה לפי טעם הבבלי כתב רש"י (בבבלי פ"ד) דהא דלא מפרשי הע"ה תרומה מעשר הוא משום דלא למדנו בה עון מיחה אלא מהקישא לתרומה גדולה ויחידא ולא כתיב בה מפורש מיחה משום"ה לא ייית ע"ה להקישא ולא מפרשי ממנה תרומה מעשר ע"כ • ולפי"ו שפיר אל"ל בניי כשם שהתורה גדולה במיחה כך תרומה מעשר וטבל יש בה עון מיחה [ועשר"י בגמ' ואשר לפי הפסוק נראה שזאת אמר להע"ה שהי' נזהרים גם בזה דיש גם בו עון מיחה ואין סוס כ"מ אם מפורש בחזרה או לפני דבקה • ומ"ס עמד והתקין כו' קאי על כלל ישראל התבדיר ע"ס ועיין חוטמפתא סוסה ושם קאי שאמר על כלל ישראל שפיר גרם אל"ל כו' יהא קורא כו' ע"ס] אבל לפי הירושלמי שגם מעשר עני מפרשי' דחששו לעון מיחה שבו אע"ג דלא כתיב בי' מפורש מיחה ואף הקישא מתרומה יית בה • [ועיין תוס' (יבמות ס"ו) ואל"ל מנלן דסבל מעשר עני במיחה דהא לא איחיקיש לתרומה • וי"ל דשמת אין בו מיחה אל"ל כיון שאין חלוק משאר טבל לענין ואברהם ה"ה לענין מיחה ע"ס] ולפי"ו אם חששו למעשר עני משום עון מיחה משכ"כ שהיו חוששין לעון מיחה שבתרומה מעשר דאית גיה עכ"פ עון מיחה מהקישא • וע"כ הטעם שלא הפרישו לאו משום דלא ידעו או לא חששו לעון מיחה שבו • ועל כן לא גרם הירושלמי בניי כשם שהתורה גדולה במיחה כך תרומה מעשר וטבל במיחה וס"ל להירושלמי הטעם מאי דמעשר ראשון ושני לא רזו ליתן אל"ל ע"י דידעו דאית בהו ג"כ עון מיחה • (ולפי הירושלמי לא מחלקין בין עון מיחה המפורש בחזרה ובין הנלמד מחז"ל) היינו טעמא משום דיש בזה הפסד ממון או טירחא יתירה וערע"י (מכות י"ז) ד"ה אפרושי' אבל תרומה גדולה כיון דיש בה עון מיחה וגם חסא א' סופרת את הכרי אפרושי' מפרשי' וכן מעשר עני כיון שהוא צעון מיחה וגם אין לו הפסד כיון דממונה הוא (ולנלו עניינא לא חישי') אפרושי' מפרשי' (לאסופי טיבלי') כמבואר (מכות י"ז) או כיון דאלו משקר נכסי'הו עני וסקיל ל'ולית ליה פסידא כמבואר (בבבלי פ"ד: ואס"כ

שמים עסקין כגון רב ספרא דקייס בגמיה ודובר
אמת בלבבו • וע' בתוספתא (דמאי פ"ד הל"א) הלוקח
ירק מן השוק ה"ז דובר כל היום כולו ואינו חושש •
משגמר בלבו לחזור ע"ס • והנה החוש' בצ"ב שם
ד"ה בירא שמים הקשו וא"ת כשגמר בלבו לקנות
היחך מחזיר ר"ל דלא הזריכו רק לעשר משלו אבל
אם ראה להחזירו אח"כ רשאי ואם בירא שמים
עסקין כרב סגרא איך רשאי להחזיר לו יעו"ס •
ולפמ"ס לעיל יתבאר שפיר • והיינו מטעם משום
שזולתו אז להפקיע מעשר על ידי לקיחה ומכירה
והעמידו דבריהם על דין תורה שלוקח ומוכר פטור
מן

וא"כ להירושלמי תרומה גדולה ומעשר עני שוים הם בעיני ע"ה לענין עון מיתה דלא מחלקי בין המפורש בתורה ובין
הגלמוד בהקטן • וכן בשניהם אין להם הפסד ומפסד וא"כ שפיר כמו שס"ל גבי מעשר עני קורא שם וא"כ להפריש דלא נחשדו
ע"ה על מעשר עני משום שיש בו עון מיתה (דלפי הירושלמי חכמים לא פליגי על ר"א בזה וס"ל ג"כ דלא נחשדו ע"ה על
מעשר עני רק עכ"ז קורא לה שם כיון דא"כ להפריש אין לחוש אם נחמיר עליו לקרות שם מספק מעט עיין ר"ש ועיין
חזו"ס ובהגהת הרמב"ם פ"ט מה מעשר הלכה ג' שפי' בן) ועכ"ז קורא שם בן בתרומה גדולה אע"פ דלא חסידי משום
דחששי לעון מיתה וגם אין לו הפסד דחשי' א' פוערת את הכרי עכ"ז קורא לה שם • ומש"ה גרים הירושלמי שיהא אדם
קורא שם לתרומה ולתרומת מעשר ונותן לכהן ולשם תרומה גדולה נותן חשה א' :

אבל הש"ס דילן דגרים ומתיה דרב אבל טבל של מעשר עני לוקח ולא במיתה • ולפ"ו מפרש הננו' שמא דר"א דס"ל
דלא נחשדו הע"ה על מעשר עני לאו משעמא כיון שהוא יודע שבעון מיתה מפריש כמ"ס בהירושלמי דלהבבלי ג"ל
מיתה גבי טבל מעשר עני (ועיין חוש' יבמות פ"ו) א"כ ע"כ העשם מהם כיון שנקל לו להפריש ובלא פסידא מפריש אף
שאין בו עון מיתה כמ"ס הננו' שם (במכות י"ז) ובגדלות י"ז • ורבנן ס"ל דחשידי ע"ה על מעשר עני או משום פסידא
או משום טירחא כמבואר בגמ' הנ"ל • ולפ"ו ס"ל להבבלי דבדבר שאין לו טירחא ואין לו פסידא מפריש ע"ה אף בדבר שאין
בו עון מיתה ובדבר שיש בו עון מיתה מן התורה כמו תרומה גדולה מפריש ואף אם היה לו טירחא ופסידא מפריש •
אף בדבר שהעון מיתה הוא רק מהקישא בזה ע"ה לא חייש להקישא ס"ל להש"ס דילן ובמ"ס רש"י בגדלים ככ"ל • וז"ל להם
יוחנן כה"ג כשי' שם שתרומה גדולה יש בה עון מיתה כך תרומת מעשר וטבל יש בה עון מיתה כיון דהוקשו לתרומה
גדולה העון מיתה שזה של שניהם כי דבר המפורש בתורה ואשר גלמוד בהקטן הוא שזה ואע"פ שתרומת מעשר וטבל יסיה
להם הפסד יותר כיון שהוא בעון מיתה היה להם גופם חביב להם ממוננס רק שלא היה צייתא להקישא הנמסר לחז"ל •
ולכן א"ל יוחנן כה"ג שיראו לקחת מוסר להאמין שהעון מיתה שזה בשניהם • ולפ"ו תיקן יוחנן כה"ג דתרומה גדולה
דמפורש ביה עון מיתה ומחירא הע"ה ובודאי מפריש וא"כ הלוקח אף לקרות שם כמו גבי מעשר עני לחכמים ולהכי לא חכר
בבבלי קריאת שם בתרומה גדולה כג' הירושלמי אבל לשיטת הירושלמי אין לחלק בין עון מיתה המפורש בתורה או הגלמוד
מהקישא דחמיר להם זה כמו זה וא"כ כמו דגבי מעשר עני ס"ל שצריך לקרות שם בן גבי תרומה גדולה נמי ס"ל הכי וככ"ל •
ובזה אמרתי ע"ד ציחא לבאר מ"ס באבות מסורה סייג לתורה מעשרות סייג לעושר • ובמשניות שבידושלמי הביאו הגיר'
רק מעשרות סייג לתורה ולפמ"ס הירושלמי והבבלי לשיטתם דלפמ"ס לעיל הירושלמי סבר לשבח ע"ה בזה שמאמינים בהיקף
חז"ל הנמסר להם וחמור בעיניהם כמו המפורש בתורה • אבל בזה דרש אהם לנגא' דמונס חביב עליהם יותר ממונס
ואף בעון מיתה חוששים להפסד ממון • והבבלי ס"ל להיקר דגבי ממונן דרש אהם לנגא' דמונס חביב עליהם יותר ממונס
ובמקום עון מיתה לא חששו להפסד ממוננס • אבל בזה דרש אהם לנגא' שלא צייתא להקישא הנמסר לחז"ל כמו המפורש
בתורה • ולכן לשיטת הבבלי קודם מעשרות סייג לעושר היה צריך להחזיר להם מסורת סייג לתורה שידעו שהנמסר לחז"ל
הוא

מעשר כיון שגמר בלבו לקנות חט"ס שלא קנה ואפי' מן הדמאי ואפי' מן הירק שכל עיקר מעשר ירק קל מכולם. וכמ"ס החוט' חולין (ו') מהירושלמי (חלה פ"ד) ר"א בשם ר"ש אומר לא חשו אלא לתרומה דגן חירוש ויהר דדוקא בדגן חירוש ויהר היו משריטין תרומות ומעשרות צנוה. אבל שלא פירות לא חשו לענין מעשר אלא לתרומה גדולה אבל לירקות אפי' לתרומה גדולה לא חשו. דהני חיטי בשם ר"ע (כן הני' שם בחוט' ובירושלמי שלנו משנה הני' שם ע"ש ובריש מעשרות בירושלמי) מעשרות לירק מדבריהם. פי' שאין להם חסמכתא

מן המעשר ולא חשו לנזירת חמטים בזה כמבואר בב"מ (פ"ח) הג"ל. לכן החמירו בחוספתא (רסתמא אליבא דר"ע) שבזה נכון לקיים ודובר אמה בלבדו כרצ ספרא להויתא מלבן של המזוללים במעשרות. שאף כשחשב בלבו רק לקנות ריזך ליתן מעשר מזה. והמדות חסידות של רב ספרא במקח וממכר של כל דבר נשנה לכל ירא שמים לרין לגבי מעשרות לפי שהקילו בזה. לכן גמר בלבו לקנות נחתיב במעשר חט"ס שחזר המקח דגבי מקח וממכר אוקמוה חדייא ורק לענין מעשר בקעה מלאו ודלדו גדר לאחזו במדת חסידות דרב ספרא וליהן

הוא כמו המפורש בחורה. ומעשרות סייג לעושר הוא גם כן לחוק לבס שעי"ז יחשו לקיים אף דברת חז"ל וכמ"ס בשבועות (פ"ז) אבא שאול אומר כו' עליונה שלא יהיה קדושה גמורה. ע"ה נכניסין לשם ואוכלין שם ק"ק אבל לא מעשר שני וחזרים אין אוכלים לא ק"ק ולא מעשר שני. ופרש"י שם"ה המשריטין מעשרות היו זריזים לעשות בו מזה מן המוכתר לפי שהיו שומעין הדרשה עזר בשביל שהמעשר כו' אבל בקדשים לא היו משריטין עממן כו' וכשהיו אומרים להם זו אינה קדושה לא היו שומעין לנו כו' ע"כ. הרי אף במה שאין שומעין לדברי חז"ל מ"מ באותו דבר עמנו כשידעו שיש רווח עושה בזה מדקדקין לעשות מן המוכתר ולחוש אף לרח"ל. אבל להירושלמי הג"ל היו מאמינים בהמסורת בזה. לכן אמר להם רק מעשרות סייג לתורה. וזהו גם לפמ"ש בדדושי בתוכחת מושר כי לפי דברי הירושלמי היו בע"ה מוקירים ממון מאדם וימאנו להת במעשר לכסף הוצאות אף בידעם שעי"ז יהיה להם למות חוצאות כי רוח עופים בקרבם להוקיר ממון שהוא ולא יחשו אם עי"ז יסבדו גם החיים בעתיד אשר אז יאבד מהם גם העושר שהוא ומאומה אין בידיהם. והנה אלה מכש"כ שלא יחשו אם יאמר להם כי עי"ז חוצאות כספם עתה למעשר יגדילו וגם יעשירו בעתיד. לכן לא אמר להם מעשרות סייג לעושר. אבל אמר סייג לתורה ור"ל כי עי"ז המעשר ישתמר חוקת החיים ועשרם גם בזה. כי הנה הרבה משפטי התורה כמה לתת חוק לכל האדם לבל יפסדו גדר המוסר שעי"ז ירסם גם הגוף וכל קנינו ולכל יטלות האדם בלע לרע לו. ושיהיה כל איש שוקק ובוסח על קנינו ועשור באין משריע. וזה נשמר עי"ז העומדים על משמרת התורה לבל יפסדו העם בפרוע פקדנות. וח"ס להם מעשרות סייג לתורה וכמ"ס המדר"ש פירוש שיקר התורה מתקיימת בזהנים ולוים ועלויים נאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל. והעש הוא שמונותיהם מוכנים בלי טורח כו' עכ"ל. ועי"ז המעשר שיומן להם יהיה להם פנאי להיות עומדים הן על פקודתם ומשמרתם שישמרו העם חוקי חיים שיהיה כל אחד שלו ושקטן מפחד רעה גם בזהו וד"ל :

ואפ"ש עוד ליישב במה שגרס הירושלמי גם תרומה גדולה ע"פ מ"ס המשנה למלך הל' מעשר (פ"ה הל"א) ד"ס ב' מיני דמאי ויש דמאי שריך אולי להפריש ח"ג ע"ש. וכן יש ליישב מה שבמה משניות ובריייתות חשמש שא"ל לקרוא שם על תרומה גדולה של דמאי ואכמ"ל בזה :

והנה ריך לבאר לכאורה כיון דמדאורייתא המוכר פסור ממעשרות וכמ"ס בב"מ (פ"ח) עשר תעשר ואכלת ולא מוכר וה"ה דגבי תרומה הדין כן כמ"ס הכ"י בצור י"ד (ס' של"א) וא"כ לכאורה יקשה חט"ס ששלח יוחנן כה"ג בכל נבול ישראל וראף שזכרין הם בתרומה גדולה היינו רק כשאוכלים בעצמם התבואה אבל לא כשמוכרים דחובס אינם אלא משום גזירה דרבנן ואם לתרומת מעשר לא חששו דלא יצייט להקישא כמ"ס רש"י בנדרים הג"ל מנכ"כ לנזירה דרבנן דלא יצייט ולא לשום חילוק שחלקו וא"כ הלא גם תרומה לא משרטי כשמוכרין [ופי' דמאי (פ"ה מ"ס) לענן כותים מ"ס הר"ם שם וכמנ"א בזה] והיה לנו לחייב הלוקח מע"ה להפריש גם תרומה גדולה כמו שחייבו אותו בתרומות מעשר. אבל באמת ישרע ע"פ מ"ס מהר"י מחרלני (ס' כ"ה) ליישב דברי הרמב"ם דס"ל דתרומה בזה"ל דרבנן ואפי' בימי

מן הססוק כמו שיש לשאר פירות לאסמכות רבן אקראי ע"ש :

ובן בחולין (ק"ל) אמרין על המשנה דפיהא (פ"ה מ"ד) בעל הבית שהיה עובר ממקום למקום ואריך לטול לקט שכחה ופיהא ומעשר עני טול ולכשיחזור ישלם דר"א וחכ"א עני היה באותה שעה. ואמרין שם טעמא דעני הא עשיר משלם אמאי להוי כמזיק מחנות כהונה או שאכלן. ח"ר חסדא מדות חסידות שנו כאלן. וגם כאלן נקיט המשנה מילי דחסידיא בשם דין סתם. והיינו ג"כ מטעם שכתבתי לעיל דבני מעשרות חייבו

חכמים לנהוג מילי דחסידיא משום דלא אחי לזלזולא בהו. וע' נדרים (פ"ד:) שנחשדו הע"ה להפקיע מעשר עני ע"ה. הע"ה להפקיע נכסיה והוי עני ושקיל ל'י. וע"ה (מ"ד.) מפני הרמאין דמפקירין והדרין בהון (ופרש"י) דבני לאפקיעי שדוהיהם מתחומה ומעשר ומפקירי להו ואי אמרין דלאחר הוי הפקר ופסור מן המעשר הדרי מחזקי בהו ואדכי כל ג' ימים לא הוי הפקר לגבי איהו דסברי מתוך כך אחי אחר ומחזיק ב'י. והוי דילי' ומימנעי ולא מפקרי (ה' ע"ה) וע' רמב"ם ה' מחנות עניים (פ"ד הל"ח) הליך לרצן שדוה קודם שילקטו העניים לקט שבה אס הויקו מרובה על

בניי עזרא והקשו עליו ממ"ש יוחנן כה"ג בניי כשם שהרומה במיתה כו' ואם לא היה מן העזרה מאי מיתה שייכא בה ויתרין שהרי יוחנן כה"ג טלח בכל גבול ישראל וראה שהיו מפרשין ת"ג ואפי' טלח היה או מן העזרה היו והירין בה לפי שכתוב בה עון מיתה כו' ע"ה. ולפ"ז אף אלו נאמר שאף שמוכר אינו חייב אלא מדרבנן. מ"מ כשטלח יוחנן כה"ג בכל גבול ישראל ראה שגבי הרומה גדולה כיון שכתוב בה עון מיתה וזהירין בה אף כשהיא אינה אלא מדרבנן שיעקר הרומה ג"כ היו נזהרין מטעם דכתוב בה עון מיתה אע"פ שאינה אלא מדרבנן וכמ"ש מהר"ע הכ"ל :

דן אמנם נוכל לומר פשוט שהע"ה אע"פ דלא זייתי לגזירה דרבנן עכ"ל. דמוכר חייב בהרומות ומעשרות דהא מאי דפטרין מוכר מן העזרה הוא מדכתיב ואכלת ודרשין ולא מוכר וכשטלח בכל גבול ישראל ראה דהע"ה לא דרשו כחז"ל ולא ממשגי מוכר מזה ולדידהו אדרבה מחמיר יותר בשוכר ופ"ל דאף מדאורייתא חייב. וכן נוכל לתרץ קושיא מהר"ע הכ"ל שראה יוחנן כה"ג שהע"ה לא ס"ל כהרמב"ם דהרומה בזה"ז דרבנן ולא דרשו ביאת כולכם וכו' ולדידהו הרומה ומעשרות לאורייתא. ולשיטתם אמר להם בניי כשם שת"ג במיתה כו' כמ"ש לעיל שזה אמר להע"ה. וגם כי לא ראה לגלות להם לדידן חו"מ דרבנן ומאליהו התחייבו א"ע וכמ"ש בירושלמי דמאי (פ"ג) בעון קומי' מ"ט א"ל כד הסאבון אגא אומר לכו (ומפורש בשו"ת ר"ב אשכנזי שפי' כד תבבאון כשהוקינו אני אומר לכם שלא רצו לגלות להם הטעם) מה היה מימור להון כמאן דאמר מאליהו קבלו עליהו את המעשרות ע"ה. ואמרין שם למעשרות לא אמר להון מפני גדר למעשרות (שלא יקילו יותר) וה"נ דכוותי' לא גילה להם שמהאליהו קבלו כו' דילפי מקלקלח ולא ילפי מהקתא ולכן א"ל בניי כשם שת"ג במיתה ולא קשה קו' מהר"ע הכ"ל :

ובבמ"א כתבתי על מ"ש בשו"ת ר"ב אשכנזי (סי' א') לענין מה שנהגו בירושלים לענין מעשר עני להפקיר נכסיה והוי עני וחזי ל'י. והק' הרב"א הא אפילו עני שבישראל צריך ליתן מעשר עני לעני אחר וכדהנן בפיאה פ"ו. והנה לכאורה יפלא דהא גם הגמ' בנדרים (פ"ד:) קאמי הכי דמעשר עני כיון דאי בעי מפקר נכסיה והוי עני וחזי ליה וא"כ יפלא גם על הגמ' קושיא זו. ומאנתי אח"ז להגאון ר"ע אינר זצ"ל שהקשה בנדרים הכ"ל הא אמרו לא תלקט לו לעני להזכיר העני על שלו וא"כ מאי מועיל ל'י מה שמפקיר נכסיה והוי עני וכתב ודוחק לומר דהע"ה לא ס"ל הדרש דלא תלקט ע"ה. ולדידי משפט פשיטא לי דלא ס"ל הדרש הכ"ל. וכמ"ש לעיל דלא דרשו הנהו דרשות חז"ל. וע' בס' שרוך לנר על מכות (י"ט:) להבאון מאלסונא כ"י :

(ה) **וע"ד** נחות אמרתי בזה מ"ש ר"ע מעשרות סייג לעושר ע"ה המבואר שם וכן בנדרים (פ"ד:) דמאן דס"ל דלא חסיד ע"ה למעשר עני. מטעם כיון דאלו מפקיר נכסיה והוי עני ושקיל ליה ורבנן פליגי ע"ה ואמרי נכסיה לא מפקיר אינר דילמא זכי בהו אינר אחרינא. וז"ל להם מעשרות סייג לעושר כיון דאי בעי לפסור א"ע מוועשר יסרך להפקיר נכסיה ולהוי עני ככ"ל וזימנין זכי בהו אינר אחרינא והוי עני באמת. אבל אם יפסור מעשרות לא יבוא לידי עניות והוא סייג לעושר וככ"ל והון ועושר בביתו :

ליספר ממשכרות מפני שהקירס והספר פאור
ממשכר כו' . ולפמ"ש יחבזה שמפני טעם שהקילו
אז במשכרות והיו רולים להספיע שדותיהם
ממשכרות ע"י הספר ובפרט מעשר ירק שאין לו
אף סמך מן החזרה וכל' . ולכן ראה להחמיר
כשראה שפיקעו המעשרות ע"י הפיאה שהוא ג"כ
כמו הספר ולכן ראה למוגדר מילתא ליתן להם
מעשרות מהירק . ומה הטעם חולי ג"כ מה
שפטרו ירק מן הפיאה אף שגבי מעשרות חייבות
וגבי תרומיהן מדאורייתא פטור ומ"ס פ"ה מן
המעשר ועיין בר"ס פ"ה (פ"א מ"ד) ולפמ"ס
ח"ס . והבן :

ובבשנה בסוטה (מ"ה) רש"בג"ל העיד רבי
יהושע מיוס שחבר בהמ"ק כו' ניטל
טעם הפירות ר"ה אף ניטל שומן הפירות . רש"ב
(הוא חלמירו שר"ט) אומר הטהרה (שפסקה מיראל)
נטלה את הטעם ואת הריח . המעשרות (שפסקו
ליתן) נטלו את שומן הדגן . וערש"י סוטה (מ"ט)
ד"ה מעשר ביטל שומן דגן בעון פסוק מעשרות
פסק שומן הדגן כשמו של מעשר דליקרי חלב
כדכתיב כל חלב ילבה ע"כ . ח"כ איפוא מזה ג"כ
לנו למדין שבזמן ר"ע היו מזולזים במעשרות
ועושים

על הפסד הלקט מחיר לרצן כו' ואם קצן את כל
הלקט והניחו על הגדר עד שיבוא העני ויסלנו ה"ו
מדת חסידות ע"כ . וזה מובע מהירושלמי עכ"ה .
וע' ירושלמי פ"ה (פ"ה) שאמור סס למדת הדין
לזרעה ומפרש הרמב"ם דמה שאמר ר' יהודה שם
בין כך ובין כך מלקט ומניח ע"ג הגדר והעני בא
ונוטל את שלו והיו ממדת חסידות וע"ס . וסח"ס
ר' יהודה הוא ר"י ב"ר חילטאי (חלמירו שר"ט)
וכל מקום ששינו מעשה בחסיד ח' הוא ר"י הגל' .
ואמר כאן מדת חסידות לענין מחנות עניים לכל
לזולז בהם וכמ"ס ר"ע רבו מעשרות סייג לטושר
דהיינו מדת חסידות דמעשרות וכמ"ס לעיל ובכלל
מעשרות נכללו כל המחנות כמ"ס התוי"ט ככ"ס
ועמ"ס במשנות ר"ע בארובה בזה מטעם שהיו
מקילין אז בזה (ו) :

ונראה לי שזה מ"ס בחוספתא היבא בפסחים
(ג"ז) ח"ר יוסי (חלמירו שר"ט) מעשה
בבן בורין שנתן פ"ה לירק ובה אביו ומאלן לעניים
שהיו טעונין ירק ושומדין על פסח הכינה ח"ל בניי
השליח . מעליכס ואלי נותן לכם כפליים במעשר
לא מפני שעינו ראה אלא מפני שאמרו חכמים אין
נותנין פ"ה לירק . והנה החוס' כתבו ואל"מ מ"מ

(ו) וע' ב"מ (ג"ב) על הא דהנן כמה תהא הסלע חסירה כו' אם היה מכירה חס' לאחר יב"ח מקבלה הימנו ואין
לו עליו אלא תרעומות ונותנה למעשר שני ואינו חושש שיהיו אלא נפש רעה ע"ס ומסקינן בגמ' אר"ח מדות
חסידות שנו כאן הא אחר אע"פ שאין מקבלה אין לו עליו אלא תרעומות . והנה כאן מבואר במשנה שזהו רק מדות
חסידות . והד"ן הוא שאין לו עליו אלא תרעומות . והנה מה שבני מעשר שני אמרו בגמרא (ג"ב) אע"פ כשכא לפורסה
פורסה בשו' כשהוא מחללה מחללה ביסא ופרכינן למימרא דמזולזין בעמ"ס והאמר חזקיה מע"ס שאין בו שום פרוסה
אומר הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות לפי שא"ל לו לאדם לנאמס מעותיו ומהלזין מאי ביסא בחורת יפה דחרי
וילי לא מזולזין ביה (דלע"ג דהנן נותן למע"ס חד זילתא אשמעינן דמחלל על סלע חסירה ולא אמרינן הרי היא
כאסימון אבל תרי וילי לחלל דמאי יפה לא רש"י) ע"ס . והטעם מאי דמזולזין חד זילתא כל' ע"ס מה דהנן (מע"ס
ס"ד מ"ב) פודין מע"ס בשער הכול כו' וכן שם (משנה ד') מערימין על מע"ס כו' . ומפרשינן בירושלמי ח"א למה
מערימין עליו מפני שכתוב בו ברכה וחרתא ח' למה פודין אותו בשער הכול מפני שכתוב בו ברכה . וע' ירושלמי מע"ס
(פ"א הל"ב) אין ממשכנין מע"ס ומפרש שם מפני שכתוב בו ברכה ע"ס . ולהכי מקבל סלע חסירה שלא מייקיר רעה וכל' :
והארכתי במ"ס הרמב"ם ה' מע"ס ונ"ר (פ"ב הל"ב) מדות חסידות שפודין מ"ס בזה"י בשוין שפודין אותו
בפני הבית והכורו הגאונים שאם ראה לפדות שזה מנה בפרוטה לכהחילה בזה"י פודה כו' ע"ס :

וע' פה"מ (דכולהו אליבא דר"ע) בב"מ (נ"ה) : שטעו חכמים חיוב לדבריהם כשל תורה לענין תרומות מעשר של דמאי
ואף על פי שמקיל שם ר"מ בפדיונו מחמיר הוא באכילתו ע"ס (כ"ו) וי"ס מכורת סייג לתורה ומעשרות סייג
לעושר . והבן :

ע"ד רבך הוא ע"ר ענוה כמ"ס בם:הדרין (י"א):
חא חזי מה בין תפיין קדמאי לענותי בתרמי
דחניא מעשה בר"ב כו' ושפרא מילתא באנפאי
ובאנפי חבראי • (ועמ"ס במשנה דר"ג הל"ל בארובה):
וז"ס עשה לך רב והסתלק מן הספק (היינו כדמאי)
ואל תרבה לעשר אומדות וכנ"ל • ובבאורי בארובה
בארתי עד"ז משנת

רבן גמליאל אומר עשה לך רב והסתלק מן הספק
ואל תרבה לעשר אומדות (אבות פ"א מט"ו) •
[ועמ"ס במאמר (ה) ש"ס שזהו ר"ג דינס]:

והנראה שזה הזהיר להסיר המכשול מדורו •
ולזמנו שנחרבו בימיו הכושרים הלדוקים
והבייתוסים וכמ"ס הרמב"ם הלכות תפלה (פ"ב
הל"ח) וזהו יבואר היטב ע"פ מה ששינו לעיל
(אבות פ"א מ"ו) יהושע בן פרחיה אומר עשה לך
רב וקנה לך חבר והוי דן את כל אדם לכף זכות •
ושם (מ"ו) נחאי הארכלי אומר הרחק משכן רע
ואל תתחבר לרשע ואמרו באדר"ג (פ"ט) אל תתחבר
לרשע ואפי' לר"ת • ושם באדר"ג (פ"ב) והעמידו
תלמידים הרבה שבג"ל אל ישנה אדם אלא למי
שהוא חכם ועניו וכו' ובה"ל לכל אדם ישנה שהרבה
פושעים היו בהם בישראל ונתקרבו לתלמוד תורה
וינאלו מהם לדיקים חסידים וכשרים ע"כ • והנה
ר"ג מנינו שם"ל בזה כב"ס כמ"ס בצרכות (כ"ח)
שהיה ר"ג מכריז ואומר כל ת"ח שאין תוכו כבדו
אל יכנס לבהמ"ד כו' ע"ס • והיינו כנחאי הארכלי
שאמר ואל תתחבר לרשע ואפי' לתורה וכנ"ל •
והנה לר"ח בן עזריה דפליג על ר"ג בזה (שם)
וסילק לשומר הפתח ונתן רשות לתלמידים לכונס
אמרו שם הטעם (לני' הע"ה) דהני מילי היכא דקים
לן

(ו) **וברלשון** הזה אר"י בר"א ג"כ בניסין (פ"א) על מ"ס ר' דוסא וכי מפני שמיך לה בין שדיה פסלה מן הכהונה •
ור"ע החמיר מאוד בשחוק וק"ר עמ"ס שם • וכן ל"ל מ"ס בצרכות (ל"ה) אריב"א מה בין דורות
ראשונים כו' דורות ראשונים עשו תורתן קבע כו' קאי ג"כ על זמן ר"ע בעת החורבן • ע' סוטה (מ"ח) במשנה
משתרב בהמ"ק ספקו אנשי אמנה וע' בירושלמי (סוף סוטה) מפרש מאי אנשי אמנה אר"ז אנשי תורה הדיאל חד רבי
הוי קרי ל' לאחיה בצור והוויין לווחין בפרקמטיא ובהו אמר לית אלא מבטל ענתי אין חמי למיחי מיחי הוא עכ"ל •
וזהו עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי :

(ה) **והנה** בחולין (ה'): אמרינן ר"ג וצית דינו זמנו על שחיתת כותי ואסדרה ומסקינן שם דר"ג כר"מ ס"ל דחייש
למיטותא

ועושים תחבולות להפקיע את פירותיהן מן המעשרות
כנ"ל • ולכן ראה הוא להחמיר ביותרינו' בירושלמי
מעשרות (פ"ג הל"א) רבי ור' יוסי בר' יהודה היו
מכניסין פירותיהן את הכלכלה לאחורי הגנות ראה
אזון ר"י צ"ר חילעאי ח"ל ראו מה ציניכם
לראשונים (ו) ר"ע היה לוקח שלשה מינים בפדוטה
בשזיל לעשר מכל מין ומין ואחס מכניסים את
הכלכלה לאחורי הגנות (כדי לפוטרו מן המעשרות)
ע"כ • ולכן הזהיר ר"ע ואמר מעשרות סייג לעושר
הוא מוסר לדורו וזמנו וכנ"ל :

וע' תוספתא דמאי (פ"ד הל' כ"ו) מעשה שנתכנסו
רבותינו לעירות של כותים שאל יד הירדן
והביאו לפניהם ירק קפץ ר"ע ועשרו ודלי • ח"ל רבן
גמליאל עקיבא היאך מלאך לבד לעבור על דברי
חבירך או מי נתן לך רשות לעשר ח"ל וכי הלכה
קבעתי בישראל ירק שלי עשרתי (ולעמי החמרה)
ע"ס • והיינו ג"כ שר"ע החמיר מאוד במעשרות •
ולפמ"ס לעיל דר"ע ס"ל דלמעשר ירק אין שום
אסמכתא בתורה לחייבם במעשר כמו ש"ס לשאר
פירות נראה דלהכי קפץ ר"ע ועישר ירק של כותים
ודלי משום דהכותים שמעמידים דבריהם אך על
דין תורה בודלי לא לייחי בזה לרבנן לחייב ירק
במעשר מה שאין לזה שום אסמכתא ג"כ • וכמ"ס
בתוספתא אח"ז כשהלך ר"ג לביניהן עשה תבואות
וקטניות דמאי ושאר כל פירותיהן ודלי (ח) (דסברי
דח"ל להפריש רק מתבואה וקטניות) וא"כ ר"ע
סבר דמירק בודלי לא מעשרי ולהכי קפץ ר"ע
ועשרו ודלי • ונראה שע"ז אמר לו רבן ר"ג במשנה
רבן גמליאל אומר עשה לך רב והסתלק מן הספק
ואל תרבה לעשר אומדות • והנה מ"ס ר"ג לר"ע
האיך מלאך לבד לעבור ע"ד חבירך ולא אמר לו

לן שאינו הגון • וא"כ חיפוא ר"ג ס"ל אע"פ דלא קים לן ורק מספקא לן ג"כ לריד לחוש • וז"ל ר"ג במשנה כאן והסתלק מן הספק • וא"כ ר"ג שהוא המכריע חסם כאן ראשית דברי יהושע בן פרחיה שאמר עשה לך רב • ופליג עלי' במה שאמר והיו דן את כל אדם לכף זכות לענין זה שיכול לבוא לידי קלקול גדול לאחרים וריד לחוש ביותר • וס"ל כנחאי הארצלי בסוף דבריו במה שאמר ואל תחזק לרשע ואפי' לר"ת וכו"ל • וברישא במה שאמר נחאי הארצלי הרחק משכן רע • הגה מצינו לר"ג גופא בעירובין (ס"א:) מעשה בלדוקי אחד שהיה דר עם ר"ג במצוי בירושלים ואמר לנו אבא מהרו והוליאו את הכלים למצוי עד שלא יוליאו ויאמר עליכם וע"פ (ס"א:) הדר עם הלדוקי וביחוסיה הרי אלו אובדין עליו רג"א לדוקי וביחוסיה חייב חוסרין • והנה שם (ס"ב:) אמרו הטעם גזירה שמה ילמוד ממעשיו (ולכן הטריחוהו והפסידוהו חכמים לישראל הדר עמו כדי שיקשה בעניו ליתן שכר בכל שבת ושבת וילא משם) ואמרי רבין אין עירוב מוטיל ואין ביטול רשות מוטיל עד שיסביר והוא לא מוגר (לא יבא רוצה לשכור וילא ישראל זה משם) וז"ל ר"ג דס"ל דלדוקי וביחוסיה מיטל רשותו לא חייש גבי לדוקי וביחוסיה שמה ילמוד ממעשיו (וע' תוס' (שם ס"א:) ד"ה דהר) ולא חייש ר"ג לדור ולהיות שכן עם הלדוקי ולא התרחק משכן רע כזה • והנה שם אמרו מעשה בלדוקי אחד שהיה דר עם ר"ג במצוי בירושלים וא"ל ר"ג לבניו בני מהרו והוליאו כו' עד שלא יוליאו החושב הזה ויאמר עליכם כו' • ר' יהודה אומר בלשון אחרת מהרו ועשו לריכס במצוי עד שלא תחשך כו' ע"פ דסבר ר' יהודה דר"ג ג"כ ס"ל דלדוקי אומר

ואינו יכול לבטל ומסקינן שם בגמרא (ס"ט:) כאן בלינעא כאן בפרהסיא • והנה מה שאמר ר"ג כאן על הלדוקי החושב הזה נראה לי שרמו על שאין חוכו כדבר • כמו שאמרו ביומא (ע"ב:) על מי שאין חוכו כדבר אף נקרא חושבא שנאמר אף כי נתעב ונאלח איש שוטה כמים עולה ע"כ • וע' בתוס' שם (ס"ט:) ד"ה כאן כתבו תימא דהא סתם לדוקי אינו נזהר כלל במילי דרבנן אפי' בפרהסיא ותיראו שהלדוקים היו מתיראים מן הפרושים ובפרהסיא היו מזהרין בדברי חכמים ע"פ • א"כ חיפוא אין חוכם כדבר • וזה נקרא חושבא וכו"ל וכמו שהזהיר ר"ג ואמר כל שאין חוכו כדבר אל יבאם לבהמ"ד ולהסתלק אף מן הספק כו"ל • וז"ל עשה לך רב והסתלק מן הספק • ואמר ואל תרבה לעשר אומדות הוא ע"פ מ"ש לר"ג בצרכות (שם לני' הע"י) שכל השונה לתלמיד שאינו הגון כאלו זורק אבן למרקולים ור"ל כי הוא למשל כמו הזורק אבן למרקולים שלפי הנראה הוא עושה דבר טוב שרוגם אותה באצבעים אבל באמת כיון שעבודתה בכך זהו עיקר העבירה • כן השונה לתלמיד שאינו הגון שלפי הנראה הוא עושה דבר טוב שמלמד תורה לאחרים אבל באמת כיון שאינו הגון ואין חוכו כדבר גורם רע • והנה כאן במשנה באבות חסם ר"ג משל אחר כזה ואל תרבה לעשר אומדות • והיינו ג"כ שלפי הנראה הוא עושה דבר טוב אבל באמת גורם כזה שמעשרותיו מקולקלין • והוא למשל על מ"ש והסתלק מן הספק ור"ל ממי שאין חוכו כדבר • ואפי' ללמד אלו כמ"ש מתחלה ועשה לך רב ור"ל כמ"ש המפרשים שחפשה את עמך רב ללמוד • עם אחרים • אך הסתלק מן הספק ואל תרבה כו' וכו"ל • (ט) ודי למשכיל ומבין מדעתו:

למיעוטא כיון שמעוטם נתקלקלו חיישינן בכל אחד שמה הוא מהמקולקלין • והוא מה שאמר ר' גמליאל והסתלק מן הספק • והנה תוס' שם ובעירובין (ס"א:) קיימו דיוק דיוק ודלא כפי' הקונטרס דיוק ר"ג בשרי"ה • וכן חלקו על מ"ש רש"י מודה דכתיב אינו יכול לבטל רשות וס"ל כותים גרי אריות • והתוס' הוכיחו שר"ג ס"ל כותים גרי אמת הן • ור"ג ס"ל דבין לדוקי ובין כותי יכולים לבטל רשות • והארכתי בזה"ל לבאר ע"פ ההוספתא שהבאתי בפנים שאמר שראה ר"ג כשהלך בנייהו נתקלקלו עוד יותר עשה אותם לענין עירוב שאינם יכולים לבטל רשות כפרס"י ולא משמע' ואכמ"ל:

(ט) וז"ל הרמב"ם ה' תפלה (פ"ב הל"א) בניו ר"ג רבו האפיקורסים בישראל והיו מזיזין לישראל כו' • עמד הוא

(ב) את אשר אמר כל אחד לפי ענינו ולפי המעשה שאירע לו.

אחר כך ויחזיר תלמודך על ידס כו' . וגם אל תאמר שחבירך יקיימוה בידך ואפילו אם תשכח אותה שחבירך יתשללו ויבקשו רחמים עליך ויחזיר תלמודך וכמעשה דר' נהוראי המוצא בגמ' הלא הוא ר"א בן ערך ששכח תלמודו על שהלך למקום ללנים השותים במזרקין יין וגמטך אחריהם ואיתעסק תלמודי' ובעי רבנן רחמי עלי' והדר תלמודיה . ואל בינתך אל תשען לומר שאתה תחזירה משלשולך כו' ע"כ . וכ"כ הגדול צפ"א בשה"א (אות ד' ביה"ט) וכבר קדמו המהר"ם אלשקר הכ"ל ככל הדברים (י) והנראה ברור שהגמרא שם בשבת כוונה בצלמה לזה . וכמ"ס בשורש דבר שיעקר יסוד המחמרים באבות נשנו ע"פ המעשה שאירע להאומר כי גדול כח הנסיון וממנו יראו לקחת מוסר וז"ל הגמרא ר"א בן ערך איקלע להחם אימשה בתרייהו כו' והיינו דחק רנ"א הוי גולה למקום תורה

רבי נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבוא אהריך שחבירך יקיימוה בידך ואל בינתך אל תשען (אבות פ"ד מ"ד) :
גרסינן בשבת (קמ"ו) אר"ה חמרא דפרוגייתא ומיא דיומסח קיפמו עשרת השבטים מי שחל ר' אליעזר בן ערך איקלע להחם אימשה בתרייהו אימשה תלמודי' כו' בעו רבנן רחמא עלי' והדר תלמודי' והיינו דחק ר' נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבוא אהריך שחבירך יקיימוה בידך ואל בינתך אל תשען . תנא לא ר' נהוראי שמו כו' ר"א בן ערך שמו ע"כ . והנה על המעשה זו באבות כחז המדר"ש רבי נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה כו' . וכמו שאירע לר' נהוראי עצמו ולכך אמר אזהרה זו עכ"ל . והביא מהמהר"ם אלשקר הוי גולה כו' ואל תאמר שהיא תבוא אהריך כי תלמידך יבואו

וב"ד ותקנו ברכת הלווקים כו' ובברכות (כ"ח) שמעון הסקולי הסדיר י"ח ברכות לפני ר"ג על הסדר ביבנה [וע' מנחם התלמוד (פ"א) אם הוא ר"ג הוקן או ר"ג דיבנה ע"ש] כו' . וכן מנינו בש"ס כ"ס שאלו שאלות אפיקורסת לר"ג [יבמות (כ"ב) ע"ג (כ"ד) : (כ"ה) : סנהדרין (ל"ט) :] [וע' מנחם קנאות (דף ט"ו) :] בהערה שזה היה רבנשרי' ואינו מוכרח [ז"ב) ע"ש] ונראה שר"ג חש ציוהר לחקן ברכת הלווקים משום שאמר ר"ג בר' (ל"ד) : שה"ש מו"א את הרבים י"ח ע"ס . וכיון שהלווקים היו משתתרים במעשיהם כמ"ס החום בעירובין (פ"ט) כמ"ס בפנים . ותש"אולי ירד א' מהם לפני התיבה והוא אינו מו"א הרבים י"ח . וכמ"ס שם בברכות חיישינן שגוף לזדוקי הוא . כי ע"כ חיקן הוא ברכה הלווקים ולא ירצו כמה לרדת לפני התיבה . ואף אם אך עשה בברכת הלווקים מעלין אותו . [אבל אם לו לר"ג לבקש אך קללתם ללא יועיל וכבר אמר ר"ג בעצמו בירושלמי ב"ק (פ' החובל) ונהן לך רחמים וכו' . סימן זה יהא בידך כל זמן שאתה רחמן המקום מרחם עליך כו' ע"ש וע' חום עירובין (ס"ד) : ד"ה ולמדנו שבהבו שר"ג לא ס"ל כר"י בלא תחנם וס"ל שצריך להיות חונן ונהן לכל אך כל זה כשאין נוגע לשום אדם צריך להסוך בזכות כל אחד ולבקש סובחו . אך כיון שיוכל לבוא לידי קלקול רבים שיוציאו רבים ידי חובתם בזה חושדין . כמו שמינו שחשדויה אף לכה"ג צוה"כ כו' והיו משביעין אותו שלא יהיה לזדוקי ע"ש] וז"ל עשה לך רב היינו כמ"ס בר"ם (שם) להוציא את מי שאינו בקי . והסתלק מן הספק ממי שחיישינן שגוף לזדוקי הוא . ולא תחפזן להיות מסיב בזה כי לרעה יחשב כמ"ס ואל תרבה לפשר אומלות וכנ"ל :

(י) ועמ"ש בעליות אליהו (בעליות השער הנ"ב א') וכן אמר ר"א בן ערך (אבות פ"ב מ"ד) הוי שקוד ללמוד תורה כו' והיינו ג"כ שיקדים עתותיו לה' ולא יפנה רק אל תענוגי הגוף כ"א לשקוד על התורה וע' תנא דב"א רבה (פ"ד) שהביא ביחד שני המשניות אלו הוי שקוד כו' והוי גולה למקום תורה כו' ונראה שזהו מה שמסיים במשנה שם הוי שקוד ללמוד תורה ודע מה שחשיב לאפיקורס ודע לפני מי אתה עמל ומי הוא בעל מלאכהך שישלם לך שכר פעולתך . ובאדר"ג (פ"ו) הני' ודע מה שחשיב לאפיקורס ודבר אחד בתורה אל תשכח ממך כו' . והיינו שקאי' על המעשה שאירע לו ע"י אשר נמשך הוא אחר הנחת מ"א דיומסח כו' ושכח תלמודו . וע"כ הזהיר הוי שקוד ללמוד תורה ושיתרחק מהנאות

ר"ש בן שטח מאלה וחמשים מאל להם פתח ומאלה וחמשים לא מאל להם פתח אחת גבי ינאי מלכא ח"ל חיה הכא ש' נזירין בעיין חשע מאלות קורבנין יסב את פלגא מן דידך ואנא יסיב פלגא מן דידך שלח לי' חרבע מאלה וחמשים חזל לישנא בישא ומר לי' לא יסיב מן דידך' כלום שמע ינאי מלכא וכעס דחל ר"ש בן שטח וערק בו' ע"כ' והנה חף כי מה שאמר שמעון ב"ש פלגא מן דידך היה כוונתו למה שמאל לקץ נזירים פתח מן התורה ותורה דילי' הוא וכמ"ס ר"ש בן שטח בעלמנו לינאי אחרי שהזכירו מנלוחו כמבואר בירושלמי לא חלית כך את מממוקן ואנא באורייתא' חף הלל ינאי לא הבין את זאת וחשב כי שיקר לו וע"כ דחל ר"ש בן שטח וערק והיה חלול ש"ס בדבר כי ממנו ילמדו לשקר יען כי לא נזהר הוא בדבריו לכן אמר למוסר והיו זכיר בדברך שמא מחוסס ילמדו לשקר' ונ"ל שצ"ה המעשה אמר גם אבטליון תלמידו (שם משנה ח') חכמים הזהרו בדבריהם כלשון שאמר רבו והיו זכיר בדברך (ומשום כבודו של רבו אמר כלשון רבים) ואוסף עוד טעם לזה לבד הטעם שאמר רבו שמא מחוסס ילמדו לשקר והוא הוסיף שמא תחזכו חובת גלות כמו שאירע לרבו דחל וערק ותגלו למקום מים הרעים וישתו התלמידים הבאים אחריכם כי כשגלה הרב היו גולין תלמידיו עמו והנהיה שגלה אבטליון תלמידו עם ר"ש בן שטח רבו כשגלה ר"ש בן שטח למקום מים הרעים (יא) . ומ"ס אבטליון ונמאל שם שמים מתחלל

תורה בו' חנא לא ר' נהוראי שמו חלל ר"א בן עקב שמו' ור"ל שה"ס בעלמנו מפרש כמ"ס שהמנה דאבות רנ"א היו גולה למקום תורה בו' קאי על המעשה שאירע לר"א בן עקב וזהו שאמ"ס הגמ' לא ר' נהוראי שמו חלל ר"א בן עקב שמו להרחות כי הוא בעלמנו שאמר המנה דאבות הוא בעלמנו שאירע לו המעשה ועתה אבוא לתקור אחר המאמרים אשר לא נאמר מעורש בדבריהם ואביא עוד מ"ס הרשב"ס במשנה

שמעון בן שטח אומר הוי מרבה לחקור את העדים והוי זהיר בדברך שמה מתוכם ילמדו לשקר (אבות פ"א מ"ט)

כתב הרשב"ס מפני מעשה הבא לידו היה רגיל לומר בן מפני שתלה פ' נשים באשקלון ונהרג בנו בבית דינו על ידי עדות שקר עכ"ל . ובסנהדרין (מ"ד) מובא שם ברש"י המעשה באריכות יעו"ס . וע' מ"ס הרשב"ס לקמן במשנה (פ"א משנה י"ב) גבי הלל אומר הוי מתלמידיו בו' . ולפי מדרשו של הלל היה רגיל לומר לבדיות . וכן שמעון בן שטח (וכונתו למ"ס לעיל) ומאלו השניים אנו למדים בכולם שכל אחד לפי מדותיו ומעשיו היה מזהיר ואומר עכ"ל :

וג"ל מה שאמר שמעון בן שטח והיו זכיר בדברך שמא מחוסס ילמדו לשקר' קאי גם על המעשה שאירע לו עם ינאי המלך ניסו כמבואר בירושלמי ברכות (פ"ו) חנא שלח מאלות נזירים עליו בימי

מהנאות העולם הרבה שלא ימשוך לבו ועשו אחריהם כ"א בתורת אל יהיה עמל ואלא ישכח דבר אחד מלמודו . והנה מבואר באדר"ג (פ"ה) על מ"ס אנשי גמרא אל תהיו כעבדים המשמיעין את הרב ע"מ לקבל פנים שצ"ה תספורו נדון ובייתום והיו משתמשין בכלי כסף וכלי זהב כל ימיהם (שהיו הולכים אחרי הנאת עוה"ז) שהיו אומרים מסורת היא ביד פרושים שהן מוערים עממן בעוה"ז ובעוה"ב אין להם כלום ע"כ . וח"ס הוי שקוד בו' והיינו ע"י הרחקת תענוגי עוה"ז כג"ל . וח"ס ודע מה שתיב לאפיקורוס ההולך וגמאך אף אחר הנאת עוה"ז באמרים כי אין שבר לעמילי תורה כאמור לעיל תשוב לו ממריך . ודע לפני מי אתה עמל וכי נאמן הוא בעל מלאכתך שיטלם לך שבר פעילתך . הויך דעתם המוסעה שאמרו הם על הפרושים אפשר שיעשה פועל מלאכה כל היום ולא יוכל שברו ערביה כמבואר באדר"ג (שם) . ולהוציא מדעתם מנינו ג"כ מ"ס באבות (פ"ו) כך היא דרכה של תורה פז בנולח בו' . ואל תחלואו לשולחנם של שרים (והיינו כמו שטעו הנדוקים שהיו משתמשין בכלי זהב) ונאמן הוא בעל מלאכתך שיטלם לך שבר פעולתך והיינו כג"ל וכן מ"ס באבות (פ"ב מ') רס"א בו' ונאמן הוא בעל מלאכתך שיטלם לך שבר פעולתך והיינו כג"ל :

(יא) ואמרו באדר"ג (פ"ה) איהו מים הרעים הוי אומר ויהערבו וגו' וילמדו מעשיהם היינו מה שברנו אל לרומי

מתחלל רמו בזה גם לטעם שאמר רבו שמה מתוכם ילמדו לשקר . והוא חלול השם כמש"ל (יב) :

ואמרינן בירושלמי (שם) **בחר יומין כו' שלה ויהיב ל' מילא** (פי') שנהן ינאי לרשב"ם הבטחת דברו שלא יענישנו כשיבוא) **ואחא . וא"ל לא חשית כך את מממוק ואנא באורייתא כו' . ור"ל כי הראה לו לינאי לדעת כי אמנם לא שקר מילין באמרו פלגא מן דילי כי היה כוונתו על שמהא לפלגא היתר ופתח מן התורה (ואמר ע"ז פלגא מן דילי כלפי שאמרו שינאי נעשה גזוקי (קידושין ס"ו) . והאמין רק להכתוב בתורה והתר נדרים פורחים בגזיר ואין להם על מה שיסמכו (תנינ' .) ועמ"ש במשנה נדרים סייג לפרישות . וזה שרמו באמרו מן דילי ולא מדינאי) **ח"ל הבו ל' כסא לדיבדך נסב כסא ומר נבדך על המזון שאל ינאי וחזריו משלו . ח"ל עד דרון את בקשיוחך . ח"ל וזה נאמר על המזון שלא חלגנו כו' והראה לו כי רחוק הוא מדבר שקר ולא נשא אף פני ינאי המלך והיה זהיר בדבריו וכו' וכנ"ל :****

יהודה בן שבאי אומר אל העש עצמך בעורכי הדיינים (פ"א מ"ח)

והנה הרע"ב פירש שלא יעשה עצמו כגדולי הדיינים לדבר לפני רבו כפוסק הדין . וע' מדר"ש שהביא מהר"י ׳ נחמיאש שכח אל חשט עצמך כאורכי הדיינים באל"ף גרסינן והוא ראש הדיינים כדליתא במדרש ב"ר (פ"ה) ועפרון יושב בתוך בני חת . אותו היום מנוהו ארכי וכן פי' מורי ז"ל חושי הארכי מענין זה והזהיר יהודה בן טבאי אל חשט עצמך כארכי הדיינים כו' עכ"ל .

וכ"ל שזה קאי על המעשה שאירע לו בתגינה (פ"ז) : **ארכי בן טבאי** הראה בנחמה חס לא הרגתי עד זומם להוליח מלבן של גזוקים כו' ארכ"ש בן שטח הראה בנחמה חס לא שפכת דם נקי כו' מיד קבל עליו יהודה בן טבאי שאינו מורה הלכה אלא בפני שמעון בן שטח . ואמרו שם בשלמא ר"מ דאמר שמעון ב"ש אב"ר ר"י בן טבאי נשיא היינו דקא מורה הלכה בפני שמעון ב"ש . אלא לי אמרת רבנן דאמר יי יהודה ב"ש אב"ר שמעון ב"ש נשיא אב"ר בפני נשיא מי מורה הלכה . ומסקינן מאי קבל עליו דאפי' אלטרופי נמי לא מאטרופיא ע"ס . וע' בתוס' שפי' לנשות אחרי רבים כדי לבטל דברי שמעון ב"ש ע"כ . והנה חס יהודה ב"ש היה רק אב"ר וקיבל עליו דאפי' אלטרופי נמי לא יאטרף . ח"כ זהו שאמר אל חשט עצמך בעורכי הדיינים הוא כפי' הרע"ב שלא יעשה עצמו כגדולי הדיינים לדבר לפני רבו . ואם כר"מ דאמר יהודה ב"ש היה הנשיא ועכ"ז קיבל עליו שלא יהיה מורה כ"א לפני שמעון ב"ש האב"ר . ח"כ מ"ש אל חשט עצמך כארכי הדיינים כפי' הר"י ׳ נחמיאש שארכי גרסינן והוא הראש . ור"ל אף שהוא היה הנשיא והוא הראש האחד . עכ"ז קיבל עליו שאינו מורה כי חס לפני שב"ש . וע' בירושלמי תגינה (פ"ב) יהודה בן טבאי הוון בני ירושלים בעין ממנית' נשיא בירושלים ערק ואזל ל' לאלכסנדרי' כו' . והיינו מ"ש אל חשט עצמך כארכי שהוא הראש האחד . ועיין אדר"כ (פ"י) יהודה בן טבאי אומר אל חשט עצמך כו' הוא היה אומר כל מי שאומר לי קודם שאכנס לגדולה הכנס רואה אני שארד עמו עד לחייו כו' . והיינו כמ"ס וסיפא מפרש לרישא : יוסי

(כי אך בימי אלכסנדרי' המלכה חדשו רומי הכרית עם שרי יהודה כידוע ליודיש העתים) ואולי אז סידר אבשליון הדת לאנשי רומי כאשר כתב האברבנאל" (פ"ה) ראהי בקפרי הגוים מניחי הדתות הנימוסיות כתבו הנמוסים והדתות ששמו חכמי רומיים הראשונים ומכללם נזכר זה אבשליון כו' . ואמר האברבנאל שעד היום ים ביניהם דת א' נקראת דת אבשליון עכ"ל . ואבשליון היה בן גרים כידוע פ' בתוי"ט כאן וע' שו"ת בעי חיי להגאון בעל כנסת הגדולה (סי' ד') : (יב) **ולבן** ראה להרבות בקדוש השם ע' ירושלמי (בבא מיעא פ"ב) שמעון בן שטח זבין ל' תלמידיו חד חמר מחד סירקא וחלי בי' חדא מרגלא ולא ידע בה מרה . ח"ל חיוול חזור ל' כו' מה אהון סכרין שמעון ב"ש ברבין הי' בעי היה שמעון בן שטח משמע בריך אלהיו מאמר כל הדין עלמא ע"ש שהיה רואה שיתקדש שם שמים על ידו שזה יקר מכל הון שנעולם אף שפ"ס דין היה פסור :

(ג) את אשר אמר כל אחד מדה אשר הצמיין והיה רגיל בה :

לרמו על איש שהכל זו (יג) . ולפ"ו ח"כ ליפוח מאמרו יהי ב"חך בית ועד לחכמים . מכון אל מה שנהג הוא לקבץ חכמי ישראל כאחד כאשכול ללמוד תורה בועד ובקבוצ :

יהושע בן פרחיה אומר עשה לך רב וקנה לך חבר (אבות פ"א מ"ז)

לפ"מ הנעשרים שפי' שלח תחפון אחיה להיות רב . כ"א תמנה עליך רב . יבואר ע"פ מ"ש בזמנות (ק"ט) תניא ח"י בן פרחיה בתחלה כל האומר עלה לה אני כופתו ומניחו לפני הארי . ופרש"י בתחלה הייתי שונה הרבנות וכל האומר לי עלה לגדולה אני כופתו כו' . ח"ש כאלו באבות עשה לך רב ולא להיות רב . ואף לאחר שהוכרח לעלות לגדולה כמ"ס במגילה (ט"ו) ר"י בן חזקיה נשיא . חמר עכ"פ וקנה לך חבר . שהיה לו לחבר נתתי הארכלי שהיה האב"ד כמ"ס במגילה שם . ואולי לא היה רוצה להורות כ"א בצירוף חבירו . כמ"ס לפיל על ר"ב בן טבאי (יד) :

הלל

יוסי בן יעקב איש צרדה אומר יהי ביתך בית ועד להבאים (אבות פ"א מ"ד)

כתב האברבנאל בפירושו . ח"ל . ויוסי בן יעקב היה חסיד שבעבודה ולא ידעו לו עון מנשריו עד יום מותו . ולכן אמרו משמת יוסי בן יעקב ויוסי בן יוחנן בטלו האשכולות . ופירושו שהוא היה מקבץ חכמי ישראל חבילות חבילות ללמוד תורה כאשכולות . וכן דרשו אשכול הכופר דודי . חלו ת"ח שמחבילים כענבים באשכולות . ובמותו לא היו עוד מחבילים וזהו בטלו האשכולות כו' . חלל בגמרא דסוטה אמרו מאי אשכולות ח"י איש שהכל בו עכ"ל . ולדעתי אין בזה סתירה כמ"ס בשורש דבר . שהנחלים ראו לבחור לשון ערומים לבחור תביות ומלות אשר הורחם יורו על פירושים שונים וכולם אחת . וכן כאלו חף כי פשוטו של משנה בטלו האשכולות הוא כמ"ס האברבנאל ע"ש שאסף חכמי ישראל בבית ועד כאחד . עכ"ל בבבא מציעא ל"א לשון אשכולות ולא אמרו בטלו האשכולות או הקיבולות וכדומה לזה . כי ע"כ דרשו גם מלת האשכולות

(יג) **וכן** מפרש במשנה בפועל (מ"ט) משמת ר' יוסי קטנתא ספקי חסידים . ולמה נקרא שמו קטנתא שהיה קטנתא חסידים . וכן גמ' שם (מ"ט) משמת אבא יוסי בן קטנתא בטלו חסידים ולמה נקרא שמו אבא יוסי בן קטנתא שהיה מקבץ חסידים ע"ש . וראיתי להרב וכו' מוה' יוסף שווארץ כ"י מתושבי ירושלים בחיבורו בל"א (ארץ הקדושה) כי יש שם כבר נקרא קטנתא ע"ש דף קל"ו וע"ש שהיה יושב כבר קטנתא נקרא בן יוסתאנה הלא מפרש משום שהיה קטנתא של חסידים . וע' בירו' ב"ק (פ"ג הל"ז) הוא יוסי הבבלי הוא יוסי בן יהודה הוא יוסי קטנתא ולמה נקרא שמו קטנתא שהיה קטן חסידים ע"כ . והנה נראה ברור שזהו ר' יוסי בן יהודה איש חבר הבבלי הנוכח באבות (פ"ד מ"ב) שאמר המאמר הלמודי תורה מן הקנים למה"ד לזכור ענבים קהות ושוחה יין מנתו כו' . ולפמ"ע ידירי הגאון מוה"ר חיות מאלקווי ו"ל בספרו מנחת התלמוד (ט"ו) קטנתא הרבה חכמים שנקראו בכינוי על שם המאמר שלהם ע"ש (ואנכי הארכתי בזה במ"א בפ"ד) . ח"כ הלא מהניחון לפרש שהיה נקרא ר' יוסי קטנתא על שם שאמר המאמר הלמודי מן הקנים כו' ובסוטה (שם) וכן בירושלמי הל"ל הלא מפורש שכל שם שהי' קטנתא של חסידים נקרא בן . ולפמ"ס בפנים יתבאר שסיר אשר באמת כולוהו חיתניהו ב' . וע' הלשון בתוספתא משמת אבא יוסי בן קטנתא איש קטנתא ד"ל :

(יד) **ועמ"ש** לעיל במאמר א' במשנת רבן גמליאל . והנה חבירו נתתי הארכלי אמר (שם מ"ו) הרחק משכן רע ואל תחבר לרשע ואל תחילש מן הסרענות . וכוונתו היה על הרחקת הלזקנים שנתברכו בימים . אשר היו טפסים בשכר ועונם כמבואר בבב"ר (פ"ה) ועמ"ש לעיל (הערה י') ח"ש עליהם הרחק משכן רע ואל תחבר לרשע . ר"ל להלזקין . ואל תחילש מן הסרענות ר"ל כי אולי ע"י התחברך עמהם יפתה לך להמך אחר דעותיהם להחילש מן הסרענות לתבוע לית דין ח"ו על כל תא ועון ע"כ הרחק מהם ואל תחילש מן הסרענות . ומדוקדק מאוד הלשון ואל תחילש אשר התפרשים נדחקו בזה . ובה ר"ב בן פרחיה ואמר והיו דא כל אדם לבק זכות לכל להרחיק יושר מדאי את

כל

וע' שבת (י"ח - י"ט) כד היה מנהגו של בית ר"ג שהיו מוסיפין כלי לבן לכובס ג' ימים קודם השבת (ופרש"י מממירין על עולם כב"ש - וכ"כ החוס' בע"ג (ק"א): ד"ה מ"מ דלאחרים לא היה מממיר חלל לעולם) וע' צ"מ (ע"ד): שהיה ר"ג מלוה את ארסיו חטין בחטין כו' - ולא מפני שהלכה כך חלל שרלה להחמיר ע"ע - ועי' סוכה (כ"ו) - ועי' זרקות (ט"ו) וזכוס' שס - ועי' בירושלמי שבת (פ"א הל"ג) ובמפרש שס - וז"ל שם"ש צבילה (כ"ד) במשנה מעשה צב"ג ח' שהביא דגים לר"ג (ביר"ט) ואמר מוחרין בן - (ומסקין שס דס"ל ספק מוכן מוחר) חלל שאין ראוי לקבל [וערש"י - ולכאורה היה לו לפרש פשוט דהא צב"ג (מ"ד): אמרין שלא צמזת ר"ג כצמזת אחרים דמי - (שאלם חשבו הוא ונחשב להם זה לעובד כשהוא נהנה מהם) דהא משמע צמזתה הביאוי אף ע' מ"ס החוס' עירובין (ס"ד): ד"ה ולמדנו דר"ג לא ס"ל כו' - כמו שמצינו לר"ג שס שנקח למצנאי גלוסקין שמאל - והכוונה שהחמיר על עולמו בספק מוכן - אף ע"פ שמוחר והחיר לאחרים - הוא כמ"ס ר"ג והסתלק מן הספק - ועי' צ"מ לעיל (מאמר ח') במשנת ר"ע בשם שער המלך ה' מעשרות (פ"ס הל"ג) צב"ה דה' צ"מ (י"א): מעשה צ"ג כו' שנקח מעשר ראשון ומע"ס אף מן הדמאי אף על פי שפטור הוא מעטס דהמוליא מחזירו עליו הראי' וספק הוא חולי הע"ה הפ"ש - עכ"ל ר"ג החמיר על עולמו ממדת חסידות ע"ס - וז"ל הסתלק מן הספק שצריך ליתן ממדות חסידות ולא לפטור ח"ע מהמעשרות מעטס הספק - ועכ"ל הזהיר לבד ירצה לעשר אומדות - במקום שיכול לצבא לידי קלקולא - להיות מעשרותיו מקולקלין - כמבואר בעירובין (ט"ו): המרבה במעשרות פירותיו מחוקקים ומעשרותיו מקולקלין ע"ס :

הלל

כל מי אשר יש לך חשד מאומה עליו כי הוא מהנדקוס ותדון את כל אדם לכ"ו ושלעולם תהיה אף שמאל דוחה וימין מקרב (וע' סוטה מ"ו) :

(טו) **ובברורי** המדות כחבתי דמה שהשינו אותו דברי בוז (שס) ולא ייתי בר אהרן לשלם דלא עבד עובדא דאחרן והיה להם לשתוק ולהיות רודף שלום - וכן מצינו בהלל באדר"ג (פי"ב) מעשה בהלל הזקן שהיה מהלך בדרך ופגע בני אדם שמביאין חטין ח"ל סאה בכמה אמרו בשני דיגריין ופגע באחרים ח"ל סאה בכמה ח"ל ג' דיגריין ח"ל ח"ל ראשונים אמרו בשניים ח"ל בבלאה ספסאה אין אהי יודע שלפוס נפרא אגרא (ע' חגיגה ס': ח"ל שומים ורקיס על שח"י

הלל אוכר הוי בתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ובקרבן לתורה (אבות פ"א מ"ב)

כתב הרשב"ס ז"ל לפי מדתו של הלל היה רגיל לומר לבכיות שהיה עמוותן כמו ששינו צבמה מדליקין כו' ומקרבן לחורה עכ"ל - וז"ל לפי מ"ס באדר"ג (פי"ב) ומובא בפ"ש"י כאן - שההרן היה משנה מפני דרכי שלום ע"ס - יבואר ע"פ מ"ס צבילה (כ') - מעשה בהלל הזקן שהביא עולתו לעזרה לסמיך עליה צו"ט - חזרו עליו תלמידיו שמאי הזקן - ח"ל מה עיבה כל צבמה זו - ח"ל נקבה היא ולזבחי שלמים הבאתיה - ופירש רש"י מרוב ענותנותו של הלל היה משנה מפני השלום ע"כ - וז"ל הלל הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום וכנ"ל - כפי מדתו - ודבק צמדת רבנותו שמעיה ואבטליון - שאמרו ציזמא (ע"א): מעשה צב"ג כו' שצקוהו לדידי' ואולי בחר שמעיה ואבטליון - לסוף אחו שמעיה ואבטליון לאפטורי מיני' דכה"ג - ח"ל ייחון צני עממין לשלם - ח"ל ייחון צני עממין לשלם - דעבדין עובדא דאחרן (טו) :

רבן גמליאל אומר עשה לך רב והסתלק מן הספק ואל תרבה לעשר אומדות (אבות פ"א מ"ט) :

[ועי' צמזתים שסתפקו אם זהו ר"ג הזקן או ר"ג דיבנה ע"ס] :

תנן בסוטה (מ"ט) משנת ר"ג הזקן בטלה טהרה ופרישות - והיינו לקדם עולמו צמזת לו - ומכס"כ לבכיות מן הספק ע"כ - וזהו חס ר"ג זה הוא ר"ג הזקן - ואם הוא ר"ג דיבנה יבואר ע"ס מ"ס צבילה (ק"א) ג' דברים ר"ג מחמיר בדברי צ"ס כו' שהיו מממירין על עולמן ומקילין לכל ישראל

הלל אומר בו' ולא הקפדן מלמד (שס פ"ג מ"ה)
 רבן יוחנן בן זכאי בו' אם למדת תורה הרבה אל
 תחזיק טובה לעצמך (שס פ"ג מ"ח)

והנה רש"י וגם הרע"ב כתבו לפי שהוא לא הניח
 לא מקרא ולא משנה הלכה ואגדה שלא למד
 (סוכה כ"א-) 'הי' אומר כן ע"ס. ונ"ל מ"ס אל תחזיק
 טובה לעצמך. ופי' המדר"ש אל תחזיק טובה
 שהיא החורה לעצמך לך לבדך ולא חרזה ללמד
 לאחרים רק יפועו מעינוחך חולה בו' ע"ס. וזהו
 כמ"ס בחוספתא כלים כ"מ (פ"ו) ועל כולן אריז"ל
 חוי לי אם לא אומר עכשיו אני מונע את התלמוד.
 וזה שאמר אל תחזיק טובה לעצמך להיות מונע
 את התלמוד:

רבי יהושע אומר הבר טוב (שס פ"ג מ"ט)

גרמ'י צירושלמי מעשרות (פ"ג הל"ג) לענין מ"ס
 שם הכל מודים צלינה שאינה טובלת
 (כמקום שביטה) ופריך מר' יהושע שאמר אם לנו
 כאן אנו חייבין לשער. ומתוך. ר' יהושע דלויחא
 שכיחא לי' הו' דו אמר הלינה טובלת. ופי' המפרש
 ונ"ל של' יהושע הו' לי' לוי' וחדוה גדולה
 בכל מקום לינחו ונעשית מקום לינחו ציתו משא"כ
 שאר כל העולם ע"י. והיינו משום שמדתו היה
 חבר טוב. וחברים הרבה דבקו בו לאהבה וללכת
 בדרכיו עמו. והבן:

רבי מאיר אומר כל השוכה דבר אחד שמשנתו בו'
 (פ"ג מ"ח)

ואמר עליו במגילה (י"ח): שאני ר"מ דמקיים
 צי'

ע"פ מ"ס עליו בשבת (ל"א-) לעולם יהא אדם
 עומקן כהלל ואל יהא קפדן כשמאי מעשה בו'
 ויקניס את הנל בו'. אל' הו' זהיר ברוחך בו'
 והלל לא יקפיד. מעשה בו' למדני תורה בו'. זה
 לפני הלל בו' אמרו קפדנותו של שמאי בקשה
 לסורדנו מן העולם. ענותנותו של הלל קירבנו
 בו'. וז"ל ולא הקפדן מלמד (ומ"ס ולא כל המרבה
 בסחורה מחכים. ע"י סוטה (ר"א-) הלל עסק בחורה
 שגגה עבד עייסקא בו' ע"ס):

הה"א בו' מרבה ישיבה מרבה חכמה (שס פ"ג מ"ו)

יבואר כמ"ס ציבמות (י"ד) דב"ה הו' רובא.
 וב"ס מחדדי ע"י. אך הו' מועטים נגד
 ב"ה. והיינו ע"מ מ"ס באדר"ג (פ"ג) והעמידו
 תלמידים הרבה. שש"א. אל' ישנה אדם אל' למי
 שהוא חכם ועניו ועשיר וכן אבות. וזה"ל לכל אדם
 ישנה שהרבה פושעים הו' צישראל ונתקרבו לת"ת
 (וז"ל הלל לעיל (פ"א מ"ב) אזהב הבריות ומקרבן
 לתורה) ע"ס. וזמנו שאמרו צברות (כ"ח-) על
 ראב"ע כבסלק שומר הפתח ונתן רשות לתלמידים
 לנכוס בו' איתוספו כמה ספסלי בו' ולא היתה
 הלכה תלויה שלא פירשוהו. ובפר"ש שחזק שרבו
 התלמידים רב החדוד והפלפול ע"כ. ולכן לפת"ש
 ב"ה לכל אדם יגה. נתיבו לו תלמידים הרבה.
 והו' רובה נגד ב"ס. וצרכו דעות יוסיפו דעת
 וחכמה וז"ל מרבה ישיבה מרבה חכמה וכו"ל:

שאי אומר לבס אדם מחזירין לי כך מה עשה להם הלל הזקן החזירן למוטב ע"כ. והנה לא התאפק מלקרוא אותם לנגאי
 שושים וריקים (והשכיל פיו לקרוא אותם שושים כי הנה מאמר לפסם צערא אנרא הוא מאמר הלל שם באדר"ג בעצמו לענין
 עבודת הבורא וזה נלמד משוק של חמרים כמבואר (בתנייה פ"ו) ע"ס. והנה הלל באאלתו להם היה זה כוונתו שישבו לו
 לפסם צערא אנרא שהוא מאמר שלו לעבודת הבורא למען יוכל להוכיחם על פניהם מדברי עולם וז"ל להם על מה שאני
 אומר לכם כי זכו מאמר בעבודה ה' אתה מחזירין לי כך וד"ל) וכן תלמידי ב"ה אט"ס שאמרו עליהם (בעיניוין י"ג):
 שנוחין הן ועלובין הן מ"מ אמר (בבב"ה כ"ו) מעשה בתלמיד א' מתלמידי ב"ה שהביא עולתו לעזרה לסמוך מלאו תלמיד א'
 מתלמידי ב"ה אל' מה זו סמיכה אל' מה זו שחיקה שחקו במיפה והלך לו מכל הלין משמע שלשיב דבר לחורפו לא נמנעו
 אף העומים. אך להשיב תרפחו אל חיקו ולא להוסיף כמ"ס אמר אביי הלכך הו' צורבא מרבנן דא"ל חצביה מילתא לא
 ליהדר ליה מילתא עפי ממאי דא"ל חצביה דליהו אל' מה זו סמיכה וקא מהדר ליה מה זו שחיקה ע"כ. וכי' אך אם הוא
 לחולעת כדי שישבו ויחם ויראה לקח מוסר ולא למען כבודו. וכמ"ס באדר"ג (שס) מה עשה להם הלל החזירם למוטב
 וכן (בשבת ל"א:) כשהלך אחד להקניס את הלל אל' הו' זהיר ברוחך והבן:

והגיע לו קנין חזק כו' ע"כ. ולפי הירושלמי הנ"ל
מבואר כן בר"ע בעלמיו. שלקח שלשה מינים בפרוטה
כדי לעשר מכל מין ומין. שיהיה לו קנין חזק בנפש
וה"ל. והארכתי בפנים במשנה הנ"ל :

ר' ישמעאל בנו אובר החושך עצמו מן הרין פורק
מכנו איבה וגול ושבועה שוא (פ"ד מ"ו)
ולפי מה שמפרש המדר"ש שקלי על בע"ד שהוא
יחשיך עלמנו מן הדין ויוותר וכן פי' הרע"ב.
היינו לפי מדתו דלמרי' עליו במס' ב"מ (ל"ו) רבי
ישמעאל ב"ל לפנים משורת הדין הוא דעבד :

ר' אליעזר בן שמעון אובר יהי כבוד תלמידך חביב
עליך בשלך (פ"ד מ"ב)
אברין במנחות (י"ח) תיחא ח"ר כשהלכתי
למנות מדותי. חלל ר' אליעזר בן שמעון
כו' מלאתי יוסף הבבלי יושב לפניו והיה חביב לו
ביותר עד לאחת כו' ופי' רש"י וחוס' מה שדקו
לפרש עד לאחת. והנראה פשוט שזכו ע"פ מדתו
שאמר יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשך והיינו
מ"ש שתלמידו יוסף הבבלי היה חביב לו ביותר עד
לאחת. ר"ל שהיה לאחדים הוא ותלמידו כי כבוד
תלמידו היה חביב עליו כשלו. [ומלאתי ח"י שכן העיר
בס' עיון יעקב] :

הלל

(טו) **ובאבות** (פ"ב משנה י') הם אמרו שלשה דברים ר' אליעזר אומר יהי כבוד חנך חביב עליך כשך כו' י"ג גורסין
שם ג"כ יהי כבוד תלמידך כו'. והנדר"ל ז"ל בפרקי ר"א בשם האחד אליעזר (ס"ו ז' בהג"ה) מקיים
הני' זו משום שאמרו (בברכות כ"ה) שזוהי לתלמידיו קודם פטירתו והכירו בכבוד חזירכם ולג' הספרים שלטו שכבר אמר
בשלשה דברים הנ"ל שיהיה כבוד חניך חביב עליך כשך. למה הוצרך לזוהי עליה פטירתו קודם פטירתו עכ"ל ובמחכ"ה לא
עיין באבות דר"ג (פ"ט) שם מפורש שהלכו לו תלמידיו קודם פטירתו רבינו למדנו דבר אחד ממה שלמדנו ח"ל
מה האבות חתם ולא והכירו איש בכבוד חניו ע"כ ח"ל הלא מפורש להיפך ושנכחו ממנו דבר שכבר למד אורח כמ"ס
ממה שלמדנו ח"ל ופי' כבוד חניך היא הנכונה. ולג' שהאמרו הוא ע"ד מ"ס בת"פ (פ' הוריע פ"ג הל"ב) ח"ל ר"ל
ישמעאל דקל הרים אה. וע' בק"א שפי' שאמר זאה לר' ישמעאל לגנאי שדקל עמקים יוהר טוב ע"ס (וע' חז"ל אורי' אמר ר'
ישמעאל הוי קל לראש ונוח להשחורח) (אבות פ"ג מ"ב ע"ג ע"ס) ונרא' שכל מה שאמר ר"ל על ר' ישמעאל דבר לגנאי אמר
כאן להוכיח את עצמו ולהזהיר יהי כבוד חנך חביב עליך כשך. וכן מ"ס ואל תהי נוח לבעוס כהוונת ג"כ ע"ס מ"ס
גב"ר (פ"ט) עקילם בא ושאף את ר' אליעזר כו' נזף בי' חז"ל לגבי ר' יהושע כו' אמרו חלולי אריכת פנים שהלחיך
ר' יהושע עם עקילם היה חוזר לסורו ע"כ. והנה ר' אליעזר בעלמנו אמר (בב"מ כ"ס) הניח ר' אליעזר הגדול ואמר מ"מ
היחידה חורה בל' כו' מפני שסורו רע ע"כ. ואמר ר"ל בעלמנו במכילתא יהירו (פ"א) ר"ל אומר הקב"ה אמר אני שקרבתי
את יחורו ולא רחקתיו אף אחת קרבתי ולא רחקתיו כו' ע"ס ח"ל כשך במשנה להוכיח ח"ל ולהזהיר ואל תהי נוח לבעוס
כי ע"י שנוף ר' אליעזר ב"ל בעקילם היה יכול לגרום שנקילום היה חוזר לסורו כמבואר במדרש הנ"ל :

וג"ל

זי' ועפ"י ייחור נגד חלו דברי תורה דכתיב
זהו החטף עיך בו וחיינו (פר"ש) אם הכפיל עיך
ממנה הרי היא משהכחת ממך כהרף עין) וחפילו הכי
מיושרין הן חלל ר"מ ע"ס. שלא לשכות אפילו
זוהי אחת :

רבי חנינא בן דוסא אובר כו' כל שמעשיו מרובין
מרביתו כו' (שם פ"ג מ"ט)
וזדור כמ"ס עליו בסוטה (מ"ט) משמת ר"ח בן
דוסא בטלו אנשי מעשה :

ר"ע אובר כו' מעשרות סייג לעושר (פ"ג מ"ג)
ע' מ"ס עליו (מאמר א') שהבאתי מהירושלמי
מעשרות (פ"ג הל"א) ח"ל ראו מה זיניכס
לראשונים. ר"ע היה לוקח שלשה מינים בפרוטה
בשביל לעשר מכל מין ומין. ואח"כ מכניסים את
הכלכלה לאחורי הגנות (כדי לטפוח מן המעשרות).
וה"ל ר"ע ע"ס מדתו להזהיר ביותר במעשרות.
והנה ר"ל שהוא מ"ס ר"ע לקמן (מסנה פ"ו) והכל לפי
רוח המעשה. והוא ממס כת"ס הרמב"ם בפי'
למשנה. וז"ל כשיתאחדם למי שרואי חלק זהובים
בבת אחת כו' לא יעלה בידו מדות הנדיבות כמו
שמגיע למי שהתנדב חלק זהובים בחלק פשמים
כו' מפני שזה כפל מעשה הנדיבות חלק פשמים

(ד) את אשר אמר כל אחד להסיר מבשול אשר אפשר שיסובב ע"י בפרט א' .

הזקן שבשעה שהיה נפטר מתלמידיו כו' . ח"ל
תלמידיו רבי להיקן אחת הוה . ח"ל לגמול חסד
עם הדון חכמיהו בנו ביהא . ח"ל כל יומא חיה
לך חכמיהו . ח"ל והדון נפשא עלוצתא ללו חכמיהו
היה בנו גוסא יומא דין היה הכא למחר לית היה
הכא ע"כ . ח"כ חיפוא היה לו חילתו חיל' של מלוא
לגמול חסד . וכהנכסת אורחים . ח"כ חיפוא היה
חושש הלל שפי"ו ימשוך האדם אחר שולחו יותר
מדאי . ואם חתום נלסוינו כמ"ש הלל להיות גומל
נפשו איש חסד ויהנה כוונתו גם לסוף המקרה ויזכר
שאלו אחרי . וחלילה לנו לגמול חסדים טובים
ביותר עם הגוף להמשיך אך אחר חטוננו ונשמתינו
עלינו חלבל . וע"מ מ"ש במשנה ר"ע במ"ש בנדרים
(ט"ו) . יודע לדיק נפש בהמתו (היינו נפשו בהמתית
האריכה למזון אשר אוחה קרא הלל במדרש הג"ל
נפשא עלוצתא) והכוונה לסוף המקרה ורחמי רשעים
אזרי . אם מרחם על הגוף יותר מדאי הוא אזרי .
וכמ"ש בברכות (ל"ב) משל לאדם שהיה לו בהמה
כו' מי גרס לך שחיה במצעתו כי כרשיין
שהאכלתו . ע"כ בא הלל להזהיר ולהסיר המכשול
ואמר כאלו כל המרבה לאכול מרבה להוילא מרבה
בשר מרבה רמה וחולעה וכל המרבה מעשים טובים
הוא המשים שלום בגופו . שלא יתגבר ח"ו הגוף
על הנפש . וכל ח' יבוא שלום :

ר"א אומר כו' ואל תהי נוח לבעוש (שם פ"ג משנה
י"ד) ע' מהשכתתי ע"ו כהנרה (פ"ו)

ר' עקיבא אומר שחוק וקלות ראש טרגילין לערוה
מסורת סייג לתורה מעשרות סייג לעושר נדרים
סייג לפרישות סייג להבשה שתיקה (אבות פ"ג מ"ג)

וראיתי באלר"ג (פ' ר"ו) רע"א סייג לכבוד שמו
כו' . אל תפרוך בנדרים כו' . ואל תבוא

לידי ספק כו' . הה"א לא הביישן למד ולא הקפדן
מלמד ע"ש . ונ"ל לבאר דאלו המאמרים מקבילים
זה לעומת זה . והנה המדרש"ש כחז ונ"ל בהיות
שר' ישמעאל היה חזירו של ר"ע . בא ר"ע על
דברי ר"י לפרש . כי אע"פ שאמר ר"י שיהיה מקבל
חת כל אדם בשמחה עם כל זה צריך שלא ימשך
שמהשמה

הלל אומר כו' ודישחמש בתגא חלף (אבות פ"א מ"ג)

דרבה בברכות (נ"ב) אמרין דב"ה ס"ל חסור
לשמש בשמש ע"ה . ע"כ הזהיר להזהר
עכ"פ שלא ישמש במי ששונה הלכות כמ"ש במגילה
(ו"ה) . ודאשחמש בתגא זה המשחמש במי ששונה
הלכות כהנה של תורה ע"ש . וע' תוס' ר"ל :

שמאי אומר כו' והוי מקבל את כל האדם בסבר
פנים יפות (שם משנה י"ו)

היינו על פי המעשה שאירע לו כמבואר בשבת
(ל"א) שדחפס בלחמא הבנין שבידו [ונא
במקלו על יומתו בן עזיאל בנ"ג (קל"ג)] . ואמרו
קפדונו של שמאי בקשה לסורדו מן העולם ע"ש .
וה"ל להסיר המכשול והוי מקבל את כ"הא בספ"י :

ר"ג אומר כו' והסתלק מן הספק (שם פ"א מ"ו)

תנן בדמאי (פ"ג מ"א) רבן גמליאל ה' מאכיל את
פושטיו דמאי . (ומאי נקרא על שם הספק
מפי משום ע"ה שאין מעשרין . וזהו דמאי דהמאי) .
והקיל בדמאי כי ע"כ ראה להזהיר שלא יקילו
ביותר בספק כמו דמאי . ועם כל זה אל תרבה
לעשר אומדות :

א"י יבואר ע"פ מ"ש ביבמות (י"ח) דס"ל לר"ג
דמותר לבטל מלוא יבמין (וע"ה י"ז) בתוס'
ד"ה אכלן ואמרין שם דר"מ חייש אפי' לספיקא
(רילמא ארמייבס חד מיית חידך וקא בטלת מלוא
יבמין) ור"ג אפי' לודאי לא חייש . והו מן הדין .
אכל ממדות חסידות צריך לבטל רטנו מפני רטון
הבורא ית"ש המלוא ושלא לגרום שיבטל מלוא
ע"י אפי' בספק כר"מ . וח"ש הסתלק מן הספק :
והארכתי במשנה (פ"ג) בטל רטונך מפני רטנו כו' :

הלל אומר כו' מרבה בשר מרבה רמה (שם פ"ג מ"ו)

והנה באלר"ג (פ"ה) אמר שם בלשון הזה . כל
המרבה לאכול מרבה להוילא מרבה בשר
מרבה רמה וחולעה וכל המרבה מעשים טובים
משים שלום בגופו ע"כ . והנראה דהנה אמרו
בויקרא רבה (פ"ד) גומל נפשו איש חסד זה הלל

לענין המרבה במעשרות כו' . ולכל ימנשו העם
 ע"ז מלהרבות במעשרות במקום שצריך . ע"כ
 הזהיר כלן מעשרות סייג לעושר . וכמ"ש שהכוונה
 לענין להרבות במעשרות ולהחמיר חף בדמאי
 ומספק ע"ש מש"ש במשנה :

והנה ביצמות (פ"ח) ת"ר תרומה לכהן ומעשרות
 ללוי דר"ע ראב"ע ז"ל אומר חף לכהן . והנה
 בסוטה (מ"ח) אמרין יוחנן כה"ג הפביר הודיית
 המעשר לפי שאין נוחנין אותו כתיקו דרחמנא
 אמר דיהבי ללוים ואין קא יבדיין לכהנים דקנסיהו
 עזרא ללוים לפי שלא עלו עמו והנה חליבא
 דראב"ע לא עקר עזרא כ"כ דין התורה לגמרי .
 כיון שקודם הקנס ג"כ היה יכול לתת לכהן .
 (ובאמת חליבא דחקו התוס' אמאי ביטל יוחנן
 כה"ג ויודי המעשר . וע' ירושלמי (מע"ש פ"ה) בסוף
 ח"כ אפסר לומר דהוי לגמרי מה שביטל כו' ע"ש)
 אבל לר"ע דס"ל ללוי ולא לכהן . ח"כ עקר עזרא
 לגמרי הדין תורה . והוכרחו לבטל הודיית המעשר .
 שכל עיקר המעשר שנתנים לכהן חינו עיקרו מד"ת
 כ"ל מתקנות עזרא . וע"כ חשש ר"ע שצ"י שיטתו
 יכול העם להקל במעשרות . ע"כ אמר להסיר
 המכשול מסורת סייג לתורה ר"ל מה שנמסר
 לחכמים לתקן הוא סייג לתורה . ובתורה עשה עזרא
 ולכן מעשרות שתיקן לכהן הוא ג"כ סייג לעושר
 כמו מעשרות שמן התורה :

ולענין מ"ש באלדר"ג (ע) ואל תפרוץ בנדרים
 כו' . פי ע"כ הזהיר כלן שלעניני תורה
 ומלוא מלוא לגדור ולעשות סייג לפרישות . וכמ"ש
 החוס' בנדרים (ר') ד"ה אל תפרוץ בנדרים . והא
 דאמר נדרים סייג לפרישות מפרש ר"ח כנין שגודר
 ל"קיים המלוא כמו אשנה פרק זה כו' ע"כ :

ולענין מ"ש באלדר"ג (ע) ולא הביישן למד .
 שפי' שצריך כל דבר לשאול מרבו ולא
 לשחק . כי ע"כ הזהיר כלן סייג לחכמה שתיקה .
 שצריך מקודם לשמוע ולהקשיב לחכמה חזו והבין .
 ולפי כל הנ"ל ספיר אמר ר"ע כלן במשנה מאמרים
 היפך המאמרים שאמר באלדר"ג (פכ"ו) הנ"ל . למען
 דעת דבר והפכו לפי מקומו ושעתו ולהסיר מכשול
 ומבואר הכל על כן כע"ה החזון דעה :
 רש"ב

שמהשמה ימשיך הדבר להיות שחוק כי הם קרובים
 זא"ז כו' ע"ש . ול"נ פשוט שר"ע ע"פ מדרשו של
 ענמו אמר שרגיל היה בשמחה ושחוק במקרו לכל
 תכלית וכמ"ש סנהדרין (ק"א-) כשחלה ר"א נכנסו
 תלמידיו כו' החזילו הן בזכין ור"ע משחק . ובמכות
 (כ"ד-) וכבר היה ר"ג כו' החזילו בזכין ור"ע משחק .
 וס' (כ"ד-) ראה שועל כו' החזילו הן בזכין ור"ע
 משחק כו' . ובירושלמי ברכות (פ"ט) ר"ע היה
 מיתדין קומי טורנסרופס כו' קרי ק"ש ונחיד
 כו' ע"ש . והנה חף במקום רעדה שס היה גילה
 לר"ע (ואמר בברכות (ס') כל מה דעבדין משמיא
 לטב) ונש"כ חס היה לו סוב נגלה לכל הלא מלא
 סיו שחוק ועזר וחורה במקומו . (וכמ"ש שס ר"ע
 מרומז במקרא אור זרוע* לנדיק* ולישרי* לב*
 שמחה*) והיה שמח בזה המטיב . וזה אמנם מדה
 נכונה וגבוה . ואשר לזאת אמרו באלדר"ג (פכ"ו) הנ"ל
 רע"א סייג לכבוד שחוק (וראיתי בהגהות מייאנות
 פ"ב מה דעות הנ"ל) שהביא מ"ש רע"א סייג לכבוד
 שחוק ופי' שר"ל מעוט שחוק ע"כ . ולפנ"ש יבואר
 פשוט כ"כ) כי ע"כ הולך ר"ע בענינו לעשות סייג
 וגדר להזהיר את העם ולסור ממכשול בעניני שמחה
 בעוה"ז ושחוק המביא לידי קלות ראש שזה אסור .
 ולכן אמר כלן שחוק וק"ר מרגילין לערוה :

ולענין מ"ש באלדר"ג (ע) ולא הביישן למד . כי
 ע"כ הזהיר כלן לענין קלות ראש המרגיל
 לערוה כי בלבדן קלות ראש נכלל עו פנים והוא
 היפך הבושה מלהחידים וכמ"ש עזרא (ס') בושתי
 וכלמתי להרים פני חליד וגו' . וע' מועק (י"ז) כ"ז :
 ויען כי לענין תורה ח"ל לאחזו במדת הבושה .
 (ואמר בברכות (פ"ג) אר"ע פ"א נכנסתי כו' .
 ח"ל בן עזאי עד כלן העזת פניך ברכב . ח"ל תורה
 היא וללמוד אני נרד) . כי ע"כ הזהיר שצריך ע"כ
 לגדור יותר בעניני עוה"ז שיהיה הבושה על פניו
 תמיד . ולא יקל ח"ו ראש :

ולענין מ"ש באלדר"ג (ע) ואל תבוא לידי ספק .
 והיינו כמ"ש רבו ר"ג במשנה (פ"ו) פ"א
 הסתלק מן הספק ואל תרבה לפשר חומדות .
 ח"ל הרמב"ם בפי' לזה שיבדח מהולאות המעשר
 בלמוד שהוא מן הספיקות . וע"כ מ"ש במשנה שס

ה) את אשר אמר כל אחד לפי שיטתו.

מדינה • ועי' צוית רענן שפי' ר"ל להתיישב בדרך
 ארץ עם הכנרת ע"כ • וז"ש כל שהיא חפצת לו מן
 האדם זהו הדרך הישרה • (ולפי' מה שאמר ר"ג בנו
 נמשנה ב') אחריו יפה ח"ת עם דרך ארץ שפיר נמשך
 אחרי דברי אביו כנ"ל :

והיו והיר במצוה קלה בבחמורה שאין אתה יודע
 מתן שכרן של מצות והיו בו' ושכר עבירה
 כנגד הפסדה בו' וכל מעשיך בספר נכתבים (סס) :

הנראה לפי שאמר בספרי (שא פ"א) רבי אומר
 חין לווי בכל מקום אלא אזהרה שנאמר
 ויז'ה' וג' ומען הדעת טוב ורע לא תחבלו ע"ש •
 והנה מצינו בדמיון שזהו עץ הדעת נקרא מלוא
 קלה • [ועי' מדרש בראשית רבה (פכ"א) מ"ג הר"י שו"י]
 וז"ש וזהו דהיר במצוה קלה בבחמורה • ר"ל שם
 במצוה קלה מצינו לשון אזהרה כמו גבי עץ הדעת
 בבחמורה ע"ש • שאין אזהרה יודע שכרן של מצות •
 ר"ל הכוונה • לפי שאמר (באבות לקמן פ"ד מ"ג)
 הוי רץ למצוה קלה שמצוה גוררת מצוה • וכן רבי
 צמח מצינו שאמר זה המאמר בספרי שלח (פי'
 קי"ג) רבי אומר העושה מצוה אחת לשמה אל יבטח
 על אזהרה מלוא שלסוף גוררת מלוא הרבה וכו' •
 ח"כ חיפוא גם כן הכוונה מ"ש רבי הוי זהיר
 במצוה קלה שבשכר מצוה הוא ג"כ בגוררת מלוא
 הרבה וח"כ חיפוא ח"ל יודע מתן שכרן של מצות
 כמה מצוה שיגרו לו בשר המצוה קלה הלז והזן •
 ואמר הוי מחשב שכר עבירה כנגד הפסדה • ר"ל
 כגון עבירה לשמה • וכמ"ש רבי במדרש קהלת
 (ג' י"א) עשה יפה בעתו • אמר רבי חפ"י לדרב
 עבירה ע"ש • (ופי' עבירה לשמה ע"ד עת לעשות לה'
 הפדו הורחק מדר"א) • ואמר וכל מעשיך בספר
 נכתבים לפמ"ש בירושלמי חגיגה (פ"ג הל"א) זה אחד
 מששה מקראות שה' רבי קורא אותן וזוכה (יו) בו' •

ומניד

רשב"ג אומר על שלשה דברים העולם עומד על
 האמת ועל הדין ועל השלום (פי"א מ"א)
 [עי' משנה יהושע מ"ג ס'] •

והנה מ"ש על הדין נ"ל שהוא לפמ"ש במכות (ו')
 ר"ט ור"ע אומרים אלו היינו בסנהדרין לא
 נהרג אדם לעולם • רשב"ג אומר אף הן מרבין
 שופרי דמים בישראל ע"כ • והיינו מ"ש כי העולם
 עומד על הדין • כ"ל לא יעשה דין ברשעים יתירו
 ח"ו שופרי דמים ולא יהיה קיום העולם • ועל הדין
 הנעשה ברשעים העולם עומד • [ועי' ספרי דברים
 פ"י פ"ו] מזהו של רבי ישמעאל בו' • ורשב"ג ח"כ בו'
 ע"ש כ"ע • והיינו על הדין ועל האמת :

ומ"ש על השלום • עי' אדר"ג (פכ"ח) רשב"ג ח"ל
 האשים שלום בתוך ביתו בו' ומדכ"ר (פ' ק')
 חני רשב"ג ח"ל גדול השלום בו' ומפורש בפ' השלום
 במס' ר"ל רשב"ג ח"ל גדול הוא השלום שמצינו שדברו
 בסבטים רבין בדרות כדי להקטיל שלום • והיינו
 מ"ש רשב"ג על האמת ועל השלום אע"פ שלפעמים
 לריך לכתח עי"ז האמת • מותר לשנות מפני השלום :

רבי אומר איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם כל
 שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם
 (אבות פ"ב מ"א)

יבואר ע"פ מ"ש במדרש תנומא מקץ (פ') שאל
 אנטונינוס את רבינו הקדוש מכו להחפיל
 בכל שעה ח"ל חסור • ח"ל למה • ח"ל בו' ומה
 אחת שאלה צו"ד השואל בשלומך בכל שעה אחת
 אומר מבזה ממ"ה הקב"ה על אחת כו"כ • וזהו מ"ש
 רבי כהן שיבחר לו הדרך להקב"ה • שהיא תפארת
 לו מן האדם • אם היה עושה כן לצו"ד ודי
 למצין ומשכיל :

ויבואר עוד ע"פ מ"ש במכילתא בא (פי"ח) רבי
 אומר חייב אדם ללמד את בנו אף יסוב

(יו) ונ"ל שכל מה שחשב רבי כאן במשנה נכלל בפסוק אחד שבכח עליו רבי בירושלמי (סס) כי את כל מעשה האלמים
 יבא במשפט על כל נעלם אם טוב • ואם רע • והנה מ"ש רבי איזהו דרך ישרה בו' ותפארת לו מן האדם •
 נכלל בפסוק על כל נעלם ואמרינן בחגיגה (ה') מאי על כל נעלם אמר רב זה ההורג כינה בפני תבירו ומאמץ בה •
 שמואל אמר זה הרק בפני תבירו ומאמץ בה • (ועי' שבת (י"ב) אין סולין ברה"מ מפני הכבוד • כינא בו אר"י אין עושין
 אפקסיון

יהא אדם כו' בוכה בין השומקים ולא שומק בין הבוכים. ולא יושב בין העומדים ולא עומד בין היושבים כו' כללו של דבר אל ישנה אדם ממנהג הצריות. ע"כ :

הה"א כו' ובמקום שאין אנשים השתרל להיות איש (שם מ"ה)

עפ"י מ"ט בצרכות (פ"ג). הלל הזקן אומר בשעת המכנסין פזר וכו' וזה מכיון למ"ט במקום שאין אנשים השתדל להיות איש.

ר' אליעזר אומר כו' הוי מתחמם כנגד אורן של הכמים והוי זהיר בנחלתן כו' (פ"ב מיו"ד)

ובתב הרבינו יונה ז"ל משל למתחמם כנגד האור. אם הוא עומד רחוק נכנה ואינו נכוה ואם הוא קרוב נכוה. כך הנהגה מחממת החכמים לריד לעמוד בפניהם בלימה ופחד ולא בקלות ראש ולא יתקרב עמו יוחר כו' עכ"ל. וזהו מ"ט ר"א לשיטתו בצרכות (כ"ח). תיבא רבי אליעזר אומר המחפלא אחורי רבו (פרש"י שהוא יוהרא) ונותן שלום לרבו (פרש"י כאשר כל אדם. ולא אמר שלום עליך רבי) כו' גורם לשכינה שחסותא מ'שראל. והיינו כמ"ט והוי זהיר בנחלתן כו' שלא ינהיג ח"ו קלות ראש בהם. ולא יתקרב ביותר וכנ"ל :

ר' שמעון אומר המהלך בדרך ושונה וכפסיק מבשגרו ואומר מה נאה אילן זה ומה נאה ניר זה מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנשאו (פ"ג מ"ז)

הנה מ"ט ומפסיק ממשנתו כו'. כן מלינו שא' בשבת

אפיקטוזין (הקיא) בר"ה מפני הכבוד. והנה אין פולין הוא זה שהורג כינה. ואין עושין אפיקטוזין זה הרק ובר"ה לפני תבירו אסור מפני הכבוד. והיינו מה שאין תפארת לו מן האדם. ומ"ט הוי והיר במזה קלה כבתמורה. נכלל בפסוק מ"ט יביא במשפט על כל נעלם. ואחרו בחגיגה (ס"ט) ע"י עבד שרבו שוקל לו שנתו כדמות הקנה י' לו. והיינו קלות כחמורות (וכמ"ט לעיל) שם הוי לנו ששקל עלינו הכתוב קלות כחמורות) וכמ"כ במד' מזה של מזה. ומ"ט הוי מחשב הפסד מזה וכו' וכ' לעיל שר"ל שצריך לשקול בפלס שלשעמים מזה היא עבירה. ועבירה היא מזה. וזה נכלל במ"ט אם טוב ואם רע. ואחרו בחגיגה (ס"ט) מאי אם טוב ואם רע. זה הנותן דקה לעני בפריהסוי כו' מושב דלא יבית ליה מהשחא דיבית ליה וכשפתו' וכו' ע"ט. ומ"ט הסתכל כו'. וכל מעשיך בפסד נכחנים. נכלל בפסוק מ"ט כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט וכו'. וכמ"ט ח"ו הנאון ברוח חיים. וז"ל והמעשים בעצמם בצורתם נחקקים למעלה וכמ"ט כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט ועדלא כחייב כי על כל מעשה. הכוונה אמנם כי המעשה בעצמה בצורתה יביא אלוקים במשפט עמ"ש שם וד"ל :

כו'. ומניד לאדם מה שיחזו. אפי' דברים שאין בו חטא נכחצין לאדם על פנקסו ע"ט :

הלל אומר אל תפרוש מן הציבור (שם פ"ב מ"ד)

זהו מכיון למה שאמר הלל בעלמו לעיל (פ"א מ"ד) וכשחצי לעממי מה אני. וזהו מ"ט בצרכות (כ"ג). הוי יושבין בצבא ד' והביאו אור לפניהם. כש"ח כל אחד ואחד מברך לעלמו. ובה"א אחד מברך לכולן משום שנאמר ברוב עם הדרת מלך. וזה שהזכיר הלל שהמאות יעשו ציבור ברוב עם ובהתאחדותם כאחד. ואל תפרוש מן הציבור. אבל כשאני לעממי מה אני. איני נחשב לכלום. [והנה ידידי ורעי הרה"ג הנעלה בישראל מ' דוד איש שלום ש"י (חתן הרה"ג המפורסם בצדקתו מ' שמרי' לוריא ממאהליב נ"י) הוסיף על דברי אל. כי זמן מ"ט שמי' (שם מש"י) עשה תורחך קצט. כי חמס' גם כ"ט ס"ל שברוב עם עדיף. אך במקום שכול לגרום ע"י צטול תורה אז מהנכון למוטב. כמ"ט בצרכות (שם) בשלמא ב"ה מפרשי טעמי' אלא ב"ט מ"ט קסברי מפני צטול בהמ"ד. והיינו דקאמר שמי' עשה תורחך קצט] ועמ"ט לעיל (פ"א מ"ד) :

ויבואר עוד אל תפרוש מן הציבור. ע"פ מ"ט (נבחונו י"ד) על דברי ב"ה מאלף אמרו חכמים לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הצריות ע"כ. ועי' בתוספתא ברכות (פ"ג הכ"ב) הלל הזקן אומר אל תראה עומד אל תראה יושב. אל תראה שומק אל תראה בוכה. ושי' כמ"ט במס' דרך ארץ רבה (פ"ז) וד"א זוטא (פ"ה) לא

בשבת (ל"ג:) מכה זמ"מ מתחלת בבני מעים וגומרת בפה כו' רש"א צעון ביטול חוריה (ובחגיגה פ') קרא מעוותה שא"י לחקן לח"ה הפורש מהחורה ולאמר על רש"י שחורו חומתו: ואמר מה נאה חילן זה ומה נאה ניר זה כו' . ל"ל שר"ל שרואה לפנות ולפסוק באמלע עתו מחורו לעסוק בישובו של עולם וע"ז אמר מה נאה חילן זה ומה נאה ניר זה . ורש"י לשיטתו שאמר בצרכות (ל"ה:) אפשר אדם חורש בשעת חרישה כו' ובשבת (ל"ג:) אמר על דקא חרשי וכרבי מניחין חיי עולם כו' :

רבי ישמעאל אומר הוי קל לראש ונוח להשורות והוי מקבל את כל האדם בשמחה (פ"ג מ"ג)

וכתב רבינו יונה ז"ל וז"ל הוי קל לראש שיקלה ח"ע לפני אדון העיר וראשה להשלים חסדיו . ונוח לתשכורת הוא גוצר המלך שיקלה עצמו לפניו ג"כ . ולא תאמר חין זה האדון כו' ולשון תשכורת כדא' הדבק לשחור וישתחוו לך עבד"ה . והנה בזה דא' אמרין בשבועות (מ"ז:) דבי ר' ישמעאל חיי עבד מלך כמלך . והיינו כ"ל . ובספרי דברים (פיסקא ו') מסיים ע"ז הדבק לשחור וישתחוו לך . ומ"ש והוי מקבל את כל האדם בשמחה עי' במדבר רבה (פ"ג) ואני הנה לקחתי את הלויים וגו' . ואני בשמחה הנני בראון דברי ר' ישמעאל :

ר"ע אומר שדוק וקלות ראש ברגילין לערה . מסורת סייג לחורה . מעשרות סייג לעושר . נדרים סייג לפרישות . סייג לחכמה שחיקה (אבות פ"ג מ"ג) :

כבר הבאחי בספרי עליות אליהו (עליה השער ה"ה ו"ז) דר"ע לשיטתו אמר במדרש ב"ר (פ"ג) דרש ר"ע ותראה שרה וגו' מלחק חין מלחק

אלא ג"ע שח"א ב"א חלי העבד וגו' ללחק צי (ומה נראה דני' המדרש נכונה ודלא כגו' התוספתא כוסה (פ"ו) ע"ש) : והארכתי בביאורי להמשנה :

ואמר מסורת סייג לחורה לפת"ש הרע"ב פ"י המסורת שמסרו לנו חכמים בחסירות ויחירות שבתורה הם גדר וחזוק לחורה שבתורה כו' כמו בסכת כו' עכ"ל . ונ"ל שלכן הוזכר ר"ע לרש"י בפסחים (ק"י:) כשאחא מלמד את בנך חורה למדוהו מספר מונה כו' ופירושו לפ"י שיהי מונה היטיב בחסירות ויחירות וכן מצינו לר"מ כשבא מר"ע רבו לרי' ישמעאל ללמוד (עירובין י"ג:) ח"ל לא מיכתי בחסירות ויחירות דבקי חלל ע"ש . ובזה יתורץ קו' התוס' בפסחים (טז) ד"ה שבשחא שהקשו דרבא אדרבא דהבא אמר שבשחא כיון דעל על ובב"ב (ק"א-) אמר מוחזקין האי דגרים ולא דייק מ"ס שבשחא ממילא נפקא ולפ"י יתורץ פשוט דהבא לענין חסירות ויחירות הכתובים בספר קאמר כמו בסכת וכדומה זה ודאי כיון דעל על והתם לענין הנקודות קאמר ושם ס"ל שבשחא ממילא נפקא שייבין לסי הענין :

אבל הגרלה ברור שמ"ש ר"ע מסורת סייג לחורה קאי ע"פ מה שמצינו שאמר רבא"י תלמיד של ר"ע ביבמות (ז:) אלאכ"י שמעתי (והיינו מר"ע רבו) שב"ר בזה"ב היו מכין ועונשין שלא מן החורה ולא לעבור על ד"ת אלא לעשות סייג לתורה ומעשה באלה ח' כו' . וכי זה נמשך לחכמים לעשות לפי השעה הנריכה לכך המבואר שם וז"ש מסורת מה שנמסר לחכמים לעשות לפעמים שלא מן החורה הוא סייג לחורה ובלשון שאמר שם ביבמות לעשות סייג לחורה והבין :

ואמר מעשרות סייג לעושר . יחבאר ע"פ מ"ס בכתובות

ויפורש טוד מ"ס ואמר מה נאה חילן זה כו' . ע"פ מ"ס בספר הקנה (דף כ"ג נ"ג) אפי' ואמר מה נאה חילן זה מה נאה ניר זה ע"ש בו שנה לבוא שמנדין ברך שלכה לו בעולמו כו' ע"ש (וב"ס מהר"ם אלשקר) וזה נמשך למ"ס ר"ס במדרש ב"ר (פרשה י"ב) ארשב"י משל למלך שנה פלגין והבריות אומרים אלו היו העמודים נגזרים הייתה נאה כו' שמה יבוא אדם ויאמר אלו היה לי שלש עינים אלו היה לי שלש רגלים היה יפה לי אמתה כו' ממ"ס הקב"ה ברא האדם כו' והוא נאה כו' [ועיין ירושלמי ברכות (פ"א) רשב"י אמר אלו היונא קאים על סודא דסיני הוינא מחבטי קומי רחמנא דיתגרי לכר נח חרין שומין חד דהוה לשי באורייתא וחד דיעבד ביה כל זכריה חור ואמר ועל חין חד הוא לית עולמא יכיל קאים ביה מן דילטוריא דיליה אלו הוא חרין מל אחת כו"כ ע"ש] :

ה' וגו' ודיבורו מועט: וכן ר"מ תלמידו שר"ע אמר
בברכות (פ"א) לעולם יהיו דבריו של אדם מועטים
(ונפסיקתא פל"ג הני' בשם ר"מ שנה לה' שנה כה' מה
הקב"ה שנה ממאמר אף אלה שנה ממאמר ושם בלתי זה
בארובה) (כ) והיינו כמ"ש ר' עקיבא רבו סייג לחכמה
שחיקה: ואלים הדברים היואלים מפי ר"ע לפשות
סייג לחכמה אשר עליו אמרו בסוטה (מ"ט) משמח
ר"ע נסחמו מעניות חכמה: וע' קידושין (מ"ט):
ע"מ שאלי חכם און לומרים כר"ע ומציריו: וראה
להזהיר שלחכמה לריך שחיקה לסייג והבן:

רבי אליעזר בן יעקב אובר העושה מצוה אחת
קונה' לו פרקים אחד (פ"ד מ"א)

ופי' המפרשים פרקלים אחד ר"ל מלאך מליץ.
וזהו מ"ש במנחות (מ"ג:) כל שיש לו חפילין
בראשו וחפילין בזרועו כו' ואומר חונה מלאך ה'
סביב ליראיו ויחללם:

אלה מעט דברי אשר ראיתי לע"ע לזרעם הנה: יוס' ה' יו"ד שכן שנת והפך בה ובה תחווה לפי' .
(אבות פ"ט מכ"ב)

(ית) ובפנים הארכתי עמ"ש המדר"ש ממחר"י במשנת הלוי ואינו משלם שפי' שהחכמים ז"ל לנאחזים פרט אחד מהכלל
ומהפרט יוודע הכלל או מין אחד מן הסוג וממנו יוודע הסוג כו' ע"ש. וכ"ס כהן מה שהפסד ר"ע נדרים
סייג לפרישות. הוא פרט אחד מהכלל שזריך אלם לפשות משמרת להרחיק א"ע אף מן ההיתר ולהחמיר עליו בפרישות
והיינו נדרים סייג לפרישות. והוא הפרט מהכלל הנ"ל. וכן מצינו בעירובין (ק"א:) ת"ר מנשה בר' עקיבא שיהיה
חבוס בבית האסורים כו' .. א"ל תן לי מים שאשול ידי א"ל לשתות אין מניעים ליטול ידך מניעים. א"ל מוסב אמות
מיהא עממי ולא אשבור על דברי חכמי וע"ש בחוס' ד"ה טועב שכתבו אע"ג דבפ"ק אמרינן ה' דברים פטורים בחכמה
רחינת ידיס. כ"ס במקום סכנה. וחיראו דר"ק מחמיר על עצמו היה עכ"ל. והיינו שהחמיר בכל דבר שהוא סייג
לפרישות. והארכתי בפנים בזה במקומו ואכמ"ל. וידידי עוז שג"ה הרב גאון תפארת ישראל מ' אברהם שמהר"י
האב"ד דאמזיסלאוו העיר אותי שם"ס בלדר"ג (פ"ו) והיו שותה צנמא אח דבריהם זה ר"ע. היינו על המעשה הנ"ל
שכשהיה צמא לא רצה לשתות. כדי שיקיים דבריהם בנפ"י. ושתה דבריהם בצמא ע"כ:
(יט) ולפי' שר"ש תלמידו שר"ע (ואמר בניגין (ס"ו) שנו מדותי שמלותי ממדות ר"ע) לכן אמר באבות (פ"ג מ"ז)
המפסיק ממנחתו ואומר כו' כאלו מחזיב בנפשו:

(כ) וג"ל דלהכי מצינו שקראו לרשב"ג ולר"מ פה קדוש. ואלדר"ג: (פ"ח) קרא ר' ישמעאל לרשב"ג פה קדוש.
ובסנהדרין (כ"ד) אר"ל על ר"מ פה קדוש כו'. היינו משעם שהמה היו נזהרים ביותר במעט דברים וכי"ל:

עד כה עורכי ה' להביא הנה מעט מדרבה דוגמאות קצרות מכאורי יחושע
על פרקי אבות. אשר חנני חשי"ח ברחמי וחסדיו. כן יגמור בעדי לשוב ושמעה
ירי בל ארך ברצות ה'. להוציא לאור בל"ג הביאור בארובה אשר אתי:

יוס הכ"ל שנת מינה לא תווע (אבות פ"ט מכ"ב) לפ"ק יהושע העשיל הלוי מווי' לנא:

לו קיום כלל אף רגע קלה בלתי יניקה מהקדושה ושורשו למעלה בראש הוא בקדושה ומשתלשל למטה בצחי' רע בעולם • ויורד ומתעלה (בג') ומשפין) ע"י כח התחנות שבו • ובחי' העליון שבו שבקדושה מתעורר למעלה ומקטרגו • וזהו ענין הראש הקבוצ במערה עם יעקב כמאמר חז"ל והכוונה ע"ד המליצה כי אחוז הוא בקדושה בראש הוא ענין שמיטת כח הרע לעתיד כמאמר (סוכה ז') והכוונה ע"ד מליצה כי ראשו לבד ישראל בקדושה ויהיה נפרד שלא ישתלשל למטה בצחינת רע וממילא למטה כי נכרת עסיס מפיו כליל יחלוק וזהו עליהם חיה יחיה ולא בהם • כי על ידי התשובה יתבטל מה שעשה בחטאו למטה ולא יאחר למעלה עליהם הקטרגו • אי"ה עיין דבר נחמד בספר עשרה מאמרות (חלק ב') ממאמר חקור דין פרק כ"ה דף מ"ח ע"ה) וז"ל הקדוש • אמנם בעלי החפוט ממחבבי מות אמרו כי בהסיר הקליפה מן הגרעינין שבערבה

ימלא בה כמין גוף נחש מופשט מעורו בלא ראש מורה העלם הראש של אותה קומה כעטם וראש פתנים אכזר הלא הוא כחום עמדי לפי שיעורו והכסף העור הוא השבתת פעולתו כמדע והחכמה בקרקע ע"ה ויגערו וגו' וזהו טעם נחמד למנהג נביאים שזכרנו ע"ה [ע] • וזהו מ"ש (אבות פ"ד מ"ב) שמאנה גוררת מזהו כו' ששכר מזהו מזהו כו' כי שכר מזהו היא המלאה טמאה נותנים לו בשכרו והוא האור המקיפו כמדובר לעיל והוא יושב ממש כמו בן עדן והלא אז נקל לו לעשות מזהו אחרת • ולהיפך ח"ו בעבירה הגורר אחוז בחבלי בזה ועבירה גוררת עבירה ועל כן לא אמר התנא כל ישראל יש להם חלק בעוה"ב ואמר

כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב כו' הגה ידוע כי בעת יעלה על רעיוני חיש לעשות מזהו נעשה רישומו למעלה ומתעורר עליו חור מקיף מהקדושה וסוכך באברתו והאדם בחוץ והוא לו לעזר ולסעד לגומרה כי הוא יושב כמו בן עדן ממש מקום קדוש • והקדושה מלבשתו ועל ידי גמר המלאה יוחר מתחזק הלבוש ומאיר והאור מסתלק אח"כ לכן עדן וזהו שכרו לעתיד • וכן ר"ל ע"י עון מתדבק בו וסוכב אותו כח הרע וכנ"ל ואחר המעשה מסתלק הכל לגיהנם ומובדל מהקדושה כמו שכתוב (ישעיה ל"ט) עוונותיכם היו מבדילים ציניכם וגו' [ועיין נפש החיים עפר א' פ"ו ד"ו ע"ד בהג"ה] וכן אחז"ל (עירובין י"ט ע"ה) טמא שמעמיקין להם גיהנם • פירוש הם טמאים מעמיקים להם הגיהנם (וע' לקמן פ"ב משנה א' מש"ס) וא"כ אין מנוח יוחר גדול להנצל מעון כמעשה המלות כי ע"י הוא מסוכך בכל הקדושה וריחן עדן נכנס עמו בחייו •

ואין מקום לשלוט בו יצר הרע • ועל זה הדרך ארז"ל (יומא פ"ו ע"ב) גדולה תשובה ועדונו נעשות לו זכויות שנאמר (יחזקאל י"ג) ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט ואדקה עליהם חיה יחיה ע"כ • ועיין אמרו עליהם יוצן ע"ד מאחז"ל (ב"ב פ"ו ע"ה) על היה"ר • תנא יורד ומתעלה ועולה ומרגיז ע"כ • הן אחת כי גם היה"ר לא חפץ באלה שיטמנו לו וכמשל היונה בזוה"ק (פ' ה' ה' ד' קס"ג ע"ה) אך עכ"ז היה ראוי להיות אחר מסטין ולא הוא בעלמנו אשר ירד והסית ומראה לעין האדם שנכון לעשות המעשה ואח"כ הוא בעלמנו יסטין • אך ידוע כי ה' צ"ה מחיה כולם • ואפי' כח יצר הרע לא היה

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר (ישעיה ס') ועמך בלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצח מטעי מעשה ידי להתפאר :

מצפה יהושע

דברי תורה יהיו מצויינין לך זה מזה •
יהיו מצויינין לך זה בצד זה כו' •
(אבות ד' תן פרק כ"ג) :

כל ישראל כו' • סנהדרין (דף ז' ע"ה) וזהו קדוש נח (דף נט:) ועי' בס' כלבו סי' מ' חז"ל • וכל טעם וטעם מתחילין קודם כפרק כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא כדו' להים דעת עם האלק מתחילין באותו בנא • והוא ראשית פרק אחרון של מס' סנהדרין ע"כ • וראיתי לא' קדוש כנאון כמ"ע ז"ל בספרו סמורא עשרה מאמרות (חלק א') ממאמר חקור דין פרק י"ט) מדבר וז"ל נספח פרק חלק כו' • ומסתברא לן שכוונתו הראשונה היו קריין תהלת חיותו כפרק בנא ישראל באשרו תה הספח שכל לשנת עד סוף מחלקות של ר' אליעזר ור' עקיבא בני עשרה הספחים • שכולן אסורות און כנ"י יספח כמו פרק קטין חורסי • ודומה למע' שמספיקין בחור"מ של כסא כחיתות כפחים דק"ל בניסן עתידים לחיות • ומתחילים אבות לשנת כנא • ולעולם לא היו קריין כל ישראל ומה קל כסדרי • אפי' שאתחורתי לא דקדקו בכך • פ"כ לשוט הסוד :

בס' יצירה והסומר פתחי חשוני מבתן ספור עינים מראות
 ברע [הכסם עיניו בראשו (קבלת' ב') מבוחר בוורר
 למאן דשרי' על ריש'] ואזינו משמוע רע. רק להשקיב
 לחכמה ואינו כועס ומעלה עשן בלפו בעיני עוה"ו
 וכומר פיו מהעטני עוה"ו ועושה ענינו כאלם ורק זקק
 ידבר אזי מכין א"ע להיות דירה נאה לשם הוי"ה דשרי' על
 ריש' וכשיתן נבול לכחות הנוף שלא יתפססו לבד מהפססים
 כחות הכסמם מלגלו ממאן דשרי' על ריש' עד בלי די
 וסד"י הוא השמר די כידוע וז"ש (שבת כ"ג ע"א) הוסיף
 במחזה וזכר לדירה נאה כיון שזוהי ותיקן גרמי' בשם
 שדי מלבר הוא דירה נאה לכו"ה לגלו ובוורר זכאה
 מאן דמתקן ל' דירה נאה בליב' וכלים נאים באיברים
 דילי' ואשה נאה דליהו נשמח והבן • ע"כ הג"ק :

ואמר לעוה"ב • כי בעוה"ב הלשון מובן כי הוא
 דבר בפ"ע המוכן ומי שזוכה במלוא נותנים לו משם
 וא' לעוה"ב שהוא עושה עתה העוה"ב במעשה
 המלות והוא מעשה ידי אדם עצמו • כי המלוא הוא
 ע"ס השכר • והאור הוא בנן עתן בחיי האדם •
 ולעתיד זהו שכרו והבן • [ועיין נפש החיים שער א'
 פרק י"ב דף י"א עמוד א'] :

הג"ה מהגאון רי"ץ בן הגאון המחבר
[וע'] וזכר ואתחנן (רס"ו ע"א) מחזה שדי מלבר הוי'
 נלגלו ע"ס רס"ו ורס"ה ורס"ו • גם מבוחר בוורר
 דהוי' שריא על רישא דכ"נ ונתן כח וחיות למחין שבראש
 וד' חשויו • ראי' שמעיה רח דניבור • וארבעה החושים
 יש להם ז' טעמים • ב' עינים ב' אזנים חושים ופה כמ"ל

אבות פרק א

עמו • גם הלשון בעברי' במשה קשה • והנה ידוע
 מ"ש בפ"ס החולין (בימות ח"ס ע"ב) ובמדרש כל
 הנביאים נסתכלו באספקלריא שא"מ • ומשה
 נסתכל באספקלריא המאירה • גם אמרו שניה •
 המדרש מחוך גירוש של משה •
 ובזוהר (ומדרש שמות רבה ב')
 אברהם אברהם פסיק טעמי'
 בנווי' משה משה לא פסיק
 טעמי' בנווי' [וע' נפש החיים
 שער ג' פ' י"ג י"ד] אשר
 בזה מרומן לו ענין מדרגת
 משה איך היתה יותר נעלה
 ממדרגת אברהם ואינו וכו"ס
 (חולין פ"ט) גדול מה שאמ'
 במשה ממה שנאמר באברהם
 דללו באברהם כתיב ואני
 עמר ואמר ולו משה כתיב

משה קבל בו' ומסרה בו' • מ"ש חחלה במשה
 לשון קבלה וליהושע אח"כ בלשון מסירה
 וה"ל למימר משה קבל בו' ויהושע קבל ממשה
 או הוה ליה למימר הקדוש ברוך הוא מסר תורה

למשה ומשה מסרה ליהושע
 וליישב זה נבאר מה שאמרו
 בספרי הוצא דרש"י ריש
 מטות כל הנביאים נתבאר
 בזה אמר ה' יוסף עליהם משה
 שנחנכה בזה הדבר שנאמר
 (במדבר ל') זה הדבר אשר צוה
 ה' וגו' ולהבין מה זה ההוספה
 בלשון זה הדבר שנחנכה משה
 אבל יובן על פי הפסוקים
 דנבואת משה בסוף פרשה
 בהשלוך (במדבר יג) ותדבר
 מרים ואהרן במשה וגו' ויאלמנו

הרק אך במשה דבר ה' הלא גם בנו דבר • והלשון
 אך במשה דבר הול' עם משה דבר • גם לשון
 גם בנו הול' גם עמנו ובכפוק שאלח"ו וירד ה' וגו'
 ויאמר שמעו נא דברי אס ייהיה נביאכם ה' חמוה
 הלשון אס ייהיה נביאכם • גם בפסוק הזה במראה
 אליו אחודע בחלוס אדבר בו מ"ש תחלה אליו
 ואח"כ בו ועוד בפסוק פה אל פה אדבר בו הול'

מצפה יהושע (ה) משה קבל בו' • ירושלמי
 סנהדרין פרק י' סוכה א' (דף ל"א
 פ"ט) מדרש קבלת רכס פ' י"ב (דף י') וזכר הקדוש פ' לו
 רישא משה (כ"ז פ"ב) ושם קדושים (פ"ב פ"ב) דהא
 כתיב באורייתא משם קבל בו' מיקונים בזכר חוש
 ד' פ"ד פ"א (וכפוק מיקונים חיקון פ' קמ"ט פ"ב) •
 (ב) לאנשי כנע"ג • עיין זו"ס אה"י (דף ס"ז פ"ב)
 פסטי מס נקראו אנשי כנע"ג (וע' יומא דף ס"ט פ"א) •

ונחנו מה • ועי"ו זכה משה שנתן תורה ע"י דווקא •
 ולבאר זה מה גדולתו של מרע"ה בזה דלא פסיק
 טעמי' בנווי' הנה ידוע שאלח"ל (ברות ז' ע"ג)
 לבו מזו מפעלות ה' אשר שם שמות בדרך א"ה
 שמות אלה שמות כ"י באמת השם הוא ע"ס הכפס
 של האדם והרואה מדכתיב (בראשית פסוק ב')
 יקרא האדם שמות וכתוב וכל אשר יקרא לו האדם

נפש חיה הוא שמו . ולשון נפש חיה קשה דהול"ל להנפש חיה' אלא שהדבר מבואר שקריאת השם לא היה כפי האדומן ובהבא בפיו שם בעלמא אלא כפי שראה שראו בעולם העליון היכן החי נאחז בשראו כן קרא לו השם ע"י לירופי' אחריות של אותו עולם שבו אחיזתו חו"ש אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו העלמי הראוי לו ע"י לירופי' אחריות מעולם שנאחז שם בשראו וכי"צ באלהם שהשם הוא עלם הנפש שלו הנאחז בשראו העליון . וזהו הענין בכפילת השמות אברהם

(ג) הוו מתונים בדיון והעמידו תלמידים הרבה (ד) ועשו סיג לתורה :

מצפה יהושע (ג) הוו מתונים בו . (סנהדרין דף ו' ע"ב) כפרי דברים פוסקא פ"ו (דף ו' ע"א) וכן היו אנשי כנע"ץ אומרים כוו מתונים בו . מכילתא פ' בא (פרק ו') ולקיים דברי אנכ"ס שבי' אומרים כוו מתונים בו' מדרש במדבר רכ"ב נשא פיו ד' (ד' ר"מ) וע' פנחמנא פרש פשעס' ו' ועיין מדרש פסלי כ"ס (נ"ז ע"ד) . (ד) ועשו סיג בו' . ע' וזכר מדרש רות (ד' ס"א ע"א) :

נבואתו משם העלם כי מדריגתם אינה חמיד משם העלם . ואם יהיה נביאכם ה' ר"ל אם לפקדים יודמן שיהי' הנבואה בכם משם העלם או יהי' שבמראה אליו אחרות וידוע שמראה פירושו ענין מראה' של זכויות שאין נראה בה לכל אדם כ"א הכל ממנו ולא האדם בעצמו מחמת דבר המפסיק על דופי הזכויות אבל בזכויות פשוטה נראה דרך זה האיש בעלם ולכן ח' במראה אליו אחרות היינו מרחוק כמו המראה . וזהו מ"ש באספקלריא שאינה מאירה . כמו המראה של זכויות הג"ל שאינה מאירה דרך זה רק מראה את הגל . וממ"ש ואשמע את הקול מדבר אלי היינו שהקול היה מדבר והוא היה שומע מאליהו אבל לא היה מגיע אליו ממע ויהי זה מחמת שהנפש שלהם קשור בנות שאינו מוכר כל כך . ובחלום אדבר בו ר"ל בחלום שאז הנות אינו מפסיק בין הנשמה לשרשה בעולם העליון שעולה מן הנות ולא נשאר בעת השינה כ"א קיסטא דחיותא מן הנפש כידוע אז אדבר בו ואז אפשר גם לשאר הנביאים שהדיבור יהי' בהם כמאחז' במשה מתוך גרמו ממע . לא כן עבדי משה פא"פ אדבר בו היינו כמ"ש בקולו של משה ומראה ולא בחירות היינו מאחז'ל באספקלריא המאירה . (וזהו מראה' בסגול ושם מראה' בקמץ) היינו כענין הזכויות הפשוטה שמראה דרך זה עלם הדבר ולא בחירות לא כמ"ש

בשאר

נפש חיה הוא שמו . ולשון נפש חיה קשה דהול"ל להנפש חיה' אלא שהדבר מבואר שקריאת השם לא היה כפי האדומן ובהבא בפיו שם בעלמא אלא כפי שראה שראו בעולם העליון היכן החי נאחז בשראו כן קרא לו השם ע"י לירופי' אחריות של אותו עולם שבו אחיזתו חו"ש אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו העלמי הראוי לו ע"י לירופי' אחריות מעולם שנאחז שם בשראו וכי"צ באלהם שהשם הוא עלם הנפש שלו הנאחז בשראו העליון . וזהו הענין בכפילת השמות אברהם

אברהם הראשון מורה על עלם הנפש שראו העליון ששם עיקר מדור הנשמה רק משתלשל ממנה מקצתה בנות כי הנות הוא רק כמו נעל להנשמה וכמו הנעל אינו מלבוש רק לקצה התחתון של הנות כן הנות אינו מלבוש רק לקצה התחתון של הנשמה ונעל נקרא הנות בחינת סוף הרגלים של הנשמה . חו"ש של נעליך מעל רגליך וגו' היינו הנות וע' בזהר פ' חוקת [ע' נפש החיים ע"א ס"א ד' ד' בזה"י] ואברהם השני מורה על קצה התחתון של הנשמה שנשתלשל בנות [א"ס חו"ש במדע שם כל מי שנכפל שמו ישנו בנ' עולמות ע"ש (הגרד"ל)] וזה כוונתם אברהם אברהם פסיק טעמי' בנות' ר"ל בין אברהם ללעילא שהוא הגשם בשראה בעולם העליון ובין אברהם השני כשהיא מלוכשת בנות בקצה האחרון שלה יש הפסק בנות' שהנות הוא מפסיק שלא מדרך חומרו כ"א באופן שלא יהי' חוץ ומפסיק בין הארת הנשמה בעולם העליון לכשהי' מלוכשת בנות . אבל משה משה לא פסיק טעמי' בנות' שמדברך אללו הנות כ"א עד שלא היה חוץ ומפסיק כלל בין הארת הנשמה כשהי' בעולם העליון לכשהי' בנות . וזה הי' מפני רוב שפלותו וענותו שהשם עצמו כאלו הנות אינו ואחר וחנו מה ואלל אברהם עכ"ס היה חשוב כעפר ואפר ולכן ח' השכינה מדברת מתוך גרמו של משה מחמת שלא הי' הנות אלאו מסך-גמדיל היתה שכינה מדברת

וסתכלה פי' רש"י סימן שמוניא אחרים מן הבית • ולפמ"ש שהגוף מכונה בשם מנעל סימן הוא שאחד מבני הבית יחלוץ מנעלו שהוא בגוף ח"ו • ומזה יוצא לנו מוסר השכל להעוסקים כל ימיהם בעניני הגוף הנקרא מנעל להנשמה • והיחנך שגבלה ימיו על המנעלים שהיו מהודרין • וללכת בלי לבוש או בצנד עדים כהאי נשמתא דאזלי ערטילאי בלא לבושי תורה ומצות • והבן] :

עוד יל"מ מ"ש משה קבל תורה כו' ומסרה כו' • השתנות מלשון קבלה למסירה יבואר ע"פ מחזק"ל (חולין ז"א:) בזן יחד כוכבי' בוקר והדר ויריעו כל בני אלהים שאין מה"ש אומרים שירה עד שאומרים ישראל חלה • והנה במדרש (כ"ד פס"ח) איתא והנה סולם מוצב ארצה דא סיני אחתון דדין כדדין (ר"ל שוין בחשבון) והנה חז"ל באו ללמדנו לכל נחשוב להיותנו מלוכשים בחומר אס כן אלו נבזים בחמת כחומר וכטיס חולות לז"א דז"א דעיקר חיותנו משמתינו והנשמות הם משמי מרום ויש נשמות יראי אלהים שהם גבורים הגבה למעלה יותר ממח"ש [ע' נפש החיים ע"א פ"ה דף ד' ע"ד] •

ודע כי כל העולמות הם בהדרגה זה אחר זה עולם תחת עולם וכל עולם הוא כעין נשמה לתחתון ממנו ד"מ גוף להחיות הם האופנים והם נשמה להאופנים • ונשמת החיות הוא מרקיע שעל גבי ראשיתן • ומשם נשמת בני אדם המלאמיים בחורה ויש למעלה למעלה • אבל אם אסור להחזון במה למעלה מה למטה • ח"כ נשמת בני אדם המלאמיים בחורה הם נשמה להחיות והחיות לאופנים וכן למטה עד סוף העולמות ואברהם ויחזק לא זכו להוריד נשמות אלו בשלימות רק יעקב זכה לזה והיה בחמת מפתח שלמה ובישראל עצמם יש שנשמת האחד גבוה מהבדור וא"כ נשמת הבדור הוא גוף נגדו ומקבלת שפעה ממנה וגם זאת הנשמה המקבלת שפעה ממנה יש עוד נשמה למטה הימנה המקבלת שפעה ממנה וכן הרבה מדריגות • אבל הראשון והגדולה שבכל כללות ישראל הוא הראשון אשר ממנו מי ישע ישאבון כל ישראל והוא כלול מכולם • והנה משה היה כלול מס' רבוא נשמות ישראל והוא הי' שורש וז"א (במדבר י"א) שש מאות אלף רגלי העם אשר אשר בקרב ר"ל בקרב

בשאר הנביאים חוד חידה ומשול משל ח"ש שהיו הנביאים מהנבחים בזה אמר הי' ר"ל בה כמו ודמות עיני הזה אמר ולא היו יכולין לומר זה הדבר שמשמע שהוא הדיבור בעצמו בלי שינוי שמשו מפי השי"ת • אך נבואת מרע"ה הייתה גבוה מאוד והיה מדבר עמו כאשר ידבר איש אל רעהו בלשון ברור • ולכן היה אומר זה הדבר אשר אזהר לומר בדבור זה ששמעתי ברור זו אני אומר לכם • וזהו מהמת הזדככות החומר אללו הי' מביט לעצם הענין ח"ש ותמונה הי' יציע • ולשון הבטת הוא הסתכלות יתירה בעצם הענין • (אי"ה ע' חוס' כ"מ (ב' ד"ה בראי') וכ"ז זכה מחמת רוב ענוה שהי' בו שהיה הגוף נחשב אללו כדבר מה • ולכן נאמר בו כאן לשון קבל מסיני שבלשון שמשע בו נחקבלה אללו הנבואה • ולשון קבלה הוא מיד ליד • וביהושע שלא היה עניו כמשה ולא מדבר אללו החומר כמוהו לכן נאמר בו לשון מסירה ולא קבל שלא קבל כל הדברים ממשנה כהווייתן לו מסיני רק דרך מסירה ולשון מסירה יכול להיות חף מרחוק • ואמר ויהושע לזקנים ולא הזכיר בהם לשון מסירה כלל כמו שהזכירו להלן ונביאים מסרוה לאנכה"ג מפני שכולם יהושע זקנים ונביאים היו במדריגה ח' • אבל אנכה"ג היו במדריגה למטה מנביאים לכן אמר מסרוה :

הג"ה מהגאון רי"מ בן הגאון המחבר

[**לפמ"ש** שהסביל בין משה ליהושע בבחי' הזדככות החומר שנקרא נעל כמ"ש לעיל יתבאר שפיר ע"פ מ"ש השלי"ה פ' שמות ע"פ של נעליך מעל רגליך וז"ל וביהושע כתוב של נעליך מעל רגלך כי במשה כתוב נעליך הענין שיש ב' מיני לבושי עור לאדם • ח' עור בהמה שלובש דהיינו מנעלים ב' עור עזמי כמ"ש עור ובשר תלבישי ואכל משה הי' אור באל"ף ולכן הי' מעלהו יותר על כל הנביאים • וזה שרמז לו הקב"ה של נעליך לשון רבים שצריך להסיר ב' מיני מנעלים דהיינו עור הבהמה ואח"כ עור ובשר שלו כלומר שידחק חומרו לגמרי שיהי' אור באל"ף • אבל יהושע לא זכה לזה המדריגה לכן כתוב של נעליך מעל רגלך לשון יחיד שקאי על עור הבהמה עכ"ל • ולפי מ"ש שהגוף מכונה בשם נעל יתבאר מחזק"ל (ברכות ל"ז:) מת בבית שלום בבית מעל בלי מן הבית סי' רע לבית חירגמא ר"ס במסאנא

צקצק כאו"א מהם כי גשמת כל ח' ה' חלק ממשה וע"ז ארז"ל במדרש (שם"ש רבה) שאשה אחת ילדה ס' רבוא בכת"ח והיא יובדד . והוא (כמו שד המקובלים הראשונים) שכל המלאכים צריכין השפעה מהאדם והם האדם מקלקל ח"ו הם ג"כ מקבלים פנס . לכן בעת החורבן שהיו ישראל רשעים פגמו גם בהם לכן כתיב (ישעיה ל"ג) מלאכי שלום מר יצביון . ולכן בהכרח יאמרו ישראל שירה קודם וזה המלאכים מקבלים כח ושפע לומר ג"כ [ש' צה בנפש החיים שם"א פי"א] . וז"ל נקדש את שמך בשלום כשם שמקדישים ואין הכוונה להתדמות להם כשם שהם מקדישים אבל הם בעצמם מקדישים ראשונה . אך ר"ל בלוחו רגע שאנו מקדישים מתעורר להם כח ומקדישים ג"כ כאחד . ולו"א כשם שמקדישים ר"ל ברגע הוזהר . וכן כשהאדם פוגם בדבר קטן מגיע גם להם הפגם [ש"ין נש החיים שם"א סוף פ"ה בה"ה] . וז"ל האדם השלם הוא כחילין הנטוע למעלה ונפשו יורד למטה הוא הנוף . ומדובק בשרשו מאוד עד שכמעט הוא קרוב לנבואה . כי דבוק הוא בלמעלה עד ח"ס צ"ה . וז"ל (דברים ל"ג) יעקב חבל נחלתו . ר"ל כחבל קשור קצוה אחד למעלה וקצה אחד למטה . ובהפרדו מעט משקצו אזי אינו חזק כ"כ . ואינו יכול להמשיך השפע מלמעלה ואף כי השפע מושפע בתמידות מא"ס צ"ה אמנם הוא מנוגע מרדת מטה . ודע כי התורה ס"ר אותיות והם כללות גשמת כל ישראל יולאי מלרים ובעסקנו בה אז נתחזק העמוד הג"ל . ולזה כיון התנא במשנה שאח"ז העולם שומד על התורה כי בסיבחה נתחזק צימור השפע שלמעלה . ולכן ניתנה למשה דוקא כג"ל . כי היה דבוק כולו בא"ס צ"ה . ולכן היתה מדריגת נבואתו גדולה מכל הנביאים ושכינה מדברת מתוך גרונו כחילין הגשוע שענפיו מדובקים בשרשו וכולו ח' . כך עיקרו למעלה בא"ס צ"ה וממנו נשתלשלו כל הענפים . ומשה ה' דבוק ממש בא"ס ופה לא פה אדבר בו צו ממש וכר"ל כי אין דבר זה דומה למוריד דבר גשמי מלמעלה למטה וכולו נעקר ממקום הראשון . אבל הקדושה אינו כן רק למעלה למעלה יותר גבוה וגם יורד למטה ומדי עברו

מחיר כל המקומות ומניח שם אור . וז"ל הקב"ה למשה (במדבר י"א) ואללתי מן הרוח ותרגום אונקלוס וארבי . ר"ל לא כלקחיה גשמי שוטל כולו חס נטילים אותו ממקום למקום . אך הוא כחבל יולאי ממשה ונקשר אליהם ולכן היה משה יכול לקבל את התורה ס"ר אותיות . וכל אות נדר ח' משראל . והוא היה כלול מכולם . ואם כי גם יעקב זכה לגשמה הג"ל לא היה ס"ר כמו במשה . ולכן זכה משה דוקא . והנה לפס"ס האדם דומה לסולם מונבד ארצה ומגיע השמימה ומלאכי אלקים עולים ויורדים בו . ר"ל מקבלים ממנו עלי' וירידה כמ"ס . וז"ל במדרש (ב"ר פס"ח) סולם דא סיני כי בסיני נגמר כל הסולם מלמעלה למטה ע"י סיני דא משה ולכן היה יכול לקבל התורה . וכי רצון הקב"ה היה ליחן התורה לכל אחד רק כי הם לא יוכלו לקבלה מפאת ערכם רק משה היה יכול לקבל בטעם כמ"ס וגם יהושע לא היה במדריגה זו ולא ה' יכול לקבל מפאת עצמו רק משה מסר לו ודי למבין מדעתו :

הג"ה מהגאון רי"ן בן הגאון המחבר

[וזהו ביאור מאת"ל (שבת ד' פ"ח ע"ב) בעשה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת כו' משה לילוד אשה ביינו . פי' כי השכל אנושי בהיותו מזורף אל החומר הוא רק בכח ולא בפועל ומה לו ביינו שאנחנו בעלי שכליים בפועל אמר להם הקב"ה לקבל תורה בא ר"ל שלכן בא לקבל תורה שעל ידה יגיע החומר ויתעלה השכל בפועל יותר מכס . א"ל חמדה גנוזה כו' קודם שנברא העולם אחת מבקש ליתנה לבו"ד ר"ל שהתורה היא גנוזה באצילות וא"א שישגיגה שכל אנושי והיא קדומה לכל והאדם מאוחר לכל ואין התורה נערכת אליו כ"א תנה הודק על השמים למלאכים שהם למעלה מהזמן . וכן מ"ס משה מתירא אני שמה ישרוני בהבל שפיהם ר"ל שהמלאכים המה אש לזהם קרובים לעממות התורה שהיא אש ע"ז אש כידוע ברוחניות והמלאכים הם ג"כ אש בפועל ההשכלה ברוחניות וזה נקרא הבל שאין בו תפא . והבל פי' שאינו גשמי והאדם מקיים התורה בגשמיות . א"ל הקב"ה אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה ר"ל כי ידוע שז"ל ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם קאי על עולם הביני"ה ועד עולם מלכות . וע"י הכנעת היר של האדם כיף

כל הדינין ועי"ו מתייחדים למעלה בנ"ה ח"ת ומלכו"ת • וזכו מ"ש (סנהדרין מ"ג:) הוצנח את יצרו בו' כאלו כבדו להקב"ה בנ"ה עולמים בו' • וכל עיקר הכניעת היצר הוא ע"י התורה כמ"ס בראשית יצר הרע בראתי הורה חננין תורת חסד הננין להמתיק וע"י המתקנה יתגדל כבוד מלכות שמים וזכו אחוז בכסא כבודי והחזר להם חסונה ר"ל משני האחיזה שיש לה בכסא כבודי ע"ד כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי בנין כבודי לקסא ולתמכא בעמודין תקיפין • ועי"ו יתגלה כבוד כסא מדת מלכות שמים לקבל כל השפעות עליונים ולזה השפלה מתיחס חסה אל התורה יותר ממלאכי השרת כיון שאחוז בכ"כ שהיא כלולה מהכל וכשמת משה ג"כ כלולה מן הכל • וזה שרמו דכתיב מאחז פני כסא פרשו עליו עננו מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו • כי ע"י הרכבתו גוף וגשם הוא היקף כבוד של מעלה • וזכו מ"ש שם בשבת (ס"ט ע"א) מיד כל א' וא' נעשה לו אוהב ר"ל כראות המלאכים היוחס מכותפים עם האדם מהלך חלק וסורט שיש גם למלאך בתורה ובי מלאכי אלהים עולים ויורדים בו • ר"ל מקבלים ממנו עליו וירידה כמבואר לעיל ברות חיים לשיך נעשים לו אוהבים כי ע"י יקבלו האלה וספע יתירה משורש שיש למלאך בתורה • וזה שכ"ל חסר לו דבר • ר"ל הודיעו סוד שבו נאחו בשרשו ומשרה למשה • ואף מה"מ חסר לו דבר כי הוא נקשר בנדה (ע' לעיל במשה כל ישראל ברו"ח) והכל נמסר למשה וכנ"ל והנן • ע"כ ההג"ה :

ועוד אשאר להסביר הענין לשון קבלה במשה

ומסירה ליהושע ע"ד מאחז"ל (סוטה ד' מה"ט

ע"א) משמת יוסי בן יעזר בסלו אשכולות איש שהכל בו כוונתם במליצה לו ע"ד שדרשו וסדך לאשכולות (מדרש ויקרא רנ"ה פ"ו ע"ט) • מה האשכול כל הגדול מחבירו נמוך מחבירו כן ח"ה בו' והענין כי ע"י הענוה וזכה האדם הכל וכמו משרע"ה שהי' ארון הצבאים ואב החבמים לא נשתבח אלא בענוה וכל מה שזכה הוא בעבור ענותו ולא היה עכשיו אדם ענו כמשה היה ודאי וזכה לתורה בשלימות וכמאחז"ל (תענית ד' ו' ע"א) למה נמשלה ד"ת למים כו' מה מים מניחין מקום גבוה והולכים למקום נמוך אף ד"ת אין מחזיקימין אלא במי שדעתו שפלה עליו ור"ל כמו המים הולכים ממקום גבוה דרך מדרין למקום הגמוך ושם מחזיקימין אף ד"ת

הג"ה מה' מורי"ן כי יהושע ח' למשה אלו **ע"ש** זקנים שנאחזו ומידד מתנבאים במחנה כאלו חזק לריבים משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה אוי לאותה בושא אוי לאותה כלמה עיין רש"י • ולי יתנאב עד"ו כי הנה מבואר במדרש פ' פתחם (ס' כ"א) קח לה את יהושע ב"נ לקיים מה שנא' מזהר חאנה יאכל פריה בו' • כי האומנם האיש אשר הוא עשיר מנעוריו וידיו רב לו במסחר רב ובא לעיר מאמר עניים ודלים אנשי' ודרש מהם אנשים שסייעוהו במסחרו ויליתו • והמה משפלות ידים ומצבות לב לא שמונו לו אך אחד מהם שמו עליו משמרת העבודה והנה לא ארבו הימים והגיע העשיר ממסחרו לגרם המעלות וגם להאיש ההולך אח העשיר היה לו נכסים רב ובאו שיהיה להעיר אדם

אדם עלמו כמדבר שהכל
דשין בו ואין מקפיד כלל
על כבודו החורה ניתנה
נו במחנה ולכן לא ה'
נוסה שוכח שום דבר
מהחורה יען שלא הקפיד
על כבודו כלל ונתנה לו
ולא מצינו בשום מקום
שהוצר משה מהשי"ת
על החורה כמ"ס ביהושע
כמ"ס (יהושע א') לא ימוש
וגו' והבית בו יושם ולי' מל'
ווא' ואחריו חר"ל מל'
למיס' צפור דרוך לצבדו
כו' ח"ל כמדומה לך
חיסר לי נוטל ממך

ומסרה ליהושע - לסי שהיה ב"כ עזרי גדול
[וכמ"ס בתרגום ירושלמי ע"פ ויקרא משה
להושע ב"נ יהושע - כד חמא משה ענותו דיהושע וכו']
והוא סלה - אבל הפעין הוא כי אח"ל (פרכין ס"ז) מה
יעשה אדם שלא יבוא לידי לה"ר אם ת ה הוא נסוק
במורה ואם ע"ה הוא יספיל דעתו והפי' הוא ודאי שגם ת"ת
צריך להספיל דעתו ולא סני ליה בעסק המורה לבד ויש
לזה כמה ראיות מנאמרי חז"ל ויהושע שהי' עוסק במורה
ממציא לא מה מדרך ההאכל והכלכל מל"ר מה מרגלים
צריך ל"ל למדת השקלות כמ"ס חז"ל חס בתרגום הכל" כד
חמא משה ענותו דיהושע נמאל שהי' שניהם בידו - או
קרא להושע יהושע - יו יושיעך מעלת מרגלים וכן"ל :

יְהוֹשֻׁעַ לִזְקֵנִים • שֶׁהָיוּ גִבֹּר עַמּוּס כְּמֵאחֹלָל
(פסוק ד' ט' ע"ה) כֹּל אֶחָד שֶׁשָּׁם צִוּ
בְּסוֹת הָרֹחַ לְסוֹף מִתְחַזֵּעַ שָׁמָּה רֹמֵז מִשֶּׁם יִכּוֹל
יִשְׁמַן בְּעוֹלָם הָלַל וְלִיזְנוּ וְאֵם כֵּן כִּיּוֹן שֶׁהַזְקִיקִים
הַבְּרִיּוֹת יִמִּים אַחֵר יִהְיֶה עִצֵּז עִצֵּז הָיוּ עַמּוּס גִּבֹּר •
וְלִכֵּן נִמְסְרָה לָהֶם :

וּזְקֵנִים לְנִבְיָאִים • שֶׁהָיוּ גִבֹּר עֲשׂוּיִם כַּמֵּאָחָז"ל
(מִדְרִי' ל"ח.) חֵין הַשְׂדֵּינָה שׁוֹרָה כּו' וַעֲנִיו :

הג"ה מהגאון מוהרי"ן בן הגאון המחבר
[ולוי יחזקאל בהקדמם ח"ט קידושין (נ"ב): חין וקן חלל
שקלא

והדבוק בחורו דבוק צו ית"ש. וסופר מאורינו
 דוד הגאון בעל ה"ס ז' שאשה אחת לעקה אליו
 אשה אדוני והנה בני נחלש למוות ויאמר לה התחת
 אלקיים אני ותאמר אל התורה שכלדוני אני צועקת
 כי קצ"ה ואורייתא חד הוא. ויאמר לה הלא אחת
 אעשה לך הדברי תורה שאני עוסק כעת עם
 תלמידי אני מותן במתנה להילד חלוי בזכותו יחי'
 כי בדבר הזה תאריכו ימים כתי' ובאותה שעה
 חללתו חמה. הרי שבכל עסק מהתורה בנה דבקותו
 וזכותו להחיות מתים. עכ"ל התורה היא העיקר
 וזכור תורה די קב יראה והוא ערך חלק ק"ס
 ולערך בט"ו שעות תורה די ב' מינוטין יראה
 רק שתקדים היראה לתורה שקודם לתורה יתברר
 ביראתה' כדי שתהא יראת חטאו קודמת לחכמתו
 ותתקיים חכמתו כענין שא' ערבת קב חומטין כו'
 מוטב שלא העלית אף כי יראה עתה ליתן קב"ים
 חומטין מ"מ מוטב שלא העלית. כי כעת לא יועיל
 כי העיקר החומטין שיהיה בין כל גביר וגביר.
 אבל אם יהיה למעלה או למטה ירקבו כן אם יראה
 קדמה אז כל דיבור מהתורה יוצא מלב ונפש ותוכו
 רצוף אהבת ה' ויראתו. אבל אם ילמוד בלי
 שתקדים יראה הרי כחומטין למעלה ולמטה ירום
 לבדו או יקטער ח"ו ונות לו שלא למד. אבל עכ"ל
 העיקר היא התורה. והיראה היא רק האולר.
 היקר האומרים כי העיקר הוא היראה ומלעיגין
 על לומדי תורה ומצדין אותן ואומרים שלומד. שלא
 לשמה. ולכך מצדין אותה. ורז"ל אמרו (שבת ס"ג)
 בשמאלה עושר וכבוד איכא ועכ"ל כבוד מגיע לו
 וכבודו הוא כבוד התורה וכי עי"כ לא יפרוש
 ממנה וסוף המאור שבה מחזירו למוטב. ומתוך
 שלא לשמה בל לשמה. ועכ"ל שיהיה מוכרחים
 לאדם תורה ויראה. רק יראה היא בדמיון
 האולר שהוא צדין בדבר מוטב ובו מומחים גמי'
 אחריות בכסף מלא והון רב. כן התורה לריבה
 להיות יותר מהיראה: והנה יש ג' פיתוי היר' .
 ח' שלא ללמוד. ב' אם אינו יכול לו עי"י מפתחו
 שילמוד בלא יראה כדי שיהי' כתבואה בלי אולר
 ולא יתקיים ח"ו. ג' יפתחו שתמיד יעסוק בצדין
 האולר ויהיה ריק בלא תורה. לז"ל ב' דברים
 שתלמוד

שקנה חכמה והענין קנה לשון קניה ע"ד מש"כ (ישעי' מ')
 וקני' י' תליוסו כח שמלת תליוסו לשון תליוסו ממש שמתליוס
 כח הנוף אל כח הנשמה. למשל מה שיגע בתלמודו ויך בלא
 כח הנוף מוסיף כח הנשמה ומי שאינו מותן כח הנוף
 אינו לוקח כח הנשמה. ויהי' ח"כ קנה קני' ממש ציגישתו
 בנוף קנה את התורה וז"ל זקנים שיגעו וקנו ד"ל הם
 מסרוה לנביאים. ואם כיוחס צחי' נביאים מ"מ בחורה
 קבלו מיד היגיעים על דברי תורה:

ונביאים מסרוה לאנבה"ג. ואחז"ל (מגילה יז):
 ק"ך זקנים ומסר כמה נביאים. וח"כ
 ממה נפשך ה' ענוים וכל"ל:

הם אמרו שלשה דברים הוו בו. ארז"ל (שבת
 ד' ז"א) והיה אמונת עתיד חוסן יצועות
 חכמת ודעת וגו' וכו'. אפ"ה אם יראה ה' אולר
 אין ואי לא לא. משל בו. העלה לי כור חטין
 לעלי' הלך והעלה לו. ח"ל עירבת לי צדן קב
 חומטין ח"ל לאו. ח"ל מוטב אם לא העלית. הנח
 דברי' מערב אדם קב חומטין כבוד של תבואה
 ואינו חושש [ע' נפש החיים שער ד' פ"ר עד פ' יו"ד].
 הנה עולה מזה אף כי יראה אינה חלה מזה אחת
 ואמרין בירושלמי (פיאה פ"א) שכל המזות אינן
 שוות לדבר ח' מן התורה מ"מ יראה אינו כן וצריך
 בה לערב דוגמת קב חומטין כבוד תבואה כי בלא
 זה אינה מתקיימת כי יראה ה' היא אולר. והתורה
 משתמרת בתוך היראה כתבואה בתוך האולר.
 וזולת היראה היא כתבואה שאינה בתוך האולר
 רק ע"פ השדה למרחם רגל חלילה ואינו מתקיים.
 אך אין ראוי לעסוק כל הזמן בצדין אולר ויהיה
 האולר ריק מבלי תורה כי עיקר היראה הוא
 להיותו אולר למשמרת התורה ואם אין בו שום דבר
 מן התורה לשון יראתו כי אם אין בו שום דבר
 אין עליו שם אולר. ולכך הביא בלמנע הגדה דין
 מדיני חונאה מערב קב חומטין לאשמועינן דהאי
 קב חומטין דאמר תחלה במשל התורה הוא דוקא
 לפי ערך יערוז יראה בחורה כערך קב כבוד. וכי
 גם בעסקו בצפ"ת ועיונו בהם ובכל הפילוסופים
 הכל הוא מדבק בהקצ"ה כי הכל מסיני. אף מה
 שתלמיד וותיק עתיד לחדש נמסר למשה מסיני
 והוא הורידה לארץ וקב"ה ואורייתא חד הוא

ה חיים אבות פרק א רוח

הלך וחסר והקבלה הולכת ודלה • לכן אמרו
האזנו מאוד להחישב בכל דין ולעין זו הרבה
היטיב ואח"כ להעמיד תלמידים הרבה המחכימים
רבותם לדבר לפניהם מה שעלה צרעיונם • כי

הפה הוא כאלבנע מרגיש
הפנימה כן מדי דברו הפה
מרגיש פנימה השכל כליפון
פנימה כספין • ועכ"ז לא
ידמו כי עכשיו הוא בודלי

אמת מאחר שהסכימו שניהם
יחד הרעיון והדיבור • לזה
אמרו ועכ"ז ועשו סייג וחו
הלואי • שלא חגעו בעיקר
הדין • גם אמרו ג' אלו נגד
ג' חלקי הנפש • נפש • רוח •
נשמה • שהם מחשבה • דיבור •
מעשה • שהמעשה בחי' נפש •

כמ"ס הנפשות העושות • והנפש אשר חעשה •
ודיבור הוא בחי' רוח כמ"ס רוח ה' דיבר צי •
וכמ"ס זכרון שפתיו • ומחשבה הוא בחי' נשמה •
ולריך האדם לחקן כל הג' בחינות האיל • וז"ל ג'
דברים הוו מחושים בדין נגד מחשבה להעמיק
ולעין במחשבתו בעומקה של הלכה להוציא הדין
לאמתו ואח"כ וסגנתם לתלמידים נגד דיבור ועשו
סייג נגד מעשה • והבין •

על שלשה דברים בו • • רומן בזה ג"כ לג'
בחינות הנ"ל • [א"ה ע' מדר"ש בשם ר"י בן
נחמיה] על התורה בחי' דיבור והעבודה שהיא
הקרבנות בחי' מחשבה תלויה במחשבה של כהן
פגול יטנו במחשבה וכל עיקר היה לריך לחשוב
להעלות נפש הבהמית למעלה • וכן בזה"ל עבודת
תפלה במקום קרבן • וכמו שדר"ל (השני דף ב'
ע"ה) ע"פ ולעבדו בכל לבבכם • איהו עבודה
שבלב היו אומר זו חפלה • כי ענין התפלה היא
מסירת נפש להקב"ה כענין הקרבן • כי בכל חיבה
שמוציא מסיו הוא חלק מהנפש שלו וכמחשבו'ל
עקימת שפתיו הוי מעשה • ועיקר עבודת התפלה
לריך להיות בלב נפש ולא בצוף בלבד • וכמ"ס
(הליס קרי') הללו נפשי את ה' ר"ל שהנפש גם
היא

שתלמדו בעלמיתם וגם עם תלמידים ושלא לשמוע
פחיו הילך המפתח שלא ללמוד • ואח"כ אמר ועשו
סייג לתורה • סייג ר"ל יראה כי נקראת אולר
הגודר ושומר התורה ולזה כוונת חז"ל (שבת ל"א:) חבל

על דלת ליה דרתא ותרעא
לדרתא עבד קראו יראה
דירה ובחובה גמז יקר תפלת
התורה • לז"ל ועשו סייג •
ר"ל גדר לאולר היינו היראה •
ודוקא לתורה • שלא יהי'
האולר ריק אולר רב ומהומה
בו ולא תורה • רק מלא
מלות כרמון •

או יאמר הוו מחושים בדין
כו • על דרך משה"כ
(ישעי' א') למדו היטב דרשו
משפט אשרי חמוץ • ר"ל

לנכוח איש צריש למדו היטיב • ואת"כ בזה
לידך תעין ותחזור והדר לסבור תעין בסברהך
דרשו משפט ואעפ"כ תחמין הדין במחיותו כמאמר"ל
אשרי חמוץ • אשרי הדיין שצחמין את הדין • ואח"כ
עשו סייג כי אף על פי שידע על נכון מ"מ אל יקל
בהוראה רק יגדור ויסייג סביב סביב •

ואמר ג' דברים הוו מחושים בדין בעיני אמת
דקה מן הדקה והעמידו תלמידים הרבה
למען שלא תשנה עדות מורש יעקב ויגדיל תורה •
והנה ב' מדות הללו העמדת תלמידים ועיון
חמית • הם העזרים וגורמים לעצ אלהי בהשגה •
וכמחז"ל (ב"מ פ"ה:) דהוו מינא ר' חייא ור'
חנינא ר"ח אמר צהדי ידי קא מינליה דעבדינא
שלא תשחכח תורה מישראל ור' חנינא אמר אי
ח"ו משחכח תורה מהדרנא לה מפילפוליי וכאשר
היו מולקים על דין וזהו כי הוו מינא ה' כ"א
אומר כי אחו האמת והעזר האלהי חלק עבודתו •
ואמר התנא אף חס שמים אלה לפניהם ביחד •
עיון והעמדת תלמידים עכ"ז לא חסמכו כי כל
העולה על רוחכם הוא רעיון אחתי ועדיין תהיו
עושים סייג סן לא כוונתם להאמת •

או יחקן הוו מחושים בו • בראותם כי אולת ידם
שתלמדו בעלמיתם וגם עם תלמידים ושלא לשמוע
פחיו הילך המפתח שלא ללמוד • ואח"כ אמר ועשו
סייג לתורה • סייג ר"ל יראה כי נקראת אולר
הגודר ושומר התורה ולזה כוונת חז"ל (שבת ל"א:) חבל
על דלת ליה דרתא ותרעא לדרתא עבד קראו יראה
דירה ובחובה גמז יקר תפלת התורה • לז"ל ועשו סייג •
ר"ל גדר לאולר היינו היראה • ודוקא לתורה • שלא יהי'
האולר ריק אולר רב ומהומה בו ולא תורה • רק מלא
מלות כרמון • או יאמר הוו מחושים בדין כו • על דרך
משה"כ (ישעי' א') למדו היטב דרשו משפט אשרי חמוץ •
ר"ל לנכוח איש צריש למדו היטיב • ואת"כ בזה לידך
תעין ותחזור והדר לסבור תעין בסברהך דרשו משפט
ואעפ"כ תחמין הדין במחיותו כמאמר"ל אשרי חמוץ •
אשרי הדיין שצחמין את הדין • ואח"כ עשו סייג כי אף
על פי שידע על נכון מ"מ אל יקל בהוראה רק יגדור ויסייג
סביב סביב • ואמר ג' דברים הוו מחושים בדין בעיני
אמת דקה מן הדקה והעמידו תלמידים הרבה למען
שלא תשנה עדות מורש יעקב ויגדיל תורה • והנה ב'
מדות הללו העמדת תלמידים ועיון חמית • הם העזרים
וגורמים לעצ אלהי בהשגה • וכמחז"ל (ב"מ פ"ה:) דהוו
מינא ר' חייא ור' חנינא ר"ח אמר צהדי ידי קא מינליה
דעבדינא שלא תשחכח תורה מישראל ור' חנינא אמר אי
ח"ו משחכח תורה מהדרנא לה מפילפוליי וכאשר היו
מולקים על דין וזהו כי הוו מינא ה' כ"א אומר כי
אחו האמת והעזר האלהי חלק עבודתו • ואמר התנא
אף חס שמים אלה לפניהם ביחד • עיון והעמדת
תלמידים עכ"ז לא חסמכו כי כל העולה על רוחכם
הוא רעיון אחתי ועדיין תהיו עושים סייג סן לא כוונתם
להאמת • או יחקן הוו מחושים בו • בראותם כי אולת
ידם

זה • והנה עתה בעוה"ר עבודתנו היא רק התפלה במקום זבח ומנחה והדברים עומדים ברומו של עולם וכל חיבה ותיבה עולה למקום גבוה מעל גבוה מקום הקרבן ממש • וכי לא לחנם ק"ד זקנים ומהם כמה נביאים יסדו • והלא גם מלנוס כערכנו לא יפלא ליסד בקשה כל זרכנו ורפואות תחלואנו בלשון למודים ולמה לרד לנביאים • אך כמה כוונת זה ותקנוה על אופן שחיה הכל כלול זה וכל איש ישראל כל אחד מתפלל כפי הבנתו • וכללו ש"ר שמים שנתקנה לא היה בעולם ב' חפלות שיעשו רושם שזה למעלה ושיעלו למדריגה ח' • כי משונה בזה חפלת היום מתפלת אחמול כי יעבור והכל חלוי בחיבות אלו • ולכך הוצרך נבואה לזה וכל הכוונות והסודות שנתגלו על התפלה עד היום אינם כטיפה מים הגדול נגד הכוונה שהשיג הקטן מק"כ זקנים וגם הגדול שבהם לא השיג רק כפי ערכו וסורש נשמחו • אבל בזמנת היא גבוה יותר מבינת כל אדם והיא קשורת עולם התחתון בעליון כמו הקרבן • ולא תשחנה ח"ו עד ביאת הגואל ב"א • כי אז לא יערכו לחפלת חקע בשופר • והבן • [וה' נפש החיים שער ב' פרק י"ג] ולזה אמרו על ג' דברים העולם עומד ר"ל קשור עולם עליון בעולם תחתון • על החורה • שמוריד ע"י שפע מלמעלה • ועל העבודה • שמעלה נחת רוח מתחתון לעליון • ועכשיו ע"י התפלה :

ועל גמילות חסדים • הנה קודם מהן חורה היה רק גמ"ח ועבודה • הנס שאמרו במדרש [במדבר רבה (פ"ה)] שקודם מתן חורה לא היה רק גמ"ח פירשו שלא היה קביעות לעבודה חמידים ומוספים כאלה מתן חורה • אבל מ"מ הרי אדם הראשון הקריב שור פר מקריין • וקין והבל • ונח קיום כל העולם כולו נעשה ע"י ריח ניחוח קרבנו ובפחות משני רגלים אין העולם עומד דוגמת האדם שהוא עולם קטן • רק אחר מתן חורה אין העבודה וגמ"ח של קודם מתן חורה כלום הקרבות יהיו שחטי חוץ ויחייב עליהם כרת • וכן גמ"ח שקודם מתן חורה הגה להיות ברבית ג"כ טובה היא • וכמ"ש הס"א ביוה"ד (פ"י ק"ס ס"א ח' ע"ט) וגמ"ח היא קודם מתן חורה ועכשיו

פגשו

היא תהלה • (ויחזר מנזר במקום אחר) • וגמ"ח הוא בחי' מעשה בגופו ובממונו • ומה שחשב כאן דיבור תחלה ואחר כך מחשבה • כדי להקדים התורה שהיא הדיבור לכולם להיות שהתורה היא העיקר בזה חלוי שפע חיות כל עולמות • ואם ח"ו היה העולם כולו מקלה ועד קלה בטלים מן התורה רגע אחד כאלה • היו ממש כל העולמות בטלים וחוזרים לתהו ובהו • ועל ידי התורה היא קיומם • (וכמ"ש אגרי חכמי עמודיה וגו') • וכן חושב כסדר האבות ממטה למעלה • כי יעקב אבינו ע"ה חיקן עמוד התורה שה' יושב אלהים • ויחזק חיקן עמוד עבודה שה' עולה תמימה • ואברהם חיקן עמוד גמ"ח כידוע ויטע אשל וגו' • [א"ה מנזר כוזהר חש תרומה ד' מ"א ע"ב וע' מפנה יהושע] :

על התורה ועל העבודה • שנאמר אם לא בריתי וגו' חוקות שמים וארץ לא שמי • ור"ל שמים וארץ ביחד לא היו מתחברים אילולי התורה כי השפעה יורדת הכל ע"י התקשרות אחד יעלה מן הארץ וגו' ולמטר השמים תחתה מים • וכמאמר ה' לאיוב (ל"ה) הירעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ • וארץ"ל אין כך עשב בארץ שאין לו מלאך ברכיע מכה ואומר לו גדל כי הגשמיזם בעצמו אין לו כח ומלאות כלל לולי כח העליון השוכן עליו ומקיימו • וכח הרוחני הורד מלמעלה וקבל שפעו מגבוה ממנו וגבוה מעל גבוה וגבוהים עליהם עד התורה"ק כי ממנה חולאות החיים וממנה יולאים כל ההשפעות כי היא קדמה לעולם וע"י נבראו ונתקיימו כל העולמות והיא למעלה מכולם • ומעת הוריד משה עוז מבטחה לארץ וישראל זכו אותה ודברים זה הנה עמם מקור חיים מקור הברכות והשפע בידם והרי קשור עולם עליון בתחתון ע"י החורה הגבוה מכולן וכעד קשר זה שנקשרו דהיינו שהורידו הקדושה לארץ • לרד להעלות מדברים שלמטה למעלה • והוא ע"י הקרבן שמקריבין לעשות נחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו מעלים הדח"מ ממטה למעלה משפל מזבס עד מקום גבוה עד שיחבבלו לרצון לפי ה' ויחקשו מעלה מעלה במקור העליון להוריד לנו ברכה ולהוריד ההשפעה עוד יותר בשפע רב ע"י קשור

טנשו שלא יעמוד בתחיית המתים • וכלש"ד כי אין שום מעשה עשה הנון אס לא הכחוז בחורה וישקוד על דלחיתיה תמיד • כי כללות החורה רבים כ"ש הפדטים דקים מאוד ושגבים אשר בנקל יכשלו בהם • וכמ"ש על ר"ע (נמחזק פ"ד) בתחלה הליכתו ללמוד מלא מת מלוא וגשא אוחו כמה מילין • ולא ידע כי מת מלוא קונה מקומו וחשב שטעה מלוא גדולה • ובהודעו ידע כי אשם וכאלו שופך דמים • כי כן דרך כל המתחסד ולא ידע דין חורה • וכמ"ש ולא טס הארץ חסיד • כי ח"א לו להורג בדבר אחד מני אלף • וז"ש דוד (תהלים קי"ט) נר לרגלי דבריך ואור לנתיבותי כי כן אמרו רז"ל (פסחים ח') נר לבדיקה יפה מאבוקה • אף דלהבדלה מלוא בחבוקה יותר והטעם שבמקום זר ח"א לבדוק יפה בחבוקה שאורה קושך • והחורה יש בה כל המעלות וכמו האורך בחושך חבוקה מאירה לו לראות הדרך ואח"כ בדרך עצמה לדעת בין מקום זה הדרך למקום אחר באותו דרך לזה צריך עיון דק בנר זהו נר לרגלי על מקום מדרך קף רגלי ואור לכל הנתיבה היא החורה • ולכן אחר מתן חורה שכל ענין נעשה במדריגה היותר גבוה וח"א לנו לעשות העבודה וגמ"ח רק כפי החורה • לזאת הנה החורה חיינה עתה עמוד שלישי לבדנה • כ"א היא כל השלשה עמודים ביחד כי בלעד לא יכונו מלומה • והו מאמרו ז"ל ב"ק (י"ג) נשאלה אס תלמוד גדול או מעשה גדול כי סדרו שיתכן מעשה המלות מבלי לימוד תמיד • ח"כ אין הלימוד רק מלוא ח' כמו שאר המלות אלא סביא מלוא יותר גדולה מהס • אבל מ"מ רק מלוא אחת היא • ואס כן המעשה גדול שבכלל המעשה הם תרי"ג מלות אח"כ נמנו וגמרו בהיותם חוקרים אמיתות הדבר כי ח"א

מצפה יהושע (י) אל תהיו כעבדים בו' [פ"ז (י"ט) וע' רש"א בח"א • וע' חס' ר"ס (ד') ד"ס בשולחן ערוך (ח"א) ד"ס [ש"ס] מדרש נחשומא חל"ה ב' • תיקונים בזהר חדש פ' ע"ב (ח) ע"מ לקבל פרס • וז"ל משפטים (ק"ט) ע' וז"ל רש"א מסימא זו (כ"ס פ"א) ועיון וז"ל קדושים (פ"ב ע"א) ושם בבר רש"א מסימא (כ"ס ע"א) ושם קדש רש"א (ק"ט ע"ב) תיקוני זוהר • תיקון למ"ד (ע"א ע"ב) תיקון פין (ק"ט ע"ב) ובסוף תיקונים תיקון פ' (ק"ט ע"ב) :

חז"ל בצו"ע"ק (פ"א) : במלוא כש"א לעשות על ידי אחרים מחויב להגיע עבורה הלימוד • וכל מלוא זמניית כמלה ושופר בו' ח"א ע"י אחרים • וכן שאר מלות אס הוא רואה שבה הפסס ח"א ע"י אחרים דינו, כמלה • ואולי כן אל יבטל מלמוד • ודי בזה : **אל תהיו כעבדים בו' •** מבואר בזהר הקדוש אית יראה ואית יראה אך עיקר היראה למדחל בגין דליהו רב ושליו ועיקרל ושרשא דכל עלמין ע"כ • ופי' כי הנה אס מלך גדול יעבור דרך עיר • ויאמר להעומדים ברחוב העיר תנו לי מעט מים בודלי ירוא כל העס למלכות ראו וכל הקודס זכה • ויחשוב בעצמו להשפאר בזה תמיד אף שאין המלך מכירו ואינו מלך מדינתו ודבר אין לו עמו • ומי שהוא ממדינתו אף אס יה' רק שופר ומושל קטן ימחר כל אחד לשמשו מפני אימתו • ואס יה' המלוא מפרנסו וזן אוחו אפי' יה' המלוא פחות שבהדיוסים הלל ירוך לרגונו • ואס שלש אלה נקבטו יחד באיש אחד מלך רב וגדול וממדינתו

וממדינתו וזן ומלכלו הלא כפלי כפליים נכון להיות זהיר וזרז ירא ומזהר לקיים רצונו • והנה בהקב"ה ית"ש כל הג' דברים המה ביהד • רס וגשף וכבוד גדול הוא לכבד את מלך הכבוד וכן ממשלחו עליו ואימתו תבעתנו • וגם זן ומפרנס ומחיה את כולם • וזהו כוונת הוזהר • עיקר היראה למדחל בגין דליהו רב ושליט עיקרא ושרשא דכל עלמין • ר"ל דליהו רב היינו מחמת גדלו וכבודו • ושליט מחמת שיש לו שליטה וכה לענוש ולנקום ומלכותו בכל משלה • ועיקרא ושרשא דכל עלמין עיקר כל העולמות תלוי ברצונו וחי עולמים המח' אותם בכל רגע • והנה אם היה מלך גדול לבד ולא מושל עליו ולא מפרנסו היה פעולתו לאמיתת כבוד הדר מלכותו • אך כאשר בהקב"ה נתחדשו כל הג' ביחד יוכל לבוא לידי מגרעת בעבודה לקצת אנשים שיבואו לכוון עבודתו מחמת היראה ויותר גרוע מחמת שכן זהו שטות גדול כיון שגם בלי שכן ראוי שבעבודה • וכי מפני שנותן שכן ג"כ לא תעבדוהו רק ע"מ לקבלו • לזאת אמר אל תהיו כעבדים אשר לדוגם הוא מושל עליהם את הרב דליהו רב שאף בלא הממשלה הוא רב ומלך גדול וראוי לעבדו אך למשן כבוד גדלו אף בלא יראת הממשלה ואף לא לקבל שכן ואחס תעבדוהו ע"מ לקבל פרס אשר יתגבר בשיניהם יראת העונש וקבלת הפרס יותר מיקר כבודו • וכי בשביל שהוא מושל • וגם נותן שכן תעבדוהו רק על מנת כן ותקלקלו העבודה ח"ו • לזאת אמר אלל כו' שלא ע"מ לקבל פרס • והבן כי מחמדים הוא:-

א יאמר ע"פ הנראה אם אחד מבטלי אומנות רואה לסייע חיזה אומן במלאכתו ודלי שכרו אותו ופעולתו לפניו • אך אם איש אחד רואה עדיין ללמוד האומנות אלל הבעה"ב האומן אף שמסייעו צעת למדו • מ"מ אינו נוטל שכר ארצה הוא נותן עוד להאומן שכר לימודו כי השיוע שמסייע הוא לטובתו שעי"כ הוא לומד לעשות המלאכה • והנה ידוע מאחז"ל (סוכה כ"ב) ילרו של אדם מתגבר עליו בכל יום • ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו • ובמ"א (בקיידוין ל:) אמר מתחדש עליו בכל יום • כי מי שאינו מתגבר על ילרו ושומע

צקולו מנעוריו ילרו מתגבר עליו בתחבולות הישנות • אבל מי שממחן דדרכיו ולא ישוב עוד לכסלה במה שחטא אז חורש עליו מחשבות און חדשות • אולי ילכדוהו בהם • ובאמת היה היל"ר לוכדו ומפילו במהמרותיו לולא ה' שהיה לו כמ"ש ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו • וכיון שהקב"ה מלמדנו להועיל ומדריכנו ומסייענו לעבדו • ואם כן מהראוי שנשלם לו עוד על מה שנלמדנו • וז"ש אל תהיו כעבדים כו' ע"מ כו' היינו כעבדים שכבר למדו האומנות ומקבלים פרס כשמייעים ועושים פעולתם רק הוו כלאותן שאינם מקבלים שכר עדיין דהיינו שעדיין אינם יכולים לעשות מלאכתם והרב מלמדס ומדריכס • ואמר יהי מורא שמים עליכם לבד יעלה על לב איש לאמר הן אומם חכמתי ואוכל לללל היל"ר אף אם אין עוזרו לי • לז"ל אל תדמה בנפשך כן • כי גם השמים לא זכו ביעיזו ואף כי האדם • וז"ש ויהי מורא שמים עליכם • ואם כן רק הקב"ה הוא המלמדך להועיל וגו' :

א יפירש עד"ז • ידוע כי עבדי המלך כל הקרוב יותר למלך נוטל שכר הרבה יותר מהעבד אשר אינו ממקורביו ומרואי פני המלך • אבל זהו רק כשהי' גם מקודם שר גדול וכבוד • וע"י יתרון הכשר חכמתו או מלאכתו עלה מעלה עד שזכה להיות מבני פלטרין של מלך • אבל מי שהי' מרחס אמו מהפחותים ועובדי אדמה ופחאוס מלא חן בטיי המלך וגדלו וגשאו משל כל השרים להיות מהיושבים ראשונה עמו במלאכתו • אין מקום כלל שיטאו וזון לבו לבקש עוד שכר מאת המלך חלף עבודתו • אין זה כי אם רוע לב מאחר שמה שחננו המלך להיות מעבדיו העומדים לפניו הוא די שכר לפניו אשר אין למעלה ממנו • כן אנוהו בני אדם השפלים ונבזים מזל החומר אשר בזה אנוהו שווים ליושבי כנען הקדמונים • כמ"ש ע"פ בני אמי נחרו בי • והעלה אותנו למדרגה גדולה לשמש ולעמוד לפניו • אשר זהו המעלה הגדולה ודי שכר • ואין נראה לבקש עוד שכר על עבודתו להקדוש ב"ה • וז"ש אל תהיו כעבדים המשמשין שומדים לפני הרב ומשמשין

משתחו וחיך אוכל יטעם לו • וז"ש אל תהיו כעבדים המשמשים שהיא מדריגה גדולה • על מנת לקבל פרס סעודת המלך לביתו כי יראה שגרו בעוה"ז להביאו לביתו אלא ייחמו לעוה"ב להנות מזיו שכינתו • [ועכ"ז אף העוסק לשמה ושלא ע"מ לקבל פרס עכ"פ פירות מעשיו מגיע לו בעוה"ז • ואם רואים אנו בני תורה עניים אל התמנה על החשך כי הלא לא ראוי ליעקב כלום מעוה"ז כמבואר במדרש שגטל חלקו אך בעוה"ב • וכל מה ששראל אוכלין בעוה"ז פירות התורה היא • והבן] :

ויתבן עוד לומר • אל תהיו כעבדים המשמשים לח הרב כו' • ורש"י פי' דקאי על שגר עוה"ז • נראה שזהו מקושר ומחובר לעיל עם אמרם על גמ"ח • כי הנה יפלא אחרי אשר כתוב בתורה (ויקרא כ"ו) אם בחוקותי תלכו וגו' ונתתי בשמיכם ברכה • וכל טובו' העוה"ז מובטח לשומרי תורה • ומה זה אשר העובד ה' ידכה יסוה • אבל הטעם הוא כי בשורש כל המלות מעוררים רב טוב ושפע עולם ככל העולמות ומוריד מזון ורווח • אך אם עושי המלות מעושים ואין לימודים לשפע הטוב רק מהמעשים וה' ית"ש ברחמיו חפץ חסד שיהי' חיים ושפע לכל בני אדם גם לאינם ראויים • ונוטל השפע מהמעשים השקידים יראי ה' ומחלק לכל בני אדם ולפעמים למי שצבצילו בא הכל לעצמו אינו מגיע וכמ"ס על ר' חנינא בן דוסא (נרכות י"ז) כל העולם כולו ניזון בצבציל חנינא בני (וסי' השל"ה • צבציל • לשון דרך ולימוד כמו צביל הכנים צביל היחיד) • וחנינא בני די לו בקב חרובין כו' • וכי רק לימודו ה' מוריד שפע לעולם ולעצמו לא היה מגיע כי היה מסחפף במוטט • ולכך מגיע לזדיק חלק הרשע בגן עדן כמאחז"ל (חגיגה פ"ו) • כי הרשע' לקח מחלקו של הזדיק בזה העולם • וזהו גמ"ח שמקיים הזדיק שמחלקו ניזון כל העולם • ולכן כשגטל ר"ח בן דוסא כרעה דרבא (תענית י"ה) רמזו לו שיהא על פתורא דב' כרעי היינו תורה ועבודה שהם שני רגלים תרין סמכין • וגמ"ח יחסר לו • כי כאשר לקח חלקו לעצמו יהיה נגרע שפע מההמון להחיות עם רב שהיו אוכלים חלקו • וא"כ אינו מקיים גמ"ח

בהיכלו ומצבקים עוד שגר חלל הוא כעבדים הפחוחים שהמה משמין את הרב בהיכלו שלא על מנת לקבל פרס • והבן : [א"ה וז"ש כעבדים המשמין ולא אמרו כעבדים העובדים] :

ויתפרש עוד באופן זה • כי פרס נקרא בן או עבד המקבל מאלו מאלו כפי טעמו כמו בעירובין (פ"ג ע"ה) בן המקבל פרס מאביו ועבד מרבו • [א"ה ע' היקוים בזהר חדש (פ"ה ע"ג) וז"ל כעבד המקבל פרס מרבו והולך לו ובי' יסבין אגרא דללוהא למאן דמלי ע"מ לקבל פרס] • והנה התורה נחונה לנו לעבדה ולשמרה • אבל עבודה זו שררה ואדנות היא וכמ"ס הכתוב ואחס תהיו לי ממלכה כהנים ר"ל משרתים • כי כהן הוא לשון שירות [כמ"ס (שמואל א ב) ספחני נא אל אחת הכהונות] ראה לומר תשרתני שירות שהיא מלוכה ושררה אמתית • וכי עבד המשרת את המלך הוא הגדול מכל השרים [וכמאחז"ל שבוטא (דף י' ע"ב) עבד מלך כמלך] • ואנחנו מודים ומשבחים על כל מלוא אשר קדשנו במלותיו ואנו • וכמ"ס בזה"ק שהוא מבני היכלא דמלכא • ובפרט העוסקים בתורה לשמרה ולעשותה אשר מכל דיבור עושים עטרה ולבוש למלך ה' צבאות כביכול • ויזכה להיות מבני היכלא דמלכא • וידוע כי במלכותא דארעא האוכלים בשולחן המלך היא המדריגה הגדולה ונכבד מכל כבוד הסגנים והפחות • ולא מחמת רוב מגדים ויין מלכות רב אך העיקר ראות פני המלך ולהסתופף בללו וזה למשכילים ויודעי מדע האמתים • אבל הכפרי לא יגיע למדריגה זו חקלאה דיקולי' מלארי' לא נחית והתענג במאכלים של המלך יותר מחשב לו מראות פני המלך כ"א פנה לשבוע ודשן • ויותר יחפון שיחמו לו המעבדים אל ביתו • כי לא יראה חכו כ"כ בעוד שהוא יושב לפני המלך מפני פחד הדר גאונו וזהו כפיר אימת מלך ואינו מכיר יקר הסתכלות במלך שיראה לקבל אימתו תמורתו • כן בעוה"ב העיקר הוא לחיות במוטט ה' • והנה לקבל שגרו בעוה"ז הוא כפרי החפץ בפרס המלך לביתו ומואס בראות פני המלך אשר אחת דתו להמית על עזבו המלך ובחר רק צפת בגו ויין

גמ"ח זו. ושאר נדקה וגמ"ח חיו כלום נגד זה. כי זה עשה נדקה בכל עת. וכמחלח"ל (כהונות י). זה המפרנס בניו וכו'. וכל שכן המפרנס כל העולם כולו. ולכן אמרו על ר"ח ב"ד (בגטרות יז): חזירי

לב הרחוקים מנדקה שלא ראה בנדקה של המפרנס בניו וכו' כנ"ל. ונחלחל עליהם. משום שבהם בגמ"ח של כל העולם וכנ"ל. ולכן אמרו אל תהיו כעבדים כו' לקבל פרס שחזרו השכר כמ"ס בואם בחוקותיו וגו'. חבל

חדמו כי העולם קיים על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח. שזש"ל יתקיימו ויקבלו שפע טוב אחרים. ולגמול עם כל העולם אך טוב וחסד. ובזה הלל שדרך הרבה מאוד:

ונעמי עוד להסביל בזה כי הנה אחי אשר עיקר כוונת הבריאה היא להטיב לבשריו. וח"כ לפי יתכן כי העבודה היותר חשובה ומקובלת תהי"ע מ לקבל פרס כי יעבוד ע"מ שייטיב לו שיגיע מזה נחת רוח לפניו ית"ש. אך באמת אם מכיון בעבודתו שיגיע לו שכר וכוונתו רק כדי שיגיע מזה נחת רוח לה' ית"ש בהטיבו עם בשריו חלק עבודתם זהו העבודה המעולה. חכן אם מכיון הוא להגאחו היא העבודה הפחותה שהזכירנו מזה. והבחינה לזה אם יאמרו לו עבוד ע"מ שייטיב לחברך כי הלא מטובת חברך יבוא ג"כ הנחת רוח להי"ח והוא לא יראה בזה כ"א שיגיע הטוב לו לעצמו. וח"כ אין רצונו כ"א לטובת עצמו ולא למלאות בזה רצון בוראו ית"ש. חבל אם יראה באמת לעבוד כדי שייטיב לחזיריו ויבוא מזה נחת רוח להי"ח אם חסיד כזה יעבוד על מנת לקבל פרס זה הוא העבודה הגבוהה העולה היא למעלה כי זה הכוונה בבשריו לטוב להם. ובזה יובן מחלח"ל (סוטה יד). דרש ר' שמלאי מ"מ נחלחל משה רבינו ע"ה לנכס לארץ וכי לאכול מפריה הוא צריך וכו' אלא כך אמר משה הרבה מלות לטוב ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י כו'. ח"ל הקב"ה כלום אחת מבקש אלא שכר כו'. ולכאורה

יפלא הלא במלותיו חפץ מאוד ולא בשכר מלותיו ומשה רבינו ע"ה ראה רק המלות ומה השיב לו שיתן לו השכר אמנם כן הוא לפי מדריגתו של משרע"ה שמינו שר"ה להפסיד ב' העולמות עוה"ז ועוה"ב למטן זכות אחי ישראל שייטיב להם ויבוא נחת רוח להי"ח. וחלל עובד כזה עיקר העבודה היא ע"מ לקבל פרס ולכן הביאו שם בגמ' זה הלשון על משה רבינו ע"ה. לכן חלחל לו ברבים ואחז עולמים יחלק שלל. כי

כוונתו הי' כנ"ל. וכי הערה למות נפשו. יעו"ש בגמרא וחשיל דעת. חבל אלזינו אשר לחוקים אמתו מהמדריגה זו הגבוה. לכן אלזינו המובחר לעבוד שלא על מנת לקבל פרס. (ועמ"ס בפרק כן זמא משנה ד')

ידוי ביהך בית ועד בו יתכן לפרש כי בגמ"ח דברים שהתורה ניקנית בהם כמבואר לקמן (פרק ו') ח' מהם הוא המהכים אח רבותיו ע"י שאלותיו החריפים וממילא רוחא שמעתתא. והנה הלימוד נקרא מלחמה כמ"ס מלחמה של תורה. ח"כ גם התלמידים לוחמים יקראו. וכמו שאמרו חז"ל (קידושין יז) לא יבואו וגו' כי ידברו את חו"ב בשער. חפי' חב ובנו הרב ותלמידו נעשו חו"בים זא"ז ואינם זזים משם כו'. ואסור לו לתלמיד לקבל דברי רבו כשיש לו קושיות עליהם. ולפעמים יהי' האמת עם התלמיד. וכמו שעז קטן מדליק את הגדול. וז"ש יהי ביתך בית ועד לחכמים והיו מתחבקים מלשון ויחבק איש עמו שהוא ענין החתבקות מלחמה כי מלחמת מלוא היא וכן אלו נגד רבותיו הקדושים אשר בארץ. וגשמתם בשמי מרום המחדשים המשרתים. וספריהם אהנו. הנה ע"ה הספרים אשר בזהנו בזהנו הוא בית ועד לחכמים אלה הוזהרו ג"כ וניתן לנו רשות להתחבק וללחום בדברי' ולחך קושייתם. ולא לישא פני איש רק לזהוב האמת. חבל עכ"ז יהיה בנפשו מלדבר בגאון וגדול לבב באשר מלא מקום לחלוק וידמה כי גדול הוא כרבו

כרבו או כמחבר הספר אשר הוא משיג עליו וידע
בלבבו כי כמה פעמים לא יבין דבריו וכונתו.
ולכן יהיה אך בעונה יתירה • בלחמו אם איני
כדאי אך תורה היא וכו' • וז"ש הוי מתחבק כנ"ל.

אך בחנני צעפר רגליהם
ר"ל בעונה והכנעה ולדון
לפניהם בקרקע :

והוי שותה בצמא את
דבריהם • לא אמר

כלמא כי כל דמיון אינו כזה
ממש כמלחז"ל (הענין ר')
היתה כללמה ולא כללמה
ממש • לכן אמר כלמא שיהי'

כשותה מים מלווים כל אשר
ישתה יוהר יוסיף למא
ביותר • וכן התורה כמ"ס
(חש"י ב') כי תבוא חכמה
בלבך ודעת לנפשך יעטס •
כי כל מה שילמוד יותר

יתאווה ויעטס לו עוד לדעת תורת חלקיו • וזהו
אמרו כלמא • ר"ל שותה ועדיין למא :

אז יאמר יהי ציחק בית ועד כו' • אף כי איך
מבין בעצמך ומשל ליתכס לחנותו של בושם
שקולט את הריח • ואף אם איך מבין והכך
מתחבק אך צעפר רגליהם • עכ"ל תהיה שותה
בחתוה עטומה כלמא את דבריהם :

יהי ביתך פתוח לרוחה • הנה טבע הדקה
שמעשרת • וכמ"ס (החובות ס"ו) : מלח ממון
חסד • ואמרי לה חסד • ואם כי אין זה מורגש לכל •

מ"מ בכל דור רואים אנו שכן הוא • וכתיב (הושע י')
זרעו לכם לדקה קלרו לפי חסד כי הזרע נוטל
תבואה ומשליך בתוך רגבים • וכי יאמר הזרע
אוי לי כי נדמתי למשוגע וחסד הבינה לקחת יגיע
כפי לזרוק לארץ חטה ושעורה צמפולת יד • כיון
שבאמת הוא להרוחה מכנים קימחא ומוציא הרבה •
מפור חטים מעט ונוסף עוד הרבה • כן הדבר
בענין זריעת הדקה נראה מחסר מעותיו • אבל
באמת הלא זריעה היא להרוח הרבה בלמיחה •
וכמ"ס (יחזקאל מ"ד) ראשית עריסותיכם תחמו

ה יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר
(ט) יהי ביתך פתוח לרוחה
(י) ויהיו עניים בני ביתך (יא) ואל
תרבה שיחה עם האשה באשתו
אמרו קל וחומר באשת חברו מבאן
אמרו חכמים כל זמן שאדם
מרבה שיחה עם האשה גרים רעה
לעצמו ובומל מדברי תורה וסיפוי
יורש גיהנם :

מצפה יהושע (ט) יהי ביתך פתוח • מס' דרך
אבן זוסא פק"ט : (י) ויהיו
עניים בני ביתך • (בבא מציעא דף ס' פ"ג) : (יא) ואל
תרבה שיחה בך • (עירובין נ"ג : מדריש כ"י) מס'
דרך אבן זוסא פ"א :

כי לא לעולם יחיה ועוז לאחרים חילו • ויפה נח
הזריעה מכח הקצירה בענין הדקה היפה זריעת
התבואה אשר הזריעה לא לו יהיה חז"ש זרעו
לכם לדקה שיהיה הזריעה לכם ולא לזרים •
וקלרו היינו העושר מזה לפי חסד • ולא אמרו
לכם כמו גבי הזריעה • כי היא אינה ודאי לכם •
ויחנן כזה לפרש לפי חסד היינו כפי שחזכו
יהיה הקצירה • אם לכם אם לא • וז"ש החנני
יהיה ציחק פתוח ואל יפתך היצר ובפרט בעתים
הללו מקושי הפרנסה יאמר לך די לך לפרנס
עצמך וצ"ב בדוחק • ולמה תפזר לאחרים חילך •
לז"ל החנני לרווחה שאדריבה מזה יהיה לך הרווחה
וכנ"ל • ואמר ויהיו עניים בני ציחק • ר"ל כמו
שאתה נותן בעין יפה לצ"ב ולעבדיך מפני שהם
מסייעים לך ומרוויחים לך • כן בעין יפה ויפה
חתן לעניים שהם המרוויחים לך • ביותר • וכמ"ס
יותר ממה שהבטח"ב עושה עם העני העני עושה
עם הבטח"ב • (כדאי' במדרש רות ע"ס שם האיש אשר
עשיתי עמו וכו' וביקרא ס' בחוקות) גם צריך לפי
העני בדברים ולספר עמו צפנים שוחקות כמו
שחמסר

שמספר עם בניו וצ"ב וכתאחז"ל (כ"ב ס':) המפיסו
בדברים מתבדך ב"ח ברכות. ולא אמר אף
שאתה לרד לפיכך בדברים עכ"ל אל תרבה שיחה
עם האשה אפי' עניה [וכן מלאכי במדר"ט]:

לא תכון תבדוק עמו כי יתראה בעיניך כי הרב לו
החבר אינם עושים כהונן ויפול מריבה ביניהם. לכן
אמר והיו דן את כל אדם לכף זכות [ע' מדר"ט]:
הרחק משכן רע. אפי' טוב לשמים ולרדיק.

באשתו אמרו בו. ר"ל

הנביא ח' (עמוס
ד') ומגיד לאדם מה שימו
אפי' שיחה יתירה שבין איש
לאשתו מגידין לאדם בשעת
הדין (תנינא ה'): כל שכן
באשת חבירו:

ו יהושע בן פרחיה ונתאי הארכלי
קבלו מהם יהושע בן פרחיה אומר
(יב) עשה לך רב וקנה לך חבר
(יג) והיו דן את כל האדם לכף זכות:
ז נתאי הארכלי אומר הרחק משכן
רע (יד) ואל תתחבר לרשע (טו) ואל
תתיאש מן הפורענות: ח יהודה בן
טבאי ושמעון בן שטח קבלו מהם
יהודה בן טבאי אומר (טו) אל תעש
עצמך כעורכי הדיינין וכשיהיו בעלי
הדינים עומדים לפניך יהיו בעיניך
כרשעים וכשנפטרים מלפניך יהיו
בעיניך כזכאין כשקבלו עליהם את
הדין: ט שמעון בן שטח אומר הוי
מרבין לחקור את העדים והוי זהיר
בדברריך שמוא מתוכם ילמדו לשקר:
י שמעיה ואבסליון קבלו מהם
שמעיה אומר אהוב את המלאכה

מצפה יהושע (יב) עשה בו. (פ'לקמן ט"א מע"ז):
וקנה בו. ע' ספרי תבוא פ'ספא
ט"א (פ"ד ע"ב) תכלן אמרו וקנה אדם חבר כו' וסחוט
המשולש וגו' (וע' זית רענן דקלי על עשה לך רב כו')
וע' תנא דבי אלי' וזוטא פט"ו לעולם וקנה אדם חבר
לעצמו כו' וזוטא פ'ספא (קכ"ח ע"ב) קדמיא כו' אמרי
וקנה לך חבר: (יג) והיו דן כו'. (ע' שבת קכ"ז: שנושא
ל') וע' תנא דבי אלי' וזוטא פט"ו. מס' דרך ארץ וזוטא
פ"ג. וזוטא פ'ספא (כ"ד ע"ב) תסידו עליונין אמרו הוי
דן כו': (יד) ואל תתחבר לרשע. מבינאן יתרו
(פ"א): תכלן אמרו חתמים לא יתחבר אדם לרשע אפי'
לקרנו נחור: (טו) ואל תתיאש בו. תנא דבי אלי'
רבה פ"ג ד"א ביום טובס וגו' שנו חתמים בתכנה אל
תתיאש בו: (טו) אל כו'. ע' פ"ד מ"ס כ"א (ע' תוי"ט
כתובות כ"ב: פ"ו) וע' ירושלמי בכתובות פ"ג
(כ"ד ע"ב) שם כ"ב פ"ט פ"ד (י"ט ע"ב) וע"פ:

וכל זמן שאדם בו גורם
רעה לעצמו. ידוע
שהקליפות הנעשים מעונות
אנשים יקראו נע. כמ"ס
נעני בני אדם. והנעשים
מעונות נשים נקראים
רע. וידוע שזכרנו דס"א
מפחה לנשים. וזוטא דס"א
מפחה לאנשים. וזה פי'
הפסוק (תהלים ז"א) לא תלונה
אלך ר"ע. ונ"ע לא יקרב
בזהלך. וזהלך פי' אשתו
כמ"ס חז"ל (מוע"ק ט"ו): וזוטא
וכל המרבה שיחה כו' גורם
רעה לעצמו. והבן:

עשה לך רב. פי' בחכם.
כמ"ס (בגדרים ל"ו)

מה אלי בחכם כו'. וקנה
לך חבר. אפי' בממוץ.
ואמר עשה לך רב. אף כי
אינו ראוי להיות לך רב.
וקנה לך חבר להתייעז עמו
גם בעניני עבודת הבורא.
כי אם חכם אתה בעיניך
היגר הרע יוכל לסמא עיניך

אף אם הוא רע לבדיות:
ואל תתחבר לרשע. רע
לשמים. אפי' אם הוא טוב
לבדיות מטעם ואל תתיאש
מן הפורענות פן תספה
בצונו ח"ו. הוי לרשע וגו'
[ע' מדר"ט]:

ובשנפטרים מלפניך.
יתכן ע"ד
הלכה אם תיכף בלאת הפסק
דין חרוץ מפי הדיין יולאים
הנע"ד סימן הוא שהם
זכאים וקבלו עליהם הדין
לקיימו. אבל אם עומדין
עדיין לפניך ומשדיס עלמם
חדע כי הושבים רשע
ותולאה להחזול ולסתור
הפס"ד:

הוי מרבין לחקור בו.
כי בחקירת העדים
לפעמים לרד חזרה תחבולה
כעין גניבת דעת לרמות
העדים להוציא מפייהם דבר
אמת לאמתו. אך לרד
לעשות זאת בחכמה ופלאה
שלא יצין זה העד ושלא
יאמר הדיין גונב דעתי הרי
הותר הדבר ויעשה גם הוא
כן ולא ידע כי להדיין מותר
ולא לו ואשם:

אהוב את המלאכה.

אמר כי מי שהוא
בעל מלאכה ומתפרנס מייגעו לא תהי' לו המלאכה
בזויה. ואך מפאת הכרחו הוא עוסק במלאכתו.
אבל בלצונו וחפצו מקנה הוא לראשי העם ורבים
זה

וויסיר הרע העקוב והרכסים. ולכן תתייעז עם
חביריך כי ילך אינו קרוב לו כ"כ להטעות: והוי
דן בו. ר"ל ובתנאי שדיון לכ"ז. כי בלתי זאת

וזה נאהב חללו • לכן אמר חזקוני המלאכה כי את המלאכה יאהב • וכי גדול ההנהגה מיניו יוחר מירא שמים (ברכות ח') ור"ל יוחר מאשר יהנה מתורתו ומיראת שמים

ה' ראש ומנהיג פן היה נלכד בשחיתותם וצפה הנאווה • ואמר ושנא את הרבנות כי צרכנות ושררה נהפוך הוא חף כי א"ל לעולם בלא רבנים ופרנסים ולפעמים מוכרח לאדם להיות רב אך יהי זאת לו אך מלך ההכרח אבל צרכו ינחל את הרבנות להפטרם מזה ויאהב יוחר המלאכה • וע"ד נחות יתפרש חזקוני את המלאכה ממך אל הרבנות והיינו מלאכת הרבנות יאהב והוא הלימוד והצקיות הכוראה • ולשונא את הרבנות והתערבות צעם • ובעוה"ר עתה הדבר להיפך • אוהבים הרבנות ושונאים מלאכתה לדעת להורות צדק ודין צקיות ועיון • ואמנם הכוראות דבר יקר הוא ומי יורה דעה ומי ידון אם לא השקידים אשר ה' קורא • אבל הרב יאהב רק את מלאכת ההוראה היינו הלימוד כי מלאכת מורה היא אבל הרבנות חף שיהיה רב ישאלה • כמו ר' זירא [ע] כי הווי מכתפי' ל' כו' • אמר אם יעלה לשמים שיאו כגללו לנח יאבד (סנהדרין ז') וחף שיהיה מוכרח לקבל כבוד היה לתועבה צעיון רק ע"פ ההכרח •

חכמים הוזהרו בו • ר"ל שיהיה נאה דורש ונאה מקיים דברי עמו של יאמר עליו סול קורה בו (ב"ב ע"ו:) [וכ"פ המדרש] • ואם יאמר לנפשו אחרי שאסור להרהר אחר ת"ח ולתשו כמחלח' (ברכות י"ב) ח"כ מי יהרהר ויביט אחרי • לזה אמר פן חגלו למקום בו • מקום אנשים חסאים ויחדון ויבינו את כל ונמלא ש"ס מתחלל •

[ע] ח"כ ביון נ"מ (סנהדרין י"ד) ר"ל היה מיסמר מלממכ' בו • ור"ל רב כי הוא בו • ע"פ נגמ' לשמה

אוהב שלום ורודף שלום • כמ"ס (תהלים ל"ד) בקש שלום ורדפו ועניו הכפל לשון בקשה ורדיפה יתבאר כי כשיש מחלוקת וריב בין שני אנשים • והשלישי רואה להטיל שלום ביניהם לרדף לפיכך ולהלך נגד רוחו של כל אחד ולומר לו • הן אחת חף אם אחת הזכאי ומצריך חטא נגדך עכ"ל • הוי אחת הרודף שלום כי אם יאמר לו שהוא חטא נגד חצירו ומן הדין לרדף לפייסו לא יאבה ולא ישמע לו וקרוצ הדבר שיריב עוד גם עס המטיל שלום עבור ויורמה שחך חצירו עבור עליו הדין שחצירו לרדף לפייסו ולבקש מנו • וז"ל בקש שלום היינו שיהיה רגוע שיהיה שלום ביניהם • ואף שדעתך שהוא חטא נגדך עס כל זה ורדפו הוי אחת הרודף שלום ולא להחיל עד שחצירך יפייסך •

או יאמר חזקוני שלום במקומך ורדפו במקום אחר (כמבואר בירושלמי פ"א פ"א) ומ"מ הוי חזקוני את הצרכנות ומקרבן לחורה חט"ס שעל ידי שחקרבן לחורה לפעמים יוכל לגרום קטט ומריבה כמו בין ח"ס לאשתו כי לפי המדומה תחשבה שיוגרם ע"ז חסרון פרנסה וכד שלים קמחא מכרד אחי תיגרד (נגא מנישא ל"ב) ומ"מ תקרבו לחורה וזהו חזקוני את הצרכנות כי זהו האהבה האמתית ובראות ה' דרכי ח"ס גס חיוניו יטלים אחר ודרשו רז"ל (בראשית רבה פ"ד) זה אשתו ויתרבה השלום גם ביניהם •

נגיד שמא בו • מי שגומר תמיד שלא לשמה רק כדי שיהיה שמעו הולך למרחוק סופו שיאבד ממנו גם עס הראשון שהיה לו מקודם ואמר חף כי מתחלה ההכרח ללמוד חף שלא לשמה

מצפה יהושע (יו) עיון תיקוני וזכר תיקון ה' (ד' ע"ז פ"א) (י"ב) רבנים הוזהרו בדבריהם • תנא דב"א רבס (פ"ב) כך שנו מכתים חכמים כושרו בו • ע"פ סיפוי • (י"ב) אהרן אוהב שלום • פ' סנהדרין (ו') וע' פורת ככרס פ' שמי' ה"ל (דף ק') ומנין שאהרן בו • (כ) ודלא מוסיף יס"ף • ע' פנינים (ל"א) וז"ל (קכ"א) •

לשמה כי לא יוכל האדם לעלות במעלה העליונה מהסולם אם לא יציג רגלו מקודם על המדרגה התחתונה. ואין זה עול מעבד אם אלויו יאזר לו לעלות על הסולם אם יפסיע מקודם על השליבה התחתונה. אך אם לא ימנע העבד ממקומו ולא יתן לעלות וירד ויעלה אך על השליבה התחתונה הלא מורד באלוהו הוא. וז"ל ודלא מוסיף לעלות יסיף (וע' לקמן פ"ג משנה א') ושמה יאמר האדם מאחר שאי אפשר לו שתחלת למודו יהיה לשמה. ושלא לשמה לצד ענשו גדול. ח"כ ישב בטל ולא ילמוד עז"ל ודלא יליף קטלה חייב.

ורריך ללמוד אך אם יהיה לפעמים שלא לשם שמים רק שיראה שמה יבוא אחר כך לשמה. כמחל"ל (פסחים כ'): לעולם יעסוק אדם בו' אפילו שלא לשמה שמחוק שלא לשמה בזה לשמה. ר"ל שילמוד אפי' שלא לשמה אך ע"ל האופן והכוונה שמחוק כך יבוא לידי מדרגת לשמה. ואמר ודלא מוסיף יסיף. אם אינו מוסיף על לימודו ישכח גם מה שלמד מכבר. ויפורש עוד עפ"י מ"ס (משלי פ"ו) אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה. כי האדם יאמר לפעמים לא חלק בגדולות ודי לי אם על משמתי אעמודה להחזיק בחומתי ויראתי ולא להוסיף. אבל באמת אינו כן כי האדם ח"א לו לעמוד במקום אחד ואם לא יעלה על כרחך יכול. לכן אמר אורח חיים למעלה למשכיל דאם לא יעלה על כרחך ירד לשאול מטה. וזה שאמר ודלא מוסיף יסיף [ועיין לקמן פ"ד משנה ט' כל המקיים בו' ע"ז]:

הוא היה אומר אם אין בו'. כי הנה היתה"ר מסמא את עיני האדם באמרו אליו תמיד איך אפשר לך לעסוק בחורה הלא מוכרת אתה לעסוק בפרנסה לפרנס אשתך וצ"ב הקמים. ומה גם בעתים הללו שעול הפרנסה כבדה עד מאוד ואין לך יום בו'.

(כא) וראשתמש בתגא חלק: יד הוא

היה אומר (כב) אם אין אני לי מי לי ובשאיני לעצמי מה אני ואם לא

מצפה יהושע (כא) וראשתמש בתגא חלק. [ענין] (כ"ח-)) ופ' מדרים (פ"ב-). ארי כל המשתמש בפרס של פורס נפיק מן השולם וזכר ס' בראשית (פ"ב ע"א) שם משה"ס (ק"ו) שם לו רעוא מהענא (כ"ט:) שם פנתא רע"מ (רע"ד ע"ב) סיקונים בוז"ס (ע"ז פ"ב) וזם (פ"ב) סקדמז סיקוני וזכר (ו' ע"א י"א) סיקון יו"ד (כ' ע"ב) סיקון כ"א (כ"ח ע"א): (כב) אם אין אני לי בו' וז"ל משפטים (ק"ז ע"ב):

המסמא. וכי חל"ל (כ"ה ע"ו): שקודם יצרת הולד נגזר על הטיפה מה תהא עליה עשיר או עני. והוא בדרך כלל על כל שנותיו. ועל כל שנה בפרט אמר (כ"ה ע"ו) מנותותיו של אדם קצובים לו מנ"ה ומלא עם כל יגיעותיו לא יגיע לו מחומה יותר ממנה שנקצב. וזה היה יכול להשיג חף במעט עמל. אבל בדר"ת הכל לפי היגיעה. וכל אשר יוסיף להחניע יוסיף דעת. וז"ל בעסק התורה אם אין אני לי מי לי. כי הכל חלוי ציובעניני עוה"ו כשאיני לעמלי מה אני. ואך בהש"ת תאחזקי וסבירי: ויתבאר עוד כי הנה צ"ב דברים חלוק

עסק התורה והיראה מעסקי עוה"ו. א' כי עסק התורה והיראה מוטלת על האדם וה' שואל זאת מעמו משא"כ הפרנסה אם אמנם נאמרו להנות מיגיע כפיו. אבל אך לה' התשובה והתחבולות יחירות לא יועילו ולא ילחמו. ולמה לו לאדם להתעמל ביותר במה שצדק ה' לתת בלי עמל ולהיות מה שצדקו ומוטל עליו. ב' כי בעניני עוה"ו לא יוסיף ע"י עמלו כי רצ על הקצוב. אבל לא כן בחורה הבא לנהל מסייעין אותו. ומ"מ מותנים לו שכרו משלם. וכמ"ס בסוכה (כ"ב:) לופה רשע לנדיק וחלמלא הקב"ה עוזרו לא היה יכול לו וז"ל ה' לא יעזבו בידו. מ"מ כרוב חסדיו לעת המשפט חושב לו הקב"ה כאלו האדם בעלמו עשה כל המעשה וז"ל ולא ירשיענו בהשפטו. ג' עסק העולם אם לא יעסוק בזה היום ימלאם למחר משא"כ בעבודת ה' לא ישלים ביום אחר חובת היום. והלואי דבר יום ביומו. ואם ילא חובת היום אשרי לו. לזאת אמר אם אין אני לי בעסקי שמים מי לי. כי הוא רק בידי ולא בידי שמים. ב' ובשאיני לעמלי מה אני. ור"ל בלי עזר בוראי מה אני. כי חלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו. ולא יאמר לחמתין אם כן עד שיישעונו משמים כי ההתחלה אמנם לריך שיהיה מאלם עמלו. וכפי רוב הכנחו והתחוק

והתחזקו כן לפי ערך זה יגדל העור האלהי מן השמים. וכמאחז"ל (שנה ק"ד) הבא לטהר מסייעין אותו. ר"ל דוקא אם בא בהתלהב וכי"ל. וז"ל אם אין אינו לי אם אינו המתחיל מי לי ובשמי לעמי חלילה בלי עזר מה' מה אני.

ואם לא עכשיו אימתי כי לא תכלוס מהר חוצת עכשיו. ויתבאר עוד לפי שזכרנו ב' (משה יו"ד) אמר ושוב יוס' אחד לפני מיתחך אבל כאן אמר שאפי' בכל עת ורגע לריך לשוב כי אין האדם צמח אפי' כרגע. וז"ל אם לא עכשיו אימתי. ויפורש משה"כ (תהלים פ"ה) עני אני וגוע מנוער נשאתי אימך וגו'. כי היתה"כ בא לאדם לפחותו על ג' פנים או שידמה האדם בנפשו שהוא לדיק. או יאמר לו חשוב לעת זקנתך. והג' שימתין עד שישוב מאהבה ויהיה עוונותיו לזכיות ויהיה הרבה מזכיות כל הדיקים. לז"ל עני אני. ר"ל עני ממעט. ואם אומר חשוב לעת זקנתי. לז"ל וגוע מנוער לא ידעתי יום מותי. וכל יום חשוב שמה היום הוא ולריך לשוב לפני המיתה. ולשוב מאהבה אמר נשאתי אימך וגו' והלוי מיראה].

עשה תורתך קבע. כי כל מה שהאדם יגע להשיג הון הוא לאורך אחרים. וכמשה"ה (תהלים מ"ט) ועזבו לאחרים חילם. וכמ"ס (ב"ב י"א). מוכנז המלך אבותיו גזו לאחרים. אבל מה שהאדם יגע בתורה הוא רק לעצמו. וז"ל עשה תורתך כי היא שלך. ומהנכון לך לעשותה קבע. או יאמר עשה תורתך קבע. כמאחז"ל ע"ג (י"ט) ע"ה ובתורתו ייגה. משעמל בה נעשית תורתו עכ"ל חזון עליה והפוך בה ואינו דומה שונה פרוק ק' פעמים לק"ה (תגיה ט'). ועשה אותה קבע: או יאמר כמ"ס (הכלים א') כי אם בתורה ה' חפלו ובתורתו ייגה וגו'. ר"ל כי רואים אנחנו צמלכותא דארעא צבוח דבר חדש מטיני מלוכה ומלחמה

רואים כולם לשמוע החדשות ולכ"ל חזיון לדעת זאת. אבל אחרי שגשו דבר המלך ודחו וענינו אינו חוזר על הדבר ואומר הלא כבר שמעתי אף כי מתחלה היה משתוקק לשמוע. אבל עסקי פרנסתו וחפזי מחייתו. אף ששונאה מרוב טורה מ"מ יושב בחנות שישב אמש והולך בדרך אשר דרך בה ביום אחת: צול כי עזרי. צבצור כי הוא לחמו וחולאות חייו. כן חזיונות התורה יש בה ב' מעלות דדי' ירווך וכמ"ס בעירובין (נ"ד): מה הדד הזה כל זמן שחיוק ממשמש צו מולא צו חלצ אף ד"ת כו' ומולא תמיד חידושים בתורה וז' מגלה לו בכל יום חדשים לבקרים. ולזה צודלי ראוי לחפוך ולחשוב צבוח דבר

חדש בכל עת מהמלך ה' לזכאות. וגם ובתורתו ייגה ר"ל כי לעצמו הוא עוסק כי הוא חייך וגו' והתורה עצמה היא שכרו וכידוע. ח"כ ממנה פרנסתך ותומנה חולאות חיים לעוה"ב וד"ל:

אמור מעט ועשה הרבה. ר"ל שתאמר תמיד ותחשוב שכל התורה שלמדת עד עתה וכל המלות שקיימת. עדיין לא עשית כ"ל מעט מן המעט. ותזרז עמך ללמוד ולעשות עוד הרבה יותר ויותר וז"ל ועשה הרבה שפי"כ תעשה הרבה ותקבל את כל אדם בסבר פנים יפות שתחשוב שמה הוא עשה יותר ממני:

עשה לך רב. לשאול ממנו כל דבר שמסתפק לך. ובזה תסתלק מן הספק ואל תאמר שאיך לריך לרב כי כל דבר שסתפק לך תאמר מספק לז"ל ואל תרבה לעשר אומדות ר"ל כמו שאסור ליתן מעט מלאומד הדעת מחשש שמה יתן יותר ויהיו מעשרותיו מקולקלין כן יכול לשוב לידי קלקול אם יחמיר בלא דעת:

כל ימי גדלתי בו. חשב ח"ע גם צעת נשילוחו כי המה מגדלי' אותו. (ע' מדרש): ולא מצאתי לנח

לרבי אית לי חולקא לעלמא דחיי א"ל אין בו' א"ל
ההוא בעושה בו' וא"כ ה"ה להיפך - אך הורו לנו רבותינו
ז"ל שיש כמה מלות שסגולתם שבעבורם אוכל אדם
פירותיהם בעוה"ז כמו המטים צפא"ה וכן תוכחה וכ"צ -

ע"כ הנה"ה]. והנה ההמונ
עם סוברים שמלות תוכחה
לא נלעוו רק הרבנים
והדרשנים. אבל בלמח הוא
טעות כי היא מלה על כל
ישראל. חפ"י ע"ה שרואה
בחבירו דבר מגונה חייב
להוכיחו. והעיקר שאריך
המונח לכלול ח"ע גם כן
בכלל. כי ח"א שהמונח
יהיה נקי ומי יאמר זכיתי
לבי וגו' :

עוד י"ל ע"ס מ"ש לעיל
(פ"א מ"ו) כי צעניני
העבודה טוב להתייעז עם
אחר. כי חפ"י ציונים יל"ר
גם כן שופטין (כמ"ס בברכות
ס"א) ור"ל הוא הדיין שלו
מפתחו ומראה לו היתר לכל
הפשעים. אבל כשיתייעז עם
חבירו ילרו אינו קרוב אליו
כ"כ להטעהו לז"א שבתמיד
יאהב את התוכחות עלות

מאחרים. וכאן אמר לבאר איזהו דרך ישרה שיבזר
לו האדם בלי התייעלות מאחרים. ויבזר לו לעצמו
אזי כל דרך איש ישר צענינו ויעשה כל שהיא
תפארת בו' ראה לומר לשם גאולה כבוד ותפארת :
[הנה"ה ויבאר עוד ע"ד מליצה מה"כ (משלי כ"ו) כמים
הפנים לפנים כן לב האדם לאדם. כי הנה ידוע כי כל
הפועל במומו פועל (קידושין ע"י) וכי מי שהוא דן לבד
לא ירגיש כלל ערמת וחשאי הבריות - אך מי שהוא בעצמו
כן יערים ומלוכלך בחסאים הוא מרגיש מיד בחבירו
העושה כמעשהו וסכרת פשעי חבירו הוא כמו מראה
מלושעה המראה לאדם גורה כעורוהו אם לבן ואם מפוסה
והרואה גורה מפוחמת במראה הלא ידע כי בנפשו הוא

ולבון הוא נרדף. וז"ל כמים הפנים הזורה אשר
רואה לעומתו במים כן גורה עצמו כן לב האדם לאדם
מה שהוא רואה ומכיר בחבירו גם בקרבו תשכון העול
והתפארה הלוה. ומה שרואה חסא בחבירו הוא בעצמו
ישפוט במעשיו כי יש בו אותו
חסא. אבל אמרו (נעשים פ"ב
מ"ה) כל הנעשים אדם רואה
חוץ מנעמי עצמו. וע"ד מליצה
כל הנעשים של חבירו אדם רואה
ומצאו ע"ז. אך אינו רואה
ע"ז נעמי עצמו לומר הלא על
כי בקרבי כל אלה לבק אני
מכיר בפשעי חבירי. ולכן הזכיר
התנא שיראה על עצמו כמו
שראה על חבירו וכנ"ל. וח"א
איזהו דרך ישרה בו' כל שהיא
תפארת בו' ותפארת לו מן האדם
שילמוד כל אופני עניינו כמו
שראה ומתדמה על חבירו וידון
מוה על עצמו] :

ויתבאר עוד כי להיות סבב האדם עלול

לחטוא. הן מלד נשמותיו והן
מפאת פיתוי היצר אשר נשתה
אחריו. לזה הסביל המסילה
רבינו הק' לאמר כי ג' מדות
בחסאים אשר יתפא האדם

א' במזיד ב' אומר מותר ג' בלי כוונה. ובעו"ה
השגנות מכשילות יותר כי כל איש הישראלי בודאי
לא יאבה שמוע בקול היצר המפתהו להזיד אם לא
שתפאוס יתפארו היצר ושה"כ (משלי י"ב) יתיר
מערעו לריק ודרך רשעים תתעם יראה כי הרשע
יודע כי האדיק טוב ממנו. רק היצר יתעה הרשעים.
ואין זה רק במעט הפעמים. אבל שוגג קשה מאוד
כמשא"ה (משלי י"ט) גם בלא דעת נפש לא טוב
ואך צרבלים חושא. יראה לכלול ב' מווי שגנות אומר
מוחר כלל בלא דעת וכלי כוונה כלל בלא צרבלים
וגו' שאינו מסתכל בדרכיו וע"ז נתקל. ופשע
יקטב עבור שאינו מסתכל. וממחמת זה יבואו כל
השגנות

מצפה יהושע (ב) והוי זהיר בו' [גדרים ל"ט] ע'
ספרי ראש (פיסקא פ"ב) (ל"ח פ"ב)
(פיסקא י"ד) (מ"ב פ"ב) וס' קט"ו (מ"ב פ"ב) וע' מדרש
שומר טוב ס' (ח' פ"ב) שני חכמים בלשון האשכנז
כיו וזיר בו' ועיין תנא דבי אליהו דכס (פ"ח) משני
שמא קלס ה"ס כמאורכ ואם פ"ו כה למדת שקלס
שכמות כתי ט"א כמאורכ : (א) והוי כחשב האסר
בו' : [ב"ב פ"ח ע"ב] מדרש במדבר דכס כה פ"ד
(כ"ט) יעו"ש. (ד) דע מה למעלה בו' - מדרש
משלי ס' (כ"ג פ"א) תנא אמרו דע בו' וז"ל משפטים
(קט"ו פ"ב) דאמרו באורייתא ע"י. דע מה בו' וז"ל
שופטים דע"ה (פ"ר פ"א) ובסוף מיקונים מיקון ס'
(קמ"א פ"א) - (ס) וכל מעשיך בספר בו' פ' וז"ל
מדרש כנענים חיי שרם (קמ"א פ"א) כל שובדי דכ"ז
כפינין בו' וז"ל (כ"ז רכ"ז) :

לו אור וכן בהיפך. והוא השכר והעיגש בעוה"ב כי מפי עליון לא חלל הרע רק בעת הבריאה תיקן סינה ויסוד כל תמוט לעד. וא"כ גם בשוגג נרשם למעלה ויחסר ממנו האור. ודוגמת מלכותא דארעא אס יחייב אחד מלוהבי המלך מיחה בעשותו דבר עד חוקי המלך הגה בריות המלך באהבתו למלכותו ממחמת מות ולסלות לו וחי. אבל אס יאכל אורבו סס המות האס יוכל העלך למלט נפשו. ואף אס שגג הסס יעשה כשעשו. וזה משארז"ל (צ"ק י"ג) כל האומר הקצ"ה וחתן הוא יוותרו חיויו. כי חיד יוותר את אשר כבר עשהו והוטבע ביוריו בראשית לא ישנה. וכי שופה שקילקל ישנה עליו סדרי בראשית. ובמדרש הוסיף יותר ביאור ואמר בזה הלשון יוותרו מעשי והוא ע"ד סס המות כי חיד יוותר מעושי באכלו סס המות. ובהו יבואר מאחז"ל (עירובין י"ט) בחשש ז' שמות לגיהנם ופרדן והאביא חפחה ומשי האוה כל שמתפחה ביורו נופל שמה. ולכלאורה יפלה כי מסתמח כל השמות של גיהנם על טעם נקראו ומה זה תשובה. אך יבואר כי ז' שמות ליאר הרע (פסוק כ"ג) וכנגדן ז' שמות לגיהנם. וכל המתפחה בינה"ר מש ז' נפל לעומת זה צביהנס משס זה המיוחד לו אך בלוחו המדריגה טלמה כל המתפחה ביותר חפל ביותר. והו מעמיקס להס גיהנם. א"כ שס הכלי של הגיהנס חפחה. אך המדות והמדריגות בו הס ז' שמות. והו כוונת הנמרה בתירוטס ואמרו ערוך מאחמול חפחה. ע"ד מארז"ל (עירובין כ"ג) היום לעשותס ומחר לקבל שכרס. וא"כ העומד בעוה"ב העוה"ז אללו הוא יוס אחמול וד"ל. או ע"ד מארז"ל כי הגיהנס היה קודם שנברא העולם ואז לא היה המדריגות רק שס הכלי שלו חפחה כל המתפחה ביורו נופל בשחת. וזה שאמר דע מה למעלה ממך. ר"ל מה חפצל למעלה ממעשיך. כי עין רואה בו. ר"ל גם בראיה חרשם למעלה. ואמר כל מעשיך כל לרבות אפי' שוגג וכנ"ל. וד"ל :

אז יאמר איזוהו דרך ישרה בו רז"ל אמרו בסוכה (ג"ב:) על ינה"ר בחחלה דומה להלך ואח"כ לאורח

השגנות כמ"ס (הלים מ"ט) עון עקבי יסובני ודרשו רז"ל אין אפי מתירא מעבירות גדולות שבידי רק מעוונות שאני דש בעקבי ראה לומר הן מחמת הרגל או מחמת שאני מחבוק והו עון עקבי ועכ"ס הוא עון ומסבב עלי כמה וכמה. ומי שכבר הורגל בלי להתבונן מ"מ יחליל להרגיל עצמו להתבונן כמשה"כ (משלי ד') פלס מעגל רגלך וגו' וכתיב רגלך חסר יו"ד וכעין זה דרשו רז"ל (עירובין י"ג:) ע"ס אס תשיב משבת רגלך חסר יו"ד שפי' אפי' רגל אחד חוץ לתחום. אף אלו נאמר כן כאן ר"ל אף אס ברגל אחד עזרת תמונע השני' וכמשה"כ (מכה ו') שמור פתחי פיד ר"ל אף אס כבר פיד פתוח תשמור לשונך מחטוא. והנה על החסאים אשר היצר מראה לו דרך התיר טוב לשמוע ולהתייעץ עם חבירו או לראות על אחרים וכנ"ל יאבד את החוכמות או שכל שתפארת לו מן האדם. ועל שוגג בלא כוונה אמר הו זהיר בו' שיסחכל ויתבונן בדרכיו לכל יעבירה. וכנגד מיד אמר הו מחשב בו' כי להשמר מזדונות בעת אשר ילך תלוחו חוקפו ובעת שכל העבירה לידו קשה לפרוש והרוב צ"ד בזה"ב היו מתירין עלמן למיתה. רק הענה היעולה שיהי' מחשב מקודם ביראת ה' קודם בוא דבר עבירה לידו [וע' מ"ט לקמן פ"ג מ"א הסכל בו'] ויסחכל חמיד בזה' דברים ואז ינלל ולא יבוא כלל לשום עבירה. והגדיל החנא והפליא לפשות. להודיענו חומר עון השוגג והוא מ"ס וכל מעשיך בספר נכתבים. עפ"י מ"ס זה כמה כי האדם הוא כמרכז המחוגה אשר עם קטנותו בנטותו מעט יתקס כל העיגול. כן האדם מחקן ומקלקל במעשיו כל העולמות וגם דיבור אחד יכול לחקן ולקלקל. ובהיות כן גם בשוגג יוכל לקלקל כל העולמות כי מכל מעשיו נעשה רושם למעלה מסוב ועד רע. (והרע שעשה הוא בעצמו מענישו במארז"ל רשעים מעמיקס להס גיהנם ר"ל הרשעים עלמן הס מעמיקס. ולהיפך הדיקים עטרוהן בראשיתן ר"ל עטרות של עלמן (ועמ"ס בחשנת כל ישראל) וד"ל. כי בחכמה נפלאה ברא ה' את האדם רמ"מ אברים נגד רמ"מ מ"ע. ושם"ה גידין נגד ל"ה. ובכל אבר שעושה מלוא מחקנו ומוסיף

לאורה ואחר כך לחיש שנאמר ויצא הלך לחיש העשיר ויחמול לקחת מלאו ומצקרו לאורה וכת' ויעשה לחיש וגו' והענין לשמות הללו כי במעשה דוד המשיכו לעשיר החומל לקחת מלאו ליתן לפני והיה צעירו עני אחד שהיה לו רק שהאחד ולקח העשיר השם ולעני עשה. והענין הוא שהיה הרע בחלה מראה לאדם הדבר למאור כדי שימשיך אחר הדבר ואחר כך רואה היה"ר שיעשה הדבר במיד' ע"כ כיון שמושיך אותו קצת מראה לו הרע כדי שיהיה מוד' ואינו פורש כיון שכבר נמשך אחריו ומתחלה מראה לו שמוטל השם לפני ועושה זה מאור שמחה נפש העני. ואח"כ מראה לו המראה יותר קטנה רק לאורה. ואח"כ מראה לו לחיש ואין בו מאור כלל רק סעודת מריעות ומ"מ נוטל-כן היה מעשה דוד בחמלה נראה היצר כמאחז"ל (שבת כ"ו:) כל היוצא למלחמת צ"ד גט כריחות כותב לאשחו ואח"כ ראה לשלוח את אור' לביתו. והיה בטל הגט וכונתו היה לשם שמים. למטן לא יהיה חלול השם וראה להסתיר הדבר ואח"כ עשה דבר עון בצרכיהו אשר העמיד את אוריה על המקום שהרג שם. ולכן לריד בחינה ועיונה טובא בעת יעשה האדם דבר פן חרמית היה"ר הוא ומסמח את העין. והבחינה הוא שכל דבר שאין בו שום פניות גאון וממון ודאי אין כאן מרמה וד"ל. ואחר חיזהו דרך ישרה שיבור לו ר"ל מן המעשה שיבור האדם כל מה שהיה תפארת לעושה ר"ל לעצמו לא ממון ולא גאון ותפארת לו מן האדם ר"ל שיצבור מאלו ה' דרכים וישאר דרכו זכה : **א**ר יאמר כי העיקר בצוא האדם להתקרב אל ה' ולטהר גבר יראה כי כל מעשיו לה' יהיו קבועים לא יעברו הן זמנו לחורה כמועד חיי יום ילמוד בזהמ"ד לא ישוב מפני כל אף אם יהיה לו עסק גדול וכן לעבודה. ואילוילי קן קרעים חלבים נומה. ואם כי העוסק תמיד לא יעשה תמיד לשמה. מ"מ לא ייח עסקו בשביל זה כי הוא פיתוי היצר לאמר לא תעשה לפני כל והיו הנעט לכת ועבוד מאהבה ומתחתו לסוב יותר מיל"ט. וכונתו כי זה בודאי לא יעשה האדם תמיד ויתבטל לגמרי. אבל אם ילמוד תמיד יצבר היל"ט עד כי

כי מזה יבוא לידי כוונה האמיתית. כי התורה חף שלא לשמה מחליש כח ה"ר. ואם צרול הוא מתפוצץ. ולכל אשר יתפוצץ יטון. וצוה יתורץ קו' התוס' (פסחים ל'): הא אמרינן העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא. ולפ"ז יתורץ כי שם מיירי שלומד רק פ"א ואותו פעם ג"כ לומד שלא לשמה. אבל כחן מיירי בקביעות וד"ל. לז"א חיזהו דרך ישרה שיצור לו האדם ר"ל עכשיו שהוא עדיין צורך ולא ראה אור יצורר חף שלא לשמה כל שחפארת לו מן האדם. וכן אמר (מכיל"ו) הגיד לך אדם מה טוב וגו' עשות משפט והאבהת חסד והאנע לכת. כמאחז"ל (סוכה מ"פ): ותורת חסד על לשונה. וכי יש תורה שאינה של חסד כו' אלא תורה לשמה זו תורה של חסד כו'. לזה אמר עשות משפט. ר"ל הלימוד התמידי תפגע והיינו תעשה משפט דבר יום ביומו ואפי' אינו לשמה ואינו של חסד. כי הלימוד לשמה נקרא חסד כי עושה לפנים משורת הדין. כי החוב מוטל ללמוד ואם לומד כפועל חובו זכו נקרא עשות משפט היינו הדין. והאבהת חסד ר"ל זה יאהב שיהיה של חסד והיינו לשמה. והאנע לכת היינו ג"כ לשמה לא לתפארת להתהדר לבני אדם כזה יאהב ויתפוצץ לעשותו. אבל מ"מ לא ימנע מהמשפט בהעדר החסד. וכן אמר דוד (ההלים א'): כ"א בתורת ה' חפצו ובתורתו יגה יומם וליילה. ר"ל תורת ה' והיינו לשמה יראה. אבל מ"מ גם בהעדרו לא ימנע מלעסוק אפי' שלא לשמה. לז"א ובתורתו והיינו שלא לשמה שהתורה היא שלו להגותה ויהגה יומם וליילה. והותר זה רק במקום קביעות שיהיה זהיר מאוד לכל יחסר המזג:

והנה האדם הוא חמיד עולה ויורד ובעת ירידתו דמה לו כי כל מה שעושה עכשיו מן התורה ומן העבודה אינו כלל בלב שלם ואין מלחץ לו והיה רוצה לנוח ולהתגרות בשינה עד יעבור אותו הזמן וישב לזריזותו. וזה ידוע הרבה להולך בדרך התורה. אבל באמת אינו כן כי האדם צנצל יוכל לעלות למדריגותיו אם הוא עוסק אפי' ע"י התרגלות משלל יעסוק כלל כי יתרחק מן התורה ויתר יקשה לו להזדרז עוד. ועל זה אמר

הכחוב (קהלת י') אם רוח המושל תעלה עליך. כלומר ה"ר הרע הזקן וכסיל ויתפוצץ להתגבר עליך מ"מ מקומך אל תנח כי מרפא יניח חטאים גדולים. וידוע שמפאת התורה אנו מכונים בשם צדיקים. וה' ית"ש מגלה סודו כאב לבנו אהובו. והמאות המה כלווי אדון לעבדו. ולכן לנו מבקשים בתפלה השיבנו אבינו לתורתך ובעבודה אנו אומרים לשון מלך וקרבתו מלכנו לעבודתך וד"ל. ובאנשים אשר עבדוהם זכה בלי שום כוונה פרס גם העבודה חגל אללם עד שחאה דוגמת הבן לאביו רק לכבוד אביו לנחת רוח לפניו. ולהיפך אם ירד אז תורהו גם כן מלא מחשבות און ומרמה ואינו רק במדריגות עבד לאדונו. ומ"מ גם אז אל ירף ממנה עד אשר ישוב לאיתנו הלאשון. ודרך הדיקוס הגומליים להיות בתורה כבן ובעבודה כעבד. וז"ש (משלי ו') לר בני מות אביך ואל תשש תורת אמן. ר"ל אפי' המאה אנו מלך היום לעשות שיהיה בגדר הבן לאביו ואל תשש תורת אמן. מ"מ אם נפלת ממדריגתך עד שאף התורה שלך ג"כ רק בגדר עבד לאדונו. מ"מ אל תשש ואל תנח מזה. ואמן היינו מלכות ידוע וד"ל. וז"ש אח"כ:

ורגוי זהיר במצוה קלה בבחמורה. כמו אם ילמוד אדם תורה שלא לשמה. אם כן היא אך מצוה קלה ולא חמורה. לכן אמר והוי זהיר במצוה קלה גם בעת שהיא קלה כי גם אז שכרה גדול:

שאין אתה יודע מתן בו'. ר"ל אמר טעם ע"ז לפי שאין אתה יודע בו' שאינו מושג אפי' לנביאים. ועין לא ראתה (כמ"ש ברכות ל"ד) ובדבר יקר כזה חיד יאמר לא אטרם בקלה ששכרה מועט הואיל והשכר אינו תכליתו רק נלחי עד שגם שכר מצוה קלה חיד יודע ואינו מושג חף לנביאים:

ורגוי מחשב הפסד מצוה בו'. אמר לעושה שלא לשמה כנ"ל אשר יתכן שיכין לעושר וכמאחז"ל (פיג י"ט) כל העוסק בתורה נכסיו מלליחין לו. ואם יודמן לו על ידי המצוה היפך זה היינו שיוכרח לקבל הפסד גדול עתה אמר כי מ"מ

מ"מ תעשה המלוה כי השכר שמור כפלי כפליים
גם בעולם הזה :

הסתכל בו דע מה למעלה ממך • אמר אף
כי האדם זוכה לשם טוב • אבל יבחין
מה למעלה ששם אינו חשוב כלום • ומכריזין עליו
כרוזין ביטין • ויבחין האדם מה מחשיבים אותו
למעלה וד"ל • או יאמר

והרי זהיר במצוה קלה בבחמורה כי מהקלה
יוכל לקבל לפעמים שכר יותר מעל החמורה
כי מהחמורה אפשר שפורש מגודל יראת חומר
העונש לחומר העבירה • אבל בקלה פורש רק
מיראת הצורה ית"ש המלוה עליו • או יאמר והוי
זהיר בו • ר"ל בשעה שחפשה יהיה צהירות
ובדקדוק כבחמורה • אבל אם יודמן לך קלה
וחמורה וכגון אם אדם טובע צנהר להלילו
וכדומה מן מלות החמורים יעשה רק החמור
וידחה הקל • והנה החורה נקראת חמורה נגד
שאר כל המלות כי האדם מזהר עליה לעסוק
בה ולשמרה יומם ולילה • וגם ח"ת נגד כולם •
ומ"מ חרז"ל (מוע"ק ט') שהמלות שה"א פי' אחרים
מחויב להפסיק תורתו עבדים • וע"ז גם כן גזר
חומר והזהיר והוי זהיר במצוה קלה בו :

שאיין אתה יודע מתן שכרן של מצות • יתכן
ע"ד לחות ע"פ מ"ס (פיהדרין קי"א) ופיערה
פיה לבלי חוק • ח"א למי שמשייר אפי' חק אחד •
וח"א אפי' לא למד אלא חוק אחד • והנה
לפ"ז אם לומד ואפי' אינו עוסק במצוה לא
יפול לגיהנם • אבל אם כמ"ד השני אם יחסיר
אפי' רק מצוה קלה לא השלים חוקו ויפול צביהנם
עבודה • ומי מאתנו עלה שמים וירד לידע משפט
ה' אשר נדקו איך היא הלכה למעלה • לז"א
שאין אהה יודע בו' ושמה דוקא עד שקיים כולם •
עין רואה בו • ר"ל שצריך האדם לזייר במחשבתו
תמיד • כ"א היה אדם אחד עומד ממעל לו
ורואה כל פרטי מעשיו ושומע כל דבריו בדקדוק
עצום וכוחב הכל צפונם בודאי חיל ורעדה
יאחזו לאמר מה זה • כ"ש וק"ו כשיייר האדם
שהקב"ה אשר מלא כה"כ הוא רואה ומשגיח על
כל תנועה קלה שלו ושומע כל דיבור קל שלו •

והקב"ה הוא מקור עלם הראיה והשמיעה •
והאדם אף שהוא רואה ושומע • עדיין אינו יודע
אמיתת מחשבתו של חבירו • אבל הקב"ה בוחן כליות
ולב • וכמ"ה (שמואל א' ט"ו) כי האדם יראה
לעיניו וה' יראה ללבב • והכל נכתב ונרשם למעלה
בספר הזכרונות • והמעשים בעלמם בלורחם
נחקקים למעלה • וכמ"ה (קהלת י"ג) כי את כל
מעשה האלהים יביא במשפט • ומדלא נחייב כי
על כל מעשה • הכוונה אמנם כי המעשה בעלמה
בלורח יביא אלהים במשפט • [א"ה וע' בס' עשרה
מאמרות (חקור דין ח"ב פ"ב) • וידוע עתה בצבע
כשחודש ידיעת הדעגראטיס כנודע • וד"ל] וז"ש וכל
מעשיך בספר נכתבים • המעשים נכתבים בעלמם
וכשצבון צוה האדם בודאי אימה ופחד יאחזו
ויראה צביחא פקחא על כל פרטי עניניו שיהיה
עליו"ט ושלא יבוא לידי עבירה וטון כלל • ואלו
הג' דברים הם הג' בחי' מחשבה דיבור מעשה
עין הוא בחי' מחשבה כמ"ס וה' יראה ללבב •
אוזן הוא בחי' דיבור ששומע הדיבור • וכל מעשיך
הוא מעשה :

אז יאמר הסתכל בו • דע מה למעלה ממך •
יובן עפ"י [ב' נפש החיים פ"א שער א' וע' הג"ה
בראש פרק ד' שער א'] • מ"ס נעשה אדם בללמנו
כדמותו • כי הנה הרמב"ם כתב כי הללס אין
כוונתו ממש ח"ו • כי אין לו שום תמונה • אך פי'
הללס שיש לאדם השתוות מה • ומ"ס דמות הוא
כמו (ההללס ק"ב) דמיית לקחת מדבר ודאי שלא
היה לו דמות הקחת רק השתוות מה • והענין
השתוות אדם לקונו וגם מה שדימה אותו לללס
אלהים ולא לשאר שמות יבואר כי ידוע שם אלהים
הוא בעל כח • כי גם שרי מעלה ומטה כל יודעי
דת ודון וכן המלות יקראו בשם אלהים • אך
הקב"ה הוא אלהי אלהים וקוראים לו אלהא דלהא
(מנחות קי') • כי הוא בעל כח האמתי מכולם • כי
כל המלות שיש להם כח כמו השמש שיש לה כח
לבישול הפירות וסגולת הזהב והירח שיש בה כח
להצלי חיים • וכן הכוכבים וכל צבא השמים •
הנה כחם אינם שלהם ח"ו אך בכל רגע מקבלים
כח וחיות מהקב"ה והוא מחיה ומאיה את כולם
ואינו

ואינו כמעשה ב"ד שאחר גמר מלאכתו חינו יכול לפטות עוד אך הוא ית"ש כל מעשיו צידו כחומר ציד היוצר צטרס גמר מלאכתו וזכל יום מחדש ועושם ואינו ילדור ח"ו העדר השגחתו יהיו כולם תמים ונכרתים

כולם כצנר יצלו. ולכך נקראים אלהים אחרים ר"ל הכח אינו שלהם רק ממנו ית"ש כי הוא משפיע הכח והם מקבלים החיות והויה מעולם שעליהם וגבוה מעל גבוה וגבוה עליהם עד צטל

כח האמתי ולכך נאמר (ירמיה י"ד) וה' אלהים אמת מפני שהוא צטל הכחות כולם האמתי. ובאדם ג"כ כלל השי"ת הכחות כולם. ויש

בכחו למשול על צבא השמים וכסיליהם וגם כל העולמות נפעלים ע"י מעשיו הן לטוב והן לטקל ולעקלקלות. וכמאמר שלמה הע"ה (משליג) ה' צחקמה יסד ארץ כוון שמים בצבונה צדעתו תהומות נבקשו וגו' בני אל ילדו מעיניך. ר"ל אמר כמבקשו בני ידידי. חוס נח ותמול על המלאכה היקרה הזאת והזהר לרגל המלאכה לצל תקלקלה ולצל לעקמה וז"ש בני אל ילדו שלא תהא נלון ומליז כל העולמות ואמר מעיניך ר"ל ע"י עיניך כי אף ע"י רחיה אחת מתקן או מקלקל כמה עולמות כמאמרז"ל (נרכות ס"ד) א"ת צניך אלא צוניך ר"ל צוני עולמות. ולהיפך ח"ו מהרסיך ומחריציך ממך ילאו. לז"א צללם אלהים ר"ל גם הוא כדמות אלהים צטל הכחות כולם וכי גם הוא צונה עולמות ומחריצן [ע' נפש החיים שער ה' פ"ד דף י"ב ע"ד] כי באדם כלולים ג"כ כל הכחות כי נשמחו בגניז מרומים היא למעלה מכל העולמות וכולם מקבלים חיות ממנו והוא אומצי כביכול לשיושג בסיבחו קלה מפעלות חמים דעים: ויותר מכל לומר כי השי"ת אינו מושג כלל ולא מוכל לומר עליו שם כלל רק כל שמותיו הם פעולותיו כשפועל במדת הרחמים נקרא בשם הוי"ה צרוך

ב (ו) רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הגשיא אומר יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת מצפה יהושע (ו) ר"ג. בשרי"ה אומר יפה ח"ת בו. פ' פוס' ישנים יומא (פ"ס פ"ג) ד"ס תבונת בו' מדרש קטל רכ"ו ו' י"ד מונה חכמה כשיש עמם נחלס דהינוק חסן נאכיות ר"ג בשרי"ס אומר יפה פ"ס בו' מדרש צמדנר רנס פ' נשא פ"ג (ר"ס) כלום נכמן זו תפוסם שזריכה לנלול נמששים טובים ככה"ל דהרינן יפס פ"ס בו' זוכר מדש בראשית מדרש בעולם (ח' פ"ג) לריך כלום להשחרל בדרך ארץ ולפשות פתים לפורס ולפיות פמלו צ"י הדרכים מפני שיגיעת שריכה מכחת טון :

וההיפך העצירה ח"ו ולאחר עשיית המלואה או העצירה מסתלק הכח ההוא זה הולך לשרשו ומקבל נועם עליון אף צחיי האדם מ"מ חלקי הנפש המתדבקים צטח עשיית המלואה המה צטדן מתענגים והרעים צביהם צחייו. ואחר מוחו זה צטנמו השכר כי כל חלקיו הצווים מתדבקים כאחד והיו לאגודה אחת והלבש אותו מחלנות חלוקא דרבנן. ולהיפך נעשה חלילה בצד נואים והגלגל לצל יתדבקו וזהו כף הקלע כחות נפשו אחת הנה ואחת הנה ר"ל ודי צוה למצין. וזהו בצספר נכחצים ר"ל מעלמן ע"י הרשימה הנעשה למעלה ע"י הפנס או החיקון :

יפה ח"ת עם דרך ארץ בו. ר"ל כי רצא אמר (נרכות ל"ה:) לחלמידיו ציומי יסון וציומי חשרי לא תתחזו קמחי כי היכי דלא תיטרדו צמזונייכו כולה שחא ותלילה לומר שיפנו לבצם אך לחיי שעה כל היום ויתצמלו ממש מח"ת. אך באמת גם צעסקס צחיי שעה כוונתם ומתצבחס לן צעומקה של הלכה. כמו צועז וורה הנוון ויפצ לבו. ודרשו רח"ל (מדרש דות רנה צ' פ' ד') ויפצ לבו שפעס צד"ת. וזהו מ"ש (נרכות עס) הרבה עשו כרצי ישמעאל ועלתה צידס בו' וזהו יפה חורה

תורה עם דרך ארץ • ר"ל שגם בשעת דרך ארץ יהיה חושב בתורה שיצטת שיהיה ר"ל הנוף הפשה לכתו ולעסקו והמנוח למחשבתו במלאכת ה' משכחת עון • [ובעבור בתורה ובתפלה שהיה

במקום קרבן חט מחשבתו מחשבות זרות מעסקי הפרנסה • והלואי שכנגד זה גם בשעת עסק הפרנסה תהיה המחשבה מרודה בדמיון • ולא תאמר ח"ו לעסוק בדמיון כלל לז"ל וכל תורה שאין עמה מלאכה מופה בטלה • כי הרבה עשו כרעש"י ולא טלחה בידם • [וע' באורך בנפס"ה שפ"ה פרק ס' • ובשאר העתקות מושתק כאן מהמבואר שם] :

וכל העמלים עם הצבור בו • כי בהיות פרנסה המתחלה על הציבור שלא לשם שמים עושה חמור (ר"ה י"י • חגיגה ה' •) והלוי ע"ז

יראה למונח להשתדל בצ"ל • ולז"ל חשבו זאת בלבבכם ובדלי לא תתגלו • דהיינו שחמור בנפשכם שאין אחס העושים רק אחס טפלים לציבור • לז"ל עם הציבור כו' ושוכות אבותם מסייעם ולא בודלי לא תתגלו • ולא תקבלו כל השכר כאלו עשיכם בעלמכם בלי מסייע :

שוכות אבותם מסייעתן וצדקתם עומדת בו • ע"פ מ"ס החום' (שנה כ"ה) • דאף שחמה זכות אבות • אבל בריה אבות לא חמה • ח"ס שזכות אבות כו' ואף שחמה זכותם אבל צדקתם עומדת לעד מה שכבר יא' מפי הקב"ה ונכנס עמם בצדקת להושיע לבניהם וזה שאמר ולצדקתם עומדת כי לשון צדק נאמר לפעמים על מי שאל צדק בדינו • אף שכלמח אין לו זכות • כמ"ס בטהרין (ל"ג) • ע"פ נקי ולדיק אל תהרג ע"ס • וז"ל כאלו וצדקתם עומדת לעד • והו' והירין כו' נראין באוהבין כו' • וממלא

עון וכל תורה שאין עמה מלאכה מופה בטלה וגוררת עון (י) וכל העמלים עם הציבור יהיו עמלים עמהם לשם שמים שזכות אבותם מסייעתן וצדקתם עומדת לעד ואחם מעלה אני עליכם שכר הרבה כאלו עשייתם : ג' הו' והירין במי שאין מקרבין לו לאדם אלא לצורך עצמן נראין באוהבין בשעת הנאתן ואין עומדין לו לאדם בשעת דחקו : ד' הוא היה אומר עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו בשל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך • הלל אומר

מצפה יתושע (י) וכל העמלים עם הציבור כו' • פ' פה דכ"א רבס פרק י"ח :

הכנתו היא שאלה וע"ז מתפארת התורה (משנ"ח) אני אלוהי אביך ומשחרי ימלאוני ר"ל אני אביך ולא כאלהה הנ"ל שהיא רק בעת מעשה כ"א אף משחרי ימלאוני שאף בעידולך דלא עסיק בה אלוני מנגה מיסורין (סוטה כ"ה) • וגם אפשר לפרש לשון משחרי כי הוא נופל על מי שהיה הדבר בידו ומלאכה ממנו ומחפש אחרים כן הוא הדבר כפושט מן התורה • והיה מהישר אף אם יראה לשון אחרים לא יסייעוהו למלא אותה ולזכות לכתרה של תורה ולא כן הוא אחי רק מ"מ ימלאוני • ודי בזה רב חסד :

הוא היה אומר עשה רצונו כרצונך כו' • לפי שאמר לעיל יפה ח"ת עם דרך ארץ • יש מקום לטעות בלשמו שהדרך ארץ עיקר והתורה טפילה מ"ו •

[א"ה ע' תו"י הזכר בנפס"ה יחושע] לכך אמר כאלו עשה רצונו כרצונך ר"ל לשחות תחלוק את היום לחצאין • שלא תהיה מלאכתך עיקר והתורה טפילה מ"ו כי הגה המלאכה לריכה שחיה רק כדי חיותו כדי שיהיה לו פנאי לעסוק אח"כ בתורה כמ"ס רבא ביומי ניסן כו' כנ"ל כי היכי דלא חיסרדו במוזיניו כולה שחא • וזהו יעשה לך הקב"ה רצונך כרצונו • ר"ל שאפי' העת שחפסוק בפרנסה יחשב לך הקדוש ב"ה כאלו עסקת בתורה אחר שהפרנסה לא היה רק על אופן הנ"ל ולא סגי בללו הכי כדי שלא להטיל עלמו על הציבור • וע"ז אחז"ל (ברכות ח') • גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מירא שמים דאילו גבי הנהנה מיגיע כפי חשדן וטוב לך אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב • ואילו בירא שמים כפי אשרי ח"ס יראה ה' ואילו וטוב לך לא כפי • ולכאורה תמוה דמ"כ משמע שאין לירא שמים חלק לעוה"ב מ"ו כי טוב לך פי' לעוה"ב

לעוה"ב כמס"ל. אבל הנראה כי הנהגה מביעה כפו פירוש שהוא עוסק בפרנסה מעט כדי חיותו שלא להטיל עלמו על הליבור ושאר כל היום עוסק בחורה עליו הכתוב אומר אשריך וטוב לך ר"ל שכל הטוב בעוה"ב יהיה רק לך לבדך ואין לזרים אחד. אבל הירא שמים שאינו עוסק כלל בפרנסה רק בחורה תמיד ומטיל עלמו על הליבור שספיקו לו ח"כ שבר חורתו לא לו לבדו יהיה כי גם למחזיקים אותו בקיום חיותו יש להם חלק ושכר טוב בעמלו כענין ישכר וזבולון וז"ל ואילו בירא שמים לא כתיב וטוב לך דווקא. וז"ל:

א ואמר עשה ראונו כו'. כי דרך האדם אם יבנה לו בית או יעשה לו מלבוש אומר כיון שאני עושה מעשה מן המובחר למען יעמוד ימים רבים (אף שהוא יותר ביוקר וכמרגל צפוני דאיש) לומר מה שנראה שהוא יוקר הוא באמת זול. כן אם האדם עושה מלאה או לומר חורה יעשה על דהיותו טוב ויותר אחתי:

א יפורש כי לפעמים אדם עושה לחזירו דבר אשר מן הדיון חינו מחויב לעשות לו כך רק למען השלום ולמלאות ראונו חזירו עושה והוא בטוח שגם חזירו יעשה ראונו ככה כשילך. כן אח"ל (ברכות כ'): אמרו מה"ש לפני הקב"ה רבש"ע כתבת בחורתיך אשר לא ישא פנים כו' איך לא אשא פנים כו' והם מדקדקים על עצמם עד כוית כו'. וז"ל כדי שיעשה ראונו כראונו. ואמר עשה ראונו כראונו אף מה שאיך רואה. מ"מ תעשה למען ראונו ה' ית"ש כאלו היית רואה. ומדריגה יותר גבוהה אמר בטל ראונו מפני ראונו היינו שלא יהיה לו לאדם ראונו עצמו כלל בכל עניינו ועסקיו רק ישלך ראונו מנגד ויסתכל רק על ראונו הקב"ה ולא לא יחסר לו כל טוב. וכמ"ס דוד המלך ע"ה (ההלים כ'): ה' רועי לא אחסר [ובפירוש על שה"ש ע"פ אם לא תדעי לך היפה בנשים הרחיצ המהביר בזה ואמר. כי הנה הבטחנו האמתי המשילו דוד ללאן אשר כל מחסורם הוא על הרועה ואין אחס יודע עד מה כן ישלך האדם יהבו על ה' בבטחו כי הוא יכללהו. וז"ל דוד ה' רועי הוא אלי כרועה ללאן הן אותם. וא"כ איפוא לא אחסר ואף מה

שנראה לי נגד ראונו באמת הוא אך לטובתי. והמשיל לו מהלאך. אשר לפעמים יראה לו השה לעלות ממקום שבו והרועה לא יניח אותה לנוח אלה ואנה והשה לא יבין למה אשר באמת כוננת הרועה לטוב יען כי אך פה מקום מרעה דין וטוב וז"ל בנאות דשא ירביילי מה שהוא מרביץ אותי על מקומי הוא למען הנאות דשא אשר פה. ולפעמים נהפוך הוא. כי השה רואה לנוח ולהרגיע והרועה לא יניח אותה לנוח ומנהל אותה הלאה נגד ראונו. ובאמת הוא לטובה יען כי שם מי מנוחות ולרץ לשחות אחר אכילה וז"ל על מי מנוחות ינהלני מה שמנהל אותי ממקומי הוא למען המי מנוחות אשר שם. כן הקב"ה רועה אותנו. וכשרואה מצבנו לא טוב מעתיק אותנו ע"ד אחר ואנחנו כאשר לא רדע ולא נבין הטוב הפזון בזה לנו מטערים אנחנו ובאחרית אז מתבוננים אנחנו כי בחמלת ה' עלינו עשה לנו כנחת. ואמר עוד גם כי אלק ברא למות וגו'. כי לפעמים רואים אנחנו כי גם באחרית הדבר לא נמצא מזה שום טוב. והוא רק ענין רע אשר נתן לו ה' לעשות בו. ע"ז אמר דוד המלך ע"ה גם כי אלק ברא למות שהוא כולו רע עכ"ל לא אירא רע. כי מסתמא צריך לקבל יסורין להודוך חומרו המבדיל אותו ביו לבין קונו וז"ל כי אתה עמדי. שבתך ומשענתך המה ינחמוני. [א"ה הכונה כי יש שני מקלות מקל טועם ומקל חובלים. מקל טועם אשר הוא לאדם למשענת להסתכל בחן ונקרא משענת ומקל חובלים אשר בו מוסרים ומכים לאיש ונקרא שבת טועם. וז"ל הן שבתך הוא מנת דין. והן משענתך הוא מנת הרחמים. שניהם כאחד ינחמוני בידעי כי הכל לטובה]. וז"ל בעל השיר בשה"ש אם לא תדעי לך שלא תדעי את עולמך כלל ולא יהיה לך שום ראונו עצמי כ"א היפה בנשים העושה ראונו בעלה. לא לך בעקבי האלון כדרך שהאלן עושים סרים אך למשמעת ראונו הרועים. ורעי את גדיוחיד על משכנות הרועים ע"ה]. וז"ל התנא כאן בטל ראונו מפני ראונו שלא יהיה לך ראונו מאומה כ"א ראונו הקב"ה ולא יבטל הקב"ה ראונו אחרים המעבדים ומונעים טובחך מפני ראונו. וז"ל במשלי (פ') בראות ה'

דרכי איש הכוונה אם דרכי איש הוא רק רעותה' שאין לו רצון בעלמנו כ"א מה שרואה השי"ת ומבטל לנו מפני רצון הכורח. אז גם איביו ישים אחרו ומבטל רצון אחרים מפני רצונו וכנ"ל. ויראה עוד באמרו עשה לנו כו'.

כי גם בדברים נשמייס יראה שיהיה כוונתו לשמים כגון באכילתו לקיום גופו לעבודת בוראו. וכן צפ"ר גם כן. ולא יכיון להנחתו כלל ואם היה אפשר בלא הנחה היה רוצה מלמד. ולפחות שיכיון גם להנחתו וגם לעבודת בוראו. וכן כוון התנא במשנה הקודמת הווי זהירין כו'.

יראה שחזק לקדם עמך במותר לך בדבר שהרשות נתונה לך. והתחיל התנא כחן במדה האמלעית ואמר עשה לנו כו' ר"ל תשובה ב' הרלוות תכיון גם לה' גם להנחתך. כרי שיעשה כו'. ר"ל גם זה יקבל באהבה כאלו עשית הכל לרצונו. ואמר כך תגיע למדריגה יותר גבוה של תכיון כלל להנחתך וד"ל:

אל תפרוש מן הצבור. במילי דעלמא וכל שכן במילי דשמיא. כי בכנסא' של ת"מ יש מהן רלוין להיות לך לרב ויש מהן תלמיד או חבר והרבה קבלתי מרבתי ומחברי יותר מהן ומתלמידי יותר כו'. וכלן יש הכל. ואל תלמין בעצמך כו'. כי ללמוד יחיד אינו נכון. ואל תדון את חבירך כו'. ואל תאמר דבר שא"ל לשמוע כו'. ר"ל אם תלמוד עם חבר אל תאמר שסברתו הוא דבר שא"ל לשמוע רק תדקדק

מצפה וירושע (ת) אל תפרוש כו'. [פ' תענית י"א.] לקמן פ"ד מ"ס ב"א (ס) ואל תאמן בעצמך כו'. [בבבא ב"א.] ירושלמי שנה פ"א ס"ג (פ') ע"ש מעשה בחסיד א' וכו' וזו"ק וי"ק (ר"ס פ"א). (י) ואל תאמר לכשאפנה כו'. ע' מדרש שוחר טוב ק"ט (מ"ס): (יא) אין בור ירא חסא. ירושלמי ברכות פ"ט ב"א פוסקת ברכות פ"ז כ"ג ע"ש פ"ל ע"ז וזו"ק זו (ל"ג פ"ג) ברכות מסימנא וסקדמת תיקוני זו"ר (ס) פ"ד ו' ע"ג. (יב) ולא ע"ה חסיד. פ' פוס' קידושין (פ') ד"ס לימוד זו"ק בא (מ"ב ע"א) ושם זו רפ"ט (ל"ג פ"ג) ושם פנחס (כ"ג פ"ג) דלוקמטו רבין ולא חסיד כו'. דתתבר כו' ולא עם כללן תסיד וס' תיקוני זו"ר (ו' ע"ג). (יג) ולא הבישן למד. פ"ט דרך ארץ זו"ר פ"ג. (יד) ובמקום שאין אנשים כו'. פ' ברכות (ל"ג פ"ג) באתר דלים גבר כו'. (טו) אף ורא ראה גולגלת כו'. [פוסק כ"ג ע"א]:

על דאמפת אטפוד כו'. כמשא"כ (מש"א) יו"ד) בני אדם יפחדו חסאים אל תבא וגו'. נארכה לרס נלפנה לנקי חס וגו'. יפחדו משמע יראו לך פנים שמוחר לעשות כן באמרת כי אם לא מן השמים נגזר עליו לא מוכל לו. ואם נגזר אין עון כי ע"כ יהרג. אבל האמת אינו כן. כי מנגלגין

חולי סופו להסמט: ואל תאמר לכשאפנה אשנה בו' ילא תאמר הן אני היום מלוכלך בחסאים ומחשבת און ומה בלע כי אעסוק בתורה ואענק בחלאת עומלתי הוד יסי'. אך לכשאפנה דרך ואסתר ללמוד תורה לשמה. אבל ז"א כי לימוד שלא לשמה הוא מפתח גדול לבוא לידי לשמה כי מבלעדי זה לא ירום איש את ידו נגד היצר הזקן וכסיל (וכמ"ט במשנה א'):

ולא הבישן למד. כי אם לא יבוא לא יכשל כי ישיג אדם ישאל. כמ"ס (מש"א) י"ח) לא יפחדו כסיל בתבונה כ"א בהתנלות לבו ר"ל אינו חפץ בתבונה אלא רלוין אחרו מנגלה לבו ומודה על האמת שאינו מבין אז סימן הוא כי חפץ בתבונה:

מנגללין וכו' ומזמין לפונדק ב' (מכות י'): מרשעים לא רשע ב'. כי יסול הגופל ב'. אש"ג שראוי ליסול מ"מ יהיה עליך דמים. וז"ש אש"ג דעל דאטפסא חספוך עכ"ל וסוף מסיפך יסופון :

א"ר ע"ר מאמר חז"ל (שנה

ק"י) מאן דזמאדמים יהא גבר אשיד דמא וליפעמים יאמר הרוחא הלא מזלא חסאי להאזא גברא. ולמה ענש יענש. ע"ו אמר דודאי אס לא נחייב הנהרג לא חוכל לו רק ראוי זה ליסול. וא"כ מה היית עושה צמולק המתאזה לרס ע"כ היית או סבחה או לומנא כמו שחז"ל בפרק מי שהחשיך. א"כ ע"כ אין הכרח ממזלו כ"א מעשיו הכריחו להאזא גברא. לז"א אף הוא ראה וכו' על דאטפסא חספוך ר"ל מוכן היה ליהרג ולמות בעומו ע"כ. דאס לאו הכי לא היה יכול לו. ולכך גם מסיפך יסופון. וד"ל :

מרבבה נכסים

דאגה. כי הכל נגזר אס ילליח אס לאו רק דאגה מוסיף בהשתדלותו להרבות נכסיו ואין אדם מת וחלי תחותו בידו. מרבבה

תורה מרבבה חיים. אף שנקיית ע"י יסורים מ"מ מרבה חיים : מרבבה ישיבה מרבבה חכמה. כי בישיבה יש הרבה שגן רבותיו כמ"ס משנה ד' : מרבבה עצה מרבבה תבונה. מרגלא בפומי' דאישני שאל עשה ועשה כשכלך. ולפ"ו לבלאזה עשה למה. אך יובן פשוט כי איש מבחון לא יבין כל פנימיות הענין במה שמועלים אחר רק יבין מעט וכן היועץ השני. רק הנועץ בעצמו הוא מבין לגמרי כל פנימיות הענין אבל חסר לו שכל

מסיפך ימופון : ז הוא היה אומר מרבבה בשר מרבבה רמה מרבבה נכסים מרבבה דאגה מרבבה נשים מרבבה כשפים מרבבה שפחות מרבבה זמה (טו) מרבבה עבדים מרבבה גול מרבבה תורה מרבבה חיים מרבבה ישיבה מרבבה חכמה מרבבה עצה מרבבה תבונה מרבבה צדקה מרבבה שלום (יז) קנה שם טוב קנה לעצמו קנה לו דברי תורה קנה לו חיי העולם הבא : ח (יח) רבן יוחנן בן זכאי קבל מהלל ושמאי הוא היה אומר אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לבך נוצרת : (יט) חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי ואלו הן ר' אליעזר בן הורקנוס ור' יהושע בן חנניה ור' יוסי הכהן ור' שמעון בן גתנאל ור' מצפה יהושע (פז) מרבבה עבדים ב'. ע"ן פסחים (ק"ג) ז' ופ' פדרש גמלי' רבס וישב פ' פ"ז ופ' רש"ס כ"כ (נ"א) ד"ס יחזיר גרסו. (יז) קנה שם טוב ב'. מס' דרך ארץ וז"ל פ"ג. (יח) ריב"ז קבל מהלל ב'. מס' סוסי' פ' פ"ז הלכות פ'. (יט) ה' תלמידים ב'. מדרש קטלת רבס ו' י"ן.

ותבונה של כולם. ע"כ בהקבץ אללו ענה כולם ושכל של כל אחד ואחד בזה אז יבין איך ומה לבחור ענה אחת משותפת מכל העולות יחד מזה מעט ומזה מעט. וכמ"ס (משלי י"א) ותשועה ברוב יועץ וזהו מרבה ענה ע"כ מרבה תבונה שכל של כל איש ותבין דבר מתוך דבר מעלמך. ועליהם עוד חוסיף להשכיל : מרבבה צדקה מרבבה שלום. אף שגראה שנותן מעות הללרכס לו כעת לעסק גדול. מכל מקום אין רע מ"ו מניע לו מזה :

אם למדת תורה הרבה. כמוהו שלא הניח דבר קטן או גדול (סוכה כ"ח) אל תחזיק ב' כי לכך מולדת. ר"ל כי כבר נגזר על הילד אס חכם או טיפש. או אל תאמר כי כבר ילאת ידי חובתך למה שגברלת עבדו וז"ש אל תחזיק וכו' כי לכך מולדת לא תחזיק זה כי לא כן הוא כי לפי מדרגתך ידוקדק עמך על השגיאות הקלות והתרגלות הלימוד ולריך עתה עוד להוסיף וללאת ידי מה שצדקך לעשות. ואמר כי לכך מולדת. כי הנה

כל אדם נצרך לתקן מה. זה דבר זה זה דבר אחר וח"ת כנגד כולם ר"ל מי שבמדרגה יותר גבוה נצרך בשביל התורה ואס יאמר הרי למדתי חורה לתקנת מה שגברלתי בשבילו לז"א לא תאמר ק ואחז"ל (עירובין י"ג) מזה לו לאדם שלא נצרך ולכלאזה וכי מ"ו רעה עשה לבדאוי רק הכוונה כי היה קל וזוה ציותר מעכשיו רק לבלי יאכל מנהמא דכסופא נצרך אבל כלום חסר קודם שגברא כמו אחרי מוזה אס הוא צדיק רק היה דכסופא ואחר

ואחר שנברא ימשלוש לחקן להבא • ולא"ל יפספס לשעבר מה שקילקל ולא יחזיק טובה לעלמו כי לך נולד • ומבואר במ"א :

הוא היה מונה שבחן • דקדק לומר הוא כו' **הרואה את הנולד** • זין במילי דעלמא זין במילי דשמילא • כמ"ס לעיל

ולא המה כי הם בעלמא היו ענוים גדולים ולא החזיקו את עלמא בעמלות הללו כלום: **ראב"ה** בור סיד • מעלת בור סיד שמחזיק מימיו ולא מכוערין כמי בור: **רשב"ג** ירא חמא • והנה לעיל אמר חין בור ירא חמא • חבל ע"ה יכול להיות י"ח • חבל כהן הכוונה לבחינה אחרת ציראת חמא שהיה ירא מהחמא עלמו כמו מי שירא ובורח מנחש לו מאש השורפת ע"ז האופן ממנו ה' בעיניו העבירה זה מעלה נפלאה: **אבא שאול** כו' כי ראב"ה היה בור סיד שאינו מאחד טיפה והיינו צדי • וראב"ה היה משין המחנכר והיינו חריף • ובה קא מיפליג ת"ק וחלף שאל • כדפליגי בה בכוריות (י"ד) • ת"ק סבר סיני עדיף • וחלף שאל סבר עוקר הרים עדיף:

צאו וראו • ע"מ רמז להם במלת לאו היינו כשהיו צבהמ"ד לאתחקורו חופני המדות והדרכים עוקר הרים עדיף:

צאו וראו • ע"מ רמז להם במלת לאו היינו כשהיו צבהמ"ד לאתחקורו חופני המדות והדרכים עוקר הרים עדיף:

אחד הלוח מן האדם כלוח ברוך הוא המקום שנאמר (תהלים ל"ו) לוח רשע ולא יושלם וצדיק חונן וגו' • **רבי אלעזר** אומר לב רע אמר להם רואה אני את דברי אלעזר

בן **מצפה יהושע** (כ) בור סיד כו' • ע' ווס"ק מ"י טרכ • מדרש סעלם (קכ"ט ע"ה) ר"ל חיל למחמי' לייב"ז רנ"ו כו' • ע"ל בירא דלסדיין (כ"ז) ופליין ל"י • וסוף נביע מדיד' יסיר [לפי הכחלס קרא לוהו גם משין סמחנדר • וע' פרקי ר"א פ"ב • ובגמרא זמ"ס לקמן פ"ו] • (כ"ה) ר' יוסי חסיד • (פ' שבת י"ט) ע"ס: [כך] הרואה את הנולד • פ' מנחות פ"ד (ל"ב) ובגמרא כח"א • וע' מדרש נמנדר כנס נש"א פ"ד (רנ"ט):

הוא היה מונה שבחן • דקדק לומר הוא כו' • הרואה את הנולד • זין במילי דעלמא זין במילי דשמילא • כמ"ס לעיל

היו ענוים גדולים ולא החזיקו את עלמא בעמלות הללו כלום: **ראב"ה** בור סיד • מעלת בור סיד שמחזיק מימיו ולא מכוערין כמי בור: **רשב"ג** ירא חמא • והנה לעיל אמר חין בור ירא חמא • חבל ע"ה יכול להיות י"ח • חבל כהן הכוונה לבחינה אחרת ציראת חמא שהיה ירא מהחמא עלמו כמו מי שירא ובורח מנחש לו מאש השורפת ע"ז האופן ממנו ה' בעיניו העבירה זה מעלה נפלאה: **אבא שאול** כו' כי ראב"ה היה בור סיד שאינו מאחד טיפה והיינו צדי • וראב"ה היה משין המחנכר והיינו חריף • ובה קא מיפליג ת"ק וחלף שאל • כדפליגי בה בכוריות (י"ד) • ת"ק סבר סיני עדיף • וחלף שאל סבר עוקר הרים עדיף:

צאו וראו • ע"מ רמז להם במלת לאו היינו כשהיו צבהמ"ד לאתחקורו חופני המדות והדרכים עוקר הרים עדיף:

יהי כבוד חברך כו'. ולא תהיה נוח לכעוס זה תלוי בזה. והוי מתחמם כנגד אורן כו'. אבל תהיה זהיר שלא תכזה ר"ל תדע איך להתחמם כי המתקרב אל האש נכזה. [וע' נפש החיים שער ג' פר"א] ואמר יהי כבוד חבירך חביב עליך כשלך ר"ל כבוד חבירך שנוהג בך יהיה חביב עליך כשלך הכבוד שאתה מכבד אותו. כי אמנם האדם שעושה כבוד לחבירו אף מפט נחשב בעיניו כאלו כבדו הרבה יותר מן הראוי. והכבוד שמכבדין אותו נחשב בעיניו פחות מן הראוי. [וכן פ' המדר"ע]:

שנשיבתן כו' ועקיצתן כו' ולחישתן כו'. המה הג' דברים שמחמם היו מענינים. חרס שמחל מדוי. וכל דבריהם כו' הוא חיפה שקל הרבה אם יודע שרבו נקט בדעתו עליו מחויב הוא לנהוג חיפה:

והתקן עצמך כו' שאינה ירושה לך. אף שנאמר תורה וגו' מורשה קבלת יעקב. היינו לכל ישראל היא ירושה. ש"ע לא פסק מהם תורה. אבל לא לכל יחיד היא בירושה אף אם חביב מתאלה. ואף שהתורה מחזרת על אכסניא שלה לאחר ג' דורות כמ"ס בב"מ (פ"ה). כל שהוא ת"ח כו' התורה מחזרת על אכסניא שלה ואם כן תאמר

שהיא תבוא אחריו ואל"ל להתקן עצמך לכן. כי זהו אף כאשר שיש לו מכיר בעל אכסניא בעיר והוא מחזר על

בן ערך מדבריהם שבכלל דבריו דבריהם: י הם אמרו שלשה דברים רבי אליעזר אומר (כג) יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך (כד) ואל תהי נוח לכעוס (כה) ושוב יום אחד לפני מיתתך (כו) והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים (כז) והוי זהיר בנחתן שלא תכזה (כח) שנשיבתן נשיבת שועל ועקיצתן עקיצת עקרב ולחישתן לחישת שרף וכל דבריהם כגחלי אש: יא רבי יהושע אומר עין הרע ויצר הרע ושנאת הבריות מוציאין את האדם מן העולם: יב רבי יוסי אומר (כט) יהי ממון חברך חביב עליך כשלך והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה

מצפה יהושע (כג) יהי כבוד חברך כו'. פס' דרך ארץ וזאת פ"ב ולג' תלמוד כו'. ע' לקמן פ"ד משנ"ג וז"ל. (כד) ואל תהי נוח לכעוס. ע' וז"ל מדר"ג נח (ק' פ"א) ר' אליעזר אומר לא יהי בך אל זו שלא תהא נוח לכעוס שכל כו': (כס) ושוב יום אחד כו'. ע' [שנת ק"ג ע"א] מדרש קבלת רכס ע'. ד' פני ושוב יום אחד כו' מדרש שו"ר ס"ב ז' (ל"ג ע"ד) וע' וז"ל וימי ר"ך ע"א שס לו רביא מסימל (ל"ג): (כו) והוי סתובב כו'. מדרש הנחומא יברו סי' י"ב: (כז) והוי זהיר בנחתן כו'. מדרש בראשית רכס וירא פ"ב גדולים דברי חכמים שאמרו כיו זכיר כו' מדרש שו"ר ס"ב ז' (ל"ג ע"ד) פסיקתא רבתי פרש"ג סימן ג'. (כח) שנשיבתן נשיבת שועל. מדרש במדבר רכס פ"ב (רי"ג) ע"ג מדרש הנחומא במדבר פ"ז: (כט) יהי ממון חברך כו'. ע' הנה דכ"א וזאת שך שני חכמים נמשגס. אל סמן עיניך נממון שאינו סמן. שכן שוקעת בארץ וכו':

יא יאמר והתקן עצמך ללמוד. ולא די אף להתקין לומדי תורה ויהיה לך ג"כ חלק בתורה. שבעדי הלימוד אף אם יהיה לך חלק אינה ירושה לך

האכסניא להתאכסן אלו. אך באופן אם גם בעל האכסניא חרד לקראתו לקבלו בסבר פנים יפות ומחזק את האכסניא לפניו. אבל אם האיש התכבד לקראתו הוא שב לאחור לבקש אחר שיקבלהו בסבר פנים יפות. כן ההורה מחזרת היא על אכסניא שלה. לך לר"ך לקבלה ולחקן ח"ע לך. ואם אינו מקבלה בסבר פנים יפות אינה מתאכסנת אלו בע"כ. והנה אחי הגאון ולדיק מוה' זלמן קדוש ה' בהיותו תינוק כבר שית שאל את אחיו הגאון מוה' שמחה זאקל"ה. הנה לפ"י שהתורה מחזרת על אכסניא שלה הנה כל ישראל לאלהי אברהם יצחק ויעקב יודעי ושומרי התורה ואף ימצא עם הארץ בקהל ישראל. וכזאת תירץ לו כאשר כתבנו לעיל. והתקן עצמך ללמוד תורה. שלא תהיה חורה מפוארה בכלי מכושר ומשוקן בזוהמת החטא. וכל מי שהוא יותר ת"ח יהיה יותר ירא מהחטא כמו ששיבח ריב"ז את רשב"ג ירא חטא וכמ"ל. וכמ"ל (ברכות ס'). אשרי אדם מפחד חמיר בד"ת כתיב ר"ל בד"ת ג"כ יפחד שמוא יחטא. והתקן עצמך ללמוד תורה ביראת ה' קודם לה. וקודם הלימוד יתודה וידוי אמתית בלב ולא אך בפה לאמר חטאתי ומה חטאתי חטאתי מה חטאתי:

א יאמר והתקן עצמך ללמוד. ולא די אף להתקין לומדי תורה ויהיה לך ג"כ חלק בתורה. שבעדי הלימוד אף אם יהיה לך חלק אינה ירושה לך

לך. כי אך הלומד תורה היא ירשה לו שאין לה הפסק כי גם לאחר מותו שפתותיו דובבות כו' משל"כ במחזיק לומדי תורה :

ובל מעשיך יהיו לש"ש עדה"כ (משנ' ג') בכל דרכיך דעהו :

דהיינו שגם בתאוותו הגשמית יכוין לש"ש. והל"כ שזו והי' רומי כמ"ש (יטעיהנ"ה) כי כאשר ירד הגשם וגו' ושמא לא יסוב כי אם הרוה וגו' ולחם לאוכל וגו'. והנה הלשון משמע כי אם הרוה ולא יסוב והענין כי כל הנאה אם נותנין שבה והודאה למי שברא זה אז מכוין לש"ש חוזרת השפעה למעלה כדיכול תשלום מה שירד למטה וכלאו האחרני לו ית'. ובכן שז הגשם למקומו. ואמר החכם (משנ' ד') עיניך לגנח יצימו ועפ"פ ייסירו נגדך. ר"ל כי בעוד כוונות האדם בעסקיו כדי להרבות הון ולא לש"ש אז אף אם עושה כל הרמאות דומה עליו כמישור. כי חמדת הממון מסמא את עיניו ומטה את לבו עד שאינו מרגיש כלל. אבל כשעיניך למנח יצימו. ר"ל כשתחזקו היציב בשעת עסק הפרנסה כי עיקר תכלית העסק אך שיהיה לך כח וחיל לעסוק בתורה ולעבודת ה' אז עפ"פ ייסירו נגדך. פי' יתראה לפניך הישר מתחדד לרצונך. שלא יהיה ח"ו מאה הבאה בעצירה :

ובשאתה מתפלל כי צבור"ר אין אהנו יודע עד מה בעמדנו בחפלה ומחזיק טובה לראשנו ומעמנו כרע במודים. והל"כ אין האדם המתפלל רק בשר הנוף אשר הוא כפגז מוצם. לז"ל גם אחה תתפלל. ומ"מ אל תשח תתפלך קבע כי הכל רק ערלי נגד התורה :

לפני המקום ב"ה. הענין הוא ע"ד מחלוצ"ל (ב"ר סט"ח) שהקב"ה נקרא מקומו של עולם. וכמ"ס צוה"ק יראה דלות לצד נש למידתל קמי' מארי' בגין דליהו רב ושלט עיקרל ושרשל דכל

עלמין. ר"ל שהוא סובל ומקיס כל עלמין כמו המקום שסובל דבר המונח עליו. וח"ש לפני המקום צ"ה היינו שצריך להתפלל בלימה ויראה ומס"נ ממש אליו שהוא מקומו של עולם וכמשאלח"ל (תענית ח')

אין תפלתו של אדם נשמעת אל"כ משיס נפשו צכפו (וע' נפש החיים שער ב' פרק י"ד ושער ג' פרק ה' וסוף פרק י"ד בלחובה) :

ואל תהי רשע בפ"ע. רצה לומר שלא תתפלל ביחידות צפ"ע כ"א תתפלל ביחידות יכול להיות שחזיה נקרא רשע ח"ו כי התפלה ביחיד צריך כוונה יחירה ובלימה ויראה ומס"נ ואם לאו תפלתו נדחית לצד זה אינו מזוי צבור"ר צומרינו :

אבל עם הצבור אף שלא חזיה תפלתו כ"כ ככוונה שלמה עכ"ל אינה נמאסת כמ"ס צוה"ק פנה אל חפלת הערער ולא בזה את חפלתם. כי ערער פי' יחיד כמו כערער צערבה ר"ל חפלת יחיד פונים אחתה על כל דר דיקדוק וחפוש בכל עולם ועולם דרך עליות אם היא ראוייה לעלות אם לאו ח"ו. אבל לא בזה את חפלתם ר"ל חפלת צבור דלף אם אינה ראוייה כל כך לעלות אין מקדקין עליה כ"כ צרכו הצבור ואינה נמאסת עכ"פ. ואמר היו זהיר צק"ש וחפלה להתפלל עם הצבור ולא חזיה רשע צפ"ע לפרוש מן הצבור. ובגמרא מפורש צק"פ ההפך בין חפלת יחיד לחפלת צבור. וזה"ל (משנ' ו') עד מתי עלל חשכב ר"ל אחת העלל שאתה צריך לישן הרבה עד מתי חשכב ר"ל תאמר להבא אשכב והיה לך כבד לשכוב. והל"כ מה איכפת לך מתי תקום משנתך ר"ל ודאי תאחר זמן התפלה שהצבור מתפללין. לז"ל והי' זהיר צוה דהיינו שחזקן מקודם. ואף לרגל מותר כמ"ס הפוסק' כדי להתפלל עם הצבור : ואמר אל תהי רשע צפ"ע כי כשקטטף בטלית ומוכתר בחפלין יראה כאש צדיק וישר ויחשבו שתפלתו

הא

שחפלתו זכה וחוכו ממולא חלאת כחם מרמה - דור הולך דור ב' (קהל ח') ולאן אחת הולך שהוא ענין חלית האדם רומז נגד ומתנו על ליצית הכקף פחיל חכלת פי' כי גוון חכלת רומז לחלית סוד עולם הכליון. [ועולה ח' לע' שנה (מנחת פ"ד)]

או הכוונה אל חתי רשע צפ"ע כי לפעמים היצ"ר חופסו בזה לאמר הלא

כבר אחת בשער נו"ן משערי הטומא' ולא יועיל לך חסובה ולא חטמול לריק אך עשה מה שלבך חפץ - לז"ל אל חזקין עמך ברשע כ"כ כי מ"מ יועיל החסובה כמס"ה חשב חוש עד דכא וגו' - [וע' דפי' הרמב"ם:]

ודע לפני מי אתה עמלי - ר"ל צפניו ממס כי הוא צטנמו עומד עליך כי אין לו להקב"ה צעלמו חלל ד' חמות של הלכה - ודי בזה להעיר חזון צלימודים כי ה' צלחות שוכן שם :

ובעיה' דוחק' ראה לומר

לא חוכל להניה המלאכה ושכרה כי צט"ב

דוחק ר"ל מכריח לעשות ולא לבד שלא תקבל שכר חס לא חטפה אך גם חטפס על עוצר את תורחו - ה' יסיס חלקו ממקבלי עול תורחו - חמן :

פ"ג עקביא בן מהללאל או' הסתכל

בשלשה דברים כו' - ענין ג' דברים אלו י"ל ע"ד רמז בפרשה ליצית - כי ליצית פי' הסתכלות מלשון מליץ מן המרכיב (ש"ס ב') וג"פ כחוב ליצית בפרשה וכנגדם רומזים

ג' הסתכלות אלו שאמר כאן ועשו להם ליצית על כנפי צדיהם לדורותם כמ"ס

יד (נב) רבי אלעזר אומר הוי שקוד ללמוד תורה ודע מה שתשיב לאפיקורוס - ודע לפני מי אתה עמל ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך : מזו ר' מרפון אומר (נב) היום קצר והמלאכה מרובה והפועלים עצלים והשכר הרבה ובעל הבית דוחק : מזו הוא היה אומר לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין להבטל ממנה - (נב) אם למדת תורה הרבה נותנים לך שכר הרבה - ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך. ודע שמתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא : ר' חנניא וכו'

פרק ג

א (ה) עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה

מצפה יהושע (נב) רבי אלעזר אומר הוי שקוד כו' - [סנסדרין ל"ח:] מהללאל רבס פי"ד - וסס במסנס כוי שקוד כו' : (נב) היום קצר כו' - מדרש שחר טוב ק"ס (פ"ג פ"ג) כך בנו כותיתו כיום קצר כו' : (נב) אם למדת תורה הרבה כו' - וזכר חוש אמי (ל"ח פ"ג) וחס יופר יחזית יופר יתנו - סס"ד למד חירס רכנס ויתנו לך שכר רכנס - וכן סס דקיונים (פ"ד פ"ג) : פרק ג (ה) עקביא בן מהללאל כו' - מדרש ויקרא רבס מזרע פי"ה ירושלמי סוסס פ"ב ב"ב (ו' פ"ב) שלשון דרש פקביא מסקוק ח' כו' מדרש קבלת רבס י"ב ח' - וזכר חוש שיר ססירס (ד' נ"ז פ"ב) סיקון כ' (מ"ס פ"ג) :

משמעות הלשון משמע שהפקחים לא עברו על מצות צאת הוא נגד מצות ל"ח כמ"ס והאיחוס צקוססא ולא חיקמו יותר

סוד חילן מרובין עלמא דמרבוא כידוע] ולכן אחז"ל (ברכות נ"ז:) כל מיני גוויין יסין לחלוס חוץ מן החכלת - ולפני מי אתה עמיד ליתן דין וחשבון לפני ממ"ה הקב"ה נגד והיה לכם לליצית ורחיטס אחוה שפי' צירושלמי שקלי על הקב"ה נאמר כאן אחוה ונאמר להלן אחוה כו' וכמו שאמרנו ז"ל בצבלי (מנחו מ"ג:) הזכיר צליצית וזה ומקבל פני שכינה - והנה חז"ל אמרו (סוטה י"ד) מ"מ נשתנה חכלת מכל מיני צבעונין - ולכאורה קשה דמשמע שלצב ודאי צריך להיות צליצית רק שואל מ"מ נשתנה לצב החכלת ולכאורה אחמי לא קאמר למה צריך כלל לצב צליצית - אבל הענין שזה ודאי אין שאלה כלל כמו שאחז"ל (שבת ק"ג:) ח"ר והרומ חסוב אל האלהים כו' משל למלך שמסר כליו לעבדיו פקחים שבהם קפלוס והניחוס צקוססא וטפשים כו' לימים צקס המלך את כליו פקחים שבהם החזירום לו כשהם מגוהיזים טפשים שבהם החזירום לו כשהם מולוכלים שמה המלך לקראת פקחים כו' - ולכאורה לפי משמעות הלשון משמע שהפקחים לא עברו על מצות צאת הוא נגד מצות ל"ח כמ"ס והאיחוס צקוססא ולא חיקמו יותר

יותר צמ"ע. וע"כ לריכין חלו לומר שמסר להם
 חל כליו פ' ללביע לוחן. והיינו לתקן עוד יותר
 בקיום מלח עשה והפקחים לבשו לוחן בתכלית
 הוסיף ובקיום כל מ"ע והנהיגם בקיומם. וז"ל
 לימים זיקש המלך חל כליו

פקחים החזירו כשהם
 מנוהלים דווקא היינו ביותר
 תיקון ממה שהיו מקודם.
 והספסים לא די שלא לבשו
 חלל חדרה עשו בהן עוד
 מלאכה בעצמם גם על מל"ח
 והחזירו כשהם מלוכלכים
 בעוונותיהם. ואם כן בודלי
 לבש לריך להיות בלתי
 ששקולה נגד כל המלות

לרמוז למלות עשה כמ"ל בפירוש המשל. והלבן
 שבליית רומז שיהיה נקי מעבירות ל"ח כמו שחל
 בכל עת יהיו בנדיך לבדים וחמר חז"ל (בנה ק"ג:)
 חלו לית ר"ל הלבן שבליית נגד ל"ח ולבש התכלת
 שבליית נגד מלות עשה ומחמת שידע הקב"ה
 שיהיו דורות שלא יהיה להם תכלת נהן הקב"ה להם
 לזכרון המ"ע מלות תפילין ולכן חז"ל על ושמך
 על ראשך חל יחסר חלו תפילין. ע"כ הקשו רק
 מ"מ תכלת דוקא ותירצו חלל שהתכלת דומה לים
 וים דומה כו' כמשלח"ל (ע"ג ג:). מאי דכתיב
 ותעשה אדם כדני הים לומר לך מה דנים שבים
 כיון שעולין ליבשה מיד מתים חף בני אדם כיון
 שפורשין מן החורה ומן המלח מיד מתים. כי
 החורה נקראת חיי עולם וחיי האדם כמ"ע (דברים ל)
 כי הוא חייך ואורך ימים. לכן לריך האדם לעסוק
 בחורה חמיד ולשמור כל מלוותיה. ואם הוא
 פורש מחורה מיד נחשב כמה ח"ו חפי' בחייו
 כיון שגפרד משרשו הנאלח בתוס"ק כמו הדגים
 שבים שכל חיוחס הוא רק כשהם צמים וכיון
 שפורשים מיד מתים וז"ל תכלת דומה לים ומרמז
 שבתחילת לימודו לריך ללמוד רק חמיד. בקביעות
 ולהיות יחד תקוע בלב שחם הוא פורש ממנה
 מיד מת כמו הדגים שבים. ואף אם לפעמים יעלה
 על מחשבתו לזיה פני' לשום גיאות ושאר פניות אל

(ב) דע מאין באת ולאן אתה הולך
 ולפני מי אתה עתיד ליתן דין
 וחשבון. מאין באת במטפה סרוחה
 ולאן אתה הולך למקום עפר רמה
 ותולעה ולפני מי אתה עתיד ליתן
 דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים

מצפה יהושע (ב) דע מאין באת. פ' מסכת
 דרך ארץ פ' גן עוזי ודרך ארץ
 וטעם פרק ד' וזכר קדוש ויקטל (ק"ג ע"ה):

(בפרק ח' משנה י"ג) וחל בודלי יבוא מזה לשמה.
 עוד י"ל דר"ל שבעת לימודו שלא לשמה יהיה
 במחשבתו שהוא רק למדריגה כדי שיבוא מחוץ
 כך לשמה ולא שילמוד כל ימיו שלא לשמה ח"ו.
 כמו צעין המשל שכתבתי שבודלי חס יראה
 המלך שהעבד הולך על המדריגות אנה ואנה
 ואינו עולה כלל לעלי' מיד יכעוס עליו ויחייב ראשו
 למלך. וכן פ' לעולם ילמוד אדם בחורה ובמלות
 חפי' שלא לשמה ע"ד מחשבה זו שמחוך כך יבוא
 לידי לשמה. וז"ל וים דומה לריקע ר"ל שמחוך
 קביעותו יבוא לשמה ע"ד מחלח"ל (פסחים נ"ד).
 כתוב אחד אומר עד שמים חסוך וכתוב אחד
 אומר מעל שמים חסוך כאלן בעוסקין לשמה
 וכלן בעוסקין שלא לשמה. וריקע דומה לכסא
 הכבוד היינו שבעסקו בחורה לשמה יזכה להיות
 מרחוי פני השכינה ויעלה למקום מולכו מתחת
 כסא הכבוד:

ואמר הסתכל בג' דברים ואין אתה בא
 בו. ר"ל הסתכל קודם שחשוב לידך
 תחשוב חמיד ולא יועיל. וחל חומר אמתין עד
 שיבוא מקום גאון לידי ורם לבביו לחל חשוד כי טפר
 חני ולא תחגלה וכן כל הטא חס יבוא לידי לא
 אעשנו. לכן חמר ידוע הדע כי בלא הכנה מקודם
 רחוק הוא להזהר כי היצר יארוז חמיד על כל
 דרכיו

הולך לבית עולמו כי כל יום העובר כבר מת
ביום ההוא הרי בכל יום ויום זהוה הוא הולך למות.
והעתיד החשבון הגדול אשר מי יכול לעמוד :

מטפה סרוחה . חף שחול' אמרו (תנינא י"א)
המסתכל בארבע דברים בו מה לפנים בו'
ואמרו שם הטעם כי אינו רואה שיזכר שם גנאי מה
שהיה קודם שנעשה העולם . כמ"ס משל למלך
שזנה פלטרין בו' אינו רואה שיזכר שם חשפה כי
אינו רואה לגנות מעשיו . עכ"ל אחת אל תחוש
לגנות עמך . שבאת מטפה סרוחה :

למקום עפר רמה ותולעה . ע"ד הכחוש
(ישיבא ס"ו) כי תולעתם לא תמות ואשם
לא תכזה והיו דרחון לכל בשר על פי מחול'ל
בחולין (ג"ה) ברי' שאין בזה עלם אין מחקיים יותר
מי"ב חודש . וכן גחלים אינם שורפים יותר מי"ב
חודש . [פ' ב"ב ע"ד: וע' מדרש שו"ס מחזור ק"כ ובר"ר
פ' ג"ח] ח"כ תולעת וגחלים אינם מחקיימים יותר
מי"ב חודש כמשפט רשעים בניהם . אבל כהן אמר
כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכזה שהאש שלהם
אינו כהאש אש כ"א ממעשיהם ואש עולם הוא ע"כ
אמר אשם ותולעתם הוא תולעת עולם ולא
תמות ואשם לא תכזה :

דין וחשבון לפני ממו"ה הקב"ה . כפל לשון
דין וחשבון . נראה עפ"מ לעיל מחול'ל (שנה
ק"ג:) משל למלך שמוסר כליו לעבדיו פקחים
שבהם קפלוס ונחום בקופסא וכו' פקחים בחזירות
כשהם מגוהלין ספשים כשהן מלוכלכין בו' . הנמשל
הוא שאריך ליהרר מקודם מל"ה להזהר מלסגף
הבגד הנכבד . אך באמת לא זו בלבד היחה כוונת
הבריאה . רק למען תוספת שלמות לכל ירדס
בעולות הזמן רק יהיה רצון לחקן מה שזמן משלחו
לה העולם ולהוסיף חיקון בקיום כל המ"ע .
וכמ"ס שם בשבת (ק"ג) משל השני . למלך שזמן
עבדיו לסעודה בו' פקחין שבהן קשטו עמלן בו'
והספסין נכנסו לפניו כשהן מלוכלכין בו' . ח"ס
כהן דין היינו את אשר יסור ייסורנו י"ה על אשר
פגס וסגף הבגד היקר והנכבד רוח אלהים אשר
בקרבנו לכן ימלאוהו לרות רבות ורעות . והחשבון
הוא אם לא חיקן כאשר היה לו לחקן וחשבון ימיו
אשר

דרכיו ופסיעותיו כמאמר שלמה ע"ה (משלי כ"ג)
הוא כחמץ תארוז . ובדלי בשעת מעשה קשה
לפרוש וילכד בפח . (ועמ"ס לעיל פ"ב מ"א והוי מחשב
כו') רק יהי' תמיד בלש חיל עומד במאור ללחום
מלחמת מלכו מעבד מורד במלכו . מחלמך כח
לעשות רצון מלכו על אופן יותר טוב ויבנה מלודים
וחרמים אשר מאימת מות תנומה לא יהיו עשפיו
ושנתו נהיתה ובאכלו חך אוכל לא יטעם וימהר
בדרכיו ובאירלחו לשוב לעמוד על המשמר . כן
אמר הסתכל ולא חפול בידו . ואמר דע' . לנפול
הענין ע"ד מ"ס (משלי ג) אם תבקשנה ככסף
וכמסמונים תחפשנה אז תבין יראת ה' ודעת
אלהים תמלא . כי כל תורה ומוסר שיטת התלמיד
מאת הר"ל לא יבנים לאשורם מיד עד יחקור וידע
עומקו וימשמש בכל דבר מה כוון רבו בזה ע"ד
(משלי ה') דדי' ירווך בכל עת מה הדד הזה כל
זמן שהחיוק ממשמש מוליח טעם (עירובין י"ד:) וכן
הזהיר הנביא (הושע י"ד) קחו עמכם דברים וגו'
כי ברגע דברו עמהם לא יוכל דבריו להועיל רק
קחו עמכם לביהם הדברים והתבוננו בם אז ודלי
השבו . אך צוה"ר היל"ר אינו מניח להתבונן
ואמר תבקשנה ואח"כ תחפשנה כי בתחלה תבקש
מקום המעמון עד שיועד לו ששדה זו היא ואח"כ
חופר ומפספס בכל רגבי האדמה להוציא ממנה
הזהב והדרכמונים . וכן בחורה ובמוסר לריך
חיפוש אחר שביקש ומלא המקום לידע עוד עומק
הדברים הפך זה והפך זה בו' אז תבין יראת
ה' וכן ודעת אלהים תמלא רעה לומר הן במוסר
הן בחורה :

מאין באת בו' . כי הנה יס'ג חלקי הזמן עבר
הוא ועתיד . ולפעמים יגלל אדם צטוב
שבאחד מהם כמו מזרים לא תחשב מזרי כי גר
היית בארץ (דברים י"ג) כי אכסניא נעשו לאבותינו
בשעת הדחק והיינו בעבר . עמונים ומולדים על
העתיד כמ"ס (ב"ק ל"ח) שתי פרידות טובות יש
לי להוציא מהם . ישמעאל זהוה באשר הוא שם
כמבוא' [ב"ר פ"ג חובא ברי' גר"ס (פ"ז) ד"ה שנאמר]
ולכך אמר כי כל ג' חלקי הזמן באדם לא רליתי
כהנה לרוע . כי יסתכל העבר מסיסה סרוחה ועתה

אשר הלכו לסמיון : ואמר הסתכל בו' . כי עיקר האדם הוא הנפש העולה למעלה לפני ממ"ה הקב"ה לתת דין וחשבון : כי מפאת הנוף הנולד מטפה סרוחה והולך למקום עפר בו' חינו כלום וכמו שטען ח"וב (ח"וב י"ד) אדם

ילוד אשה קלר ימים וגו' . ומפאת הנוף כפי כשר ועוש כי הוא עלול לחטוא מטבעו ואין לו משפט . וכפר בזה"מ כמחל"ל בב"ב (פ"ו) וכאשר כפרו הפילוסופי' לאמר ח"ך אפשר כי מרגבי אדמה

י"ץ ל"ץ ז"ע חוש . אבל אמרו זה מפי כי לא ננה עליהם אור תורת ה' ובהתנלות עלינו אור תורתנו נחקר זה אל המושג . והוא כי ביום ברוך ה' אח האדם נתן בו נר"ן ונפש האדם היא ממרום חלק אלוה וכל המיות הוטבע בו שיה' ע"י הנשמה . וכמ"ס הרמב"ן בפ' בחוקותי תירוך על קו' הרמב"ם מדוע לא נזכר שכל רוחני בתורה וחי' כי שכל עו"ל הוא מורה על סגולת תורתו . כי בעו"ב לא רחוק הדבר שתדבק הנפש אל מקור חולבה ממנו . אך זה פלא כי גם בעו"ל משפעת טוב שבסיבת עסקנו בה יורידו השמים מטר והאדמה תתן יבולה . והנשמה גם כשהיא למטה בנוף האדם מ"מ היא דבוקה למעלה בשורשה . רק כי בחטא אדם הראשון נחמטע מדריגות נשמה ולא נשאר אצלו רק ב' מדריגות ג"ר . ולזה כוונת ר"ל (ע' חגיגה י"ב) אדם הראשון ה' גובהו מארץ עד לרקיע וכשחטא נתן הקב"ה ידו עליו ומיטטו והעמידו על ב' קומות . יראה כי בעת שהי' לו נשמה אף כי רגליו עומדות על הארץ היה גוש ושיקרו נטוע בגני מרומים . וכשחטא הניח הקב"ה ידו עליו ומיטטו בו' על ב' קומות ר"ל ב' דרגות ג"ר . והנה הבחירה חפשה בלדס בלכותו מהפך חומרו המגושם להיות רוחני וכן להיפך ח"ו פוגם הרוח וסבה כבשור . ובדור המבול הרעו לעשות ופגמו הרוח ושב כבשר . ולזה אה"כ (בראשית ו') לא ידון רוחי (נדן הוא התקן) לא יהיה עוד הרוח בתוך הנוף כשגם הוא בשר נהפך לגשמי . והאנשים

המהפכים הבשר והיו לרוח נקראים בעלי הנפש . אך בעו"ל מועטים המה האנשים שיהיה בהם הרוח . אך בעת זכו בלחיה זכות יורידוהו לחוך גופס . וזהו"כ (ח"וב ג') אכן רוח היא בלחוש ונשמה שדי תבינס . יראה הרוח

לפעמים היא בלחוש צו ממש והנשמה חיה בו אך תשלח אליו ממרום מושבה הרוח רוח ה' רוח חכמה ובינה וגו' [ועי' נפש החיים ע"א סוף פ"ו] ובה מבואר ענין שכל ועושה שהנשמה והרוח מרגישים

כמחל"ל (פנהדרין ג'): מרכיב חגור על הסומא בו' ויפגש הש"ת עד ישוב ויזדכך וישוב למקום רוחו ואח"כ גבוה מעל גבוה עד מקום נשמתו כמו שהי' אה"ל קודם החטא . ולימות המשיח יתבררו כל הנשמות ויש אשר נחנקו עתה . וזהו מקור חיות האדם . וזה ענין חת"מ . ולפ"י יש מזה זריזות לתורה ועבודה . והוא שאל ידמה האדם מה לי לילך בגדולות : לו"ל התנחל תצחק חיה מקום מדרגת גושף מאין בו' ולחין בו' ומ"מ חדע כי תתן דין וחשבון ח"ו כמ"ס שהנשמה היא העיקר ואם קן מפאת נשמתך תוכל לעלות מעלה מעלה וכמו שאח"ל לעולם יאמר אדם מחי יגיעו מפשי למעשה אברהם וכו' :

דני מתפלל בשלומה של מלכות . [התנחל הקדוש הזה אשר מי בעת מורבן בית קדשנו (כנודע נסה"ד) ע"י הרומיים . ואשר רצת לררונו . גם אל התרומם התנחל לדרוש לעמו להחפלה בשלום של מלכות הרומיים כנודע לכל לומד ספרי חכמינו החוב אשר עלינו ע"פ החורה לשמור פי מלך ושירים . ואף כי בזהויתנו תודות לה' שלום חחת הממשלה יר"ה . וחוסה עלינו ביתר שאת בלל כנפי' מכש"כ אשר עלינו בכל לב ונפש לדרוש שלומה ומצותה ביתרון הכשר ודעת . זהו כפי פשוטו של המשנה . ועפ"י הדרש] פי' הריב"ז מלכות שמי' . והענין יובן ע"פ מחל"ל (מנייה ג"א) : כ"מ שחתה מולא גדולתו של הקב"ה בו' . ואמרו עוד (פסחים י"ו) למה חומרים בשכמל"ו בחשאי משל לבת מלך שהריחה

שהריחה יקני קדירה כו' חלמר יש לה גנאי כו' ולכאורה מאי גנאי הוא בתיבות בשכמל' א' אך יבאר כי הנה בחמרנו ה' הלהי' ה' אחד חין ר"ל שהוא רק אחד באלהות כ"א שהוא אחד ממש ואין דבר א' בעולם וזולתו - כי לוח רגע א' יסחיר רגלנו מכל העולמות ה' כלל היו ספו חמו והיו כלא נאלו זה חמיתת כבודו ית"ש - אבל כשאנו אומרים שהוא מלך עלינו הוא ממש כמו שיבוצה מלך גדול כי הוא מלך על כפר קטן אשר הוא כדי בזיון וקוף כל שכן להשי"ת איך נחלר אותו בזהלת מלך עלינו - אבל מה נעשה רגלנו זהו כבודו שאמר ונעשה לווי' רצה להמליח ברוחיים מאין ולהקרה עליהם מלך עולם לגדל ענותו - ואם כן הוא ממש גנאי לו כביכול לומר שמוך על דברים אלו וכל הכבוד שנגדלנו בזה הוא הכל רק ענותו שרגלנו כן - והנה כאשר ה' עוד מלכותו נגלית עלינו בדרך גאווה כימי נאחנו מארץ מנרים לו בזמן הבית עכ"ל ה' גדלה ענותו להקרה מלך עלינו - מכש"כ בזהותו בעבור אחריו כן בהסתר פנים - ואף שממזרה שמש עד מבואו מהולל שם ה' וקרו ליהלהל דלהלל (מנח' ק"י) וע' נפש החיים שער ג' פ"א ד' ו' ע"ב ע"ג בהג"ה :

ועוד נראה [נפש החיים שער ג' פ"א ד' ו' ע"ג ע"ד ובהג"ה שם] ע"ד ארז"ל (ר"ה ד"ט) במשנה והי' כאשר ירים משה ידו ונבר ישראל וגו' ובידו של משה כו' אלא לומר לך בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהן שצפמים היו מחבדין כו' וכן בנחש הנחושת ע"ש כל הענין - והכוונה הוא אחרי אשר ידענו כי הסוגיים לחוטאים אינם בתורת נקמי' כעונם כו"ד רק בהכרח כי החטא בעצמו מלפפתו לאדם ולריך חבטה ויניעור להפרידו וללבו ולרחמו - וא"כ יפלא מאוד על התחנות שמחמנים אנחנו על הארות שסורו והוא ממש כאם הרוחלת את הבן במים חמים קלה להסיר הזוהמא ממנו - האם יבקש הניחוי חוס ורחם עלי הלא לא יעשה כן כ"א קטן בן שנה אשר לא ידע כי מנאחו לא רוחק ואיך נעני פנינו אנחנו לבקש כן - א"כ איפוא חין לנו להחפול רק על צרות כלל ישראל במקום שיש חלול

שמו ית"ש אשר אך למענו יעשה - וגם בצרות יחיד יחפול ע"ל האופן כמאחז"ל (פסדירין מ"ו) אר"מ בזמן שהאדם מנטער שכינה מה לשון אומרת קלני מרשעי כו' - וכביכול משחוק הוא בצער של כל יחיד וכמ"ס לא די שחוטאים חלל שמטריחים אותו איזה פורענות להביא כו' - כי כביכול זהו למורח עליו - ולזה כוונת חז"ל (נרכות פ"ג) כל המשחק שם שמים בצערו כופלין לו פרנסתו [נפש החיים שער ג' פ"ב ד' ו' ע"א ע"ב] כי מנטער הוא על צער המגיע לו ית"ש מנטער - ובגלל הדבר הזה יקשיב ה' וישמע לו להסיר צערו - ומ"ס כופלין לו כי עז"ל ינטער האדם על שני מיני צער שגרם לו ית"ש כביכול - כי לא לבד בעת בוא היסורים על האדם גרם צער למעלה כ"א גם בעת אשר חטא האדם ולא היה הצער כביכול יותר נעלה - כמו בן המחפחה ביינו ופול ושבר מפרקתו והוא אינו יודע מאומה מזה כמ"ס (משלי י"ג) הכוין כל חליתי הלמוני כל ידעתי - אך אביו מרגיש חייב האצור ושלח לדרוש ברופאים אם ימי' מחולי זה וכאשר הרופאים בשרוהו על חייו איך לקחו אותו וקשרו השבר באגד ובקשר אחי' וכאשר סר יינו מעליו והי' כאחד האדם והחטיל מר נורה על כאבו ואביו מנטער מועקתו ומקול אנחתו אבל עכ"ל הוא רק קלה צער לעומת הצער הראשון שהי' לו מקודם אשר דאג על חייו - כן ממש הוא תורת חטאת האדם ויסוריו כי בעת יסוריו וחייון מכתו וקלקלתו אז הוא מרגיש ולא בעת החטא אשר מכתו טר' - אך עכ"ל אם ינטער על הצער המגיע למעלה מיסוריו ויסורו ממנו - וכ"ס אם ינטער על צער המגיע ממנו בשעת חטאו וישב על חטאו שפל הצער הזה יקבל שכרו כמאחז"ל (יומא פ"ו) זדונות נעשו לו כזכות לז"ל כופלין לו על צ' מיני הצער הנ"ל - וזהו משה"כ (ישעיה מ') נחמו נחמו עמי וגו' כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה - לא אמר בכל חטאתיה כ"א בכל חטאתיה כי בכל חטא לקחה צ' פעמים על צ' מיני הצער אשר נאטער עליהם - עכ"פ החפלה צריכה להיות לא על צער שלנו כ"א על צער השכינה וכמ"ס גבי חנה שהיתה מרת נפש עכ"ל והחפול על ה' וכמ"ס (נרכות פ"א) שהסיחה דברים בלתי

עלמו לך הקדוש ב"ה גם כן שומע תפלתו :
ג' שאכלו בו' • יובן עפ"י כ' ויחמדו לבעל פטור
ויאלכו זבחי מתים ואחזרו חז"ל (פסדרין ס"ד)
פטור עבודה בזהררה וסגה מה כינוי בזה לעשות
דבר צווי כזה לאלהיהם • אך

ידוע דברי קדוש ה' מכובד
האלהי מוהר"ם וויסל ז"ל
על פסוק כי לא על הלחם
לכדו ימיה האדם כי על כל
מואל פי ה' • הענין הוא כי
ודאי הגשמה ח"ה ניונת
מהלחם הגשמי • אך בשעה
שאמר הקב"ה חוה הארץ
דשא וכן כל המאמרות מולך
מהכל פיו ית"ש כח להדבר
ההוא ומקיים הדבר ובהעדר
השגחתו וכחו יעדר גשמייות
הדבר וזה הכח המקימו הוא
רוחני וא"כ כל מאכל מורכב
משני דברים גשמי ורוחני •
ולזה יצא ג"כ חז"ל בלחם
אין לך כל עשב בקרקע
שליך לו מלאך בקיע כו' •
ובזה האדם ניוון • גוף האדם
ניוון מגשמית הלחם ורוח
אלהים ניוון מרוחניות כח
המקיים את הדבר • ל"א לא
על הלחם לבדו ר"ל גשמייתו
רק על כל מואל פיו ית"ש
כ"ל ולכן ע"י אכילה יחבר
הגוף והנפש • משא"כ שאר
רוחניות כחורה ותפלה הוא

בלא גשמייות כלל ולא יחבר הגוף עמו • והנה עוד
דבר אחד יש במאכל חלק ג' • והענין כי קודם חטא
של אדם הראשון היה מאכלו רוחני • וכן כוונת חז"ל
(פסדרין י"ט) כי מלאכים רוחנים היו לוליס לו בשר
כו' (ופ' נפיה"ם ענין ג' ס"ד ד' פ"ג בהג"ה) • אך
מעת חטאו נעשה כל מאכל מעורב טוב ורע כי
ענין עץ הדעת טוב ורע • הקשה המו"ל היפלה
על

כלפי מעלה ר"ל למה יגיע לך לער מזה וכן לשכחו
של משה דרשו רז"ל אל חקרי אל ה' חלל על ה' •
ופד"ז יובן מ"ם במשנה וכי ידיו של משה כו' חלל
כל זמן שמסתכלין כלפי מעלה ר"ל לחוש להפסד
של מעלה אז היה גוצרים
ונוחמים • וכן יעלנו הכתוב
הוי מהפלט בשלומה של
מלכות שמים ובשלומה יהי'
לך שלום :

ואמר שאלמלא מורא ה' כו' •
כי כבר כתבתי כ"פ
שיראת העונש מועיל שפי"ו
לא ירח לא מחיות ושחיתים •
והבלתי ירח מה' מוכן ומוכרח
לירח מקטן שבמזיקין • ולכן
הוי מהפלט כו' שפי"כ לא
יכלע איש לרעהו ואח"כ ישוב
הדבר מפני יראת הרוממות :
איש את רעהו כו' • יראה
כי המה יותר גרועים מדגים
שנים שהגדול בולע את הקטן •
אבל ב"ה איש את רעהו
אף כי גדול הוא כמוהו
(וכ"פ המדרש) :

שנים שיושבים ואין
ביניהם ד"ת ה"ו
מושב לצים • ר"ל ציניהם
אין ד"ת אבל לומדין כל אחד
בפ"ע והוא לאות כי כל אחד
מתלוצץ על תורת חבירו •
אבל שנים כו' נדברו • ולא
אמרו דברו כ"ל נדברו כ"ל

ילמדו יחד לש"ס שמה שלא יצין יציניהו חבירו
אז אין תכליתו מה שידבר הוא רק מה שידבר
חבירו והוא יקשיב מה שלא יצין ולא נדברו כי
כל אחד נדבר מחבירו וחבירו הוא המדבר ולכן
סיים במדרש בשער זה הקב"ה שומע תפלתו שנה'
ויקשב וגו' • והוא מדה כנגד מדה עד ששעה אמו
באפרכסת ושומע דברי חבירו ולא החשיב דברי

מצפה יהושע (ד) שנים שיושבים ויש ביניהם
ר"ת בו' • פ' ברכות (ו' ע"ב) :
(ס) ג' שאכלו על שלחן אחד כו' • זוה"ק פקק
רע"ט (רע"ט ע"ב) זוס"ם מדרש רות (פ"ה ע"ב) :

בנפשו והעסק בחורה ישרוף הרע • כי החורה טבעה כחש כמ"ש הלא כה דברי כאש של מעלה כמ"ש פתח במזבח וסיים בשולחן כו' כי הוא כמזבח ומשולחן בצוה קא זכי • והנה האוכל בצוונה אמיחית לקיים גופו ונפשו לעבודת

אלהיו ית"ש ויבדך ברכה הראויה ועסוק בחורה באלו כי זה כל פרי תכלית אכילתו הוא ממש כמו המקריב קרבן שוטל הבהמה ומקריב לגבוה הרומניות שבה מעט הצריחה וגם בשמותיה נחקדש וכן מוזכרו כל הדלח"מ בקרבן • מלה הוא הדומם • ממחה וגסכים לומח • והוא עלמו חי • והכהן המקריב הוא המדבר • והמה הד' מיני הצריחה הנשפטים מד' מלאכי מעלה הנצווים הממונים עליהם מיכאל גבריאל רפאל אוריאל על צוה על צוה עד ד' לוחיות של הוי"ה ב"ה הרי מעלים הבהמה ומתקנים אותה וגם הגשמיית שבה נחקדש ומתעלה • וכן הדריק האוכל לשופע נפשו להחיותה לעבודת ה' • ולהיפך חלילה האוכל לרעבנות לא לבד שאינו מפקח הגשמיית אך גם הרומניות שבה ג"כ מקלקל ומכניס לקליפה וכמ"ש (נרמח ל"ה) האוכל בלא ברכה כאלו גזול כו' ר"ל נוטל הקדושה ומכניסה לאבדון וממש גזול הוא • וכבר ארז"ל כ"מ שנאמר וישבו לאכול לחם היה לרה כי באתם רע ומר לעיני מגונה כאכילה לעשות ממנה קביעות • אך יאחה הקביעות אם יעסקו בחורה בקביעותם אשר התורה גמלתהו מוצ ולא רע ר"ל שכלה הרע • אבל בלאו הכי הרע מתגבר מ"ו והוי כאלו אינם אוכלים החיות שבמאכל הזה רק חלק הרע והמה שבו • והוא ממש זבחי מתים כי המוצ הוא המח' את הדבר והרע הוא הפכו כנ"ל וד"ל :

המקבל עליו עול תורה כו' • כמשא"כ (בראשית מ"ט) ישכר חמור גרם וגו' וירא מנוחה כי מוצ וגו' ר"ל כשהשליך מעליו העול וחשב

על הדעת כי במרדו הוסיף לו שלימות • אך נאמר כי מקודם חסלו ג"כ נצחא בחייו אך היה יכול להיות לו כולו טוב או כולו רע • ועזא ועזאל יוכיחו שנעשו מכלו מוצ רק רע אך מהעץ נעשה טו"ר מעורב ובאכילתו נאחרה

האחר ג"כ להיות כל אשר עליו נהפך לטו"ר מעורב יחד • ולכד שהקליפה קדמה לפני הנה גם הפנימי מעורב טו"ר ומהטוב ניזון הנפש והגשמיית נהפך לרע והרע יולא בנאחא והוא חלק הרע וכמה • ולכן חסור להרהר בד"ת במקום הטינופת כי אין זה מקום לזה • וענין הקרבן היה כך כי על ידי האש אשר על המזבח שהוא מלמטה סר הרע ומחר חלק הצעלים ומה שהניח כולו טוב •

וכן ה' המן הורד מן השמים כולו טוב כי אין רע יורד מן השמים ולכן לא היה צו פסולת ונבלע צאיצרים יוכן צצר הקרבן נבלע כולו צאיצרים ואינו מולא ממנו פסולת וכן מוכת מחז"ל (יומא ע"ה) לחם אצירים כו' שנבלע צאיצרים וחלל מה אני מקיים ויחד תהיה לך על אונד וגו' בדברים שהנענים היו מוכרים להם • ולבאורה נהי דנימא דס"ל להתנחל בשר תאזה נאסר במדבר (חולין י"ז) מ"מ למה לא חירצו מבשר שלמים ח"ו דגם הוא נבלע צאיצרים יוכן להיפך ממש היו נוטלים הבהמה ומהפכים את החלק הטוב הרומני לרע ולחם חלליהם הוא ומתגבר עי"ו ובהתגברו אז דרך רשעים ללחם • ולכן ילאת הכוונה עושים אנשים הרשעים להכניס את ה'יודעים רבונם כו' כמחז"ל (סנהדרין ק"ג) על אמון שאמר כלום אני עושה חלל להכניס את דוראי וכן יהויקים ע"כ • ולבאורה מה עשה להם ה' אשר עוד יוסיפו סרה להכניסו אך מכוונים להחזיק צוה הרע ויהי דרכם ללחם • לכן האוכל ועוסק בחורה הרי מראה באכילתו שמכין זה לכוונה מוצה שהחלק הטוב יוסיף קדושה

מצפה ירושע (י) וחמהלך בדרך יחידי • זוס"ק וימי (ר"ל פ"ט) קדושים (פ') (פ"ט) : (י) המקבל עליו עול תורה כו' • מדרש במדבר רבס טוקס פ' י"ט (דף ע"ט) זוס"ק וימי רמ"כ פ"כ (וילף מקרא למס וגו') זוס"ק לו רע"ט (כ"ט פ"ט) :

וחשב שמנוחה הוא מבקש לו אך בלחמת ויט שכמו לסבול ר"ל נטל עליו עלים אחרים וד"ל והרמב"ם צ"י הביא שנאמר חרות על הלוואות • אל תהרהר חרות חלל חירות ע"כ והנה בשבת אמרו (דף פ"ה) אריב"ל מ"ד לזרז המור דודי

לי צין שדי ילין אמרה נכסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אט"פ שמיר ומימר לי דודי צין שדי ילין ע"כ • נראה כי הנה במחן חורה זכו לשלשה דברים חירות ממלאך המות ומשעבוד גליות (כמאח"ל) ע"ג ה' ובעירובין נד' ושחשורה שכינה ציניהם ובעגל הפסידו שלשתן ונגזר גליות ואכן כלום חמוחן והורד עדים מעליהם זה סילוק שכינה כי אור השכינה הוא הכתר אשר ה' על ראשיהם • והנה חלו הב' מיתה וגלות נשאר אך שתי' שכינה שורה בישראל חורה ע"י בקשת משה ונפלינו וגו' כמבואר בצרכות (ו' ו') וז"ל אף על פי שמיר ומימר לי כי מירר הוא גלות ומימר הוא מיתה כמ"ס (מוע"ק כא') עיקר מריא מאבילו' חד יומא הוא שנא' ואחריתו כיום מר מ"מ מחנחם אני שדודי צין שדי ילין שנשאר השכינה חללי • [כן סי' המהדר צ"י לשר השירים וסעתי כן] :

בבל המקום אשר אוכיר בו • ולבאורה היה

צריך לומר אשר תזכיר אבל הענין הוא ע"ד המדרש ע"פ מי הקדמי ואשלים • כי בלחמת הקב"ה הוא מותן כח לאדם ללמוד ולהגות בחורה או לעשות חיזה מזה וכמ"ס אברים שפלתו בו ורוח ונשמה שנפתח בחשינו ולשון אשר שמת צפינו הן הם יודו

ו רבי חלפתא (בן דוסא) איש כפר חנניא אומר (ה) עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם שנאמר (ההלים פ"ב) אלהים נצב בעדת אל • ומנין אפילו חמשה שנאמר (עמוס ט) ואגודתו על ארץ יסדה • ומנין אפילו שלשה שנאמר בקרב אלהים ישפוט • ומנין אפילו שנים שנאמר (מלאכי ג) או נדברו יראיה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע • ומנין אפילו אחד שנאמר (במות כ) בכל המקום אשר אוכיר את שמי אבוא אליך וברכתך : ו רבי אליעזר איש ברתותא אומר תן לו משלו שאתה ושלך שלו וכן בדוד הוא אומר (ד"ה אט) כי ממך הכל ומידך נתנו לך • רבי שמעון אומר המהולך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה ומה נאה גיר זה מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו : ו רבי דוסתאי ברבי ינאי משום ר' מאיר אומר כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו שנאמר (דברים ז) רק

מצפה יהושע (ה) עשרה שיושבין בו • [נרבות ו' פ"א] • (ט) דוסתאי בר ינאי בו • [מנחה ז"ט ע"ס] :

ויזכרו ולא בכח שלנו • וז"ל בכל המקום אשר אוכיר ר"ל אף שאני הוא הנותן לך כח לעשות חל בחורה ובמלות ומסורת הדין לא ה' לך עלי שום חשול גמול אט"פ נחשב לפני כאלו אחת עושה רק בכח שלמך ואבוא אליך וברכתך :

או יאמר כי לפעמים ילמוד האדם לשם כבוד וכדומה ואם כן המזכירו ללמוד הוא חלוות הכבוד אבל כשלומד לשם ה' המזכירו ללמוד הוא שמי' הוא המזכיר אז אבוא אליך וברכתך • ואמר מנין אפי' אחד כו' כי צניני חורה מוטייל מלוד הקיבוץ כמ"ס במ"א וכן במזה חינו דומה ה' עושה מזה כו' אך צניני עוה"ז הוא צניפך כמ"ס במ"א וזה"ל ובעזתם חת ה' אליהם וצידך חת לחמד וגו' העבודה חת' צריכים אך האכילה חתיה צימיר וז"ל :

תן לו משלו בו • כי האדם הזה העולם כאלו הוא של עצמו היינו כי הקב"ה הניח צידו הבחירה אך אם האדם מרבה מ"ו לפסוע פסע רב אז יענש עונש גדול מכל העונשים שזוטלים ממנו הבחירה ולא יכול עוד לשוב כמו פירוש ודוגמתו • וז"ל (שבת ק"א) עשה עד שאתה מואל ומאיו לך וסודך צידך •

וזו תן לו משלו אף שאתה ציד שלמך מ"מ חרע בממונו ממנו בל לך • ואם לאו חרע שאתה ג"כ שלו וצידו למנוע הטוב ממך וליטול גם אותך היינו הבחירה שלך • וז"ל :

או יאמר תן לו משלו • ר"ל מ"ס המקלח כי הוא מוקן

נוהן לך הכל ומצקש שאל המצקש תקדיש לשמו •
מכחך תצדקו חנינך עולמך לתורה ולעבודה הנס
כי חושי' שמה ומחיש מעט כחך בלא אלהים נוהן לך
כח לעשות חיל שאתה ושלך שלו וצידו כח להמית
ולהחיות • וכן מעוט ללדקה

הוא נהן לך הכל ובהיפך ח"ו
יכול להסירך וגם צעת נחיתך
המה צידו • ולזה אמר ממך
הכל ומידך נחני לך גם צעת

הנחיתה המה צידך •
כל שירותא חטאו קודמת
בו • עמ"ש צמסנה

א' כי האדם אל יחמין בעלמו
כי צעת יבול חטאו לידו
לא יחשוב דרכו וידע להזהר

כי לא חטא שולט עליו • כ"א
יחזו דרכו לחשוב מחשבות
להלל טרם בוא לידו ויחשוב

כי אדם חני טלול לחטאו
ואז ילל • וזהו יראה חטא
שהוא ירא מוהחטא שלא

יחגבר עליו צעת בואו • וגם
יראה חטאו פ' חטאו שכבר
עשה ומצקש להלל ע"י לימוד

התורה כי היא מקוה ישראל
מטהרם והמאור שבה מחזיר
למוטב ויעלה שמים צידו

הקדשים והמבזה את המועדות (יג) והמלבין פני חבירו ברבים
אבינו עליו השלום והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה אף על פי שיש בידו תורה ומעשים
טובים אין לו חלק לעולם הבא • יב' ר' ישמעאל אומר (יד) הוי קל לראש ונחל לתשחורת
והוי מקבל את כל האדם בשמחה • יג' רבי עקיבא אומר (טו) שחוק וקלות ראש מרגילין
לערוה

מציפה יהושע (י) כל שירותא חטאו בו • וז"ל תנא ר' ע"מ (נ"ב) אוקמס מהרי מתיב כל בו • וז"ל תנא (נ"ג) פקמח תיקוני וזכר ס' (נ"ד) (נ"ה) : (נ"ו) הוא ה"א כל שירותא חטאו בו • וזכרנא דברות פ"ג ס"ד וז"ל
סג' כסר ר' יודס פ"ג : (נ"ז) ר"א המודעי אומר המוחלל בו • (נ"ח) (נ"ט) [[כנסדנין (נ"ט)]] מכאן אמרו בו • (נ"י) והמלבין פני בו •
א"ל חלק לעס"ג [פ' ב"מ נ"ט] וכןסדנין (ק"י) : (נ"ב) ר"א המודעי בו • כפי שנת (פ"י) ק"צ פ"ד ירושלמי ספסיס פ"ו ס"ג •

(נ"ג) תנא דכ"א רכס פק"כ א"ל א"ל סג' חכמים נמשנס ר"א בו • (נ"ד) הוי קל לראש • ס"ט : דרך ארץ פ"ג : (סו) שחוק וק"ד
בו • מדרש שמואל רכס נמשנס פ' למ"ד • וכן שט רבתיט שחוק וק"ד בו • תנא דכ"א רכס פ"ג : שחוק וק"ד בו • מדרש בו •
פ"י דמאי פ"ג פ"ג ולא יכיה סרון בנדרים נשחוק • ונ"ל שבי מדרש סייג לפי שנת • פ"י : מדרש (דף י"ג) ד"ס חקטו חכמים •

ועי' חוס' מדרש (ד' כ"י) ד"ס אל חסי :

השומר לך ושומר נפשך מאד פן
תשכח את הדברים אשר ראו עיניך
יכול אפילו תקפה עליו משנתו ת"ל

(ס"ט) פן יסורו מלבבך כל ימי חיך
הא אינו מתהיב בנפשו עד שישב
ויסירם מלבו : ז' רבי חנינא בן

דוסא אומר (י) כל שירותא חטאו
קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת
וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו

אין חכמתו מתקיימת • הוא היה
אומר כל שמעשיו מרובין מהחכמתו
החכמתו מתקיימת וכל שחכמתו

מרובה ממועשיו אין חכמתו
מתקיימת : י' (י"א) הוא היה אומר
כל שירותא חטאו בו • וז"ל תנא ר' ע"מ (נ"ב) אוקמס מהרי מתיב כל בו • וז"ל תנא (נ"ג) פקמח תיקוני וזכר ס' (נ"ד) (נ"ה) : (נ"ו) הוא ה"א כל שירותא חטאו בו • וזכרנא דברות פ"ג ס"ד וז"ל
סג' כסר ר' יודס פ"ג : (נ"ז) ר"א המודעי אומר המוחלל בו • (נ"ח) (נ"ט) [[כנסדנין (נ"ט)]] מכאן אמרו בו • (נ"י) והמלבין פני בו •
א"ל חלק לעס"ג [פ' ב"מ נ"ט] וכןסדנין (ק"י) : (נ"ב) ר"א המודעי בו • כפי שנת (פ"י) ק"צ פ"ד ירושלמי ספסיס פ"ו ס"ג •

(נ"ג) תנא דכ"א רכס פק"כ א"ל א"ל סג' חכמים נמשנס ר"א בו • (נ"ד) הוי קל לראש • ס"ט : דרך ארץ פ"ג : (סו) שחוק וק"ד
בו • מדרש שמואל רכס נמשנס פ' למ"ד • וכן שט רבתיט שחוק וק"ד בו • תנא דכ"א רכס פ"ג : שחוק וק"ד בו • מדרש בו •
פ"י דמאי פ"ג פ"ג ולא יכיה סרון בנדרים נשחוק • ונ"ל שבי מדרש סייג לפי שנת • פ"י : מדרש (דף י"ג) ד"ס חקטו חכמים •

ועי' חוס' מדרש (ד' כ"י) ד"ס אל חסי :

והו' מקבל את כל אדם בשמחה • אמר הוא שלריך
ליסר בזה חיד לשמוח שלא יבוח לירי שמוק בו
[וכן סי' המדרש]: מסורה סייג לתורה • יראה כי
הדברים שלפי הגמרא הם קלקול ומ"מ לתכלית
טובים הם דימה אותם לסייג •

כי האדם אחר כל הולאות
זרעני גינתו ומריסותה
וירטסה ועידורה יסרך ג"כ
לסייג • והיחזק שיטטער על
הולאותה אף כי חסר יבולתו
שמויל עליה הולאות הרבה
מ"מ כיון שידע שכלתי הסייג
למרמס יחי' כל גינתו ועמלו
זה • כן המסורות למנות כל
האותיות וכל תיבה כמה
סעמים ומלא בתנ"ך ולעשות
סימן ע"י • אף כי לפי הדמיון
הוא מצלה זמן כי מה חסר
אם לא ידע זה אבל צלחת
הוא גדר שומר את התורה
וכל לימודו יחי' שומר בקרב
ע"י סימניו ולא יסכח • וכן
המעשרות מוילא מחבולתו
מעשר ראשון ושני פחת
חומש אבל זהם עשה גדר
להגשאר שחי' שומר • וכן
נדרים להמנע עם הוא קלקול
כמ"ס (נדרים כ"ב) כל הנודר
כאלו בנה במה אבל לפרישות
הוא שומר וגמי מסומני
שצירת התורה מונחים בחובה
וכענין ר' יוחנן שאמר אהא

בחתנית עד שאבוא לביתי [א"ה במע השומע וסעס •
וסונתו למ"ס רבי יוחנן (בירושלמי פ' קנים יין בנדרים
הביאו הראש"ם שם בחתנית) הריני בחתנית עד דנחש
פיקון] והנה מחשבה מועלת לד"ת וכ"ס נדר ולבד
שלא יופיל זיק עוד אף למי שהגיע למדריגת
הפרישות טוב ויפה הוא • וכן השתיקה לפעמים
יולא דבר טוב מדיבור ומססיד כשתיקה מכל

מקום ההסגר מונעט ושמירה מרובה וד"ל •
חביב אדם בו • אמר שבמ"א גינה את האדם
שזה מסיפה סרוחה אמר כאלו שגברא
בללם אלהים • וכנגד לאלו חסה הולך ח' שנקראו בני
למקום שנאמר בני וגו' •

לערוה מסורת סייג לתורה מעשרות
סייג לעושר נדרים סייג לפרישות
סייג לחכמה שתיקה • יד הוא היה
אומר חביב אדם שנברא בצלם •
חבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם
שנאמר (בראשית ט') בצלם אלהים
עשה את האדם • חביבין ישראל
שנקראו בני למקום • חבה יתירה
נודעת להם שנקראו בני למקום
שנאמר (דברים י"ד) בנים אתם לה'
אלהיכם • חביבין ישראל שניתן להם
כלי חמדה • חבה יתירה נודעת
להם שניתן להם כלי חמדה שבו
לקח טוב נתתי לכם תורתי אל
תעוּבו: • מו' (טו) הכל צפוי והרשות
נתונה ובשוב העולם נדון והכל לפי
רוב המעשה: • מו' הוא היה אומר
הכל נתון בערבון ומצודה פרוסה
על כל החיים החנות פתוחה והחגוני
מקיף והפנקס פתוח והיד כותבת
וכל הרוצה ללות יבא וילווה

וכתוב שם לא תתודדו וגו'
על מת • כי כשהולך כבן לאל
אביו אין להשתעשע ע"י • וכנגד
דיו ומשכון אמר שנתן להם
כלי חמדה כי ע"י החמדה
שהיא תכלין להי"ר מוכל
להלל מהדין [וכן פירש המדרש
בשם מהר"ם אלשקר ע"פ]:
כלי חמדה בו לקח טוב
נתתי לכם וגו' • ע"ר
אמרם בנדרים (ל"ב ע"א)
זכינא חריפא חסור למכור
למודר ממנו הנאה מפני
שההנהו • וז"ל כי לקח טוב •
שם בלקיחתו יש הנאה ומכל
שכן כשתחיל להם במחנה •
ודי להבין:

הכל צפוי בו • ר"ל בשעת
השון הקצרה רואה
ומכל מקום הרשות נחונה:
ובשוב העולם נדון בו •
ר"ל אף שתרצה לעצמים
דרך רשעים ללמה חדע כי
בטוב העולם נידון כי הוא לו
לעונש ודין ומשלם לשונאיו
על פניו להאבדו • ובטוב
שעשה יחי' בטוב"ל ולא יאריך

ימים בטובם שכולו ארוך • ואם יאמר מה זה עשה
אלהים לו שלא יראה אור בטוב"ל לז"ל והכל
לפי רוב המעשה ר"ל על דרך מחלול להילן
שעומד במקום טהרה ונפשו נוטה למקום טומאה
נקלץ נפשו וכולו עומד במקום טהרה וכן להיפך
ר"ל • לז"ל והכל לפי רוב המעשה וד"ל:
וכל הרוצה ללות בו • כי יש עצירה אשר
מכלתרי

מצפה יהושע (פו) הכל צפוי בו • תיקונים
בזו"ס [פ"ב ע"ב ז"ל ס"ט ע"ב]
א"ש שאלם דא עתיקא • ופירשנו בס קדמאי ובנין
כשלו בס בנין דלא חסו לשומקא ודנא:

מבלעדי ממון ח"ל לטעותה מזמנין לידו מעות .
[וכן פי' המדרש:]

מדתו ושלא מדעתו . כי האדם החכם יבין
ויסתכל לפי העונש המגיע לו את העבירה

שעבר אך הכסיל לא יבין
את זאת : והכל מתוקן
לסעודה . ר"ל כי בהמשך
הזמן הכל יזדק ויתוקן :

אם אין תורה אין ד"א
כו' . ר"ל אם אין לו
תורה ח"ל להיות דרך ארץ .

ואם אין דרך ארץ התורה
יהיה לו ללא הועיל ומיותרת .

וכן כולם אם אין דעת אי
אפשר להיות לו בינה אם
אין בינה אין דעת ראה לומר

כיון שאינו יכול להבין דבר
מחור דבר הדעת שקיבל
מרביתו היא מיותרת כי ח"ל

להשתמש בה בלתי בינה .
וכן צלי לחם לא יחי' האדם
אך על הלחם לבדו יחיה אף

כי אין לו מותרות יכול לעסוק
בתורה ח"ל ח"ל לתורה צלי
קמח וקמח מיותר הוא

כלל תורה כי למה לו חיים
וד"ל : כל שמעשיו מרובין
מחכמתו . ע"ר מחזוני

תלמוד גדול שמציא ליד
מעשה . ולכאורה נראה מזה
כי מעשה גדול כי גדלות

התלמוד הוא המעשה . אבל
ז"ל כי תלמוד גופ' מעשה
הוא ככל שאר המעשים ויותר

גדול מהם שמציא גם ליד

והגבאים מחזירים תדיר בכל יום
ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא
מדעתו ויש להם על מה שיסמוכו

והדין דין אמת (י) והכל מתוקן
לסעודה : יז רבי אליעזר בן עזריה
אומר (יח) אם אין תורה אין דרך

ארץ אם אין דרך ארץ אין תורה
(יט) אם אין חכמה אין יראה אם
אין יראה אין חכמה (כ) אם אין

דעת אין בינה אם אין בינה אין
דעת (כא) אם אין קמח אין תורה אם
אין תורה אין קמח : הוא היה

אומר כל שחכמתו מרובה ממעשיו
למה הוא דומה לאילן שענפיו
מרובין ושרשיו מועטין והרוח באה

ועוקרתו והופכתו על פניו שנאמר
(ירמיה יז) והיה כערער בערבה ולא
יראה כי יבוא טוב ושכן חררים

במדבר ארץ מלחה ולא תשוב . אבל
(כב) כל שמעשיו מרובין מחכמתו
למה הוא דומה לאילן שענפיו

מועטין (כג) ושרשיו מרובין שאפילו
כל הרוחות שבעולם באות ונושבות
בו אין מזיזין אותו ממקומו שנאמר

(ירמיה יז) והיה בעץ שתול על מים
ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה
כי יבוא חום והיה עלהו רענן ובשנת

מצפת יהושע (יז) והכל מתוקן לסעודה . פנה
דני אליהו רכס פ"א וסכל מתוקן
נפניו כו' : (יח) אם אין תורה אין ד"א . פנה דני

אליהו רכס פי"ט כסופו . ונמו חכמים אם אין תורה
כו' . (יט) אם אין חכמה אין יראה . עיין מדרש תנחומא לו י"ד בקדמם חיקיו וזכר (י"ב פ"א) ופיקון פניא (ד' י"ד פ"א) .
(כ) אם אין דעת כו' . פי' מדרש שחר סוכ קי"ט (מ"ד) מי שיש לו חכמה כו' . וע' מדרש שמות רכס מ"פ פ"א . (כא) אם
אין קמח כו' . וז"ל בראשית מדרש הנעלם (ו' פ"ד) כי בא דארי"ל אם אין קמח כו' . (כב) כל שמעשיו מרובין מחכמתו כו' . פי' פנה
דני"א רכס פי"א אשוי אדם שמעיו מרובין מהקטנס למ"ד לרגל שמונתה נמנע . (כג) ושרשיו מרובין כו' . כי"ב פי' סקין ר"א פי"ט .

לח
לח

לא יעשה כחן אחר מוחו לא יוכל לעשות • כמשה"כ
אשר פריי יתן בעתו כ"ל הדיקים המה דמיון חילן
השתול • ואמר פריי כי אם יעשה הכל שלו • ואמר
בעתו בעת הראוי היום לעשותם ולא למחר :

קנינן ופתחי גדה בוי' בזה
להכניס את האומרים
כי מה תועלת יולא מענין
שילמוד מה שאפשר שלא יבוא
לידו לפסוק דין מחוד משנתו
כל ימי חייו אך תקופות
הן עיקר חכמתם וביניהם
לעני העמים וגו' • לז"ל

כי נהפוך הוא כי חלו אך
פירפראות נקראו וקנין ופ"י
הן גופי הלכה :

פרק ד בן זומא אומר
איהו חכם
בוי' איהו גבור בוי' נראה
כסדר דברת קדשו על דרך
מאמר חז"ל (גדרים ל"ח) חין
השכינה שורה חלל על גבור
עשיר חכם ועניו • ולכאורה
יפלא למה יגרע הדין אשר
עוד קודם יירחו נגזר עליו
בגזירת העליון ית"ש שיהי'
עני או חכם כמבואר בגדה
(פ"י:) טיפה זו מה שהעליון
גבור או חכם או טיפס
עשיר או עני ע"כ ולמה לא
יתן ה' רוחו עליו כיון שהוא
ראוי לשכינה ע"י מעשיו • אך
יבואר כי העיקר הוא לזכות
להשראת השכינה הוא רק
ע"י ענוה וכמבואר בחז"ל
(פ"ג י"ג:) וזירות מביאה ליד
זירות בוי' עד ענוה מביאה
לידי בוי' רוע"ק והנה מי שאין
לו מעלות חף חס יפיל עמלו
כי צמה נחשב הוא שאין לו צמה להחגלות • חבל

בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות
פרי : יח ר' אליעזר (בן) חסמא
אומר קנינן ופתחי גדה הן הן גופי
הלכות (גד) תקופות וגמטריאות
פרפראות לחכמה : רבי חנניא וכו'

פרק ד

א בן זומא אומר איהו חכם
הלומד מכל אדם שנאמר
(תהלים ק"ט) מכל מלמדי השכלתי •
(ה) איהו גבור הכובש את יצרו
שנאמר (משלי פ"ו) טוב ארך אפים
מגבור ומושל ברוחו מלוכד עיר •
(ג) איהו עשיר השמח בחלקו
שנאמר (תהלים קכ"ח) יגיע כפיך כי
תאכל אשריך וטוב לך (ג) אשריך
בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא •
איהו מכובר המכבד את הבריות
שנאמר (שמואל א' ג) כי מכבדי
אכבד ובזוי יקלו :

כצפה ירושע (גד) תקופות וגמטריאות בוי' •
סיקויה ביוס"מ (פ"ד פ"ח) סיקוני
וזה סיקון כ"ז (פ"ה פ"ח) וע"כ סיקונו ופ' סיקון פ'
(ק"ט פ"ח) :

פרק ד (ה) איהו גבור בוי' • (הפיר פ"ד
ל"ג) וענין מדרש שיר ספירים רכס
י' ג' פ"ט • וכל דוק תלם כס • ומדרש תנחומא
ויקרא ח' ושו רכסונו חיובו גבור בוי' • מדרש משלי פ"ו
(י"ז פ"ג) חסן חנין חיובו גבור בוי' • מדרש שמואל
פ"ה (פ"ג פ"ג) וס"ק סנהא רע"ה (כ"ח פ"ח) סיקוני
וזה סיקון כ' (פ"ז פ"ג) סיקון כ"א (ל"ח פ"ג) •
(ג) איהו עשיר בוי' • (הפיר פ"ד ל"ג) וע' שבת
(כ"טו) נכס"י • מדרש נכסד רכס סקוט פ' כ"ד •
(ג) אשריך בעולם בוי' (בכסות ח"פ"ח) חולין (פ"ד) :

רל' שאינו מחשיב ח"ע שהוא
ירוס לבבו מחסין העניים כ"ח
הוא חושב שמנו ה' בצורת חנינה ושמה בחלקו •
ועד"מ

נחשבת לכלום כי היראה הוא כמו כלי בית קיבול שחשקיים בה החכמה. וכלל חכמה היא ככלי ריקן ככלי חין חפץ. וז"ש כלי מלא מחזיק. כי כל אשר יוסיף להתחכם יוסיף חת כח בהיראה והיראה מוסיף כח בחכמה. [ע' נסח' שער ד' ס"ה ב' ע"ד בהג"ה] ח"כ איפוא עיקר הכל הוא היראה. וז"ש צוהר יראה דלית ל' לבר נש למדחל קמי' מארי' בנין דליהו רב ושלט עיקרל ושרש דכל עלמין. פי' כי זהו העיקר והשרש דכל עלמין וכו"ל. [ועד"מ פי' מ"ס (בראשית ט') ומוראלס וחתכם יהי' על כל חית הארץ. היינו שמהיראה של האדם יומשך יראה על כל] :

והנה בעיני היראה כמה סוגים גדולים עד אין חקר. אך היראה המוכרחת היא מ"ס ריב"ז (בנרבות כ"ה) י"ה"ר שיה' מורא שמים עליכם כמורא צו"ד חדע ששאלם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם. והוא היראה מלד הבושה כמאחז"ל (מדרש ר') ובעבור תהי' יראתו על פניכם לבתלי תחטאו זה הבושה. כי יבוש ויכלם מיוולד העומד עליו חמיד ולית אחר פנוי מיני' ואם הי' אדם לגדול לא הי' עושה ואיך יעשה כשהוא עם המלך ממנהקב"ה במלכותו. וכמבואר בהגהות רמ"א בל"ח (ס') א' פ"א. וחזת היראה תועיל ודאי לסור מרע ולהשמר משה יקוש. אבל עוד יש בושה גם בעת עשיית המלואה כי הנה לא כאשר ימא האדם כי טוב גדול הוא עושה בעשותו חיה מלואה או לומד תורה וראוי לו בעד זה לירש עולם ומלואה. אך באמת והפוך הוא כי גדולה ומשיבות היא לנו שזכינו לזה לקיים מצות ולהגות בתורתו כמו שאנו אומרים אשר קדשנו במצותיו וקרבחנו מלכנו לעבודתך. ובכל עת שאדם עושה מלואה או לומד יכנס מאוד כי כמה כמו גדול שבה להדבק עם המלך ה' צבאות בתורה אשר היא שטעונו והוא לא תאזר לו ולא הדיר לו לעמוד בהיכל מלך מקדש ה'. ואף אם הי' דך מפשע ומנוקה מעון מה מטעו' ומכ"כ כי יבוש מחטאיו ופשעיו נגד ה' המרוממו. כי על כן יקבל לעצוב דרכו משהו וכל יבוש עוד לכסלה ויבקש מלח ה' שיעזרו אך במסדר להשיג התורה ולידע שומקה וישים אל לבו כי דבר גדול הוא מצקש הלא

ועד"מ אחר בחלקו. כי האש אשר לא תחשוב העושר למעלה ויסתפק אך כדי לרבו השאר יראה לגנוז חולרות למעלה לחלקם לזדקה ולא יעצוב לאחרים חילו כמאמר מונבז ב"ב (י"א ע"ה) חני גנותי לעממי אשר אך זה חלקו לעממו. ובוה יסתח בעשרו :
ונעמיק לבאר עוד חזוהו חכם הולמד מכל אדם עפ"י מ"ס חז"ל (ברכות נ"ה) אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה שנאמר יבב חכמתו לחימין וגו'. ואמרו (ס"ס מ') שלא כמדת הקב"ה מדת צו"ד כו' מדת הקב"ה כלי מלא מחזיק ריקן חינו מחזיק. ולריך להבין ח"כ ראשית החכמה ממני יראה הלא הקב"ה נתן לו גם הראשונה ומתחילה מפאת עממו הי' סכל גמור ומ"מ השי"ת נתן לו חכמה. אך יובן כשנקדים דברי חז"ל (שנה ל"א) אין להקב"ה בעולמו אלא יראה שמים בלבד שנא' ועתה ישראל מה ה' אליך שואל מעמך כ"א ליראה וכתיב ויאמר לאדם הן יראה ה' היא חכמה שכן בלשון יוני קורין לאחת הן עכ"ל. נראה כי היראה לבדה היא חכמה ובלעדא אין חכמה. ושלמה אמר בחכמתו (משל"ס) תחלת חכמה יראה ה' ובחז"ל (ק"א) ראשית חכמה יראה ה' הנה היראה היא ראשית מעלת החכמה וק"ה אחד ממנה. והנה כוונתו בה כי הנה היראה אשר גם היא נקראת חכמה בכחוס אפשר להשיג מעממו וכמ"ס חז"ל (ברכו ל"ג) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר מה ה' אליך שואל מעמך כי אם ליראה. ולכאורה הלא הבחירה נחונה למאוס ברע ולבמור בצבוב גם בכל מצות ה' ולא רק ביראה. (וגם בה הפסוק כתוב שם ג"כ שאר מצות). אך יבואר כי עיקר הכל הוא היראה אמתית מהשי"ת ועל ידה עוזרו הקב"ה ומוקן אותו דעה והשכל להשיג התורה והמלואה חוקים ומשפטים ללמוד ולשמור ולעשות ולקיים ונותן לו חכמה וז"ש אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה. ר"ל היראה שגם היא נקראת חכמה וכו"ל. וז"ש כלי מלא מחזיק כלי ריקן חינו מחזיק כי הנה לפמ"ס היראה היא חכמה ראשית לכל החכמות אשר אחריה כולם נמשכות. וז"ש ראשית חכמה יראה ה'. כי בלא יראה אין חכמה מחקיימת אך יראה בלא חכמה גם היראה אינה

ע"ז צעלטו שיהי' לו מדת הבושה וזה שיהי' כה"ג.
וה"ש לו משם לכך נבחרת כלומר בשביל כך למה שאלה
בזבזו לסיף נבחרה לה"ג בשביל שפלוהך בעיניך. והאריך
עוד הרבה בציאורו לנאות] כי בן דורש ה' מאלהו שלא
נוכל להתרחק חלילה מן התורה והעבודה ע"י
הבושה. רק שידע בלבבו כי יש לו ליבוש ולימלא
הרבה ואך רחמי השי"ת קרצבו לעבודתו. וכן
ציהושפט הוא אומר (ד"ה ב' י"ז) ויגבה לבו בדרכי
ה'. כי לרוב נמיכת רוחו כאשר היה צא לעבוד
עבודת ה' אז הגיס דעתו ע"ד המדרש הג"ל
הגיס דעתך כנ"ל:

וה"ש המשנה איזו חס: מעטמו. שהקב"ה יתן לו
הכמה כנ"ל יביח חכמה לחכמין כמאמז"ל
ופירשנו לעיל דהיינו היראה שנקראה ג"כ חכמה
אשר זה ציד האדם ופי' כי היראה המוכרחת היא
עכ"פ ע"י הבושה בהכיר שפלת ערכו והוא הלומד
מכל אדם. וכמ"ס כי יתשוב האדם כי לא זכה
תכונתו וגדלו השיב בחורה כ"א ע"י עמלו מליאה
מלא כנ"ל. כי על כן הוא לומד מכל אדם. כי אף
שחבירו קטן ממנו עכ"ל הלא מליאה יכול הקטן
למלא כדול והשי"ת יזמין להקטן למלא מה
שלא ימלא הגדול. ולפמ"ש לעיל כי היראה הוא
בית קיבול לחכמה וכל מה שמוסיף ביראה מוסיפין
לו בחכמה ח"כ הוא לומד מכל אדם אף מן הקטן
ממנו כי אולי ביראת ה' הוא גדול יותר ממנו וח"כ
הוא משיג ע"ז חכמת התורה יותר. וזה אמר
כי עזותיך שיהי' לי. ר"ל התורה היא המדברת
וממלאת עממה לי בלימודי והיא המלמדת אותי
ולא אני:

והנה פיקר עמוה לא לבד מה שהאדם נרץ לקבל
עליו פלגות וסבלות וכדומה כ"א שגם
בלבבו יתשוב שאינו נחשב לכלום נגד הפחות
שבאנשים. שאף אם חכם הוא וירא צעניו עכ"ל
אולי לפי שכלו ותכונתו לא עמל עוד. ולא טרח
כראוי. והפחות שבאנשים לפי שכלו ותכונתו אולי
עמל הרבה יותר והתכשר במלאכתו יותר מדאי.
וכן פי' ברמב"ן (שמות ד') שלח נח ציד חשלה ר"ל
ציד מי שתשלח טוב יותר מאשר חשלה ע"י כי
אני הוא הגרוע מכולם. וכן אמר דוד המלך ע"ה
ופס

הלא אם מבקש עני מנדיב משפלות עפר ירוממוהו
ובין נדיבים יושיבוהו בכמה נתיבות רוח ודכין לב
הוא מבקש כאלה ובושת פניו תכסוהו. ומכ"ס
בקשת הכנת התורה הדעת והצינה מהשי"ת אשר
זה הוא יותר יקר מכל יקר החבל ומלואה הארץ
והדרים אלה אלפים ככה. ואם ככה יתשוב הלא
יבוש ויכלם בהתחננו חנו מאתך דעה. השיבו
לתורחך. וכשיעורו ה' בזה ישיב שזכה מתנה
רבה מאת ה' ולא זכרו גבר. וכזה דיבר שלמה
הע"ה (משלי ח') כי מולאי מלא חיים. ר"ל מי
שמחזיק אותי למליאה בזה מלא חיים כי חיים הם
למולאיהם למי שמצין כי לא על ידי עולם שכלו
ושחתלו הכינה וחקרה כ"א ע"י עמלו עזרו ה'
ומליאה מלא. וכמאמז"ל (מגילה ו') יגעתי ומלאתי
תלמיני. ר"ל אחר שיגע בחורה עכ"ל יתמין כי אך
מליאה מלא. אבל יעתי ולא מלאתי. ר"ל אם יתמר
כי על ידי היגיעה השביל ולא מליאה מלא
אל תלמיני. ולהיפך גם כן לא יעתי ומלאתי אל
תלמיני. כי ח"ל למלא כ"א אחר היגיעה. אז
מוכרה ה' ומולא:

ובן מניו צראשונים שהיה מצביישים צבואם
לעשות מנה. באתרם מה חנו כי בלנו
להתקרב עד הלום אחרי מרינו. ואף כי שבגותיהם
היה דקה מן הדקה. אהרן לא רצה להתקרב אל
המזבח. כמאמז"ל ע"פ (שמיני ט') קרב אל המזבח.
שהיה אהרן בוש וירא לבשת ח"ל משה למה אהרן
בוש לכך נבחרת ע"כ. ומיראתו ומצבתו מהטעם
העגל רמזו ח"ל כי נדמה לו על המזבח כדמות
עגל ר"ל כי חטאתו גדול היה תמיד אף כי קטן
חטאתו עד כי חל. וכמאמז"ל (פסחדין ז') ראה
חור שזבח לפניו אמר אי לא שמענא לכו השחא
עבדו לי כדעבדו בחור ומקיים כי אם יהרג
במקדש ה' כהן ונביא ולא הוי לכו תקנחא לעולם
כו'. עכ"ל היה בוש מאוד לקרב אל המזבח עד
שאמר לו משה לכך נבחרת. וכמאמז"ל במ"ר משל
לאשה שהתקדשה למלך והיתה בושא ח"ל אחותה
הגיס דעתך כי לכך נתקדשת לו. [הג"ס מן המחבר
הנאמן מוהר"ן זצ"ל. כי על ידי הבושה שהיה אהרן ירא
לנשא לאחר מי אנכי טאגש לפני הקב"ה להיות כה"ג

כמ"ס חנה (שמואל א' ב') קשת גבורים חתים
ונכשלים אזרו חיל. רק הגבורה שהיא ביד האדם
היינו הכובש את ילדו. ואמר הכובש כו'. ע"ד
המבואר בפרק הקדום כי א"ע"ס שהוא לריק וחסיד
גדול לא יחשוב שכבר לבו חלל בקרבן וא"ל עוד
להלחם עם הילד כ"ל לריק לכבוש אותו בכל עת
ובכל רגע. שנאמר טוב וגו' ומושל ברוחו ר"ל
שהיה מושל עליו בכל שעה. ולעולם לריק אדם
להרצין יל"ט על ילד"ר וידע נכונה כי הוא במאור
חמיד וגם כי ינאחמו פעם א' בנסיון גדול לא יבטח
ולא ידמה בנפשו כי כבר נלחם לעולם כי בקל ישוב
להתגבר עליו. לכן לא אמר חיזבו גבור שכבש
ילדו. כ"ל יחשוב כנחת שכבר כבשו ישוב להיות
חלק והילד יתגבר עליו ע"י גאווה. רק יהיה חמיר
כובש והולך. [ועד"ל ל"ל לפרש הכתוב שמביא
ע"ל לרליה ומושל ברוחו מלוכד עיר וישון עיר הוא
הוא מושלו וכובשו אף שכבר לכדו ולשון עיר הוא
עדה"כ בקהלת עיר קטנה כו' וד"נ]:

אידו עשיר בו. כי הנה העושר והכבוד מלפני
הש"ת אך ידוע מאחז"ל אין אדם מת
וחי תלוחו בידו יס לו מנה מבקש מלחם. אך
מי שמת בחלקו ואינו מבקש יוחר הוא העשיר
מעלמו. ואם יחמו ה' בעושר הרבה ובכבוד הוא
לא דרך אחרים כ"ל הם רודפים אחריו כמ"ס
(תהלים כ"ג) אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי.
ואמר השמח בחלקו. כי העושר נקרא חמיר רק
חלק ולא הכל כי לעולם לא יהי' לו רק חיי רצונו.
והוא שמח בחלק שיש לו ואינו מבקש החלק השני
מה שזה בטבע מי שיש לו מנה כו' :

והנה מדרך העולם שמי שהוא חמיר עני ואביון
כשהוא מואל מליאה גדולה ושלל רב בלוחה
שעה הוא שמח מאד ומהלל להקב"ה בפיו ולבו
שוין. אבל בהלך היום כבר נשכח ממנו הראשונות
ואינו שמח בעשירו כלל אלא חרבה הוא מחלוקה
ויגע חמיר להעשיר עוד כהנה וכהנה והכל אינו
מספיק לו. אבל מי שקובע בלבו חמיר שכל
רגע הוא ועשרו ביד הש"ת. וכרגע יכול להיות
עני ואביון כמ"ס (תהלים מ"ט) יחד עשיר ואביון.
מחדש אלו השמחה על עושרו בכל רגע כאלו
ברגע

(שמואל ב' ו') ועם האמהות אשר אמרת עמם
הכבדה. כי המה יקרים בעיני ה' יותר ממני וכבוד
הוא לפני כאשר המה מכבדים אותי. זהו אמיתת
גדר ענוה. אך אם יתקבצו בעיני עצמו עולם ורב
הגם שימריח עצמו לסבול עלבוסו ושאר דרכי ענוה
כדי לקיים המלוא עה"ל בפיסה יתבו ולבם לא
נכון. כי כל ענוה הוא שלא יחזיק א"ע שכל למדת
ענוה כ"ל יחשוב זה שהוא גדול אך שהוא מקיים
מלות ענוה כבר ילא מנדר ענוה. כללו ש"ד.
כי העניו האמתי אין מחזיק א"ע שהוא מקיים
מלות ענוה כ"ל יחשוב שעדיין הוא מהגלה יותר
מדלי. וגם לבד שיהיה שלא יהיה לו בלבו שום
גאווה וגבהות שלזה בודלי אין שום מבוא בעולם
שיזכה להשגת החכמה כי מי זה הפתי וכסיל
שיחשוב שבגדלותו וגבוהותו חכים יתקרי. כ"ל
לריק עוד להתרחק שלא יהיה העולם נוהגים בו
כבוד כי אף אם הוא מלך טהור לבו היה שפל
רוח ולב נשבר אך אם בני אדם נוהגים בו כבוד
בכל עת ורגע זה ג"כ מניעה גדולה מאוד להשגת
החכמה ועבודה כיון שהוא מכובד בין הבריות
בהכרח יס לו ערדות ומניעות. ונראה ש"ע
התפלל מר בריה דרבינא (ברכות י"א) ונפשי כעפר
לכל תהיה פתח לבי בחורתיך וגו'. היינו שחיה
נפשי נחשבת לכל הבריות כעפר ממש שלא ינהגו
בי כבוד ואז יכול להיות פתיחת לב בחורה
ולרדוף אחר המלוא. ואף מי שבני אדם מכבדין
אותו בטל כרחו עכ"ל לריק שיקבע בלבו שאין
בו שום מעלה ולא יתפעל מלומה מהכבוד אפי'
כחוט השערה. ואיזהו חכם הלומד מכל אדם.
ואין לו בלמח שום כבוד וגדולה וכנ"ל. [הנ"ל או
יאמר הלומד מכל אדם. אפי' מהתנא שדבריו אינם להלכה
עכ"ל יכול ללמוד מסברתו תוצאות חיים להלכה במקום
אחר. נפ"ל אמר (לקמן מ"ג) שאין לך אדם שאין לו
שעם. כי לפתח יהיה הלכה ככ"ס וגם עכשיו אין לך
דבר שאין לו מקום אם דבריו דמיון כאן עכ"ל סברתו
נכונה ומוכח נמ"א. אך לזה לריק להיות חכם לדעת
להשכיל בזה]:

אידו גבור הכובש את יצרו וכו'. ג"כ ע"ד
הנ"ל כי חלום ביד ה' לאזרו חיל לנכשלים.

יחזיקו מהשכחו כיון שהוא מצוה צריכותיו של הקב"ה מלכבדו אלא אחרכס ישבע במרפה וקלון וז"ל וצויו יקלו • ולפמ"ש לעיל יוצא מ"ש (ירמיה ס') אל יתהלל חכם בחכמתו וגו' היינו שאל יתהלל שכבר

נקרא חכם וזכה אליו כ"א יחשוב שפדן לא השיג על צור' ורודף לשמוע מכל אדם כנ"ל • וכן הנבזר בצבורתו שלא יחשוב שכבר לבו חלל וא"ל ללחוס עוד וכן העשיר בעשרו וכן • ויפוש עוד משה"כ אל יתהלל חכם וגו' השכל וידוע אותו כי חני' ה' עושה חסד • משפט ולדקה בארץ כי באלה חפסתי וגו' • ר"ל כי בכל הג' מדות יש

לתקן זה ח"ו לקלקל חס אינו נוהג כשורה • חס הוא חס לרע • ומתנבז על הדיקים • ועשיר קופץ ידו • ל"א אל יתהלל חכם בחכמתו שאינו עובד ה' • זה רק לעצמו מחזיק החכמה וז"ל בחכמתו וכן בכולם • רק באלה חפסתי • בעשותו • כ"א מהדברים עבודת קונו • ל"א חסד משפט ולדקה • ר"ל בחכמה יעשה חסד וילמוד תורה לרבים • ובצורה יעשה משפט • בראשית • ובעושר נדקה • ואמר השמח בחלקו כו' אשריך בעו"ל • ועובד לך לעו"ל • ב"ע"ד מאז"ל זרעו לכם לנדקה וקלרו לפי חסד • יראה כי נדקה אין שברה רק בעו"ל • והשכר בעו"ל הוא רק לפי הנחת העני חס רב ירבה שכרו • ואמר לשון זריעה שכל ירע לבבו בחתו לאחיו האביון • כי הנדקה היא כמו זריעה אשר ממנה ילמית פרי תבואה הרבה [עמ"ש בפ"א על משנה י"ב ביהר פחות] כמאמר מונבז ב"ב (י"א) • חני גנתי דבר שעושה פירות • והנה לעיל פ' השמח בחלקו היינו מה שבעצמו ישמח כמאמר מונבז • שם חני גנתי לעצמי • כי ממונו יתכן שצחי ימיו יעצבנו • ואמר אשריך בעו"ל • היינו לפי חסד המגיע לפני וכן • אלל זה אינו רק חושר שמאשרין אותו אלל אינו טוב חמיתי ככל חמוגי עו"ל • אך עיקר הטוב הוא לעולם הבא • וד"ל :

דְּהוּי רֵץ לַמְצוּה קִלְח בּו' • כי הגה המלות בורחין מן האדם • ועל כן הזהירו חז"ל

ברצונו השיג העשירות • וז"ל חזירו עשיר השמח לשון הוה שמח תמיד בחלקו של עשירות וכו"ל • כמאמר יגיע כפיד וגו' אשריך וגו' • כי המעט הגדול הוא השמחה בעשרו • ומי שיש לו רב ומחשיב זה למעט ורואה יותר הוא מלא

יגון • ואם ישמח בחלקו ואינו יגע להעשיר • רק מה שצורך לאכילה יגיע כפיד כי תאכל לזה אשריך בעו"ל וכו"ל • **איזהו מכובד וכו' • כי מכבדי אכבד •**

ר"ל חס מכבד כל האנשים ואינו חוקר אם הם פחותים ממנו • כי אומר בלבבו הלא כלם אלהים המה והמה

ברואי ה' וכל מה שברא לא ברא אלא לכבודו ובהכבדי אותם זהו כבוד בוראם • חס כן המכבד הזה הוא מכבד את ה' • וזהו המכבד את הבריות משמח היות כבוד ה' בזה וזהו כי מכבדי אכבד • או יפוש חזירו מכובד וכו' • כי אחז"ל (כתובות י"א) חפ' למ"ד נשיא שמח על כבודו כבודו מחול מלך שמח על כבודו אין כבודו מחול • כי ככה גדול כבוד המלך בציני' ה' וכו"ל • ולזה כווננו מלך הכבוד שחולק מכבודו לברואיו • כי רק השי"ת יכול למחול על כבודו ומ"מ כבודו במקומו עומד • וע"פ האלשיך ע"פ ואל מי תדמיוני ואשור יאמר קדוש (שעיה מ"ט) פ' אף מי שדמיו אותו לי וגראה לכם שהוא דומה והוא מט"פ ששמו כשם רבו (כמבואר בסנהדרין ל"ח) • מ"מ יאמר עדיין קדוש לפני • וזהו חזירו מכובד חמיתי מי שיכול לכבד כי מי שמקבל כבוד מחמת חזרה סיבה והוא אינו ראוי לו הרי אין לו הכבוד רק בשעה שמקבלו אבל חס יראה למחול ולתת הכבוד לאחר אין לו כלום ודו"ק • ואמר חזירו מכובד וכו' וצויו יקלו • שאל יאמר האדם הן אחת מהמכבד את הבריות הוא הנקרא מכובד יותר מכולם אבל חפ"כ חני אכבד לעצמי כבוד אחר שאחרים יכבדו אותי ולא שאכבד את אחרים • לזה אמר הכתוב שטעות הוא כ"א יבחר זה הכבוד לא יגיע אליו הכבוד כלל ולא

בן עזאי אומר (ד) הווי רץ למצוה קלה ובורח מן העברה (ס) שמצוה גוררת מצוה ועברה גוררת עברה

מצוה יהושע (ד) הווי רץ למצוה קלה כו' • מדרש במדבר רבא פ' יו"ד (ד) ר"מ פ"א • מ"ס דרך ארץ ופ"א פ"א • (ס) שמצוה גוררת כו' • ספרי שלח פסוקא קי"ב (פ"ד) • כס רבי • וע' לעיל פ"א מ"א • מדרש דברים רבא פ"א פ"א • מדרש מנחם ויקטל ח' • שם ויקטל ח' • שם פ"א ח' • שם רבנן פ"א • כרי למדנו כו' •

האדם ולרדך להתבונן בחורה לדעת הדרך ילך בה. ואחר הרישיה בחורה כי נטן הוא לו בלכתך לא ירד לעדך רק חלק מהרה ותרדך אחר המלואה פן חלילה לא תוכל אחר כך כי המניעות והסיבות רבות. ואם תרדך לא תכשל כי תגלל ממכשולי העון ע"י. וכמ"ש לעיל במשנת כל ישראל ע"ש באור המקיף לעושה מלואה. וע"י האור מלואה הזה הוא מולל מעבירה. וכן ח"ו להיפך הוא אחוז בחבלי השוא ע"ש. וז"ל והיו רץ למלוא קלה אף אם הוא קלה צעידך הלא ע"י תגלל מן העבירה. וזהו אמרם ובורח מן העבירה. היינו ע"י המלוא שפסית כי מלואה גוררת מלואה כו'. ששכר מלואה מלואה. המלואה עצמה נותנים לו בשכרה. כמבואר במשנת כל ישראל הג"ל :

א יפוש הוא רץ כו' שמלואה כו'. ר"ל הריאה ג"כ היא מלואה ועבודה תזכה להמלואה. כי אם ימתין עלי' מתי תבוא לידו לקיימנה או ח"א שיקיימנה שהרע חזק מאוד וכן מן העבירה ע"י מלות הצריחה יזכה להגלל ממנה. ועבירה ר"ל ההתרחקות מזה ג"כ גוררת עבירה :

א יפוש הוא רץ למלואה קלה כו'. כי הנה כל מיני דאבות הם על דרך החסידות. לכן לוה הוא רץ לא לכוונה השכר רק למלואה מפאת היותה מלואה מהאדון המלואה. וכן צעבירה לא מהעושה רק מהיותה היפך רצונו וז"ל ששכר מלואה מלואה כו'. ויובן ע"ד מ"ש בפ"ב כי ראוי להתפלל ביום לרצונו רק למען שמו יתברך. וכמאמרו בזמן שהאדם מטעור שכינה מה אומרת קלני כו'. וכי עיקר כוונת הצריחה להיטיב לבדו או וז"ל יתכן שחיה העבודה ע"מ לקבל פרס עבודה גבוה למען יגיע ג"ר להשי"ת בהסיו. ואין לך מדה טובה הימנה. חמנס אם מכין בהקבלת פרס להגאחו היא מדה הפחותה שבכולם והצחינה לזה אם יאמרו לו עבוד וייטיב לחיבך ולא יראה אף שמוצת חבירו הלא ג"כ יבוא ג"ר להשי"ת. [וכמו שהארכתי בזה בפ"א במשנה אל תהיו כעבדי' כו'. יע"ש היטיב. וכי רחוקים אגמנו מהמדרגה הגבוה והדרך המצבחה לנו שלא ע"מ לקבל פרס]. וע"י הדרך אחר הוא רץ למלואה כו' ששכר מלואה ג"כ

(מכילה נא) כשם שהמלואה לריבין שמור כן המלואה לריבין שמור מלואה הבאה לידך אל תחמיילנה. ואם צעת שהיא מלואה צידך תעלים עיניך אז תיכף תצרכה ממך. ואחז"ל (ב"ב פ"א) מ"ד רודף לדקה וחשד ימלא חיים לדקה וגו' כל הרודף לדקה הקב"ה ממלא לו מעות לעשות לדקה רנ"י אמר הקב"ה ממלא לו בצי אדם המהוגנין כו'. הראו למופת שאף במלואה לדקה שאין מלואה כמוה מלואה לרוב כי כפ"י עניים ומ"מ רק הרודף ימלא כ"ש שאר מלואה. ובורח מן העבירה. כי צעבירה הוא להיפך כי הוא רודפת תמיד אחר האדם ואמלאה עצמה לו שיעשה. לכן הזהיר שאחר המלואה ירדוף כמו אחר ח' הבורח ממנו. ובורח מן העבירה כמו שבירח מן הרודף אחריו ולא יגלל. כי חמנס הי"ה"ר מתגבר יותר במלכתו מן הי"ט. כי כן יסד השי"ת לאחר מטבע נשמת האדם ושרשו יותר ה' נקל לו לשמוע בקול הי"ט כי מי פתי יסור ממחלץ מקור מים חיים להוציא בחרות מקור שחת כי ע"כ השליט הי"ה"ר להיות שורר יותר למען יה' האדם עולו לעשות רצון זה וזה בשוה. והי"ה"ר עומד על המשמר תמיד וממלא לו עונות בכל מקום מדרך כף רגלו פתאום. וכמ"ש שלמה הוא כחתף תארוז וגו' ולא בקל יעשה האדם מלואה ח' כמו שיעשה כמה עבירות והי"ה"ר מסמא עיני האדם ומראה לו על טמא טמא ועכ"פ צעניי המלואה שכל ולהיפך על טמא טמא ועכ"פ צעניי המלואה שכל יעשה כהונן. ואך התורה היא המחירה עינים ממחשכי הי"ר כמס"א דוד ע"ה (ההלי"ק"ט) נר לרגלי דברך ואור לנתיבתי. ר"ל הייתי מאיר נתיבתי באור התורה ולראות עפ"י התורה מה שהוא מלואה ועכ"ל לא סמכא דעתאי עדיין פן אכשל לכל אעשה כהונן. לכן אמר נר לרגלי בכל מעד כף רגלי הייתי אוהו נר וצודק באורה בחורי ובסדקי הלז לכל אסור מלעשות כל דבר כדן כי הגר מועיל יותר לבדוק בחורי ובסדקי. והאור מאיר יותר בדרך כמאמרו (פסחים פ"א) ע"ש [ועמ"ש לעיל בפ"א מ"ג] ולכן אמר במשלי (ד') בדרך חכמה הורתיך הדרכתיך צמעני יושר בלכתך לא ירד לעדך ואם תרדך לא תכשל. כמס"ל כי הי"ה"ר מסמא עיני

ג"כ מלוא שהוא ה"ר להשי"ת בהטיבו עס ברוחיו וזה רצונו כמו שרצונו בהמטה. וכן להיפך ח"ו שכל עבירה ג"כ לעון יחשב לו על האשר למעלה כדיכול ושכינה מה אומרת כו'. ויפורש (משלי י"ג)

בן לדבר יחבל לו וירא מלוא

הוא ישולם. כי המבזה המלוא

קלה ואומר מה יזיק לי. מה

מוזיק רחיה במקום שח"ל.

מה מוזיק הרהור רע. לזה

יחבל. אך ירא מלוא בהיותה

מלוא חף כי קלה היא ישולם

לו שכל הרבה :

ואמר הוי רץ למלוא קלה

כו'. כי הנה האדם

הבורח מדבר המפחידו. לפי

רוב הפחד כן יגדל מרוצתו

אם רב הפחד ירבה מרוצתו

ואם מעט ימעט. וכן הרץ לקבל טובה לפי גודל

הטובה היא המרוצה. אך אם המלך ליוהו לרוץ אז

חינו חושש לחיזה דבר הוא רץ כאשר רצונו לקיים אך

בעבור לוו המלך ורץ הוא בכל כחו. וכן אם המלך

ליוהו לברוח אם חושש להקים רצון המלך חינו

חושש אם יקראנו חסון במקום שעומד לו לא.

ככה אם האיש בורח מעבירה בעבור עונשה

לגדל ענשה כן חתיה בריחתו. וכן לרוץ לדבר

מלוא לגדל שכלו יגדל מרוצתו. ואך אם יכוין

לקיים רצון השי"ת בקטן כגדול יהיה מרוצתו טובה.

לז"ל הוי רץ למלוא מחמת שהיא מלוא ולזו תרוץ

לקלה כבחמורה. וכן לברוח מן העבירה ככ"ל.

ובחמת הוא כבוד ומיוז גדול לשמש למלך הארץ

אשר אנחנו יושבים בה וכ"ש המלך ה' לבחור וכמ"ס

וה' האמירך וגו' לשון חשיבות לשמור מצותיו.

ויותר מבוחר במק"ל. וע' במשנה אל תהיו כעבדים

כו' מ"ש שם :

אל תהי בו כו'. ע"ד מחזק"ל (נדה ס"א.) הוי

לישאל בישא אע"ג דלקבולי לא מיכבי למיתא

מיכבי ורמייהס מגדלי' בן אחיקס. ועוד חז"ל

(מוע"ק י"ח) חין אדם נחשד בדבר אלא ח"כ עשאו

ואם לא עשה כולו עשה מקצתו ואם לאו הרהר

בלבו לעשות. והנה אם יאמר לך אדם שחזירך

מתחם עליך לעשות לך רעה אל תחלך לנקום

מחזירך ולבוז אוחז מיד כי מן רק הרהר בלבבו לך

נחשד ונדמה לבריות שרואה לעשות כך ומ"מ לא

יעשה ומעלמך חזין וזלח כיגס

אחת כמה פעמים ידע לבדך

שההרת לעשות דבר גול ולא

עשית וכן חזין אח חזירך.

ומ"מ לא תחליט שודאי לא

יעשה רק לרדך למיתא ולהרהר

ממנו חולי יעשה. וזהו אל

תהי בו לכל אדם. ואף

שלפי הנשמע וההרהר לך

עליו ראוי לבזוהו. כי חולי

שקר הוא ואך שיהרהר בלבו

לעשות ע"כ נחשד. ועכ"ל

אל תהי מפליג לכל דבר.

ולמיתא מיכבי וכנ"ל. ונתן טעם לזה שאין לך

אדם שאין לו עשה. ר"ל שבה עליו עשה רעה

וחשב בלבו כן ע"כ נחשד אבל לא יעשה. ואמר אל

תהי מפליג כו'. כי חין לך דבר שאין לו מקום

וכבר היה לעולמים שנעשה בדבר הזה. ולכן

שמור נפשך :

אז יאמר אל תהי בו לכל אדם. ר"ל לשון גול מלשון

ישראל לבוזים. והעונה שלא יגזול חף שלום.

עני כמחזק"ל (ברכות ו') ע"פ גזלת העני בבתיכם.

ואין לך דבר כו'. יש מפרשים כמו דיבור. כמ"ס

הרמ"ז ז"ל כי מכל דיבור נעשה רשימה למעלה.

והרמז לזה לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה.

כלומר אפי' כל דיבור קל היוצא מפיו עושה רושם

למעלה ע"כ. ולזה כוונת רז"ל בכ"מ בלשון יראת

שמים מורא שמים. ר"ל ירא מקלקול שנעשה

בשמים. ולכן מזכיר העולמות העליונים כי שם

הקלקול יותר והתיקון מגיע שם גם כן יותר כי

לעדר העולם כן הקלקול והתיקון והמלכות מוסיפין

כה בפמליה של מעלה וד"ל :

מאד מאד הוי שפיל רוח. ולא יחשוב שמקיים

מצות עונה במה שהוא שפיל רוח בעיניו

כ"א יחשוב בחמת שחינו כלום שחקות אלוש רמה.

ואין

מצפה יהושע (ו) ששכר מצוה מצוה. חנה
דב"א רבס פרק ט"ז. (ו) שפיל
רוח כו'. מ"ס דרך ארץ וזאת פרק שלישי :

ואין לו צמה להתנאות. וע' מ"ט בריש פרקין משנה א' :

אחד שונג ואחד מזיד בחלול השם. ע"ד ש' צוה"ק מחליה לשון חלול. כי מלא כל

הארץ כבודו ובמקום שנעשה

עבירה מסלק הוא ית"ש כביכול שכינתו ונעשה חלל.

ודי להבין :

ר"י בנו אומר הלומד בו' מספיקין בידו בו'.

ע"פ מה שחלקו ר' ישמעאל טס רש"י בצרכות (ל"ה):

דרי"ס ס"ל שם הנהג צהם מנהג דרך ארץ. ורש"י

אומר אפשר אדם חורש בו' ומה אלי מקיים ואספת בו'.

הא צומן שאין עושין רש"מ. [וע' בנפס"ח שער א' פ"ה שהאריך

צוה. ונשאר העהקות הועתק מעט מזה כאן]. ולכן אמר ר'

ישמעאל בעלמו אס רולה לילך בדרך רש"י. הקצ"ה

עוזרו ומספיק בידו וד"ל : אל תעשה עמרה בו'. כי

לא ימלט האדם לפעמים מאבק גאווה בחתלת למודו וזו

באמצע להשוב שיקראוהו רב אך לבסוף בל לשונה. ודומה

לגר דהלל (בבא קמ"ה). שנתגייר ע"מ להיות כה"ג ולבסוף

הבין שהכל הצל נגד רצון הש"ת ושיקר השקר הוא מה

שזוכה לעבוד מלך הכבוד ממקצ"ה. ויפה רגע זו מל

חיי עוה"ב. והשלים שזוכה להדבק בצוה"ה' לא ימלט שונג וגם נחת משום דבר כ"א בעבודת אה' ובקיום

מלותיו וזה יקר בעיניו יותר מהשכר. ולזה אמר משה ואהרן הדבקים צה' אלהים חיים כולכם

לפי דבקותם צה' חיים כולכם היום זהו עיקר

החיים. אבל בחתלה לא ימלט לפעמים מרעיון שלא לשמה אך שלא יבוא לידי מעשה. וז"ל אבל אל

תעשה עמרה. שלא יבוא לידי מעשה כמו שחשבת כ"א הסוף יהי' לשמה. ועוד יבואר אל תעשה עמרה

להתגדל צהם. כי לפעמים יפאר אדם וירומם מעלות

התורה מאוד וכוחו לחזקו ויבא לידי עבירה יבא לידי עבירה ויבא לידי עבירה

התורה ויבא לידי עבירה. עמרה שנושה להתורה מה שמרומם אותה. אמר חלילה

לך לעשות כן. כ"א תעמרה צביל כבודה. ולא למען

כבודך. (וכ"פ המדר"ש): ר"א כל המכבד את

התורה בו'. כי לפעמים הילך ממנו לא עני

האדם באמרו חליו שמא לא ילך שילך מליון צבדים

מליונים והוא כבוד התורה שלא יתבזה צעני הבריות

ולא יהיו דבריו נשמעין. כי ע"כ הוא לריך לעמוד בעסק

להרוויח שיכול לעשות לו צבדים לכבוד ולתפארת.

וקמ"ש (בבא קמ"ג). ר"א קרא למאני' מכבודתי. לזה אמר

התנא שהוא טעות כי כל המבזה את התורה ומחללה

אין הצבדים המכובדי' מוסי' לו כיון שגופו מחולל בו'.

וכל המכבד את התורה ועוסק בה תמיד גופו מכובד וח"ל

לצבדים נאים ומכובדים. לו יתכן מחולל לבון חילול כמו חילול מעשר לשון

חילוף. מחליף חיי עולם בדי' שעה. גאפו מחולל מוחלף ולדיק מלצה נחלך ויבוא הוא תחתיו :

הרושף עצמו מן הדין. ר"ל כשיש לו דין עס חזירו שביק דינו ואינו עומד בדין.

פזוק

מצפה יהושע (ח) כל המחלל ש"ש בבתר בו'.

ענין מו"ט וענין מוס' קידושין (ד' מ"ט פ"א) ד"ס אין מקיפין. וע' פוסקתא סיוס פ"ו.

הוא דני א"י רבס פ"ג. ובנו חכמים נמשכה כל בו' :

(ס) ר' צדוק אומר אל תעשה בו'. [נדרים ס"ב

פ"א] פס' דרך ארץ. וזוהי פ"ב [נדרים אל תעשה מן

האיוב] [לעיל פ"ב מ"ד]. ואל תעשה עמך כבודי בו'.

[לעיל פ"א מ"ח]. (י) ודישתמש בתנא חלף. ה"ל למדת

המכבד בו'. מדרש נמדרר רבס נא פ"ה (דף רכ"ד)

ובס' בגי' פני ר' יוסי אומר בו'. וכל הצבדים בו'.

מדרש פסלי א' (נ"א פ"ד) פ"ה חכמים ומוסר וגו'.

פורק כו' שטח כו' . שמינו חושש לנזל ולשכופה .
וגם רוח- שחושב מי יכול לעשות לי מאומה :

אל תהי דן יחידי כו' . ר"ל אפי' אתה גדול
הדור וכשתלך שנים קטנים ממך לא תחמר

קבלו דעתי שהרי צדיק לשמוע

זולתם: שהם רשאים כו' .

שאף שאתה הרב מ"מ הלכה

כמותם שהם רבים . והמה

רשאים לומר לך שאתה מוכרח

לקבל דעתם . (וכ"ס המדר"ט)

שלין דן יחידי אלא אחד .

כמארז"ל כי המשפט לאלהים

הוא . ר"ל שהם שופטים את

ה' כציוול ששטה מולאין

ממון שלא כדון משריחים את

הש"ת כציוול להשיב הממון

ע"י כמה סבות . לזה חמר

אל יקל זאת בעיניך כי אתה

היחיד אין אתה דן אלא

אחד יחידו של עולם (וכן

פי' המדר"ט) :

כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה
מעושר כו' . ר"ל מעוני מהמת טוני היינו

שמן העוני לוקח רחיה לעלמו ואומר בלבו שבדלי

בכוונה לא נתן לו הש"ת עשירות כדי שלא יהיה

סרוד בטסקים ובנכסים ולא יהיה לו פנאי ללמוד .

ואז סופו לקיימה מעושר . ג"כ פי' מהמת עושר

ר"ל שגם אם יתן לו הש"ת עשירות לא יטרידהו

עסקיו מעסק התורה אע"פ שנסיון עסק התורה

בעשירות גדול יותר מנסיון העוני . ויחשוב בלבו

כי הש"ת חננו בעושר כדי שיוכל לעסוק בתורה

בלי סרדת הפרנסה . וכל המבטל את התורה

מעושר . מהמת עושר כנ"ל ואומר כיון שנתן לו

הש"ת עשירות א"כ אין לו פנאי לעסוק בתורה .

סופו לבטלה מעוני . היינו שגם אם יהיה עני לא

יוכל לעמוד גם בנכיון קטן ויאמר שליין לו פנאי

לעסוק בתורה מהמת סרדת הפרנסה ומדוקדק

לשון מעוני . מעושר . ולא חמר בטוני . בעושר .

[וה"ט דוד (ה'לים קס"ז) לרה ויוגן אמלא ובכס ה'

אקרא . ר"ל מה שירה ויוגן יסובבני חשבתי
זאת למליצה . כי כל דעבר רחמנא לטב ובדולי

הצילני לזה למטן אשר בשם ה' אקרא . ובה יחודך
הקושיא המפורסמת על הגרלה לכחורה משפט

המשנה . וכלא חנו רואים

דללו כללא הוא יש מי

שמקיים התורה מעוני ואינו

בא לידי עשירות וכן להיפוך :

או יאמר המקיים את התורה

מעוני כו' . שהי"ר הרע

מטריד את האדם שלא לשמוח

בחלקו . ואם האדם מתגבר

עליו ולומד . סופו לקיימה

מעושר . היינו שיעלחנו שיהי'

שמה בחלקו . וכמאמר בן

עזאי ריש פרקין איזוה עשיר

השמה בחלקו . כי אמנם לך

בראשית השקידה יש לו לאדם

המלחמה עם היצר כי יתחזה

להזן רב ולתחזה וכבוד .

לך לבסוף ונתן אל לבו דעת

לכל לחסוך בחלה כלל ומובדל הוא מעול דר"ח

בהבלי הזמן ושמה בחלקו אף אם מטט הוא כי

הוא מוסיף שלימותו . וחסת אשר בתחלה למד

התורה מעוני ר"ל מלצר . בא אחר כך שלימוד

מעושר ר"ל להיות שמה בחלקו . והנה כל אדם

לריך לעלות ולהוסיף שלימות וכל מי שרואה לעמוד

במדרגתו ולא לעלות יותר סופו ליפול-כמ"ס במשנה

ודלא מוסיף יסיף . ואף אם כבר נזה הי"ר אם

יתרשל להתגבר ולהוסיף עוד ישוב יצרו עוד להרע

לו ואל יבטח ברע . רק אם כבר נלחו קל לו להיות

נשמר ממנו אבל שמירה לריך כמאמר הכתוב

(ה'לים ז') אור זרוע ללדיק ולישרי לב שמחה . ר"ל

הלדיק אשר עדין יצרו טורדו רק מתגבר ע"י צער

הנה חורו הוא כמו זריעה בקרקע יודע שלבסוף

יאמח אבל כעת אין לו עדיין . אבל לישרי לב מי

שלבו כבר ישר ואין לו שום עקמימות מאלו . הוא

שמה גם עתה בחלקו . [א"י"ע' שערי תשובה לרבינו

יונה] . והנה לאיש אשר לבו שמה בשלמותו . כל

המעוני

מצפה ירושע (יב) אל תהי דן יחידי . ירושלמי
בסנדרין פ"א בל"א (א' פ"ב) מדרש
דברים רכב א' שנאמר וכו' בלחד ומי ישינו . וע'
מדרש שיר שירים א' יד' . [ע' תוספות בסנדרין ס'
ד"ס דן . יר"צ] : (יג) כל המקיים את התורה
מעוני כו' . וזכ"ר לך . בפרי טורס (פ"ב פ"ב) פיקוקים
בזו"ט (ע"ד ע"ג) הקדמת פיקוקי זוכר (פ' ע"א) .

חטוניו עולם וכן צערי עולם דומים בעיניו להכל - ועד"מ אמר (תהלים כ"א) הוד והדר תשובה עליו - ר"ל כי היפך חיותו הו"ד הוא דו"ה. תשובה עליו [אמר המעתיק י"ל שר"ל שיהיה צדו ולא להיפך וז"ל

הכחוש וכו' והפך להפך חיותו ר"ל

מבוד נפשה דוה להיפך כנ"ל] וגם הלער מקבל צשמחה כי צקבלת הלרה מקיים רגון צורלו. וזהו שמהחו:

דווי ממעט בעסק ועסוק בתורה.

צ"ל ח"ל רק מעט מעט תמציט: והוי שפל רוח בפני כל אדם. כי לפעמים האדם ציון לבין עמלו יבין ססרונ ויהיה עניו אך כלאחר צין הצריות ישנה הכל ויתרומם עוד לנ"ל הוי שפל רוח בפני כל אדם:

א' יאמר והוי שפל רוח בפני כל אדם עפי"מ ח"ל (סוטה ה') ח"ר ת"ח לר"ך שיהא צו אחד משמנה צשמיני' (מנחות) ורנב"י אמר לא מינה ולא מקלחה. והענין הוא כי שמיני צשמיניית הלוג

הוא קורטב כמ"ס (מקואות פ"ג מ"א בפי' הרמב"ם) ומצינו שהקורטב יכול להפך את המראה חפי' בנ' לוגין כמ"ס במשנה (מקואות פ"ג מ"ה) ג' לוגין מים חסר קורטב שפל להיכן יין ומראהו כמראה יין וז"ש שח"ח לר"ך שיהיה לו גאווה שמיני צשמיניית ר"ל מראה גאות בחוץ לר"ך להראות לפעמים מראה גאווה. ובענין נהוג נפילוחך ברמים. זרוק מרה בתלמידים וכדומה. אבל רנב"י אמר שחפי' מראה הגאווה חינו רשאי"ו"ס לא מינה ולא מקלחה. ולר"ך שיהיה השפלות יכיר גם על פניו מצחוך. והנה ר"מ סידר כאן ג"כ כרנב"י. ולכ"ל והוי שפל רוח בפני כל אדם:

בתרים בפני הפורענות. אמר צפני כי התרים

מגין רק במקום שאוחז לעומת פני המורים עליו. ואם גם מפניו ומאחוריו יורו עליו. הלא עליו להקיף תריסין מכל לך. וכמאחז"ל צמדש כלל אבר שפשה עבירה יעשה צו מזה להיות לתרים לו

מכיון לעומת העבירה וזמ"ס

דוד (תהלים ק"ט) פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורחך. כי הנה אמרו חז"ל (שבת נ"ו.) כל היואל למלמח

צ"ד נטכריתות כותב ללשחיו. וא"ל לא חטא דוד צמה שלקח

צח שבע כ"ל צמה שראו עיניו כמ"ס (שמואל ב' י"א)

וירא אשה רוחלת מעל הגג וגו'. ותקן עיניו זאת צבכיה

וז"ס פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו העינים תורחך.

צבכיו חטא וצבכיו העינים תיקן. ולר"ך האדם להחבון

היסיב מתוך הפורענות לידע צלחה דבר קלקל ופגם שהם

מדה כנגד מדה. (ע"י נפש החיים שט"ד פכ"ט ד' י"ד.)

וכמאחז"ל (נדרות ה') חס רואה אדם שיסורין צאים

עליו יפשש צמעיו פשש ולא מלא יתלה צבטול תורה. ולכאורה תמוה כיון

ש"ס בידו עון צטול תורה אין לך מלא יתה מזה. אך כבר התעיר רש"י ע"פ ופירש ח"ל שראויים

היסורים הללו לבוא עליו. ר"ל שלא מלא עון שיהי' היסורים מדה כנגד מדה. יתלה צבטול תורה. כי

צעון צטול תורה כל היסורים שבעולם ח"ו המה מדה כנגד מדה שצמו צבלימוד התורה כחוב (משלי

ד) ולכל צשרו מרפא. קלהיפך ח"ו צבטול תורה. אבל צשאר עבירות לר"ך לחקן צתשובה ומע"ס לעומת

החטא דוקא שצבין מתוך הפורעניות כנ"ל ואם יתקן חטא אחר לא יופיל לזה החטא כדמיון תרים הג"ל:

לח אמר בפני הפורענות. ר"ל אף אם הפורענות כבר בא מ"מ מנינה: כל כנסיה שהיא לש"ש

ב' • ידוע כי בעשות האדם מלוא ומקיים מלות ה' הוא בונה עולמות עליונים קדושים כמשא"ל (ברכות ס"ד) • אל תקרי בניך חלל בוניך • ונמ"ש (שפי"א) • ואשים דברי צדיק וגו' • לנשטע שמים וליסוד ארץ • וזהו שכרו בעולם הבא שטחנים לו כל העולמות והאורות העליונים שנחשטו ע"י והוא מחשדן ומחשגג בהם בנשטונג נחמ' • ובהפיק ח"ו הוא בונה עולמות של שול ומוסיף כח ברע ומחיש כח פמליה של מעלה ומהרס ומחריב עולמות עליונים כמו שכתוב מהרסוך ומחריבך ממך וגו' והוא ענין הגיהנם וכן הן הנפערעין ממנו אחרי מותו כפי ענינו הקצוב לו מהקב"ה כפי ענין החטא • ואחר קיבול ענשיהם הם כלים ממליכה כי אין להם כח וחיות רק מן העצירה • ח"ש כל כנסיה שהיא לשם שמים היינו עולמות עליונים הקדושים שבהם ונצטלו מעסק תורתו ומלותיו סופו להחתיים

ששגגת תלמוד עולה
זדון • כי כמו ששכר תלמוד תורה כנגד כולם • כן גם ביטול תלמוד תורה ח"ו נגד כולם לעונש • והנה כל עבירה לפי גדלה יגדל רושם שגגתה ג"כ • וביטול תלמוד תורה גדול רושם שגגו כדון אחר :

שם טוב עולה על גביהן
כי יראה היא האולר המגינה על התורה והמלכות המונחים בתוכה כמ"ש רפ"ח ולזה אמר עולה על גביהן לסוככם וד"ל :

היו גולה למקום תורה
כו' • כמו שכתוב בלוי (דברים ל"ג) לאביו ולאמו לא רחיתיו ואת אחיו לא הכיר וגו' • יורו משפטך ליעקב • וכמ"ש (תהלים כ"ו) אבי ואמי עוזבני וזהו ה' יאספני :

והיו זנב לאריות כו' •
כי דרך הארי להגביה ונצב כן דרך הגדולים מכבדים את

סופה להתקים ושאינה לשם שמים אין סופה להתקים : יב' ר' אליעזר בן שמוע אומר (כ) יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך וכבוד חברך כמורא רבך (כא) ומורא רבך כמורא שמים : יג' (כב) ר' יהודה אומר הוי יחיר בתלמוד (כג) ששגגת תלמוד עולה זדון : (כד) רבי שמעון אומר שלשה בתרים הם • בתר תורה • בתר מלכות • ובתר כהונה • ובתר שם טוב עולה על גביהן : יד (כה) ר' נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבוא אחרריך שחברריך יקימוה בידך ואל בינתך אל תשען : טז רבי ינאי אומר אין בדינינו לא משלות הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים • רבי מתאי בן חרש אומר (טז) הוי מקדים בשלום כל אדם • (כז) והוי זנב לאריות

בצפה יהושע (כ) יהי כבוד תלמידך כו' • [לשיל פ"ב מיו"ד גי'ל] מכילתא ויבא עמלק פ"א מכלן אמרו כו' • מדרש פנחמנא בשלה ל"ז מכלן אמרו כו' • פסיקתא רבתי פ"ב ס"ח • (כא) ומורא רבך כו' • (פסחים כ"א) וע' ירושלמי נדרים פ"ב כ"א (י"א פ"ב) מדרש שמות רכס (פ"ב) מכלן אמרו חכמים כו' • מדרש פנחמנא בשלה (כ"ז) מכלן אמרו חכמים כו' • וע' פנח דב"א וסוף (פס"ו) ואם למד מן האדם כו' הניחא ממנו כלום שהוא מחריב מן השמים • וע' פוס' (פ"א) ר"ס לרבות : (כב) ר"א הוי יחיר בתלמוד כו' • [נכנא מ"א] (כג) ששגגת תלמוד כו' • מדרש

כי הוא מחשדן בהם בעידון וחטונג נחמ' כי הם עולמות נחמ' וקיימים לעד • וכל נכמ' שאינה לשם שמים הם העולמות שנצטלו מעצירת אין סופה להחתיים וכנ"ל :

יהי כבוד כו' • ר"ל כי
היאר מממא האדם

פנחמנא ויקבל • (כד) רש"א ג' בתרים כו' • מדרש שמות רכס פ"ב • (רס"ו) וס' בש"א פ"ד (ר"ב) מדרש קבלת רכס • ח' פ"ב • מדרש פנחמנא ויקבל • ט"ז פ"ב • מדרש פנחמנא ויקבל • (כז) ר' נהוראי אומר • הוי גולה כו' • (שם ע"ז) פנח דב"א רכס (פ"ד) כדון סתקום כדון כוא שבר כמורא ונחמ' ששטו לנו כהנאם פנחא פוי גולא למקום כו' : (כו) חוי מקדים בשלום כל אדם • פ' ברכות (י"ו) אמר פלי פל ריג"ל מלא קדישו אדם שטום מעולם ואמ' • טז וב"ל וע' גיטין (פ"ב) רב סאח מקדים ויסיב לטו שלמא • וסוף בשלום כל אדם • ועמ' • [לשיל פ"ב מ"א] חייב אדם כו' • (כו) והוי זנב לאריות כו' • [בשנהרין ל"ז] ירושלמי פסחים פ"ד כ"א (י"ד) • פ"ב • ופנחמנא אמר כו' רש"א : (שפי"א) כו' • וסוף פנחמנא (קמ"ד) ח' קמח' דלמי נר כו' חייקנים כו' (פ"ד) (ל"א פ"ד) • (פ"ד) חייקוי וסוף פ"ד (פ"ב) • (פ"ב) •

אח שמיהם ודרך השועל להיח ראשו בין צרכיו
ק השפלים מבזים דייניהם ושופטיהם (וין פי'
המדרש שמואל):

העוה"ז דומה לפרוודור כו' • ידוע מ"ש

כמה מקומות כי
כל מעשי האדם במלות הס
הם שכתו והוא צלמו עושה
לו השכר • והנה השכר הוא
להתענג על ה' צנועם ויו
השכינה • והיוצר גדול מתקרב
יותר ומחילתו לפנים ממחילת
חבירו וזהו העונג אחמיה •

וע"י התורה והמלות מתקרב
הוא יותר והמלות הם תרי"ג
לבושים לבוש לכל חבר וגיד
מהרמ"ח חברים ושם"ה גידים
וכשהיא מלוכשת כולה
מתקרבת יותר לקונה ותחננו
ח"כ הרי האדם עושה לעלמו
הלבוש למען יוכל לכוון
לקבל השכר • וזהו כמו חס
יאמרו לאחד מנה לך וחובים
לפנמך ואני אשלם לך עוד
שכר סרחן • ומי שמוכש

כולו עולה למעלה ומבלעדי
לבושים השוערים והשומרים
שם חין מניחין לעלות
ערסלאי וכשתלבש בלבושים
הם לו כחותם המלך ויניחוהו
השומרים עד מקום מדריגתו
ו"ש ביהושע (זכרי' ג') הכה"ג
שהיה לבוש בגדים זולים
ושומד לפני המלך כו' • ר"ל

כיון שהיה מלוכש הבגדים
הזולים לך עכבו המלך מלכת הלאה • ואחר כך
כשהבישוהו מחללות ח"ל המלך ונתתי לך מהלכים
למעלה למעלה ולא יעבדוך • והדברים עתיקים •
וזהו העוה"ז דומה כו' • וגם העוה"ז כבר מוכן
ועומד • רק החקן עלמך וספר סינוף בגדיך הזולים
מצפה יהושע (כח) העוה"ז דומה לפרוודור כו'
וסי' יתרו (פ"ב פ"ב) (כח) החקן
עצמך כו' • פ' מדרש משלי (ו"ז) ג"כ פ"ב • (ל) הוא
היה אומר יפה שעה אחת בתשובה ומעט כו' •
מדרש קהלת רמז ד' ה' א"ר ישקב צרכי קרואי כו' •
כוח סיס אומר יס כו' [ועי' מדרש כי ר' ישקב
דמשנתו כוח אביו של ראב"ז] • (ב) יפה שעה א'
כו' • מדרש ויקרא רמז (פ"ג) • (ג) אל הרצה כו' •
מנא דכ"א רמז (פ"ג וס"ח) ושנו חכמים אל תרמז
כו' • [ועי' ברכות (ו') מנין שאין מרנין כו'] •
(ג) שמואל חקן אומר כו' • פ' מנא דני אליס
זוטא (פס"ו) :

גזר עליו שיה' לבוש וישמחו אויביו • אך לפעמים
לא גזר עליו כ"א העצר לבד מה שגפל אבל לא
שישמחו אויביו עליו ג"כ • ולכן בשמחך עליו יסור
ה' מעליו והשיב מעליו אפו עליך • אז יאמר בגפול
אויבך אל תשמח כמחול' (ג"כ כ"ב) שהטעמו
האמוראים

ואל תהי ראש לשועלים : מזו רבי
יעקב אומר (כח) העולם הזה דומה
לפרוודור בפני העולם הבא (כח) החקן
עצמך בפרוודור כדי שתכנס
לפרקלין : י"ז (ג) הוא היה אומר
(ב) יפה שעה אחת בתשובה
ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי
העולם הבא ויפה שעה אחת של
קורת רוח בעולם הבא מכל חיי
העולם הזה : יח רבי שמעון בן
אלעזר אומר (ג) אל תרצה את
חברך בשעת כעסו ואל תנחמוני
בשעה שמתומוסל לפניו ואל תשאל
לו בשעת נדירו ואל תשתדל לראותו
בשעת קלקלתו : יט (ג) שמואל
חקן אומר (משלי כד) בגפול אויבך
אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך
פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב

יפה שעה אחת כו' ויפה
שעה אחת כו'

בעוה"ב כי העיני ע"מ שלא
לקבל פרס עיני כמ"ס דוד
(הלים ק"ט) גמול על עבדך
חמים ואשמרה דברך • כי

ביקש דוד שיוון לו גמולו
בזה העולם • והוא שיהיה
יזכה לשמור דבריו ה' וזה

יקר בעיניו מכל נהרי עון •
לזה יפה שעה א' צוה"ז כו' •

וחס פ"מ לקבל פרס אמר
יפה שעה אחת כו' צוה"ז כו' •

מכל חיי עוה"ז :

אל תרצה כו' בשעת
כעסו • רמזו בזה פ"ד

מחול' (זכרי' ו') חטאת
קודם לעולה • כי מתחלה

לריד לבשר הטורף ואחר כך
יביא דורון • וכן רמזו גם

המה רעך ורע אביך הוא
השי"ת אל תרצה צדוק

בשעה שערין הוא טועם
ולא כפרת פניו [ושפיר נסמך

להמשנה דלעיל לתשובה
ומע"ס כו'] :

פן יראה ה' כו' • יתכן
לפרש מלת פן קאי על

והשיב מעליו אפו כי לפעמים

האמוראים על מיתת רב אחד בר אחד של אחד
אמר אחד ענישת' . וכמ"ס התוס' שם . וגם עומס
לזדיק לא טוב . לכן אמר בנפול לויכך אל תשמה .
ויותר טוב הי' כך להחפיל שיסובו ולא שימותו
[כדכתיבו דר"מ (נרטי' יו"ד) :]

וכדכתיבו דאבא חלקי' במס'
חגיגת (ר"ג) :

והלומד זקן למה יד בו
חבל מ"מ מוטיל

שחם ירלה לחקן יכתוב בדיו
יותר טוב ויותר יהיה יוכר
הכתב שעליו . ור"ל שידקדק
יותר בלימודו עתה :

הקנאה וכו' . קנאה בין
הדם לחכירו :

חלואה בין אדם למקום . כבוד
על גביה . ומבלה ע"י ימיו
כדריפת המותרות ומוליחין
לחורו מן העולם :

הילודים למות יי עיקר
מ"י האדם הוא

אחר התמיה ונולד שימות
ולח"כ ימיה . ונ"ס והמתים
להחיות והחיים לידון כי אחר
התמיה יהיה יום הדין הגדול
כמו שכתוב (דניאל י"ב) ורבים
מישי וגו' חלה וגו' ואמר
החיים לידון לידע להודיע
כו' כי אמנם עונשי העבירה
חיו ע"ד נקמה רק הוא ע"ד
(תהלים ז') תשח חנוש עד
דכל וחאמר טובו בני אדם
ר"ל כדי שיסובו חבל לא ע"ד

מעליו אפו : כ אלישע בן אבויה
אומר הלומד ילד למה הוא דומה
לדיו כתובה על נייר חדש והלומד
זקן למה הוא דומה לדיו כתובה על
נייר מחוק . רבי יוסי ברבי יהודה
איש כפר הבבלי אומר הלומד
מן הקטנים למה הוא דומה לאוכל
עגבים קהות ושותה יין מגתו
והלומד מן הזקנים למה הוא דומה
לאוכל עגבים בשולות ושותה יין
ישן . רבי אומר (גו) אל תסתכל
בקנקן אלא במה שיש בו . יש קנקן
חדש מלא ישן וישן שאפילו חדש
אין בו : כא רבי אליעזר הקפר
אומר (נב) הקנאה והתאוה והכבוד
מוציאין את האדם מן העולם :
כב הוא היה אומר הילודים למות
והמתים להחיות והחיים לידון .
לידע להודיע ולהודיע שהוא אל .
הוא היוצר . הוא הבורא . הוא
המבין . הוא הדיין . הוא עד . הוא
בעל דין . והוא עתיד לידון . ברוך
הוא שאין לפניו לא עולה ולא
שכחה . ולא משוא פנים . ולא
מקח שוחד שהכל שלו . ודע שהכל
לפי החשבון . ואל יבטיחך יצרך
שהשאל בית מנוס לך (נז) שעל
כרחק אתה נוצר . ועל כרחק אתה
נולד (נז) ועל כרחק אתה חי . ועל

נקמה ולכן נכחלו מזיקים ומחבלים בעולם לעשות
דין בעולם כדי שיבינו בני אדם שהוא מהש"ת
ויראו מלפניו כמ"ס בחובת הלבבות שהיה בוש
מלירא מהברואים בהיות יראה ה' עליו ובעת
בחסד אל כל היום וכאשר

יש עליו יראה ה' חין לו לירא
משום דבר חבל אם חינו ירא
מהש"ת הוא ירא מהברואים
מהרבה חריות והרבה דובים
והרבה לסטים המלוים בעולם
אשר בחמת נדך לירא מהם
מי שחינו ירא מה' ולזה אמר
משה (דברים יו"ד) מה ה'
חלכך שואל מעמד כי אם
ליראה את ה' . ר"ל כיון שע"כ
יש לו ללמד יראה מהרבה
דברים רעים הלא טוב טוב
לו להסוך היראה לטוב לירא
מאת ה' ולא יגלל מכל היראות
שיש בעולם . וזהו בחמת
דבר קטן ומה ה' חלכך שואל
מעמד . וח"כ חיפוא על ידי
היראות הרבה שיש בעולם
מה יבואו ליראה את ה' .
והאלהים עשה שיראו מלפניו
דרשו מו"ל (ברכות נ"ט) אלו
הרעמים שנבראו לפשט
עקמומית שבלב . ולכאורה
לפ"ז הלא אך מהרעמים ירא
ולא מלפניו חבל הכוונה הוא
כנ"ל שעל ידי הרעמים
יראו מלפניו כיון שבלא זה
יהיה עליהם יראת הרעמים
וכדומה

לפני מלך מלכי המלכים
ברחק אתה מת . ועל כרחק אתה עתיד ליתן דין וחשבון
הקדוש ברוך הוא : ר' חנניא וכו'

מצפה יהושע (נז) אל תסתכל בקנקן בו . ע' מדרש בשם מר"ס אלעזר . וע' תיקוני זוהר תיקון ד' , טו"ז) תיקון כ"א (ל"ה) :
וע' תיקון ס"ט (קט"ו ע"א) . (נב) הקנאה והתאוה בו . עיקר ר"ל ריש פקד י"ז ולא בשם ר"ל הקנא . (נז) שעל כרחק
אתה נוצר בו . מדרש סנהדרין ספד"י ג' (נז) וע"כ אתה חי . [פי"ס מביטוס (למ"ד ע"א) ד"ס הכל גרסי לסיק . כנר"ב] :

אבות פרק ה

חיים

ובדומה. ולזה אמרו לידון הוא רק לידע בו' ולא ע"ד נקמה רק למען ישובו. הכלל הוא כי השי"ת אינו מוקס כמו צו"ד רק כאלו חת בן ירמיה. ר"ל רצונו במוסרו כאלו לבן כמו האב החם על כאלו

ואשר בנו ומ"מ מיסרו כדי להסותו למוצב בן השי"ת חת

אשר יאהב יופיח. והמקוק חמר יאהב (ה) ראה ה' והביטה

כי הייתי זוללה. ר"ל כמו דין זולל וסובל שליט מובד רק

בבן שהוא נעשה בן סורר ומורה. אבל חס מגדל יתום

אף שהוא סורר ומורה מ"מ אינו הורגו. לכן אמר לא

חליכס כל עוברי דרך הביטו וראו חס יש מכלוב וגו'.

ר"ל אף שאחריס ג"כ עברו אורח כמוני וחטאו מ"מ לא

נענשו ע"י כמוני ולא הוכו במכלובי. כי אחרי הייתי זוללה ר"ל כבן ולא עשה

כן לשאינו בנו. לכן אמר (שס) נשקד עול פשעי וגו'. וכמו שחמ"ל (גמין ס"ח). וישקוד ה' על הרעה

וגו' כי לדיק משום דלדיק וכו' חלל לזקק עשה הקצ"ה עם ישראל בו' שהקדים שתי שנים למוטאחם

ע"ס. ובמחמ"ל (פנהדרין ע"ב) גבי בן סורר ומורה מוטב ימות זכאי בו'. וסיפר עוד המקוק פלחי

חמדין (סס) פרש רשע לרגלי השיבני אחור. ר"ל כשפרש ראש לא היטה כוונתו שאפול לתוכה רק השיבני

אחור. ר"ל שאשמר ממנה ואשוב בתשובה לחיותיו כיזם הזה. ח"ס החיים לידון כדי לידע וכו"ל:

[אז] יאמר הילודים למות וכו' ע"ד מחמ"ל (חמיד ל"ג). מה יעביר חליכס יומי' ימית ח"ע. מה

יעביר חליכס יומות יח' ח"ע. ח"ס הילודים למות הולדו כדי שימית ח"ע. והמחיים ר"ל הממית ח"ע

יח' ח"ס לחיות. והחיים המח' ח"ע לידון סופו ליתן דין וחשבון על שהענג ח"ע. (וכ"פ המדרש):

דוא היוצר הוא הבורא. ולמאורה היה ל"ל בהיסק כסדר עולמות חז"ע. הידועים (וע' נס"ס ש"א פ"ג בהג"ה דף י"א ע"ד) חלל הענין

פרק ה

א (ה) בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה

תלמוד לומר (ב) והלא במאמר אחד יכול להבראות. (ג) אלא להפרע מן

מצפה יהושע (ה) בעשרה מאמרות בו'. [ר"ס ל"ג. מניח כ"א:] מדרש בראשית

רכס בראשית (פ"ד) במדבר רכס שא פ"ד (רכ"ט) וע' מדרש קטל (ו') (י"ז) ספרי ר"א פ"ג ופ"ג זוס"ק וירא מדרש ספסל (ק"ד פ"ג) ושם ויקרא (י"א: י"ג).

פיקוני זוסר פיקון ר"ל (כ"ח ע"ג). (ב) והלא במאמר אחד בו'. סקדמת פיקוני זוסר (יז"ד פ"א). (ג) אלא להפרע בו'. ע' מדרש בראשית רכס. בראשית פ"א לא כעמל בו' חלל להפרע וע' פסיקתא רבתי (פכ"ג ס' י).

עשייתו. ואמר לידון לידע בו'. ר"ל כי ה' נתן נשמה באלים נשמה ממעל ואינה ניכרת רק חס

חנו רואים לדיק עלה במעלות גבוה מעל גבוה חומרים חין זה כ"ל רוח ה' השוכן בחוכו. אך

לעתיד אז גם הנוף יזדכך ויה' ניכר לעין כל חלק ה' באלים. וחזו לידון כדי שידעו כי חלק רוח ה'

הוא באלים והוא יוצר הנוף ובורא נפשות מהבריאה יש מאין והמחמה מאין תמלא: ולא מקח שוחד.

כמ"ס הברטנורא שאין לוקח מלוא ומנכה על עבירה והטעם שהמלות נעשו בסיוע מלח ה' ע"כ חין

מנכה על עבירה שעשה מעלמו: שעל ברחד אתה גוצר. כי הנשמה אינה רואה לירד לנוף אשר

בעולם השקר היה מן פולס קדוש עליון לעולם שפל (ועל שפלת העולם כוונתו ר"ל במוסח הקדיש. בעלמא

די ברא כרעותי. והוא כענין ברכה שפסאני כרעונו בצרכת חשה):

פרק ה בעשרה מאמרות בו' להפרע בו' וליתן שכר בו'. והנה הנס

שמי יבוא אחר המלך לחקור את אשר כבר עשהו להתבונן טעם רצון הבורא יח"ס בצריאותי. אך רשאו

ע"ה. נמאלו כאן בשאר העמקות ואנכי לא העמקתיס
 וישי"ם). [ומ"ש הקב"ה נעשה אדם. ר"ל כולנו
 נעשה וניתן זו כח מכולנו. ואחר בריאתו נאמר
 ויהי האדם לנפש חיה. ולכאורה עפ"י המשך הכתוב
 הי' ל"ל בלשם ולא האדם והתרגום בלשם תרגם
 והוא בלשם לרוח ממללא. אבל רמז רמזה לנו
 התורה. כי על ידי הנפש אדם נעשה האדם נפש
 לכולם ונשמה לכולם כי בעמדה תרפיה ובהתנועטה
 יתנועטו. וז"ש ויהי האדם לנפש חיה לכל העולמות
 והוא נרגם בצדק נשמה והם אלו כמין. (וע'
 נפש"ה שט"ה ס"ו בהג"ה דף ח' ע"ב) ולכן הפגם גדול
 כי לא חת גופו לצד הוא מוסיף רק למעלה פוגם.
 ועתה שיהו לבכס לחילה וחילו ברעדה חס אמור
 יאמר לאיש חף לרשע גדול מה עצמו מעשיך
 ומסאיך ורבו למעלה ראש מחטאי טיטוס וגבולדנל
 הלא יצטר כאש חמתו על הבזיון. ובאמת חס נבין
 הנה כן הוא אחת כי פגם כל איש פוגם במקום גבוה
 מאוד. וטיטוס וג"ל לא הביע מחטאיהם שגם
 למעלה. כי חף שהרסו וקטעו צורה של מטה
 עז"ל לא נפגם בהמ"ק של מעלה כ"א בחטאיו
 ועי"כ יכלו גם המה להחריב גם בהמ"ק שלמטה
 המכוון נגדו. והמקוון התפלל (הה"ס ע"ד) יודע
 כמביא למעלה בסבך עץ קרדומות. שיחשב להם
 כאלו נגשו בקרדומות בעולמות עליונים אבל
 בלשמה לא נגשו כלל. וכן טיטוס שנכנס לק"ק פס
 זוהי הלא חסא חטאה גדולה אשר אין למעלה מזה.
 אבל בלשמה הלא האדם בעצמו מקודש כולו מכל
 העולמות ומקודש מהם והלכ מקודש יותר דומה
 לק"ק. וז"ש (ברכות ל.) יכוין את לבו כנגד ק"ק ובעת
 יתור אחר לבצו ומפתחו לחשוב מתחבנות זנות.
 הלא יתחד האיש ויעלה על לבו כי הוא מכניס זוהי
 לבית ק"ק ממש כמו טיטוס. (וע' נפש החיים שט"ה
 פ"ד) וכן פ"ה התשובה מתקנים כל העולמות.
 וכמשמאל (יומא פ"ו.) גדולה תשובה שמגעת עד
 כסא הכבוד. ועל חיקוון כל העולמות רמזו מ"ל
 במדרש. יודע הי' שלמה למחק את החרדל פ"ד
 שאמרו צוה"ק דמהפך מריחא למתיקא ומשובח
 לנהורא. ולכך נשא נשים נכריות להחזיר את כל
 השרשים למוטב אך לא כיון את הזמן כי לא יהי'

לנו להתבונן במה שכבר בא ביאורו בזהר הקדוש
 ובמקובלים כי השי"ת רצה להאיל עולמות עד
 אין מספר והמלא בתיכוס כח ח' רע היודע רבונו
 ומכוין למרוד זו. ושפ"י הברואים העושים רלזנו
 ית"ש יוכף הרע ויתבטל ממליחותו והי' לאין ואפס.
 וכל העולמות לא יכיר הרע רק בעוה"ז בשוכני
 בתי חומר. ובעולמות העליונים גבוה מעל גבוה
 שם אין נדוד רע כלל. ושלמטה מהם נמלא קלח
 כח למליחותו ויותר למטה נמלא כח לרע אבל
 עדיין הכל בצמיחה דקה מן הדקה לא בפועל ממש
 הלילה. ובעולמות שהם יותר למטה נמלא קלח
 התמללות רע עד שבעולם התחתון כמעט כולו רע
 לולי רחמי הבורא ית"ש אשר גבר חסדו על ברואיו
 לברוא את האדם עפר מן האדמה ויפה באפיו
 נשמה חיים כח רוחני כולו מכל העולמות מעולם
 התחתון עד העולם היותר עליון כח מאסף לכל
 מחנות מלאכים שרפים ואופנים חיות הקודש ורקיע
 שפ"ג ראשי החיות. והוא יתאבק וילחם עם כח
 הרע. ובמעשיו יתגבר עליו וימשיטנו הלך וחסר
 יחסרנו עד כי יעביר זדון מן הארץ. וכל עיקר
 מליחת הרע לא תמלא רק כדי שיתבטל וליחן
 שבר למבטלין. וז"ש דוד (תהלים ז"ב) בפרוש רשעים
 כמו עשב ויניחו כל פועלי און וגו'. הוא הכח הרע
 של חסאים. ואם יפלא מדוע המליח הממליח זה
 הכח. פ"ו בא כמתרחץ להשמיד עדי עד. ר"ל
 עיקר בריאת כח הרע להחטא ועון הי' להשמיד.
 וליחן שבר. וז"ש ותחס כראים קרני וגו'. לדיק
 כתמר יפרח וגו' להוסיף שכרו. ובהיות שהאדם
 כולו מכל העולמות הרי הכל תלוי בלשמה בלשם.
 ואל יאמר הסר מלח הי' הן אני עץ יבש ואם אצדק
 מה אפועל ואם ארשע מה אקלקל. אמנם כן האדם
 הוא כמרכו הנקודה אשר פס קוטנה קוי כל
 הקלות מתכונת אחרי' ובמוט הנקודה במעט יכיר
 בהעגול אף פעמים ככה. כן האדם בכל ענין
 טוב שושה מתיש כח הרע מנופו ועי"כ מתחמט
 הרע בעולם הזה וכל העולמות ונעשים מתוקנים.
 וכן להיפך ח"ו פוגם כולם ומוסיף בהם את הרע.
 (וע' בארובה הנמלא בנפש החיים שט"ה פ"ד דף ח' ע"ב.
 וכן כמעט כל הפרק' משפ"ה דף ז' ע"ד. ע"ב. ד'

אם יתקן הרע שלו ובעת הרע מקרבך • וכן מכלל בני אדם יבוער הרע מקרב הארץ • וברכות ה' דרכי חיים גם אויביו ישלים • כי הרע הוא השגוף הגדול בעולם ועל ידי שינופו הרע בכל מעשיהם יחזירוהו למוטב • והוא משרז'ל בכל לבבך צב' ילריך (ברכות י"ד) • ציל"ט וציה"ר • היינו שגם הוא יענה לחמן להחם פשע ולכלות לחותו :

אז יאמר בעשרה כו' להפרע כו' וליתן כו' • הנה ידוע מאמרי זוה"ק קב"ה ואורייתא חד • ר"ל כי כללות החורה המה עשרת הדברות ובהם נכלל הרי"ג מלות כמ"ש רש"י בשם רב סעדי גאון • וכן בארש תרי"ג • רמ"ל אברים ושם"ה גידים • וכללותם גם כן יו"ד • וידוע המקיים תרי"ג מלות נעשה מכל מלה לבוש לאבר או לגיד המיוחד לו • וכן בעבירה ח"ו מנשיך אבר או גיד המיוחד לזה • וכללות הלבוש הוא מכל התרי"ג יחד • והוא חור הנשפע מאור העליון ויו"ד ספירותיו שהאלי וכללות האור הוא ג"כ יו"ד ספירות • ופרטיו תרי"ג אורות • וזהו ענין ואחם הדבקים בה' וגו' וההוטה פונס ח"ו כמאחז'ל רשעים מתחייב נח של מעלה • רק דע כי אין הפגם גדול כ"כ ואינו נלמי • והטעם כי ברוב חסדי השי"ת יסוד שבעת אשר יחטא האדם יסולק ממנו חלקי קדושתו כדי שלא יפגום אוחם • והפגם הוא רק ברשימין דקדושה שא"ל שלא יאשר נילויין דקדושה בו כי כבר נתקדש בהיותו מחובר לקדושה וכ"כ לעיל (פ"ג מ"א) דאחר חטא אדם • אין אדם זוכה לנשמה חוץ גופו • רק משמים משפיעים עליו קדושה אם ייטיב מעשיו • והפגם אינו גדול כ"כ כמ"ש כי אינו חוץ גופו • ואיך יפגמו והוא פוגם מה שנמלא עמו [ובקדמה זו פי' תלמידו הרב ר' דוב מסורעץ • כל עמל האדם לפיהו וגו' דמו לפיהו ישיב גאולה כי אדם לעמל יולד • וזה עמל בחורם לא זכה עמל דבריו בכל • וא' כל עמל אדם בין לפיכח ובין לרע הכל תלוי בו • ועושו וטורו האור ג"כ לפיהו ר"ל לפי מעשה האדם • גם הנפש לא המלא • ר"ל אינה במלואה אלא סך יפגמה כולה] ח"ש (משלי ס"ו) אורח חיים למעלה למשכיל ר"ל האורח חיים דבר המטהו לטוב ומסייעו לחי' עד למעלה הוא ומשם חשלח לו השפע קדושה • והטעם הוא למען סור משאלו מטה כ"א הי' הנשמה

בכל

כן עד עת קץ ולא יכול להם כי לא מלא ספקס עדיין • ולכן אדרבה נשיו הטו את לבבו • וכל אלו העולמות נבראו צי' מאמרות • מאמר הראשון הוא בהעלם גדול דקה מן הדקה • והצ' למשה הימנו יוחר בהתגלות כו' עד המאמר האחרון • והוא הנה נחתי לכם את כל ירק פשע לאכלה • הוא בנשמות נמש • וכן רמז דוד (ההלים ק"ג) בעשרה הילולים • הא' הוא הללו אל בקדשו גבוה מעל גבוה • והאחרון בלללי תרועה • נגד הדבור האחרון נגד עוה"ז הגשמי • וע"ד מאחז'ל (ר"ה ל"ג:) על תרועה חי גוהי גנה חי ילולי יליל • ותריייהו חייתיהו צה העולם • ח"ש התנה בעשרה מאמרות וכו' ומה ת"ל • ר"ל כל להשמיטנו זאת • ועוד קשה והלא במאמר אחד יכול להבראות • ומאמר הראשון של השי"ת הוא בהעלם גדול ולמה נשחלשלו כ"כ עד שנעשה רע בהתגלות חזק מאוד • והשיב על הראשון להפרע כו' • ולא ידמה כי את גופו לבד למטה קקל • כ"א גם למעלה גבוה מאוד באשר האדם עיקרו נטוע למעלה וכמאחז'ל (מדרש צ"ר סי"ג) לא הטיל הקב"ה קנאה במעשה בראשית • כי ביום ראשון נבראו שמים וארץ • ובשני רקיע מעליונים • ובשלישי תרשי הארץ • וביום הד' מאורות בעליונים • ביום ה' ישראל המים • ביום ו' אמר אם אברא מעליונים לבד או מתחתונים לבד יהי' קנאה במעשה בראשית אלא אני בורא גוף מן התחתונים ונשמה מן העליונים כו' • ולכאורה עדיין הקנאה במקומה עומדת • כי הנברא הוא משותפות שניהם ויש בו חלק מלמעלה והוא כולו למטה • אבל באמת אינו כן כי האדם השלם נטוע כולו למעלה במקום עליון ושם קשור נשמתו • עד קנה השני שהוא בארץ בחוץ הגוף וד"ל • והשיב החטא גם על הקושיא למה באמת החזיק השי"ת את הרע כ"כ פי' שנברא צי' מאמרות וכנ"ל • לכן אמר ליתן שבר טוב לאדירים כו' • בע"י מעשיהם המוצים מכלים הרע לגמרי • עד כי מקור כל הרע והוא הגשם יכלה רעחו לעתיד כמ"ש (ישעי' י"א) ושעשע יונק על מור פתן ועל מאורת לפעורי גמול ידו הדם לא ירעו וגו' • כי מלאה הארץ דעה וגו' • כי בהיות האדם כלול מכל העולמות מטוב ועד רע •

ועד אברהם • ולא אמר חזינו • יראה בזה ע"פ מ"ש (משלי י') מתהלך בתומו לדיק אשרי בניו אחריו כי כמה מדות שהלדיק טרח ויגע להשיג • לבניו אחריו המה כעצב מוטבע • וזקלת יגיעה יעשו לה • כמו שגלה בזה שרבים משמי

א"ר מהיכודים מוסרים ח"ע על קידוש השם • והוא מוטבע בנו מאזינו אברהם שמר נפשו לאור כשדים על אמונתו • וכן כל העשרה נסיונות היו להישר הדרכ לפינו • וכן ההתעוררות לאדם פתאום לילך לאה"ק הוא מנסיון לך • וקבלת כל דעבדן משמיא לטב מנסיון הרעב שלא הרהר אחר מדות השי"ת וזה"ל (משלי י"ד) כי שבע יפול לדיק וקס • ורשע יפול בלחם (כן מובא הלשון בסנהדרין (י' •) ובמקרא כח' יכשלו בנרעה) פי' כי הלדיק אף אם יפול לא יחשוב מלומה כי מופל הוא כ"ל הוא קס ועומד על עמדו • ובלחם יפול הרשע • כי למפלה יחשב ולא יחשוב זאת לחקומה להיטיבו בלחמיו :

גם אבותינו בו' • כ"ל יחטא אדם מרוב טובה לא יחשב לו לאון כ"כ כי מה יעשה הבן בו' • אך מפני אס יחטא איש הרי זה עון פלא • זה שאמר נסו אבותינו במדבר ושם כתיב ויעקב וירעיבך וגו' למען עמוך ולנסותך וגו' התשומר מלחמיו • וזה חסא ע"ד הפלא וד"ל :

עשרה

(ו) ועשרה על הים • מילפא בשל פ"ד יע"ש • מדרש פנמוטא בשל יו"ד • (ו) עשר נסיונות בו' • (מכילתא פ"א פ"א פ"א) • פס' דכרסי סיבא ח' (ג' פ"א) פק' ר"א פ"א פ"א :

בכל פרטי' בנזף האדם כי' הפנס ח"ו נלחי כהתיקון ולא כי' סר מהשאלו ח"ש למען סור משאלו וגו' • וכל זה רק אם נבדל צי' מאמרות ועשה והאליל בענפים רבים וצחלקים רבים ונתן מקום שיכול לפנום שם ולא יותר • חבל

אם היה כלול הכל יחד היה הפנס גדול נלחי ולא היה פרעון • ח"ש להפרע בו' כי פרעון נקרא אחר שפרע חינו חייב חבל בדבר נלחי לא היה נפטר לעולם זה שאמר להפרע ולא אמר ליתן טוגש רע להשעים כמ"ש חלל הלדיקים ליתן שבר טוב • כי בלחם היה ראונו שהטוגש לא יהיה רק בלחם שיכולו שאת ולהיות פורעים ונפטרים • והשבר יהי טוב נלחי כי אז נשפט כל האורות וכ"ל • והביא ראי' בלחמו :

עשרה דורות מאדם עד נח להודיע כמה ארך אפים • ולא כן מדת המצב כי רק עשרה נסיונות נתנסה אברהם חזינו ע"ה וכמה חיבתו עומדת לנו לחלפיים דור וכן לעולם • עשרה דורות בו' ולא הי' יכול המצול להיות קודם ' דורות נגד העשרה מאמרות • וזהו להפרע מן הרשעים כ"ל שקלקלו כולם • וליהן שבר טוב ללדיקים כמו אברהם שטמד וקבל שבר כולם :

עשרה נסיונות נתנסה א"א • כהן אמר אברהם חזינו • ולעיל אמר מנח

מצפה יהושע (ד) עשרה דורות מאדם בו' • מדרש בראשית רבא נח (פ"ד) לך (פ"ט) וירא (פ"ט) מדרש פנמוטא ויש ח' • מנח דב"א רבא פק' כ' • פי' מנח דב"א וסא (פק' יו"ד) : (ס) עשרה נסיונות נתנסה א"א בו' • מדרש במדבר רבא נשא פי"ד (כ"ט) פק' ר"א פ"א פ"א • מדרש פנמוטא לך (י"ח) • מדרש שוחר טוב (י"ח) • ג"מ פ"א • ועי' וס"ק נשא (ק"ח פ"א) • נשא ואמתק (רמ"ג פ"א) • מיקוים בוס"ח (פ"א פ"א) : (ו) ועשרה על הים • מילפא בשל פ"ד יע"ש • מדרש פנמוטא בשל יו"ד • (ו) עשר נסיונות בו' • (מכילתא פ"א פ"א פ"א) • פס' דכרסי סיבא ח' (ג' פ"א) פק' ר"א פ"א פ"א :

עשרה נסים נעשו לאבותינו בבהמ"ק.

ידוע כי כל ענין הבהמ"ק רומז לדברים עליונים והכל חיוקין גדול לכלל ישראל ולכבוש הדרך לפנייהם להורחם דרך אשר יוכלו להתנצר על הרע.

והנה המפרשים הקשו מה

בא להודיענו צמח שאמר

לאבותינו והלא לכאורה רובם

זרך צבוח. אבל הענין הוא

כי כל הנסים הי' כדי להרחות

לישראל התמנהגות השי"ת עם

האדם בעשותו רזונו ית"ש

שהוא מתנהג עמו למעלה

מהטבע כמו שהי' בבהמ"ק.

ושלא הי' ס"פ לאדם לומר

שאינו יכול לעסוק בחורה שלא

יזיק לו לבריאותו כי היא מתשת כח. ע"ז הי' הרמז

שלא הפילה אשה מריח בשר הקודש אע"פ שמטבע

המעוברת שהריח מסוכן לה שלכן מותר להאכילה

מהמאכל שהריח אפי' ביוה"כ. אע"פ לא הויק

לה ריח בשר הקודש. [והנה נזכר הקודש הוא

כולו טוב וכמ"ש לעיל ס"ג מ"ג אשר יגרום מיחה

שהוא מזה הרע].

ולא הסריח בו. • להרחות שאם יתגבש אדם

בקדושה הכח דמסאבא בדילה ממנו. כי

הסרחון בא מחטא ומעון והוא הסרחון שבגיהנם

רק שבחיינו אינו מריח זה בחושיו הגשמיים:

ולא נראה זבוב בבית המטבחים. • ע"ד הרמז

כוונת למחול' (נרכות ס"א). יזר הרע דומה

לזבוב ואינו יכול להתקרב לקדושה. וכמ"ש בלוישע

(ברכות יו"ד): איש קדוש שלא רחצה זבוב עובר על

שולחנו. וע"ד מליצה חולי כוונת למ"ש (קהלת יו"ד)

זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח יקר מחכמה

וגו'. כי הנה בצרכות (שם) אמרו היל"ר דומה

לזבוב ויושב בין שני מפתחי הלז. כי אמנם היל"ר

לפסמים אינו שומר מקומו בחלל השמאלי. אלא

לפעמים הוא מארד לזר ימין היינו שמראה העין

לממס קלת והיינו בין שני מפתחי הלז. (גם החיים

פרק ד' ב' ע"ב בהג"ה) כי בראות היל"ר הרע כי לא

יכול לו לאדם להסירו צעון נגלה הוא מפתח אותו

ה (ח) עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש לא הפילה אשה מריח בשר הקדש ולא הסריח בשר הקדש מעולם ולא נראה זבוב בבית המטבחים. ולא אירע קרי לבהן גדול ביום הכפורים. ולא כבו גשמים אש של עצי

מצפה יהושע (ח) עשרה נסים נעשו לאבותינו בו. • [יומא כ"א כס"ט].

בדרך מלוא. למשל בראותו כי ח"ל לו להטותו מי

דרך מלימוד התורה. הנה בא לו בטענה אחרת

לאמר ידעת אחי כי כל מה שהענין יותר צבוח צבוח

מעל צבוח יותר צבול לשלום שם הפנס כי לפי גודל

הדבר כן יגדל הפנס. וז"ש

ע"ד מליצה זבובי מות יבאיש

יביע שמן רוקח וצמח יוכל

לאמר שהשמן רוקח הוא רע.

ר"ל צמח יגנה התורה וטבוחה

כי מי לא ידע שעמה מקור

חיים. וע"כ מפרש שאומר

לו יקר מחכמה וכבוד ר"ל

צענין צבוח מה לא חולל

לחור מנאחש וגאון בלימודך.

כי ע"כ לפי הענין הגדול אשר

לפי גדלו כן פנמו. יקר הסכלות מעט. והרבה

בני אדם באים בנבכי המצובות צענינים כאלה

כי היצר הרע שופטן ומראה להם היתר לחיסור

ומיישר חוטבא ואת הישרה יעקש. אך אמנם צווח

יבחן חס הדבר שרואה האדם לפשות אין צו הנאות

תענוג ולא כבוד וגרלה לו שהוא מלוה ידע שהאמת

כן הוא ולא מפתיו היל"ר. [ועמ"ש לעיל ס"ב מ"א

בארוכה] ולז"ל כאן כי בית המטבחים בבהמ"ק

הוא שורש הטבוחה שאין שם שום תענוג וכבוד

וגרלה כציון ועושה רק לזרך קרבן כאשר לזוה"ה

ייעשוהו משרתי עליון כהני ה' המשוחים. ובעבודה

כוז לא נראה שליטת הזבוב וכו"ל:

ולא אירע קרי בו. • וידוע כי קרי אינו מטא

רק העונש על ההרהור. ואם הכה"ג הי'

רואה קרי הי' למופת שהרהר והי' לבזז לעין כל.

לכך אע"ג שהיה לפעמים צנדר כדי לראות קרי

שבאמת הרהר ע"מ חס הקצ"ה על כבודו של כה"ג

לבזל יתצוה ולא ראה קרי:

ולא כבו הגשמים אש של עצי המערכבה.

אם כי לא יסא מה' לבזלי המסיר על מקום

המקדש והמזבח. רק להרחות לנו כי האדם הקצוב

בעבודה לא ישוב מפני כל ועם כל הסבחות שיפריעו

אותו טכ"ל יעמוד על עמדו. וכן היה האש יוקד

חמיד על המזבח ולא כבחה כל גשמים שירדו עליו.

אבות פרק ה

בנוף ונפש. וזה שרמז גוסי עבירה : (וע' מדר"ם) : מפני גזל מתנות עניים. לשון מתנות יובן על דרך מ"ש בזוהר כי מתנה ישבז מה שמזמן הקב"ה לעשיר את העני. והנה הסי' מתחמם בכלים שבזרים לב נשבר של העני הוא יקר מאוד למעלה נחלל מעלי חשמיש של הסי' מתן לו להעשיר למתנה. ואם הוא גזל חלקו קבע את קוביעה' נפש ולכן זה הדבר מתרבה :

שלי שלך ושליך שלי
ע"ה. ר"ל דבני נח ג"כ נלסו על הדינים כמחז"ל (מסדרין י"ז) רק לא ניתן להם תורה בזה חיד ומה רק מה שהכל גזר. ואם הם עושים היפך השכל הם היו חייבים מיתה. וזה המדה לב"י חז"ל ישראל נלסו עפ"י החורה כל דין בפרט. וכמ"ס (תהלים קמ"ז) מניד וגו' חוקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן וגו'. כי לבני נח נמסר רק אל שכלם. והנה עס הארץ מישראל שמתנהג צדינים על פי השכל ולא על פי החורה. יכול להיות על פי החורה להיפך. דהיינו שלך שלי ולשעמים שלי שלך :

שבעה מיני פורעניות באין בו' לשון בלשן
משמע מעלמן. והענין כי הנה נמלך ברייתא דר' יהושע בן לוי מעניי גיהנם אשר יבטל השומעים לגדול יסורי גיהנם. ולכאורה הלא כמו זר ישבז את רמתות המרחם על כל מעשיו. אבל הענין הוא כי אין זה כלל ע"ד העונם. רק כמו שאמר הכתוב רשעים תדק רעה. והנפח עלמו מענישו. וכן צביהם חז"ל (עירובין י"ט). רשעים מעמיקין להם גיהנם וכן אמר הנביא (ישעיה ט"ז) הן כולכם קורחי את מחללי זיקות לבו צלור אשכם. כי צמחיהם עושים להם את של גיהנם צמלם. והנפש המוטלת היא צביהם צחיים מיד אחר החטא ואין האדם מרגיש לכן אמר פורעניות בלשן ר"ל מעלמן הם צחיים (וע' מדר"ם) :

על שבעה גופי עבירה.
רמז בלשוננו הטבור גופי עבירה כי המזיקין נבראו צפ"ס בין השמשות. ותיקף כנס שנת וגשלו רוחין בלא גופין וזה ה' כזוונה מכוונת שהאדם בכל עבירה פרטיות שיטטה הוא בורא גוף למזיק ומשחית ונעשה מקסמו שלם

האומר שלי שליך שלך וזו מדה בינונית. ויש אומרים זו מדה מדרום. שלי שלך ושליך שלי עם הארץ שלי שלך ושליך חסיד. שלי שלי ושליך שלי רשע : יא ארבע מדות בדעות יגזל לבקום ונוח לרצות יצא שכרו בהפסדו קשה לבקום וקשה לרצות יצא הפסדו בשכרו

מצפה יהושע (י"ח) רעב של בצורת בו' [ע' שנת ל"ב] ט' טרין ר"א ט"ד ונסי' בנדר"ל וט' וס"ק ויקרא (ח' פ"א) מ"ה דעל ג' חובי פלמא רעב נא. וכולנו חובי לא מסכחי אלא כפירא בו'. קדיל למסכח פ"ט. (וע' על עניי חרין. [ע' שנת ש"ב] וע' ווסר חרש רוס [פ' ט"ד]. [כ' חיה רעה בא בו'. [ע' שנת ל"ג פ"א] וע' רש"א כח"ל כ"ג [ט"ד פ"ג] ד"ס אסס חייב פ"ט. [כא] בארבעה פרקים בו'. מדרש שמואל ט"ד [פ"ט פ"ד] :

ארבע מדות ביושבים לפני חכמים כו' נכון ולמח חינו אומר כלום • כי ידוע כשלומדים ספוג שהוא סופג כו' • פי' כמו הספוג שזכרנו לחוכו כל מיני משקין ואחר שסוחטין אותו הנה המסקה היוצא ממנו היא מעורבת מכל מיני משקין שנכנסו בו • כן תלמיד

שקבל מרבו כמה פשטים ועניני' זלזל' ואח"כ כששואלין את התלמיד חינו אומר כל דבר לפלגו על סדר הכתוב רק הוא מערב כל הפשטים יחד בלי מדין חוק כוונת הדברים • ומשך שמכניס בו ומוציא חנו • שהוא שוכח תמיד חכך מה ששמע מרבו • משמרת שמוציאה את היין וקולפת את השמרים • שיש לו שכל ישר שהוא מזכר הפשטים האמיתיים והטובים ומוציאם ולומדם • וקולפת את השמרים היינו מה שאינו

בשכרו • קשה לבעוס ונוח לרצות חסיד • נוח לבעוס וקשה לרצות רשע: יב ארבע מדות בתלמידים • מהר לשמוע ומהר לאבד יצא שכרו בהפסדו קשה לשמוע וקשה לאבד יצא הפסדו בשכרו • מהר לשמוע וקשה לאבד חכם • קשה לשמוע ומהר לאבד זה חלק רע: יג ארבע מדות בנותני צדקה • הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים • עינו רעה בשל אחרים • יתנו אחרים • יתנו בשלו • יתן ויתנו אחרים חסיד • לא יתן ולא יתנו אחרים רשע: יד ארבע מדות בהולכי לבית המדרש • הולך ואינו עושה שכל הליכה בידו • עושה

ואינו הולך שכר מעשה בידו • הולך ועושה חסיד • לא הולך ולא עושה רשע: מז ארבע מדות ביושבים לפני חכמים • ספוג ומשפך משמרת ונפה • (כז) ספוג שהוא סופג את הכל • משפך שמכניס בו ומוציא בו • משמרת שמוציאה את היין וקולפת את השמרים • ונפה שמוציאה את הקמח וקולפת את הסולת: מן כל אהבה שהיא תלויה בדבר בשל דבר במלה אהבה • ושאינה תלויה בדבר אינה בשל דבר • זו אהבה היא אהבה התלויה בדבר זו אהבת אמנון ותמר • ושאינה תלויה בדבר • זו אהבת דוד ויהונתן: יז כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים • ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים • (כח) איוו היא מחלוקת קרה וכל עדתו: יח כל המזכה את הרבים אין חסא בא על ידו • וכל המחמיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה משה זכה וזיכה את הרבים וזכות הרבים תלו בו • שנאמר (דברים ל"ג) צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל • (יז) ירבעם חסא והחמיא את הרבים חסא הרבים תלו בו שנאמר (מלכים א' ט"ו) על חסאות ירבעם בן נבט אשר חסא ואשר החמיא את ישראל: יט כל מי שיש בידו שלשה דברים

מצפה יהושע (כט) ספוג שהוא סופג כו' • ספרי עקב פי' ת"ח (כ"ט) ע"כ) ע"כ שפי' נפש מוסיף קמח בפי' ח' • תלמיד שזכו ויפס דומה לספוג: (כג) כל אהבה שהיא תלויה בדבר כו' • תנא דבי רבנא כ"ח ושני חכמים כמשה כל כו' ע"כ בשינוי לשון קמח • (כד) כל מחלוקת שהיא לשם כו' • זוה"ק בראשית (ל"ג ע"א) אמר ר"י מכסה כל מחלוקת כו' • מינינו וזכר מקוין כ' (ט"ז ע"ב) • (כט) איוו היא מחלוקת כו' • זוה"ק בראשית (י"ז ע"א ע"ב) • (כו) כל המזכה את דרביים כו' • (יומא פ"ז) וז"ל (כו) ירבעם חסא והחמיא כו' • ע"ר ר"ס (י"ז ע"א) ושמעאל והחמיא כו' • ירבעם כו' •

אוחה רק כפי המלמד לעבודת השי"ח. חבל צניס
לא יראה טעות. וז"ל חבל הוא הי' אומר עו פניס
לניכס כמ"ס הכו איש רשע צניס. חבל צונח
פניס. היינו שכל הפניס מונח צונח והעוזה טמון
רק לעבודת השי"ח יתבדק הוא

לגן עדן :

בן בג בג או' הפוך בה

בו' . לפי שמה לפיל
צו' ה' שניס למקרא בו' צן
ס"ו לתלמוד חמר כאן כיון
שהגיע לתלמוד אין לו שיפור
ולריך להפך ולסלסל אותה
כל ימי חייו . ואמר הפוך בה
כו' . כמסחר"ל (פירושיו יד):

למה נמשלה החזרה לדד מה
הדד בו' . והנה כמו הדד
שעלמחו צנר והחיוק מולח
ממנו חלב . כן החזרה למשל
מדין סוכה יכולים להולח
להחיר טנונה וכדומה . חף
שלפי הרכוח נראה שמה
דיים חיס נלרכס וחיס
נהגיס לנו טחה ולא כן הוא
כי יכולים ללמוד דין אחד
מחבירו ודבר זה ידוע להגיס

כל מי שיש בו מתלמידיו של א"א בו' עין
טובה בו' . הס נגד ג' צמיות נר"ן שכלס
שהוא מחשבה דבור מעשה . עין טובה הוא כנגד
מחשבה כי שרייני דעינה צלוצנחא דליצא חל" .

ורוח נמוכה כנגד דבור כמו

שחלס חונקלס בפסוק ויהי

האלס לנפש חיה וזות צלס

ליוח ממללח . ונפש ספלה

כנגד מעשה כמ"ס והנפש

אשר תעשה . ואמר חוכלין

צטו"ו ונחלין צטו"צ . כי

דרך רשעים ללח צטו"ו .

ותלמידיו של ח"א חוכליס

גס צטולס הזו פירותיהס

והטולס הצח להס צלימות

כמ"ס להנחיל חוהבי יס .

דבר שיש צו ממס . ולא טו"ו

דבר שאין צו ממס . חבל

חלמידיו של צלטס אין להס

צטו"צ כלל :

הוי עז כנמר בו' . כי

לפעמים מדת העוזה

טובה לעבודת ה' . חבל הוא

רק חבירות צלצ ושיהיה

העוזה טפון צלצ ולא לעורר

פנים לביהנמ . ובושט פנים לגן עדן . יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתבנה עירך במהרה

בימינו ותן חלקנו בתורתך : בא הוא היה אומר (ג) בן חמש שנים למקרא . בן עשר

למשנה . בן שלש עשרה למצות . בן חמש עשרה לתלמוד . בן שמונה עשרה לחופה . בן

עשרים לרדוף . (ג) בן שלשים לבחי' (ד) בן ארבעים לבינה . בן חמשים לעצה . בן ששים

לזקנה . (ה) בן שבעים לשיבה . בן שמונים לגבורה . בן תשעים לשוח . בן מאה

כאילו מת ועבר ובטל מן העולם : כב (ו) בן בג בג אומר הפוך בה . והפוך בה דכולה

בה

מצפה יהושע (כח) עין רעה ורוח גבוה בו' . מדרש נמדנר רכס פ' בלק ס"ב (רפ"ו) ט"ס . מדרש נחומא בלק וי"ו .

מחלן חספ נמד בו' : (כס) יהודה בן תימא אומר הוי עז בו' . (ספסיס ק"צ) . (ג) הוי עז כנמר בו' .

מדרש נמדנר רכס ס"ד (רפ"ו) ט"ס . וסוים ולמדך שאין גלוח לפני טקוס . וסס נמדנר רכס בלק ס"ו . (ר"ס) מדרש נחומא בלק

כ' ט"ס . מנא דנ"א רכס סכ"א . לכן טנו חכמים נמשנס כוי עז בו' . (ויניק טס מקרא כן פס בלוח ונו') . (ל"א) הוא היה אומר

עז בו' . מנ"ל כוס . ס"ק מיקני וזכר (ו' ט"א) . (ג) בן ח' למקרא . מדרש נחומא קדושים י"ד . מחלן צנו רכוסינו כן כ'

שנים בו' . בן עשר למשנה . ט' טופ' כתיובס (טו"ן) ד"ס שיכ' . (ג) בן שלשים לבחי' . נמדנר רכס נכ"א ס"ו (רכ"ב)

מחלן אחר כי' . (ד) בן ארבעים לבינה . מיקני וזכר מיקן כ' (מ"ח ט"א) (ל"א) בן ע' לשיבה בן שמונים בו' . (מנ"ס) (כ"ח) :

(ו) בן בג בג אומר הפוך בו' . מנא דנ"א וזכר ט"ו :

ללמוד ביגיעה עצומה להשיג אמינות כוונות החברה
לפי השגתו. וכל אשר יוסיף ללמוד ק יוסיף להפוך
ללמוד עוד. ובזהב החברה 'שנה ו'תשנ"ב והלוח'

צור' כל פרטי' ולכל יומ דבר קטן ודבר גדול ממנה כמו ריב"ז כ"ל. וזה הפסוק מבואר במשלי (ח') כי הוא מאמר התורה בעצמה הלא חכמה תקרא אליהם חיים חקרא וכו' להנחיל אוהבי יס. היינו אוהבי התורה. וריב"ז לקיים מה שנאמר להנחיל אוהבי כ"ל שרץ לידבק באהבת התורה למד כל דבר ודבר עד כי לא היתה מחומה ממנה שלא ידעה הבניה ותקרה וכו' וזהו מארז"ל (מדרים ס"ג.) ר"א בן לודק אומר עשה דברים לשם פעלם ודבר בהם לשמם. ושינה בלשונו גבי עשי' אמר לשם פעלם וגבי דיבור אמר לשמם כי בעשיית המלות לרץ להיות בדביקות גדול מאד ולקיימם רק מחמת לוי הסי' כמ"ש כאשר לוי ה' אלהי לכן אמר לשם פעלם. אך הדיבור בהם דהיינו לימוד דיעהם יהיה לשם הדברים עממ' כמ"ש. וכמ"ש שם הרא"ש ז"ל כדי להבין ולהוסיף לקח ופסול ולא דק בדביקות כמו שנשתבשו בזה הרבה. כ"א לרץ להעמיק ולעייין במחשבתו בגשמיות הדברים כגון דידי חיקין וכן לרץ לפעמים לישא וליתן בצינו של רמאים מה שהרמאי יכול לטעון וכדומה. או יתכן לפרש כל דברי הגמ' הכל על התורה. דהנה קודם לימוד התורה לרץ להרהר ביראת ה' כדי שיהיה יראתו קודמת לחכמתו וכן להתודות על חטאיו כדי שילמוד אחר כך בעתה אבל בשעת עסק התורה אחר ודבר בהם לשמם לשם עסק התורה ואף שלא יכוין בעת הלימוד עניני יראת ה' מ"מ כל הלימוד הוא לשם יחוד קיבוץ. וכשהוא מייגע ח"ע בדבר הלכה בפספוט בודאי השכינה שורה עליו בשעת לימודו ממם. כמאחז"ל אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד. ויתבאר עוד ענין לשמה לשם התורה עד"מ נענין הדבורות העושי' בים דרך אשר האדם יושב עליהם ומנהיגם למחוז החפץ אשר שם יעשה מהם קורות ציין או כלים. וכאשר האדם יושב עליהם ומנהיגם למחוז החפץ הנה הוא מזיל את נפשו מן הנהר וגם העצים יבואו לתכליתם. אבל אם יבדל מהם אל הים שוב אין לו חיים ועוצב וגם להם אין מי שיוכלם ויחזקו ואין להם חיקון לנחת מגולמי עינים לנורד ציין או כלי. אבל אם

יוליכם למקומם הוא ח' יח' עליהם וגם שבר רב יהיה לו על הולכתם והם יבואו לשלמותם. כן עסק התורה אם ח' לחננו פורשים ממנה אין לנו חיים וגם לה כדי ציון. וכמ"ש במדרש לנשה התורה בגדי אלמנות ונכנסה לפני הקב"ה ואמרה אם אין עוסקים בה אין לה קיום. ואם לחננו עוסקים בתורה לחננו חיים וקיימים ומקבלים עוד שבר וגם לה יש שמחה כמאחז"ל והיו הדברים שמחים כנחיתתן מהיי. שהדברים עלמם שמחים. משא"כ להיפך ח"ו גורם עלבון לתורה וכמ"ש חזי להם לבירות מעלבוניה של תורה וגם האדם אז טובע ברפש העולם ומימיו מים עכורים. ולוי התורה ששכנעו ובה היה יח' לאורך ימים [ונפרט בעת שהאדם מחדש חידושים מה שאין זה ביכולת מלאך שהסי' בראו בתכלית שלימותו וא"ל להוסיף ולית לי מדלי' כלום משא"כ האדם הולך ושכלו מתחזק מעלה מעלה. וגם הרבה הוסיפו חז"ל גדרים וסייגים משא"כ אם היתה התורה למלאכים היתה עומדת לעד במצב אחד בלי מגרעת וכלי חוספוט. וכאשר כ' המפרשים כי המלאכים נקראו עומדים כמ"ש הכתוב ונתתי לך מהלכים ציין העומדים האלה. ולכן נתנה לנו למורה והיא חיינו ואורך ימינו] וא"ל חישוף יתכן שילמוד האדם תורה לכוונה זו להליל ח"ע מני שחת. וגם זו כוונה טובה היא. אך השלם האמיתי יתשוב בעולמו מה חזי ומה חיי לשמה למענה ממם. ויתפרש מ"ש (משלי ג') עץ חיים הוא למחזיקים בה ותומכיה מאושר. כמו מי שטובע בנהר ומתחזק לאחוז בעץ למען ינצל. כן התורה למי שלומד בה ומחזיק אותה וכוונתו להליל נפשו משובע וקראת התורה לו עץ חיים למחזיק בה. אבל אם לומד למען התורה לתמכה ולסעדה לשמה ולתענה וזהו תומכיה מאושר יותר :

זכרה לדברים הרבה. מלמד מה שחשב לקמן בהמשנה. [כיון שאמר לקמן ולא עוד כו'. משמע שהוא מילתא בלגנא נפש'] ואמר דרך כלל לפי שאין יכול לרבר ולחשוב. כי הנה יש הרבה כוונות בשלל לשמה כמו מומן כבוד ורצונות וכי"צ. וקבלו רז"ל (שנה ס"ג.) למשמחילים

פלטרין של מעלה ושל מטה שג' לנפוש שמים
 וליסוד ארץ. ויוצן ע"פ מ"ש בחגיגה (י"ב.) ת"ר
 בש"ל שמים נבראו תחלה ואח"כ ארץ. שג' בראשית
 ברא אלהים את השמים ואת הארץ. ובה"ל ארץ
 נבראת תחלה ואחר כך שמים שנאמר ביום עשות
 ה' אלהים ארץ ושמים. ופירשין קשו קראי אהדדי.
 אר"ל כשבראן ברא שמים ואח"כ ארץ וכשנטון נטה
 ארץ ואח"כ שמים. ולפ"ז ללאור דברי ז"ל ובה"ל
 חמוהים ח"ך לא דקדקו דקשו קראי אהדדי ובע"כ
 דזה דבריהם וזה לשכלול. אך כבר כתב הרמב"ן
 דהשמים דקרא היינו שמים שעל ראשי החיות.
 והרקיע הנראה לנו נקרא רקיע אלא שח"כ קרא
 הש"ת לרקיע שמים. ורבינו הגדול וקדוש מו"ר הגאון
 המסיד מוה"ל ז"ל פ' עד"ל כל המעשה בראשית
 והביא סמוכות מן החזרה ומן הגמ'. ולפ"ז בשולם
 הבריאה שמים נבראו תחלה ואח"כ ארץ. אבל
 הרקיע הנראה לנו והוא בשולם הש"ת ארץ קדמה.
 וז"ל ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים. ומחלקו
 ז"ל ובה"ל על שולם היצירה מר מדמה לבריאה
 ומר מדמה לעש"י וז"ל. וידוע מ"ש אס לא בריתי
 יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי. והוא לא
 אך על קבלות החזרה כ"ל אף אס היה ח"ו כל
 השולם כולו בטלים כרגע מלמוד החזרה ה' השולם
 חוזר לתווה וזוהו. ואמר (שג' פ"ח.) ויהי ערב
 ויהי בוקר יום הששי ויכלו השמים והארץ וגו'.
 חגאי התנה הקב"ה וכו' ואס לאו אני מחזיר אחכס
 לתווה וזוהו. וידוע כי תווה וזוהו הינו כליון גמור
 לכל הבריאה. כי תווה וזוהו היה אחר הבריאה
 כמ"ס והארץ היתה תווה וזוהו וכבר היתה ארץ
 וזהו אחר הבריאה קודם עשיה. והיינו מפרשים כי
 החגאי היה שחזר לתווה וזוהו היינו שיתבטל
 עולם העשיה אבל לא מה שלמעלה ור' אלכסנדר'
 הביא רחיה מפסוק שלום יעשה לי. דזהו בשולם
 העשיה. ורב הביא רח' אף לעולם הבריאה.
 שג' לנפוש שמים וליסוד ארץ וגו'. והוא דבריאה
 דשמים קדים לארץ כנ"ל. דזה ג"כ תלוי בחזרה.
 וכן בפסוק חוקות שמים וארץ וכן בפסוק ויכלו
 השמים וארץ דמזה יליף הגמ' החגאי ואמר שמים
 קודם

בחזרה היינו שלא לשמה עושר וכבוד חיבה.
 ולמיימינים דה היינו לשמה אורך ימים חיבה וכ"ס
 עושר וכבוד. וע"ס שכל שכרו של הלומד שלא
 לשמה וכל כוונתו יתון ממילא להעוסק לשמה. וזה
 אליו לספל לשכרו הגדול. והלומד שלא לשמה כגון
 לשם ממון נותנים לו ממון. לשם כבוד נותנים לו
 כבוד. וכן כל מה שהיחה כוונתו כ"כ נותנים
 וממלאים לו כוונתו. אבל הלומד לשמה שכרו שמור
 לו וכל מה שיש להלומד שלא לשמה נותנים לו ג"כ.
 א"כ הלומד לשמה אורך ימים חיבה. וכ"ס לכל
 הכוונות יחד שיש בשלם לשמה שנותנים לו.
 ולכן אמר סתם וזכה לדברים הרבה. שהוא הכל
 מה שיש להנות מהחזרה בשלם לשמה וזכה בה.
 וסוד כי וזכה לקיים כל החרי"ג מלות אף אוחן
 שג' לקיים וזה"ל. וכמחל"ל (מנחת ק"י) כל
 העוסק בחזרת עולה כאלו הקריב עולה וכו'.

וירבאר עוד וזכה לדברים הרבה (ע' נפ"ח
 שפ"ד פכ"א) ע"פ משלח"ל (ברכות ל"ד):
 ע"פ עין לא ראתה אלהים וזולתך יעשה למחבה
 לו. כי כל מלאכי מעלה וסוס נביא או חזה
 לא השיגו השכר הגדול הגנוז לעוסקי בחזרה
 לשמה. וז"ל סתם וזכה לדברים הרבה. כי הינם
 דברים המושגים לנחוצו ליכוחם:

ולא עוד אלא שכל העולם בלו בדאי הוא
 לו. כי אס רגע אחת היה נפסק ד"ת מכל
 העולם מעוסקיה ושומריה היו שמים וארץ והפכים
 לתווה וזוהו. כמשלח"ל ע"ס אס לא בריתי יומם
 וגו' חוקות שמים וארץ לא שמתי. וגם הרקיע שפ"ג
 ראשי החיות ככלל. וכמ"ס וחי' עולם נטע בחוכנו
 כי מיות כל העולם חלוי במה שנתן לבני אדם חזרת
 אחת זע"ז חי' העולם נטע בחוכנו. וא"כ הלומד
 חזרה אפשר שבאותה רגע כל העולם מתבטלים
 וא"כ הוא מקיים עולם ומלואו (ועי' נפש החיים
 שפ"ד פכ"ה):

וירבאר עוד כפל לשון כל העולם כולו. ע"פ
 מחלח"ל (פנהדרין ז"ס:) ח"ר אלכסנדר'
 כל העוסק בחזרה לשמה משים שלום בפמליה של
 מעלה ובפמליה של מטה שג' או יחזיק במעווי
 יעשה שלום לי שלום יעשה לי רב אמר כאלו בנה

קודם ללחץ זהו צבירה ג"כ. ולזה אמר התנא כל העולם כולו ר"ל גם העלין :

נקרא רע אהוב • כיון שהוא המקיים עתה בטסק תורתו כל העולמות ובזיכור נפשה שותף ליוצר בראשית • וכת"ש במדרש דמיתוך רשתי • רשתי דעלמי שקבלו תורתי כו' (נפ"ה שפ"ד ט"ה ה) : נקרא רע אהוב • כי עיקר הוא אם הוא נאהב ג"כ • כי לא די צמא שהאדם אוהב את הקב"ה כ"ל לרדף להשגתו שגם השי"ת יאהבו • היינו ששומר מצוותיו ולך בדרכי ה' למען יאהבו • אבל אם אינו מקיים ככל אשר צוהו ה' חף אם הוא אוהב בלבד את ה' כיון שאינו נאהב מלח ה' חץ זה כלום • וכמחז"ל (ספחים פ"ו) אז הייתי צעירי כמולאת שלום ככלה שנמלאת שלמה צבית חמיה ורדופה לילך להביד שבה צבית חביה • כי צמא שהאמרה שמלאת אותם שלמים אתה ואהבת אותם חין זה שלמות לה כ"כ כי אפשר מהמת שהם טובים מאוד לכן אוהבת אותם • רק אם היא אומרת שהם אוהבים אותה ומגדת שבה זה יחשב לה למעלה • ויבאר עוד כי הנה צברת חירותין מאמר שמה שממח רעים האהובים היינו של אחד יחי' נאהב מהשני • וידוע מ"ש במשלי (כ"ה) הזקן רגלן מצית רעד • וכהנה זהו רק ברעים סתם • אבל ברעים אהובים כמו למשל איש ואשתו נקראו רעים אהובים • שכל זמן שהם יחד ביחד יותר האהבה מתחזקת ביניהם • כן הענין לעוסק בתורה שכל זמן שאדם עוסק בה יותר בתמידות גם התורה מתדבקת בו יותר • אבל ח"ו להיפך נאמר אם תצנני יוס וגו' • אך זה אינו רק בעוסק לשמה • אבל אם ח"ו בוויתו לשם כבוד או פרנסה בודאי הוא אוהב את התורה כי היא פרנסתו • אבל התורה אינו אוהבת אותו • וכמחז"ל (פסדיון ק"א) הקורא ססוק כו' וטובה אותו כמין זמר כו' התורה חוגרת שק וטומדת לפני הקב"ה והוא מרת פשאוני ציץ כענור • מכש"כ אם עושה את התורה בקרדוס לחפור בה שהיא חוגרת שק • כי קרדוס יותר גנאי כענור • ולכן אמר כלן בעוסק בתורה לשמה שנקרא רע אהוב • שגם התורה אוהבת אותו • ואמר רע אהוב אוהב את המקום • יתכן שש' שיהא אוהב

שהוא רע אהוב שהקב"ה אוהב את צדיקו ומרחם עליו כסודו • וממחה זה יחפורר לאהוב את המקום • ואמר עוד רע אהוב אוהב את המקום ע"ד מליצה כי הנה העבד חף אם טוב לו עם אדוני והוא אוהבו יותר מאלו אחר מ"מ רואה הוא להיות בן חורין • אבל ישראל חפזים ושלמים להיות עבדי ה' באמרם נפשה ונשמת • ולכן נקראו ישראל דוגמת אשה כמבואר במדרשי חז"ל • כי האשה ג"כ יודעת שהוא ימשול בה ומ"מ רואה להנשא יותר מהאיש • וזה כמ"ש הרמב"ן ואל אישך תשקתך חף שהוא ימשול בך :

אורה את המקום • ידוע שהקב"ה מקומו של שולם • וכמו המקום סובל דבר שמונה עליו כן כביטל הקב"ה מקיים וסובל כל העולמות פלוגים ותחמונים דידבורו במעשה בראשית צמא שאמר ויהי • וכל העולמות לא נבראו רק בשביל התורה ומאמיניה וכמחז"ל תנאי התנה הקב"ה כו' ולכן קצ"ה ואורייתא ומאמיניה כולא אד- כמ"ש צוהר • וזהו מ"ש במדרש יונת תמתי יפי' תאומתי לא חני גדול כו' ולא היא גדולה כו' • כי ידוע שהקב"ה מלך עליו ומזהו הוא נסתר ואינו מושג בשום אופן כלל • ולכן לחזרו ח"ו בשום שם וכינוי מהבינוים אפי' בשם הוי"ה צ"ה ואף בקטן של יו"ד • וכל השרפים ומלאכי מעלה שואלים איה מקום קדשו • אבל כל השמות והכינוים ומה שאנו משיגים במקלה הוא רק מנר התחברותו עם העולם • כיון שם הוי"ה צ"ה פי' שהוא מזה הכלל כל העולמות כולם • וכן כולם • וכן כל כונה צריחת העולם הוא רק בשביל התורה הקדושה ובשביל מאמיניה • וזהו הכונה תאומתי לא חני גדול כו' • פי' בשנים מעת הבריאה ודי למצב מדעתו (וע' גנפ"ה שפ"ד פ"ג צ"ה ג' פ"ג) ובעוסק בתורה לשמה גם כן הוא מקיים את העולם ולכן נקרא אוהב את המקום ואת הצדיק • חש"ל חס"כ וממחה את המקום כו' כי הוא רואה צדיקים :

משמח את המקום בו • ר"ל כי התורה היא שפשויו של הקב"ה • ובצית שעוסקין בה הוא עת רצון ורחמים ושמחה ובאה טובה לשולם • ובאור פני מלך חיים • ומשמחתו מציב לבניות

לבריות וכמ"ס כאשר שש ה' להיטיב לך • ר"ל כשהוא במחמה • אז הוא להיטיב לך • וזהו משמח את המקום משמח את הבריות :

ומלבשרתו ענוה ויראה • ר"ל כי הענוה לא יחזיק למטה כמ"ס במשנה ח' ריש פרק ד' רק בטבע מוסבע וירגיש שהוא באמת שפל ונבזה • ויהיה זה כלבוש שח"ל בלתי • ואמר ומלצתו ענוה ויראה כמשח"ל (שנה ע"ז) גלימא שנעשה בו כנולס • לבושה לא בזה • סי' גלימא הוא הבגד העליון שהוא מתכסה בו ובו אינו ניכר חיתוך האברים ולכן נעשה בו כנולס • והוא אינו בתמידות על גופו כ"ל כשהולך בשוק או כשישב בין בני אדם מטובדים שלא בביתו אבל בביתו ובפני צ"ב מסירו משח"ל לבושה שאף בפני צ"ב אינו מסירו • ולח"ל ומלצתו ענוה • כמדת ענוה לריכה להיות עליו בתמידות כמו הלבוש שלא יסיר אף בפני צ"ב • ענוה ילבוש וילבשה • ואמר מלצתו ענוה ויראה • כי עקב ענוה יראה ה' • כי תכלית וסוף הענוה כדי לבוא מזה ליראה ה' • כי כל זמן שאין לו ענוה אמתית בתכלית השלימות לא יחי' ייראה ג"כ בשלימות והכל בא פ"י התורה הקדושה כמ"ס ראשית חכמה יראה ה' • סי' עיקר החכמה הוא יראה ה' (וע' נספח שפ"ד ס"ט דף ג' ע"ד • ועמ"ס לעיל רפ"ד מ"א) :

ומבשרתו להיות צדיק בו • כי האדם כשרוה להתדבק בהקדוש צ"ה במדריגה עליונה לריך מתחלה לסור מהרע אשר נתפגל בנפשו ילכו וכדמיון כלי איסור אם לא יגעילנה להפליט האיסור שבלעה אם ישל המיד בה יאסר אך הכלי צאט יוצא ויגעילנה תחלה ויכשירה ואח"כ יבשל מאכליו בה • כן הלז הטמא כל אשר יתנו בחוט יטמא • ואך אם התורה מכשיר את הנפש להחם חטאת ולהסיר פשע כי הלא כה דברי כהש [ואם לא יעסוק בתורה הנה צאט הניהנם יוצא להסיר ממנו הטמאות ולכלוך הטומאה השורה עליו] והתורה מכשרתו להיות לדיק והרע מתבטל • וכמ"ס (משלי ז"א) גמלתו סוב ולא רע • תועלת ח' שהגמלה הסוב • ועוד תועלת ולא רע • כי הרע ילה ע"י התורה • וח"ס

אח"כ ומתקנתו מן החטא ומקרבנו ליד זכות • כי תרחיקה מן הרע ומקרבנו לטוב • וכמ"ס בפ"ד מ"ב הוי רן למטה ובורח מן העבירה שמתה גוררת בו • שלא די בחד מהן או בצריחה מן העבירה ומהמטה לא יצרח • או בצריחה אחר המטה ואחר עבירה לא ירדוף • כי האדם עלול מאוד לחטוא וכשרוה להזהר לריך צריחה • ומן המטה רחוק מאוד ולריך לרדוף • וח"ס ומתקנתו בו • ומקרבנו בו • כי התורה אנוי מגנה ומלי (סופה ד"א) • ומטה אנוי מגנה ולא מלי • והוא ע"ד דמיון • כי הנה הרופא יכול בנקל ליתן שמירת ולזהרות במחלל וכדומה לאדם בריא שלא יחלה • וזה הרפואה יש במטה כי המטה ע"י עוסקו בה רוח ג"ע מסבבו גם בחייו • ולא יכול הרע לגנוע אליו כמ"ס במשנה כל ישראל ע"ס • אבל התורה היא יוצרת גדולה כמו מי שהוא כבר חולה והוא מסוכן מאוד ולריך לרופא צדי להשדל מאוד להלילו ולרפאה מבלי רחש שחש • כן התורה לבד אשר מגינה שלא יחטא האדם כ"ל גם אלולי אחר שחטא מכשרתו להיות לדיק ולשוב בתשובה כי היא מכלה את הרע • וכמו שבשולס הזה המטה בורחות מן האדם לפי טבעו נפש הבהמית והעבירות רודפות אחריו כמח"ס חל ועריות שנפשו של אדם מתחלה בו • כן בלימוד התורה לשמה אדרבה העבירות בורחות ממנו כי תמיד רואה בתורה עונש וגדל חומץ וגדל מעלות מי שאינו עובר פליהם והמית רודפות אחריו כי יראה לנפשו חובה לעשותם כתיקון ושיהיה נאה דורש ונאה מקיים בלי סיג זכה וצורה • וח"ס ומקרבנו ליד זכות • סי' שהמטה שיעשה יהי' אך ונקי מכל סיג :

צדיק חסיד ישר וגאמן • הנה האדם מיוס הולדו עד שזכו לעפרו אשר לוקח משם לריך ללחון היקר לכל ילכדו במצדו • ודבר זה ביכלתו לפשות אם כל ימיו מתאמץ ללחוס מלחמתו ולא יתפרס מהביט בכל דרכיו שלא יוכל ללדו ולקחת נפשו משם • כי היתה"ר מלומד מלחמה מנוצר • ולכן מאוד לריך להתגבר עליו • ואם מתגבר עליו ואינו נוטה כלל מדרכ התורה הוא הנקרא לדיק • ואם ירגיל בה ויוסיף על זמירות נקרא חסיד • אך

ולהיפך אם קילקל מעשיו ח"ו אז הוא פוגם כפי שרשו בעולמות עליונים . כידוע ל"ח בזה"ק . והוא מוקף ומלוכס בשעת מעשה ברוח טומאה מגיהנם וכמ"ש ח"ל (סוף ג') מלפסחו והולכת עמו . ומוכרח לקבל עונשו בגיהנם כפי גודל הפגם שלו עד שיתרפא מחליו ומפגם שפגם בנפשו . ולכן נקרא הגיהנם עלוקה שהיא מולדת הדמים הרעים וח"כ מזה . בן מקבל עונשו ע"י חותן המזיקים שנבראו ע"י מעשיו וח"כ כלים ומתים . ולכן אין שיך לזה מחילה וזרתות שכן טבעם . אבל מי שעוסק בחזרה לשמה ח"ו לריד לכל זה שא"פ שה"ר רודף אחרייו להחטיוו החזרה מרחקת אותו ממנו . ולא עוד אלא שמקרבחו לידי זכות :

וגדבין ממנו עצה ותרשיה בינה וגבורה .
וע"ד מחל"ל (עירובין י"ג) נוח לו לאדם שלא נברא כו' ועכשיו שנברא יפספס במעשיו . ואחרי לה ימשמש במעשיו . ר"ל כי בודלי היה נקל להנשמה קודם שנבראת שהיתה נהנית מזיו השכינה בלי שום עמל וסורר . ועכשיו שנברא הי' בודלי לטובת האדם שיברא לכל יאכל והמאד דכסופא כידוע . ע"כ אמר התנא כי קודם שנברא בודלי היה נוח לו בלא שום טורח להנות מזיו השכינה . ועכשיו שנברא יפספס במעשיו . ר"ל הנה בא בשכרו ע"י מעשיו ונהמא דכסופא לא יאכל עוד . ורמז במלת עכשיו היינו שריד האדם להחזיק עצמו בכל יום כאלו עכשיו נברא והימים הראשונים כלא היו ויתחזק לעבודת הבורא מחדש כמ"ש (הילים קמ"ז) ואנחנו נברך יה מעשה וכו' . ומ"ש יפספס במעשיו אם הלך בדרך הישר ועשה מעשים טובים . אך צעור"ר הי"ה"ר מטעה את האדם ומסמא את עיניו לראות על רע שהוא טוב ולראות אך לעינים ולא על חובן הדבר אם טוב ואם רע . לכן אמר וח"ל ימשמש במעשיו . כמו הממשמש בצבר הנרליח למראה העין טובה ומזהב והוא ממשמש אותה בדיו לבחנה אם חזקה היא בלחמ . בן לריד האדם לעין ולדקדק תמיד בכל מעשיו אשר יעשה אם טובה היא בלחמ ורזויה לפי השי"ת . לכן אמר גם כן ב' דברים . עשה ותושי' . עשה לידע איך להחנה במעשיו . ותושי' היא עשה היותר עמוקה . כמ"ש

אך כל זמן היוחו חי על האדמה הוא בצורה רב במאור מלחמה . ולכן קראו חכמים מיתח לדיקים מה נפש' כי אז ינוח על משכבו . ועם היות שחל"ל (ברכות ס"ד) ח"ח אין להם מנוחה צעור"ר ב"כ אבל שם אין מלחמה וטורח רק קיבול שכר . אך הטורח היא קודם כיבוש ילדו אבל אחר כיבוש ילדו והוא לעבד לו וההרגל יתהפך חליו לטבע אז אין לו עוד מלחמה . רק בניה שלום משכנו וישמח בצורלו וכמ"ש לעיל בפי' (הילים י"ז) אור זרוע ללדיק ולישרי לב שמחה . האור זרוע ללדיק זרע שסופו לנמח אך עתה עוד הלך יך וככה . אבל לישרי לב . היינו שלבם כבר חלל בקרבם וישר בטבע . אחרי נלחו את המלחמה להם שמחה בעשותם . ועכ"ז הי"ה"ר עוד לא ישיב רוחו ממנו בכל רק עדיין יחפש מקום שיוכל ללכדו . אם לא שרגלי חסידיו ימורו ה' שיעמידנו על עמדו שלא יכשל . וע"ז ביקש דוד (הילים י"א) לב טהור ברה לי חללים ורוח נכון חדש בקרבי . יראה בצקשחו שלבו יהי' טהור עומד על עמדו . ורוחו יהיה נכון לשון מכוון הכסא ולשון בן ובסים שיהי' על יסוד נאמן . וכמ"ש ותקעמיו יחד במקום נאמן לשון קיים תמידיו ותושי' וח"ש לדיק . וחל"כ חסיד . וחל"כ ישר בטבעו . וחל"כ נאמן ר"ל נאמן כמ"ל :

ומרחקתו מן החטא . כבר פי' (ע'י) נפש'

פי"ב בטע"א . וכן שפ"ב ס"ח דף ה) לעיל על מחל"ל (ב"ק ט"ז) כל האומר הקב"ה וותן יוותרו חיי . ולכלאורה יפלא הלא גם באדם יש בו מדת הוותרנות ומכ"כ בהבורא ית"ש . אבל הפנין הוא ע"ד משל כמו שטבע האדם שאם יאכל דבר המזיק לו בודלי יזיק לו ולא שיך לזה מחילה . כמו בן הענין כאן כי כל העולמות כולם מסרם הקב"ה שיהי' בנינם והריסותם וקיומם רק במעשה האדם . מחמת שבו כלולים כל העולמות כמ"ש נעשה אדם ממשו שכולם נחמו חלק בהאדם . ואם הוא עושה מעשה טוב גורם שמחבה ומתוסף אור בכל העולמות כפי שרשו . וזהו שכרו שנותנים לו כל העולמות עם האורות שנתוספו על ידי מעשיו הטובים ומחטתן בהם . וגם בחייו הוא מסובב ומלוכס בשעת מעשה באור מקיף של אור ג"ע .

אָרײַב'ל • בכל יום ויום בת קול יוצאת מזה
דורב • כי אחז'ל (שנת פ"ט: ה') שנות
יש לו כו' • ח"ר חצרו • הר סיני שמו • ולמה נקרא
שמו הר חורב שירדה חורבה לעובדי גוילים בזמן
מחן חורב על שלא רצו לקבלה • וח"כ כ"ס ח"ו
כשאין ישראל מקיימין מה שקיבלו • ולכן אמר כלן
מזהר חורב • והנה בדורנו זה רב ההמון פורשים
מן
יור

זה שהכל דשין בו. תורה ניתנה לו במתנה והתורה שלו. וזו שדרו ג"כ. ולכך הוא בן חורין: **הלומד מחבירו כו' . אפי' אות אחת כו' .** מהק"ו מדוד שלא למד מאחיתופל רק

שני דברים בלבד. ללמוד על חות לחת. אבל הענין הוא כמ"ס בזה"ק קוב"ה ואורחיה ועוסקים זה הוא. כי ידוע שהוא ורצונו חד והתורה היא רצונו והנשמות הם דבוקים בו ית"ש וכמאמר"ל מאן דנפש מגרמי' נפש וכל נפש מואמין בתורה שרש נשמתו מדבוק וגאלו בעין החיים הנלמדים וגאלו בלות ח' מן התורה שממנו לכל העולמות כולם ונשתלשלה כחצל עד למטה בעולם השפל הזה וראשו מדבוק למטה שרשו כמ"ס יעקב חבל נחלתו כחצל הקשור למטה וסופו יורד עד למטה: ואם ח"ו הוא מקלקל בחיזה ניוץ מהנפש בעצירה שחייב עליה כרת מיד נפסק אותו הניוץ משרשו מהחבל שהיתה דבוקה בו עד הנה. וזהו ענין ונכרתה הנפש ההיא פי' הניוץ הקטן שעשה בו העצירה. אבל לא ח"ו שנקרתה כל הנפש משרשה כי החלק הנשאר עדיין מושרש וגאלו בזה"ק ומלאת אותו מן החטא. וכמ"ס ברעיא מהימנא ע"פ לאמר לאסורים

לאו ולאשר בחושך הגלוי פי' אותן האסורים ומקפין ברוח הטומאה של הילר מקליפות הג"ל שלכן נקראו קליפות כי המה סביב הקדושה מתהלכים בקליפה המסבבת את הפרי ואין נכנסים ח"ו בקדושה

להיות מופקרת לכל אחרי כי הרעת אין לה להוציא מחטא [כן שמעתי ביאור המקרא מאדמו"ר זינקל"ה עכ"ל בספר]. (ועי' נפש החיים שער ד' פ' כ"ג דף י"א ע"ב):

והלחות מעשה אלהים וגו' א"ת חירות אלא חירות. שאלם היה הדברים כמשמטן היה לריד לכתוב חרות בלחות. ועוד דמקרא מיותר הוא כיון דבכתב הלוחות חייבין מסתמא הוא חרות. (וע' עוד נפש החיים שער ד' פל"ג דף ס"ז בה"ט):

שאין לך ב"ח אלא מי שעוסק בתורה כו' כי הפורק ממנו עול תורה נותנים עליו עול דרך ארץ כו' הרי מראה שיותר נוח לו עול דרך ארץ וכו' מעולה של תורה ומבזה את התורה שהיא מעשה ה'. זהו מעלבוניה של תורה. והנה האדם לעמל יולד זכה לעמל תורה וח"ל לעמל דברים בטלים כמבואר בסנהדרין (ד"ט): והמקבל עולה פורק ממנו עול עולם ומרזויה עוד שאינה עול בלחות כי כל מה שהוא עושה לעצמו עושה. וכמ"ס משל למלך המכריח עבדו למנות זהובים כל היום. ובעד זה נותן לו שגר וגם הזהובים שמונה גם המה נותן להעבד. ואם לא יתפזר למנות יעניש אותו. והלא מודע כי לא עבד רק לעצמו כי מנה הזהובים שלו ולא עבד הוא שמו כ"ח בן חורין. וכן כל העוסק בתורה מחטא. ואמר ממדבר מחטא כדמ"ל (שיריון י"ד) אם משים אדם עצמו כמדבר

מצפה יהושע (ו) אל תקרא חרות כו'. שיריון (ג"ד). מדרש שמוע רבס תשא פמ"א. ויש ויקרא רבס מלפני פמ"א. ויש במדבר רבס נכא פ' י"ד (דף ר"ט) מדרש שיר ששירים רבס ח' י"ד. מרקי ר"א פמ"ו. תנא דכ"א וזשא פ"ד. וזשא ויקרא ו' ע"ב. ויש קרת (קפ"ו ע"א) תיקוני וזכר תיקוני כ"ו (ד' פ"א) בסוף תיקונים תיקוני ו' (קמ"ס ע"א). (ח) שאין לך בן חורין כו'. וזשא תיקונים (ע"ד פ"ב). (ס) הרי זה מתעלה כו'. שיריון ג"ד. ויש"ג (י) הלומד מחבירו פרק אחד כו'. עי' כ"ח (ג"ג פ"א): (יא) קראו דבו כו'. עי' סנהדרין (ק"ו) קראו דא לאחיתופל רבו. פ"ט.

לאו ולאשר בחושך הגלוי פי' אותן האסורים ומקפין ברוח הטומאה של הילר מקליפות הג"ל שלכן נקראו קליפות כי המה סביב הקדושה מתהלכים בקליפה המסבבת את הפרי ואין נכנסים ח"ו בקדושה

שני דברים בלבד . ור"ל בלבד שלוחם הב' דברים לא היה חלק עלמות נפשו המדובק בשורש . כ"ל דברים חולה לו כי לא היה לו חלק בחורה וכל' . ועכ"ל נהג בו כבוד ק"ל להלומד מחבירו שהם שניהם יחד חצירים מדובקים בקשר

אחד דבק"ה ובחורה שאפי' דיבור אחד ולוח אחת בלוח ההוא מדובק בהם יחד בדבוק ובשורש כל הנשמות שהם למעלה מהעולמות ונעשה הכל א' המדבר והדיבור והקב"ה כביכול ג"כ מתאחד שם וכנ"ל . עכ"ל . שר"ך לנהוג בו כבוד : ויחפרש עוד אמרם שני א' אחיחושל שני דברים בלבד . כי הנה האדם קשור למעלה כלהבת בנהלת והמאבד נפשו מקלקל כל העולם . כי קב"ה ואורייחא חד . ובדבר רוחני כזה ח"ל לחלק חלק רוחני מן הכל . וזה ענין ערבים זה בזה . ומאבד נפש אחת כו' והמקיים נפש אחת כו' קיים עולם מלא . וכן אם חסר לוח אחת בס"ת ג"כ פסול כי לוח א' כולל הכל . כי קשור הכל קשר אחד .

וכ"ס בל"ס ב"ה ח"ל ללייר כלל חלק . וח"כ הלומד לוח אחת כאלו למד התורה כולה . אבל אחיחושל הנפרד משורש וכנ"ל . ולכן אלו הב' דברים שאמר המה רק שני דברים בלבד ולא בכללות התורה . ודי למצין מדעתו :

ואין טוב אלא תורה . שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם . ר"ל לקח טוב שהיא חריפה וצינא . ואם היו רואים לקומה לא יערכנה כל כסף וזהב ומכ"ל . נתתי לכם במתנה בלא מחיר . ח"כ הלא תראה שחורתי א'ל תעווצו :
בך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל בו' תשתה בו' תישן בו' אשרך בו' .
הוא

בקדושה פלמה ואפי' בהיכלות הקדושות אינו נכנס רק הקטרוג שלהם כידוע צוה"ק . וכמו שח"ל לאכול את הפרי אם לא שיצבור תחלה את הקליפה הסובבתו . כמו כן צוה"ק אלהים רוח נשברה שפי' צוה"ק על רוח הטומאה

המלפסת וסובבת אותו . וזהו לאסורים לאו . ולאשר בחושך הגלו . כי המה מחשיכין סביב הקדושה כענין ואין מנה לו . ואמרינן שם ברע"מ כעננה דמחשח על שמשא . פי' כ"ל יתן דבר המחשיך על הכר אין האור יכול לעבור דרך שם . אבל הענן המחשיך נגד השמש עכ"ל אינו מחשיך אותו כי כ"כ פד שממחמ זה יהיה מושך בעולם כאישון לילה כי אור השמש מאיר מעט דרך הענן . וכן הענין כמאחז"ל סוטה (כ"א) עבירה מכבה מזוה ואין עבירה מכבה תורה ע"ס . וכמ"ס כי נר מזוה ותורה אור . כי המנוה אינה יכולה לעבור והאיר דרך הפסק ממחית העבירה והקליפות המחשיכים נגדה .

אבל נגד התורה המה רק כמו ענן נגד השמש כי אור התורה נוקב ועובר גם דרך הקליפות . ושומרת לאדם ומיליו מן הרע הרואה להתדבק בו עוד . אבל זה הוא רק באנשים ששורש נשמתם עדיין נאח ומדובק בחורה הקדושה וצחיים הנלחמים ועי"כ נקשרים בקשר חמין ומזק בהקב"ה . אבל לוחם שמתו ח"ל שאין להם חלק לעוה"ב כלל הם נכרתים מהקב"ה ומהתורה לגמרי . והנה את אחיחושל מן ח"ל כסנהדרין (י' ע"ה) מלוחם שאין להם חלק לעוה"ב . וח"ס הקל וחומר ומה דוד מלך ישראל של למד מאחיחושל אלא שני דברים בלבד היינו מאחיחושל שאין לו חלק לעוה"ב . ולמד ממנו

מצפה ירושע (יב) ואין כבוד אלא תורה . חולין (ק"ג ע"ה) לגי' ספ"י שם . מדרש

שמות דבה פלח' הכ"ל יבי אלו' דבה ספ"י . שנאמר שמו' ל' כבוד וגו' . ופ"ס עוד . וזה"ל פנחס רע"מ רכ"ג ע"כ . פקדנת סיקוני וזכר . וזה"ל פנחס (יג) ואין טוב אלא תורה . ברכות (ה' פ"ה) ופ"י : (יד) בך היא דרכה של תורה בו' . מדרש הנה פתא נח סו' ג' וז"ל פנחס רע"מ (רע"ז ע"כ) סיקוני בוס"ח (פ"ד פ"ג ע"ד) . (פז) ועל הארץ תישן . וז"ל יומי (רע"ז) ושם פנחס רע"מ (ה"כ ע"כ) . רכ"ס פ"ה

הוא כמבואר במדרש בעולם ע"ס ויזר יעקב מיד לשון מחשבה כמו בדבר אשר זדו - ר"ל האדם הושב מחשבות להתדבק בה - ויבוא היל"ר ואומר מה תעשה לבניך הזועקים ללחם ופורש חין להם וגם אחת מה תעשה הלעיטני

נא בו - ול"ל כך היא דרכה ש"ת - חס על הדרך אחת עומד להתקרב אל ה' הלא תדע שחס תחלוא מאללים ערבים ומגדים והעמוני עולם כל הימים חת' מוטרת בהם ולא חוכל להתעלם מהם

וחורחך מתי נעשית - לזאת תקבל עליך ללמוד חף שלא יהיה לך רק פת חריבה מטובלת במים ומלח ולזין כסות בקרה - וז"ש תאכל תשתה לשון עתיד ובחורה אחת עמל בלשון הוה - ר"ל שתקבל עליך בעתיד שתאכל פת במלח וכו' ומ"מ בחורה אחת עמל - ועכ"ל חס יעזור לך השי"ת חסו לדיקי דאכלי חרי עלמא מי סני לכו (סוריות יו"י): ותזכה לשתי שולחנות - ויוכל להיות אשריך בעו"ל ג"כ וטוב לך לעו"ל - לו-יפורש השניו מעתיד לכוה - כי הנה האכילה ושינה היא מפלה על האדם כמו שדרשו ע"ס ויפל אלהים תדומה על האדם וכן באכילה דוגמחה - ע"כ כל שממטט במפלה יותר משוכה ושיאחר לו עת ללמוד חורה - ויחלל חף פת במלח וכו' שהוא דבר פמוכן וא"ל למרוח להכינו ולעסוק בחורה אחת שעה שהיה לריד על חיקון המאללים - וגם אכילתך כזו לא תרחק עלמך לאכלה חיקך רק תאמרה ולא תניח עבורה לימודך מיד בהתחלת רעבונך - כי עוד היום גדול ויהיה זמן לאכול - לכן אמר בלשון עתיד תאכל אכל בחורה אחת עמל בזהו כי החורה כל תאמך שלמה - כי כל רגע חין להשיב אחרי עברה - ואם אחת עושה כן אשריך בעו"ל בו - כי בלמח גנאי גדול הוא לאדם ענין האכילה כי יקח דבר בשמי ויתנהו במעיו וזהו חלוי חיותו - והלא נשמחו חלק רוחני בודלי בזה תבוא לזה - אך ההכרח לא יגונה - אכל תוספות ומותרות אכילה הוא סבלות האם חמנו להתבזות וחסס חמיתי ישמח במעוט מותרות

אתה עמל אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך (פו) אשריך בעולם חזה וטוב לך לעולם הבא : ה אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמוד כבוד יותר מלמודך עשה ואל תתאוה

מציפה יהושע (פו) אשריך בו [נכחו] (מ' יו"ט):

אשריך בעו"ל - ואמר לקמן אכל אחת אל תבקש גדולה וכו' :

אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמוד כבוד - ע"ד שפי' במשנה הקודמת - ושלח תאמר הלא עשית שלא לשכ כבוד והתנא הבטיח שסוף הכבוד לבוא וכו"כ בלמלע עסקך בחורה תחפון להודע חס שלא ה' הלאה במעשה ידי תשתד וכדומה לז"ל גם בסוף אל תבקש גדולה בו -

וכן אמר דוד חף טוב ומסר ירדמוי כל ימי מיי ולא חזי הרורף אחריהם כמ"ס במ"א - ואמר כל ימי מיי - ר"ל חפי' לבסוף וד"ל - וכן יעקב אבינו ע"ה לא ביקש רק לחס לאכול ובנד ללבוש שהוא מדברים ההכרחים לו חיקף כי יעקב סילק ח"ע מעו"ל ונטל לעלמו עו"ל כמבואר במדרש - והקב"ה נתן לו עושר וכבוד מדברים שאדם אוכל פירותיהם בעו"ל בו כמ"ס במ"א - אכל כשיקש יעקב לישיב בשלוה מיד קפץ עליו רוגזו של יוסף כמבואר במדרש כי חין מן הדין שיבקש לו יעקב גם עו"ל וכנ"ל - וכן ר"ח דן דוסא היה די לו בקב חרובים בו' כי לא היה רולה ליטול יותר מעו"ל כי חין זה חלקו - וז"ש אל תבקש גדולה לעצמך -

ר"ל כי חין לו תבקש זאת וכנ"ל - ואם לא יבקש לו סוף הכבוד והגדולה מעלמם לבוא - (וע' נפס"ה שט"ד פס"ד דף ז' ע"ג) : יותר מלמודך עשה -

ר"ל יותר ממה שהורגלת מקודם כי בכל יום חוסף עוד אומך בשלימות ממה שאלה למוד ורגיל עד עתה : ואל תתאוה לשולחנם בו' -

כי

כי

כי

כי

כי היתה ר' יפתחו לחמו בעיני עובד' להעפער
באמרו הלא עשירים קונים להם חיי עובד' ע"י
הקדקה שעושים וגם מתענגים בעובד' וגם לחה
הם היית כמוהם ולא מחובבי צדק' היית כאלה
מהם • לזה אמר אל תתאזהר

לשולחנם בעובד' כי שולחנך
גדול שהקב"ה ישלם לך לפוס
לערא אגרא ואמל' בעובד' צדק
לדיקס יושבים ועטרותיהם
צדקיהם • כי הכתר בעובד' יטל
מאחד על חבירו אבל
בעובד' כל אחד יש לו כתר
שלו בפ"ע וז"ע עטרותו יש לו
וכל אחד לפי מדרגתו יש לו
כתר גדול וכן ש"מזל כל א'
נכוה מחופתו של חבירו •
ואמרו צדקיהם ולא על
ראשיהם כי הכתר שהוא על
הראש יוכל לסלקו אבל צדק
הוא קבוע חמדי ודל' :

בשמיעת האזון • כמ"ס
שמעו ותמי

נפשיכם • כי חוש השמיעה
מה שהוא שומע מהלך תפעול
יות' ממה שהוא רואה בספרי'

וגם שיאזין דברי חבירו ויקבל האמת ממנו שי יאזין
בעריבת שפתים • כמ"ס כי חיים הם לנפליהם
ודרכו עירובין (נ"ד) • לנפליהם צדק • ולאזין
הם ערובה בכל היא שמורה • אבל אין די רק מה
שיטק בקול כ"א יהיה גם צדיק הלז להצין
על נכון וכן ש"מ (משל פ"א) לב חכם יוכל פיהו
ועל שפתיו יוסיף לקח • שאף אם יוסיף לקח בשפתיו
כמה פעמים לחזור על למודו לר"ך להשכיל צדיק
הלז כמו צפעס הראשון • ואמר לז' ל' יוכל פיהו
הלז מחכים את השפתיים מה שיחמרו • ואם כן
תאמר ח"ל להוציא בשפתיו • לז"ל ועל שפתיו
יוסיף לקח כי צדק שגור צדקיו ירגיש צדקו
להוציא בשפתיו כי הפה מרגיש הפנימה ובהוציא
צדקו ירגיש מקום השגיה ומ"מ העיקר הוא כונת

הלז : באימה ביראה • כי ח"ך לא יחמנו חיל
ורעה בעתלותו אל לנו שאפי' הכה"ג לא היה לו
רשות לנכס לפנים לבית קה"ק רק ציוה"כ מחמת
שם היתה עיקר השגיה ח"כ עתה שכתוב
ד"ל של הלכה שאמל' שם

לשלחנם של שרים ונאמן הוא בעל
מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך :
ו גדולה תורה יותר מן הבהונה
(י) שהבהונה נקנית בעשר' וארבע
(ח) והתורה נקנית בארבעים
ושמונה דברים • ואלו הן בתלמוד
בשמיעת האזון בעריבת שפתים
בבינת הלב באימה ביראה בענוה
בשמחה בטהרה בשמוש חכמים
בדקדוק חברים בפלפול התלמידים
בישוב במקרא במשנה במעוט
סחורה (ט) במעוט דרך ארץ במעוט

מצפה יהושע (י) שהבהונה בכ"ד • מדרש
ויקרא רבה לו • י"ד • דברים רכס
פלא • פ"ו • במדרש רכס • פ"ו • (דף ר"ט) פ"ט •
מדרש הנחמה נמדרש כ"ד פ"ט • (ח) והתורה במ"ח •
מדרש ש"ס רכס • פ"ט • וזוה"ל מן לנפון • מ"ח פסחים
פסוק בתורה בלז בלז • כנגד מ"ח דברים שהורה
ניקית • (יט) במעוט דרך ארץ • פ"י • ח"ס ישיבה
יומא (פ"ט ע"ב) ד"ס תשובה •

חברים • וצתלמידים ע"ש רוב לא ימלא דבריהם
דבר אף ע"י קשיהם יפלט ויתרן וממילא רווחא
שמעתתא • כמלמדם מתלמידי יותר מכולם • וז"ס
בפלפול התלמידים • ואמר בשמוש חכמים • כי
מחכמים יכול ללמוד אפי' משמושם כי אפי' שיה
חולין שגלה לר"ך לימוד ויתבאר לו כמה ענינים
צורה ידוע בדמ"ל : במעוט שינה • כי שינה
היא ח' מס' צמיתה וקראת חילת דמוח • והתורה
נקראת ט"ז חיים • והכתוב אומר (משל י"ד) יראת
ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקלנה • כי הנה
היום נכבד למעשה והלילה למנוחה • ואמל' מכלן
ואיך דלא מוסיף בו • קראו מוסיף מלילה על היום
כאלו עושה את היום ארוך יותר מאשר הוא • וזהו
יראת ה' תוסיף ימים • היא מוסיף מהלילות על
הימים

הימים • ושנות רשעים תקלנה • ר"ל עד"מ מה שהרשעים ישינים על היום ומלא ע"י שנים מקלרים ימיהם ומיותם כי בחיותו זמן המה כמותם: ויחפרש עוד אחרי אשר שינה הוא אחת משנים במיתה (ברכות כ"ז) הגה לכל אחד השינה שלו אחד משנים לפי מדרגתו במוחו בין לטוב בין לרע • כי הגה הלדיק מחדשן בשכינה במוחו כן צעת השינה עולה נשמתו למתיבתא דרקיע • אך הוא רק אחד משנים ולא כלותו הכמיהה מה שלאחר מותו כי זה ח"ל בהיותה מדובקת לגוף הגשמי • אבל הרשע כאשר במוחו ילך בקף הקלע כן צעת שינתו נשמתו טסה בשלום ויחיה מכל המקומות כענין זה וד"ל • ח"ל הרשע צעת שינתו חין לו ש"ימות האדם רק בבהמה וכמת ממנו • משא"כ הלדיקים יותר מוסיפים שלימות בשינתם • ח"ל חיפוא שנות רשעים תקלנה מתקלרת

שינה במעוט שיחה במעוט תענוג במעוט שחוק בארך אפים בלב טוב באמונת חכמים בקבלת היסורין המכיר את מקומו והשמה בחלקו העושה סיג לדבריו ואינו מחזיק טובה לעצמו אוהב אוהב את המקום אוהב את הבריו' אוהב את הצדקות אוהב את המישרים (כ) אוהב את התוכחות ומתרחק מן הכבוד ולא מגים לבו בתלמודו ואינו שמח בהוראה נושא בעול עם חבריו ומכריעו לכף זכות ומעמיד על האמת ומעמידו על השלום ומתישב לבו בתלמודו שואל ומשיב שומע ומוסיף הלומד על מנת ללמד והלומד על מנת לעשות המחכים מצפה יהושע (כ) אוהב את התוכחות כו' • פי' מסכת דרך ארץ ופ"ג ס"ב

שאלו חו"ל (פסחים סו:) כל המתייחד חכמתו מסתלקת ממנו • ולמדו זאת מהלל הזקן שהיה עניו שבעניוים ואעפ"כ נענש ע"י פ"א ע"ס: ונושא בעול עם חבריו ומעמידו על האמת ומעמידו על השלום • נושא בעול עם חבריו להראות פנים לסברתו • כמו שמנינו תרגומא רבא חליבא דאביי וכדומה בש"ס • ומושב שמה הדין עם חבריו ואף שיהיה צדור לו כי הדין עמו ולא עם חבריו לא יהיה כמתנאה על חבריו בדבריו רק יהיה כמעמידו על האמת ומנדיש • אך אם ירע שחבירו יתקוטט עמו באמרו לו כן לא יאמר לו ויעמידו על השלום: ומתישב לבו בתלמודו • כי בחפזי כל האדם כוזב וע"י נאמר חיה שוקל • ר"ל שישקול הסברא במאזני דקדק ופסל השכל מאוד: שואל ומשיב חכם: שומע ומוסיף יבין וזהו מ"ש נכון תחבולות יקנה

ממשך ימי חייהם • ויראת ה' חוסיף ימים • כי מי הוא גס בשינה כמו בהקיץ: במעוט שיחה כמתחלל שכל שיחה בטלה שונם לחוד חזונו של אדם יולא כנגדו דיבור של תורה: במעוט שחוק • כי טעול שחוק (ברכות ס"א) והוא הס"א כמבואר בזוהר והוא היפך התורה: במעוט תענוג • כמ"ס בתנא דבי חליבו עד שאדם מתפלל שיכנסו ד"ת לחובו יתפלל שלא יכנסו מעדי עולם לחוד מעיו: בארך אפים • כמאחז"ל (פסחים ס"ו:) כל הכועס חכמתו מסתלקת: בקבלת היסורין • כי יסורים ממרקין עומתיו של אדם (ברכות י"ז) ואם הוא חכם אינו ממחין עד שישלח הקב"ה עליו יסורין כ"א מקבל מפלמו יסורין על ידי טעם החורה במשט חטוט והתמדת הלימוד ושולה של תורה שהיא מתשת כמו וירווים צה שגם היסורין עלמן יחשבו לו למנוה

ומגלין לו רזי תורה : ונעשה כמעין שאינו פוסק ובנהר שמתגבר והולך * (בשעשוק ונפש החיים הני' כמעין המתגבר וכו') * ע"פ מ"ס (משלי כ"ה) מעין נרפס ומקור משחח לדיק מט לפני רשע (וע' מדר"ס) * אשר כמו המעין

שנסחם צרפס וטיט והמעין מתגבר והולך אשר מרוב מוזק המים יפתח הסתימה ובמרוצתם העשר תמס יהלך וישוב כמו בראשונה * כן הצדיק המט לפני רשע בודאי לסוף יתגבר הצדיק ויעלה כבתחלה וכמו כן אע"פ שנטבע האדם בטיט היון צעמק הרע אך אם יצטוק בתורה לשמה בהכרח לטוף יתגבר הטוב

על הרע כמ"ס חז"ל המאמר שבה מחזיר למוטב * וזהו כמעין המתגבר * ואחר כגדר שאינו פוסק ומתפשט והולך כן יפולו מעיינותיו חולה בתלמידים רבים * (וע' נפח"ה שער"ד פל"א דף ט"ו ע"ג) :

ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים * כי התורה יותר גדולה אפי' ממעשים טובים (וע' נפח"ה שער"ד פל"א י"ד ע"ג) ועוד אמר בפסחים (ט"ו:) רבא רמי כתיב כי גדול עד שמים חסדך * וכתיב כי גדול מעל שמים חסדך * הא כיצד כהן בעוסקין לשמה כהן בעוסקין שלא לשמה * כי העוסק בתורה שלא לשמה עדיין הוא מסור תחת הטבע לכך כתיב רק עד שמים * אבל אם הוא עוסק לשמה הוא למעלה מהטבע וכולם מסורים ונכנעים ח"י לכך כתיב כי גדול מעל שמים וגו' * וז"ל כהן ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים (וכן פי' המדר"ס) :

אריב"ל בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב * כי אחז"ל (בבבא פ"ט:) ה' שמות יש לו כו' * א"ר אבהו הר סיני שמו * ולמה נקרא שמו הר חורב שירדה חורבה לעובדי גלולים בזמן מחן חורב על שלא ראו לקבלה * וא"כ כ"ס ח"ו כשלין ישראל מקיימין מה שקיבלו * ולכן אמר כהן מהר חורב * והנה בדורנו זה רב ההמון פורשים יור

כמ"ס הרמב"ן ע"ס (איוז י"א) כי כפלים לחוש' * פי' לעיין במעשיו בעלה עמוקה אם המה באמת טובים ולא אך למראה עין * ובינה שיבין דבר מחוד דבר בזה * וגבורה אח"ל להתגבר על היצר כלל עוז * וזה יהיה הכל ע"ס

התורה * שנאמר לי ענה ותושיה אני בינה לי גבורה * וזה מאמר התורה במשלי כי אם יראה היצר להטותו מני דרך ולהראות לו על עצירה שהיא מלאה כמ"ס (ברכות"ס"א:) יל"ר שופקן ר"ל הוא המורה הוראה להם להראות להם היתר * הנה ע"י התורה יבין את זאת * וגם ע"י התורה יכול להתגבר על היצר כמ"ס

לי גבורה * היינו א"ה היל"ר יעוררנו ע"י תאוה : ואחר ונהיין ממנו ענה כו' * שגח' לי ענה וגו' * אע"פ שזה הוא מאמר התורה עב"ז מוכח שם בעוסקי' כן כי הקב"ה ואורחיה וטוסקי' חד הוא * וכל א"ס ההנהגה בה נקשר בה ונתלבש במידותיה וכמו שבחורה לי ענה וגו' * כן גם ממנו נהיין ענה וגו' * ואמר אני בינה לי גבורה * כי ידוע שהתורה מתשת כחו של אדם (כסדריו ד"ו:) א"כ ע"י בינת התורה ועמלו בה יכול ח"ו לחשוב האדם שיתם כחו ויקשה עליו כח הבעל * לכך אמר אני בינה ועב"ז לי גבורה :

ונותנת לו כו' * (ע' נפש החיים שער ד' פ' י"ח דף ח' ע"ד) :

ומגלין לו רזי תורה * כי באמת כל הרצון וסודות התורה המה מפורשין ונגלין ממס' אבל סח מראות עינינו וגם בנגלות התורה לפעמים אדם יגע על דבר קטן וקל מה שלאחר שהוא מבין הוא עומד ומתחלה על עמלו על מה זה טרם הרבה בזה ובהל דבר פשוט הוא * אך האדם לפעמים מוכה בסמורים * ואם יעסוק בה לשמה יגל ה' עינו ויסיר ממנו מסך העורון * וכמ"ס דוד (תהלים קי"ט) גל עיני ואביסה נפלאות מתורתך * וכמ"ס והאל עיניו בתורתך * וזה שאמר

ולבבו לא כן יחשוב כי נוטל שכלו ומטמאו צהבלי עולם. והוא כמו איש המוטל חס אשר כבד אותו אדם גדול בו ויתן אותו לעיני המכבד על פי חזיר. וכדי ציון. ואמר חס זהב צהף חזיר אשה יפה וסרת טעם. כי בחורה נתיב חני חכמה שכנתי ערמה. שכל הערמימיות של אדם צריך להיות רק בחורה ועבודה. ואם הוא ח"ו משעבד שכלו בעיני עוה"ל. הוא דומה לחזיר המוצר באשפה שאם יש לו חס באפו יכול יותר לנצר בו עוד.

(ס) אוי להם לבריות מעלבונה של תורה (ו) שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא גזוף שנאמר (משלי יא) גזם זהב באף חזיר אשה יפה וסרת

מצפה יהושע (ס) אוי להם לבריות כו' וז"ל שמוס"י (ו) שכל מי שאינו עוסק בתורה כו' וז"ל קדוש מוצר (כ"ג ע"ג).

כי הנזם הוא מחמת חד ויכול לחזק בו אשפתות ציור. כמו כן באדם הזה שכל מה ששכלו יותר גדול חסרונו יותר גדול מחמת שיכול להעמיק יותר בעיני הבלי עולם ר"ל. וכמו אשה יפה וסרת טעם כי כשהיא יותר יפה יותר מחטילה. [א"י יע"ן הקורא בספר בית דוד (דרוש י"א דף ס"ז ע"ג) מה ששטע מרבו הגאון המחבר וז"ל]. והנה עומק כוונות המקרא לפי פשוטו הוא להיות כי כל תכשיט מליזה מין שיהיה הנה נגרע ערכו ושפלה מדרגתו בהיותו נתן על גוית החזיר. יען כי לא יתעטר החזיר בהנה ולא חוגגל חפצתו כאשר יותן רביד הזהב על זארו לבצעור כי אין זה מגדרו. אולם עכ"פ בהיותו נתון על מקום אחר בצולת האף הן לא ימלא בו רק מין זה מהפחיתות לבד. והוא השפלת יקרתו. חמס בהיותו נתון על האף אשר הוא האבר המיוחד אליו להיות מוצר בו באשפה ובמקומות המנואלים והמטונפים המלאים קיא וזאה כי אז מבלעדי הפחיתות הנזכר למעלה משפלת ערכו עוד נוסף ע"י כי עתה הנזם עצמו יח"ו לו לכלי להיות מוצר בו באשפה וכדי ציון. ככה לעומת זה הוסיף באשה עס כי זה למעלה ולנכוד יחשב לה. עכ"ל בהיותה סרת טעם. והכוונה שהיא חסירה דעת ובשגשון חנה. כי אז לא לבד כי לא למעלה וחפצת יחשב לה. כי אף גם זאת כי להסרון מופלג הוא לה. יען כי ע"י היא מעומדת אל החטא והקלקול להיות

מן החורה על ידי טענות סרדת הפרנסה. חבל באמת הלא זה היה גם טענות עובדי גוללים בעת מתן תורה שלא קיבלו את החורה. יען כי היחה מסוגלת לפרנסתם איסור הנתיחה וכדומה כמ"ס במדרשים. וח"ל כשישראל ענו ואמרו פה אחד נעשה ונשמע הלא קיבלו אף חס חזיק להם לפרנסה. וח"ל אף יעזבו המלוה היותר גדולה נגד כולם בצביל הפרנסה. לכן קראוהו חורב כחל: מעלבונה של תורה שכל מי שאינו עוסק בתורה

נקרא גזוף. הכוונה כמו אם איש בליעל יבייש איש חכם ולדיק ויקרא אותו גזב דוחצ בפני כל ארץ ההמון כולם יכירו וידעו כי שקר ענה בהחכם והחכם ג"כ יודע שאין מי שיאמין להבליעל וח"ל לא נחביים החכם כלל. היחזק שנה' הלא החכם לא קיבל כלל ציון מזה ולולא לא יגיע עונש להבליעל מאומה. כן התורה באמת אינה בגדר שחלטות בה עלבון. אך אנהו נשים על לבנו הלא לקחו אותה ממרום ולא נתנה למלאכים ואנו עוזבים אותה הלא כעלבון יחשב. חבל באמת אין זה העלבון רק לעיני זה שהעושה כן ראוי לעיני גדול והוא הבליעל ונקרא גזוף ח"ס מעלבונה של תורה שכל כו'. ר"ל לעיני זה נקרא עלבון שהוא נקרא גזוף וכו'.

אז יאמר חס זהב כו'. כמו שר שנתן בתו לכפרי כדי שתמשול בו והוא בטוח ברוב שכלה שחטה אותו לתכשיטי גדולה ביתר שאת ויהיה לה הכבוד כאלו היה בעלה שר מיום הולדו ומ"מ תמשול היא בו. כן נתן ה"ת את החורה תשוקת כל העולמות ותמדת המלאכים להאדם השפל. והחורה חטה אותו ברוב לקחה שיהיה גבוה יותר ממלאך אלהים. ואם לא יאבה לשמוע לה הנה פוגם הוא את החורה. ומשפיל את עצמו ואת החורה. והוא כנזם שמופר בה החזיר אשפתות. אך העוסק בה מתעלה וז"ל ח"ס ח"ס וכל העוסק בחורה ה"ל מתעלה כו'. כי חוכל להגביהו יותר ממלאכי השרת ח"ל. והנה נתן ה' לאדם שכל למען ישכיל בחורה.

זה שהכל דשן בו תורה ניתנה לו במתנה והתורה שלו וזו שדרו ג"כ ולכן הוא בן מורין :

הלומד מחבירו בו • אפי' אות אחת בו •
מהק"ו מדוד שלא למד מאחיתופל רק

שני דברים בלבד לבחור
אין למדין ממנו על אות
אחת • אבל הענין הוא כמ"ס
בזו"ק קוב"ה וזו"רייתא
ועוסקיה מד הוא • כי ידוע
שהוא ולינו חד והתורה היא
לנו והנשמות הם דבוקים
בו ית"ש וכמאלו"ל מאן דנפח
מגרמי' נפח וכל נפש מואמין
בתורה שורש נשמות מדובק
וגלחו בעץ החיים הנלמדים
וגלחו בלוח ח' מן התורה
במעשה לכל העולמות כולם
ונשחלשלה כחבל עד למטה
בעולם השפל הזה וראשו
מדובק למעלה בשרשו כמ"ס
יעקב חבל נחלתו כחבל
הקשור למעלה וסופו יורד
עד למטה • ואם ח"ו הוא
מקלקל בחייה ילוצץ מהנפש
בעצירה שחייב עליה כרת
מיד נפסק אותו הניצוץ משרשו
מהחבל שיהיה דבוקה בו עד
הנה • וזהו ענין ונכרתה הנפש
ההיא פי' הניצוץ הקטן שעשה
בו העצירה • אבל לא ח"ו
כי החלק הנשאר עדיין מושרש
וגלחו בזו"ק ומלאת אותו
מן החטא • וכמ"ס ברעיא
מיהימנא ע"פ לאמר לאסורים

לא ולאשר בחושך הגלוי פי' אוחן האסורים ומקפין
ברוח הטומאה של הילר מקליפות הג"ל שלכן
נקראו קליפות כי המה סביב הקדושה מתהלכים
קליפה המסבכת את הפרי ואין נכנסים ח"ו
בקדושה

להיות מופקרת לכל אחרי כי הרעם אין לה להצטר
מחטא [כן שמעתי ביאור המקרא מאדמו"ר זינקל"ה
עכ"ל הסוד] • ועי' נפש החיים שער ד' פ' כ"ג
דף י"א ע"ב] :

והלחות מעשה אלהים

וגו' א"ת חרות
אלא חירות • שאם היה
הדברים כמשמטן היה צריך
לכתוב חרות בלחות • ועוד
דמקרא מיותר הוא כיון
דבכתב הלוחות חיירין
מסתמא הוא חרות • (וע' עוד
נפש החיים שער ד' פל"ג דף
פ"ו נה"ה) :

**שאין לך ב"ח אלא מי
שעוסק בתורה בו**

כי הפורק ממנו עול תורה
נותנים עליו עול דרך חרץ
כו' הרי מראה שיותר נוח
לו עול דרך חרץ וכו' מעולה
של תורה ומבזה את התורה
שהיא מעשה ה' זהו מעלצונה
של תורה • והנה האדם לעמל
יולד זכה לעמל תורה וח"ל
לעמל דברים בטלים כמבואר
בסנהדרין (ז"ט:) והמקבל
עולה פורק ממנו עול עולם
ומרוויח עוד שאינה עול
באמת כי כל מה שהוא עושה
לעצמו עושה • וכמ"ס משל
למלך המכרים עבדו למנות
זהובים כל היום • ובעד זה
נותן לו שכר וגם הזהובים
שמונה גם המה נותן להעבד
ואם לא יתפזז למנות יעניש

אוחו • והלא נודע כי לא עבד רק לעצמו כי מנה
הזהובים שלו ולא עבד הוא שמו כ"ח בן מורין •
וכן כל העוסק בתורה מתעלה • ואמר ממדבר מתנה
כדמ"ז (שיריון י"ד) אם משים אדם עצמו כמדבר

מצפה יהושע (ו) אל תקרא חרות בו • שיריון
(ג"ד) • מדרש שמוס רבס תשא ממ"א •
ושם ויקרא רבס מאורע פי"א • ושם במדבר רבס נבא פ'
י"ד (דף ר"ט) • מדרש שיר שפירס רבס ח' י"ד • ספרי
ר"א פת"י • תנא דב"א זוטא פ"ד • זוט"ק ויקרא ו'
ע"ב • ושם קדש (קפ"ו פ"א) • תיקוני וזכר תיקון כ"ז
(י"ד פ"א) • בסוף תיקונים תיקון ו' (קמ"ס פ"א) •
(ח) שאין לך בן חורין בו • זוט"ק תיקונים (פ"ד)
פ"ב • (פ) הרי זה מתעלה בו • שיריון י"ד • וש"ס •
(י) הלומד מחבירו פרק אחד בו • פי' כ"ח (ל"ג)
פ"א) : (יא) קראו דבו בו • פי' סנהדרין (ק"ו)
קרא דוד לאחיתופל רבו • פ"ב •

בקדושה עממה. ואפי' בהיכלות הקדושות חינו נכנס
רק הקטרוג שלהם כידוע צוה"ק. ובמו שח"א
לאכול חת הפרי חס לא שישבור תחלה חת הקליפה
הסובבתו. כמו כן צחי אלהים רוח נשברה שפי'
צוהר טל רוח הטומאה
המלפסת וסובבת אותו. וזהו
לאסורים לאו. ולאשר בחושך
הגלו. כי המה מחשיכין
סביב הקדושה כענין ואין
נוגה לו. ואמרין גם
ברע"מ כעננה דמחפא על
שמשא. פי' כ"א יתן דבר
המחשיך על הכר אין האור
יכול לעבור דרך שם. אבל
הענן המתשיך נגד השמש
עכ"ל חינו מחשיך אותו כ"כ
עד שמחמת זה יהיה מושך
בעולם כאישון לילה כי אור
השמש מאיר מעט דרך
הענן. וכן הענין כמאח"ל
סוטה (כ"א) עבירה מכזה
מלוה ואין עבירה מכזה
תורה ע"ס. וכמ"ס כי נר
מלוה ותורה אור. כי המלוה
אינה יכולה לעבור ולהאיר
דרך הפסק מחילת העבירה
והקליפות המחשיכים נגדה.

אבל נגד התורה המה רק כמו ענן נגד השמש
כי אור התורה נוקב ועובר גם דרך הקליפות.
ושומרת לאדם ומלילו מן הרע הרולה להתדבק
בו עוד. אבל זה הוא רק באנשים ששורש נשמתם
עדיין מלח ומדובק בתורה הקדושה ובחיים
הנלחיים ועי"כ נקשרים בקשר חמין ומקו בהקב"ה.
אבל אותם שמנו חז"ל שאין להם חלק לעוה"ב כלל
הם נכרתים מהקב"ה ומהתורה לגמרי. והנה חת
אחיטופל מנו חז"ל בסנהדרין (י' ע"א) מלוחם שאין
להם חלק לעוה"ב. וז"ש הקל וחומר ומה דוד מלך
ישראל שלא למד מאחיטופל אלא שני דברים בלבד
היינו מאחיטופל שאין לו חלק לעוה"ב. ולמד ממנו

שני דברים בלבד. ור"ל בלבד שחותם הב' דברים
לא היה חלק עממות נפשו המדובק בשורש. כ"א
דברים חולו לו כי לא היה לו חלק בתורה וכ"ל.
ועכ"ל נגד בו כבוד ק"ו להלומד מחבירו שהם שניהם
יחד חברים מדובקים בקשר
אחד בהקב"ה ובתורה שאפי'
דיבור אחד ואות אחת בלות
ההוא מתדבק בהם יחבדך
ובשורש כל הנשמות שהם
למעלה מהעולמות ונעשה
הכל ח' המדבר והדיבור
והקב"ה כביכול ג"כ מתאחד
שם וכ"ל. עאכ"ל שרד
לנהוג בו כבוד. ויחפוש עוד
אחרים גבי אחיטופל שני
דברים בלבד. כי הנה האדם
קשור למעלה כשהבנת בנחלת
והמאבד נפשו מקלקל כל
העולם. כי קב"ה ואחייטא
חד. ובדבר רוחני כזה ח"א
לחלק חלק רוחני מן הכל.
וזה ענין ערבים זה בזה.
ומאבד נפש אחת כו' והמקיים
נפש אחת כו' קיים עולם מלא.
וכן חס חסר אות אחת בס"ת
ג"כ פסול כי אות ח' כולל הכל.
כי קשור הכל קשר אחד.
וב"ס בא"ס צ"ה ח"א לזייר כלל חלק. וח"כ הלומד
אות אחת כאלו למד התורה כולה. אבל אחיטופל
הנפרד משורש וכ"ל. ולכן אצלו הב' דברים שאמר
המה רק שני דברים בלבד ולא בכללות התורה. ודי
למבין מדעתו :

ואין טוב אלא תורה. שנאמר כי לקח טוב
נתתי לכם. ר"ל לקח טוב שהיא חריפה
זבינה. ואם היו רואים לקומתה לא יערכנה כל כסף
וזהו ומכש"ל נתתי לכם במתנה בלא מחיר. ח"כ
הלא תרלו שחורתי אל תעוובו :

כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל
כו' תשתה כו' תישן כו' אשרך כו'.
הוא

מצפה יהושע (יג) ואין כבוד אלא תורה. חז"ן
(ק"ג ע"א) לגי' הפ' שם. מדרש
שמות רבה תלפז פל"ה. הנה יבי אלהי רבם ע"כ.
שנאמר שמו לו' כבוד וכו'. וע"ש עוד. וזו"ס פנחס
(רע"ג ר"ג ע"כ). סקדמט סיקוני וזכר (ד' ע"ב).
(יג) ואין טוב אלא תורה. ברכות (כ' ע"א) וע"כ :
(יד) כך היא דרכה של תורה כו'. מדרש גזע פא נח
קו' גי' וזו"ס פנחס רע"ג (רע"ז ע"ב) תיקונים כוונ"ה
(פ"ד ע"ב ע"ד). (טו) ועל הארץ חישן. וזו"ס ויהי
(רע"ב) ושם פנחס רע"ג (רע"ב ע"ב). רכ"ס ע"א).

הוא כמבואר במדרש בעולם ע"ס ויזר יעקב מיד לשון מחשבה כמו בדבר אשר זדו - ר"ל האדם הובט מחשבות להחדק בה - ויבוא הילכ"ר ואומר מה תעשה לנניך הזועקים ללחם ופורש חין להם וגם אחת מה תעשה להשימי

נא כו' - ולנ"ח כך היא דרכה ש"ח - חס על הדרך אחת עומד להחקרז אל ה' הלא תדע שהם תחלוה מאללים ערבים ומגדים והענוגי עולם כל הימים חרי' מוטרת בהם ולא תוכל להתעלם מהם ותוריד מתי נעשית - לנחם תקבל עליך ללמוד חף

שלא יתיה לך רק פת חריבה משובלת במים ומלח ואין כמות בקרה - וז"ש תאכל תשתה לשון עתיד ובחורה אחת עמל בלשון הוה - ר"ל שתקבל עליך בעתיד שתאכל פת במלח וכו' ומ"מ בחורה אחת עמל - ועכ"ל חס יעזור לך השי"ת אטו לדיקי דאכלי תרי עלמא מי סני לכו (סורית יו"ד) ותזכה לשתי שולחנית - ויוכל להיות אשריך בעוה"ל ג"כ וסוד

לך לעוה"ב - לו-יפורש השניי מעתיד להוה - כי הנה האכילה ושינה היא מפלה על האדם כמו שדרשו ע"ס ויפל אלהים חרדמה על האדם וכן באכילה דוגמתה - ע"כ כל שממטט במפלה יותר משוכח ושיאחר לו עת ללמוד חורה - ויחלל חף פת במלח וכו' שהוא דבר פמוכן וח"ל לפרוח להכינו ולעסוק בחורה אחת שעה שהיה לריך על תיקון המאללים - וגם אגילתך כזו לא תדחק עלמך לאכלה חיקך רק תאמרה ולא תניח עבודה לימודך מיד בהתחלה רעבונך - כי עוד היום גדול ויהיה זמן לאכול - לכן אמר בלשון עתיד תאכל אכל בחורה אחת עמל בזהו כי החורה כל תאמך לשלמה - כי כל רגע חין להשיב אחרי עברה - ואם אחת עושה כן אשריך בעוה"ל כו' - כי בלמח גנאי גדול הוא לאדם ענין האכילה כי יקח דבר גשמי ויתנהו במעיו וזהו חלוי חיותו - והלא נשמחו חלק רוחני בודלי בזה תבוא לזה - חף ההכרח לא יגונה - אכל חוספות ומותרות אכילה הוא סבלות האם חמנו להתבזות - וחכס חמיתי ישמח במעט מותרות

אתה עמל אם אתה עושה כן אשריך ושוב לך (פו) אשריך בעולם חוה ושוב לך לעולם הבא : ה אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמוד כבוד יותר מלמודך עשה ואל תתאוה

מצפה יהושע (פו) אשריך כו' [נכסו] (ח') [ע"ג] :

אשריך בעוה"ל - ואמר לקמן אכל אחת אל תבקש גדולה וכו' :

אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמוד כבוד - ע"ד שפי' במשנה הקודמת - ושלח תאמר הלא עשית שלא לשם כבוד והתנא הבטיח שסוף הכבוד לבוא וח"כ בלמלע עסקך בחורה תחפון להודע חס שלא ה' הלאה במעשה ידי אשתך וכדומה לנ"ל גם בסוף אל תבקש גדולה כו' - וכן אמר דוד חף סוד ומסר ירדפוני כל ימי חיי ולא חזי הרודף אחריכם כמ"ס במ"א - ואמר כל ימי חיי - ר"ל חפי' לבסוף וד"ל - וכן יעקב חזינו ע"ה לא ביקש רק לחס לאכול ובנד ללבוש שהוא מדברים ההכרחים לו חיקף כי יעקב סילק ח"ע מעוה"ל ונטל לעלמו עוה"ב כמבואר במדרש - והקב"ה נתן לו עושר וכבוד מדברים שאלם אוכל פירותיהם בעוה"ל כו' כמ"ס במ"א - אכל כשיקש יעקב לישיב בשלוה מיד קפץ עליו רוגזו של יוסף כמבואר במדרש כי חין מן הדין שיבקש לו יעקב גם עוה"ל וכל"ל - וכן ר"ח בן דוסא היה די לו בקב חרובים כו' כי לא היה רואה ליסול יותר מעוה"ל כי חין זה חלקו - וז"ש אל תבקש גדולה לעלמך - ר"ל כי חין לו לבקש זאת וכל"ל - ואם לא יבקש אז סוף הכבוד והגדולה מעלמם לבוא - (וע' נפס"ח ש"ד פס"ז דף ז' ע"ג) : יותר מלמודך עשה - ר"ל יותר ממנה שהורגלת מקודם כי בכל יום חוסף עוד אומך בשלימות ממנה שאלה למוד ורגיל עד עתה : ואל תתאוה לשולחנם כו' -

הלב : באימה ביראה • כי חיד לא יחזונו חיל ורעדה בהעלותו אל לבו ששפי' הכה"ג לא היה לו רשות לנכס לפניו לבית קה"ק רק צויה"כ מחמת ששם הייתה עיקר השקלה השכינה ח"כ עתה שבתוך ד"ח של הלכה שחז"ל ששם

השכינה שורה בודלי ילמוד ביראה ולא יסח דעתו ח"ו לדברים בטלים : בענוה • כמחז"ל (פירושין י"ג) : מ"מ זכו צ"ה לקבוע הלכה כמותן מפני שזמון ועליון הן בו : בשמחה • כי הולמד צמחה צמחה ח' ילמוד יותר הרבה ממה שילמוד צמחה שעות בעצבות • וגם כי התורה היא שעשועים של הקצ"ה לריך שיטתה בדבר גדול כזה : בשמוש חכמים בדקדוק חברי' בפלפול התלמידים

כי הדבר שרבו יאמר לו יבין מיד ויקבלו כי רבו יודע הסידור להבינו אך דברי חזירו לריך לדקדק בהן ויגדע ויוסיף בשכלו כדי להבינם וז"ש בשמוש חכמים בדקדוק

חברים • ובתלמידים ע"ש רוב לא ימלא בדבריהם דבר אך ע"י קושיהם יפלט ויתרץ וממילא רווחה שמעתתא • כמאמרם מתלמידי יותר מכול • וז"ש בפלפול התלמידים • ואמר בשמוש חכמים • כי מתחמשים יכול ללמוד חפ"י משמושם כי חפ"י שיהיה חולין שלהם לריך לימוד ויתבאר לו כמה ענינים צחורה כידוע בדח"ל : במעוט שינה • כי שניה היא ח' מ"ס צמיחה ונקראת חילול דמוחא והחורה נקראת ט"ז חיים • והכתוב אומר (משלי י"ד) יראת ה' תוסיף ימים ושנות רעשים תקלנה • כי הנה היום נברא למעשה והלילה למנוחה • וחז"ל מכאן וחילין דלא מוסיף בו • קראו מוסיף מלילה על היום כאלו עושה את היום חרוך יותר מאשר הוא • וזהו יראת ה' תוסיף ימים • הוא מוסיף מסלילות על הימים

כי הלא"ר יפתחו לאחזו בעיני עור"ו ל"העשר צאמרו הלא עשירים קונים להם ח"י עור"ב ע"י האדקה שעושים וגם מחתגים בעור"ו • וגם להזהר אם היית כמוהם ולא מחזיקי בהמ"ד היית כאלה מהם • לזה אמר אל תתחזה

לשולחנם בעור"ו כי שולחנך גדול שהקצ"ה ישלם לך לפוס לערל חגרל וחז"ל בעור"ב לדיקים יושבים ועטרוניהם צראשיהם • כי הכתר בעור"ו יטל מאחד על חזירו חבל בעור"ב כל אחד יש לו כתר שלו צפ"ע וז"ש עטרוניהם וכל אחד לפי מדרגתו יש לו כתר גדול וכמ"ס חז"ל כל ח' נכוה מחופתו של חזירו • ואמרו צראשיהם ולא על ראשיהם כי הכתר שהוא על הראש יוכל לסלקו חבל צראש הוא קבוע חמיד וד"ל :

בשמיעת האוזן • כמ"ס שמעו וחמי

נפשים • כי חוש השמיעה מה שהוא שומע מאדם תפועל יות' ממה שהוא רואה בספרי'

וגם שיאזין דברי חזירו ויקבל האמת ממנו שי יגלו : בעריכת שפתים • כמ"ס כי חיים הם לנפליהם ודרכו פירושין (כ"ד) • למוציאיהם צפה • ולעזרו גם אם ערוכה בכל היא שמורה • חבל חין די רק מה שיעקב בקול כ"ח יהיה גם צבינה הלב להבין על נכון וכמ"ס (משלי ט"ז) לב חכם ישיביל פיהו ועל שפתיו יוסיף לקח • שאף אם יוסיף לקח בשפתיו כמה פעמים לחזור על לימוד לריך להשכיל צבינה הלב כמו צפ"ס הראשון • ואמר לב ד' ישיביל פיהו • הלב מחכים את השפתיים מה שיחמרו • ואם כן תאמר ח"ל להוציא שפתיו • ל"א ועל שפתיו יוסיף לקח כי צמה שגרה דרעיוניו יריגש צבולו להוציא שפתיו כי הפה מרגיש הפגימה וצבולו צפיו יריגש מקום השגיאה ומ"מ העיקר הוא כונת

מצפה יהושע (י"ו) שהכהונה בכ"ד • מדרש ויקרא רבה לו • י"ד • דברים רבס חלא • ס"ו • במדבר רבס פ' ס' (דף ר"ט) ע"ש • מדרש הנומא במדבר כ"ד ע"ש • (ית) ותתורה בפ"ה • מדרש ספ"ר רבס פ"ס וטולים מן לבטן • מ"מ פשמים כתוב בתורה בלר בלר • כנגד מ"מ דברים שהתורה נקראת • (יט) במעוט דרך ארץ • ע"י פ"ס ישיגים יומא • פ"ס פ"ב ד"ס תשובה •

הימים • ושנת רשעים תקלנה • ר"ל עד"מ מה שהרשעים ימים על היום נמלא ע"י שנתם מקלרים ימים ומיותם כי בזהו זמן המה כמותם: ויחפרש עוד אחרי אשר שינה הוא אחת משנים במיתה (ברכות ל"ז): הגה לכל אחד

השינה שלו אחד משנים לפי מדרגתו במוחו בין לטוב בין לרע • כי הגה הלדיק מחדבק בשכינה במוחו כן צעת השינה עולה נשמתו למחיבתו דרקי • אך הוא רק אחד משנים ולא כלוחו הכנינה מה שלאחר מותו כי זה ח"ל בהיותה מדובקת לנוף הגשמי • אבל הרשע כאשר במוחו ילך צקף הקלע כן צעת שינתו נשמתו טסה בעולם וז"ל • מכל המקומות כעין זה וד"ל • ח"ל הרשע צעת שינתו חין לו שימות האדם רק בבהמה וכמת ממנו • משא"ל הלדיקים יותר מוסיפים שלימות בשינתם • ח"ל חיפוש שנות רשעים תקלנה מתקלנה

ממשך ימי חייהם • ויראה ה' חסידים ימים • כי חי הוא גם בשינה כמו בהקיץ: במעוץ שיחה ימנעו"ל שכל שיחה בטלה שניכם לחוד חזו של אדם יולא כנגדו דיבור של תורה: במעוץ שחוק • כי טמול שוחק (ברכות ס"א): והוא הס"ל כמבואר בזהר והוא היפך התורה: במעוץ תענוג • כמ"ש בחגה דבי אליהו עד שאדם מחסלל שיכנסו ד"ת לחוכו יחסלל שלא יכנסו מעדי עולם לחוד מעיו: בארץ אפים • כמאחז"ל (פסחים ס"ז): כל הכועס חכמתו מסתלקת בקבלת היסורין • כי יסורים ממקין עונותיו של אדם (ברכות י"ז) • ואם הוא חכם חינו ממתיך עד שישלח הקב"ה עליו יסורין כ"א מקבל מפלמו יסורין על ידי טסק התורה במעוץ חטג והתמדת הלימוד ועולה של תורה שהיא מתשת כמו וירווה בזה שגם היסורין עלמן יחשבו לו למלוח

מצפה יורשע (כ) אוהב את התוכחות כו' • עי' מסכת דקן ח"ק ופ"א ס"ב

שינה במעוץ שיחה במעוץ תענוג במעוץ שחוק בארץ אפים בלב טוב באמונת חכמים בקבלת היסורין המכיר את מקומו והשמח בחלקו העושה סיג לדבריו ואינו מחזיק טובה לעצמו אוהב אוהב את הצדקות אוהב את הבריו' אוהב את הצדקות אוהב את המישרים (כ) אוהב את התוכחות ומתרחק מן הכבוד ולא מגים לבו בתלמודו ואינו שמח בהוראה נושא בעול עם חבריו ומכריעו לבק זכות ומעמידו על האמת ומעמידו על השלום ומתישב לבו בתלמודו שואל ומשיב שומע ומוסיף הלומד על מנת ללמד והלומד על מנת לעשות המחבים

שאלו חז"ל (פסחים ס"ז): כל המתיר חכמתו מסתלקת ממנו • ולמדו זאת מהלל הזקן שהיה עניו שבעניוים ואעפ"כ נענש ע"ז פ"א ע"ס: ונושא בעול עם חבריו ומעמידו על האמת ומעמידו על השלום • נושא בעול עם חבריו להראות פנים לסברתו • כמו שמנינו תרגמא רבא אליבא דאביי וכדומה בש"ס • ומושב שמה הדין עם חבריו ואף שיהיה צרור לו כי הדין עמו ולא עם חבריו לא יהיה כמתנאה על חבריו דבריו ר"ה יהיה כמעמידו על האמת ומנדיש • אך אם ידע שחבריו יתקוטט עמו באמרו לו כן לא יאמר לו ויעמידו על השלום: ומתישב לבו בתלמודו • כי בחפזו כל האדם כוזב וע"ז נאמר היה שוקל • ר"ל שישקול הסברה במחזיו לזק ופלא השכל מאוד: שואל ומשיב • חכם: שומע ומוסיף יכבדו חז"ל נכון תחבולת יקנה

יקנה : והאומר דבר בשם אומרו • כי עי"כ
מתפשט כמה קטיות הא מני ר' פלוגי היא • ופעמים
זה הולך לשיטתו זה לשיטתו כדוד :

גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושה •

ר"ל שאפי' החיות
שהמלוא נותנת לעושה לית
לה להמלוה נגרמא כלום דק
מאותיות התורה הכתובים
בענין המלוא הה ה' (פס"ה)
שע"ד פרק למ"ד דף י"ד ע"ד :

נותנת חיים לעושה
בעולם הזה ובעולם הבא •

כי שפחותיו דוכותו כו' כמו
שלמרו חו"ל : עין חיים היא

למחויקים בה • כי העולם
יס זוטף וגליו סוערים

להטבע צמולות החלוות
אך הבא להלל יאחו צנן

החיים היא התורה והיא
התכלין לילך הרע ותאותיו

והפוסט ממנה כפוש מהיים
כי היא חיינו והלמוד על

דרך זה שחשב מה שמחזיק
ואומר (ס"ג) כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוספו לך :

דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום : ח (כ) רבי שמעון בן יהודה (י"ג בן מנסיא)

משום רבי שמעון בן יוחאי אומר הנני והכח והעושר והכבוד והחכמה הזקנה
והשיבה והבנים נאה לצדיקים ונאה לעולם שנאמר (משלי ט"ז) עשרת תפארת שיבה

בדרך צדקה תמצא : ואומר (ס"ג) תפארת בחורים כחם והדר זקנים שיבה : ואומר
(ס"ג) עשרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם : ואומר (ישעיה כ"ד) ותפארת

הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלים ונגד זקניו כבוד :

(כ) רבי שמעון בן מנסיא אומר אלו שבע מדות שמנו חכמים לצדיקים כולם נתקיימו
ברבי ובבניו : מ אמר רבי יוסי בן קסמא פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם

אחר ונתן לי שלום והחזרתי לו שלום אמר לי רבי מאיזה מקום אתה אמרתי לו מעיר
גדולה של חכמים ושל סופרים אני אמר לי רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני אתן

לך
מצפה יהושע (כ) והאומר דבר בשם אומרו כו' [מגילת טי • וס"ג] סכרי מטוס פי' קנ"ז (פ"ט ע"א) ע"א • מדרש הנחמא
בעדור כ"ג • מדרש משלי וי"ז (ל"ג ע"ב) ע"ג כפי' הקנ"ז • פקני ר"א פיק מ"ן : (כ) רשב"י משום רשב"י
אומר • [ר' ששאל סנדרין פי' ר"א ס"ג] יושלתי סנדרין פי' ר"א ס"ג (ל"ד ע"א) • (כ) רשב"י אומר אלו ז' מדות כו' • [פספס
ס"ג] וירושלמי ס"ג ע"ג כפי' רשב"י • פקניו מ"ן :

בתורה להלל על ידי זה מהלך הרע • אז היא
עץ חיים לו בלחמ : ותומכיה מאושר • ר"ל
שיש חושב בדין ששעשה להתורה טובה גדולה •
בהיות כי היא מונחת בקרן זוית והוא תומכה •

אף ששנה צמחשבתו מ"מ
הוא מאושר • (ויין מ"ט לעיל
בס"ה מ"א) :

הנני כו' נאה לצדיקים • כי
המה כמו הסיון ור"ל

צמספר אשר הנו"ל בעלמו
חינו כלום ואפי' חלף מהם

חינו צמספר אחד • רק ע"י
יוכל להיות מספר ח' לכמה

רבות מליאן • ור"ל : עשרת
תפארת שיבה כו' • ר"ל

אם צדק לזקנה תמצא :

פעם אחת הייתי מהלך
בדרך כו' • ע"מ

בא ללמד שלא ילא אדם
מסתח צית המדרש כי אך

פעם אחת ילא ופגע בו
המסית להדימו מטסק

התורה

ואומר (ס"ג) כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוספו לך :

דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום : ח (כ) רבי שמעון בן יהודה (י"ג בן מנסיא)

משום רבי שמעון בן יוחאי אומר הנני והכח והעושר והכבוד והחכמה הזקנה

והשיבה והבנים נאה לצדיקים ונאה לעולם שנאמר (משלי ט"ז) עשרת תפארת שיבה

בדרך צדקה תמצא : ואומר (ס"ג) תפארת בחורים כחם והדר זקנים שיבה : ואומר

(ס"ג) עשרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם : ואומר (ישעיה כ"ד) ותפארת

הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלים ונגד זקניו כבוד :

(כ) רבי שמעון בן מנסיא אומר אלו שבע מדות שמנו חכמים לצדיקים כולם נתקיימו

ברבי ובבניו : מ אמר רבי יוסי בן קסמא פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם

אחר ונתן לי שלום והחזרתי לו שלום אמר לי רבי מאיזה מקום אתה אמרתי לו מעיר

גדולה של חכמים ושל סופרים אני אמר לי רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני אתן

התורה: בספר תהלים ע"י דוד מלך ישראל • ר"ל שהיה לו כסף וזהב לרוב ומ"מ הגדיל התורה מהם: טוב לי תורת פיך • ר"ל לומר כי כל מה שתלמוד וותיק עתיד לחדש הכל ילא מפי הקב"ה למשה מסיני וכן גם טעה כל מה שהלדס לומר למטה • ועי"ז הלל יגיע לאדם חכמת התורה • וז"ל תורת פיך: בהתהלכך תנחה אותך • כי דוד אמר (תהלים קי"ט) נר לרגלי דברריך • כי כל ספק שנוגד לו לאדם איך יתנהג ימלא הכל בתורה ואם על פי הנהג לא יוכל • וז"ל נר לרגלי דברריך בכל צעד ולעד הייתי אומר התורה לנר לראות את הדרך אלך

זה • (ועי"ז מ"ט ל"ל פ"א מ"ב בזה) • וז"ל בהתהלכך תנחה אותך • אם תקבל עליך להיות נוהג עפ"י התורה והתורה מוליך ואתה מתהלך ע"י אז בלחמך תנחה אותך • ואמר בהתהלכך שפירשו שאתמים מוליכין אותו כמו ויתהלך מנוך וגו' שפי' שהיה לו צור מהם יתצדק כן בהתהלכך התורה תנחה אותך ושהיה לך צור מאלה ס' • חמשה קנינים בו' • הני' הנכונה כמ"ס צנמ' ד' קנינים יוליון חושב לחברם קנין אחד • והר"ה מפסוק שמביא ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ • חינו ר"ה שמת קונה הלא קאי על שמים וארץ • ודי להבין:

לך אלף אלפים דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות אמרתי לו (כד) אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם אין אני דר אלא במקום תורה וכן כתוב בספר תהלים על ידי דוד מלך ישראל (תהלים קט) טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף ולא עוד אלא שבשעת פטירתו של אדם אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומעשים טובים בלבד שנאמר (משלי) בהתהלכך תנחה אותך בשכבך

תשמור עליך והקיצות היא תשיחך • בהתהלכך (כז) תנחה אותך בעולם הזה בשכבך תשמור עליך בקבר והקיצות היא תשיחך לעולם הבא: ואומר (מ"ג) לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות: ו (חמשה) (ט) [ארבעה] קנינים קנה הקדוש ברוך הוא בעולמו ואלו הן תורה קנין אחד • שמים וארץ קנין אחד • (אברהם קנין אחד) (טו) ישראל קנין אחד • בית המקדש קנין אחד: תורה קנין אחד • (משלי ט) ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז: שמים וארץ קנין אחד • (שמים טו) כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי ואומר (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קניניך: (אברהם קנין אחד • מנין דכתיב (בראשית יד) ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ): ישראל קנין אחד • מנין דכתיב (שמות טו) עד יעבר עמך ה' עד יעבר עם זו קנית ואומר (תהלים טו) לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי בס': בית המקדש קנין אחד • מנין דכתיב (שמות טו) מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדני כוננו • ידיך ואומר (תהלים עח) ויביאם אל גבול קדשו הר זה קנתה ימינו: יא (כח) כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר (שעש"ט מנ) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו: ואומר (שמות טו) ה' ימלך לעולם ועד:

רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות שנאמר (שעש"ט מ"ב) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר (מכות כ"ג):

מצפה יהושע (כד) אם אתה נותן לי כל בו' • פ' תל דני אליהו רכס פקס י"ח • (כז) תנחה אותך בעוה"ז בו' • סופה (כ"א ע"א): (כו) ארבעה קנינים קנה בו' • [שמות פ"א] תל דני' וסוף פ"ט מילתא בשלח פ' ד' קנינים בו' • (כו) ישראל קנין אחד בו' • תרס תנומה סלוינו וז"ל • וסוף של' חכמים ישראל קנין אחד בו' • (כח) כל מה שברא הקב"ה בו' • [יומא ל"א ע"א]:

בל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו בו' • [נס' בית דוד להנאון מ' דוד טעביל שי' תלמיד הנאון
מאור הגולה המחבר זצ"ל • מביא בספרו דרוש ב' בהג"ה • וז"ל בראורו על פי מה שמעתי מאדמו"ר הנאון החסיד
אור עולם מוהר"ח זצלה"ה] בביאור דבר הכתוב • ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד • כי נקט בקרא
הוא עבר ועתיד בהיפך הסדר כי העבר הוא קודם בזמן להווה ויותר ה' למנקט עבר הוא ועתיד •
ולאמר בזה כי הך קרא נקט עפ"י סדר השתלשלות העולמות בהדרגתן מלמעלה למטה כי בעולמות
העליונים אשר אין להרע מבוא שמה ככתוב לא יעורך רע הנה מלכותו בהויה אחת מראשית הבריאה
ועד עתה ולעולם ולזה כינוי מלכותו שמה בחו"א הוא : אמנם בעולם העשיה הלזה הנה בפרט שחטא
אד"הר וכן צעת שמדו על הר סיני שפסקה זהומתן אז היה גלוי ויכיר כבוד מלכותו גם בעולם
הלזה חולם בהתגבר הרע עד כי כל העמים הקדמונים סרו מאחרי ה' וגם אחתו הגם כי ידענו כי
מלכותו בכל משלה עכ"ל אין מעשינו בעו"ה מסכימים לידעתנו והוא הכל לסיבת הרע הנאחז בחוכמו
ולזה אנו מבקשים בחפלת ר"ה ובכן תן פחדך בו' ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצוןך בלבב שלם
כמו שידענו ה' אלהינו שהשלטן לפניך • והרצון שנעשה כפי ידיעתנו ולא כפי מעשינו • ולזה כינוי מלכותו
בעו"ה הוא בחו"א עבר כי בזמן העבר בפרט חטא אד"הר ובשעה שמדו אבותינו על הר סיני היה
נגלה כבוד מלכותו : חולם במקור הרע הטבעי עוד לא נתקן מעולם כי לו היה נתקן שוב לא היה
מקום להרע להתגבר עוד על פני תכל ורק לעתיד אי"ה לעת קץ אזי נקוה שיבוצר הרע הטבעי
מכל וכל והרשעה כולה תעשן תכלה ואז יתפשט כבוד מלכותו גם שמה • ולזה א' ה' ימלוך לעולם ועד
כי לעתיד יתפשט כבוד מלכותו גם שמה : [אלה המה דברי אדמו"ר • וראוים הם למי שאמין • עכ"ה] :

תמו דברי הספר • וחסדי ה' לא יתמו • ולא יכלו רחמיו לעולם • אבי"ד :

